TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

DERLEME SÖZLÜĞÜ

VII

H-İ

DERLEME SÖZLÜĞÜ

17.10.1988. ANKARA

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI — SAYI : 211/7

Türkiye'de Halk Ağzından

DERLEME SÖZLÜĞÜ

VII

H - İ

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA, 1974

Bu cildi, Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy'un yönetimi altında Kurum görevlilerinden Ayla Bayaz hazırlamıştır.

SÖZLÜĞÜN DÜZENLENMESİNDE TUTULAN YOLLAR VE KULLANILAN İŞARETLER

1. Ayrı ayrı yerlerde değişik söylenişleri bulunan bir sözün en önemli görülen ya da yaygın olan biçimi madde başı olarak alınmış, yanına [ ] içinde değişik biçimleri konulmuştur. Bu değişik biçimlerden her birinin nerelerde kullanıldığı da aynı madde içinde gösterilmiştir. Ayrıca her değişik biçime, sözlüğün alfabe sırasında madde başı olarak da yer verilmiş, ancak karşısına anlam ve derleme yeri yazılmayıp → işaretiyle bu sözün ve benzeri sözlerin toplu olarak bulunduğu madde gösterilmiştir.

2. Madde başlarında dört sesin gösterilmesine çalışılmış, bunlar için "é, ḫ, ñ, -" fonetik işaretleri kullanılmıştır.

3. Yazılışları aynı olup da anlamları arasında ilgi bulunmayan sözler, ayrı madde başı yapılmış ve bunlar (I), (II), (III) rakamlarıyle işaretlenmiştir.

4. Birbiriyle ilgili birkaç anlamı bulunan sözcüklerin her anlamı, aynı madde içinde 1., 2., 3., rakamlarıyle ayrılmıştır.

5. Kimi sözler için verilen kullanış örnekleri, anlam açıklamalarından sonra italik harflerle dizilmiştir.

6. Derleme yeri olan il adları kısaltmalarla gösterilmiştir. Bu kısaltmaların listesi s. VII'de verilmiştir. İlçe ve köy adlarında kısaltma kullanılmamıştır.

7. Madde başı olan sözlerin derlendiği yerler ( ) içinde gösterilmiştir. Derleme yeri köy ise başına hiç bir işaret konulmamış, ilçe merkezi ise başına *, il merkezi ise — işareti konulmuştur. Örneğin :

hekelek İri, şişman. (Boynuyoğun —Ada.)
biçiminde yazılı olan madde, Adana il merkezine bağlı Boynuyoğun köyünden derlenmiş demektir.

halu Ekmek. (*İzmit —Kc.)
biçiminde yazılı olan madde Kocaeli il merkezine bağlı İzmit ilçe merkezinden derlenmiş demektir.

haltağaç Her işe karışan, boşboğaz. (Danışman *Fatsa —Or.)
biçiminde yazılı olan madde, Ordu il merkezine bağlı Fatsa ilçesinin Danışman köyünden derlenmiş demektir.

8. Bir söz aynı il içinde birkaç yerden derlenmiş ise, bu yerler virgül ile ayrılmıştır. Söz birkaç ilde kullanılıyorsa, bu iller arasına noktalı virgül konulmuştur. Örneğin :

iğli Zayıf, hastalıklı, cılız. (*Uluborlu, Yassıören, *Senirkent —Isp.; Karamanlı *Tefenni —Brd.; Kösten, Honaz, –Dz.)
biçiminde yazılı olan madde Isparta iline bağlı Uluborlu ve Senirkent ilçe merkezleriyle, Senirkent'e bağlı Yassıören köyünden ve Burdur iline bağlı Tefenni ilçesinin Karamanlı köyünden, bir de Denizli iline bağlı Kösten, Honaz köyleri ile Denizli il merkezinden derlenmiş demektir.

9. Birçok yerlerde kullanılmakta olan bir sözün derlendiği yerler gösterilirken birbirine yakın olan bölgeler, mümkün olduğu kadar arka arkaya sıralanmıştır.

10. Bazı köylerin ilçelere, ilçelerin de ile bağlanışları zamanla değişmektedir. Bu kitapta gösterilen bağlantılar, derleme yapıldığı zamanki bağlantılardır.

11. Halk ağzından alınmış ve bu kitaba geçirilmiş olan sözler içinde Türkçe asıllı olmayanlar da vardır. Halk, bunları şu ya da bu yönden değiştirerek kullandığından, sözlüğümüze alınmaları faydalı görülmüştür.

İL ADLARININ KISALTMALARI

Adana	Ada.	İzmir	İz.
Adıyaman	Adı.	Kars	Kr.
Afyonkarahisar	Af.	Kastamonu	Ks.
Ağrı	Ağ.	Kayseri	Ky.
Amasya	Ama.	Kırklareli	Krk.
Ankara	Ank.	Kırşehir	Krş.
Antalya	Ant.	Kocaeli	Kc.
Artvin	Ar.	Konya	Kn.
Aydın	Ay.	Kütahya	Kü.
Balıkesir	Ba.	Malatya	Ml.
Bilecik	Bil.	Manisa	Mn.
Bingöl	Bn.	Maraş	Mr.
Bitlis	Bt.	Mardin	Md.
Bolu	Bo.	Muğla	Mğ.
Burdur	Brd.	Muş	Mş.
Bursa	Brs.	Nevşehir	Nş.
Çanakkale	Çkl.	Niğde	Nğ.
Çankırı	Çkr.	Ordu	Or.
Çorum	Çr.	Rize	Rz.
Denizli	Dz.	Sakarya	Sk.
Diyarbakır	Dy.	Samsun	Sm.
Edirne	Ed.	Sivas	Sv.
Elâzığ	El.	Siirt	Sr.
Erzincan	Ezc.	Sinop	Sn.
Erzurum	Ezm.	Tekirdağ	Tk.
Eskişehir	Es.	Tokat	To.
Gaziantep	Gaz.	Trabzon	Tr.
Giresun	Gr.	Tunceli	Tn.
Gümüşhane	Gm.	Urfa	Ur.
Hakkâri	Hak.	Uşak	Uş.
Hatay	Hat.	Van	Vn.
Isparta	Isp.	Yozgat	Yz.
Istanbul	Ist.	Zonguldak	Zn.
İçel	İç.		

Kıbrıs, Irak, Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan Türklerinden derlenmiş olan sözlerin, derleme yerleri için kısaltma kullanılmamış, kasaba ve memleket adları olduğu gibi yazılmıştır.

H

haabire [→ **habire**]

haarda [→ **hangırda**]

haba (I) Abla. (*Mut –İç.)

haba (II) [→ **habar -1**]

haba (III) **1.** Çözgüsü kıl, atkısı yün ipliğinden dokunan kilim. (Çığrı *Dinar –Af.; *Yalvaç –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Çıtak, İshaklı *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Honaz –Dz.; –Kü. ve köyleri; *Yeşilhisar –Ky.; Kayalı –Kn.) **2.** Keçi kılından dokunmuş, çadır yapmaya yarayan dokuma. (*Dinar –Af.; Güney *Yeşilova –Brd.; Yassıviran *Senirkent –Isp.) **3.** Çözgüsü ve atkısı kendir ipliğinden olan çuval. (Kurna – Brd.; Kılıç *Keçiborlu, *Atabey –Isp.; Alaeddin *Acıpayam, – Dz.) **4.** Kaba kumaş. (*Reyhanlı –Hat.) **5.** Yün yağmurluk. (*Emirdağ –Af.) **6.** Palto, aba. (Pazarova –Brd.; Kızılhisar *Acıpayam –Dz.; Cinis *Aşkale –Ezm.; Ağcaköy *Nizip –Gaz.; –Kn.; Tosmurlu *Silifke, Alata, Lamas *Mersin, *Mut –İç.) **7.** Siyah yünden dokunmuş, önü kaytanlı, cepkenimsi kısa erkek ceketi. (Hacılar, *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; İhsaniye –Brs.; Tokat, Balçıkhisar –Es.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; Akçalar *Ermenek –Kn.; Güzelsu *Akseki, Erenkaya *Manavgat –Ant.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.)

habakan Durmadan, sürekli olarak. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

habalbilik Yenince bağırsakları bozan bir çeşit ot. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

haban (I) [**habezan** (I), **haca -1**] **1.** İşsiz, başıboş, serseri. (*Sivrihisar –Es.; *Arpaçay –Kr.; Kesirik –El.) [**habezan** (I)]: (*Bozdoğan –Ay.; Kıptî aşireti *Edremit –Ba.; *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; –Ist.) **2.** Budala. (*Sivrihisar ve köyleri –Es.)

[**haca -1**]: (Bekilli *Çal –Dz.)

haban (II) Bakımsız, körelmiş bağ. (Harput, Kesirik –El.)

haban (III) Tulum biçiminde çıkarılan deri kurutularak yapılan azık torbası, su tulumu. (*Erciş –Vn.)

habane 1. [→ **habene**] **2.** Bardak. (Kerem *Burhaniye –Ba.)

habar [**haba** (II), **hapar** (I), **ḫever**] **1.** Haber. (*Düzce –Bo.; Şenoba *Uludere –Hak.; –Nğ.)

[**haba** (II)] : (Bekilli *Çal –Dz.)

[**hapar** (I)] : (Çilehane *Reşadiye –To.)

[**ḫever**]: (Koyundere *Ahıska –Kr.) **2.** Küfür. (Şenoba *Uludere –Hak.)

habaran [**habazan, hapazan**] Pisboğaz, obur. (Dont *Fethiye –Mğ.)

[**habazan**]: (*Edremit –Ba.; Çakırlar *Akşehir –Kn.; Erenyaka *Akseki –Ant.)

[**hapazan**]: (–Ist.)

habarböcücü Siyah üzerine mavi benekli, beyaz kanatlı bir çeşit böcek. (Gökçeburun *Silifke –İç.)

habaz Tokat: *Osman amca Hasan'a bir habaz vurdu.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

habaza Yaramaz. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

habazan [→ **habaran**]

habba (I) [→ **habban** (I)]

habba (II) Çocuk dilinde yemek: *Gel yavrum habbanı ye.* (Kuzköy *Ünye –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.)

habbab [**habbak** (II) **-1, habbap**] Nalın. (–Gaz.)
[**habbak** (II) **-1**]: (Epçe *Geyve –Kc.; *Develi –Ky.; Sirkeli *Ceyhan –Ada.)
[**habbap**]: (*Afşin ve köyleri –Mr.; *Tarsus –İç.)

habba gitmek [→ **hobba gitmek**]

habbak (I) [**habbuk**] Süt, yoğurt, ayran (çocuk dilinde). (*Görele köyleri –Gr.)
[**habbuk**]: (Süme *Bulancak –Gr.)

habbak (II) **1.** [→ **habbab**] **2.** Altı tahta ayakkabı. (Dereköy –Ky.)

habban (I) [**habba** (I)] Çocukların kaydırak oyununda kullandıkları yassı, yuvarlak taş. (Bahçeli *Bor –Nğ.)
[**habba** (I)]: (*Bor –Nğ.)

habban (II) Kuş avlamak için kurulan bir çeşit tuzak. (–Mr. ve köyleri)

habban (III) Eskicilerin kullandığı küçük demir çivi, körük çivisi. (Misis –Ada.)

habbane [→ **habene**]

habbap [→ **habbab**]

habbaraber Elbirliğiyle, hep birlikte. (Kösten –Dz.)

habbasi Saç tokası. (*Kilis –Gaz.)

habbuk [→ **habbak** (I)]

habe (I) Boş. (*Mudanya –Brs.)

habe (II) Mide. (*Mudanya –Brs.)

hābe (III) Kırmızı renkli, iki gözlü, omuza atılarak kullanılan yün torba, heybe. (Yolbaşı *Akkuş –Or.)

habene [**habane -1, habbane, hayne, hebene, hebeni**] Testi. (–İz.; –Brs.; *Merzifon –Ama.; –Ezm.; *Sason –Sr.; –Dy.; Vazıldan *Divriği –Sv.; *Ermenek –Kn.)
[**habane -1**]: (Kerem *Burhaniye –Ba.; –Ky.)
[**habbane**]: (–Md.)
[**hayne**]: (Ekşinoz *Çatalca –Ist.)
[**hebene**]: (–Sn.; –Dy.; –El.; *Çumra –Kn.)
[**hebeni**]: (–Ur.)

habenneka Aptal. (–Ba.)

habesleyin Ansızın, haberi olmadan, birden. (Genezin *Avanos –Nş.)

hab etmek (I) Süt, su vb. şeyleri yetişmeyen köylüler, sırayla ve karşılıklı ödünç alıp vererek yardımlaşmak. (–Ezc.; *Ağın, *Keban –El.)

hab etmek (II) Bir sıvıyı kaptan kaba boşaltmak. (–Sv.)

hab etmek (III) [**habık etmek, habiç etmek, hap itmek, hapuş etmek** (I)] Çocuk dilinde yemek, yutmak. (Saray –Çkr.; –Tr. ve çevresi)
[**habık etmek**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**habiç etmek**]: (Kuzköy *Ünye –Or.)
[**hap itmek**]: (*Bor –Nğ.)
[**hapuş etmek** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

habetmeyh Sütü bir kapta biriktirip yayıkta dövmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

habezan (I) [→ **haban** (I) **-1**]

habezan (II) Uzun zaman cinsel ilişkide bulunmamış (kimse). (*Alaşehir –Mn.; *Mudanya –Brs.)

habıç [→ **hapaç**]

habıç etmek Çocuğu sırta almak. (Civle *Ermenek, *Bozkır –Kn.)

habık Korkak. (*Alanya –Ant.)

habık etmek [→ **hab etmek** (III)]

habıta Haydut. (–Ml.)

habız [→ **holuz** (I)]

habice Hepsi. (*Beypazarı –Ank.)

habiç etmek [→ **hab etmek** (III)]

habire [**haabire, habre habre** (I)] Ara vermeden, sürekli olarak. (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Tahtacı –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Başpınar *Tefenni –Brd.; –Dz. köy ve ilçeleri; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn. ve köyleri; *Susurluk, *Edremit, Yeniköy –Ba.; Hacımahmut *Emet –Kü.; *Sivrihisar, Sarıkavak, Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı –Sk.; Dadır, İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Safranbolu –Zn.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip, –Çr.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Niksar, Dinar *Artova, *Zile –To.; Bayadı *Uzunisa, Kuzköy *Ünye, *Akkuş –Or.; Süme *Bulancak –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Şavşat, Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Kr.; Ergan –Ezc.; *Ağın, *Keban –El.; Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; *Sarkışla ve köyleri, *Gürün, *Gemerek –Sv.; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; Mühye –Ank.; *Bünyan ve köyleri, *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.; –Nş.; *Bor –Ng.; *Ermenek –Kn.; *Mersin ve köyleri, *Anamur –İç.; *Korkuteli, *Elmalı, Güzelsu *Akseki –Ant.; Dont *Fethiye, *Bodrum, Yerkesik –Mğ.; Ceylân *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Saray –Tk.)

[**haabire**]: (–Tr.)

[**habre habre** (I)]: (–Kıbrıs)

habireha Hayvanları ürkütme ünlemi. (Tahanlı *Mersin–İç.)

habirman Kurutulmuş nar tanesi. (*Erciş –Vn.; –Bt.)

ha bola ki Yazık, yazık olsun anlamında ünlem. (İlke –Tr.)

habre habre (I) [→ **habire**]

habre habre (II) Gelişigüzel. (–Kıbrıs)

habu (I) Bu, işte. (–Tr. ilçe ve köyleri; –Rz.)

habu (II) Dilsiz. (*Düzce –Bo.)

habule Böyle. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

habura Buraya. (Çöplü *Çivril –Dz.)

haca 1. [→ **haban** (I) **-2**] **2.** Softa. (Bekilli *Çal –Dz.)

hacabat Bir çeşit horan. (–Rz.)

hacaluh Boşboğazlık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hacana Düğünde geline önderlik eden kadın. (Uzuncaburç *Silifke –İç.)

hacanabir 1. "Ne kadar daha" anlamında kullanılır. (–Kıbrıs) **2.** Usanmayı anlatır. (–Kıbrıs)

hacarap Yaramaz (çocuk). (*Ermenek –Kn.)

hacat yeri Dolap. (–Gaz.)

hacca Ağaç kepçe. (Eldüren *Daday –Ks.)

haccak Güzel, iyi. (–Gr. ilçe ve köyleri)

hacere Tavan. (Karahisar *İncesu, Fetullah, *Develi –Ky.)

hachacık [→ **hacı kuşu -2**]

hacı ağacı Arabaya koşulan hayvana takılan ağaç. (–Ant.)

hacı ana Yolsuz birleşmelere aracılık yapan kadın. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hacı ayı Eylül ayı. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr.)

hacıbaba [**haçılevlek, hajileylek**] Leylek. (*Karaman –Kn.; *Bor –Ng.; –Ada.; *Gülnar –İç.)
[**haçılevlek**]: (Çavuşbucağı *Silifke –İç.)
[**hajileylek**]: (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hacıbakan Dama çıkmaya yarayan tavandaki delik. (Zeytinli *Edremit –Ba.)

hacıbalbal Bir çeşit tatlı üzüm. (Bulgurlu *Üsküdar –Ist.)

hacıbıldırcın Habersiz ve suçsuz gibi görünen, davranan. (*Tirebolu –Gr.)

hacıgötüret Zayıf, güçsüz eşek. (*Senirkent –Isp.)

hacıkabak Çamlıkların arkasından yükselen çıplak tepe, doruk. (Kasımlar *Gölpazarı –Bil.)

hacıkuşu [**hachacık, hacımurat**] **1.** Baykuş. (*Ereğli –Kn.)
[**hacımurat**]: (–Kü.; –Bil.; Keskin –Es.)
2. Kırlangıç. (*Sarayköy –Dz.; –Mğ.)
[**hachacık**]: (*Siverek –Ur.)

hacılamak Üretmek, çoğaltmak. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hacımurat [→ **hacıkuşu -1**]

hacınazlı Ispanaklı, peynirli, maydanozlu börek. (*Kandıra –Kc.)

hacıösüp Kurbağa. (–Ank. ve köyleri)

hacırdah Maltız. (*Bulanık –Mş.)

hacırget [→ **hecirget**]

hacil Kederli, üzgün. (Sasu *Bulancak –Gr.)

hacirrücir Kırlangıç. (Bozan –Es.)

haclap Beştaş oyununun taşları. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

haç (I) Öküzleri sürerken söylenen söz. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

haç (II) Ekim ayı. (*Mesudiye –Or.; *Kemah –Ezc.)

haç (III) Kaç. (İsahacılı –Ada.)

haça Meyve dallarının eğilmemesi için destek olarak konulan çatallı ağaç. (Karakoyunlu *Iğdır –Kr.)

haçağ [→ **haçan**]

haç ağacı Arabayı falakaya bağlayan ağaç. (–Af.)

haçan [**haçağ, haçanda, haçen**] **1.** Ne vakit, ne zaman: *Haçan sizin eve geldimse boş bulamadım.* (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Çandarlı *Bergama –İz.; Yeniköy, Maımara *Erdek –Ba.; *Akyazı –Kc.; Karaağaç –Bo.; Oklalı *Çatalca –Ist.; –Ks.; *Çarşamba –Sm.; Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Zile, –To.; Kuzköy *Ünye, Danışman *Fatsa –Or.; Süme *Bulancak –Gr.; –Tr. ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; Çayağzı, Yavuz *Şavşat, İncilli *Ardanuç, Uşhum *Yusufeli –Ar.; Koyundere *Ahıska, *Posof ve köyleri –Kr.; –Ezm.; *Bor –Ng.; *Erme-

nek –Kn.; –Ada.; Aslanköy *Mersin –İç.; Genek *Yatağan –Mğ.; İbıiktepe –Ed.; –Kıbrıs)
[**haçağ**]: (Azerbaycan)
[**haçen**]: (Sarıkavak –Es.)
2. Mademki: *Haçan öküzleri bulamadın eve niçin gelmedin.* (–Tr. ilçe ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; Yavuz *Şavşat –Ar.; –Ezm.) **3.** Ne çabuk: *Haçan gidip geldin.* (Bozçalı *Reşadiye –To.; *Fatsa –Or. ve köyleri; Yanpar *Mersin –İç.; Genek *Yatağan –Mğ.)
[**haçanda**]: (–Kıbrıs)

haçanabir Ne zamana kadar: *Ben seni kapının önünde haçanabir bekliyeyim?* (–Kıbrıs)

haçanda [→ **haçan -1**]

haçanpur Mısır ve fasulye ile yapılan ekmek. (*Sürmene –Tr.)

haçar Cüce insan. (*Alucra –Gr.)

haçat Gerekli araç: *Evlerinde bir haçat bulunmaz hep ondan bundan alırlar.* (Peşman *Daday –Ks.)

haçator Altmışaltı oyununda bir kâğıt, bey. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

haççak 1. Güzel, iyi. (–Or.; –Gr. ilçe ve köyleri; *Torul ve köyleri –Gm.) **2.** Terbiyeli. (*Torul ve köyleri –Gm.)

haçen [→ **haçan -1**]

haçı Ufak sırık. (–Rz.)

haçılevlek [→ **hacıbaba**]

haçırdek [→ **hecirget**]

haçırget 1. [→ **hecirget**] **2.** Sacayağı. (–Gm.)

haçırkat [→ **hecirget**]

haçirdek [→ **hecirget**]

haçki [**haşkü**] Budanan ağaçların yeni sürmüş filizleri. (–Ezc.)
[**haşkü**]: (–Ezc.)

haçkur Kötü, fena. (Çakallı –Ada.)

haçur Kılığı kıyafeti düzensiz, saçı dağınık olan. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hada [**hade -2, hadiñ**] **1.** Haydi: *Hada gayri gidelim.* (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Bayındırlı –Ada.; Paşalı *Fethiye –Mğ.)
[**hade -2**]: (Homa *Çivril –Dz.; –Rz. ve köyleri)
[**hadiñ**]: (Hasanoğlan –Ank.)
2. Eyvah. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Alamut *Bozdoğan –Ay.)

hadağa (I) Bayram arifesinde çarşıdaki kargaşalık: *Bunu bayram hadağasında satın aldım.* (–Ezc.)

hadağa (II) An: *O hadağada işi anladı.* (*Ağın, *Keban –El.)

hadaḫ [**hadak, haduk**] Çiftçilerin yanındaki yardımcı çocuk, yamak, çoban. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hadak**]: (–Vn.; –Bt.; *Ula –Mğ.)
[**haduk**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hadahyıldızı Çobanyıldızı. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hadak [→ **hadaḫ**]

hadal Kibirli, kendini beğenmiş. (Sarıveliler *Ermenek –Kn.; Boynuyoğun –Ada.)

hadala (I) Mısır unundan yapılan ekmek. (–Ama.)

hadala (II) Şişman. (*Milas –Mğ.)

hadar Sakınma, tedbir. (–Sv.; Taşucu *Silifke –İç.)

hadar almak Olaylardan ders almak. (Karkıncık *Artova –To.; Mühye –Ank.; Başara *Sille –Kn.)

hadar etmek Sıkılmak, utanmak: *Ağanın yüzüne bakmağa hadar ettim.* (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hadarlı olmak Hazır olmak. (–Ezc.; *Zara –Sv.)

hadde Saban. (Kurthasanlı –Kn.)

haddik Deve yavrusu. (–Ezm.)

hade 1. Sahi mi, gerçek mi? anlamında kullanılır: *–Ahmet ölmüş. –Hade?* (Dambaylı *Salihli –Mn.) **2.** [→ **hada -1**]

hadek Gelinin getirdiği çeyiz. (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.; Çilehane *Reşadiye –To.)

haden (I) Neden sorusuna verilen ters cevap: *–Bu işi neden böyle yaptın? –Haden yaptım işte, ne yapabilirsin.* (*Keçiborlu ve köyleri –Isp.)

haden (II) Tabakhanelerde içerisinde deri terbiye edilen havuz. (*Elbistan, –Mr.)

hadeyince Çabucak, gayretlice. (*Gürün –Sv.)

hadıze Nişasta ile üzüm suyunun kaynatılıp bezlere serilmesi ile yapılan pestil. (*Afşin –Mr.)

hadiç Bal kesmekte kullanılan bıçak, bal bıçağı. (–Isp.)

hadik (I) [**hağdik**] Kar üzerinde gezerken batmamak için giyilen, altı gönden kesilmiş şeritlerle ya da fındık çubuklarıyla örülmüş daire biçiminde bir çeşit ayakkabı.(*Çarşamba –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; Süme *Bulancak –Gr.; Pilavget *Hopa –Ar.; Akçalıuşağı *Kozan –Ada.)

[**hağdik**]: (Ayşepınar *Develi –Ky.)

hadik (II) [→ **hedik** (I) **-1**]

hadim İki metre boyunda çubuk. (*Haymana –Ank.)

hadimala Dereotu. (–Çkr. köyleri)

hadiñ [→ **hada -1**]

hadira Çok uzun boylu adam. (*Ermenek –Kn.)

hadlamak Ölmek. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

haduk [→ **hadaḫ**]

hadul 1. [→ **hodul** (I) **-1**] **2.** [→ **hodul** (I) **-5**]

hadun Üç dört yaşındaki dişi deve. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

haf (I) Haber, bilgi. (Çığrı *Dinar –Af.; Oğuz *Acıpayam –Dz.)

haf (II) Dikkat, uyanıklık. (Ören, Kaya, *Fethiye –Mğ.)

haf (III) Tarla kenarı. (–Bt.)

haf (IV) Köpeğin kesik kesik çıkardığı ses. (Kuzköy *Ünye –Or.)

haf (V) Göl. (*Tosya –Ks.)

haf (VI) [→ **haft -1**]

hafek [→ **hapenk** (I) **-4**]

hafenek At öksürüğü. (*Iğdır –Kr.)

hafetmek Kuşkulanmak. (Mesken *Yatağan –Mğ.)

haf haf böreği Çok kabarmış saç böreği. (–Kn.)

hafılamak Acele ve ses çıkararak yemek. (*Ermenek –Kn.)

hafıl hafıl Çabuk ve kaba bir biçimde yemek yemeyi anlatır. (*Ermenek –Kn.)

hafıt Çocuk kundağı. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hafifirek Hafifçe. (İncekum *Silifke –İç.)

hafik Bir çeşit gerdanlık. (İpsile –Sv.)

hafildemek [→ **hafilemek** (I)]

hafilemek (I) [**hafildemek**] Nefesi daralarak sık sık solumak. (–Çr.)

[**hafildemek**]: (–Çr.)

hafilemek (II) Bir şeyin üzerine çok düşmek. (–Mr.)

hafili Ayağa uygun hafif yemeni. (–İz.)

hafilli Esmer. (*Mudanya –Brs.)

hafkırmak (I) Yüze gelmek, karşı gelmek. (*Çarşamba –Sm.)

hafkırmak (II) [→ **hafkurmak**]

hafkırtmak Baş ağrısının geçeceği inancıyle dua okutmak. (Yeşilköy *Dörtyol –Hat.)

hafkurmak [**hafkırmak** (II), **haflamak** (II)] Havlamak. (*Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ezm.) [**hafkırmak** (II)] : (*Zile –To.) [**haflamak** (II)] : (Fariske *Ermenek –Kn.)

haflamak (I) Açık ağızla ses çıkararak solumak. (*Bor –Nğ.)

haflamak (II) [→ **hafkurmak**]

haflek Korkak. (Çepni *Gemerek –Sv.)

haflenmek Hayaletten korkmak. (–Gaz.)

hafs Hapis. (Şenoba *Uludere –Hak.)

hafsar Eşit. (–Ezc.)

hafsız Ansızın, habersizce. (Güney *Yeşilova –Brd.; Honaz –Dz.; Kocayatak *Serik –Ant.)

haft [**haf** (VI), **havt** (I) **-1, 2**; **havtan -1, 2**; **havuk** (I), **havut** (I) **-3, 7**] **1.** Çeşme yalağı, oluk. (*Biga –Çkl.; Ortaburun *Yalova –Ist.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –Ezm.; *Elbistan –Mr.; *Gemerek –Sv.; Gökdere *Akdağmadeni, Karakız *Sorgun –Yz.; Şahinefendi *Ürgüp, Afşar aşireti, Pazarören, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; –Nş.; –Nğ.) [**haf** (VI)]: (Akçakaya –Ky.) [**havt** (I) **-1**]: (Çepni *Gemerek –Sv.; Bektaşlı –Yz.; *Mucur –Krş.; Şahmelik, Bakırdağı –Ky.; Mastat *Karaman, Kızılca *Hadım –Kn.) [**havtan -1**]: (Hortu *Ereğli –Kn.) [**havut** (I) **-3**]: (Başpınar *Tefenni –Brd.; Sirkeci *Çubuk–Ank.; –Nğ.) **2.** Hayvan yemliği. (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; *Balâ –Ank.; *Bünyan, *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.) [**havt** (I) **-2**]: (Saimbey, Buğabağı –Çr.; Çepni *Gemerek –Sv.) [**havtan -2**]: (Hortu *Ereğli, Yeniköy –Kn.) [**havuk** (I)]: (*Sarayköy –Dz.) **3.** Üzüm ezilen taş yalak. (–Ezm.; *İncesu, Talas –Ky.; –Nğ.) [**havut** (I) **-7**]: (–Sn.; Pazar *Kızılcahamam –Ank.; –Krş.)

haftamal İlkbaharda kısa bir süre akan pınar. (*Göksun, Kızılcık –Mr.)

hag Olgunlaşmamış kavun karpuz. (*Hozat –Tn.)

hagal Sundurma. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hagari Ha gayret: *Mehmet hagari göreyim seni.* (Çöplü *Çivril –Dz.)

hagas Tarlada sabanın ilk kez açtığı çizgi. (–Kr.)

hağ (I) **1.** Üzüm, kiraz gibi yemiş koymaya yarayan küfe, sepet. (Kerem *Burhaniye –Ba.; –Çr.; Hayati *Erbaa, *Zile ve köyleri –To.) **2.** Kurutulacak üzümlerin potaslı suya batırıldığı kap. (Kerem *Burhaniye –Ba.)

hağ (II) Parmak boğumu. (*Hozat –Tn.)

hağdik [→ **hadik** (I)]

hağlum hağlum Köpeğe saldırması için verilen emir. tut tut. (–Tr. ve köyleri.)

hah (I) Armut ve elma kurusu. (Çepni *Gemerek –Sv.; Akçakaya –Ky.; –Nğ.)

hah (II) **1.** Halk. (Harput –El.) **2.** El, yabancı, başkası. (Kesirik –El.)

hah (III) Kamıştan yapılan bağ evi. (–Ada.)

hah (IV) **1.** İşte. (Bereketli *Tavas –Dz.) **2.** Evet, tamam. (*Mudanya –Brs.; *Safranbolu –Zn.)

haha (I) Kaka. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haha (II) Kahkaha. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

hahah [→ **hahan**]

hahalamak İtmek. (*İskilip –Çr.)

hahali Fındık, fasulye gibi kabuklu bitki taneleri. (Limanköy *Çayeli –Rz.)

hahalis olmak Karışmak, dolaşmak: *Saçlarım hahalis oldu.* (–Rz.)

hahan [**hahah**] Hemen, çok çabuk. (–Bt.; –Krş.)
[**hahah**]: (–Çr.)

hahana [→ **hahına** (II) **-2**]

haḫcıḫ [→ **hahciyh -1**]

haḫcik 1. [→ **hahciyh -1**] **2.** [→ **hahciyh -2**]

hahciyh [**haḫcıḫ, haḫcik -1, 2**] **1.** Ermeni ya da Rus kızı. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**haḫcıḫ**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**haḫcik -1**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
2. Hoppa kız. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**haḫcik -2**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hahçuk Teyze. (Harput –El.)

hahılı Pek çok, yığılı: *Pazarda buğday hahılı.* (–Nğ.)

hahına (I) Günü gününe, vakti gelince: *Bu düğe bıyil hahına doğuracak.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hahına (II) [**hahana**] **1.** İki yavrusu olan sağmal hayvan. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Bir ve iki yaş arasında dişi keçi. (–Mr.)
[**hahana**]: (–Mr.)

ḫaḫırah [**hahirik**] Balgam. (*Iğdır –Kr.)
[**hahirik**]: (–Ezm.)

haḫırdak [→ **hakırdak**]

hahışafra Kertenkele. (*Vakfıkebir –Tr.)

hahıt Zayıf keçi ve koyun. (Gazipınar *Artova –To.)

hahirik [→ **ḫaḫırah**]

hahla Budala. (*Kurşunlu –Çkr.)

hahlat Yabanî armut. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

hahoç Çocukları korkutmak için söylenen hayalî yaratık, öcü. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ḫahol Kaba, bayağı, ilkel. (*Maçka köyleri –Tr.)

hah olmak Yitmek, yok olmak. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hahor [→ **hohor**]

hahore [→ **hohor**]

hahut 1. Çürük, yıpranmış, sağlam olmayan. (*Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Rz. ve köyleri; –Sv.) **2.** Baştan savma yapılan yapı. (Gare *Ardeşen –Rz.)

hahutlamak Eskimek, yıpranmak: *Ne tez hahutlattın.* (–To.; –Rz.; –Sv.)

hahut olmak Yıpranmak, bitkinleşmek: *Bu işlerin içinde her yanım hahut oldu.* (*Merzifon –Ama.)

hahüt aşısı Düdük aşısı. (–Isp.)

hahyemez Tahtaları aynı kalınlıkta işaretleyen bir araç. (–To.)

ha işde Orta halli, şöyle böyle: – *Bu köy nasıldır? – Ha işde.* (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

hajat Gereç, araç. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hajileylek [→ **hacıbaba**]

hak (I) **1.** [→ **hamak** (I)] **2.** Dilimlenerek kurutulmuş meyve. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Bor –Nğ.)

hak (II) **1.** Nişanlı. (Kıbrıs –Ank.; Zencidere –Ky.) **2.** Gelin. (*Balâ –Ank.)

hak (III) Gelin alma töreni. (–Bo.; *Taşköprü, Ağlı *Küre, *Tosya, –Ks.)

hak (IV) **1.** Tahıl ölçeği. (*Taşköprü, *Tosya –Ks.; –Çkr.; –Sv.) **2.** Tahıl. (–Ama.)

hak (V) Gelinin babasına verilen armağan. (–Hat.)

hak (VI) Bir dönümlük alan. (–Ks. ve çevresi)

haka Köy odalarında yakmak için herkesin getirdiği yakacak payı. (Narlıdere –İz.)

hakaç Tuzlanarak güneşte kurutulmuş pastırma parçası. (*Bor –Nğ.)

hakana **1.** [→ **hakına** (II) **-1**] **2.** [→ **hakına** (II) **-2**]

hakanlamak Angarya kabul etmek, yapmak istememek. (–Nğ.)

hakar Kadar. (Şenoba *Uludere –Hak.)

hakaslamak Dövmek. (–Gm.)

hakçı Gelin almaya gelenler. (–Ks. ve köyleri; –Çkr.; *Balâ –Ank.)

hakelek [**harkenek**] Süs, gösteriş. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**harkenek**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hakendaz Kürek. (–Mn.)

hakget Gerçekten. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hakgötüre Saman kaldırmaya yarayan büyük yaba: *Samanı yerden kaldırırken hakgötüre kırıldı.* (–Sm.)

hak günü Düğün günü. (*Cide –Ks.)

hakıça Küçük kazan. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)

hakık (I) İyi pişen (yemek için): *Et hakık gibi olmuşda kemiğinden ayrılıverdi.* (*Atabey –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.)

hakık (II) Ağızlık ve süs eşyası yapmakta kullanılan, sarıdan siyaha kadar renkte olan kıymetli bir taş. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Atabey –Isp.; Bekilli *Çal –Dz.; Ağlı *Küre –Ks.; Sarı *Merzifon –Ama.; *Hozat –Tn.; Erkilet –Ky.; *Bor –Nğ.)

hakıkçılık Köy kadınlarının taktıkları süs eşyasını yapma sanatı. (Turan –Ky.)

hakıldamak [→ **hakırdamak**]

hakılı Yığılı, çok. (*Bor –Nğ.)

hakılmak **1.** Yığılmak, çoğalmak. (*Bor, –Nğ.) **2.** Çökmek, saplanmak: *Yimek gursağıma hakıldı galdı.* (*Bor –Nğ.)

hakına (I) Hakkıyla, gereği gibi: *Keşki Fatma gibi bir gelinim olsa, hakına gelin.* (Sarı *Merzifon –Ama.; –Yz.; *Lüleburgaz –Krk.)

hakına (II) [**hakana -1, 2**; **hakma**] **1.** Bir yaşında dişi keçi. (Yenicekale –Mr.; Haruniye *Kozan –Ada.) [**hakana -1**]: (Düzmeşe *Osmaneli –Bil.; *Göynük –Bo.)

[**hakma**]: (Çepni *Mudurnu –Bo.) **2.** İki yaşında yavrulayan keçi. (İkipınar *Mihalıççık –Es.; Başlamış *Dörtyol –Hat.) **3.** İki ya da üç yaşında yavrulayan büyük ve küçük baş hayvan. (Uşhum *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Anamur –İç.) **4.** Üç yaşında dişi sığır. (Aslanköy *Mersin –İç.)
[**hakana -2**]: (Alan, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aşiret –Kn.)

hakıra Kadın: *Ayşe bacı eyi bir hakıra.* (Belenkeşlik –İç.)

hakırak [→ **hakırdak**]

hakıramak Yüksek sesle konuşup gülmek. (Darıveren, Oğuz *Acıpayam, Honaz köyleri –Dz.; Üçhanlar *Kavak –Sm.; *Bulancak –Gr. köyleri; –Sv.; Bağyaka *Finike –Ant.)

hakırdak [**haḫırdak, hakırak**] Koyun kuyruğu eritildikten sonra kalan posa, kıkırdak. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; Tavlısın –Ky.; *Bor –Nğ.)
[**haḫırdak**]: (*Bünyan –Ky.)
[**hakırak**]: (–Ky.; Yerkesik –Mğ.)

hakırdaklı Hamurun içine soğan ve kıkırdak konarak yapılan ekmek. (–Ky.)

hakırdamak [**hakıldamak, hakkıldamak, hakkırdamak, hangındamak**] Kahkahayla gülmek. (*Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kurna –Brd.; Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Bereketli *Tavas –Dz.; Sarıkavak –Es.; *Kandıra –Kc.; *Kurşunlu –Çkr.; Kuzköy *Ünye –Or.; Karkıncık *Artova –To.; *Erciş –Vn.; Bertiz –Mr.; Çanıllı *Ayaş, Mühye –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Ören *Fethiye –Mğ.)
[**hakıldamak**]: (*Erciş –Vn.)
[**hakkıldamak**]: (*Erciş –Vn.)
[**hakkırdamak**]: (–Nğ.)
[**hangındamak**]: (Karkıncık *Artova –To.)

hakırdım çekmek Gülüp oynamak, gürültü yapmak: *Çocuklar her zaman hakırdım çekersiniz artık yeter.* (Erenyaka *Akseki –Ant.)

hakır hakır [**hangır hangır** (II)] **1.** Kahkahayla arsızca gülmeyi anlatır. (İshaklı *Çivril –Dz.; *Düzce, Nadıç –Bo.; *Bor –Nğ.; Güzelsu *Akseki –Ant.)
[**hangır hangır** (II)]: (Karaköy *Düzce –Bo.; Bozan –Es.; *Sungurlu, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –Hat.; *Divriği, *Şarkışla –Sv.; *Bor, –Nğ.; Yerkesik –Mğ.) **2.** Zorla ve sesli bir şekilde nefes almayı anlatır. (*Düzce –Bo.)

hakırka [→ **hakurka**]

hakırtı **1.** Gürültü, patırtı. (Kuzköy *Ünye –Or.; –Gr.; Yerkesik –Mğ.) **2.** Sesli gülme, kahkaha. (–Çr.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

hakıslamak İtelemek. (*Bor –Nğ.)

hakirge Akar suların geçtiği boru ya da künk gibi şeyler. (*Darende –Ml.)

hakitmek Yapmak, becermek. (Hasanoğlan –Ank.)

hakiyyetli Vefalı. (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

hakkakan Her şeye sahip olmak isteyen, bencil. (*Kandıra –Kc.)

hakkap [→ **hakmak**]

hakkaş Haşhaş. (Atlıhisar –Af.; Heris *Artova –To.)

hakkıldamak [→ **hakırdamak**]

hakkırdamak [→ **hakırdamak**]

hakkuran Güvercinden büyük serçeden küçük bir çeşit kuş. (–Çr.)

hak kuşu İshak kuşu. (–Kü.)

hakla (I) [**haklaa, haklağa, haklağı**] Tahıl ölçeği. (*Göynük –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; Yazır *Sungurlu, *Osmancık, *İskilip, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –Ank.)
[**haklaa**]: (Bozan –Es.; *Çerkeş –Çkr.)
[**haklağa**]: (*Sungurlu –Çr.; –Ama.)
[**haklağı**]: (–Kü.; –Es.; –Çr. ve köyleri; *Merzifon ve köyleri –Ama.)

hakla (II) Halka. (*Hozat –Tn.)

haklaa [→ **hakla** (I)]

haklağa [→ **hakla** (I)]

haklağı [→ **hakla** (I)]

haklamak (I) **1.** Eti kemiğinden sıyırıp kıyma, kavurma, sucuk ve pastırmalıklarını ayırmak. (–Nğ.) **2.** Fasulyeyi kabuğundan ayırmak. (–Nğ.)

haklamak (II) Düğünde çengiler, davetlilerin önünde ayrı ayrı çalıp oynayarak para almak. (*Edremit –Ba.)

haklı Nişanlı, nikahlı. (–Nğ.)

haklık (I) Dağ ve kayalardaki büyük su birikintisi. (Alaeddin *Acıpayam –Dz.; Kerem *Burhaniye –Ba.; Erkilet –Ky.; Derinkuyu, –Nğ.; *Marmaris, Paşalı *Fethiye –Mğ.)

haklık (II) On iki okka tohumun ekildiği arazi parçası. (Kargı *Tosya –Ks.)

haklık (III) **1.** Küçük tahıl ambarı. (*Safranbolu –Zn.) **2.** Su değirmenlerinde hak olarak alınan tahılın konulduğu yer. (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

hakma [→ **hakına** (II) **-1**]

hakmak [**hakkap**] Nalın. (Kandilli *Saimbeyli –Ada.)
[**hakkap**]: (Mansurlu *Feke –Ada.)

hakos (I) [**hakoz**] Sabanın tarlada bıraktığı iz. (Çakır *Şebinkarahisar –Gr.; Kapıköy *Ardanuç, Utav *Yusufeli –Ar.)
[**hakoz**]: (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hakos (II) Dayak. (–Gm.)

hokoz [→ **hakos** (I)]

hakramak Çok hızlı ve bağırarak konuşmak, gülmek. (–Gr.)

hakuka [**haküke, hakürge**] Duvar altından geçen su yolu deliği. (*Kemaliye –Ezc.; *Hozat –Tn.; *Ağın, *Keban –El.)
[**haküke**]: (Harput –El.)
[**hakürge**]: (*Gürün –Sv.)

hakurka [**hakırka**] Hayvanların sırtında çıkan yaralarda bulunan kurtcuklar. (Saraycık –Kü.; Kuzköy *Ünye –Or.)
[**hakırka**]: (*Kandıra –Kc.)

hakuta Taş, tuğla ya da çamurdan yapılmış ocak, maltız. (–Sm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; *Pınarbaşı, Erkilet –Ky.)

haküke [→ **hakuka**]

hakürge [→ **hakuka**]

hal (I) Harman ve kar sıyırgası. (Alikköy *Çaycuma –Zn.; –Sn.; *Bayburt –Gm.; Ersis, Erkinis *Yusufeli –Ar.; -Kr.; –Ezm.)

hal (II) Folluk yumurta. (*Kurşunlu –Çkr.)

hal (III) İnce yaldız. (–Ky.)

hala Teyze. (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

halaç (I) İğ. (*Afşin ve köyleri –Mr.; *Kumluca, Bağyaka –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

halaç (II) Dolu. (–Rz.)

halaççık Bayırda yapılan üstü toprakla örtülü çingene evi. (Şummu, Bulgaristan)

halaçka Uzunlamasına kesilmiş yufkanın içine peynir, ceviz konularak yapılan bir çeşit börek. (*Göynük –Bo.)

haladız Seyrek. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

haladıza [→ **halaza** (I) **-1**]

halaḫa Ortası boş, bilezik şeklindeki ekin sapı yığını. (Ömerhacılı *Kaman –Krş.)

hala hala Köpek kışkırtma ünlemi: *Fino hala hala.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

halak (I) Yavan, tatsız: *Halak mısırın ununda iyi ekmek olmaz.* (Darahta *Ünye –Or.)

halak (II) Mahalle. (Ayşepınar *Develi –Ky.)

halaka 1. Çevre, dolay. (Kelgin –Ky.; Toprakkale *Osmaniye, *Kadirli –Ada.) **2.** Köy meydanı. (Tatarlı *Ceyhan –Ada.) **3.** Ev önlerinde sebze yetiştirilen birkaç evleklik ufak sebzelik. (Höketçe *Saimbeyli –Ada.) **4.** Hayvan sağma yeri. (Höketçe *Saimbeyli –Ada.) **5.** Köyün oyun meydanı: *Çocuklar halakada oynuyor.* (Tatarlı, Kümbet –Ada.) **6.** Sokak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.) **7.** Mahalle. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

halak ağızlı Boşboğaz: *Ali'ye güvenilmez halak ağızlıdır.* (Eskipazar –Or.)

halaklamak Koyun, kuzu zayıflamak: *Bu kış koyunlar çok halakladı.* (Kuzköy *Akkuş –Or.)

halalzada [→ **halaza** (I) **-1**]

halamak (I) Söylemek. (Yenikışla *Boğazlıyan –Yz.)

halamak (II) Yemek yemek: *Haladın nu?* (Yenikışla *Boğazlıyan –Yz.)

halampa [**hampara**] Büyük moloz parçaları. (-Mr.)

[**hampara**]: (*Nizip –Gaz.)

halana Karatavuk büyüklüğünde boz renkli bir çeşit kuş. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

halap Duvar örerken büyük taşların arasına konulan ufak, yassı taş. (Alkaran *Çumra –Kn.)

halapa (I) Yontulmamış büyük ve küçük kefeki taşları. (–Krş.; –Nş.; *Bünyan, –Ky.; –Nğ. ve köyleri; Gökbez, Karakuyu –Ada.; *Mersin köyleri –İç.)

halapa (II) Çok kalın ve uzun tahta, kalas. (–Krş.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

halapa (III) Üç ile sekiz kilo arasında ağırlığı olan tuz ya da buz parçası. (–Kış.)

halapart [→ **halaput**]

halaport [→ **halaput**]

halapot Sonu iyi olmayan iş: *Bu işin sonu halapottur.* (Gare *Ardeşen –Rz.)

halapurt [→ **halaput**]

halaput [**halapart, halaport, halapurt**] Silah ve sopalarla yapılan kavga, gürültü, patırtı. (–Tr.; -Rz.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; -Kr.)

[**halapart**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**halaport**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**halapurt**]: (Utav *Yusufeli –Ar.)

halasa İki yüzlü. (–Ank.)

halasız Akılsız. (*Şebinkarahisar –Gr.)

halaslamak Döğmek. (Kazozlu *Akçaabat –Tr.)

halastar (I) [**halastır**] Çay demliği, küçük güğüm. (–Brs.; *Gelibolu –Çkl. *Çarşamba –Sm.; –Ama.; –Or.; *Tirebolu –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir, –Tr.; *Kelkit ve köyleri, Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; *Yusufeli –Ar.)

[**halastır**]: (–Sm.)

halastar (II) Bahçe çevresindeki çit ya da tahta perde. (*Ünye –Or.)

halastır [→ **halastar** (I)]

halasu Dört beş kişinin bir kişiyi ellerinde taşıyarak oynadıkları bir oyun. (*Safranbolu –Zn.)

halaşa (I) **1.** Haşarı, edepsiz. (*Ödemiş –İz.; *Gölpazarı –Bil.; –Es. köyleri; Kapıköy *Ardanuç –Ar.; Hasanoğlan –Ank.; –Ed.; Şumnu, Bulgaristan) **2.** Uyuşuk, kuvvetsiz. (*Seydişehir –Kn.) **3.** Söz getirip götüren. (–Ank.)

halaşa (II) İşe yaramayan at. (*Susurluk –Ba.)

halaşalık Haşarılık, yaramazlık. (*Kalecik –Ank.)

halaşka Mısır unundan yapılan bir çeşit tatlı. (–Af.; *Bartın –Zn.)

halaşor Küllenmeye yüz tutmuş küçük ateş parçaları. (–Bt.)

halat (I) Armağan: *Bir halat isterim.* (Berne *Sarıkamış –Kr.)

halat (II) Tarlaların, bahçelerin çevresine çalı ve ağaçlarla yapılan çit. (*Yeşilova köyleri –Brd.)

halat (III) **1.** Araç, parça: *Makinenin halatları ne karışık.* (Çamova *Divriği –Sv.) **2.** Organ: *Röntgende insanın içerisindeki halatlar hep görünüyor.* (Çamova *Divriği –Sv.; *Ereğli –Kn.) **3.** Yün ve pamuk liflerini kabartmaya yarayan ve yayına vurularak kullanılan aygıt. (Çıtak *Çivıil –Dz.)

halat (IV) Tahıl: *Halatsız ev kanatsız kuşa benzer.* (Balkande *Beyşehir –Kn.)

halat (V) Saban. (Eğnir *Arapkir, *Pütürge –Ml.)

halat (VI) **1.** Küçük bakır tencere. (–Çkl.) **2.** Kap kacak. (–Tk.)

halat (VII) Yaysız yük arabası. (*Mudurnu –Bo.)

halat (VIII) Erkek tarafının kız tarafına verdiği eşya. (Pekün *Kelkit –Gm.)

halata Nekahat devresindeki iştahlılık. (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

halat arabası Binilen ya da yük taşınan bir çeşit araba. (*Kandıra –Kc.)

halavurt Kaba adam. (*Çerkeş –Çkr.)

halay (I) Başörtüsü. (–Kn.)

halay (II) Alay: *Salih amcayı halay ettiler.* (Adiller *Ermenek –Kn.)

halaya [→ **halaza** (I) **-1**]

halayıca İğlere takılan madeni halka. (Güneyce –Rz.)

halayıh Düğün ve davetlere gönderilen hediye. (*Arapkir –Ml.)

halayık (I) Kadınların başlarına sardıkları tülbentin başın arkasından bağlanmış durumu. (–Brd.)

halayık (II) Bir çeşit ot. (Ören *Fethiye –Mğ.)

halayık götlü Dip tarafı kalın ve budaklı olan tomruk. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

halaylama Vahşi hayvanları kaçırmak için bağırma: *Bir ayı gördüm çok korktum, halaylıyamadım.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

halaylım Damı kiremitsiz yüksek ev. (Yusuflar –Es.)

halaylim Çalım: *Bugün yolcu kafilesi halaylimli geçti.* (Turcalar *Ermenek –Kn.)

halaz Dolu: *Halazma tepesine ceviz gibi halaz yağar.* (*Maçka ve köyleri –Tr.; *Torul –Gm.; Şimşirli *İkizdere, –Rz.)

halaza (I) [**haladıza, halalzada, halaya, halazada, halazı** (I), **halız, halıza -1, halza**] **1.** Ekin biçilirken tarlalara dökülen tahıldan ertesi yıl kendiliğinden yetişen seyrek ekin. (*Eşme –Uş.; İlyas –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kozağaç *Gölhisar –Brd.; Çıtak, Çöplü *Çivril, *Çal –Dz.; –İz.; *Alaşehir, Karaağaçlı –Mn.; Minnetler *İvrindi, Yeniköy –Ba.; –Kü.; –Es. ve köyleri; Düğer –Sv.; Derinkuyu –Nş.; *Silifke ve köyleri, *Mut –İç.; Kışla *Elmalı, –Ank.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; Şumnu, Bulgaristan.)
[**haladıza**]: (Pazaravdan –Brd.; Honaz ve köyleri –Dz.)
[**halalzada**]: (–Nğ.)
[**halaya**]: (–Es.)
[**halazada**]: (Köşker –Krş.; Karabulut *Akşehir, Göcer *Ereğli –Kn.)
[**halazı** (I)]: (*Bigadiç –Ba.; Şaphane *Gediz –Kü.)
[**halız**]: (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
[**halıza -1**]: (*Gelendost, *Şarkikaraağaç –Isp.; Salda *Yeşilova, *Tefenni –Brd.; *Acıpayam ve köyleri –Dz.; *Alayunt –Kü.; Bozan –Es.)
[**halza**]: (Hacıbeyli –Af.)
2. Çayır, çimen. (Anbanaz –Af.) **3.** Seyrek bitmiş tohum. (Minnetler *İvrindi, Yeniköy –Ba.)

halaza (II) Sığırların ödünden çıkan balmumu gibi sarı parça. (Karakoca *Biga –Çkl.; –Kü.)

halaza (III) Henüz dürülmemiş lahana. (Mumcular *Bodrum –Mğ.)

halaza (IV) Ana baba, okul terbiyesi görmeyen çocuk. (Şumnu, Bulgaristan)

halazada [→ **halaza** (I) **-1**]

halaza olmak Mide ve karın gazdan şişmek: *Fasulyeden karnım halaza oldu.* (Karacahisar –Mğ.)

halazı (I) [→ **halaza** (I) **-1**]

halazı (II) Zayıf, hastalıklı çocuk. (Şaphane *Gediz –Kü.)

halazlama At, merkep ve katırın derisinde çıkan kabarcıklar. (Kızılca –Kn.)

halazlamak **1.** Toplanan üründen dökülen tohum sonradan çıkmak. (Bulkaz *Çivril –Dz.; Yegren *Beyşehir –Kn.) **2.** Tarlada kalan soğan ve patatesi toplamak. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

halberi Kolaylıkla, kolay kolay. (Turan –Ky.; *Bor –Nğ.)

halbukısa [→ **halbuksam**]

halbuksam [**halbukısa, halbuku, halbusam**] Halbuki. (Eziler *Güney –Dz.)
[**halbukısa**]: (–Ba.)
[**halbuku**]: (Karaköy *Düzce –Bo.; Koyundere *Ahıska –Kr.)
[**halbusam**]: (Kösedere *Ayvacık –Çkl.)

halbuku [→ **halbuksam**]

halbur Kalbur. (Kesirik –El.)

halbusam [→ **halbuksam**]

halbuş Şaşkın. (Fariske *Ermenek –Kn.)

halça (I) Kalça. (–Çr.)

halça (II) [→ **halıça**]

halça (III) [**halçe**] Kunduracıların kalıp üzerine koydukları meşin parçaları. (*İskilip –Çr.; *Ermenek –Kn.)
[**halçe**]: (–Kü.)

halçe [→ **halça** (III)]

halçik Ağaçta dalların ayrıldığı yer, budak: *Cevizin halçiğinde kuş yuvası var.* (*Ağın, *Keban –El.; *Arapkir –Ml.)

haldırdak **1.** Saçma sapan konuşan: *Amma haldırdak adamsın ha.* (Kerem *Burhaniye –Ba.; Çeltikçi *İnegöl –Brs.) **2.** Kırıp döken (kimse). (Kerem *Burhaniye –Ba.)

haldırdatmak Gürültü çıkartmak. (*Vize –Krk.)

haldır haldır (I) **1.** Bir işi çabuk ve gürültülü yapmayı anlatır. (Bulkaz *Çivril –Dz.; –Sm.; *Silifke –İç.) **2.** Kaba saba (konuşma için). (*Silifke –İç.)

haldır haldır (II) Sallana sallana (yürüme için). (*Kandıra –Kc.)

haldır huldur [→ **haydır huydur -4**]

haldırmak Saçma sapan konuşmak: *Karşımda haldırıp durma.* (–Dz.)

halduç Üzüm şırasına konulan külü karıştırmakta kullanılan kepçe. (Veliköy –Rz.)

halebi [**helebi, helevi**] Altmışbeş santimetre boyunda bir uzunluk ölçüsü, arşın. (–Ks.; *Kargı, –Çr.; Üçhanlar *Kavak –Sm.; Şehli, Piraziz –Gr.; –Ezc.; Harput –El.; Ortaköy *Şarkışla–Sv.; Dağhalil –Ank.)
[**helebi**]: (*Maçka ve köyleri –Tr.; *Ardanuç, *Şavşat –Ar.; *Nazimiye –Tn.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.)
[**helevi**]: (Karapapak Türkleri *Sarıkamış –Kr.)

halel Eskiden kadınların taktıkları cam bilezik. (*Keçiborlu –Isp.)

halep **1.** Oyulmuş patlıcan, patlıcan dolması. (*Ayaş –Ank.) **2.** Patlıcan kurusu. (–Ank.)

haleşen Kalabalık: *Başımıza haleşen yığdın.* (Cemele –Nş.)

halevi Bir çeşit bitki. (*Ahlat –Bt.)

haley (I) Halay. (Kesirik –El.; –Gaz.)

haley (II) Hâlâ. (*Birecik –Ur.)

haleyçik Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak, hayma. (–Ml.)

haleylim [**huleylim**] Giyinişi düzgün olmayan. (–Çr.)
[**huleylim**]: (–Çr.)

halfat Yabanî armut, ahlat. (Kerem *Burhaniye –Ba.; Fadılca –Mğ.)

halfe Kalfa. (Harput –El.)

halgın [**helkin**] **1.** [→ **halkın**] **2.** Küçük bakır kazan. (Dereköy –Kc.; *Develi –Ky.)
[**helkin**]: (–Krş.; Küpeli *Bünyan –Ky.)

halgu Değnek, sopa. (Ömerbeyli –Ay.)

halh Halk. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

halhal Taştan örülmüş ağıl. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

halhalamak Uzun ipi kola dolayarak halka gibi yapmak. (–Çr.)

halhalı Geniş, bol: *Bileziğin halhalı, düşer.* (Düğrek –Mğ.)

halhallı Benekli. (Kerkük)

halhaver olmak Çok harap, yıkılacak halde olmak: *Şu eve bakın halhaver olmuş.* (–Gm.)

halhetekin Bir hayli. (*Bor –Ng.)

halhut Bozulmuş, laçkalaşmış. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

halı İplik: *Bir top beyaz halı aldım.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

halıberi Biraz iyi, iyice: *Ahmet'in hastalığı bugün halıberi.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

halıç Arpaları biçmeye yarayan küçük orak. (–Ky.)

halıça [**halça** (II)] Seccade, küçük halı. (Selim *Sarıkamış –Kr.)
[**halça** (II)]: (Selim *Sarıkamış, Karakoyunlu –Kr.)

halı çubuğu Basit halı dokuma tezgahlarında kullanılan ve halının erişinin arasına geçirilen, halının eni kadar uzunluğunda olan ağaç çubuk. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

halı dibi Halı tezgahlarının bulunduğu yer: *Halı dibinde kızlar başlarını örttüler.* (–Ada.)

halıdokuyan çiçeği Bir çeşit çiçek. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

halı hulu İyiye yakın, orta. (*Kaş –Ant.)

halık (I) [**halik** (II), **helik** (III) **-1**] Eski ayakkabı. (Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.; –Nş.; Ören *Fethiye –Mğ.)
[**halik** (II)]: (–Ng.)
[**helik** (III) **-1**]: (–Brd.)

halık (II) Hayvanların sırtına vurulan ağaçsız havut, semer. (*Kalecik, *Şereflikoçhisar –Ank.; Ören *Fethiye –Mğ.)

halı kuşu Göğsü ve kanatları sarı renkli, küçük bir kuş. (Sıpkıcı –Ada.)

halın Kız tarafının, damat tarafından aldığı para, mal: *Ali ağa yeni hısımlarından bin lira halın almış.* (Kocakurt *Kangal –Sv.)

halındır Davardan sağılan ağız üzerine pekmez dökülerek yapılan bir çeşit tatlı. (Büyükyapalak *Elbistan –Mr.)

halısaçağı Etrafı saçaklı mantar. (–Sn.)

halıslamak **1.** Hakkından gelmek, yenmek: *Hasan pehlivan, Ali pehlivanı nasıl olsa halıslar.* (Patlangıç *Fethiye –Mğ.) **2.** Hazırlamak. (*Kaş –Ant.; Ören *Fethiye –Mğ.)

halışka **1.** Erişte. (*Düzce –Bo.; –Çkr.) **2.** Mısır unundan yapılan bir çeşit tatlı, kaçamak. (*Bartın –Zn.) **3.** Bir çeşit hamur yemeği, mantı. (–Çkr. ve köyleri)

halı tokmağı Dokuma tezgahında bulunan dişli bir araç. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

halız [→ **halaza** (I) **-1**]

halıza **1.** [→ **halaza** (I) **-1**] **2.** Filiz. (Bereketli *Tavas –Dz.; Ortaca *Köyceğiz –Mğ.) **3.** Yabanî çavdar. (*Yeşilova ve köyleri –Brd.) **4.** Yeni yetişen ekin. (–Dz.) **5.** Otlak olarak ekilen ekin. (Yusufça *Gölhisar –Brd.) **6.** Küçük soğan: *Biraz halıza dikdik.* (Honaz –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.)

haliç (I) Orak. (Alkaran *Çumra –Kn.)

haliç (II) **1.** Yabanî armut. (–Uş.) **2.** Yerelması. (*Safranbolu –Zn.; Denizabat –Mğ.)

haliçe Küçük ipek halı. (–Çr.)

halife Kalfa: *Leblebici dükkânında halifelik yapıyor.* (–Ezc.)

halik (I) [**hallik**] Moloz. (Karkıncık *Artova –To.; Piraziz *Görele

–Gr.; –Gaz.; –Mr. ve köyleri; Söfter *Suşehri, *Gürün –Sv.)
[**hallik**]: (–Ml.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

halik (II) [→ **halık** (I)]

halik (III) Hınzır otu. (*Birecik –Ur.)

halimade Sahipsiz yer: *Orayı halimade mi sandın da hayvan saldın.* (Haçevera *Maçka –Tr.)

haliyet Armağan: *Ahmet'e bir düğün haliyeti almak lâzım.* (–Ezc.)

halizan Solucan. (*Bulanık –Mş.)

halizeyn Saf, aptal. (*Bor –Ng.)

halka (I) [**hilke** (II)] **1.** Saban ile boyunduruğu birleştiren ağaç. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.)
[**hilke** (II)]: (Derinkuyu –Ng.)
2. Köpeğin boynuna takılan demir tasma. (İshakova, Harmanak –Brs.)

halka (II) Bir çeşit hayvan hastalığı. (Belenli –Brd.)

halkalamak Sıralamak. (–Ama.)

halkalı (I) Bostanlara dadanan üç santim boyunda bir çeşit kurt. (Sarıcaeli –Çkl.)

halkalı (II) Gümüş bilezik. (Kızıllar *Karaman –Kn.)

halkalı (III) Üveyik kuşundan büyük, boynu beyaz bir çeşit kuş. (Keşanuz *Ayaş –Ank.)

halkamaç Eğri, bükük. (–Yz.)

halke [→ **helke** (I) **-1**]

halkın [**halgın -1**] Leğen. (Zile *Develi –Ky.)
[**halgın -1**]: (Zile *Develi –Ky.)

hallak Anahtar deliği. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ezc.)

hallanmak (I) Doymak. (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

hallanmak (II) Yuvarlanmak. (İbrahimözü *Göynük –Bo.)

hallaşmak Anlaşmak. (–Rz.)

halle (I) Pekmez kaynatılan büyük kazan. (*Nizip –Gaz.)

halle (II) **1.** Mısır unundan yapılmış bir çeşit yemek. (Çilehane *Reşadiye –To.) **2.** Un ve pekmezden yapılan bir çeşit helva. (–Ml.)

hallevi Serseri. (–Ky.)

halli Çocuk dilinde yakın arkadaşlık: *Biz halli değil miydik?* (Güney *İkizdere –Rz.)

hallik [→ **halik** (I)]

hallo cello Ayak takımı, laf anlamaz kimseler. (–Gaz.)

halluk Tavuğun yumurtladığı yer, folluk. (*Kurşunlu –Çkr.; Yerkesik –Mğ.)

halmahalın [→ **halmatekin**]

halmatekin [**halmahalın**] Kolay kolay: *Gittiği yerden halmatekin gelemez.* (–Krş.; *Ereğli –Kn.)
[**halmahalın**]: (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

halogötü Bıldırcına benzer bir kuş. (*Zile –To.)

haloti Balgam. (Limanköy *Çayeli –Rz.)

halpaç (I) Geniş ayakkabı. (Kurna –Brd.; *Perşembe –Or.)

halpaç (II) Büyük ağızlı adam. (*Çarşamba, –Sm.; *Perşembe, *Ünye, Danışman *Fatsa –Or.)

halpaç (III) İriyarı olduğu halde güçsüz (kimse). (–Sm.)

halpan [→ **halta** (II)]

halpe Ağabey. (–Ezc.)

halsaçağı Büyük, beyaz, şapka gibi kısmı saçaklı olan bir çeşit mantar. (–Sn.)

halta (I) Kıravat. (Seydiköy *Şiran –Gm.)

halta (II) [**halpan, haltak, hont** (III)] Geniş, bol. (*Ağın, *Keban –El.)
[**halpan**]: (–Or. ve köyleri; Boztekke –Gr.)
[**haltak**]: (Danışman *Fatsa –Or.)
[**hont** (III)]: (Tokat –Es.; Rumeli göçmenleri, Bağışlar *Havsa –Ed.)

halta (III) [**honta**] Şalvar. (*Haymana (–Ank.)
[**honta**]: (–Ank.)

halta (IV) [**haltan** (I)] Çarık ya da ayakkabı yamalığı. (*Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.)
[**haltan** (I)]: (*Kurşunlu –Çkr.)

haltağaç Her işe karışan, boşboğaz. (Danışman *Fatsa –Or.)

haltak [→ **halta** (II)]

haltan (I) [→ **halta** (IV)]

haltan (II) Güzel: *Amcamın çocuğu çok haltan.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

haltan (III) Kabak, patates, hıyar ve fasulye tohumu ekmek için açılan çukur. (Sarayköy, Gebeköyü, Kışlaköy *Ereğli –Zn.)

halt halt gelmek Nereye bastığını bilmeden kuvvetli adımlarla koşmak. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

haltuk Buzağı yularının ucundaki, boyuna takılan halka. (Bayadı –Or.; Süme *Bulancak, Boztekke –Gı.)

halu Ekmek. (*İzmit –Kc.)

haluç Bir çeşit meyve. (–Ezc.)

haluçka 1. Et ve lokma gibi hamurdan yapılan bir çeşit yemek. (*Merzifon –Ama.) **2.** Tatar böreği. (–Ks.)

halus [→ **holuz** (I)]

halus otu Bir çeşit ot. (*Şebinkarahisar –Gr.)

haluşga [holuçka] Dörtköşe biçiminde kesilip üçgen gibi katlanarak yapılan bir çeşit hamur yemeği, mantı. (Ağlı *Küre –Ks.)
[**holuçka**]: (*Akseki –Ant.)

haluşka 1. Taze üzüm yaprağı doğranarak yapılan, sarmısaklı bir çeşit yemek. (Saray –Çkr.) **2.** Arpa ve mısır unundan yapılan bir çeşit hamur yemeği. (*Safranbolu –Zn.)

haluz [→ **holuz** (I)]

haliiz Ceviz ve baharatla mısır unundan yapılan bir çeşit yemek. (*Çarşamba –Sm.)

halva [**halve**] Helva. (Çalkara *Söğüt –Bil.; Çilehane *Reşadiye –To.; Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.; Yahyalı *Develi –Ky.; *Silifke –İç.)
[**halve**]: (–Dz.)

halvalıkulluk Bir çeşit ekmek. (*Silifke –İç.)

halvan Bir çeşit bitki. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

halve [→ **halva**]

halveter Pekmez ve unla yapılan helva. (–Nğ.)

halza [→ **halaza** (I) **-1**]

ham Deniz dalgası: *Denizin hamı çoğaldı.* (Yerkesik –Mğ.)

hama (I) [→ **homa** (I)]

hama (II) [**hameşi**] Kaynamış sütün üzerindeki kaymak. (Karakoyun, *Iğdır –Kr.)
[**hameşi**]: (Kadıçiftliği –Ist.)

hama (III) [**hamacuḫ, hamadan** (II), **haman** (I), **hamana, hamanca** (I), **hamancak**] Hemen, şimdi. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
[**hamacuḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamadan** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**haman** (I)]: (–Sm.; Çilehane *Reşadiye –To.; *Maçka ve köyleri –Tr.)
[**hamana**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamanca** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamancak**]: (*Maçka –Tr.)

hamacuḫ [→ **hama** (III)]

hamacük [→ **hamecik**]

hamaça [→ **hamança**]

hamadak [**hamadalla, hamduş, hampa** (XI), **hondu -3**] Akılsız, budala. (Sandallar *Çaycuma –Zn.)
[**hamadalla**]: (–Kıbrıs)
[**hamduş**]: (Çerçiler *Safranbolu –Zn.)
[**hampa** (XI)]: (*Atabey –Isp.)
[**hondu -3**]: (Karasınır *Çumra –Kn.)

hamadalla [→ **hamadak**]

hamadan (I) Bakır tepsi. (*Nizip, –Gaz.)

hamadan (II) [→ **hama** (III)]

hamak (I) [**hak** (I) **-1**] Olmamış, ham. (Kerem *Burhaniye –Ba.)
[**hak** (I) **-1**]: (Harput –El.)

hamak (II) Av kuşu. (–Ky.)

hamaköçek Hep birlikte. (*Marmaris –Mğ.)

hamalmak Amerikan bezini boyaya batırmadan önce kirecini almak. (*Fethiye –Mğ.)

hamam Çamaşırhane. (–Hat.)

hamama dayanmak Gelin hamama gitmek. (*Vezirköprü –Sm.)

hamamcık [**hamamlık, hammamcuk**] Küçük hamam, gusulhane. (*Tirebolu –Gr.)
[**hamamlık**]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.)
[**hammamcuk**]: (–Tr.)

hamamcı olmak Düş azmak. (*Bor (–Ng.)

hamam çöktü Eğilerek dizilenlerin üzerinden atlayarak oynanan bir çeşit oyun. (*Bayramiç –Çkl.)

hamam kızdı Bir çeşit çocuk oyunu. (*Silifke –İç.)

hamamlık [→ **hamamcık**]

haman (I) [→ **hama** (III)]

haman (II) Harman. (Genek *Yatağan –Mğ.)

haman (III) Güç, kuvvet. (–Kn.)

hamana [→ **hama** (III)]

hamanca (I) [→ **hama** (III)]

hamanca (II) [→ **hamança**]

hamanca (III) [→ **hamandan**]

hamancaḫtan [→ **hamandan**]

hamancak [→ **hama** (III)]

hamança [**hamaça, hamanca** (II), **hamence**] Çobanların kullandığı, deri ya da yünden yapılmış ağzı büzmeli, süslü azık torbası. (*Niksar, Feselek *Reşadiye –To.; *Ünye, *Mesudiye, *Ulubey –Or.; *Şebinkarahisar, –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; Mezirme *Hekimhan –Ml.; Palha *Divriği –Sv.)
[**hamaça**]: (Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**hamanca** (II)]: (Piraziz –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamence**]: (*Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.)

hamandan [**hamanca** (III), **hamancaḫtan**] Çabucak, hemen: *Verdim hamandan geri aldım.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamanca** (III)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hamancaḫtan**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hamar İmdat ünlemi. (–Md.)
hamaro Çingene. (Şumnu, Bulgaristan)
hamas [→ **hamaz** (I)]
hamasevi [→ **hamaz** (I)]
hamas kargası Sürekli düşünceli ve üzgün görünen. (*Düzce –Bo.)
hamay (I) [**hamaylı -3, hameli**] Muska, nazarlık. (–Yz.)
[**hamaylı -3**]: (Denizli, *Bergama –İz.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Karabüzey *Araç,*Taşköprü –Ks.; *Çarşamba –Sm.; *Baskil –El.; *Antakya –Hat.; Telin *Gürün –Sv.; –Yz.)
[**hameli**]: (–Çr.)
hamay (II) Sofa. (*Bigadiç –Ba.; *Lüleburgaz –Krk.)
hamayıs Patiska. (–Çr.)
hamaylı **1.** Kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş kolye. (Karkıncık, Dinar *Artova –To.) **2.** Madenden yapılmış muska kılıfı. (Tahtacı –Isp.; –Ks.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.) **3.** [→ **hamay** (I)]
hamaylık Ebegümeci. (Bekilli *Çal –Dz.; *İnebolu –Ks.)
hamaylı tatlısı Pirinç unu, süt ve şekerden yapılan, üçgen biçiminde yufkalara sarılarak fırında kızartılan bir çeşit tatlı. (*Ayvalık –Ba.)
ham ayva Yeni yetişmekte olan kızın göğsü. (*Mudanya –Brs.)
hamaz (I) [**hamas, hamasevi, hamaza** (II), **hamazevi, hambaz, hammaz** (I)] Hortum, kasırga. (–Brd. ilçe ve köyleri; Darıveren, Oğuz, Hisar *Acıpayam, Çöplü *Çivril, *Çal, Honaz –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Satılmış –Es.; *Bandırma –Bo.; –Çr.; *Dörtyol –Hat.; –Sv.; *Kalecik –Ank.; Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; *Serik –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**hamas**]: (Nikfer –Dz.; Gölcük *Bayramiç –Çkl.; Bulgaristan göçmenleri –Ist.)
[**hamasevi**]: (*Sütcüler –Isp.)
[**hamaza** (II)]: (Bağyaka *Finike –Ant.)
[**hamazevi**]: (Pazaravdan –Brd.; Bulkaz *Çivril, *Çal –Dz.; Karaveliler *Alanya, Akçaeniş *Elmalı, Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; *Bodrum, *Marmaris, Yerkesik, –Mğ.)
[**hambaz**]: (Eymir *Elmalı –Ant.)
[**hammaz** (I)]: (Bağyaka *Finike –Ant.)
hamaz (II) Verimsizleşmiş toprak: *Bizim tarla artık hamaz hale geldi.* (Bayadı, Danışman *Fatsa –Or.)
hamaz (III) [**hammaz** (II), **hımız -2**] **1.** Kurnaz, hileci. (Çepni *Gemerek –Sv.) **2.** Söz taşıyan, fitneci, dedikoducu: *Hamazın biri.* (–Af.; Yassıören *Senirkent –Isp.; Bekilli *Çal –Dz.; –Ba.; Köprücek –Kü.; *Nizip –Gaz.; Çepni *Gemerek, *Zara –Sv.; *Bor –Nğ.)
[**hammaz** (II)]: (Pelitköy *Burhaniye, *Edremit –Ba.; –Hat.)
[**hımız -2**]: (Alidemirci *Balya –Ba.) **3.** Yobaz. (–Isp.)
hamaz (IV) Büyük karga. (Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Bodrum –Mğ.; *Malkara –Tr.)
hamaz (V) [→ **hambak**]
hamaz (VI) Belli bir şeyin ya da zamanın olmakta, gelmekte olduğunu daha önceden belirten ses. (Haral –Gaz.)

hamaz (VII) Tarlada yığın halindeki taşlar. (Kocaköy –Çkl.)

hamaza (I) Her zaman, genellikle. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

hamaza (II) [→ **hamaz** (I)]

hamazevi [→ **hamaz** (I)]

hamazkarga Büyük ve kara karga. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hamazlamak (I) [**hammazlamak**] Söz getirip götürmek, dedikodu etmek. (Yassıören *Senirkent –Isp.; *Göksun –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.)

[**hammazlamak**]: (Pelitköy *Burhaniye, *Edremit ve köyleri –Ba.; –Hat.)

hamazlamak (II) Kasırga esmek. (–Dz.)

hamaz toprak Otuz kırk yıl işlendikten sonra bitekliğini kaybeden ve bir daha işlenmeyen toprak. (Bayadı –Or.; Süme *Bulancak –Gr.)

hambak [**hamaz** (V)] Bademi, ceviz gibi yemişlerin üzerinde bulunan yeşil kabuk. (Yassıören, Uluğbey *Senirkent –Isp.)

[**hamaz** (V)]: (Yakademirciler, Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hambak açmak Bademi, ceviz vb. kabuklu meyveler ağaçtayken yeşil kabukları açılmak. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

hambaklamak Bademi, ceviz vb. meyvelerin yeşil kabuklarını ayıklamak. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

hambal (I) Bahçedeki küçük arklar. (–Ada.)

hambal (II) Hamal. (Yassıören *Senirkent, *Yalvaç, *Eğridir –Isp.; *Savaştepe –Ba.; *Mudanya –Brs.; Koyundere *Ahıska, *Iğdır, –Kr.; *Bor, –Ng.; *Ermenek –Kn.; *Serik –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hambal (III) [→ **hıngal -1**]

hambalat (I) **1.** Taşınması güç olan ağır eşya. (*Senirkent –Isp.; Yusufça *Gölhisar –Brd.; Alaeddin *Acıpayam –Dz.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Ağırlığı az, hacmi geniş olan yük: *Kaba yük hambalat olur.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

hambalat (II) [**hampalat, hamparsı -1, harhıt** (II)] Beceriksiz, miskin: *Sen ne kadar hambalatsın.* (Salda *Yeşilova –Brd.)

[**hampalat**]: (*Sarayköy –Dz.)

[**hamparsı -1**]: (Çepni *Gemerek –Sv.)

[**harhıt** (II)]: (Ağırnas –Ky.)

hambalcan [**hambaldırcan**] **1.** Tohumlanmış patlıcan. (–Gr.) **2.** Domates. (*Ünye –Or.)

[**hambaldırcan**]: (Şehli, Piraziz –Gr.)

hambaldırcan [→ **hambalcan -2**]

hambar Ambar. (*Kandıra –Kc.; *Akçeşehir –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Sm.)

hambaz [→ **hamaz** (I)]

hambelek Küçük çocuklarda karın ve vücut şişmesiyle beliren bir çeşit çocuk hastalığı. (Kumbağ –Tk.)

hambeles Mersin ağacının meyvesi. (–Rz.; –Hat.; –Ada.; –İç.)

hambol Sabanın önündeki birinci çifte demir. (–Ezm.)

hamboyun Çifte koşulan tek öküz: *Çüte hamboyun goşmuyajam yazıhdı.* (*Çıldır, *Sarıkamış –Kr.)

hambuş Saçak: *Bizim hambuşun kiremitleri kırılmış.* (–Çkr.)

ham çalmak (I) **1.** Terli iken ahıra bağlanan hayvan hastalanmak. (Ba-

ğıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Çöplü, Çıtak *Çivril, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Osmaneli –Bil.; Utav *Yusufeli –Ar.; Hunu *Afşin –Mr.; Erenyaka *Akseki –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.) **2.** Uzun zaman çalışmayan hayvan zorla çalıştırılınca hastalanmak. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

ham çalmak (II) Meyve tam olmamak: *Şeftali ham çalmış.* (*Mudanya –Brs.)

hamçar (I) Yarı sürülmüş tarla. (Bucak *Kozan –Ada.)

hamçar (II) **1.** İyi terbiye görmemiş insan. (Bucak *Kozan –Ada.) **2.** İyi terbiye edilmemiş hayvan. (Bucak *Kozan –Ada.)

hamçık [**hamçuk**] Ağzını yayarak şapırtı ile yemek yemeyi anlatır. (*Düzce –Bo.)
[**hamçuk**]: (*Düzce –Bo.)

hamçuk [→ **hamçık**]

ham da Hem de: *Bu iş ham da böyle olabilir.* (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hamdakuka Böğürtlen. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

hamdan Hiç işlenmemiş toprak: *Bu hamdan toprağa turp iyi olur.* (–Rz.)

hamdasız Kaba davranışlı, hantal vücutlu (kimse).(–Gaz.; *Ayaş –Ank.)

hamdatlı [→ **hamtatlı**]

hamdillemek Yapmak istemek: *Zaten biliyorum sen hamdilliyordun.* (*Bünyan, –Ky.)

hamduş [→ **hamadak**]

ham düve İlk kez yavrulayan sığır. (*Emirdağ –Af.)

hame Çocuk oyununda eşilen yer, çukur. (*İskilip –Çr.)

hamecik [**hamacük, hameçik, hameçük, hamencük, hamençük, hamitcik, hemecük, hemeçik, hemeçük, hemetcik**] Bezden yapılan bebek. (–Çkl.; –Brs.; –Ezm.)
[**hamacük**]: (–Ezm.; –Ezc.; *Divriği –Sv.)
[**hameçik**]: (–Ezm.; –Ky.)
[**hameçük**]: (–Ezc.)
[**hamencük**]: (Haşhaşı –Ezc.)
[**hamençük**]: (–Ezc.)
[**hamitcik**]: (–Ezm.)
[**hemecük**]: (–Ama.; *Niksar –To.)
[**hemeçik**]:(–Kr. ve köyleri; –Ezm.)
[**hemeçük**]: (–Ezm.)
[**hemetcik**]: (–Ezm.)

hameçik [→ **hamecik**]

hameçük [→ **hamecik**]

hamel Toprağı düzeltmeye yarayan bir çeşit araç, sıyırga. (–Rz. ilçe ve köyleri)

hameli [→ **hamay** (I)]

hamen **1.** Kesilen tomrukların kaydırıldığı zaman açtığı yol, hendek. (–Tr. ilçe ve köyleri) **2.** Kavun, karpuz tohumu ekmek için açılan çukur. (*Taşköprü –Ks.)

hamence [→ **hamança**]

hamencük [→ **hamecik**]

hamençük [→ **hamecik**]

hameret Çirkin. (Mulumu *Ermenek –Kn.)

hameşi [→ **hama** (II)]

ham etmek [**ham itmek, hammetmek**] Çocuk dilinde mama yemek: *Haydi çocuğum mamanı ham et.* (Sürez *Bozdoğan –Ay.; –Ezc.)
[**ham itmek**]: (*Bor –Nğ.)
[**hammetmek**]: (Larnaka –Kıbrıs)

hameyli **1.** Genç erkeklerin boyunlarına taktıkları üçgen biçiminde gümüş kolye. (Kazanç *Şarkîkaraağaç –Gr.) **2.** Gümüş kuşak. (Çamova *Divriği –Sv.)

ham gaymak Toprağı sabanla iyi sürememek: *Tarla eyle mi sürülür, yazuh hep ham gaymış.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hamhasıl [→ **hamhaş** (I)]

hamhaş (I) [**hamhasıl**] Ham meyve. (–Ml.)
[**hamhasıl**]: (*Düzce –Bo.)

hamhaş (II) Lafı sözü yerinde olmayan. (–Ml.)

hamhaşıl Pişirilmemiş buğdayı el taşında çekerek yapılan bir çeşit bulgur. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hamhumcu Rüşvet alan: *Ona nasıl emniyet edebilirim hamhumcunun biri.* (Larnaka - Kıbrıs)

hamı [→ **hamısı**]

hamıhmak [→ **homukmak** (I) **-1**]

hamıllık Hamur mayası: *Hamıllığı çok koymussun, ekmek ekşimiş.* (–Hat.)

hamını almak Toprak katılan üzüm şırası tatlandıktan sonra köpüğünü almak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hamını tutmak Köpeği başkasının üzerine salmak. (–Sv.)

hamır Hamur. (Hacıahmet *Düzce –Bo.; –Hat.)

hamırsız **1.** Mısır unundan yapılan mayasız ekmek. (–Isp.) **2.** Mayasız hamura erimiş kuyruk yağı konularak yapılan bir çeşit börek. (Tavlusun –Ky.)

hamısı [**hamı, hamisi, hammısı, hamsı, hemi** (I) **-2**] Hepsi. (–Ezm.)
[**hamı**]: (Karakoyunlu –Kr.)
[**hamisi**]: (Koyundere *Ahıska –Kr.)
[**hammısı**]: (*Iğdır –Kr.)
[**hamsı**]: (–Ama.; Karakoyunlu –Kr.)
[**hemi** (I) **-2**]: (Şenoba *Uludere –Hak.)

hamış İpin gevşek bükülmüş durumu. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hamıt [**hamit**] **1.** Harman sürerken beygirlere takılan saptan yapılmış boyunduruk. (Gönen, –Isp.; Honaz –Dz.)
[**hamit**]: (Salda *Yeşilova –Brd.) **2.** Arabaya koşulan atların boynuna vurulan koşum takımı. (–Uş.; Honaz –Dz.; –Bo.; –Ant.; *Lüleburgaz –Krk.) **3.** Koşum takımının göğüse gelen kısmı. (–Brd.) **4.** Develerin sırtlarına konup üzerine yük vurulan takım. (–Ml.)

hamı tatlı Toparlak erik. (–Mğ.)

hamıza **1.** Kökünden çıkarılan sütü, karın ağrısı ve sıtmaya iyi gelen, karpuz yaprağına benzer yaprakları olan bir çeşit bitki. (Üçem *Balâ –Ank.) **2.** Olgunlaşmamış ekşi meyve. (Bereketli *Tavas –Dz.)

hamicik Değersiz (adam): *Yalçın hamicik bir adamdır.* (Lamus *Ermenek –Kn.)

hamikolu Hamsili ekmek. (–Rz.)

hamir İştahı olmayan (kimse). (Köşker *Kaman –Krş.)

hamirtlek [→ **hımırtlek**]

hamisi [→ **hamısı**]

hamit [→ **hamıt -1**]

hamitcik [→ **hamecik**]

ham itmek [→ **ham etmek**]

hamit taşı Sütun taşı. (*Afşin –Mr.)

hamkalamak Saldırırcasına avuçlamak: *Ayı elleriyle adamcağızı hamkalayınca bana da korku çöktü.* (*Sivrihisar –Es.)

hamlamah Vücudun her yeri ağrıyıp zonklamak. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hamlamak Ayakkabıya pençe vurmak. (–Ada.)

hamleci Kayık ve sandalda kürek çeken. (*Bornova –İz.)

hamlık Kışa saklamak için ham toplanan meyveler. (*Ağın, *Keban –El.)

hamlık tutmak Uzun zaman çalıştırılmamış hayvan hamlamak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hamm Çocuk dilinde ısırma. (*Bor –Ng.)

hamma Humma. (–Gaz.)

hammaç Çorba. (İncirlik –Ada.)

hammamcuk [→ **hamamcık**]

hammana Hanımanne. (–Ezc.; *Beyşehir –Kn.)

hammaz (I) [→ **hamaz** (I)]

hammaz (II) [→ **hamaz** (III) **-2**]

hammazlamak [→ **hamazlamak** (I)]

hammelle Gerdanlık. (–Ml.)

hammetmek [→ **ham etmek**]

hammı Herkes: *Hammı bilir.* (*Iğdır –Kr.)

hammısı [→ **hamısı**]

hammik Büyük teyze: *Bugün hammikgile gittim.* (*Kemaliye –Ezc.)

hammoz Deniz balığı. (*Alanya –Ant.)

hamofta Yaban çileği. (–Tr. ilçe ve köyleri)

hampa (I) Sırt, omuz: *Ne hampama binip duruyorsun?* (*Afşin –Mr.; Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.; *Bor –Ng.; Gerdan –Ada.)

hampa (II) Para ve emek harcamadan kazanılan şey. (*Keçiborlu –Isp.; –Ks. ve çevresi; –Çkr.; Sarı *Merzifon –Ama.)

hampa (III) Çayırın paylaşılan her bir parçası. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hampa (IV) Zengin: *Çok çalışmakla hampa mı olacaksın?* (*Ardanuç, *Şavşat ve köyleri –Ar.)

hampa (V) Bir şeyi almaya hazır olma. (*Kurşunlu –Çkr.)

hampa (VI) **1.** Hırsızlara yataklık eden (kimse). (Adiller *Ermenek –Kn.) **2.** Aracı kadın. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Eğrigöz –Kü.)

hampa (VII) Toptancı. (–Ur.)

hampa (VIII) Bel denilen tarım aracının ayakla basılacak yeri: *Bu toprak hampasız belle bellenmez.* (–Ezc.)

hampa (IX) Yarışmacı, yarışıcı. (Çine –Ay.; Ferenge *Erbaa –To.)

hampa (X) Uygun zaman, elverişli durum. (Küçükboymul,–Yz.; *Karaisalı –Ada.)

hampa (XI) [→ **hamadak**]

hampacı (I) Ansızın ısıran köpek. (Sarı *Merzifon –Ama.)

hampacı (II) **1.** Hazırdan yiyen, başkasına yük olan (kimse). (İshaklı *Bolvadin –Af.; –Ks. ve çevresi) **2.** Koruyucu (kimse): *Bu onun hampacısıdır.* (–Gaz.)

hampa çıkmak İki kişi kavga ederken üçüncü kişi taraf tutmak: *Benim seninle bir işim yok, onunla kavga ediyorum sen neye hampa çıkıyorsun?* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hampalamak (I) Korumak, desteklemek. (*Nizip –Gaz.)

hampalamak (II) Aç gözlülük ederek yiyecek kapmak. (*Gürün –Sv.; *Sorgun –Yz.)

hampalat [→ **hambalat** (II)]

hampalıbel Bel, kürek. (Ergan –Ezc.)

hampa olmak Vurgundan zengin olmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hampar (I) [**hampaz**] Kaba yapılı, şişman. (Başköy *Tavşanlı –Kü.; Çepni *Gemerek –Sv.)
[**hampaz**]: (Kozağaç *Gölhisar –Brd.)

hampar (II) **1.** Birinin yolunu gözleyen. (Numanoluk *Seyitgazi –Es.) **2.** Uygun zaman ve durum gözetleyen. (Numanoluk *Seyitgazi –Es.)

hampara [→ **halampa**]

hamparsı 1. [→ **hambalat** (II)] **2.** Perişan. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hampaz [→ **hampar** (I)]

hampır Çingene çocuklarının oynadığı bir çeşit oyun. (*Edremit –Ba.)

hampırmak Çok kızmak, öfkelenmek. (Til *Elbistan –Mr.; *Bünyan –Ky.)

hampışmak Bir şeyin üstüne abanarak iyice çökmek: *Develer çamura hampıştı.* (Endel *Osmaniye –Ada.)

hampoş Sıva yapılmadan önce duvarın çukurlarını doldurmakta kullanılan çamur. (*Divriği –Sv.)

hampuç [**hampuş**] Çatı. (–Çkr.)
[**hampuş**]: (–Çkr.)

hampur [**hamsalak**] Aptal, salak. (*Keşan –Ed.)
[**hamsalak**]: (–Sm.)

hampurlamak 1. Hakkı olmayan parayı almak: *Parayı hampurladı.* (*Mudanya –Brs.) **2.** Yutmak: *Kininı hampurladı.* (*Mudanya –Brs.)

hampuş [→ **hampuç**]

hamsalak [→ **hampur**]

hamsamak Çevikliğini yitirmek, hamlaşmak. (–Ks. ve çevresi)

hamsı [→ **hamısı**]

hamsıkolu [**hamsıkuşu** (I)] Hamsi, mısır unu ve sebze karıştırılarak yapılan bir çeşit ekmek. (–Rz.)

[**hamsıkuşu** (I)]: (–Rz.)

hamsıkuşu (I) [→ **hamsıkolu**]

hamsıkuşu (II) Martı. (–Rz.)

hamsikuşu Bir çeşit balık ağı. (*Beykoz –Ist.)

hamsiye Cibinlik. (Baf, –Kıbrıs)

hamşir [→ **hamşor** (II)]

ham şişek Henüz gebe kalmış koyun. (Karaçulha *Fethiye –Mğ.)

hamşor (I) **1.** Okuma yazma bilmeyen, cahil. (Karkıncık *Artova –To.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Sarıkızlı *Kalecik –Ank.) **2.** Acemi, tecrübesiz. (Saray –Çkr.; *Koyulhisar –Sv.)

hamşor (II) [**hamşir**] Olgunlaşmamış meyve. (*Ağın, *Keban –El.)
[**hamşir**]: (Kestepe *Karaisalı –Ada.)

hamşur Alaycı. (*Vezirköprü –Sm.)

hamtatlı [**hamdatlı**] Yeşili çok, hafif pembe renkli, oval bir çeşit erik. (*Düzce –Bo.)
[**hamdatlı**]: (*Düzce –Bo.)

hamuçara [**hamukara, hamukera**] Çilek. (Limanköy *Çayeli, –Rz.)
[**hamukara**]: (Güneyce –Rz.)
[**hamukera**]: (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

hamukara [→ **hamuçara**]

hamukera [→ **hamuçara**]

hamul hamul Çabuk çabuk ve görgüsüzce (yemek için). (Honaz ve köyleri –Dz.)

hamuralaca Hamur kesen bir çeşit delikli araç. (Davulku *Hekimhan –Ml.)

hamur boranisi Mantı yemeği. (–Ezc.)

hamurdan Yahudilerin yaptıkları bir çeşit ekmek. (Salkuma –Ky.)

hamur eğişi Hamur teknesini kazımaya ve hamur kesmeye yarayan araç. (*Ağın –El.)

hamur kesen Dikenli yabanî bir çeşit bitki. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hamurlamak İyi pişmemiş ekmeği yedikten sonra hastalanmak. (–Çr.)

hamurlu Mayalı hamurdan yapılan ve saç üzerinde pişirilen bir çeşit ekmek. (–Ks.; –Tr.)

hamurluk Hamur mayası. (*Reyhanlı –Hat.)

hamur patlatma Vücutta meydana gelen "civerme" denilen hastalığın iyileşeceği inancıyla, yedi evden toplanan undan yapılan ekmek, yedi parçaya ayrılıp kurutularak köpeklere verilme. (*Daday –Ks.)

hamur pilavı Makarna. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

hamur saplısı Delikli kepçe. (*Ilgaz –Çkr.)

hamursuz **1.** Mayasız hamurdan yapılan yuvarlak çörek, ekmek. (*Kandıra –Kc.; Sarı *Merzifon –Ama.; –Ky.) **2.** İçine karanfil, çörekotu, sakız konularak mayalı hamurdan yapılan bir çeşit ekmek. (–Sm.) **3.** Tezek ateşi içine gömülerek pişirilen üç parmak kalınlığında mayasız ekmek. (*Altıntaş –Kü.)

hamurtmaḫ Dargın durmak, surat asmak: *Bize darıldı hamurtuşuna baksana.* (Bahçeli *Bor –Ng.)

hamuryağı Zeytinden çıkarılan yağ. (*Tire –İz.)

hamuslu Köyde çamaşır yıkama yeri. (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

hamza Acemi, toy. (–Rz.)

hamzaca Bir çeşit çizme. (*Andırın –Mr.)

hamzan Beze çiriş sürülerek yapılan yağ kabı. (Pazarcık –Gaz.; –Mr.; Gavurdağı *Osmaniye, *Kadirli –Ada.; *Tarsus ve köyleri –İç.)

hamzan kökü Yağı ilâç olarak kullanılan, sarmaşığa benzeyen bir çeşit bitki. (Gavurdağı *Osmaniye –Ada.)

han (I) Ekin biçilirken tarlanın bölündüğü küçük parçalar. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

han (II) Kısa zaman, an. (Koyuldere *Alıska –Kr.)

han (III) **1.** Dükkân. (–Or. ve köyleri) **2.** At, eşek gibi hayvanların yattığı yer. (–Or. ve köyleri)

hana (I) Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı. (İncesu *Dinar –Af.; –Ama. ve köyleri; –Kr. ve köyleri)

hana (II) Şaşma bildirir ünlem, vay. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

hana (III) Hani: *Hana benim papuçlarım.* (Babasultan –Brs.; –Ba.)

hana geçmek [→ **hora geçmek**]

hanah Hamur tahtası. (–Es.)

hanar etmek Bağırarak yardım istemek. (Keleriç –Ezc.)

hanav Tohumun bitmesine elverişli nemli toprak. (*Ahlat –Bt.; –Ml.)

hanay [**hanaylık, haney -1, 2, 3; haniev, honay**] **1.** İki ya da daha çok katlı büyük ev. (Çığrı, Horu *Dinar, *Sandıklı –Af.; Veki *Karahallı –Uş.; Uluğbey, Yassıviran *Senirkent –Isp.; Çerçin, –Brd.; Ekşe *Çal, Çöplü, Çıtak *Çivril, Güney, –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Kula, Mihalıççık *Tire, Tepeköy *Torbalı, *Dikili –İz.; Yeniköy, *Susurluk, –Ba.; *Biga, *Bayramiç –Çkl.; *Simav, –Kü.; Nu-

manoluk *Seyitgazi, Bozan –Es.; –Bo.; Koru *Yalova –Ist.; Sarıoba *Polatlı –Ank.; –Ky.; *Bor, –Nğ.; Karahüyük, Manyan *Karaman, Hatunsaray *Sille, –Kn.; Nebiler *Serik –Ant.; Yerkesik –Mğ.; Hamitabat *Lüleburgaz –Krk.)

[**haney -1**]: (–Af.; Güney *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Brd.; İshaklı, *Çivril, Darıveren, Oğuz *Acıpayam, Bereketli *Tavas, Honaz, Kızılcabölük –Dz.; Dallıca *Nazilli, Eymir *Bozdoğan –Ay.; –İz. ve çevresi; –Mn. ve çevresi; *Edremit, Yeniköy –Ba.; –Kü.; Dodurga *Bozöyük –Bil.; *Seyitgazi ve köyleri –Es.)

[**haniev**]: (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

[**honay**]: (*Alaşehir –Mn.)

2. Evlerin üst katı. (*Yalvaç ve köyleri –Isp.; *Akhisar –Mn.; *Beyşehir –Kn.; İncirlik –Ada.; Kaymaklı, Lefkoşe, –Kıbrıs) **3.** Kiler. (*Hendek –Sk.) **4.** Asma merdiven. (–Kn.) **5.** Sofa, hol, koridor. (Başpınar *Tefenni –Brd.; *Kuşadası, –Ay.; *Çeşme, Arslanbey, *Bergama, *Ödemiş –İz.; *Edremit –Ba.; Selânik göçmenleri–Brs.; *Bozüyük –Bil.; Bahçecik, Darıca *Gebze –Kc.; Tekke, *Gerede, *Muduırnu –Bo.; –Ist.; Üçhanlar *Kavak –Sm.; –Ar.; Gürlü *Kızılcahamam –Ank.; –Kn.; *Fethiye –Mğ.; –Ed.)

[**hanaylık**]: (–Isp.)

[**haney -2**]: (*Yalvaç –Isp.; *Buldan –Dz.; *Edremit –Ba.; Akmeşe –Kc.)

6. Salon. (*Gelendost –Isp.; *Ödemiş –İz.; *Düzce –Bo.; *Reşadiye To.; –Nğ.; *Fethiye –Mğ.; *Çorlu –Tk.)

[**haney -3**]: (*Keçiborlu –Isp.; –Ada.; *Elmalı –Ant.)

7. Avlu. (–Isp.; –Kn.) **8.** Tahta ve direklerden yapılan üstü kapalı, önü açık yazlık oturacak yer, çardak. (*Bor –Nğ.; Erenyaka, Güzelsu *Akseki –Ant.)

hanayı hanay Bir çeşit oyun, horan. (–Sv.)

hanaylı (I) Ufak buğday. (*Eğridir –Isp.)

hanaylı (II) Önünde çardak bulunan ev. (*Bor –Nğ.)

hanaylık [→ **hanay -5**]

hanbağı Köy evlerinde ot koymaya yarayan ikinci kat. (Güneyce –Rz.)

hanca (I) **1.** Çoktan, çok zamandan beri: *Sen onu sorma o hanca zaman oldu gideli.* (Uluşiran *Şiran –Gm.; Çığşar *Kadirli –Ada.) **2.** Ne vakit, ne zaman. (–Rz. ve köyleri.)

hanca (II) Sofra. (–Ank.)

hancabir olmak Kankardeşi olmak: *Seninle hancabir olalım.* (Zeytinli –Ba.)

hancap Çamurda giyilen bir çeşit ayakkabı. (–Ml.)

hancarı Nasıl, ne biçim: *Hancarı yiyirsen.* (Koyuldere *Ahıska –Kr.)

hancıl hancıl Oburca yemeyi anlatır: *Hancıl hancıl yiyor.* (*Bor –Nğ.)

hancıllamak Oburca, iştahla yemek. (*Bor –Nğ.)

hancılmak Vücuda bir şey batmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hancur [→ **hancura**]

hancura [**hancur**] Yanmış paçavra ve külü. (*Maçka ve köyleri –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**hancur**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.)

hança 1. Davetlilerin düğüne götürdükleri armağan. (Kola *İncesu –Ky.) **2.** Gelin almaya giden dünürcüye erkek evinden verilen yemek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hançal Hançer. (Küpeli, Ayrancı –Ama.)

ḫançal barı Bir kişinin iki bıçakla oynadığı oyun. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hançar (I) [**hanzar**] Yalnız dış kısmı yanıp kömürleşen kütük. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

[**hanzar**]: (*Maçka ve köyleri –Tr.)

hançar (II) Mısır koçanı. (–Ml.)

handa [→ **handan** (II)]

handal (I) İki ark arasındaki ekilmiş toprak. (–Çkr.)

handal (II) [→ **handan** (I)]

handan (I) [**handal** (II), **henden, hondın**] Babası belli olmayan, piç. (Çığrı *Dinar –Af.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Beylerli –Dz.; Akçova *Söke –Ay.; –Ks. ve çevresi; –Sm.; Yerkesik, *Milas, Şeref *Yatağan, Pınarlıbelen –Mğ.)

[**handal** (II)]: (Kaleköy –Çkr.)

[**henden**]: (Aydoğmuş, *Eğridir –Isp.; –Brd.; *Safranbolu –Zn.)

[**hondın**]: (Ağlı *Küre –Ks.)

handan (II) [**handa, handen**] Çoktan, çok evvelden beri: *Ben onu handan beri görmedim.* (–Sm.; Bildiş *Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**handa**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Gürün –Sv.)

[**handen**]: (*Düzce –Bo.)

handek Su yolu, hendek. (Çoma *Divriği –Sv.)

handen [→ **handan** (II)]

handı Haydi. (Babasultan –Brs.)

handırada [→ **hangırda**]

handırım Çabuk: *Ne handırım geldin.* (*Alaçam –Sm.)

haneçi Yağ çıkarmak için kullanılan tahta yayık. (Hemşin –Rz.)

ḫanefi Musluk. (–Gaz.)

hanek [**henek** (I) **-1, 2; heneklih, hernek, hevek** (II), **hunek**] **1.** Söz, lakırdı: *Sana bir hanekim var.* (–Ist.; *Ahlat –Bt.; *Birecik –Ur.; *Nizip –Gaz.; *Afşin ve köyleri, –Mr.; *Develi –Ky.; Kerkük)

[**henek** (I) **-1**]: (–Ml.)

2. Konuşma: *Ne hanek ediyorsun?* (–Ist.; –Gaz.; –Mr.) **3.** Şaka, alay. (*Fatih –Ist.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ergani –Ezc.; *Ahlat, –Bt.; –Dy.; –Ur.; *Elbistan, –Mr.; Kerkük)

[**henek** (I) **-2**]: (Karapınar *Bolvadin –Af.; –Sk.; –Çkr.; –Çr.; –Sn.; *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran, Pekün *Kelkit –Gm.; Bağlıca *Ardanuç, Niğzevan, Balıklı, *Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Uşhum *Yusufeli –Ar.; Kağızman –Kr.; –Ezm.; *Kemaliye, Cenciğe –Ezc.; *Erciş, –Vn.; –Md.; –Ur.; *Antakya –Hat.; Taşcı *Develi –Ky.; Kerkük)

[**heneklih**]: (*Hozat –Tn.)

[**hernek**]: (–Ezc.)

[**hevek** (II)]: (*Gölcük –Kc.; –Kr.)

[**hunek**]: (Kerem *Burhaniye –Ba.)

hanek etmek [**hemek etmek -2**] Konuşmak, şakalaşmak. (Ergani –Ezc.; –Dy.; *Birecik –Ur.; *Kilis, –Gaz.)

[**hemek etmek -2**]: (Cenciğe –Ezc.)

haneli Çinicilikte kutu kutu ayrılmış süsler. (–Ist.)

hanev Büyük ev. (–Ay. ve köyleri)

haney 1. [→ **hanay -1**] **2.** [→ **hanay -5**] **3.** [→ **hanay -6**] **4.** Evin katları arasındaki bölümler: *Bizim evin haneyi tahtadır.* (İshaklı *Bolvadin –Af.)

haneyli Dört katlı ev. (Çandır *Sütçüler –Isp.)

hangara Nereye? (Bozağaç *Gülnar –İç.)

hangel (I) [**hanger -1, 2; hankeli, hengel** (II)] **1.** Erkekliği iyi giderilmemiş boğa, tosun. (*Şebinkarahisar –Gr.; –Ezm.; *Refahiye –Ezc.; *Kangal –Sv.)
[**hanger -1**]: (*Ağın, *Keban –El.; Çeımik –Ml.; Çamova *Divriği, *Gürün –Sv.)
[**hengel** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
2. Tek husyeli tosun, öküz. (–El.; İriağaç *Hekimhan –Ml.; *Suşehri, *Gürün –Sv.)
[**hanger -2**]: (–El.)
[**hankeli**]: (*Arpaçay –Kr.)

hangel (II) Yorgun: *Köye gittim çok hangelim.* (Harput, –El.)

hangel (III) Bir çeşit börek. (–Ama. ve azeri köyleri; Cedere *Arpaçay, –Kr.; *Bulanık –Mş.; Tutmaç, *Kangal –Sv.)

hangel (IV) Yeteri kadar su almamış tarla. (-El.)

hangel (V) Altın, boncuk vb. şeylerin dizisi: *Ayşe'nin bir hangel altını var.* (*Arapkir –Ml.)

hangem Döğüş, kavga. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hangem çıkarmak Kavga etmek. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hanger 1. [→ **hangel** (I) **-1**] **2.** [→ **hangel** (I) **-2**]

hang etmek Şaka etmek. (–Dz.; Akçalıuşağı –Ada.)

hangı Hangi. (Çıtak *Çivıil –Dz.; Koyundere *Ahıska –Kr.; *Ermenek –Kn.)

hangıl [→ **hangil**]

hangıl hangıl Hızlı hızlı akış (su için). (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

hangındamak [→ **hakırdamak**]

hangıra Nere, neresi, nereye? (Kayadibi *Yeşilova –Brd.; Ildızım –Çkr.; Fariske, *Ermenek, Atlandı *Kadınhanı –Kn.; Emirşah *Anamur –İç.)

hangırada [→ **hangırda**]

hangırda [**haarda, handırada, hangırada, hangırıda, hañgirde, hangiri, hankırda, hanpırda, hengirde**] Nerede? (*Gönen, Büyükkabaca *Senirkent, *Keçiborlu ve çevresi –Isp.; Pazaravdan, –Brd.; Bekilli *Çal, İshaklı, *Çivril –Dz.; Seki *Ödemiş –İz.; *Sivrihisar –Es.; *Elbistan –Mr.; *Bor –Nğ.; *Beyşehir, *Karapınar, *Ermenek –Kn.; Emirşah *Anamur, Çavuşbucağı *Silifke, Yanpar *Mersin –İç.; Çomaklıdede *Korkuteli, *Alanya, *Serik –Ant.)
[**haarda**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)
[**handırada**]: (*Sivrihisar –Es.; Ören *Fethiye –Mğ.)
[**hangırada**]: (Yeniköy *İzmit –Kc.; *Ermenek –Kn.; –Ant.)
[**hangırıda**]: (Dereköy –Ay.; –Ml.; *Seydişehir –Kn.)
[**hañgirde**]: (–Brd.)
[**hangiri**]: (–Dz.; –Ay.)
[**hankırda**]: (Ören *Fethiye –Mğ.)
[**hanpırda**]: (*Alanya ve çevresi –Ant.)

[hengirde]: (Erenyaka *Akseki –Ant.)

hangırdamak [hankırdamak -I, hankırmak (I), **hankırtmak] 1.** Yüksek sesle, çirkin ve kaba şekilde gülmek: *Ne hangırdıyorsun, ayıp değil mi?* (Bozan –Es.; –Sm.; –To.; ve köyleri; Bayadı –Or.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Gürün, *Koyulhisar, *Şarkışla –Sv.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Yapıntı *Mut ve köyleri, Tozkovan *Gülnar, –İç.; Yerkesik –Mğ.)

[hankırdamak -I]: (–Çr.; *Gemerek –Sv.; *Hisarcık –Ky.)

[hankırmak (I)]: (*Afşin –Mr.; Korkut –Sv.)

[hankırtmak]: (Bozan –Es.; Kızılhisar *Nizip –Gaz.; –Nğ.)

2. Oynamak, eğlenmek. (–Ada.)

3. Hoppalık yapmak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hangırdan Nereden? (–Ada. ve köyleri)

hangırdaşmak Yüksek sesle, çirkin ve kaba şekilde gülüşmek. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Bozan –Es.; *Şarkışla –Sv.; –Nş.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek, Durlas *Ereğli –Kn.; *Anamur –İç.)

hangır hangır (I) **1.** Ağır bir şeyin düşmesinden çıkan sesi anlatır. (Süme *Bulancak –Gr.) **2.** Zangır zangır (titreme için). (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hangır hangır (II) [→ **hakır hakır -I**]

hangırı Hangisi? (Ören *Fethiye –Mğ.)

hangırıda [→ **hangırda**]

hangırtı [→ **hankır hankır**]

hangil [hangıl, hankil, hengil] Kova, bakraç: *Kız şu hangili kuyudan doldur da gel.* (*Adıyaman –Ml.; –Ada. ve köyleri)

[hangıl]: (–Ml.)

[hankil]: (–Ml.)

[hengil]: (–Ml.; Helete, Hatlap –Mr.; –Ada.)

hangini Hangisini? (Uluşiran *Şiran –Gm.; –İç.)

hañgirde [→ **hangırda**]

hangir hingir [→ **hankır hankır**]

hangiri [→ **hangırda**]

hañgıd olmak [honğud olmak] Yaşlanıp çirkinleşmek. (–Çr.)

[honğud olmak]: (–Çr.)

hanḫaraf Berbat, harap, pis: *Bir iş ki gayırammersan neye hanharaf élliyersen.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hanıḫ [→ **hanık**]

hanıhandan Çoktan, çok zamandanberi. (–Hat.)

hanık [hanıḫ] Hazıra konan. (*Bor, –Nğ.)

[hanıḫ]: (*Bünyan –Ky.)

hanıkmak Hazır olmak. (Arslan, Civanyaylağı, *Mersin –İç.)

hanımağzı Arslanağzı çiçeği. (–Bo.)

hanımbudu Kavun, karpuz, tatlı kabak. (–Brs. ve çevresi)

hanım cama dayandı Sardunya çiçeği. (–Kn.)

hanımcık Saka kuşu. (*Ünye –Or.)

hanımiğnesi Çengelliiğne. (*İskilip –Çr.)

hanımkirpiği Kasımpatı. (*Arapkir –Ml.)

hanımteni Açık pembe renk. (*Tire –İz.)

hanımyaması Dulavratotu. (–Bo.)

hañısı Hangisi? (Tekeler *Silifke –İç.)

hanıt (I) Köy evlerinin üzerine kiremit yerine örtülen bedavranın ince tahtalarının yapıldığı ağaç. (*Bayındır –İz.; *Safranbolu –Zn.)

hanıt (II) Harmanın buğdayı alındıktan sonra geride kalan saman yığını. (–Hat. ilçe ve köyleri)

hanıyada Bir şeyin olmasını çok arzu etmeyi anlatır: *Hanıyada bikere olsaydı.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hani Bir çeşit balık. (Rumelikavağı –Ist.)

hanicib Hani, nerede? (*Çarşamba –Sm.)

hanicik Derhal: *Sözüme kızdı hanicik gitti.* (Ören *Milas –Mğ.)

haniça Küçük ambar. (Şimşirli, Güneyce, *İkizdere –Rz.)

hanidan [→ **haniden**]

haniden [**hanidan, hanidir**] Çoktan beri, eskiden. (Sarıkavak, Karatepe –Es.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**hanidan**]: (*Zile –To.)
[**hanidir**]: (İlyas –Kc.)

hanidir [→ **haniden**]

hani ev [→ **hanay -1**]

hanifi Musluk. (–Mr.; Hakkıbey - Ada.)

hanikmek Şımarıklık yaparak koşup gezmek: *Hanikirken fanikirken düşüp zıbaracaksın.* (Genezin *Avanos –Nş.)

haniştra Topraktan yapılmış büyük su testisi. (*Ünye –Or.)

haniydi Dilemeyi, istemeyi anlatır: *Haniydi dediğin çıksa.* (Gürcü *Kızılcahamam –Ank.)

haniye [**hiya -1**] Hani, nerede? (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
[**hiya -1**]: (–Brd.)

hankeli [→ **hangel** (I) **-2**]

hankır Şura, bura. (Botsa –Kn.)

hankıra [→ **hara** (I) **-1**]

hankırda [→ **hangırda**]

hankırdamak 1. [→ **hangırdamak -1**] **2.** Manda bağırmak. (Yamanlı *Saimbeyli –Ada.) **3.** Çocuk ağlamak. (–Ky.)

hankır hankır [**hangırtı, hangir hingir**] Olur olmaz şeylere gülmeyi anlatır. (–Ama.; –Ml.; –Krş.)
[**hangırtı**]: (*Merzifon –Ama.; *Artova –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Hat.; Palha *Divriği –Sv.; *Bor –Ng.)
[**hangir hingir**]:(Büyükmanika *Saray –Tk.)

hankırık Balgam. (Yenice –Mğ.)

hankırmak (I) [→ **hangırdamak -1**]

hankırmak (II) Aksırmak. (*Turgutlu –Mn.)

hankırtmak [→ **hangırdamak -1**]

hankil [→ **hangil**]

hanne [→ **hengebe**]

hannıp Keçiboynuzu denilen bir çeşit yemiş. (*Bor –Ng.)

hanön [→ **hanün -1**]

hanönü Çarşı. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

hanpırda [→ **hangırda**]

hans Biçilmemiş ot. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hansı [**hansi**] Hangisi? (Ayrancı, Küpeli –Ama.; *Iğdır –Kr.)
[**hansi**]: (–Bt.)

hansi [→ **hansı**]

hant (I) Küçük bostan. (–Rz.)

hant (II) Yiyecek şey: *Hantları getir de yiyelim.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

hant (III) **1.** Yer: *Senin tarlan hangi hantta?* (Cenciğe –Ezc.) **2.** Sınır. (Gezende *Gülnar –İç.)

hant (IV) Yüzdörı kağıtla oynanan bir çeşit iskambil oyunu. (*Edremit, *Burhaniye –Ba.)

hant (V) [→ **hot** (I) **-1**]

hanta Ağaçtan oyularak yapılmış dört kulplu tekne. (Bozlar –Brd.)

hantana 1. Düzgün olmayan, pürüzlü. (–Nğ.) **2.** Çirkin. (–Nğ.)

hant etmek Ah çekmek: *Eyvaz o işe hant eder.* (Mençek *Ermenek –Kn.)

hant hant ötmek Bağıra bağıra, kavga edercesine konuşmak. (–Ist.; –Yz.)

hantı Gürültücü, yüksek sesle bağıran: *Hantının biridir aman karışma.* (Gavurdağı *Osmaniye –Ada.)

hantılamak İstediği şeyi elde etmek için ardından koşmak, fırsat gözetmek. (Reis –Kn.; Ören *Fethiye –Mğ.)

hantıldamak 1. Hırslı hırslı, şapur şupur yemek. (Bozan –Es.) **2.** Mızmızlık etmek. (Bağıllı, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hantıl hantıl Hırslı hırslı, şapur şupur, acele (yemek için). (Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Kn.)

hantıl hantıl etmek Yiyecek aramak (hayvanlar için): *İnek bugün aç gelmiş hantıl hantıl ediyor.* (Saray –Çkr.)

hantuman Felâket: *Biz olmasaydık işleri hantumandı.* (*Ödemiş –İz.; *Alaşehir –Mn.; Yeniköy, Bayramiç *Gönen, Demirkapı *Susurluk, *Edremit –Ba.; *Bor –Ng.)

hanuç Minare. (–Ank.)

hanuk [**hanyatır**] **1.** Hazıra konan, tembel. (Bengü *Bafra, *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.)
[**hanyatır**]: (*Gelendost –Isp.; *Ayaş –Ank.)
2. İnatçı. (Drama göçmenleri –İz.)

hanün [**hanön**] **1.** Sofa. (–Kü.)
[**hanön**]: (*Emet –Kü.)
2. Salon. (–Kü.)

hanyatır [→ **hanuk -1**]

hanzar [→ **hançar** (I)]

hao Şu, o (alay yollu). (*Maçka ve köyleri –Tr.)

haoha Öküz kovalama, durdurma ünlemi. (*Antakya –Hat.)

hap (I) **1.** Vapur ambarındaki maden kömürü yığını. (–Zn.) **2.** Harman yığını. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)

hap (II) Arpa ya da mısır unundan yapılarak hayvanlara yedirilen hamur topağı. (Bereketli *Tavas, Çöplü *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Fethiye ve köyleri, *Milas –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)

hap (III) Köylülerin yağ, peynir yapmak için sıra ile sütlerini birleştirmeleri işlemi, imece. (*Mesudiye –Or.; –Ezm.; Kuruçay, Armudan, Ergan, Sürbakan –Ezc.; *Kozan –Ada.)

hapa (I) Çul. (Kayı –Isp.)

hapa (II) Aşık kemiğinin oyunda belirli çizgiye bir karıştan çok uzak kalması. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hapa (III) Çamaşır yıkarken kullanılan genişçe bir ağaç, tokaç. (Karabüzey *Araç –Ks.)

hapaç [**habıç, hapal** (III), **hapış, hapuş**] Bacak arası, apış. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; Toprakkale *Osmaniye, Kardere –Ada.)
[**habıç**]: (Civler *Ermenek –Kn.)
[**hapal** (III)]: (Kardere –Ada.)
[**hapış**]: (Hanlar –Brd.)
[**hapuş**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hapadana [→ **hapahap** (I)]

hapahap (I) [**hapadana, hapaḫaptan, hapdan**] Ansızın, birdenbire: *Bizim komşu hapahap öldü.* (–Bt.)
[**hapadana**]:(Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hapaḫaptan**]: (Süle –Gm.; Yavuz *Şavşat –Ar.)
[**hapdan**]: (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hapahap (II) Söze söz, lafa laf yetiştirmeyi anlatır. (*Düzce –Bo.)

hapahap (III) Ağzına kadar, dolu. (–Mr.)

hapahap gelmek [**hapapa gelmek, hapbahap gelmek, haphap olmak**] Karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç,*Yalvaç, Tahtacı –Isp.;–Brd.; *Çal –Dz.; –Kü.; Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon, *Taşova –Ama.; Sarıca *Gölköy, *Ünye, Bayadı –Or.; *Alucra, Süme *Bulancak, *Şebinkarahisar –Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr.; Gare *Ardeşen, –Rz.; Utav, Erkinis *Yusufeli, Çavdarlı *Şavşat –Ar.; *Ağın, *Keban –El.; –Ml.; Bertiz –Mr.; –Hat.; –Yz.; *Ermenek –Kn.; Sayağzı *Silifke, *Mut, *Anamur, Aslanköy *Mersin –İç.; *Serik –Ant.; *Milas, Ören *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)
[**hapapa gelmek**]: (–Brd.)
[**hapbahap gelmek**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**haphap olmak**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

hapaḫaptan [→ **hapahap** (I)]

hapak (I) Hırka. (*Boyabat ve köyleri –Sn.)

hapak (II) [**hapank, hapek**] Kapak, kuyu ya da herhangi bir şeyin kapağı. (Çığşar *Kadirli –Ada.)
[**hapank**]: (Palha *Divriği –Sv.)
[**hapek**]: (Aşudu *Darende –Ml.; *Gürün –Sv.)

hapal (I) [→ **hopal** (I)]

hapal (II) [→ **hopal** (II)]

hapal (III) [→ **hapaç**]

hapal (IV) Çatal ağaç: *Dağarcığını hapala as.* (–Mr.)

hapalak [→ **hopalak**]

hapalamak Karıştırmak: *Bu işi hapalama sonu fena çıkar.* (–Rz.)

hapan (I) [→ **hapaz** (I)]

hapan (II) [→ **haral**]

hapan (III) Tuzak. (Bayadı –Or.; –Mr.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; Büyükkışla *Boğazlıyan –Yz.)

hapan (IV) Yemek yememiş, aç. (*Nizip, –Gaz.; –Mr.)

hapan (V) **1.** Tahıl ve sebze satılan yer, hal. (*Zile, –To.; –Sv.) **2.** Üzeri açık ya da kapalı geniş avlu. (–Kr.)

hapan (VI) Karakucak güreşte kullanılan bir çeşit oyun. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

hapan (VII) **1.** Un çuvalının ağzına dikilen parça: *Değirmende çuvalın ağzına hapan yapmadan getirdim.* (Fığnefe *Artova –To.) **2.** Meyve ve sebze sandığının üstüne örtülen örtü. (–Gaz.)

hapan (VIII) Tarla sürüldükten sonra toprağı ezmek için kullanılan, öküzle çekilen uzun ağaç. (Kuzköy *Ünye –Or.)

hapank [→ **hapak** (II)]

hapanlamak (I) [→ **hapazlamak** (I)]

hapanlamak (II) Doldurmak. (*Elbistan –Mr.; Kürkçüler –Ada.)

hapanlamak (III) Tökezlemek. (*Edremit –Ba.)

hapap [→ **happak** (II)]

hapapa gelmek [→ **hapahap gelmek**]

hapapcı Nalıncı. (Katışlı –Mr.)

hapar (I) [→ **habar -1**]

hapar (II) [→ **hapaz** (I)]

hapar (III) [→ **hapas** (II)]

haparlamak [→ **hapazlamak** (I)]

hapas (I) **1.** [→ **hapaz** (I)] **2.** Avuç içi. (–Ks.) **3.** Bir tutam (buğday vb. tahıllar için). (–Kn.)

hapas (II) [**hapar** (III), **hapaz** (III), **hapazla**] Saçta pişirilen yufkayı, ekmeği çevirmeye yarayan tahta araç. (–Bt.; Karacahisar *Milas, *Marmaris –Mğ.)
[**hapar** (III)]: (Genek *Yatağan –Mğ.)
[**hapaz** (III)]: (Güney *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Mğ. ilçe ve köyleri)
[**hapazla**]: (Kerte *Çameli –Dz.)

hapas hapas [→ **hapaz hapaz**]

hapas ki İyi ki. (*Hekimhan –Ml.)

hapaz (I) [**hapan** (I), **hapar** (II), **hapas** (I) **-1**, **hopaz**] Avuç dolusu: *Hayvana bir hapaz yem verdim.* (Çığrı *Dinar, *Sandıklı –Af.; Gölkonak *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri, Uluğbey, Yassıören *Senirkent, Yarıkkaya, *Yalvaç, –Isp.; Başpınar *Tefenni, –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Honaz ve çevresi, –Dz.; Tepeköy *Torbalı, *Kula –İz.; *Eşme ve köyleri, *Alaşehir, –Mn.; Çağlayan –Brs.; –Kü.; Tokat –Es.; *İzmit –Kc.; *Göynük, *Gerede, –Bo.; *Safranbolu –Zn.; *İnebolu, Karabüzey *Araç, Kayı *Tosya, –Ks.; Saray *Kurşunlu, –Çkr.; *İskilip, Kavşıt *Sungurlu, Tanrıvermiş *Mecitözü –Çr.; –Sn.; Ladik *Merzifon, –Ama.; *Niksar, –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Voryanlı –Mr.; Saray –Yz.; –Nş.; *Bor –Nğ.; *Beyşehir, Yendiğin *Ilgın, –Kn.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.; *Silifke, *Anamur –İç.; Erenkavak, Bağyaka *Finike, Güzelsu *Akseki, –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**hapan** (I)]: (–Mn.; Süksün *İncesu –Ky.; Kayapınar –Kn.)
[**hapar** (II)]: (*Çal –Dz.)
[**hapas** (I) **-1**]: (Akse –Uş.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Homa *Çivril –Dz.; –Bo.; *İnebolu ve köyleri –Ks.; –Çr.; Karaviran *Akşehir –Kn.)
[**hopaz**]: (–İz. ve köyleri; –Ks.; –Yz.)

hapaz (II) Bir direğin üstüne diğer bir direk eklemek için araya çakılan parça: *Bu ağaç hapaz çakılmadan durmaz.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

hapaz (III) [→ **hapas** (II)]

hapaz (IV) Büyük toprak ya da taş parçaları. (–Çkl.)

hapaz (V) Tokat. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler –Isp.; *Ereğli ve köyleri, *Ermenek ve köyleri –Kn.; Toprakkale *Osmaniye –Ada.; Yapıntı *Mut, *Anamur, *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hapazan [→ **habaran**]

hapaz hapaz [**hapas hapas**] Avuç avuç: *Hapaz hapaz üzüm aldım.* (–Isp.)
[**hapas hapas**]: (*Bolvadin –Af.)

hapazla [→ **hapas** (II)]

hapazlamağ [→ **hapazlamak** (I)]

hapazlamak (I) [**hapanlamak** (I), **haparlamak**, **hapazlamağ**] Avuçlamak. (Çığrı, Eber *Dinar, İshaklı

*Bolvadin, *Emirdağ –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Yassıören, Uluğbey *Senirkent, *Yalvaç, *Ulubor-lu –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Honaz ve köyleri –Dz.; Tokat –Es.; –Bo.; Ağlı *Küre –Ks.; Saray *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Artova –To.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Silifke ve köyleri, *Anamur –İç.; Güzelsu *Akseki, –Ant.; Kaya, Ören *Fethiye –Mğ.)

[hapanlamak (I)]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Hamurcu *İncesu –Ky.)

[haparlamak]: (Dont *Fethiye –Mğ.)

[hapazlamağ]: (–Brd.)

hapazlamak (II) Alazlamak. (Ağlı *Küre, *Tosya –Ks.)

hap bacası Maden ocaklarında kömür alındıktan sonra moloz doldurulan baca. (–Zn.)

hapbahap gelmek [→ hapahap gelmek]

hapbap [→ happak (II)]

hapdan [→ hapahap (I)]

hap demek [→ hap etmek (I)]

hapek [→ hapak (II)]

hapen Baca. (–Ezc.)

hapenk (I) **[hafek, hefek, hepek (I) -1, hepen, hepenek, hepenk (I) -2, hopeng] 1.** Yer altındaki depo, mahzen. (*Nizip –Gaz.)

[hepek (I) -1]: (–To. ve çevresi) **2.** Bodruma inen üstü kapalı merdiven. (*Ağın –El.; *Arapkir –Ml.) **3.** Eski evlerde ahıra inmek için evden ahıra açılan kapı. (Süme *Bulancak –Gr.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.) **4.** Baca kapağı. (–Ezm.; –Ezc.; İsmetpaşa –Ml.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; *Kozan –Ada.)

[hafek]: (*Elbistan –Mr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)

[hefek]: (*Elbistan, *Afşin –Mr.)

[hepen]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[hepenek]: (Eskihüyük *Şarkışla –Sv.)

[hepenk (I) -2]: (–Ezm.)

[hopeng]: (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

5. Eski evlerde pencerelerin üstündeki dolap. (–Ur.) **6.** Dama çıkılan merdivenin üst kısmındaki kapak. (*Ağın, *Keban –El.) **7. [→ hepek (I) -2]**

hapes Bir çeşit mercimek yemeği. (Cemele –Krş.)

hap etmek (I) **[hap demek, hap hap etmek]** Çocuk dilinde yemek: *Sen yemezsen ben seninkini de hap ederim.* (Çıtak *Çivril –Dz.; Tepeköy *Torbalı, *Ödemiş, –İz.; Sarıkavak, Tokat –Es.; *Kandıra, *Akyazı –Kc.; –Ks.; *Merzifon –Ama.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bo.; Kuzköy *Ünye –Or.; Utav, Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ağın, *Keban –El.; –Ml.; –Sv.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; Güzelsu *Akseki, Kocayatak *Serik –Ant.; Ören *Fethiye –Mğ.)

[hap demek]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

[hap hap etmek]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hap etmek (II) Çocuk dilinde sırta almak. (–Tr.; Yerkesik –Mğ.)

hap götüren [→ hap yutan]

haphap (I) **1.** Geveze. (Yerkesik –Mğ.) **2.** Sinirli. (*Şebinkarahisar –Gr.)

haphap (II) Peynir yapmak için ekşimeye bırakılmış süt. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haphap (III) [→ **happak** (II)]
haphapa Karşı karşıya, yüz yüze. (Yassıören *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
haphap etmek [→ **hap etmek** (I)]
haphapı [→ **happak** (II)]
haphap olmak [→ **hapahap gelmek**]
hapıcık Çocuk dilinde bir lokma, bir yudum. (*Düzce –Bo.)
hapık (I) Yıkık, çökük. (Çepni *Gemerek –Sv.; Doğanbeyli –Ada.)
hapık (II) Küçük çocukların yemeği. (*Nazimiye –Tn.)
hapın (I) Aç, fakir: *Hapın kalmış, ekmek parası kazanmak için gurbete çıkmış.* (Türkmen, Yeniköy *Bünyan, Hamurcu *İncesu, –Ky.)
hapın (II) Açık. (Tıravşın *Develi –Ky.)
hapır [**hapur -1**] Ormandan ağaç kesilerek açılan tarla. (*Kozan –Ada.)
[**hapur -1**]: (–Ada.)
hapırcın Birdenbire sevinen. (*Kaş –Ant.)
hapırdamak 1. Gürültü etmek. (*Kandıra –Kc.) **2.** Titremek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **3.** Bir iş için öteye beriye koşmak. (*Kandıra –Kc.; Navdalı *Mut –İç.)
hapısa [→ **hapise**]
hapısga Terbiyeli lahana yemeği. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hapış [→ **hapaç**]
hapış hapış Kapış kapış. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hapisdamı Cezaevi. (*Mecitözü, *Sungurlu, *İskilip –Çr.)
hapise [**hapısa**] Üzüm ya da dut şırasından yapılan pestil. (*Nizip –Gaz.)
[**hapısa**]: (–Mr.)
hapişik Pide. (–Kn.)
hapitmek [→ **hab etmek** (III)]
hap kaldıran Büyük yaba. (Yeniköy. *Balya ve köyleri, –Ba.)
hap kapan (I) Elma, armut, ayva vb. meyveleri toplamak için ucuna sırık çakılmış avuç biçiminde ağaç araç. (–Ank.)
hap kapan (II) Her şeyi alan (kimse). (*Kurşunlu –Çkr.)
hapkesen Sancı geçirmek için kullanılan acı bir ot. (Sulungaz –Gaz.)
haplamak (I) Rüşvet vermek: *Korucuyu hapladım.* (*Milas –Mğ.)
haplamak (II) Kesilecek olan kazı besiye çekmek. (Fili *Biga –Çkl.; *Lüleburgaz –Krk.)
hapmak Yıkılmak, çökmek. (Almus –To.; *Haymana –Ank.; Kisenit *Feke –Ada.)
hapnan Madem ki. (Kisenit *Feke –Ada.)
hapon Varını yoğunu kaybeden (kimse). (–Ky.)
happa (I) [→ **happak** (I)]
happa (II) Züppe. (*Kurşunlu –Çkr.)
happa gitmek [→ **hobba gitmek**]
happa hazır Tam hazır, tetikte. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
happak (I) [**happa** (I)] Çocuk yemeği. (Bayadı, Şıhlar –Or.)
[**happa** (I)]: (–Gr.)
happak (II) [**hapap, hapbap, haphap** (III), **haphapı, happap**] Takunya. (Sarıoğlan, *Develi –Ky.)
[**hapap**]: (–Brs.; –Ml.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.)
[**hapbap**]: (*Nizip –Gaz.; İğde *Afşin –Mr.)

[**haphap** (III)]: (–Gaz.)
[**haphapı**]: (–Ml.)
[**happap**]: (–Ada.)

happan Kuş tuzağı. (–Hat. ilçe ve köyleri; *Osmaniye –Ada.)

happap [→ **happak** (II)]

hapramak Ürpermek. (–Sm.)

haprük Gübür, süprüntü. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hapsimat Ocaktan kalkan ince toz: *Sütün üstü hapsimat doldu.* (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

hapsut Kağnı tekerleklerinin parçaları, ispit. (–Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Ünye ve köyleri –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

hapşip olmak İçli dışlı, senli benli olmak. (–Sm.)

haptek İvedi, çabuk: *Haptek şu işi bitir.* (İmranlı *Şile –Ist.)

haptetmek Mat etmek, susturmak: *Karşısındakini haptetti.* (*Simav –Kü.; *Nizip –Gaz.)

haptırmak Baş aşağı kapatmak: *Benim fincanı haptırıver.* (*Kozan –Ada.)

haptutan Yaprakları kaynatılarak içilen ve bağırsak bozukluğu hastalığına iyi gelen bir çeşit bitki. (–Ky.)

hapuçlamak Yoğurmak, mıncıklamak. (*Ayancık –Sn.)

hapuk Kadınların boynuna taktıkları boncuk, gerdanlık. (*Ahlat –Bt.)

hapul Çerçöpten oluşmuş gübre. (*Kozlu –Zn.)

hapur 1. [→ **hapır**] **2.** Çalısı ayıklanmış tarla. (Bozhüyük –Mr.)

hapurdamaḫ Körpe kuzu ve oğlak oynamak, zıplamak: *Baḫsana şuna bikere hapur hapur hapurdayor. Beyle hapurdamaḫ iyi değil sora nazar olur.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hapur hupur (I) Düzensizce giyinerek gezmeyi anlatır: *Bizim oğlana bir hal oldu ;hapur hupur geziyor.* (–Çr.)

hapur hupur (II) Kaynayan bir şeyin çıkardığı sesi anlatır. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

hapuş [→ **hapaç**]

hapuşa Maşrapa. (Yamanlardağı Yörükleri –İz.)

hapuş etmek (I) [→ **hab etmek** (III)]

hapuş etmek (II) Çocuğu kucağa alarak gezdirmek. (Yerkesik –Mğ.)

haputlamak Kucaklamak (çocuk dilinde). (Davuklu *Hekimhan –Ml.)

hap yutan [**hap götüren**] Saman aktarmaya yarayan dişli araç, yaba. (*Torbalı, *Menemen –İz.)
[**hap götüren**]: (Ergine, Çağış –Ba.)

hapza [**hopza**] Birkaç yıl sürülmemiş, dinlenmeye bırakılmış tarla. (Kurna –Brd.; *Ayaş –Ank.)
[**hopza**]: (Oyaca *Haymana –Ank.)

har (I) [**haraba** (IV)] **1.** Aşısız ağacın meyvesi. (*Nar –Nş.; –Nğ.)
[**haraba** (IV)]: (*Mut ve köyleri –İç.)
2. Bakımsızlıktan anormal gelişmiş bağ, bahçe. (*Sivrihisar ve köyleri –Es.) **3.** Küf. (*Ahlat –Bt.; Üçem *Balâ –Ank.; Köşker –Krş.)

har (II) İnsan, hayvan ya da bitkilerde görülen salgın hastalık. (*Ağın, *Keban –El.)

har (III) Gül yapraklarının üzerinde bulunan beyaz böcek. (–Çr.)

har (IV) Kötü (kimse). (–Ist.; *Nazimiye –Tn.)

har (V) **1.** Atın biniciyi sarsmadan yürüyüşü, rahvan. (Kurucaova –Ml.; Koyunevi *Kozan –Ada.) **2.** Atın bir ve iki vuruşlu yürüyüşü. (*Andırın –Mr.)

har (VI) Pişmiş yumurtanın sarısı. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

har (VII) Defne. (–Hat. ilçe ve köyleri; *Kadirli –Ada.)

har (VIII) Dantel. (*Kadıçiftliği –Ist.)

hara (I) [**hankıra, harda** (II), **hardadı, hare, hareye, harya**] **1.** Nereye? (*Iğdır –Kr.; –Vn.; –Bt.; –Gaz.; Şekeroba –Mr.)

[**hankıra**]: (Honaz –Dz.; Uğurlu *Karaman –Kn.)

[**harda** (II)]: (*Tirebolu –Gr.; –Bt.; –Ml.; Hasanlar *Mucur –Krş.)

[**hardadı**]: (–Ama.)

[**hare**]: (–Vn.; –Bt.; –Ms.)

[**hareye**]: (–Bt.)

[**harya**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

2. Şura. (*Karaisalı –Ada.)

hara (II) Yeni yapılan duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları. (*Ahlat –Bt.)

hara (III) [→ **haral**]

haraba (I) Erkeğin cinsiyet organı. (–Rz.)

haraba (II) Su kabağından ya da ağaçtan oyularak yapılan maşrapa. (–Tr.)

haraba (III) Araba. (Çarıkçı *Iğdır –Kr.)

haraba (IV) [→ **har** (I) **-1**]

haraç (I) Aşısız keçiboynuzu. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Ağzıkaraca *Kozan –Ada.; Buluklu *Mersin –İç.)

haraç (II) Hiç yoktan, boşu boşuna: *Bu iş haraçtan oldu.* (*Mudanya –Brs.)

haradan (I) Birdenbire ve büsbütün: *Duvar haradan göçtü.* (*Bor –Ng.)

haradan (II) Erkek arı. (Çandırlar *Feke –Ada.)

haradan (III) [→ **hardan**]

haraf (I) Ilık rüzgâr, lodos. (Güney *İkizdere, İstinye –Rz.)

haraf (II) Hayvanla çekilen su dolabı ve suyun döküldüğü havuz. (*Birecik –Ur.; –Gaz.)

harafana Şölen. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)

hara galdırmak Atı dört nala kaldırmak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hara geçmek [→ **hora geçmek**]

harahoy Çingene. (Şumnu, Bulgaristan)

harak Üzerinde küçük dalcıklar bulunan kesilmiş ağaç dalı: *Kirezi budadım, dallarını harak halinde kapıya getirdim.* (–Tr. ve çevresi)

harakçin Keçeden yapılmış işlemeli gelin başlığı. (–Vn.)

haraklamak Çalmak. (–Or.; Hurma *Silifke –İç.)

haral [**hapan** (II), **hara** (III), **haran** (I), **harat** (II), **harer, havav, herel** (II), **herer**] Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Hamidiye *Keçiborlu –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; *Bolvadin, *Ödemiş –İz.; Fili *Biga –Çkl.; Tokat –Es.; *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Merzifon ve çevresi –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Gr.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve köyleri; *Erciş –Vn.; Davulku *Hekimhan –Ml.; –Gaz.; *Göksun –Mr.; Çamova *Divriği, *Şarkışla, Çepni, İğdeli *Gemerek, Tutmaç, –Sv.; İncirli, Dişli *Sorgun –Yz.;

Rumeli göçmenleri –Ank.; Erkilet, Afşar aşireti *Pınarbaşı, –Ky.; Bahçe, Mansurlu, Kesmeburun *Osmaniye –Ada.)

[**hapan** (II)]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Çataloluk *Develi, *Pınarbaşı –Ky.; Doğanbeyli, Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

[**hara** (III)]: (*Bozdoğan –Ay.)

[**haran** (I)]: (Şalcı, Yavuz *Şavşat –Ar.)

[**harat** (II)]: (Kerem *Burhaniye –Ba.)

[**harer**]: (Cenciğe –Ezc.; Çöplü, Telin *Gürün, *Gemerek –Sv.)

[**havav**]: (*Atabey –Isp.)

[**herel** (II)]: (–Ezm.)

[**herer**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haralda Herhalde anlamında kullanılır. (Melendere *Düzce –Bo.)

haralı (I) Olduğundan fazla gösterilen, abartılan: *Veli'nin her sözü haralıdır.* (*Feke –Ada.)

haralı (II) Nereli? *Ahmet haralı?* (*Iğdır –Kr.)

haram (I) [→ **harana** (I) **-1**]

haram (II) Bir deste ot. (Zana –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

haram (III) Piç. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

harama (I) [→ **harana** (I) **-1**]

harama (II) [**haramı**] Duvarı sağlamlaştırmak için taşların arasına konulan direk, hatıl. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**haramı**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haramet Kalabalık. (Ağaçköy *Bayramiç –Çkl.)

haramı [→ **harama** (II)]

harami Bir çeşit büyük balık. (Hurma *Silifke –İç.)

haram odası Konuk odası. (–Sv.; –Ky.)

haramzada **1.** Arabozucu. (*Bor –Ng.)

2. Eve faydası olmayan, haylaz çocuk. (Çıkrık *Mecitözü –Çr.)

haramzade [→ **haraza** (II)]

haran (I) [→ **haral**]

haran (II) [→ **harana** (I) **-1**]

haran (III) [→ **harana** (II)]

harana (I) [**haram** (I), **harama** (I), **haran** (II), **haramı -1, 2; haranlı -1, 2; harannu, harantı, haravana, hareni, helvane, herami, herani, hereli, heren** (III), **herene -1, 2; hereni** (I) **-1, 2**] **1.** Tencere. (Bayat *Emirdağ, *Dinar –Af.; Yeşildere, Beki *Karahallı –Uş.; *Eğridir köyleri, *Sütçüler, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Dz.; Çamaltı *Menemen, *Bergama –İz.; *Kula, *Alaşehir –Mn.; –Ba.; *Tavşanlı, Kalkan, –Kü.; Kırkpınar –Ank.; Erenyaka, Güzelsu *Akseki, *Serik, Bağyaka *Finike, *Alanya –Ant.; *Marmaris –Mğ.; Bulgaristan göçmenleri –Tk.)

[**haram** (I)]: (*Çal –Dz.; *Gediz –Kü.; *Fethiye –Mğ.)

[**harama** (I)]: (*Simav –Kü.)

[**haran** (II)]: (Yeniköy –Ba.; –Ky.; Tozkovan, Bozağaç *Gülnar –İç.)

[**haramı -1**]: (*Sandıklı, Çığrı *Dinar, –Af.; Çandar *Sütçüler, *Yalvaç, Yassıören *Senirkent, –Isp.; Başpınar, Yayla, Karamanlı, *Tefenni, Kozağaç, Çamköy *Gölhisar, Kuzköy *Bucak, *Yeşilova ve köyleri, –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Eziler *Buldan, *Sarayköy, Çöplü, Çıtak *Çivril, *Çal, Aydoğdu *Tavas, Güllü, Honaz, Hortma ve çevresi *Acıpayam –Dz.; Ey-

mir, Sürez *Bozdoğan, Yenile, Germencik, –Ay.; *Bornova ve köyleri, Çapak *Torbalı, Kesire –İz.; Yaykın *Demirci –Mn.; Orhanlar –Ba.; –Çkl.; –Es.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; Sarıca *Gölköy –Or.; –El.; Eymir *Arapkir –Ml.; *Haymana, *Ayaş –Ank.; *Karaman –Kn.; Çiftepınar, Tahanlı *Mersin, *Anamur –İç.; *Serik, Oba *Elmalı, *Korkuteli –Ant.; Şeref *Yatağan, Hisarardı, *Bodrum, Yerkesik, Dont *Fethiye –Mğ.; Çeşme, *Datça, Çöğmen, –Mğ.; Küplü, –Ed.)

[**haranlı -1**]: (Hacımahmut *Emet –Kü.; –Ks.; *Saimbeyli –Ada.)

[**harantı**]: (–Ks.)

[**haravana**]: (*Kırkağaç –Mn.)

[**hereli**]: (–Brs.)

[**heren** (III)]: (*Bolvadin –Af.)

[**herene -1**]: (–Af.; *Gerede –Bo.; Çayır, Davutlar *Devrek –Zn.)

[**helvane**]: (–Tr. ve çevresi)

[**hereni** (I) **-1**]: (*Uluborlu, *Senirkent, *Keçiborlu, Cebel –Isp.; –Brd.; Ayvalı *Sivrihisar, Balçıkhisar –Es.; –Ba.; –Ks.; Saray, *Çerkeş, *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; Yeniköy –Sn.; *Bafra –Sm.; Çanıllı *Ayaş, *Nallıhan, *Beypazarı, *Elmalı, Karahoca *Haymana, *Şereflikoçhisar, Kangal *Polatlı, Hasanoğlan –Ank.; *Kaman, Köşker, Cemele, *Çiçekdağı, *Mucur –Krş.; Tavlusun, Erkilet, Tomarza *Bünyan, *İncesu –Ky.; Genezin *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; *Ereğli, –Kn.; Doğanbeyli, Misis, –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.)

2. Kazan. (*Urla –İz.; Gökkaya *Turgutlu –Mn.; –Ba. çevresi; –Brs.; –Ks.; *Gülnar –İç.; Güzelsu *Akseki, *Serik –Ant.)

[**haranı -2**]: (Dikici *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; Alaeddin *Acıpayam, Honaz –Dz.; *Karacasu, Çine –Ay.; *Ödemiş –İz.; *Demirci, Karaoğlanlı –Mn.; –Brs.; İncirli –Bil.; Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.; *Erbaa –To.; *Ünye, Damışman *Fatsa –Or.; *Şebinkarahisar, *Alucra, *Mesudiye –Gr.; Çit *Kemaliye –Ezc.; *Arapkir, *Darende –Ml.; Çöplü *Gürün, –Sv.; Ulu –Nğ.; *Beyşehir, *Bozkır, *Karaman, Hatip, Tepelice, *Akşehir, *Ermenek –Kn.; *Kozan, –Ada.; *Mut, *Tarsus –İç.; *Bodrum, –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.; *Malkara, *Saray –Tk.; Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan)

[**hareni**]: (–Or.; *Karaman –Kn.)

[**haranlı -2**]: (Dallıca *Nazilli –Ay.; –Ks.; *Alaçam –Sm.)

[**harannu**]: (Kuzköy *Ünye –Or.)

[**herami**]: (–Nğ.; –Kn.)

[**herani**]: (*Gemlik –Brs.; –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**herene -2**]: (–Ank.)

[**hereni** (I) **-2**]: (*Uluborlu, *Senirkent, *Keçiborlu –Isp.; –Brd.; Ayvalı *Sivrihisar, Balçıkhisar –Es.; –Bo.; –Ks.; Saray, *Çerkeş, *Kurşunlu, –Çkr.; *İskilip –Çr.; Yeniköy –Sn.; *Vezirköprü, *Bafra –Sm.; *Ulubey –Or.; Bektaşlı –Yz.; Çanıllı *Ayaş, *Nallıhan, *Beypazarı, *Elmalı, Karakoca *Haymana, Hasanoğlan –Ank.; *Mucur –Krş.; Tavlusun, Erkilet, Tomarza, Elbaşı *Bünyan –Ky.; Genezin,

*Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; *Ereğli, –Kn.; Misis –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.)

harana (II) [**haran** (III)] Çok geniş. (Aşudu *Darende –Ml.)

[**haran** (III)]: (Kurna –Brd.; –Kü.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ahlat –Bt.)

haranda Leğen: *Yarın çamaşır yıkayacağız harandayı al da gel.* (*Turgutlu –Mn.)

haranga Büyük delik. (Lefkoşe –Kıbrıs)

haranı 1. [→ **harana** (I) -1] 2. [→ **harana** (I) -2] 3. Tek kulplu büyük bakraç. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.) 4. Küçük kulplu tava. (İncekum *Silifke –İç.)

haranlamak Hayvan kızmak. (Mart *Şabanözü –Çkr.)

haranlı 1. [→ **harana** (I) -1] 2. [→ **harana** (I) -2]

harannu [→ **harana** (I) -2]

haransa Pırasa. (Yerkesik –Mğ.)

haranta Gösterişli tavır, çalım: *Şunun harantasına bak.* (*Milas –Mğ.)

harantı [→ **harana** (I) -1]

harap (I) Meyve vermeyen ağaç ya da üzüm vermeyen çubuk. (Bolat *Hadım –Kn.; Yanpar *Mersin –İç.)

harap (II) Meyve isimlerinin önüne getirildiğinde (yabanî) ya da (ufak) anlamını verir: *Harap üzüm = ufak üzüm, civek üzümü. Harap dut = yaban dutu, köpek dutu, kuş dutu.* (*Silifke –İç.)

harar (I) [**harel**] Büyük sepet ya da küfe. (–Gr. ilçe ve köyleri; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

[**harel**]: (–Gr.)

harar (II) Bir çeşit saklambaç oyunu. (–Nğ.)

harar (III) Eğer bellemesi, haşa. (Erkilet –Ky.)

hararot Ararot bitkisi. (–Sm.)

harasan Kireç, zeytinyağı, kıtık ve kiremit tozu karıştırılarak yapılan bir çeşit harç. (*Kurşunlu –Çkr.)

haraş Biraz büyük. (Kerkük)

haraşçı Rüşvet alan: *Sen beni haraşçı mı sandın.* (*Elmalı, *Korkuteli –Ant.)

harat [→ **haral**]

harata [→ **horata** -1]

harava 1. Araba. (Koyundere *Ahıska, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) 2. Yolcu trenlerindeki eşya vagonu. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

haraval Yol gösteren. (Buhara göçmenleri –Ist.)

haravana [→ **harana** (I) -1]

haravel Türkü. (–Kr.)

haray çalmaḫ Yüksek sesle herkesin duyacağı biçimde bağırmak: *Sabahtan buyana haray çaldım duymadın mı?* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harayçı Yardıma gelen (kimse). (*Iğdır –Kr.)

haraza (I) Ciğer hastalığı, öksürük: *Ahmet harazalıdır.* (*Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Merzifon –Ama.)

haraza (II) [**haramzade**] Biçilirken tarlaya dökülen tohumlardan ertesi yıl kendiliğinden yetişen filiz. (Ahmetli *Turgutlu –Mn.)

[**haramzade**]: (*Lüleburgaz –Krk.)

haraza (III) 1. Büyük baş hayvanların iç organlarından çıkarılan ve sarılık hastalığına iyi gelen bir madde. (–Bo.; –Sn. ve çevresi; –Tr.) 2. Çok semirmiş hayvanlarda kalbin çev-

resinde oluşan yağ. (–Nğ.) **3.** Sığır ciğerinden çıkarılan, öde benzeyen bir madde. (*Lapseki –Çkl.)

haraza (IV) Her yer: *Evin harazasını aradım dolabın anahtarını bulamadım.* (*Ayaş –Ank.)

haraza (V) [**harbaza**] **1.** Kavga, gürültü, karışıklık: *Harazayı bırakın da güzelce görüşelim.* (Yörük *Safranbolu –Zn.; Kaya *Fethiye –Mğ.) [**harbaza**]: (*Eğridir, *Sütçüler –Isp.)

2. Öfke, sinir: *Amma harazalı kadın ha.* (*Kaş ve çevresi –Ant.; Limasol –Kıbrıs) **3.** Heyecan: *Dünkü filim çok harazalı idi.* (*Korkuteli ve köyleri, *Elmalı ve köyleri –Ant.)

haraza (VI) [**hareze**] Kuyuların ağzına geçirilen oymalı taştan yapılmış çember, kuyu bileziği. (–Ml.) [**hareze**]: (*Nizip ve köyleri, –Gaz.; –Mr.)

haraza çıkarmak Kavga çıkarmak, gürültü yapmak. (–Çkr.; Kaya *Fethiye –Mğ.)

haraza etmek Usanç vermek. (*Kemah –Ezc.)

harazalı (I) **1.** Soluyan, kesik kesik öksüren. (Kerem *Burhaniye –Ba.; *Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sn.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Lefkoşe –Kıbrıs) **2.** Saralı. (–Kıbrıs) **3.** Hastalıktan zayıf düşen. (Saray –Çkr.)

harazalı (II) Hırçın, kavgacı, çabuk kızan. (Kerem *Burhaniye –Ba.; *Boyabat –Sn.; –Nğ.; Erenyaka *Akseki –Ant.; Kaya *Fethiye –Mğ.)

harazan [ḫarazan daşşağı] **1.** Pulluğun önünde bulunan tekerlek. (*Ardanuç, Yavuz *Şavşat –Ar.; *Ardahan –Kr.) **2.** Sabanı ya da pulluk tekerleklerini boyunduruğa bağlayan ağaç. (Çavdarlı *Şavşat –Ar.; –Vn.)

[ḫarazan daşşağı]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

3. Kağnı arabasına koşulan öküz ve mandaları sürmek için kullanılan, öküz derisinden örülmüş kamçı. (*Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.; Tutmaç –Sv.)

ḫarazan daşşağı [→ **harazan -2**]

harazanlı Çalışkan. (Sarıveliler *Ermenek –Kn.)

harba (I) Değirmen ekseni. (–Rz. ve köyleri)

harba (II) Gürültü. (*Bodrum –Mğ.)

harba (III) Tekerlek çamurunu kazımak için kullanılan bıçak, kama vb. şeyler. (*Hayrabolu –Tk.)

harbada Kap kacak ve giyim eşyasında fazla büyüklük, bolluk. (*Mut ve köyleri –İç.)

harbala İşli kadifeden yapılan, feraceye benzer bir çeşit elbise. (*Bergama –İz.)

harbalı elbise Kadife üzerine simle işlenmiş gelin elbisesi, bindallı. (*Gelibolu –Çkl.; –Ank.)

harbaza [→ **haraza** (V) **-1**]

harbek [→ **harlak** (I) **-1**]

harbı [→ **harbi** (III)]

harbıca Hemencecik, çabucak. (Arslanköy *Mersin –İç.)

harbi (I) Sürülmemiş, işlenmemiş toprak. (İskinoz –Tr.; Deretürbeli *Alanya –Ant.)

harbi (II) **1.** Doğru, hilesiz. (Demirkapı *Susurluk –Ba.; Arslanköy *Mersin –İç.) **2.** Açık (konuşma için). (Çamköy *Gölhisar –Brd.; Fili *Biga –Çkl.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; Eskihüyük *Şarkışla –Sv.)

harbi (III) [**harbı**] Çabuk, tez. (–Sm.; Keşap –Gr.; –Tr. çevresi; –Gm.; Güney *İkizdere –Rz.; Yavuz *Şavşat –Ar.; –Ezm.; Cimin –Ezc.; Tepe *Arapkir –Ml.; Harput –El.; *Karaman –Kn.)

[**harbı**]: (Kerem *Burhaniye –Ba.; –Sm.; İskinos, –Tr.; Utav *Yusufeli –Ar.; Cenciğe –Ezc.)

harca Sık ve ufak salkımlı bir çeşit kırmızı üzüm. (*Iğdır –Kr.)

harcı ekmeği Kepekli undan yapılan esmer ekmek. (–Tr.; *Antakya –Hat.)

harci [**ḫarçı, harçi**] Fasulye sırığı. (Mollaveyis –Ar.)

[**ḫarçı**]: (Güney *İkizdere –Rz.)

[**harçi**]: (–Rz.)

harç (I) Düğüne götürülen hediye. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)

harç (II) İpten örme bir çeşit düğme. (Cemele –Krş.)

harç (III) Heybe. (*Soma –Mn.)

harç (IV) Çam kabuğu ve palamutun karışımı. (–Isp.; –Çkl.)

harç (V) Çöp, süprüntü (tahıl için). (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

harçborç Nisanın beşinde olan fırtına. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

harç dolabı Tabakların köseleyi pişirdikleri dolap. (–Ist.)

harçı [→ **harci**]

harçi [→ **harci**]

harçul Tüyü değişen ya da tüyü dökülen (hayvan). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harda (I) Kıldan yapılan yaygı ya da hayvan örtüsü. (Dengere *Tefenni –Brd.)

harda (II) [→ **hara** (I) **-1**]

harda (III) Bu, şu, o. (–Mğ.)

hardadı [→ **hara** (I) **-1**]

hardala Sığır etinin but kısmı. (*Ağın, *Keban –El.)

hardalaşmak Çocuklar şakalaşmak, boğuşmak. (–Çr.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Gürün –Sv.; –Ky.; *Bor –Nğ.)

hardal geven Bir şeyden haberi olmayan. (Zeyve *Çal –Dz.)

hardallamak Sonu iyi olmamak. (*Edremit –Ba.)

hardama [**hardı, harduma**] Kiremit yerine kullanılan çatı tahtası. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**hardı**]: (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

[**harduma**]: (Zaferli *Maçka, Çingit –Rz.)

hardamsamak Ağaç çürümeye yüz tutmak. (Kumarlar *Bayramiç –Çkl.)

hardan [**haradan** (III)] Nereden? (Karakoyunlu –Kr.; –Vn.; –Bt.; –Mr.; İslahiye –Kn.; Toprakkale *Osmaniye –Ada.)

[**haradan** (III)]: (–Vn. ve köyleri)

hardı [→ **hardama**]

harduma [→ **hardama**]

hardumya Koyunun ince bağırsağından yapılan bir çeşit yemek. (*Bodrum –Mğ.)

hare [→ **hara** (I) **-1**]

harek Fasulye sırığı. (–Tr.)

harel [→ **harar** (I)]

harema Yumuşak yapı taşı. (*Nizip –Gaz.)

haremici Yaramazlık yapan, sağa sola zarar veren çocuk: *Bizim çocuklar ne kadar haremici oldular. Evde ocakta bir şey koymuyorlar; kırıp geçiriyorlar.* (Çitli *Mecitözü –Çr.)

hareni [→ **harana** (I) **-2**]

harer [→ **haral**]

hareyçı [→ **hareyçılıḫ**]

hareyçılıḫ [**hareyçı**] Aracı: *Asırgilnen Abbasgil döğüşende hareyçılıḫ elledim. Belime ele bir daş hehledi ki.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) [**hareyçı**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hareye [→ **hara** (I) **-1**]

hareze [→ **haraza** (VI)]

harf (I) Korku: *Hiç bir şeyden harfi yok.* (–Çr.)

harf (II) Haya, namus, utanç: *Akşam odada Ahmet hiç harflenmedi.* (Çıkrık *Mecitözü –Çr.)

harfana [**herfene -2**] Arkadaşların aralarında para toplayarak yaptıkları eğlence. (Yavuz *Şavşat –Ar.) [**herfene -2**]: (*Saimbeyli –Ada.)

harfendaz Ateş küreği. (*Iğdır –Kr.)

harfli Saygılı. (–Ama.)

hargeleci Çoban. (–Ada.; –İç.)

hargışda [→ **harpışda**]

hargin Ekime elverişli nemli toprak. (–Ml.)

hargos Saban izi. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Cenciğe –Ezc.)

harḫ [**harıḫ, harık**] Su yolu, ark. (Çilehane *Reşadiye –To.; Balıklı *Şavşat –Ar.; *Hozat –Tn.; *Ağın –El.) [**harıḫ**]: (–El. ve çevresi) [**harık**]: (Telin *Gürün –Sv.)

harhama Büyük sel. (Kayalı *Beyşehir –Kn.)

harhapan [**harhapın**] Perişanlık. (*Osmaniye –Ada.) [**harhapın**]: (*Osmaniye –Ada.)

harhapın [→ **harhapan**]

har har (I) Bol bol. (*Mecitözü –Çr.)

har har (II) Havlama ya da insanların havlar gibi bağırıp çağırmasını anlatır. (*Bor –Ng.)

harhaş [→ **harhuş**]

harhaş etmek Savurmak, boşuna harcamak. (–Sm.)

harhıt (I) Kullanılmayan, bozuk, eski. (Karaözü *Gemerek –Sv.; –Yz.; –Ky.)

harhıt (II) [→ **hambalat** (II)]

harhıt (III) Dokuma tezgâhlarında deve denilen parçayı yukarda tutmaya yarayan ağaç. (Eskiyapar –Çr.)

harhur (I) **1.** Yakışıksız ve saygısızca davranışlarda bulunan, densiz. (*Mudanya –Brs.; *Kırkağaç –Mn.; *Akyazı –Sk.; Yerkesik, *Milas –Mğ.) **2.** Ağız kavgası, çekişme. (–Ml.)

harhur (II) Nargile. (–Ml.)

harhur etmek 1. Gözdağı vermek. (–Kü.) **2.** Ağız kavgası yapmak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

harhurum Engebeli toprak. (*Ağın, *Keban –El.)

harhuş [**harhaş**] Gelişigüzel, abur cubur, öteberi: *Harhuş yemiş midesi bozuldu.* (–Çr.) [**harhaş**]: (–Sm.)

harhut (I) Bozuk, eski, yıkık. (–Ng.)

harhut (II) Bol, biçimsiz (elbise için). (–Ng.)

harhuta Eskimiş, bozulmuş, yıkılmış şey. (–Dy.)

harhutlu Eski püskü düzensiz giyinen (kimse). (–Ng.)

harıḫ [→ **harḫ**]
harık [→ **harḫ**]
harıkalamak Ovalamak: *Şu çamaşırları harıkalayıver.* (Çöplü *Çivril –Dz.)
harıl [→ **harım** (IV)]
harıldak (I) [→ **harlak** (I) **-1**]
harıldak (II) Tahtadan yapılan bir çeşit oyuncak. (Çıtak *Çivril –Dz.)
harıldak (III) [→ **harlek**]
harıldamak Yanmak. (Feyziye *Karamürsel –Kc.)
harıl harıl gülmek [→**harıldamak** (I) **-1**]
harılma Yapıların üzerine atılan ağaç. (–Ezm.)
harım (I) [**harımlık, harman** (II)] **1.** Bahçe, sebze ya da meyve bahçesi. (Dikici *Dinar –Af.; Kasımlar *Eğridir, İğdecik, Gelegermi *Yalvaç, Uluğbey, Yassıören *Senirkent –Isp.; Yusufca *Gölhisar, –Brd.; Kösten, Honaz, Homa *Çivril –Dz.; *Kuşadası, Eymir *Bozdoğan –Ay.; Kazanlı *Ödemiş, Kesre –İz.; –Kü.; Halilbağı, Okçu, *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Haymana –Ank.; Zencidere –Ky.; *Ürgüp, Seydin *Avanos –Nş.; *Ulukışla, *Bor –Nğ.; *Aksaray –Kn.; Kân *Saimbeyli, Sırkıntı Türkmenleri –Ada.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Genek *Yatağan, *Milas –Mğ.)
[**harımlık**]: (*Gelendost –Isp.; Hisarköy *Domaniç –Kü.)
[**harman** (II)]: (Deliorman göçmenleri *Lüleburgaz –Krk.)
2. İncir bahçesi. (*Bodrum –Mğ.) **3.** Kolay sulanan tarla. (Karamanlı *Tefenni –Brd.) **4.** Çukur yerler doldurularak yapılan bahçe. (Gödene –Kn.) **5.** Köye, kasabaya yakın değerli tarla. (–Brd.; –Krş.; Aziziye *Ereğli, –Kn.)
harım (II) Tarla ve bahçe çevresindeki çit. (Çığrı *Dinar –Af.; –Us.; Hüyüklü *Yalvaç –Isp.; Pazaraydan, Kuşbaba *Bucak, Salda *Yeşilova, Yusufca *Gölhisar –Brd.; Eziler *Güney, Darıveren, Çığrı *Acıpayam, Honaz –Dz.; Sandal *Kula –Mn.; –Kü.; –Ks.; Gürnes *Akşehir, *Ermenek –Kn.; *Karaisalı, *Pozantı –Ada.; –İç.; *Kaş ve çevresi, *Serik, *Elmalı, Bağyaka *Finike –Ant.; Kavaklıdere, Kabaağaç *Fethiye, *Marmaris, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
harım (III) Bodur, dikenli yaprakları olan palamut ağacı. (Güllü *Buldan –Dz.)
harım (IV) **1.** Derin çukur, hendek. (Mustafabeyli *Ceyhan –Ada.) **2.** Tepe: *Şimdi seni harımdan atarım.* (*Ermenek –Kn.)
harım (V) Taş duvar. (Hamidiye *Keçiborlu –Isp.)
harımlık [→ **harım** (I) **-1**]
harım olmak 1. Tarlayı çalı kaplamak. (*Ermenek –Kn.) **2.** Budanmayan asma dalbudak salmak. (*Ermenek –Kn.)
harımsız [→ **harım** (IV)]
harın (I) **1.** Fazla işsizlikten hamlamış, güçsüz, kuvvetsiz hayvan. (Çeltikçi *İnegöl –Brs.; *Kandıra –Kc.; *Kurşunlu –Çkr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –Tr. ilçe ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Hat. ilçe ve köyleri; Çepni *Gemerek –Sv.; *Polatlı –Ank.; *Zi-

verek –Kn.; Sökün *Silifke, *Tarsus –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Dayanıklığını, çevikliğini yitirmiş insan. (Çepni *Gemerek –Sv.; *Kadirli –Ada.) **3.** Tembel. (Tokat –Es.; *Ulubey –Or.; –Mr.; –Sv.; Erkilet –Ky.; –Nğ.; *Kozan –Ada.; İbribey *Malkara –Tk.)

harın (II) Pişkin olmayan. (Çepni *Gemerek –Sv.)

harın (III) Erkekliği tam giderilememiş öküz, at, eşek vb. hayvanlar. (*Gürün –Sv.)

harın (IV) [**harıl, harımsız, harınsız**] Obur. (*Gelendost, *Atabey –Isp.; Çuvallı, Salda *Yeşilova, Kozağaç, Çamköy *Gölhisar –Brd.; Söğüt, Çöplü *Çivril, Oğuz, Darıveren, Alaeddin *Acıpayam, Ovacık *Tavas, Zeyve *Çal –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Turgutlu –Mn.; *Kandıra –Kc.; Peşman *Daday –Ks.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Ky.; Tekerahma, Telin *Gürün, –Sv.; –Kn.; *Elmalı, *Korkuteli, Erenyaka *Akseki –Ant.; *Yatağan –Mğ.)
[**harıl**]:(Karamanlı *Tefenni –Brd.)
[**harımsız**];(Genek *Yatağan –Mğ.)
[**harınsız**]: (Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.)

harın (V) [**harınlık** (I)] Bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden hayvan. (*Gelendost, *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; –Brd.; –Kü.; Köprücek *Emet –Kü.; –Çr.; *Çarşamba –Sm.; *Andırın –Mr.; *Kadirli –Ada.; Masara *Mut –İç.; Kavaklıdere *Yatağan –Mğ.)
[**harınlık** (I)]: (*Emet –Kü.)

harın (VI) Büyük karınlı hayvan ya da insan. (Akyama –Gr.)

harın (VII) Haşarı. (Yeniköy *Osmaniye –Ada.)

harın (VIII) Kışlık yiyecek: *Kış harınını düzmeğe çalışıyoruz.* (Sarıkavak –Es.)

harın(IX) Tarladaki buğday, arpa vb. şeylerin büyük yığınları. (Bengü *Bafra –Sm.)

harın (X) Hain, huysuz. (-Kn.)

harınlamağ Fenalığa sapmak. (Kerkük)

harınlamak At nefes nefese kalmak, iyice yorulmak. (*Düzce –Bo.)

harınlaşmak Güçten kuvvetten düşmek. (*Silifke ve köyleri –İç.)

harınlık (I) [→ **harın** (V)]

harınlık (II) İsteksizlik. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

harınnamak İşe alışamamak, işe yüzü olmamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harın olmak Hayvan hastalanarak iştahtan kesilmek. (*Nizip –Gaz.)

harınsız [→ **harın** (IV)]

harıs (I) [**harız -1**] **1.** Ekilmemiş tarlada biten ot. (*Kangal –Sv.)
[**harız -1**]: (Tuzhisar *Bünyan, Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.)
2. [→ **haros**] **3.** Ekin biçildikten sonra toprakta kalan köklü sap. (–Sv.; –Ky.)

harıs (II) Merak, heves, istek. (Peşman *Daday –Ks.)

harız 1. [→ **harıs** (I) **-1**] **2.** [→ **haros**]

harik (I) **1.** Kendirden yapılan bir çeşit ayakkabı. (Mutki –Bt.) **2.** Eski ayakkabı. (–Ml.; Çamova *Divriği –Sv.)

harik (II) Kalın dudaklı (kimse). (Karkıncık *Artova –To.)

harik (III) Ocak bacası. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harik (IV) Nezle, bronşit. (Bırastik *Kemah –Ezc.)

harim Başkasının sınırları içinde değirmeni, ağılı olduğu için kendisininmiş gibi görünen, hiç sürülmemiş tarla. (Çepni *Gemerek –Sv.)

harin **1.** Ham. (*Afşin ve köyleri –Mr.) **2.** Tembel. (*Afşin ve köyleri –Mr.)

hark Hendek. (*Mesudiye, *Tirebolu –Gr.)

harkalı Dış kabuğundan kolayca soyulan kuru meyve. (Güneyce –Rz.)

harkas [→ **harkus**]

harkenek [→ **hakelek**]

harkgullakçı Dilenci. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

harkıldamak (I) [**harkıl harkıl gülmek**] **1.** Gürültülü şekilde kahkaha ile gülmek. (Başpınar *Tefenni –Brd.; Darıveren, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Ahlat –Bt.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik, *Milas –Mğ.) [**harkıl harkıl gülmek**]: (Oğuz *Acıpayam –Dz.) **2.** Ses çıkararak sümüğünü çekmek. (Arslanköy *Mersin –İç.)

harkıldamak (II) Boşboğazlık yapmak. (*Anamur –İç.)

harkıt (I) **1.** Eski, çürük, yıkık. (*Mecitözü, –Çr.; –Yz.; Hisarcık –Ky.; –Nğ.; *Ereğli –Kn.; *Tarsus, *Mersin ve köyleri –İç.) **2.** Kırık, bozuk. (–Yz.; *Pınarbaşı –Ky.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

harkıt (II) [→ **horkut** (I)]

harkıt (III) Çirkin. (Fariske *Ermenek –Kn.)

harkus [**harkas**] Saban izi. (*Kelkit –Gm.; *Tercan –Ezc.)

[**harkas**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harkut **1.** Obur. (*Sungurlu –Çr.) **2.** Çok çirkin. (*Osmancık –Çr.)

harlak (I) [**harbek, harıldak** (I), **harlayık, harlık**] **1.** Harıltı ile akan su, çağlayan. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Kurna, Akviran –Brd.; *Çal, Işıklı *Çivril –Dz.; Sürez *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; Görece, *Urla –İz.; –Kü.; Dadam, Örencik –Bo.; –Ks.; Sarılar *Nallıhan –Ank.; *Akşehir –Kn.; –Ada.; –Ant.)

[**harbek**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

[**harıldak** (I)]: (Alibeyli –Mn.)

[**harlayık**]: (–Dz. ve köyleri; Dağla *Karacabey –Brs.; Tutluca *Bozüyük –Bil.)

[**harlık**]: (–Kü.)

2. Harıl harıl ses çıkaran her şey. (–Çr.) **3.** Dere. (Bayat *Emirdağ –Af.) **4.** Devamlı akan çeşme. (–İz. ve çevresi)

harlak (II) **1.** Güneşten ya da bakımsızlıktan gevşemiş toprak. (*Merzifon –Ama.) **2.** Irmağın çekildiği yataklardan meydana gelen tarla. (Kalkıç *Menemen –İz.) **3.** Tarlanın bitkilerin büyümesine elverişli olmayan yerleri: *Bağımızın bu tarafı harlak olduğundan asmalar büyümez ve üzüm de vermez ; toprağı işlemek boşuna.* (–Mn. ve çevresi)

harlak (III) Hafif sarhoş: *Sende bugün kafa harlak.* (*Edremit –Ba.)

harlak (IV) **1.** Yorgun. (–Çr.) **2.** Çabuk kızan. (*Edremit –Ba.) **3.** Kızgın at. (*Edremit –Ba.)

harlaka Su yolu, ark. (Alkaran, *Çumra –Kn.)

harlamak (I) **1.** Az yanan ateş ya da kuru ot gibi şeyler birden parlamak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Bergama –İz.; *Alaşehir –Mn.; Demirkapı *Susurluk, *Edremit ve çevresi –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Gemlik –Brs.; –Kü.; *Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Kandıra, –Kc.; *Akyazı –Sk.;* Göynük, *Düzce –Bo.; *Devrek –Zn.; –Ks.; *Zile –To.; –Ezc.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Gürün, *Koyulhisar, *Gemerek –Sv.; *Bor –Nğ.; *Mut ve köyleri –İç.; *Bodrum –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** Ekin ya da bağ sıcaktan, sam rüzgarından etkilenerek kavrulmak. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.) **3.** Kurumak, kızarmak. (*Ahlat –Bt.)

harlamak (II) Onur kırmak. (Bayındır *Beyşehir –Kn.)

harlamak (III) Gürültü ile yıkılmak: *Harladı gitti.* (*Ağın, *Keban –El.; *Silifke –İç.)

harlamak (IV) **1.** Yorgunluktan ses çıkararak sık sık nefes almak. (Saray –Çkr.; –Çr.; –Ama.; Kuzköy *Ünye –Or.) **2.** At hırıltılı ses çıkarmak. (*Afşin ve köyleri –Mr.) **3.** Kızmak. (*Edremit –Ba.)

harlamak (V) At şahlanıp koşmak. (*Edremit –Ba.)

harlamak (VI) Su birdenbire ses çıkararak akmak. (Çığrı *Dinar –Af.; *Kurşunlu –Çkr.; *Anamur –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

harlanmak (I) Kavga kızışmak. (*Mudanya –Brs.)

harlanmak (II) Çiçek solmaya başlamak. (–Ezc.)

harlatmak Tıkacını açıp suyu çok akıtmak. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

harlavuk [→ **harlek** (I)]

harlayık [→ **harlak** (I) **-1**]

harlek (I) [**harıldak** (III), **harlavuk, horlavuk**] Ses çıkararak nefes alan (kimse). (–Çr.)
[**harıldak** (III)]: (–Çr.)
[**harlavuk**]: (–Çr.)
[**horlavuk**]: (–Çr.)

harlek (II) Paralel: *Bu tavan harlek direklenmiş.* (Kerkük)

harlenkeş Tembel. (Pozantı *Karaisalı –Ada.)

harlık [→ **harlak** (I) **-1**]

harlop Nişasta. (–Uş.)

harluk Hakaret. (*Bornova –İz.)

harma Eski yapılarda kırılmak üzere olan çatı ağaçlarının altına vurulacak direğe başlık olarak konulan parça, destek. (*Iğdır –Kr.)

harman (I) Tepe. (Kalkan –Kü.; Bayadı –Or.)

harman (II) [→ **harım** (I) **-1**]

harmanbiş [**harmanpiş**] Çocukların çamur ve toprakla oynadıkları bir çeşit oyun. (–Kn.)
[**harmanpiş**]: (–Kn.)

harmançalıḫ [**harmançelik**] Harman zamanı harmanlardan toplanan sadaka: *Bu yıl üç defa harmançalıḫ verdim.* (*Ağın –El.)
[**harmançelik**]: (Ergân –Ezc.)

harman çarşlamak Harman döğmek için buğday saplarını harman yerine yaymak. (*Hozat –Tn.)

harmançelik [→ **harmançalıḫ**]

harmanda [**harmandal** (II)] **1.** Hizmetçi, uşak. (–Mr.; Haruniye *Bahçe, *Kadirli –Ada.) **2.** At, eşek vb. hayvan kervanlarına bakan uşak. (–Gaz.; –Mr.; *Gürün –Sv.)

[**harmandal** (II)]: (Gerdan –Ada.)

harmandal (I) Yaba. (Vezirçiftliği *Mudanya –Brs.)

harmandal (II) [→ **harmanda -2**]

harman horozu Çavuşkuşu. (*Lapseki –Çkl.)

harmanına yağmamak İşi yolunda gitmek. (–Tr. ve çevresi)

harman kabağı Harman zamanında yetişen kabak. (–Rz.)

harmanlamak (I) [**harmanlaşmak** (I)] Ayın çevresinde ağıl meydana gelmek. (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Kemah –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Ağın, *Keban –El.; Çamova *Divriği, *Koyulhisar –Sv.; *Ermenek –Kn.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**harmanlaşmak** (I)]: (–Ml.; –Kn.; –Ada.)

harmanlamak (II) Kavis yaparak dolaşmak. (Kurna –Brd.; *Çal –Dz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit –Ba.; Tokat –Es.)

harmanlamak (III) [**harmanlaşmak** (II)] **1.** Eşyayı kırıp dökmek, dağıtmak. (*Maçka –Tr.)
[**harmanlaşmak** (II)]: (Bereketli *Tavas –Dz.)
2. Hırpalamak. (*Maçka –Tr.)

harmanlaşmak (I) [→ **harmanlamak** (I)]

harmanlaşmak (II) [→ **harmanlamak** (III)]

harmanlaşmak (III) Havada dağılmak. (Başpınar *Tefenni –Brd.)

harmanpiş [→ **harmanbiş**]

harman süpürgesi Sığır kuyruğu otu, balık otu. (–Ank.)

harman tahtası Döven. (–Tr.)

harmı [**harmu**] Ahşap evlerde tavanın örülmesinde kullanılan kereste, kiriş. (–Ezm.; Ergan, –Ezc.)
[**harmu**]: (Cenciğe –Ezc.)

harmıtlamak [→ **harmutlamak**]

harmu [→ **harmı**]

harmul **1.** Zengin. (Yerkesik –Mğ.) **2.** Kibirli. (*Milas –Mğ.)

harmut (I) **1.** Sıcak suyu ılıştırmak için ayrılan soğuk su. (Ersis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Ezm.; –Ezc.) **2.** Çorbaya karıştırılan unlu su. (*Bayburt –Gm.)

harmut (II) Keçiboynuzu. (Eşke *Divriği –Sv.)

harmutlamak [**harmıtlamak**] İki şeyi karıştırarak, ölçülü duruma getirmek, suyu ılıştırmak. (*Şebinkarahisar –Gr.; Uluşiran *Şiran, *Bayburt, Havsu *Kelkit –Gm.; Erkinis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Ezm.; Cenciğe –Ezc.; Çamova *Divriği –Sv.; –Nğ.; –Kn.)
[**harmıtlamak**]: (–Kr. ve köyleri)

harnam parnam Param parça: *Benim elbisemi harnam parnam ettiler.* (*Sorgun –Yz.)

harnıp Kocayemiş ağacı ve meyvesi. (*Osmaniye –Ada.)

haro Tahıl ambarındaki bölmeler. (–Tr.; Ersis *Yusufeli, Yavuz *Şavşat –Ar.; *Posof –Kr.)

haroda Toprak damlarda, toprağın akmaması için mertekler üzerine konulan çalı, yonga. (*Kelkit –Gm.)

harol Buğdayı düzgün bir çizgi üzerine ekmeye yarayan, arkasında iki uzun tahtası olan saban. (*Ahlat –Bt.)

har olmağ Kurumlu olmak. (Kerkük)

har olmak (I) İyi beslenme sonucu azgın olmak: *Bu at har olmuş.* (–Bt.)

har olmak (II) Nezle olmak. (–Ist.)

haros [**harıs** (I) **-2, harız -2**] Birkaç yıl işlenmemiş, sürülmemiş tarla. (Kerem *Burhaniye –Ba.; *Kelkit, *Şebinkarahisar, Uluşiran *Şiran –Gm.; –Kr.; *Şenkaya, –Ezm.; *Zara –Sv.)
[**harıs** (I) **-2**]: (Davulku *Hekimhan –Ml.; Karaözü *Gemerek, Çamova *Divriği, Eskihüyük *Şarkışla, Tutmaç –Sv.; *Bünyan –Ky.)
[**harız -2**]: (–Ba.; İğdeli, Çöplü *Gemerek –Sv.; Kelgin, Çataloluk *Develi, *Bünyan –Ky.)

harp Ekmek. (*Bozüyük –Bil.)

harpada [→ **harpadak**]

harpadak [**harpada, harpıdak, harradak, hartadak, hartdak**] Birdenbire. (Kozağaç *Gölhisar –Brd.)
[**harpada**]: (–İç.)
[**harpıdak**]: (Bakacak –Ba.)
[**harradak**]: (*Ermenek –Kn.)
[**hartadak**]: (İnönü *Bozüyük–Bil.)
[**hartdak**]: (*Düzce –Bo.)

ḫarpadan [**ḫırpadan** (II)] İki şeyin birbirine sımsıkı yerleşmesini anlatır: *Şişenin gapağı ḫarpadan oturdu.* (*Bor –Ng.)
[**ḫırpadan** (II)]: (*Bor –Ng.)

harpaharp gelmek Beklenmedik bir yerde ve zamanda karşılaşmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harpalamak Hırpalamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

harphapan Armut toplamak için kullanılan çatallı ağaç. (–Ank.)

harpharp kapın Allahtan bul anlamında ilenç. (–Yz.)

harpıç Duvara sıvanan kireç ya da çamurdan yapılan sıva. (Sarkun *Beypazarı, Elecik *Kalecik –Ank.)

harpıçtı [→ **harpuşta -2**]

harpıdak [→ **harpadak**]

harpıldamak Yürek çarpmak, heyecanlanmak. (Kozluca ve çevresi –Brd.)

harpın Parasız. (–Ky.)

harpışda [**hargışda, harpışta, harpışto, harpuşta -1**] Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (*Ermenek –Kn.)
[**hargışda**]: (*Ermenek –Kn.)
[**harpışta**]: (*Ermenek –Kn.)
[**harpışto**]: (Çukurbağ *Mut –İç.)
[**harpuşta -1**]: (Karahisar *İncesu –Ky.; *Ermenek –Kn.)

harpışta [→ **harpışda**]

harpışto [→ **harpışda**]

harpıt Rüşvet. (Kesme *Eğridir –Isp.)

harpıtlamak Baştan savma yapmak: *İşi harpıtlayıvermiş.* (*Silifke –İç.)

harpıtmak Çabuk çabuk yemek. (Bayadı –Or.; Süme *Bulancak –Gr.)

harpız Yabanî nane. (Salda *Yeşilova –Brd.)

harpıza Düşmanlık. (Pazarcık –Kü.; Köse *Kelkit –Gm.)

harp kokan sırığı Meyve toplamaya yarayan üç çatallı ağaç. (–Ank.)

harpuç Çingenelerin oturduğu tahta ev. (*Keçiborlu –Isp.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

harpuçca Çivi. (Karakaya *Bünyan –Ky.)

harpuçtı [→ **harpuşta -2**]

harpuşluk Halde, pazarda satılan eşyaların üzerine gerilen örtü. (–Ng.)

harpuşta [**harpıçtı, harpuçtı**] **1.** [→ **harpışda**] **2.** Evlerin önüne yapılan tahta saçak. (*Alanya –Ant.)

[**harpıçtı**]: (*Sandıklı –Af.)
[**harpuçtı**]: (*Sandıklı –Af.)
3. Yeni yapılan duvarların üzerine konulan büyük kerpiç. (–Kn.)

harput Taş ve topraktan yapılmış duvarla çevrili yer. (Balkanda *Beyşehir –Kn.)

harputça Kuyu ve çeşmelerin yanında bulunan yalak. (*Elmalı –Ant.)

harpuz Karpuz. (Çilehane *Reşadiye –To.)

harradak [→ **harpadak**]

harren gürren Gürültü patırtı. (*Bor –Nğ.)

harsa **1.** Kızgınlık, öfke. (Kızılhisar –Dz.; *Çerkeş –Çkr.; Yerkesik –Mğ.)
2. Heves. (*Milas –Mğ.)

harsan Harç yerine kullanılan alçı taşı: *Tekneyi harsanla sıvadık.* (*Bozdoğan –Ay.)

harsanba Büyük. (–Ama.)

harsı Çalı fasulyesi. (Fındıklı –Rz.)

harsıkmak Üzülmek, canı sıkılmak. (Abdurrahmanlar *Serik, *Manavgat –Ant.)

ḫarşlıḫ Harçlık. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

harşo (I) Mısır unu ve soğandan yapılan bir çeşit yemek. (Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

harşo (II) Her şeyi karıştıran adam. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

hart (I) Okul: *Biz harta yeni geldik.* (–Yz.)

hart (II) Saban izi. (*Hozat –Tn.)

hart (III) Havuç. (–Mr.; –Ada.)

hart (IV) Tinsel güç: *Hartı geçti.* (Yeniköy *Ereğli –Kn.)

harta (I) Ortak. (–Ama.)

harta (II) Tehlike. (*Zile –To.)

harta (III) Şaka, eğlence. (Kızılhisar –Dz.)

hartadak [→ **harpadak**]

hartalaş köpeği **1.** Herkese sataşıp kavga çıkaran (kimse). (*Bor –Nğ.)
2. Gelene geçene saldıran azgın köpek. (*Bor –Nğ.)

hartama [**hartoma, hartuma**] **1.** Kiremit yerine kullanılan ya da kiremit altına konulan ince tahta. (*Akyazı ve çevresi –Sk.; Müstek *Göynük –Bo.; –Sn.; *Zile –To.; Danışman *Fatsa, Sarıca *Gölköy, –Or.; Bulancak, Tepeköy, Piraziz, Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr. ilçe ve köyleri; *Tirebolu, *Vakfıkebir, *Şebinkarahisar –Gm.; Hacıilyas *Koyulhisar –Sv.; *Boğazlıyan –Yz.)
[**hartoma**]: (–Tr. ve çevresi; –Rz.)
[**hartuma**]: (*Çarşamba –Sm.; –Tr. ve çevresi; –Gm.; Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)
2. Çıta. (–Sm.)

ḫartan Kadar. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hartap [→ **hartına**]

hart çalmak (I) Köpek ürümek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hart çalmak (II) Birinin arkasından düşmanca konuşmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hartdak [→ **harpadak**]

hart hart Şiddeti, telâşı anlatır: *Kızına hart hart koca arıyor.* (–Sm.)

hart hurt etmek Kabadayılık satmak. (–Kü.)

hartı (I) İplik eğirirken örekenin başına dolanan yünü ya da pamuğu tutturmak için üzerine sarılan enli kayış şeklindeki deri parçası. (–Çkr.; Kalcyaka *Perşembe, Kuzköy *Ünye –Or.; –Ky.; –Nğ.)

hartı (II) **1.** Palto. (Köse *Kelkit –Gm.; –Ezm.) **2.** Asker kaputu. (*Bayburt –Gm.)

hartı (III) **1.** Deri, gön: *Tufranın ağzına bağlamak için biraz hartı bulamadım.* (Tokat –Es). **2.** Derinin ince yeri. (–Sn.) **3.** Delinen çarığa konan parça. (Gebeme *Mesudiye –Or.)

hartı (IV) Harmanda taneleri toplamaya yarayan sıyırga. (Türkbeyli *Mengen –Bo.)

hartı (V) Kalın, sert. (–Kn.)

hartı bozuk olmak Yaşlanan hayvanlar geviş getirememek. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hartı geçmek İş yapamamak. (*Saimbeyli –Ama.)

hartıl Duvarın sağlam olması için örülürken araya konulan ağaç. (Kurna –Brd.; –Çr.; –Or.; Tepeköy, Piraziz, –Gr.)

hartıl hurtul Düzensiz, biçimsiz.(–Çkr.)

hartıma 25 cm. eninde tahta. (Kuzköy *Ünye –Or.)

hartına [**hartap**] Patates. (Hocalar *Hadım –Kn.)
[**hartap**]: (*Çumra –Kn.)

harti Yamalı, eski palto. (–Vn.)

hartkakan [**hartlagan**] **1.** Ağaçkakan. (Kerem *Burhaniye –Ba.; Zeytinburnu *İzmit –Kc.; Yakademirciler –Zn.)
[**hartlagan**]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.)
2. Yabanî horoz. (Kerem *Burhaniye –Ba.)

hartlagan [→ **hartkakan -1**]

hartlah Hortlak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hartlak Ceviz ağacına benzeyen kırmızı renkte, kırmızı meyvesi olan bir çeşit ağaç. (Kayışlı –Mr.)

hartlamak (I) Ansızın ve sertçe batmak: *İğne elime bi hartladı.* (*Ermenek –Kn.)

hartlamak (II) Kaba ve gelişigüzel dikmek: *Hartlayı hartlayıver gitsin.* (*Ermenek –Kn.)

hartlap (I) **1.** Ak gürgene benzer meşe ağacı. (–Ur.; –Hat. ilçe ve köyleri; Bozdoğan *Osmaniye –Ada.) **2.** Kocayemiş ağacı ve meyvesi. (Deliklitaş *Balya –Ba.; Gavurdağı *Osmaniye –Ada.)

hartlap (II) **1.** Sel yarıntısı. (Karatiken, *Tarsus –İç.) **2.** Taş kovuğu. (Karatiken, *Tarsus –İç.)

hart olmak Birden kızmak. (*Edremit –Ba.)

hartoma [→ **hartama -1**]

harttadak [**harttadanak**] Kaba bir ses çıkararak ısırmayı anlatır. (–Sm.)
[**harttadanak**]: (*Düzce –Bo.)

harttadanak [→ **harttadak**]

hartuç Nargile şişesini temizlemek için kullanılan bir çeşit fırça. (*Bor –Ng.)

hartuma [→ **hartama -1**]

hartumu böyük Çok yiyen, obur (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hartus partus etmek Darmadağın etmek: *Ahmet her yeri hartus partus etti.* (*Edremit –Ba.)

hartuş Su borularının içini temizlemek ve eklem yerlerinden su sızıp sızmadığını kontrol etmek için kullanılan ucuna bez bağlanmış değnek. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hartuşlamah [→ **hartuşlamak**]

hartuşlamak [**hartuşlamaḫ**] Karıştırmak: *Sobayı hartuşla ki yansın.* (–Ezc.)
[**hartuşlamaḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haru **1.** Sabanın ağaç kısmı. (Hemşin *Pazar –Rz.) **2.** Saban. (Hemşin *Pazar –Rz.)

haruḫ Küçük hendek. (*Gürün –Sv.)

haruldaşmak Gereksiz gürültü yapmak. (Bayadı –Or.)

harum (I) Kaygısız adam. (*Şebinkarahisar –Gr.)

harum (II) [**ḫarun** (II)] **1.** Ot yığını. (*Tercan –Ezc.) **2.** Bir tutam ot. (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**ḫarun** (II)]: (–Ezm.)

harun (I) Özellikle atlarda görülen, bulaşıcı bir çeşit hastalık, sakağı. (*Akyazı ve çevresi –Sk.)

ḫarun (II) [→ **harum** (II) **-2**]

harun toprak Verimli toprak altındaki işlenmemiş, tabakaları bozulmamış toprak. (*Hadım –Kn.)

harur harur Çabuk çabuk yemeyi anlatır. (Çöplü *Çivril –Dz.)

harus **1.** Sürülerek dinlenmeye bırakılan tarla. (Avutmuş *Şebinkarahisar –Gr.; *Mesudiye –Or.) **2.** İşlenmemiş, bırakılmış tarla. (–Ezc.)

haruza Herkese çatan,kavgacı (adam). (*Çerkeş –Çkr.)

harya [→ **hara** (I) **-1**]

harzamba Çok eşyanın meydana getirdiği karışıklık, düzensizlik: *O ev harzambadır.* (–To.)

harzıma Yörüklerin burunlarına taktıkları mercan ya da gümüş düğme. (–Ada.)

harzıval [**harzuval**] Çerçöp, odun, kömür döküntüsü. (*Bor –Nğ.)
[**harzuval**]: (*Bor –Nğ.)

harzuval [→ **harzıval**]

has (I) Duvar. (–Yz.)

has (II) Boş yer. (*Kurşunlu –Çkr.)

has (III) İpekli. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hasa (I) [**hasabez**] **1.** Patiska. (Kerem *Burhaniye –Ba.; *Söğüt –Bil.; –Es. ve köyleri; *Osmancık, *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Küçükisa *Zile –To.; *Afşin ve köyleri –Mr.; –Hat. ilçe ve köyleri; Telin *Gürün, Tutmaç –Sv.; *Bor, –Nğ.; *Osmaniye, *Kozan –Ada.)
[**hasabez**]: (Çöplü *Gürün –Sv.) **2.** Pamuktan yapılan her çeşit bez. (Şabanözü *Polatlı –Ank.) **3.** Tülbent. (*Suşehri –Sv.)

hasa (II) Baston. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hasabez [→ **hasa** (I) **-1**]

hasabır Mısır ve fasulye karışımı undan yapılan ekmek. (–Rz.)

hasalhas Her vakit, daima. (*Gerede –Bo.)

hasalmak Hasta iyileşmek. (Tepte *Arapkir –Ml.)

hasanbalığı Kertenkele. (Mansurlu –Ada.)

hasandağı Bir çeşit çiftetelli oyunu. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hasap Hesap. (–Gaz.)

hasar (I) Meyve bahçesinin dört tarafına çevrilen duvar. (*Iğdır –Kr.)

hasar (II) [→ **hasas** (II)]

hasas (I) Özel olarak: *Çocuğu hasas beklemeli; burda düşecek yer var.* (Peşman *Daday –Ks.)

hasas (II) [**hasar** (II)] Bekçi. (Güney *Yeşilova –Brd.; –Dz.; *Yerköy –Yz.; *Çiçekdağı –Krş.)

[**hasar** (II)]: (–Ky.)

hasas (III) Yobaz. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)

hasat Kolay: *Dirgen ellemeyh dırmıh ellemeyhden daha hasat döy mü?* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hasavan Dut silkelerken ağacın altına serilen büyük çarşaf. (Harput –El.)

hasbaldırcan Patlıcan. (Şehli, Piraziz –Gr.)

hasbi geçmek Susmak. (–Brs.)

hasbir Bazı yemeklere koku ve kırmızı sarı renk veren bir çeşit safran bitkisi, aspur. (–Gaz.)

hasçak İyi, güzel. (Uzgur –Gr.)

hase [→ **hassa** (II)]

hasek (I) [**hasham**] Ham meyve. (Cenciğe ve köyleri –Ezc.; *Çemişgezek –Tn.; *Ağın, *Keban, Harput, –El.; –Ml.)

[**hasham**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hasek (II) **1.** Dertli, hastalıklı (kimse). (–Çkl.; *Merzifon ve köyleri –Ama; –To.; *Görele –Gr.; –Sv.) **2.** Bir çeşit hayvan hastalığı. (*Kelkit –Gm.) **3.** Zayıf: *Hasek koyun davara gitmiyor.* (Armutlu *Aksaray –Nğ.)

ḫasen (I) [**ḫatsen** (I)] Balkabağının yenilmeyen çekirdekli kısmı. (*Maçka –Tr.)

[**ḫatsen** (I)]: (*Maçka –Tr.)

ḫasen (II) [**ḫatsen** (II)] Kıvamı bozulup pelteleşen şey. (*Maçka –Tr.)

[**ḫatsen** (II)]: (*Maçka –Tr.)

hases (I) Esas. (Çeltikçi *Anamur –İç.)

hases (II) [**hassüt**] Kıskanç. (–Tr.)

[**hassüt**]: (–Bt.)

hasgal [**hasgar**] Yarı olmuş meyve. (–Ezc.)

[**hasgar**]: (Haşhaşı –Ezc.)

hasgar [→ **hasgal**]

hasgene İyice, tam olarak. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

hasham [→ **hasek** (I)]

has has Hayvanları sürmek için kullanılan ünlem. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hashaş etmek Yaprak ve dal hışırdamak. (*Maçka –Tr.)

hası Hangisi? (Koyundere *Ahıska, İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Gaz.)

hasıda 1. Un, yağ ve şekerden yapılan bir çeşit tatlı. (Tutmaç –Sv.) **2.** [→ **hasuda**]

hasıl (I) **1.** Yeni başak tutmaya başlamış yeşil ekin. (Çığrı *Dinar, Çerçin, Kurna –Brd.; *Çal ve köyleri, Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit –Ba.; *Emet –Kü.; *Göynük –Bo.; –Sm.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Ama.; Hayati *Erbaa –To.; –Ky.; *Ermenek –Kn.; İmamuşağı *Silifke –İç.; Yerkesik, Seki *Fethiye –Mğ.; –Kıbrıs) **2.** Yeşilken hayvanlara yedirilmek için erken ekilen ekin. (İncesu *Dinar –Af.; İğdecik –Isp.; Oğuz *Acıpayam, Kızılcasöğüt *Çivril, Ovacık *Tavas –Dz.; Sürez, Eymir *Bozdoğan –Ay.; Ulucak *Menemen, Tepeköy *Torbalı –İz.; İğdecik –Mn.; Marmat *Ezine, Fili *Biga –Çkl.; *Turhal –To.; –Tr. ve köyleri; Ağrakos *Suşehri –Sv.; *Balâ –Ank.; *Ermenek, *Akşehir –Kn.; Tekeler, Sökün *Silifke, *Mut ve köyleri, *Anamur, *Mersin –İç.; *Kaş ve köyleri, *Korkuteli, *Elmalı –Ant.)

3. Tahıl sapı. (*Edremit –Ba.) 4. Kavun, karpuz, salatalık gibi bitkilerin kökenleri. (*Ağın –El.)

hasıl (II) Ekinlerin olmasından başlayarak bütün harman işlerinin bitimine kadar geçen zaman. (Peşman *Daday –Ks.)

hasıl (III) Ocak, tandır. (Veliisa, –Nğ.)

hasıl (IV) Şişman (kimse). (–Ada.; –Ed.)

hasıl (V) Çalışkan, becerikli. (Rumeli göçmenleri –İz.; –Çkl.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Ed.)

hasıl (VI) Kira (bağ, tarla için): *Bizim bağı hasıla verdik.* (*Bor –Nğ.)

hasıl (VII) **1.** Şaplanmış çarıklık gön. (Uluşiran *Şiran, Havsu *Kelkit –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; *Gürün –Sv.) **2.** Çarıklık gönleri yumuşatmak için hazırlanan tuzlu su, şap. (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **3.** Çulhaların bez dokuyacakları ipliği içine batırdıkları çavdar unundan yapılan bulamaç. (–Nğ.)

hasılçarık [**hasılçaruḫ**] Özel olarak yapılan bir çeşit çarık. (Ergan, –Ezc.) [**hasılçaruḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hasılçaruḫ [→ **hasılçarık**]

hasıl etmek Toprağı iyi işlemek. (Eşke *Divriği –Sv.)

hasıl hasıl (I) Çabuk çabuk iş yapmayı anlatır. (*Düzce –Bo.)

hasıl hasıl (II) Ham yemişi oburca yemeyi anlatır. (*Düzce –Bo.)

hasıllamaḫ (I) [→ **hasıllamak** (V)]

hasıllamah (II) Hamur yoğurmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hasıllamak (I) Arıtmak. (Sarıkavak –Es.; –Çkr.; *Boyabat –Sn.; Kuzköy *Ünye –Or.; Kargı *Tosya, Karabüzey *Araç –Ks.; –Çkr.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Rz.; –Ml.; Palha *Divriği, *Koyulhisar –Sv.)

hasıllamak (II) Toprağı ekime hazırlamak. (Yeniköy –Ba.; *Bafra –Sm.; Çilehane *Reşadiye –To.; *Kelkit ve köyleri –Gm.; Çamova *Divriği –Sv.; Ceylân *Lüleburgaz –Krk.)

hasıllamak (III) Ham deriyi yumuşatmak, işlemek. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr.; –Rz.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve köyleri)

hasıllamak (IV) Hamuru kıvamında yoğurmak. (Utav, Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ceylân *Lüleburgaz –Krk.)

hasıllamak (V) [**hasıllamaḫ** (I)] Bir kimseyi iyice dövmek. (Haçavera *Maçka –Tr.) [**hasıllamaḫ** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hasıllanmak Alışmak. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

hasıllık **1.** Hayvanların yeşilken yemeleri için ekilen arpa tarlası. (İlyas *Keçiborlu, *Atabey –Isp.; –Tr. ve köyleri; *Korkuteli, *Elmalı ve köyleri –Ant.) **2.** Bahçe. (Senir –Isp.; *Fethiye –Mğ.)

hasıllık hal Güç, kuvvet: *Yürüye yürüye hasıllık halim kalmadı.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hasıl tarla Sürülmüş, işlenmiş tarla. (Çöplü *Gürün –Sv.)

hasıl toprak Birkaç kez sürülerek otları çıkarılmış kuvvetli toprak. (*Hozat –Tn.)

hasıramak (I) Özlemek. (–Dz.; *Korkuteli, *Elmalı ve köyleri –Ant.; Kaya *Fethiye –Mğ.)

hasıramak (II) Yorgunluktan sık sık solumak. (*Görele –Gr.)

hasır ovası Eskiden kışla meydanlarında askerlere dayak cezası verilen yer. (–Tr.)

hasıta [→ **haside**]

ḫasi Altı ayı geçmiş ve enenmiş keçi. (*Hozat –Tn.; –El.; –Ml.)

haside [**hasıta**] Şeker ve nişastayla yapılan bir çeşit tatlı. (Kuruhüyük *Boğazlıyan –Yz.; *Ayaş, Ağaeli *Kalecik –Ank.)
[**hasıta**]: (–Ezm.)

hasir yesir olmak Kırılıp dökülmek, yerlere serilip darmadağın olmak: *Sürekli yağmurlar ekinleri hasır yesir etti.* (*Bor –Nğ.)

hasis Kinci. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hasiyet Özel değer, özel fayda, özellik. (*Bor –Nğ.)

haskar Olmaya başlayan meyve. (–Ezc.)

haskına Kına gecesi. (–Brs.)

hasl Güz vakti. (–Ks.)

haslak (I) Kısık ses. (*Kurşunlu –Çkr.)

haslak (II) Gevşek, cansız (kimse). (*Kurşunlu –Çkr.)

haslaki Nasıl? (Yeniköy –Kc.)

hasliyat Saygı. (*Ağın, *Keban –El.)

has mı Sahi mi? (Tevfikiye –Çkl.)

hasmıhan Dağlarda yetişen fındıktan küçük, kırmızı meyvesi olan bir çeşit ağaç. (–Sv.)

haspa Tehlikeli çıban, yara. (*Kandıra –Kc.; *Bor –Nğ.; –Ada.; –Kıbrıs)

haspir **1.** Yemeklerde kullanılan ve safrana benzeyen bir otun çiçeği. (–Ur.; –Gaz.; *Elbistan –Mr.) **2.** Buğdaya karıştırılıp kavrularak yenilen, ayçiçeği tohumundan küçük, yağlı bir çeşit tohum. (*Afşin ve köyleri –Mr.; *Gemerek –Sv.; *Bünyan –Ky.)

haspir tiken Az dikenli bir çeşit ot. (Erçene *Afşin –Mr.)

hasput Kağnı tekerleğinin ağaç kısmı. (*Osmancık –Çr.; –Sm.; –To.)

hasret çiçeği Damkoruğu bitkisi, sempervivum, crassulaceae. (–Kn.)

hassa (I) İyi, güzel. (Harput, –El.)

hassa (II) [**hase**] Patiska. (–Ba.; *Bor –Nğ.; –Tk.)
[**hase**]: (Uzunmusa –Or.)

hassa (III) [→ **hassas**]

hassas [**hassa** (III), **hasse**] Bekçi: *Hassas geliyor kaçalım.* (Güney *Yeşilova –Brd.; –Ml.)
[**hassa** (III)]: (Arguvan –Ml.)
[**hasse**]: (*Lüleburgaz –Krk.)

hassa [→ **hassas**]

hassek (I) Hasta davar. (Ihlara *Aksaray, Kemerhisar *Bor –Nğ.)

hassek (II) Olgunlaşmadan yere düşen ham meyve. (*Gürün –Sv.)

hassüt [→ **hases** (II)]

hastacıl Hastalıklı: *Çocuk hastacıl.* (Ahmetler *Manavgat –Ant.)

hastauş [**hastavuç**] Hastalıklı, zayıf. (–Sm.)
[**hastavuç**]: (–Ks. ve çevresi)

hastavuç [→ **hastauş**]

haste Unla pekmez karıştırılarak yapılan bir çeşit çörek. (Ömerhacılı *Kaman –Krş.)

hastırak Biraz hasta. (İncekum *Silifke –İç.)

hasuda [**hasıda -2, hasude, hasuta, hasüde**] Mısır unu, pekmez, yağ ve nişasta ile yapılan bir çeşit tatlı.

(–Çr.; –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezc.; *Hafik –Sv.)

[**hasıda -2**]: (Yazır *Sungurlu –Çr.)

[**hasude**]: (–Ks. ve çevresi)

[**hasuta**]: (*Şarkîkaraağaç –Isp.; *Şebinkarahisar –Gr.; Ersis *Yusufeli, *Şavşat –Ar.)

[**hasüde**]: (Harput –El.)

hasude [→ **hasuda**]

hasut **1.** Cimri. (Hayati *Erbaa –To.) **2.** Görgüsüz. (Hayati *Erbaa –To.)

hasuta [→ **hasuda**]

hasutlanmak [→ **haysanmak**]

hasüde [→ **hasuda**]

hasvala Bir çeşit dokuma, bez. (*Gemlik –Brs.)

hasyaka **1.** Yengi. (*Korkuteli ve köyleri –Ant.) **2.** Savunma. (*Korkuteli ve köyleri –Ant.)

hasyanar Ocak ayı. (Küçükbahçe –İz.)

haş (I) Sığır işkembesi. (*Kemaliye –Ezc.; *Divriği –Sv.)

haş (II) Çekirdekli kayısı kurusu. (*Ahlat –Bt.)

haşa (I) Büyük çuval. (–Çr.; –Tr.; –Gaz.; –Mr.; Bektaş *Zara, Vazıldan *Divriği –Sv.; –Ky.; –Nğ.; Setse *Ermenek –Kn.; *Ceyhan –Ada.; Larnaka –Kıbrıs)

haşa (II) Küllü su ile yıkanmış çamaşır. (*Fatsa –Or.; Kayadibi, Alınyomabalâ –Gr.)

haşa (III) **1.** Eyerin altına konulan kalın kumaş, keçe. (Nudra *Şarkîkaraağaç, *Gelendost –Isp.; *Edremit –Ba.; Köprücek *Emet –Kü; *Zile –To.; –Tr. ilçe ve köyleri; –Ml.) **2.** Süslü at eyeri. (–Kü.)

haşal (I) **1.** Tembel, beceriksiz (kimse). (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) **2.** Hamlamış at, öküz vb. hayvanlar. (*Hasankale –Ezm.; Köşker –Krş.) **3.** Soluğan at. (*Yusufeli –Ar.)

haşal (II) [→ **hışır** (II) **-1**]

haşal (III) Ham incirin ağızda meydana getirdiği yara. (–Ada.)

haşal (IV) Tarhanayı ekşitmek için konulan pişmiş buğday kırması. (*Kurşunlu –Çkr.)

haşal (V) Yün çuval. (*Çıldır, *Arpaçay –Kr.)

haşalak İşe yaramayan, değersiz şey. (*İskilip –Çr.)

haşaldak (I) Kaba vücutlu, kuvvetsiz (kimse). (Süme *Bulancak –Gr.)

haşaldak (II) [**haşel**] Yonga. (Oğlakçılar *Boyabat –Sn.)

[**haşel**]: (*Şebinkarahisar –Gr.)

haşallaşmak Tembelleşmek: *Ağa gene haşallaştı*. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

haşar (I) Çalı fasulyelerinin sarılması için yere dikilen çubuk. (Erkinis *Yusufeli, *Şavşat –Ar.)

haşar (II) [→ **haşeş** (II) **-2**]

haşat **1.** Evcil hayvan. (*Bünyan –Ky.; Adiller *Ermenek, *Seydişehir –Kn.; Setse *Mut ve köyleri, *Anamur –İç.) **2.** Bir arada bulunan at, eşek, davar, sığır vb. hayvanlar. (Bereketli *Tavas –Dz.; *Ermenek –Kn.; *Fethiye –Mğ.)

haşat olmak [**haşet olmak**] Kırılmak, ezilmek, darmadağın olmak: *Kağnı iyice haşat olmuş*. (Dallıca *Nazilli –Ay.; Tokat –Es.; *İskilip, Çilli *Mecitözü, *Sungurlu, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile, *Artova –To.; *Şarkışla, *Gemerek, *Koyulhisar, *Zara –Sv.; İn-

cirli, –Yz.; –Krş.; Zencidere *Deveti –Ky.)

[**haşet olmak**]: (Sarıkavak –Es.)

haşefe Döküntü, kırıntı. (–Mr.)

haşel [→ **haşaldak (II)**]

haşelek 1. Çürük meyve. (Telin *Gürün –Sv.) **2.** Meyvenin yenmeyen çekirdekli kısmı. (*Divriği –Sv.)

haşeş (I) [**haşgeş, haşikeş, haşkeş, haşşaş**] Haşhaş. (Darıveren, Oğuz *Acıpayam, –Dz.)

[**haşgeş**]: (–Brd.)

[**haşikeş**]: (Gönen –Isp.)

[**haşkeş**]: (–İz.)

[**haşşaş**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

haşeş (II) [**haşar (II), haşheş, haşlak (II) -2**] **1.** Kabadayı. (–Mr.)

[**haşheş**]: (–Ml.)

[**haşlak (II) -2**]: (–Mn.; –Brs.; –Çkr.; –Ank.)

2. Yaramaz. (–Ml.)

[**haşar (II)**]: (–Rz.)

haşetli Çizgili kumaş. (–Ml.)

haşet olmak [→ **haşat olmak**]

haşgeş [→ **haşeş (I)**]

haşhaş Aile mezarlığı. (–Hat.)

haşhaş etmek Çalı çırpı, yaprak ses çıkarmak. (*Maçka –Tr.)

haşheş [→ **haşeş (II) -1**]

haşhuş Abur cubur yemeyi anlatır. (–Rz.)

haşı (I) Aşı: *Çocuğu bugün haşılattırdım.* (*Sivrihisar –Es.)

haşı (II) [→ **haşıl (V)**]

haşıl (I) [**haşil (III) -1, 2, 3, 4; hışır (XI)**] **1.** Buğday, mısır ya da darı unundan yapılan bir çeşit yemek. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Bayazıt *Merzifon –Ama.; *Perşembe –Or.; *Şebinkarahisar, Nefsiköseli *Görele –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; *Refahiye –Ezc.; *Erciş –Vn.) **2.** Tarhana mayası, mısır unundan yapılan bulamaç. (*Ilgaz –Çkr.; Izgın *Elbistan –Mr.) **3.** Pişirilmiş hamurla pekmezden yapılan bir çeşit yiyecek. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**haşil (III) -1**]: (Kızıl *Artova –To.) **4.** Pirinç, darı, mısır yarmasından, bazan da süt karıştırılarak yapılan lapa. (Çandır –Gr.; –Tr. ve çevresi; Uluşiran *Şiran, –Gm.; Peterek *Yusufeli –Ar.; Cedere, Arpaçayı, *Ardahan, –Kr.; –Ezm.)

[**haşil (III) -3**]: (Tutmaç –Sv.) **5.** Unu suda pişirdikten sonra üzerine peynir ve yağ konularak yapılan yemek. (–Ezm.) **6.** Fırından çıkan ekmeğin üstüne sürülen unlu bulamaç. (*Bozdoğan –Ay.; *Edremit –Ba.; –Bo.; –Ant.; *Fethiye –Mğ.) **7.** Bulgur pilavı. (–İz.; –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Hat.) **8.** Yarmadan yapılan bir çeşit pilav. (Küçükisa *Zile –To.) **9.** Buğday ve mısır yarmasından yapılan bir çeşit yemek. (*Şebinkarahisar –Gr.; –Sv.)

[**haşil (III) -2**]: (Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Ar.)

10. Unu su ve yağ ile pişirip içine şeker koyarak yapılan bir çeşit tatlı. (–Ezc.; Çamova *Divriği –Sv.; *Aksaray –Nğ.)

[**haşil (III) -4**]: (Davulku *Hekimhan –Ml.)

11. Çekirdek unu ve pekmezle yapılan bir çeşit yiyecek. (–Rz.) **12.** Yemiş, meyve. (*Bolvadin –Af.; *Düzce –Bo.) **13.** Kavun. (–Bo.)

[**hışır** (XI)]: (–Uş.)

14. Kepek, un ve yemek artıklarının sıcak suda karıştırılmasıyle yapılan hayvan yemi. (Darıveren *Acıpayam, Ovacık *Tavas, Çöplü *Çivril –Dz.; Danışman *Fatsa –Or.)

haşıl (II) [**haşil** (I) **-1**] **1.** Bulanık su. (Bayadı –Or.) **2.** Dokunacak iplikleri tezgaha vermeden önce, ipliklerin düzgün çıkması için batırıldığı unlu ya da çirişli su. (*Eğridir ve köyleri, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Sarayköy, Güney *Çal, –Dz.; *Alaşehir –Mn.; Yenice *Emet, *Karaman, –Kn.; –Ezc.; –Ml.; –Gaz.; *Ermenek –Kn.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Mut ve köyleri, *Mersin –İç.; –Mğ.)

[**haşil** (I) **-1**]: (*Ağın, *Keban –El.)

haşıl (III) Çok kaynar şey. (*Çarşamba –Sm.)

haşıl (IV) Çok yorgunluktan bitkin durumda olan. (*Ula –Mğ.)

haşıl (V) [**haşı** (II)] Sıcak suda ıslatılmış çamaşır. (–Mğ.)

[**haşı** (II)]: (–Ist.)

haşıl (VI) Yaradılıştan kırıcı olan (kimse): *Eyi bir adam değil, onlar soycak haşıl olurlar.* (–Çr.)

haşıl (VII) Pürüz. (–Çkr.; *Merzifon –Ama.)

haşıl (VIII) Hamurun üzerine dökülen un bulamacının yapıldığı kap. (*Beypazarı –Ank.)

haşıl gibi olmak Çok yorulmak. (Yenice –Mğ.)

haşıl haşıl Kaba, sert: *Kumaşa elini sürünce yumuşak değmiyor; haşıl haşıl bir şey.* (–Çr.)

haşıllamağ [→ **haşıllamak -1**]

haşıllamak [**haşıllamağ**] **1.** İpliği unlu ya da çirişli suya batırmak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bor –Nğ.)

[**haşıllamağ**]: (–Brd.)

2. Fırından yeni çıkan ekmeğin üstüne unlu bulamaç sürmek. (*Bor –Nğ.)

haşıl olmak Zayıflamak: *Ali çok haşıl olmuş.* (Dallıca *Nazilli –Ay.)

haşım [**haşim**] Acemi, toy. (*Çivril –Dz.; –Gaz.)

[**haşim**]: (–Ezc.; *Nizip –Gaz.)

haşırlanmak Suda az pişmek: *Kaz haşırlanırsa rahat yolunur.* (*Antakya –Hat.)

haşırlı [**haşilli**] Kullanılmamış yeni elbise. (–Ada.)

[**haşilli**]: (*Ağın, *Keban –El.)

haşikeş [→ **haşeş** (I)]

haşil (I) **1.** [→ **haşıl** (II) **-2**] **2.** İpliği sarartmak için nar, yaprak, soğan kabuğu kaynatılarak yapılan bir çeşit boya. (Afgan *Karaman –Kn.)

haşil (II) Kullanılmamış eşya. (*Ağın, *Keban –El.)

haşil (III) **1.** [→ **haşıl** (I) **-3**] **2.** [→ **haşıl** (I) **-9**] **3.** [→ **haşıl** (I) **-4**] **4.** [→ **haşıl** (I) **-10**] **5.** Döğülmemiş bulgur. (*Ağın, *Keban –El.)

haşilli [→ **haşırlı**]

haşim [→ **haşım**]

haşindi Hemen, şimdi. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haşirik Kırkı çıkmamış bebeğin üzerine, babasının eşyası bırakıldığı için vücudunda meydana geldiğine inanılan yara. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haşkeş [→ **haşeş** (I)]

haşkü [→ **haçki**]

ḫaşlaḫ [→ **haşlak** (I) **-1**]

haşlak (I) [**ḫaşlaḫ**] **1.** Sıcak rüzgarın etkisiyle kuruyup cılız kalan tahıl, meyve vb. şeyler. (*Susurluk, Yeniköy –Ba.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; –Çr.; –Sm. ve çevresi; *Şebinkarahisar, *Alucra –Gr.; *Maçka –Tr. ve köyleri; *Koyulhisar –Sv.)
[**ḫaşlaḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Cılız, sıska, büyüyememiş (genellikle insan için). (Yeniköy *Manyas –Ba.; Çavuş *İnegöl –Brs.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Düzce –Bo.; Ceylan *Lüleburgaz –Krk.; *Çorlu, *Saray –Tk.)

haşlak (II) **1.** Sıkılgan, utangaç. (*Maçka –Tr.; –Yz.) **2.** [→ **haşeş** (II) **-1**]

haşlak (III) [**haşlı** (II) **-1**] Sıcak. (Dallıca *Nazilli –Ay.; *Edremit –Ba.)
[**haşlı** (II) **-1**]: (Beşikdüzü *Vakfıkebir, –Tr. ve ilçeleri; –Rz.)

haşlak (IV) Yeni aşılanmış zeytin ağacı. (Pelitköy *Burhaniye –Ba.)

haşlak (V) Yarı pişmiş ekmek. (–Sm.; *Gürün –Sv.)

haşlak (VI) Fakir. (Fili *Biga –Çkl.; Tokat –Es.; –Yz.)

haşlak (VII) Kötü, fena. (Yağcıköy –Ba.; Kurşunlu *Gölpazarı –Bil.; Bayadı –Or.)

haşlaklık Yeni aşılanmış zeytinlik. (*Edremit, *Burhaniye –Ba.)

haşlama (I) Tütün, mısır vb. bitkilere zarar veren sıcak, bunaltıcı hava. (*Maçka, –Tr.)

haşlama (II) Pişmiş patates. (*Şavşat –Ar.)

haşlama (III) Ekmek hamuruna katılmak için hazırlanan mısır hamuru. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

haşlama (IV) Tütün fidesi. (*Alaçam –Sm.)

haşlama (V) Taze börülce. (*Alaşehir –Mn.)

haşlama (VI) Bir çeşit çocuk oyunu. (–Ama.)

haşlama tatlısı Mısır unu, yağ ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı. (–To.)

haşlı (I) Aşılı (meyve). (–Sm.)

haşlı (II) **1.** [→ **haşlak** (III)] **2.** Haşlanmış şey. (*Maçka –Tr.)

haşmeri Koyu un çorbası. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haşpiş Az pişmiş, yarı pişmiş. (*Düzce –Bo.)

haşran [→ **haşuran**]

haşşaş [→ **haşeş** (I)]

haşul (I) Tıkız (suyu az gelmiş yemekler için kullanılır). (*Maçka –Tr.)

haşul (II) Suyu alınmış meyve posası. (–Ks.)

haşul (III) Ürünü alındıktan sonra, hayvanlara yedirilen sebze tevekleri. (Bozoğlu *Çerkeş –Çkr.)

haşulga Bulgurlu lahana yemeği. (*Çerkeş –Çkr.)

haşullu **1.** Tertemiz. (*Arapkir –Ml.) **2.** Yepyeni. (*Arapkir –Ml.)

haşura Kapalı havalarda ara ara güneş açarak havanın ısınması: *Bir haşura olsa da tarlayı biçsek.* (*Maçka ve köyleri –Tr.)

haşuran [**haşran**] Bahçelerde kendi kendine çıkan ıspanağa benzer, yenen bir çeşit ot. (*Ünye –Or.; –Gr.)
[**haşran**]: (*Ünye –Or.)

haşuş Hararetli. (Mollaveyis –Ar.)

haşvat Dişsiz (kimse). (Kuzyaka –Ks.)

haşverem İlkbaharda yetişen bir çeşit yabanî pancar. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haşye Ev ve mutfak eşyası. (Şahmelik –Ky.)

hata (I) Şalvar. (–Ank.)

hata (II) Büyükanne. (*Kemah –Ezc.)

hataba Evlenme işlerinde arabuluculuk yapan. (*Reyhanlı –Hat.)

hatak Hantal (kimse): *Hatak çocuk.* (Reşadiye *Gerede –Bo.)

hatakapçık Arsız (kimse). (Karaçay aşireti *Kadınhanı –Kn.)

hatal (I) **1.** Sürüye katılmayan zayıf, hasta hayvan. (*Tomarza –Ky.) **2.** İhtiyar koyun: *Sürüde hatal vardır.* (Kızılviran –Kc.; –Ky.)

hatal (II) Hantal, beceriksiz. (*Yerköy –Yz.)

hatalaşmak Tartışmak. (Hurma *Silifke –İç.)

hatalı Eski ayakkabı. (–Rz.)

hatallah Neredeyse anlamında kullanılır: *Hatallah sabahtan akşama kadar çalıştım.* (*Bor –Nğ.)

hatap **1.** Özellikle deve semerlerinin dayanıklı olması için, iki tarafına konulan ağaç parçaları. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; Solmaz *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Kula –Mn.; *Sungurlu –Çr.; *Boğazlıyan –Yz.; *Bünyan, –Ky.; *Bor –Nğ.; *Mut ve köyleri, *Silifke –İç.; Ören, Karaçulha, Dont *Fethiye, Pınarlıbelen *Bodrum, Yerkesik –Mğ.) **2.** Hayvanlara takılan çan. (Meydanlı, Zıvarık –Kn.)

hatar (I) Odun, toprak vb. yığını. (Ovacık *Tavas –Dz.; *Dursunbey –Ba.; Gündoğdu –Brs.; *Akseki –Ant.)

hatar (II) Katar. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

hataş [**hateş**] Ateş. (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; Ortahisar –Ky.)

[**hateş**]: (*Turgutlu –Mn.)

hatatan çalmak Soğuktan titremek. (–Ed.)

hatayli Tepe, yığın: *Çamaşır hatayliler gibi yığıldı.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

hatayra Yazın dövülemeyerek ertesi yıla kalan sap yığını. (–Nş.; –Nğ.)

hatekin Kolay kolay, tez, çabuk anlamında kullanılır: *Hatekin soğumaz.* (İncekum *Silifke, *Mut ve köyleri, Kösereli göçmenleri *Mersin –İç.)

hateş [→ **hataş**]

hatgagan [**hatlağan**] Ağaçkakan. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

[**hatlağan**]: (Durhanlı *Ereğli–Kn.)

hathul Bir çeşit üzüm. (Peterek *Yusufeli –Ar.)

hatıl (I) **1.** Hayvan yemliği. (Çığrı, Horu *Dinar –Af.; Gölkonak *Şarkîkaraağaç, Kumdanlı *Yalvaç, –Isp.; Pazaravdan *Bucak, Azizi-ye –Brd.; Çöplü, Çıtak *Çivril, *Çal –Dz.; Tokat *Sivrihisar –Es.; İncirli –Yz.; *Keskin, *Haymana –Ank.; *Kaman, *Mucur –Krş.; Afşar aşireti, Pazarören, *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; –Nğ.) **2.** Çeşme yalağı, oluk. (Özburun *Bolvadin, *Emirdağ, *Dinar ve köyleri –Af.; Uluborlu *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Gönen, Eber, Kayı –Isp.; Akkisse –Kn.; Çomak-

lıdede *Korkuteli –Ant.) **3.** İçinde üzüm ezilen tekne. (*Sandıklı –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hatıl (II) **1.** Kereste. (Sürez, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; –Kü.; Tokat –Es.; *Düzce –Bo.; Alikö y *Çaycuma –Zn.; Karabüzey *Araç, *Taşköprü, Peşman *Daday, –Ks.; *Kurşunlu,–Çkr.; *Zile–To.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Krş.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Et tahtası. (–Zn.) **3.** Duvar örülürken araya konulan kalın, yuvarlak ağaç. (Baharlar *Tavas –Dz.; *Bünyan –Ky.) **4.** Orman içinde büyük odunların yığıldığı yer. (*Çarşamba –Sm.; Abalar –Ed.) **5.** Toprak evlerin tavanı. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

hatıl atmak Kerpiç yapılarda duvarları keresteyle berkitmek. (İshaklı *Çivril –Dz.)

hatına Çöplük. (Güneyce –Rz.)

hatınbarnağı Uzun taneli beyaz üzüm. (*Afşin –Mr.)

hatındöşeği Koza tarlasında yetişen, küçük beyaz çiçekli bir çeşit bitki. (–Ada.)

hatırcek [→ **hecirget**]

hatıre Kez, sefer anlamında kullanılır: *Bu hatıre sen gel yanıma.* (*Birecik –Ur.)

hatır hatır Çabuk çabuk anlamında kullanılır. (Kamalos –Sm.)

hatırıp Saban okunu, boyunduruğa bağlayan ağaç çivi. (Yenice –Mr.; Yalak *Pınarbaşı –Ky.; Şıhsami *Kadirli, *Saimbeyli –Ada.; Burhan *Mersin –İç.)

hatıza Bir çeşit pelte tatlısı. (*Afşin –Mr.)

haticek [→ **hecirget**]

hatih [**hatik** (I), **hatuk**] Çukur. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**hatik** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**hatuk**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hatik (I) [→ **hatih**]

hatik (II) [→ **hedik** (I) **-1**]

hatim Düğünde davetlilere yedirilen yemek: *Bugün İbrahim hatim yediriyor.* (İncesu, Şahmelik *Develi –Ky.)

hatinar Pis yer. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

hatircek [→ **hecirget**]

hatize Pekmezle nişastadan yapılan bir çeşit yiyecek. (*Afşin, *Göksun –Mr.)

hatlağan [→ **hatgagan**]

hatlak Atlanacak yer. (–Çr.)

hatlamak (I) Atlamak. (–Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Afşin –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Hasanoğlan –Ank.)

hatlamak (II) Temizlemek, ayıklamak. (Hurma *Silifke –İç.)

hatlambaç Sudan geçmek için taşlardan yapılan geçit. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hatlanba Ana yollardaki geçit. (Kümbet –Ada.)

hatlap Meyve vermeyen bir çeşit ağaç. (*Kilis –Gaz.)

hatlatmak **1.** Başından savmak: *Ne dinliyon başından hatlat gitsin.* (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.) **2.** Tehlike geçirmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hatlöküm Kesin olarak. (*Gürün –Sv.)

hatma Başta meydana gelen şiş, ur. (Kavşet *Sungurlu –Çr.)

hatmul Hatır, gönül dinlemeden konuşan. (*Kurşunlu –Çkr.)

hatnene Büyükanne. (Kerkük)
hatrıp Ağaç çengel. (İğde *Elbistan –Mr.)
ḫatsen (I) [→ **ḫasen** (I)]
ḫatsen (II) [→ **ḫasen** (II)]
hattır huttur 1. Acele ve oburca yemeyi anlatır. (*Düzce –Bo.) **2.** Bir işi acele ve dikkatsizce yapmayı anlatır. (*Düzce –Bo.)
hattuk Söğüt dalından yapılan bir çeşit düdük. (–Dz.)
hatuk [→ **hatih**]
hatuncuk (I) Süpürge yapılan bir çeşit ot. (Havsu *Kelkit –Gm.)
hatuncuk (II) Saka kuşu. (–Sm.)
hatuncuk (III) Görümce. (–Rz.)
hatunmemesi [→ **hatunparmağı**]
hatunparmağı [**hatunmemesi**] Uzun, beyaz bir çeşit üzüm. (*Ağın, *Keban, –El.; *Siverek, –Ur.; –Ky.)
[**hatunmemesi**]: (–El.)
ḫatunu Yaşlı yenge. (–Ezc.)
hatur Bitli, pis (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hatuz Kadınların başlarına taktıkları süs, sorguç. (Köşker *Kaman –Krş.)
hatyalık Çöplük. (Limanköy *Çayeli, –Rz.; Vazıldan *Divriği –Sv.)
hatyaluk Lağım. (–Rz.)
hauḫmak Yara azmak: *Yaran hauḫmadan hekime görün.* (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)
hav (I) Yılanların ilkbaharda attıkları ince kabuk, yılan gömleği. (–Ezc.)
hav (II) Haber: *Hasan havsız gelmiş.* (Hisar *Acıpayam –Dz.)
hava baskın olmak [→ **hava bungunluğu olmak**]
hava bungunluğu olmak [**hava baskın olmak**] Yazın hava nemli, sisli olmak: *Bugün hava bungunluğu var; canım sıkılıyor.* (–Çr.)
[**hava baskın olmak**]:(Camili–Ant.)
hava burhanlık olmak Hava güzel olmak. (Büyükyapalak *Elbistan –Mr.)
hava çalgınlığı Ekinlerin tane tutmaması durumu. (Değişören *Seyitgazi –Es.)
hava çalmak (I) Fırtınalı havada arka arkaya şimşek çakmak. (–İz.; Bergaz *Ezine –Çkl.)
hava çalmak (II) [**hava çarpmak**] Güneşte çok kalarak hastalanmak. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)
[**hava çarpmak**] : (*Vezirköprü –Sm.)
hava çarpmak [→ **hava çalmak** (II)]
hava çekmek Şarkı söylemek. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
hava çımıklamak Hava ılımak, yumuşamak. (Kuzköy *Bucak –Brd.)
havah [**havak**] Ne vakit? *Ahmet havah geldi.* (Ayrancı, Küpeli –Ama.)
[**havak**]: (–Kr.)
havaḫmaḫ [→ **havakmak**]
havaḫmak [→ **havakmak**]
havak [→ **havah**]
havaklamak [→ **havakmak**]
havaklanmak [→ **havakmak**]
havaklı Yüksekten konuşan, olmayacak şeyler isteyen: *Onunla pazarlık olmaz, ağzı havaklı.* (Saray –Çkr.)
havakmak [**havaḫmaḫ, havaḫmak, havaklamak, havaklanmak, havaksamak, havaksımak** (I), **havalamak** (I) **-1, havalanmak, havanklanmak, havankmak, havarımak, havıhmak, havıklamak, havıkmak, havuḫmak, havuklamak, havukmak** (I), **havurlanmak, hovakmak**]

Yara cerahatlenmek, şişmek, azmak. (*Eğridir ve köyleri, Yassıören *Senirkent –Isp.; Aziziye –Brd.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Aşudu *Darende, –Ml.; –Gaz.; *Afşin –Mr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, Bulutlu *Mersin, *Anamur –İç.)

[**havaḫmaḫ**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**havaḫmak**] : (*Bünyan –Ky.)

[**havaklamak**] : (*Yalvaç –Isp.; *Ermenek –Kn.)

[**havaklanmak**]: (–Brd.; Çamlı *Ayaş –Ank.)

[**havaksamak**]: (Kaymaklı, Lefkoşe –Kıbrıs)

[**havaksımak** (I)]: (*Acıpayam ve çevresi –Dz.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çatoz ve çevresi, Magusa –Kıbrıs)

[**havalamak** (I) **-1**]: (*Bozdoğan –Ay.)

[**havalanmak**]: (*Bodrum –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.)

[**havanklanmak**]: (Göndürle –Isp.; *Çal, Çıtak *Çivril –Dz.; –Çr.; Reis –Kn.)

[**havankmak**]: (Çığrı *Dinar –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Honaz –Dz.; –Çr.)

[**havarımak**]: (Kızılhisar *Acıpayam –Dz.)

[**havılımak**]: (–Krş.)

[**havıklamak**]: (*Bor –Nğ.)

[**havıkmak**]: (Tokat –Es.; İncirli –Yz.; Çakıllı –Ada.; Namrun *Tarsus, Çavuşbucağı, Dervişli *Silifke –İç.)

[**havuḫmak**] : (Yavuz, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**havuklamak**]: (*Bor –Nğ.)

[**havukmak** (I)]: (Bağlıca *Ardanuç, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Aksaray –El.; –Yz.; Köşker –Krş.; *Ereğli –Kn.; *Silifke –İç.)

[**havurlanmak**]: (–Ur.)

[**hovakmak**]: (*Kadirli –Ada.)

havaksamak [→ **havakmak**]

havaksımak (I) [→ **havakmak**]

havaksımak (II) Yemek bozulmak, bayatlamak. (Ağlı *Küre –Ks.; –Hat.)

hava kuşu Uçurtma. (*Ünye –Or.)

haval Yemenileri kalıba çekmek, düzeltmek için kullanılan bir çeşit ağaç araç. (*Ezine –Çkl.; *Gerze –Sn.)

havala (I) Sıkıntı: *Aman beni havala bastı.* (*Ermenek –Kn.)

havala (II) Düğünde son gün yapılan toplantı. (*Develi –Ky.)

havala (III) Duvak. (*Kandıra –Kc.)

havalacı Bağ, bahçe ve tarlalara gelen suyu yöneten adam. (–Kn.)

havala günü Gelin geldikten sonraki ilk gün, duvak günü. (Şahmelik –Kc.)

havalak Yukarı doğru, havaya doğru. (*Düzce –Bo.)

havalamak (I) **1.** [→ **havakmak**] **2.** Sıtma hastalığından zayıflamak. (*Mut ve köyleri –İç.)

havalamak (II) Sıcağa dayanamamak. (–İç.)

havalanmak [→ **havakmak**]

haval haval bakmak Salak salak bakmak. (Fili *Biga –Çkl.)

havalı Yüksek: *Dün havalı bir ağaçtan düştüm.* (*Korkuteli ve köyleri, *Elmalı ve köyleri –Ant.)

havalık Balıklardaki solungaç. (Küpesi –Ezc.)

havan (I) Develere takılan büyük çan. (*Gelendost –Isp.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Işıklar –İz.; Vazıldan *Divriği –Sv.; *Kaş ve çevresi –Ant.; –Mğ.)

havan (II) Sıcak suyu ılıştırmak için katılan soğuk su. (*Erciş –Vn.)

havan (III) Huni. (*Nizip –Gaz.)

havan (IV) Büyük. (İğdeli *Şarkışla –Sv.)

havana Gökkuşağı. (Güzelsu *Akseki –Ant.)

havanklanmak [→ **havakmak**]

havankmak [→ **havakmak**]

havanta Hile. (–Gaz.)

havaotu Vücudun fazla ateşini almaya yarayan sabun köpüğü biçiminde bir çeşit bitki, sabun çiçeği. (*Fethiye –Mğ.)

havar (I) Öç: *Ben onun havarına geldim.* (*Ağın, *Keban –El.)

havar (II) **1.** Yaygara, çığlık. (*Şebinkarahisar –Gm.; –Kr. ve köyleri; –Bt.; Kerkük) **2.** İmdat. (*Iğdır –Kr.; –Ezm.; *Erciş –Vn.; –Bt.; –Dy.)

havar (III) **1.** Sebze. (Davdas *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.) **2.** Bahçe, bostan. (*Kaman –Krş.; *Balâ ve köyleri, Çelebi *Keskin, Bahşılı, Köprü –Ank.)

havar (IV) Çitle çevrilmiş tarla. (–Tk.)

havar (V) Evet. (*Bodrum –Mğ.)

havar (VI) [→ **havar eter**]

havar (VII) Büyük su küpü. (Dodurga *Artova –To.)

havara (I) [→ **havar eter**]

havara (II) Boş (tahıl için): *Bu yıl ekinler çok havara.* (Fili *Biga –Çkl.)

havara (III) Yumuşak, beyaz, tebeşirimsi bir çeşit yapı taşı. (–Ur.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; –Hat. ilçe ve köyleri; –Kıbrıs)

havara (IV) Üçüncü şahsın kavgaya karışıp kızıştırması (için). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

havar eter [**havar** (VI), **havara** (I)] Ses seda, haber: *Hesret dayı Çıldır'a gideli epey oldu. Bir havar eter çıhmadı mı?* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**havar** (VI)]: (–Ezm.)
[**havara** (I)]: (–Ezm.)

havar etmeğ İmdat istemek. (Kerkük)

havarı (I) **1.** Her şeyi hoş gören, aldırmayan (kimse). (–Kü.) **2.** Ağır başlı olmayan erkek. (–Kü.)

havarı (II) Sebze. (Gümele *Söğüt –Bil.)

havarımak [→ **havakmak**]

havarmak **1.** Karşı gelmek, sert cevap vermek. (–İz.; Haşhaşı –Ezc.) **2.** Bağırıp, çağırmak. (Kerkük)

havat Bahçe havuzu. (Müstecap *Balya –Ba.)

havav [→ **haral**]

hava vurmak Yalan söylemek. (*Ardanuç –Ar.)

havay Tahıl ölçeği. (*Bor –Nğ.; Tahanlı *Mersin –İç.)

hava yakmak Türkü düzmek. (Yassıören *Senirkent, Gönen *Gelendost –Isp.; Salda *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Bulkaz *Çivril, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; –To.; –Ks.; Bağyaka *Finike –Ant.; Paşalı *Fethiye –Mğ.)

havayı (I) Kabadayı, dikbaşlı. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

havayı (II) Uçurtma. (*Siverek –Ur.)

havayı (III) [→ **havayi**]

havayi [**havayı** (III)] Bir çeşit tahıl ölçeği. (–Brd.; Ulun –Bo.; –Nğ.; *Ereğli, *Karaman, *Akşehir, *Sille –Kn.; –Ada.; Tekir *Silifke, *Gülnar, *Mersin ve köyleri –İç.) [**havayı** (III)]: (–Ada.)

havayvatmaç Bir çeşit yazıtura oyunu. (*Afşin –Mr.)

havaza Bir çeşit akdeniz bölgesi bitkisi. (*Anamur –İç.)

havaza olmak Kuş soğuktan uçamamak: *Yazık bu kış kuşlar havaza oldular.* (*Manavgat –Ant.)

havazla Zeytin yaprağı gibi yaprakları olan, aralık ayında beyaz çiçek açan bir çeşit ağaç. (Emirşahlar *Anamur –İç.)

havcar Bozuk, çürük meyve. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Çakırlar *Akşehir –Kn.)

havcarlamak Erimek. (Gödene *Finike –Ant.)

havcar olmak **1.** Eskimek, dağılmak, çürümek: *Elbisem havcar oldu.* (*Yalvaç, –Isp.) **2.** Yük altında ezilmek. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

havcı Avcı. (Gülümpaşalı *Silifke –İç.)

havdan **1.** Şırahanelerde üzüm ezilen yer ya da şıranın toplandığı çukur. (Mastat *Karaman –Kn.) **2.** Davara yem ve su vermek için ağaçtan oyulmuş kap. (Ortaköy –Nğ.)

havdarmak Kötü söz söylemek. (Çetmi *Akşehir –Kn.)

havdıra Sapanla taş atarak yapılan dövüş. (Karahisar *İncesu –Ky.)

havdıracı Taş dövüşünü seyreden. (Karahisar *İncesu –Ky.)

havelik Yabanî otlardan yapılan bir çeşit süpürge. (*Nazimiye –Tn.)

havğın Su yolu, ark. (Çepni *Gemerek –Sv.; Peçenek –Ank.)

havhalamak Köpekler boğuşmak. (–Ml.)

havhurmak Nefesle ısıtmak: *Ellerim üşüdü havhurluyorum.* (–Nğ.)

havı Pekmez, yağ ve undan yapılan bir çeşit helva. (*Bor –Nğ.)

havıd [→ **havıt** (I)]

havıdı İki yaşındaki deve. (*Ereğli –Kn.)

havıhmak [→ **havakmak**]

havık (I) Kolay. (Kızılcabölük, –Dz.)

havık (II) Sütün yüzünde toplanan kaymak. (*Nazimiye –Tn.)

havık (III) Çeşme yalağı. (Hisar –Dz.)

havıklamak [→ **havakmak**]

havıkmak [→ **havakmak**]

havıksınmak **1.** [→ **haysanmak**] **2.** Bir kimseyi sürekli tedirgin etmek. (Balkanda *Beyşehir –Kn.)

havım Değerli bahçe. (*Atabey –Isp.)

havını almak Bazı yeni giyecek eşyalar, kullanılmadan evvel yıkanmak. (İshaklı *Çivril –Dz.)

havır İşlenmiş koyun derisi. (*Kilis –Gaz.; –Hat.)

havırdaşmak Gereksiz yere gürültü yapmak. (*Çal –Dz.; Tokat –Es.; –Kn.)

havırlamak Kavun, karpuz vb. bitkilerin yaprakları kurumak: *Benim kavun, karpuz havırladı istifade edemedim.* (–Hat. ilçe ve köyleri)

havırmak Bilincini kaybetmek: *Komşu Mehmet havırdı.* (Körküler *Yalvaç –Isp.)

havırt (I) [→ **havıt** (I)]

havırt (II) Ağzın yan tarafları, avurt: *Yemeği havırtlarını şişirerek yeme.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

havış [**havş, havşa** (I) **-1, havuç** (IV), **havuş -1, havut** (VII), **heşve** (I)] **1.** Avlu, bahçe. (–Dy.; –Ml.; *Kilis –Gaz.; –Hat. ilçe ve köyleri)
[**havş**]: (–Dy.)
[**havşa** (I) **-1**]: (*Gürün –Sv.)
[**havuç** (IV)]: (Tekkekebir *Ereğli –Zn.; *Siverek –Ur.)
[**havuş -1**]: (*Şarkîkaraağaç –Isp.; –Dy.; *Keskin –Ank.; *Osmaniye –Ada.; Kerkük)
[**havut** (VII)]: (*Korkutcli, *Kaş –Ant.)
[**heşve** (I)]: (*Pütürge –Ml.)
2. Ev. (–Ist.)

havıt (I) [**havıd, havırt** (I), **havt** (II), **havut** (VII)] Deve semeri, havut. (–Brd.; Seyit *Çal, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Kırcaklı *Nazilli –Ay.; –Mn.; –Çr.; –Gaz.; *Antakya –Hat.; Göcer –Ky.; *Bor –Ng.; Göçeri *Beyşehir, *Ereğli –Kn.; Yapıntı *Mut, İncekum, Uzuncaburç *Silifke, İskele, *Anamur –İç.; *Gazipaşa –Ant.; Yerkesik, *Fethiye ve köyleri, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
[**havıd**]: (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**havırt** (I)]: (*Antakya –Hat.)
[**havt** (II)]: (Bakırdağ –Ky.)
[**havut** (VII)]: (*Antakya –Hat.; –Krş.; Bozdoğan *Osmaniye –Ada.)

havıt (II) **1.** Irmaklarda odun taşımak için yapılan su bendi. (Epçeler –Brd.) **2.** Havuz. (Alibeyhüyüğü –Kn.)

havıtağız Boşboğaz: *Mehmet havıtağızın biridir*. (Kozağaç *Gölhisar –Brd.)

havıt otu Sazlık ve bataklıklarda yetişen, semer ve hasır yapılan ot. (İshaklı *Çivril –Dz.; İskele *Anamur –İç.)

havic Kaymaktan yapılan bir çeşit yemek. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

havik Çok hafif. (–Ml.)

havk Kolay. (*Güney –Dz.)

havkalamak (I) **1.** [→ **hovlamak -1**] **2.** Yakalamak, tutmak. (Tokat –Es.; *Sungurlu –Çr.; –Ml.)

havkalamak (II) Ovalamak. (Başpınar *Tefenni –Brd.; Çıtak *Çivril –Dz.; *Burhaniye –Ba.; *Sivrihisar –Es.; *Sungurlu –Çr.; –Ml.; *Anamur –İç.)

havkale Düşüncesiz, akılsız. (Köşker –Krş.)

havkalı Kılıksız, düzensiz. (–Krş.)

havkalık 1. Atılganlık. (Bektaş *Zara –Sv.) **2.** Gevezelik. (Bektaş *Zara –Sv.)

havkırmak 1. Köpek havlamak. (Alamut, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.) **2.** Tilki, çakal gibi hayvanlar bağırmak. (*Bergama –İz.) **3.** Bir kimseye kızgınlıkla karşılık vermek. (*Sivrihisar –Es.) **4.** Bazı tarikatçılar kendinden geçerek bağrışmak. (*Çivril –Dz.)

havkurmak Sıcak bir şeyi soğutmak ya da soğuk bir şeyi ısıtmak için üflemek. (–Ng.)

havla (I) Bahçe kenarlarına çevrilen ağaç çit, avlağı. (Ağlı *Küre –Ks.; *Göksun –Mr.)

havla (II) [**havleter**] Helva. (*Sivrihisar –Es.; –Kr. ve köyleri; Çepni, İğdeli *Gemerek, –Sv.)
[**havleter**]: (Karahisar *İncesu –Ky.)

havlağa [→ **havlu -1**]

havlamaḫ Havlamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

havlamak (I) Yılan kabuk değiştirmek. (*Ağın, *Keban –El.)

havlamak (II) Tiftiklenmek. (*Ağın, *Keban –El.)

havlamak (III) Bir şeyi almak için saldırmak: *Üstüme ne havlayıp geliyorsun; sana onu vermeyeceğim.* (Boynuyoğun *Tire –İz.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

havlamak (IV) Köpek yere çökmek. (*Çarşamba –Sm.)

havlangaç Köpek. (–Ks.)

havlat 1. Tenha. (Fadıl –Brs.) **2.** Boş (değirmen için): *Değirmen havlat mı?* (Çamköy *Gölhisar –Brd.)

havlatmak Derideki tüyleri aleve tutarak gidermek, ütülemek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

havlatma olmak At soluğan olmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

havleter [→ **havla** (II)]

havlez İki yaşındaki çocuk. (Fili *Biga –Çkl.)

havlı [→ **havlu -1**]

havli (I) **1.** [→ **havlu -1**] **2.** [→ **havlu -2**]

havli (II) Havlu: *Seyrek tüylü bir havli almış.* (Piraziz –Gr.; *Bor –Nğ.)

havlu [**havlağa, havlı, havli** (I) **-1, 2; hevlü**] **1.** Avlu, bahçe. (*Bucak –Brd.; –Ezc.; *Hozat –Tn.; Çepni *Gemerek, Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**havlağa**]: (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
[**havlı**]: (–Ada.; *Serik –Ant.; –İç.)
[**havli** (I) **-1**]: (–Çr.; *Bor –Nğ.)
[**hevlü**]: (Peşman *Daday –Ks.)
2. Koridor. (Eşke *Divriği –Sv.)
[**havli** (I) **-2**]: (Şalcı *Şavşat –Ar.)

havra 1. Caka. (–Ks.) **2.** Kuru gürültü. (–Ks. ve çevresi)

havres Düzgün sürülmemiş, aralıklı sürülmüş tarla. (Nigzivan, Erkinis *Yusufeli –Ar.)

havrız [**havruz, hevrüz**] **1.** Oturak, lazımlık. (–Brd.; *Sarayköy –Dz.; *Karacasu –Ay.; –İz.; *Gördes –Mn; *Sungurlu –Çr.; –Ur.; –Kn.; *Bor –Nğ.)
[**havruz**]: (–Ama.; –Ank.)
[**hevrüz**]: (Peşman *Daday, Ağlı *Küre –Ks.)
2. Leğen. (Hezargat göçmenleri, Zeytinli –Ba.)

havruz [→ **havrız -1**]

havsak Kestane. (*Bafra –Sm.)

havsetmek Ezmek. (–Ky.)

havsız Habersiz: *Havsızdım korktum.* (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

havş [→ **havış -1**]

havşa (I) **1.** [→ **havış -1**] **2.** Hayvanların yattığı çevresi taş ya da dallarla örtülü yer. (Eşke *Divriği –Sv.)

havşa (II) Rendenin bıçağını sıkıştırmak için çakılan ağaç parçası. (–Ist.; –Ed.)

havşaştırmak Buruşturmak: *Kağıdı havşaştırdım.* (*Silifke –İç.)

havşeşmek 1. Sıkışmak, yerleşmek. (Çepni *Gemerek –Sv.) **2.** Toparlanmak. (Çepni *Gemerek –Sv.)

havşık Sütü çekilen hayvan. (–Ezc.)

havşolmak 1. Meyve sepette ezilmek. (–Krş.; –Nğ.; Hortu *Ereğli –Kn.) **2.** Düşen bir şey kırılmak, sakatlanmak. (Çavuşçu *Sungurlu –Çr.; –Krş.; *Silifke –İç.)

havt (I) **1.** [→ **haft -1**] **2.** [→ **haft -2**]

havt (II) [→ **havıt** (I)]
havta Hafta. (–Ba.)
havtan **1.** [→ **haft** (I) **-1**] **2.** [→ **haft** (I) **-2**]
havu (I) Undan yapılan bir çeşit yiyecek. (*Ulukışla, –Nğ.)
havu (II) Ham deri. (–Gaz.)
havu (III) Şiddetli istek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
havuç (I) Deriyi sertleştirmek için kullanılan kaynatılmış palamut ve somak suyu. (–Mğ.)
havuç (II) Nişastadan yapılıp kızartılmış hamurun üzerine, bal dökülerek yenilen tatlı. (Balcalı, Boyacılı, *Çarşamba –Sm.)
havuç (III) Hayvanlarda bulunan kurt. (Palha *Divriği –Sv.)
havuç (IV) [→ **havış -1**]
havuç (V) Pişmiş buğday ya da bulgur. (Palha, Vazıldan *Divriği –Sv.)
havuçlamak Tohumları birbirine karıştırmak. (–Or.)
havuçluk Sebze tarlası. (Ağrakos *Suşehri –Sv.)
havudu Yeni semer vurulan üç yaşındaki deve yavrusu. (Çukurkuyu *Bor –Nğ.; Yeniköy *Ereğli –Kn.)
havuhmak [→ **havakmak**]
havuk (I) [→ **haft -2**]
havuk (II) Kolay. (Güney *Buldan –Dz.)
havuklamak [→ **havakmak**]
havukmak (I) [→ **havakmak**]
havukmak (II) Hayvanlar birbirleriyle anlaşmak. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)
havuksunmak Oyunda yenilen, korkutulmak istenen kimseye ya da hayvana baskı yapmak. (Karsavuran *Saimbeyli –Ada.)

havul **1.** Avlu. (*Ağın –El.) **2.** Ağıl. (*Ağın –El.) **3.** Daire şeklinde çevrilmiş tarla. (Kızılviran *İncesu –Ky.)
havul havul Çabuk çabuk. (–Ks. ve çevresi)
havul havul konuşmak Ağır hasta olan kimse sayıklamak. (Harşıt köyleri *Torul –Gm.)
havun Kavun. (Çilehane *Reşadiye –To.)
havur Zaman: *Bir havur o zengindi.* (–Bt.)
havurlanmak [→ **havakmak**]
havurman Kurumuş nar tanesi. (*Birecik –Ur.)
havuş **1.** [→ **havış -1**] **2.** Ağıl. (–Bt. ve köyleri)
havuşlamak Yoğurmak (köfte vb. şeyler için). (*Gürün –Sv.)
havut (I) **1.** Su biriktirmek için açılan çukur. (Ayvacık *Turgutlu –Mn.; Çardı *Orhaneli –Brs.; –Kn.; Mahmutlu, Güzelsu *Akseki, *Korkuteli, *Kaş –Ant.) **2.** Su kaynağı. (Yayla *Karaburun –İz.) **3.** [→ **haft -1**] **4.** Çeşme. (–To.) **5.** Kurna. (–To.) **6.** Hayvanların su içtikleri yer. (*Sille –Kn.) **7.** [→ **haft -3**]
havut (II) Şey, nesne anlamında kullanılır: *Ahmet havutu getir.* (Çambaşı, Honaz –Dz.)
havut (III) **1.** Dişleri olmayan (kimse). (Samrı *Söğüt –Bil.) **2.** Avurt. (*Hozat –Tn.)
havut (IV) **1.** Bulgur unu ve pekmezle yapılan bir çeşit yemek. (*Bor –Nğ.) **2.** Her çeşit tahıl unu. (–Ky.; –Nğ.)
havut (V) [→ **havış -1**]

havut (VI) Semerlere doldurulan ot. (Çıtak *Çivril –Dz.; –Çkl.; *Akşehir –Kn.)
havut (VII) [→ **havıt** (I)]
havut (VIII) İstek. (–Kn.)
havut delen Danaburnu da denilen bir böcek. (Ahmetçe –Çkl.)
havut dükkanı Kireçlenmiş derileri kireçten arıtma yeri. (*Bor –Ng.)
havuttan yimek **1.** Deve yiyecek bulamayınca semerin içindeki otu yemek. (*Bor –Ng.) **2.** Hazırdan yemek. (*Bor –Ng.)
ḫavuz (I) **1.** İyice olgunlaşmadan kuruyan buğday, arpa vb. tahıllar: *Bu yıl ekinler hep ḫavuz kaldı.* (*Ağın –El.) **2.** Buğday arpa vb. tahıllar yıkanırken suyun üstüne çıkan kepek. (Hayati *Erbaa –To.)
havuz (II) Hafız. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
havuz etmek Fare buğdayı yiyerek toz haline getirmek: *Sıçan buğday bırakmamış hepsini havuz etmiş.* (Çamova *Divriği –Sv.)
havvat Köy muhtarının yardımcısı. (–Hat.)
havveli Umacı (çocuk dilinde). (*Seydişehir –Kn.)
havyal Kömür tozu. (–Es.)
havyar Üzüm salkımının çiçek açmadan evvelki durumu. (–Ng.)
havzal (I) [**hazval** (I), **hazvel, hazver**] **1.** Buğdayın işe yaramayan kısmı. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Elenen, ayrılan şeylerin kalıntıları, kötüleri. (*Zile –To.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Rz.) **3.** Kömür tozu kırıntısı. (*Maçka ve köyleri –Tr.; *Pasinler –Ezm.; *Nazimiye –Tn.; *Akseki –Ant.)
[**hazval** (I)]: (*Antakya –Hat.; –Ada.)
[**hazvel**]: (–Ur.; –Gaz.)
[**hazver**]: (*Nizip –Gaz.; –Hat.)
4. Ufak taşlı, kumlu toprak. (Sarıköy *Merzifon –Ama.)
havzal (II) Su yosunu. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
havzal (III) Mısır yaprağı. (Tanrıvermiş *Mecitözü –Çr.)
havzalamak Örmek. (–Ank.)
havzan Hayvanların su içtikleri taş ya da ağaç yalak. (Vice –Ar.)
hay (I) **1.** Hey anlamında seslenme ünlemi. (Emirler *Balâ, Hasanoğlan, –Ank.) **2.** Haber: *Bir hay gelik.* (Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.)
hay (II) Kaygı: *Boğazının hayında bu da.* (Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.)
ha ya [→ **he ya -1**]
haya bakmak Sese ya da işarete bakarak hareket etmek. (Yapıntı *Mut –İç.)
hayad [→ **hayat** (I) **-2**]
haya getirmek Meram anlatmak, yola, yönteme koymak: *Şu adamı bir haya getirecek yok mu?* (*Bor –Ng.)
hayan **1.** Biçilmiş tarla. (–Ezc.; –Vn.; *Ahlat –Bt.) **2.** Başakların dövüldükten sonraki durumu. (–Vn.)
hayasımak Pişmekte olan yemeğin ateşi yavaşladığından kaynaması durarak tadı ve rengi bozulmak: *Ocağı yak yemek hayasır.* (*Boztepe, Bayadı, *Ulubey –Or.)
hayat (I) [**hayad, hayatlık, heyat, heyet -2**] **1.** Sofa. (*Sandıklı, *Dinar –Af.; –Isp.; Kavak*Yeşilova, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Bereketli *Ta-

vas, Oğuz *Acıpayam, *Çal, Narlıdere, İshaklı *Çivril –Dz.; Sürez *Bozdoğan, *Kuşadası, Umurlu –Ay.; *Urla, *Bergama –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; –Kü.; *Söğüt ve köyleri –Bil.; Bozan –Es.; *Akyazı, –Sk.; *İzmit, *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; –Ks.; Saray *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; –Sn.; –Sm.; Çamlıbel *Artova –To.; Danışman *Fatsa –Or.; Çandır, Piraziz, Süme *Bulancak –Gr.; –Tr.; –Rz.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Koyulhisar –Sv.; *Kızılcahamam –Ank.; *Ereğli, *Ermenek –Kn.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.; Dont, Ören, Kaya *Fethiye, *Köyceğiz –Mğ.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** Avlu. (İshaklı *Bolvadin, *Dinar –Af.; Senir *Keçiborlu, Bağıllı *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, *Eğridir, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Çerçin –Brd.; *Edremit –Ba.; –Brs.; Dumlupınar –Kü.; *Sivrihisar –Es.; *Göynük, *Mudurnu –Bo.; *Devrek, *Safranbolu, –Zn.; –Ks.; Saray, Bahattin *İskilip –Çr.; –Sm.; Eğribük *Merzifon –Ama.; *Artova –To.; Bayadı, –Or.; *Aluera, Çakır *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; Zellice *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.; –Bt.; Aşudu *Darende –Ml.; *Birecik –Ur.; *Kilis, *Nizip –Gaz.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; –Sv.; –Ank.; Cemele –Krş.; *Bünyan, *İncesu ve köyleri –Ky.; Şahinefendi *Ürgüp –Nş.; *Bor –Nğ.; *Çumra, *Sille, *Beyşehir –Kn.; *Osmaniye –Ada.; *Mersin –İç.; Bağyaka *Elmalı, *Finike, Erenyaka *Akseki –Ant.; Yerkesik, Kaya *Fethiye –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; *Çorlu –Tk.)

[**hayad**]: (*Merzifon –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ank.)

[**hayatlık**]: (–Brs.; *Develi –Ky.)

[**heyat**]: (Alansa *Kelkit –Gm.; –Rz.; –Bt.; –Mr.; –Ed.)

3. Salon, hol. (Kızılcabölük –Dz.; *Gediz –Kü.; Çaltı *Söğüt –Bil.; Aşağıkayı *Tosya, Peşman *Daday –Ks.; Dikenli –Çkr.; *Sungurlu –Çr.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Gare *Ardeşen –Rz.; *Elmadağ –Ank.; –İç.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

[**heyet -2**]: (–Rz.)

4. Koridor. (Dikenli –Çkr.; Çilehane *Reşadiye –To.; Tepeköy, Piraziz –Gr.; Güneyce –Rz.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

5. Balkon. (*Sivaslı –Uş.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Sungurlu –Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –El.; *Ermenek –Kn.; –İç.) **6.** Sundurma. (Başpınar *Tefenni –Brd.; *Ödemiş –İz.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; *Saray –Tk.) **7.** Oda. (Karabeyli *Şile –Ist.) **8.** Köylerde çamaşır yıkanılan yer, yunaklık. (–Çr.) **9.** Yayla evi. (Kuzuluk *İskilip –Çr.) **10.** Eski ev. (Aslanköy *Mersin –İç.) **11.** Ev bahçesi. (–Çr. –Ama.) **12.** Ahır, ağıl. (*Küre –Ks.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; Tekke *Taşova –Ama.; Evciler *Balâ –Ank.; Yeniköy –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.) **13.** Arsa. (–Gm.; *Mersin, *Mut, –İç.)

hayat (II) [**hayatı**] İpek iplik. (Şağaman –Kr.)

[hayatı]: (*Çıldır –Kr.)
hayatı [→ **hayat** (II)]
hayatlık [→ **hayat** (I) **-2**]
hayatsız Kavgacı, terbiyesiz (kimse). (*Antakya –Hat.)
hay avı Sürek avı. (Karabağ *Bolvadin –Af.; Alpanos, Bozan *Seyitgazi –Es.)
ha ya Değil mi. (*Taşköprü –Ks.)
hayazulcu Hırsız. (*Bor –Nğ.)
haybat (I) İri, kaba: *Yüzü sevimli ama elleri birez haybat.* (*Bor –Nğ.)
haybat (II) Gürültü, yaygara. (Kirazlı –Brs.; –Çr.)
haybatçı [**haybatlı**] Gürültücü, yaygaracı, olur olmaz şeylere bağıran, ağlayan (kimse). (–İz.; –Gaz.; –Mr.; –Ky.; *Karaman, –Kn.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.)
[**haybatlı**]: (Çığrı *Dinar –Af.)
haybatlamak Abartmak. (*Kilis –Gaz.)
haybatlı [→ **haybatçı**]
haybatsız **1.** Sevimsiz (kimse). (Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Terbiyesiz (kimse). (Ceylan *Fethiye –Mğ.)
haycı Domuz ve kurt avlarında bağırarak hayvanları ürküten (kimse). (Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.)
hayda [**haydah**] Haydi: *Hayda okula gidelim.* (Çilehane *Reşadiye –To.)
[**haydah**]: (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)
haydağan [→ **haydan**]
haydah [→ **hayda**]
haydak Gölgelik. (Boynuyoğun –Ada.)
haydamak (I) Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek. (Bulkaz *Çivril –Dz.; Demirkapı *Susurluk, *Bandırma, Kerem *Burhaniye –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *İnegöl,* Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Pazarcık *Bozüyük –Bil.; *Kandıra –Kc.; *Akyazı –Sk.; –Bo.; *Bor –Nğ.; –Kn.; *Osmaniye –Ada.; *Lüleburgaz –Krk.)
haydamak (II) Yan gelmek, vaktini boşa geçirmek. (–Bo.)
haydan [**haydağan**] Ottan, çalı çırpıdan yapılan yazlık kulübe. (Marabuz *Elbistan, *Afşin ve köyleri –Mr.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.)
[**haydağan**]: (Karakuyu, Bucak *Kozan –Ada.)
haydana Sevap için yapılan iyilik. (–Isp.)
haydar (I) Koyunların boynuna takılan çıngırak. (*Kavak –Sm.)
haydar (II) Meltem. (*Ağın, *Keban –El.)
haydemak Kovmak. (Podima *Çatalca –Isp.)
haydır huydur [**haldır huldur, haydırı huyduru**] **1.** Gürültü patırtı. (*Düzce –Bo.)
[**haydırı huyduru**]: (*Düzce –Bo.) **2.** Düzensiz (davranış için). (*Düzce –Bo.) **3.** Gereksiz (uğraş için). (*Düzce –Bo.) **4.** Ayak kaymasını anlatır. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**haldır huldur**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
haydırı huyduru [→ **haydır huydur -1**]
haydindi Çabuk ol, acele et anlamında kullanılır. (Bayındır *Beyşehir –Kn.)
hayduba Konsol. (–Ml.)
haydur hoydur Başıboş (gezmek için). (Kurna –Brd.; –Kn.)
haydur huydur Ne yap yap anlamında kullanılır: *Haydur huydur işini uydur.* (*İskilip –Çr.)
hayeci Atmaca. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hayhal Cam ya da madenden yapılan bir çeşit bilezik. (Ayvalı *Tavşanlı –Kü.)

hayhavar Yaygara, çığlık, imdat. (Kerkük)

hay hay avı Keklikleri canlı yakalamak için hay hay diye ses çıkarıp korkutarak yapılan bir çeşit av. (–Ant.)

hayhay tavı (I) Ocak ayında nemli, ekime elverişli zaman. (–Ant. ve köyleri)

hayhay tavı (II) Olmak üzereyken, tam zamanında: *Az kalsın yuvarlanıyordu; hayhay tavında kurtardım.* (–Dz.)

hayhop Aklına eseni yapan, şımarık, züppe. (*Düzce –Bo.)

hayhoy (I) Şaşma bildirir ünlem: *Hayhoy hayhoy Ali böyle yaptı ha.* (*Antakya –Hat.)

hayhoy (II) Kuşları kovmak için kullanılır. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hayḫur söylemek Gereksiz konuşmak: *Eye vallahsen ele hayḫuruya söylüyorsen.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hayıkmak 1. Çabuk anlamak. (*Mut ve köyleri –İç.) **2.** Ayıkmak. (*Mut ve köyleri –İç.)

hayım tayım Durup dururken, birdenbire, apansızın. (–Ur.)

hayına düşmek Bir şeyi yapma telaşına kapılmak. (–Bt.)

hayıpsınmak 1. Darılmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Tasalanmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hayır (I) [**haylık, hayyır**] İncir. (*Birecik –Ur.; *Kilis –Gaz.; Şekeroba –Mr.)
[**haylık**]: (–Gaz.)
[**hayyır**]: (*Keskin –Ank.)

hayır (II) Susam ya da haşhaş dövülen tokmak. (*Alayunt –Kü.)

hayır (III) Ölümün kırkıncı günü verilen ziyafet. (–Ba.)

hayırlı kuş Baykuş. (–Ky.; –Kn.; İğdeli *Gemerek –Sv.)

hayısmak Pörsümek, diriliğini kaybetmek: *Lahana turşusu yapmak için önce yapraklar kaynar suda hayısır.* (–Sm.)

hayış (I) Düşünce. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hayış (II) Hoşlanış: *Hayışına gelirse yap hayışına gelmezse yapma.* (Şambayat –Gaz.)

hayıt (I) [**hayit**] Sıcak bölgelerde yetişen, kırmızı çiçekli, yaprağı zeytin yaprağına benzeyen, dallarından sepet yapılan bir çeşit ağaç. (Çandır *Sütçüler, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Bereketli *Tavas, Çıtak *Çivril –Dz.; *Sarayköy, Hamzabali, Sürez, *Bozdoğan –Ay.; Alanköy *Bayındır, *Bergama, *Ödemiş ve köyleri –İz.; *Alaşehir –Mn; *Edremit ve çevresi –Ba.; *Taşova –Ama.; *Ermenek ve köyleri –Kn.; Kürkçüler –Ada.; *Mut ve köyleri, *Silifke ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, *Milas –Mğ.)
[**hayit**]: (Emirşahlar *Anamur –İç.)

hayıt (III) Tarlalara çekilen doğru çizgi: *Bugün tarlanın hayıtını çek.* (*Nizip –Gaz.)

hayik Ham meyve. (*Ağın, *Keban –El.)

hayinırak Haince, hain gibi. (İncekum *Silifke –İç.)

hayinsememek Önem vermemek. (*Burhaniye –Ba.; *Ulubey –Or.)

hayir İncirlik. (*Bergama –İz.)

hayit [→ **hayıt** (I)]

hayit yeşili Kaynatılmış ve şaplanmış hayıt ağacı yaprağından yapılan bir çeşit dokuma boyası rengi. (İncekum *Silifke –İç.)

hayizér olmak Kendinden geçmek. (–Bt.)

hayka (I) Tekerleğin düşmemesi için dingilin başına geçirilen somun. (*Merzifon –Ama.)

hayka (II) Sürek avı. (Saka –Kü.)

haykat Üst kat. (–Kü.; Eğrigöz *Akşehir –Kn.)

hayka yapmak Sürek avı yapmak. (Orhaniye *Keşan –Ed.)

haykeldi Çuval: *Bir kilelik haykeldi.* (Çavuşköy *Bandırma –Ba.)

haykırıcı Geriden av kaldıran (kimse): *Haykırıcının sesi kısıldı.* (Bulgaristan göçmenleri, Bolayır *Gelibolu –Çkl.)

haykırmak (I) [**haylamak -2**] İleri götürmek: *Şu davarı öte haykır.* (Basak –Ml.)
[**haylamak -2**]: (Basak –Ml.)

haykırmak (II) Çağırmak, seslenmek: *Ayşe ablanı haykır yemek yiyeceğiz.* (Hezergrat *Keçiborlu –Isp.; Çöplü *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Çomaklar –İz.; *Simav –Kü.; Ahatlı *Kandıra –Kc.)

haykulaş Savaş. (–El.)

hayla, haylā [**hayle, heyle -1**] **1.** Şimdiye dek: *Hüseyin bu vakit oldu hayla gelmedi.* (Kurna –Brd.) **2.** Hem de: *–Ahmet'i gördün mü? –Evet hayla konuştuk.* (*Lüleburgaz –Krk.) **3.** Gerçekten: *–Bu gölde balık bulamazsın. –Hayla da öyle galiba.* (*Lüleburgaz –Krk.) **4.** Nasıl: *Bu iş hayla oldu.* (Barak, *Nizip –Gaz.; *Afşin –Mr.; Hamurcu *İncekum, Bakırdağı. Çataloluk –Ky.; –Yz.; Güllühüyük *Çiçekdağı –Krş.)
[**hayle**]: (Endürüz –To.; –Gaz.; İğde, *Elbistan –Mr.; Sadıkali –Krş.; Afşar aşireti *Pınarbaşı, Elbaş, Pazarviran –Ky.; Seydin *Avanos –Nş.)
[**heyle -1**]: (Şekeroba *Göksun, –Mr.; *Antakya –Hat.; *Kadirli, *Kozan, Doğanbey *Saimbeyli, Höketçe *Osmaniye, *Dörtyol –Ada.) **5.** Çok. (*Silifke, *Gülnar ve köyleri –İç.) **6.** Evvel, önce: *Koşuda hayladan gelene mükâfat verirler.* (Papasköy –Sm.)

haylama Ormanda avlanırken tavşan ve keklikleri saklandıkları yerden sopa ve taşla çıkarma. (Bayduşar *Beyşehir, Bolat *Hadım –Kn.)

haylamak (I) **1.** Koşmak, kovalamak: *Hayvanı buraya hayla.* (Beyçayır *Lapseki –Çkl.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Tilek –Dy.; Palha *Divriği –Sv.) **2.** [→ **haykırmak** (I)] **3.** Seğirtmek. (–Dy.) **4.** [→ **hovlamak -1**] **5.** Bağırıp çağırmak, haykırmak. (Honaz –Dz.; *Sungurlu –Çr.; Ferenge *Erbaa –To.; Piraziz –Gr.; *Maçka –Tr.; Alarma –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Ezm.; –Dy.; –El.; Değirmendere –Mr.; Eşke *Divriği –Sv.; Karahisar *İncesu –Ky.; *Karaman, Uğurlu *Ermenek –Kn.; *Kozan –Ada.; Kocayatak *Serik –Ant.; Kerkük) **6.** Seslenmek. (–Or.) **7.** Dövmek. (*Cide –Ks.) **8.** Azarlamak: *Herifin yanına gittim beni hayladı.* (–Rz.; –Bt.) **9.** Korumak: *Harmandan çı-*

kınca kendini hayla. (Hırka *Tavas –Dz.; *Akşehir –Kn.; *Ula, *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **10.** Bakmak. (Üzümlü –Mğ.) **11.** Dinlemek. (Köşker –Krş.) **12.** Kınamak. (Bayındır *Beyşehir –Kn.) **13.** Darılmak. (*Cide –Ks.) **14.** Korkmak. (–Kü.) **15.** İlgilenmek. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; –To.; Yerkesik –Mğ.) **16.** Avutmak. (*Milas –Mğ.) **17.** Hayvanı bağırarak ürkütmek. (Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; *Akçakoca –Bo.; Çilehane *Reşadiye –To.; Sarıca *Gölköy –Or.; *Torul ve köyleri, Uluşiran *Şiran –Gm.; Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Kozan –Ada.; Yapıntı *Mut ve köyleri –İç.) **18.** Hayvan idare etmek, sürmek, kovalamak. (İğdecik –Isp.; *Çal –Dz.; *Bergama –İz.; Dursunbey, *Edremit –Ba.; –Ks.; Yenikırbaç –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Ağın, *Keban –El.; Dışlık *Kangal –Sv.; *Bor –Nğ.; Güvenç, Hortu*Ereğli –Kn.; *Mersin, *Silifke –İç.; –Mğ.; *Vize –Krk.) **19.** Kışkırtmak: *Atı hayladı.* (–Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; Yavuz *Şavşat –Ar.; –Kr. ve köyleri; *Gürün, Maksutlu *Şarkışla –Sv.; *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Larnaka –Kıbrıs)

haylamak (II) Boğa arka arkaya böğürmek. (Utav *Yusufeli –Ar.)

haylamak (III) Bir şeye hızla vurmak. (–Tr.)

haylamak (IV) Açık artırmayla satılan mal bir kimse üzerinde kalmak. (–Ama.)

haylamak (V) Yetmek, yetişmek: *O savruk adama hiç para haylar mı?* (–Ml.)

haylamak (VI) **1.** Gözetmek, dikkat etmek: *Bu çocuğu haylayıver.* (Yenice –Mğ.) **2.** Göze çarpmak, ilişmek. (Alihan *Pütürge–Ml.) **3.** Aceel etmek: *Hayla biraz gün bitecek.* (*Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; –Dy.) **4.** Çaba göstermek. (–Sm.)

haylamalı Gayretli (kimse): *Şu haylamalı adama bak.* (–Ada.)

haylamamak 1. Aldırış etmemek, hafif görmek, önem vermemek (olumsuz şeklinde kullanılır) : *O kadar ağır işin hiç birini haylamaz.* (–Ks.; –Gaz.; Ceylan *Lüleburgaz –Krk.) **2.** Zor bir işi başaramamak: *İşler çok ağır hiç birini haylamaz.* (–Sm.; –Gaz.)

haylamaz olmak Bir kimsenin iyi olduğunu bildiren cevap: *Nasılsın? –Haylamazım.* (Selânik göçmenleri –Ist.)

haylangaz Haylaz: *Senin uşak çok haylangaz.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

haylan kabağı Asma kabağı. (*Osmaniye –Ada.)

haylanmak (I) Tazı, ava doğru sürülmek. (–Nğ.)

haylanmak (II) Haber almak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hayle [→ **hayla, haylā -4**]

haylecene olmak [**heylecene olmak**] Göründüğü gibi, öylece olmak: *Gördün mü işte haylecene olacak.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**heylecene olmak**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hayleden Durup dururken. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hayle mi Öyle mi?: *Ben sene hayle mi dedim?* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haylesine Şuraya ya da buraya doğru anlamında kullanılır: *–Hangi yana gitti? –Haylesine gitti.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haylık [→ **hayır** (I)]

hayma (I) [**haymalık -4, hoymalık**] Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. (Olus –Ama.; *Hozat –Tn.; –El.; *Andırın –Ml.; Telin *Gürün –Sv.; *Ereğli –Kn.)

[**haymalık -4**]: (–Yz. ilçe ve köyleri)

[**hoymalık**]: (Yahşıhan –Ank.)

hayma (II) Çul tezgâhının iki yan direği. (–Isp.)

hayma (III) Ot yığını (özellikle kış için toplanmış olan). (*Şarkışla –Sv.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı, *Develi –Ky.)

haymak (I) Bunamak. (–Bt.)

haymak (II) Şaşa kalmak. (*Çemişgezek –Tn.)

haymalık **1.** Avlu, hayat. (–Çr.) **2.** Odunluk. (–Çr.) **3.** Çamaşırlık. (–Çr.) **4.** [→ **hayma** (I)] **5.** Ekmeklik. (–Çr.)

haymana (I) [**haymına**] **1.** Tembel. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Emiralem –İz.; Bizmişen –El.; Dont *Fethiye –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.) **2.** İşsiz, serseri. (–Mn. ve çevresi; *Edremit –Ba.; Beyçayır –Çkl.; *Milas –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**haymına**]: (*Bozdoğan –Ay.)

3. Vahşi. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

4. Yaramaz çocuk. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

haymana (II) Mesken, ağıl, mağara vb. şeyler. (*Mut ve köyleri –İç.)

haymana (III) Hayvan sürüsü: *Bu köyün haymanası azdır.* (Fırnıs göçmenleri –Mr.)

haymanalık Bir şeyin bol ve devamlı verildiği yer, hayrat: *Geçen defa verdim, haymanalık mı bu?* (–Dz.)

hayme Bostan, bağ vb. yerler için yapılan basit kapı. (*Düzce –Bo.)

haymede Gerçekleme, doğrulama, onaylama edatı olarak kullanılır. (*Maçka –Tr.)

haymedet **1.** Göz yumma, hoş görme. (Güney *Yeşilova –Brd.) **2.** Nasıl olsa anlamında kullanılır: *Haymedet onu yeniyorum diye hergün çocuğu dövüyor.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

haymete Doğruluk, gerçeklik belirtir: *Haymete ki o adam delidir.* (*Maçka –Tr.)

haymına [→ **haymana** (I) **-2**]

haymur Erkeklik organı. (Çepniler –Ba.)

hayne [→ **habene**]

haynı Çekingen, insan içine sokulmayan (kimse). (–Ky.)

hayor Hıyar. (Şenoba *Uludere –Hak.)

haypettı huyputtu Ne yaptı yaptı anlamında kullanılır: *Haypettı huyputtu aldı getirdi.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

haypıtmak Koşum hayvanlarını yükten kurtarmak: *Harman dövecek malları düğenden haypıt getsin.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hayret Şurup satanların yaptıkları karlı su. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

hayri Bakır kâse. (Kafkas göçmenleri *Fatih –Ist.)

haysana Biley taşı. (Eşke *Divriği –Sv.)

haysanmak [**havıksınmak -1, haysınmak -2, haysunmak, haysutlanmak, horsunmak** (I) **-4**] Kıskanmak, çekememek. (Aşağıkıyılın *Ulubey –Or.)

[**havıksınmak -1**]: (Çukurkuyu *Bor –Nğ.)

[**haysınmak -2**]: (*Çarşamba –Sm.)

[**haysunmak**]: (–Or.)

[**haysutlanmak**]: (–To.)

[**horsunmak** (I) **-4**]: (–Uş.; Uzunmusa –Or.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

haysınmak 1. Pişman olmak: *O fırsatı kaçırdığım için şimdi haysınıyorum.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **2.** [→ **haysanmak**] **3.** Şaşmak. (Güney *Keşap –Gr.) **4.** Kaygılanmak, ah vah etmek. (*Görele –Gr.)

haysunmak [→ **haysanmak**]

haysutlanmak [→ **haysanmak**]

hayt Öküz durdurma ünlemi. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hayta 1. Çirkin vücutlu kadın. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Karı, eş, aile: *Hayta filan iyi mi?* (Kuşbaba *Bucak –Brd.) **3.** Yardakçı (kimse): *Bırak şu haytayı onu adamdan mı sayıyorsun?* (Nudra *Şarkîkaraağaç –Isp.) **4.** Duygusuz (kimse için): *Bu adam pek hayta bir şey.* (Kayı *Tosya –Ks.) **5.** Hayvan besleyen (kimse). (–Ant.)

haytanmak Sırt üstü yere yatmak: *Sen yere haytanıverde garnına bi bakıym.* (Numanoluk *Seyitgazi –Es.)

haytarmak Getirmek. (–Sm.)

haytısınmak Ümidi kesilmek: *Senden haytımsındı bu işi bana yapmazsın.* (Tahtacı –Isp.)

hayuk Tahta ya da paçavradan yapılan korkuluk. (Yerkesik –Mğ.)

hayva (I) [**hãyve**] Ayva. (*Akyazı ve çevresi, *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Kr. ve köyleri; –Ezc.; *Elmadağı –Ank.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Antakya, Hisarcık *Yayladağı –Hat.; *Bor –Nğ.; Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

[**hãyve**]: (*Akçeşehir –Bo.)

hayva (II) [→ **hayva demiri**]

hayva demiri [**hayva** (II), **hayvar** (I)] Tenekeyi lehimlemek için kullanılan bakır ya da demir araç. (Çöplü *Çivril, *Çal ve çevresi –Dz.; *İskilip –Çr.; –Ama.; –Rz.; Yavuz *Şavşat –Ar.; *Şarkışla –Sv.; *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**hayva** (II)]: (Fili *Biga –Çkl.; *Düzce –Bo.)

[**hayvar** (I)]: (*Bor –Nğ.; Karabulut *Akşehir –Kn.)

hayvadene Beyaz renkli, güzel kokulu bir çeşit ot. (Kümbet *Seyitgazi –Es.)

hayvah Eyvah! (Çıkrık *Mecitözü –Çr.; Dışlık *Kangal –Sv.)

hayvansemek İnek ve koyun çiftleşme isteği duymak. (Kazmasökü –Sn.)

hayvar (I) [→ **hayva demiri**]

hayvar (II) Balık yumurtası, havyar. (*Gerze –Sn.; *Ünye –Or.)

hayvar (III) Koruğun ilk durumu. (–Nğ.)

hayvara 1. İşsiz ve kararsızca dolaşan. (*Silifke –İç.) **2.** Zararını düşünmeden düzensiz iş yapan (kimse). (Tırnak *Gülnar –Af.)

hayvatlanmak Çocuk heyecanla bağırmak. (Memişli *Karaisalı –Ada.)

hāyve [→ **hayva** (I)]

hay vermek **1.** Coşarak bağırmak. (Hakkıbey –Ada.) **2.** Coşturmak, kışkırtmak. (Hakkıbey –Ada.)

hayyāh Evet, öyle, tamam. (Hacıahmet *Düzce –Bo.)

hayyı Evet, tabiî anlamında kullanılır: *–Sen ağaca çıkabilir misin? –Hayyı.* (İsabey *Çal –Dz.)

hayyır [→ **hayır** (I)]

haz (I) Borç, ödünç. (*Alucra –Gr.)

haz (II) **1.** Ödünç alınan sütlerin kaşık sapı ile ölçülüp işaretlenmiş yeri. (Başağrı *Mesudiye –Gr.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.) **2.** Süt ölçeği olarak kullanılan üzüm çubuğu. (–Ezm.; *Arapkir –Ml.)

haz (III) İştah. (*Gelendost –Isp.)

haz (IV) Gül ve ağaç yapraklarına dadanan bit, böcek. (*Merzifon –Ama.)

haza [→ **hazahır**]

hazaar Belki anlamında kullanılır: *–Ali'ye birşey ısmarladım aldımı ola?– Hazaar aldı.* (*İncesu –Ky.)

haz açacağı (I) Suyun sızmaması için yayık ve fıçılara geçirilen başlıklara yuva yapmakta kullanılan araç, testere. (–To.)

haz açacağı (II) İştah açacak biber, sarmısak, baharat vb. yiyecekler: *Sen haz açacağı şeyler yede ağzıyın dadı yerine gelsin.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hazahar Şüphesiz. (Dişli *Bolvadin –Af.)

hazahır [**haza, hazar, hazıhar**] Evet. (Afşar –Kn.)
[**haza**]: (*Doğanbey –Kn.)
[**hazar**]: (*Bozkır, *Beyşehir, –Kn.)
[**hazıhar**]: (–Kn.)

hazal [**hazel**] Kuruyup dökülen ağaç yaprağı. (–Kü.; *Artova –To.; *Bor –Nğ.; Güzelsu, Erenyaka *Akseki –Ant.)
[**hazel**]: (–Tr. ve ilçeleri)

hazan **1.** Fakir. (–Yz.) **2.** Aç gözlü (kimse). (–Yz.)

hazar [→ **hazahır**]

hazar ḫelver Yol yapımında yolu düzelten, taşları sıkıştıran silindir. (*Iğdır –Kr.)

hazel [→ **hazal**]

hazele Ele avuca sığmayan, yaramaz çocuk. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; Çakallı –Ada.)

hazer Büyüklük taslayan (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hazıhar [→ **hazahır**]

hazık Ham dut. (Zil *Alucra –Gr.)

hazın (I) [**hazınlık -1**] İnsan ve hayvanların kışlık yiyeceği. (*Afşin ve köyleri, Marabuz *Elbistan –Mr.; *Gemerek –Sv.; İncirli, Karakız *Sorgun, Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; Büyükafşar *Balâ –Ank.; *İncesu, Tavlusun, Erkilet, *Pınarbaşı ve çevresi, *Bünyan –Ky.; Kalaboynu *Saimbeyli –Ada.)
[**hazınlık -1**]: (*Gürün –Sv.)

hazın (II) [**hazin**] Toprağın hafif ıslaklığı: *Bu yıl hazın yok, kurak şimdiden kendisini gösteriyor.* (*Nizip –Gaz.)
[**hazin**]: (*Nizip –Gaz.)

hazın (III) Yakacak odun. (Sadık –Krş.; *Bünyan –Ky.)

hazın (IV) At, manda vb. hayvanların halsizliği, hasta olması hali: *Bu at hazın olmuş.* (–Yz.)

hazın damı [**hazın evi, hazınlık -2**] Kiler. (*Elbistan –Mr.)

[**hazın evi**]: (Tavlusun, Erkilet, –Ky.)
[**hazınlık -2**]: (Kayarcık *Saimbeyli –Ada.)

hazın evi [→ **hazın damı**]

hazınlık 1. [→ **hazın** (I)] **2.** [→ **hazın damı**]

hazırcı Hazırdan yiyen (kimse). (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

hazırrıḫ Hazırlık. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hazin [→ **hazın** (II)]

haziran Alıç. (–Bt.)

hazlamak (I) Çizmek: *Diken Ömer'in yüzünü hazlamış.* (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

hazlamak (II) Arkın suyunu belli ölçülere göre birkaç bağa, bahçeye bölmek. (*Ağın, *Keban –El.)

hazmur [→ **hözmür**]

hazna [**hazne**] Hazine. (Koyundere *Ahıska –Kr.)
[**hazne**]: (*Kandıra –Kc.)

hazna kemiği Döl yatağı çevresindeki kemik: *İneğin gannından çok yağ çıktı, nirdeyse hazna kemiği bile yağ kesileceğimiş.* (*Bor –Nğ.)

hazne [→ **hazna**]

haznegiş [→ **hazne eğişi**]

hazne eğişi [**haznegiş, hazne kesesi**] Sabana bulaşan çamurları kazımak için üvendirenin ucuna takılan demir araç. (*Ağın –El.)
[**haznegiş**]: (Kesme *Divriği –Sv.)
[**hazne kesesi**]: (*Kemaliye –Ezc.)

hazne kesesi [→ **hazne eğişi**]

hazval (I) [→ **havzal** (I) **-3**]

hazval (II) Sebzeler toplandıktan sonra bostanda kalan tevekleri. (–Krş.)

hazvel [→ **havzal** (I) **-3**]

hazver [→ **havzal** (I) **-3**]

he (I) [**hee -1, hege, heğe** (II), **heh, hehe, hek** (I), **heki** (I), **heñye, heye** (I), **heyek, hıyya**] **1.** Evet anlamında gerçekleme edatı olup soruların olumlu olduğunu belirtir. (*Dinar –Af.; Kayı –Isp.; –Brd.; –Mn. ve çevresi; *Edremit –Ba.; *Emet –Kü.; Sarıkavak, *Sivrihisar –Es.; *Akyazı –Sk.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Zile, Gökköy *Reşadiye –To.; Bayadı, *Mesudiye, *Ulubey –Or.; Sasu, Küçüklü *Bulancak, Çandır –Gr.; *Maçka –Tr.; –Gm.; –Rz.; Yavuz *Şavşat, Utav, Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç, –Ar.; Koyundere *Ahıska –Kr.; Ergan –Ezc.; *Erciş –Vn.; –Bt.; *Ağın, *Keban –El.; Aşudu *Darende –Ml.; *Birecik –Ur.; *Antakya –Hat.; *Gürün, *Gemerek –Sv.; Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; Atlandı *Kadınhanı, Gürnes *Akşehir, *Karaman, *Ermenek –Kn.; –Nğ.; *Osmaniye –Ada.; İncekum, Tekeler *Silifke –İç.; Karaçulha, Dont *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.; Kerkük; –Kıbrıs)
[**hee -1**]: (Çöplü *Çivril –Dz.; –Mn.; Fili *Biga –Çkl.; *Söğüt –Bil.; Tokat –Es.; *Karamürsel –Kc.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –To. ve köyleri; Danışman *Fatsa –Or.; Süme *Bulancak, Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr.; –Rz.; Utav *Yusufeli –Ar.; Ergan –Ezc.; –Gaz.; *Şarkışla –Sv.; *Bünyan –Ky.; –Nğ.; –Kn.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Tekeler *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**hege**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**heğe (II)**]: (–Ank.)
[**heh**]: (Kale *Tavas –Dz.)
[**hehe**]: (–Kü.; Peşman *Daday –Ks.; –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.)
[**hek (I)**]: (Yakademirciler, Çayır, Aliköy *Çaycuma –Zn.)
[**heki (I)**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**heñye**]: (Halilfakılı *Sorgun –Yz.)
[**heye (I)**]: (Akça *Dinar, *Emirdağ –Af.; Tahtacı –Isp.; *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Karapürçek –Ba.; Karkıncık *Artova –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; Sam, Kızılhisar, –Gaz.; *Elbistan –Mr.; Çaylı *Dörtyol –Hat.; Çamova, Eşke *Divriği, *Gürün, *Gemerek, *Şarkışla –Sv.; Gökdere *Akdağmadeni, Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; –Ank. ve köyleri; Bürüngüz –Ky.; *Avanos –Nş.; *Bor –Ng.; Fariske, Akmanastır *Ermenek, Bolay *Hadım, Berendi *Ereğli, –Kn.; *Kadirli, Çakallı *Kozan, Misis, *Bahçe, –Ada.; Yanpar *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.)
[**heyek**]: (–Zn.)
[**hıyya**]: (Hortma ve çevresi *Acıpayam –Dz.)
2. Ne? Anlamadım anlamında kullanılır. (*Bozdoğan –Ay.) **3.** Al anlamında kullanılır: *Öğretmenim kalemi he.* (Hortma *Acıpayam –Dz.)

he (II) Sepet. (Yolbaşı *Akkuş –Or.)
heb Tane: *Bir heb üzüm yedim ekşiydi.* (*Ağın –El.)
hebcirmek Aksırmak. (–Mr.)
hebe (I) Heybe. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.)
hebe (II) Nişan töreninde oğlan tarafının kız tarafına verdiği para: *Eminenin hebesini aldık.* (Güdül *Ayaş –Ank.)
hebene [→ **habene**]
hebeni [→ **habene**]
hebep Hortlak. (Alacalar *Kırkağaç –Mn.)
hebep olmak Boşa gitmek, boşuna geçmek. (–Kn.)
hebermek Getirmek. (*Sandıklı –Af.)
hebeyle İşte böyle: *Gel hebeyle otur.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hebik Kestaneyi dikeninden ayırmakta kullanılan tokmak. (Cumalıkızık –Brs.)
hebil (I) Genellikle uçurumlarda bulunan, kayaların üstüne yapışan bir çeşit sarmaşık. (*Kadirli –Ada.; Sayağzı *Silifke –İç.)
hebil (II) Bir çeşit armut. (*Ünye –Or.)
hebil (III) Çadırı kazığa bağlamaya yarayan ip. (Karahoca *Haymana –Ank.)
hebil (IV) Çakı. (Kesme *Eğridir –Isp.; *Alanya –Ant.)
hebire Ara vermeden, sürekli. (*Devrek –Zn.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Erenyaka *Akseki –Ant.)
ḫebis Malını yemeyen. (Ersis *Yusufeli, *Şavşat –Ar.)
ḫebiye Pekmez, zeytinyağı vb. sıvı maddeler konulan büyük testi. (*Antakya ilçe ve köyleri –Hat.)
heblem Ahmak. (*Kurşunlu –Çkr.; Yazıgınık *Mucur –Krş.)
heblemek Asmadaki üzümün olgunlaşmaya başlamış tanelerini yemek. (*Ağın, *Keban –El.)
hebük Harmanda samanı bir araya toplamaya yarayan araç, sıyırga. (Berk –Bo.)

hec Hiç. (Hasanoğlan –Ank.)

hecci Leylek. (*Antakya –Hat.)

hece Nice. (*Bergama –İz.)

hecelük Ekşi bir çeşit elma. (*Kavak –Sm.)

hecer Tavan. (Durlaz, İvriz *Ereğli –Kn.)

heceriyye Üstü açık ya da kapalı, taştan yapılmış su yolu, ark. (*Antakya –Hat.)

hecet **1.** Aygıt: *Usta marangoz ama, hecetleri iyi değil.* (*Hozat –Tn.) **2.** Eşya. (*Antakya –Hat.)

hece taşı Mezar taşı. (İğdecik –Isp.; Tokat –Es.; *Antakya –Hat.; Bahçeli *Bor –Nğ.; –Kn.)

heci (I) Değil mi? anlamında kullanılır: *Halit benim kitap sende heci?* (–Krş.)

heci (II) Kızkardeş ya da kızkardeş gibi yakın tutulan (kimse). (–Çr.)

hecik İnce bulgur, düğürcük. (–Ml.)

hecil Büyük (iğne için). (Derekülât *Çerkeş –Çkr.)

hecil düşmek [hecillenmek, hecil olmak] Utanmak, sıkılmak. (*Sivrihisar ve köyleri –Es.; –Yz.; *Bor –Nğ.)

[**hecillenmek**]: (Ersis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**hecil olmak**]: (*Keçiborlu –Isp.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Kr. ve köyleri; *Bor –Nğ.; –Kıbrıs)

hecillenmek [→ **hecil düşmek**]

hecil olmak [→ **hecil düşmek**]

hecimillet Çerçöp, pislik: *Bu suyun içinde her hecimillet var.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hecin vurmak Evde bükülen yün ipliklerinin şişle fazla kıllarını almak. (Kr. ve köyleri)

heciran [→ **hicran**]

hecirget [**hacırget, haçırdek, haçırget -1, haçırkat, haçirdek, hatırcek, haticek, hatircek, ḫeçirdek, hedirgeç, heldirgeç, helgirdeç, hetircek**] Tandır üzerine tencere koymaya yarayan, çeşitli biçimde olan demir ızgara. (Balçova –İz.; Kumarlar *Bayramiç –Çkl.; Beyoba, –Ank.; –Krş.; Tomarza, *Develi, Erkilet, Süksün *İncesu, Talas, Nize, Tavlusun, *Bünyan, –Ky.; *Ürgüp, Genezin *Avanos –Nş.; –Nğ.)

[**hacırget**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; *Bünyan –Ky.)

[**haçırdek**]: (*Sason –Sr.)

[**haçırget -1**]: (*Alucra –Gr.; *Iğdır –Kr.)

[**haçırkat**]: (–Bt.)

[**haçirdek**]: (*Ahlat –Bt.)

[**hatırcek**]: (–Sm.; Kurtkale –Kr.; *Pasinler –Ezm.; –Ezc.)

[**haticek**]: (–Ezm.)

[**hatircek**]: (–Ezm.; Cenciğe, Haşhaşı –Ezc.; Tutmaç –Sv.)

[**ḫeçirdek**]: (*Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.)

[**hedirgeç**]: (–Kc.; Efsun *Elbistan –Mr.; *Şarkışla, *Gemerek –Sv.; Çandır *Kalecik –Ank.; *Develi –Ky.)

[**heldirgeç**]: (Maksutlu *Şarkışla –Sv.; Bahçeli *Bor, –Nğ.)

[**helgirdeç**]: (–Sv.)

[**hetircek**]: (*Bayburt –Gm.; –Kr. ve köyleri; –Ezm.; –Ezc.; –Vn.; *Pınarbaşı, Erkilet –Ky.)

heciş [**heç** (I), **hiç** (II)] Tuz. (–Or. ve köyleri)

[**heç** (I)]: (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

[**hiç** (II)]: (Havran, *Edremit –Ba.)
hecit Süpürge. (*Kaş –Ant.)
hecit mecit Biçimsiz, eciş bücüş. (*Kelkit –Gm.)
hecle Un çorbası. (–Tr.)
hecran [→ **hicran**]
heç (I) [→ **heciş**]
heç (II) Hiç. (Kumdanlı *Yalvaç, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brs.; Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Dz.; *Sivribisar –Es.; –Sm.; *Merzifon –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Iğdır –Kr. ve köyleri; –Gaz.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; *Ermenek –Kn.; Orhancı *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.)
heç (III) **1.** Mısır vb. bitkilerin sapı. (Ortaköy, Ersis *Yusufeli –Ar.) **2.** Patlatılmış mısır. (–Ky.; –Nğ.)
heççi Omuzda su taşımaya yarayan sırık. (–Ezm. ve çevresi; *Tercan –Ezc.)
heççenine Cennet böceğinden büyük bir çeşit böcek. (–Ezm.)
heççik Beştaş oyunu: *Kızlar heççiğe oturdu daha kalkarlar mı?* (Kesme *Divriği –Sv.)
heçdinmek [→ **hışdınmak -1**]
heçik Kirişten daha ince üç metre uzunluğunda ağaç. (*Osmancık –Çr.)
heçirdek [→ **hecirget**]
héçoḫ Hiç olmazsa: *Héçoḫ öbür kardeşini bu sene askere almasalar.* (–Bt.)
heç olmak Ziyan olmak, boşa gitmek. (Hevis *Artova –To.)
heçtinmek Bırakmak, vaz geçmek: *Ben bu işi heçtindim.* (Kocayatak *Serik –Ant.)

hedde **1.** Bakır yapmakta kullanılan kalaycı aracı. (–Ank.) **2.** Kayışa çizgi çizmekte kullanılan saraç aracı. (–Ank.)
hedden Eskiden kuyumcular tarafından ağırlık yerine kullanılan keçiboynuzu çekirdeği. (–Isp.)
hedebi Yemek sofrası, seccade vb. şeyler için kullanılan örtü. (*Silifke ve çevresi –İç.)
hedede Birisine başkasının aracılığı ile söylenen söz. (Çıkrık *Mecitözü –Çr.; –Yz.)
hedek [→ **hedik** (I) **-1**]
hedeme (I) [**hedemelik**] Evlenmelerde kız tarafının erkek tarafından aldığı para, armağan: *Kızın hedemesine kaç lira verdiniz?* (Karkıncık *Artova –To.; –Kr.; *Gürün, Kesme *Divriği –Sv.; Karaçulha *Fethiye –Mğ.)
[**hedemelik**]: (–Kn.; Karaçulha *Fethiye –Mğ.)
hedeme (II) [**hedim**] Enenmiş kimse, hadım. (*Maçka ve köyleri –Tr.)
[**hedim**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hedemelik [→ **hedeme** (I)]
hedere İri vücut. (–Yz.)
hederlemek [**hedillemek**] Ansızın ürkmek. (Bayadı –Or.)
[**hedillemek**]: (*Ulubey –Or.)
hederlenmek Korkmak. (Şıhlar *Ulubey –Or.)
hederli Özürlü, kusurlu. (–Sm.)
heder almak Örnek almak, ibret almak: *Şuna bak da heder al.* (Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; *Bor –Nğ.; Bayındır *Beyşehir –Kn.)
hedersiz Utanmaz, düşüncesiz: *İnsannar biraz heder sahabı olmalı, ama o hedersizin biri.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hedi Haydi: *Hedi sen de gel.* (Peşman *Daday –Ks.)

hedi hedi Yavaş yavaş. (Harput –El.)

hedik (I) [**hadik** (II), **hatik** (II), **hedek, hedik aşı -2, hedük, hevdik**] **1.** Haşlanmış buğday, bulgur, mısır, nohut vb. şeyler. (Aziziye, Güveççi, Bademli, Bayat, *Emirdağ –Af.; –Isp.; *Gördes –Mn.; Mormat *Ezine –Çkl.; *İnegöl –Brs.; Atlas *Sivrihisar, Tokat –Es.; –Bo.; –Ks.; Dümeli –Çkr.; *İskilip, Kavşit *Sungurlu, –Çr.; –Sn.; Kolay *Bafra, Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.; *Merzifon, *Taşova, –Ama.; *Artova, *Zile, –To. ve çevresi; Kuzköy *Ünye, *Mesudiye –Or.; *Şebinkarahisar, Süme *Bulancak –Gr.; *Kelkit ve çevresi, –Gm.; Çayağzı *Şavşat, Malkara, Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Sarıkamış ve köyleri –Kr.; –Ezm; Ergan, –Ezc.; –Vn.; –Md.; *Ağın, *Keban, Harput, Aşudu *Darende, –Ml.; –Ur.; *Nizip –Gaz.; Eldilek *Elbistan, *Afşin ve köyleri –Mr.; Küçükçaylı *Dörtyol, *Antakya –Hat.; Çepni, Karaözü *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla, İslim *Yıldızeli, Çamova *Divriği, Ağrakos *Suşehri, Telin *Gürün, *Zara, *Koyulhisar, Tutmaç –Sv.; İncirli –Yz.; Büyükafşar*Kırıkkale, *Kalecik, Şabanözü *Polatlı –Ank.; –Krş.; *Develi, Zencidere, Talas, Demirciler, Gebze, *Bünyan, *Pınarbaşı, Akçakaya, Erkilet, –Ky.; –Nş.; *Bor –Nğ.; *Karaman, Aşağıtuzlukçu *Akşehir –Kn.; *Osmaniye –Ada.; *Mersin ve köyleri –İç.; Bağyaka *Finike –Ant.)

[**hadik** (II)]: (–Bt.)

[**hatik** (II)]: (–Bt.; –Dy.; –Mş.)

[**hedek**]: (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; –Gaz.)

[**hedik aşı -2**]: (Vazıldan *Divriği –Sv.)

[**hedük**]: (Palha *Divriği –Sv.)

[**hevdik**]: (–Vn.)

2. Aşure. (*Osmancık, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.) **3.** Bulgur. (*Yalvaç, Gönen –Isp.; –Ank.; Göcer –Kn.) **4.** Kalın, kısa başlıklı ve kırmızı taneli iyi cins buğday. (–Vn.) **5.** Çocukların ilk dişlerinin çıktığı zaman yapılan mısır haşlaması. (–Ezm.) **6.** Çerez. (Gürnes *Akşehir –Kn.) **7.** Taze fasulye. (*Kemaliye –Ezc.; –Sv.)

hedik (II) [**helik** (III) **-2, 3**; **hetik, hidik**] **1.** Kara batmamak için ayağa giyilen, altı şerit şeklinde kesilmiş gönlerle kaplı, yuvarlak bir çeşit kar ayakkabısı. (Sarıca *Gölköy, *Ünye –Or.; *Alucra, Tepeköy, Piraziz, Şehli –Gr.; Kozaysa *Akçaabat –Tr.; –Rz.; Yavuz *Şavşat, Düzenli, Kaynarca *Borçka –Ar.; –Ezc.; –Dy.; Yukarıbağlar –Ml.; Doğanbey *Saimbeyli –Ada.)

[**helik** (III) **-3**]: (–Mr.)

[**hetik**]: (Gebera, *Göksun, *Elbistan –Mr.)

[**hidik**]: (*Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; Küçükçayır –Rz.)

2. Çocuk ayakkabısı, patik. (*Bor –Nğ.)

[**helik** (III) **-2**]: (*Kula –Mn.)

3. Örme terlik. (*Şile –Ist.; Bayadı –Or.)

hedik aşı 1. Pekmezle yarmadan yapılan bir çeşit çorba. (Ovasaray –Çr.) **2.** [→ **hedik** (I) **-1**]

hedik kurmak Kaynamış buğdayla ce-

viz içini karıştırmak. (Heris *Artova –To.)

hedikleme [→ **hediyleme**]

hedillemek [→ **hederlemek**]

hedim [→ **hedeme** (II)]

hedirgeç [→ **hecirget**]

hediyleme [**hedikleme, hefilemeyh**] Gizli şeyleri dinleme, gözetleme. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hedikleme**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hefilemeyh**]: : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hedük [→ **hedik** (I) **-1**]

hee 1. [→ **he** (I) **-1**] **2.** Şaşma bildirir ünlem. (Aşudu *Darende –Ml.)

heeri Yahu! (*Zile, *Artova –To.)

hees [**heğes, hens, hevis** (I) **-2, heviis**] Sabanın tarlada açtığı iz. (Ebülhayır –Or.)
[**heğes**]: (*Ulubey –Or.)
[**hens**]: (Şıhlar *Ulubey –Or.)
[**hevis** (I) **-2**]: (Kızık *Artova –To.)
[**heviis**]: (*Merzifon –Ama.; Karkıncık *Artova, *Zile –To.; Havuz *Kangal –Sv.)

hefek [→ **hapenk** (I) **-4**]

hefelci Gereksiz yere telaşlanan (kimse): *Sende amma hefelcisin ha, çocuk düşmüş azcık başı cızılmış.* (*Antakya –Hat.)

hefeli Nemli. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hefilemeyh [→ **hediyleme**]

hefillenmek Gereksiz yere telaşlanmak. (*Antakya –Hat.)

hefkere 1. Evin çevresindeki küçük sebzelik. (Küçükçaylı *Dörtyol –Hat.; –Ada.; Dervişli, Bahçe, Sökün *Silifke –İç.) **2.** Çevrilmiş avlu. (*Silifke –İç.)

hefnek Korkak (kimse): *Ne hefnek adam.* (*Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gm.)

heften Büsbütün, hep birlikte. (Çöplü *Çivril –Dz.)

heftik (I) Boşluk, işsizlik: *Şimdiden sonra iş kalmadı artık heftikle vakit geçireceğiz.* (*İncesu –Ky.)

heftik (II) **1.** Kuruntu, vesvese, endişe: *Bu gece uyuyamadım heftik sardı beni.* (*Bünyan –Ky.; *Ürgüp –Nş.) **2.** Ruh: *Heftiğim daraldı.* (*Kaman –Krş.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

heftik (III) Peş, arka: *Ne heftine düşüyor.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

heftik etmek Oyalanmak, vakit geçirmek. (Fetullah *Develi –Ky.; *Kozan, İncirlik –Ada.; Aslanköy *Mersin –İç.)

heftiklemek 1. İşe geç kalmak, gecikmek. (Aslanköy *Mersin –İç.) **2.** Kararsız olmak, ne yapacağını şaşırmak. (–Ky.)

heftiklenmek [→ **hıthıtlanmak**]

heg (I) [→ **heğ** (I)]

heg (II) [→ **heğ** (II) **-2**]

heg (III) Hak. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hegbeli Kambur (kimse). (Çakırlar *Akşehir –Kn.)

hegden [**heğden, hekden, herden, heyden**] Tabaklıkta deri ıslatılan kireç çukuru. (*Antakya –Hat.)
[**heğden**]: (–Ky.)
[**hekden**]: (*Niksar –To.)
[**herden**]: (–Nğ.)
[**heyden**]: (–Isp.; –Çkr.; *Kilis –Gaz.)

hege [→ **he** (I) **-1**]

hegel [→ **hekel**]

hegi [**heğ** (III)] Eğer, şayet. (Şenoba *Uludere –Hak.)
[**heğ** (III)]: (–Dy.)

hegidi [→ **heğri**]

hegke Heybe. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

heglim heglim Salkım salkım. (Köşker –Krş.)

heğ (I) [**heg** (I), **heğe** (I), **hek** (II), **hey** (I), **heye** (II), **heyg, heyhey** (I)] Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (–Ay.; *Bayramiç –Çkl.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; Üçköy, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Erbaa, Kuzköy *Ünye, Sarıca *Gölköy –Or.; *Koyulhisar, *Gemerek –Sv.; Ağaeli *Kalecik –Ank.; *Mucur –Krş.; Erkilet, Talas, *Develi, *Bünyan –Ky.; –Nş.; *Bor –Nğ.; Çakallı –Ada.)
[**heg** (I)]: (*Antakya ve köyleri –Hat.; Ortabereket *Ayaş –Ank.; *İncesu, Erkilet –Ky.)
[**heğe** (I)]: (Elecik *Kalecik –Ank.)
[**hek** (II)]: (*Siverek –Ur.)
[**hey** (I)]: (Kadı *Kozlu –Zn.; Saray *Çerkeş, *Kurşunlu –Çkr.; –Sn.; *Bafra, *Çarşamba, –Sm.; *Zile –To.; *Ünye, Danışman *Fatsa, Bayadı, Sarıca *Gölköy –Or.; Tepeköy, Piraziz –Gr.; –Sv.; Çamıllı *Ayaş –Ank.; –Nş.; *Bor –Nğ.)
[**heye** (II)]: (*Çubuk –Ank.)
[**heyg**]: (*Tosya –Ks.)
[**heyhey** (I)]: (–Kn.)

heğ (II) [**heg** (II)] **1.** Davar çağırma ünlemi. (Eşke *Divriği –Sv.) **2.** Seslenme ünlemi, hey. (–Çr.; –Krş.; –Ky.)
[**heg** (II)]: (–Çr.; –Krş.; –Ky.)

heğ (III) [→ **hegi**]

heğden [→ **hegden**]

heğe (I) [→ **heğ** (I)]

heğe (II) [→ **he** (I) **-1**]

heğes [→ **hees**]

heğil heğil Sallanarak, yavaş yavaş hareket eden (şeyler için). (Kala *İncesu –Ky.)

heğit Yayla çalınan üç telli kemençe. (–Ank. ve çevresi; –Nğ. ve çevresi)

heğiz Tütün tarlasında açılan su yolu. (Sulusaray *Artova –To.)

heğre [→ **here** (II)]

heğri [**hegidi**] Yahu anlamında kullanılır: *Çarşıya gitmiyek heğri.* (–To. ve köyleri; Dışlık *Kangal –Sv.)
[**hegidi**] : (*Divriği –Sv.)

heh [→ **he** (I) **-1**]

hehe [→ **he** (I) **-1**]

hehey Hayvan çağırma ünlemi. (Boztekke –Gr.)

heheyyenam Kınamak için söylenir. (Babadağ *Sarayköy –Dz.)

hehlemeyh Kuvvetle vurmak. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hejir İncir. (Şenoba *Uludere –Hak.)

hek (I) [→ **he** (I) **-1**]

hek (II) [→ **heğ** (I)]

hek (III) Azılı erkek domuz. (*Tarsus ve köyleri, *Silifke ve köyleri, *Mut ve köyleri –İç.)

hek (IV) Yenmeyen meyve ve sebzeler. (–Ml.)

heka Gibi anlamında kullanılır: *Senin heka konuşuyorum ben de.* (Demirli *Bucak –Brd.)

hekden [→ **hegden**]

heke (I) Öfke, kızgınlık, heyecan. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

heke (II) [→ **helke** (I) **-1**]

hekel [**hegel**] Hasta hayvan: *Bu kuzu hekel de onun için sürüye katılmıyor.* (Kitiz *Göksun –Mr.)
[**hegel**]: (Efsun *Elbistan –Mr.)

hekelek İri, şişman (kimse). (Boynuyoğun –Ada.)

hekelenmek Kızmak, sinirlenmek. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

ḫekengaz [**herkendaz**] Ateş küreği. (*Iğdır –Kr.)
[**herkendaz**]: (*Varto –Mş.)

hekerke Ufak su sarnıcı. (*Elbistan –Mr.)

heket **1.** Öykü, masal. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.; Aşudu *Darende –Ml.; *Antakya –Hat.) **2.** Sohbet, dedikodu: *Gene hekete daldınız.* (*Antakya –Hat.; –Ank.)

heket vermek Öykü anlatmak. (Aşudu *Darende –Ml.)

heki (I) [→ **he** (I) **-1**]

heki (II) Derinin üzerindeki tüy, yağ ve pislik. (–Ed.)

hekir Eritilmiş yağın tortusu. (*Koyulhisar, *Zara –Sv.; *Pınarbaşı, *Bünyan, –Ky.; –Nş.; –Kn.; *Kozan –Ada.)

hekirge [→ **heküge**]

hekke [→ **helke** (I) **-1**]

heklemek (I) [→ **heyiklemek -2**]

heklemek (II) Köpek ürümek. (Kızılca *Hadım –Kn.)

heklemek (III) Toprağı sürmek: *Ahmet tarlayı hekledi.* (–Gr.)

hekman Ağaçtan ya da taştan yapılmış birkaç basamaklı merdiven. (Kızılca *Hadım –Kn.)

hekövü **1.** Hendek: *Yolun kenarına hekövü açmak lazım.*(*Gölköy –Or.) **2.** Ark. (*Gölköy –Or.)

hekuge [→ **heküge**]

hekur hokur Aceleyle, gelişigüzel iş yapmayı, yemek yemeyi anlatır. (–Ml.)

hekü İpliklerin dokuma tezgahlarında bıraktığı pamukçuklar. (*Merzifon –Ama.)

heküge [**hekirge, hekuge, hekürge**] Taştan yapılmış üstü kapalı su yolu. (–Kü.; Karkıncık *Artova –To.; *Erciş –Vn.; Harput –El.; *Koyulhisar, –Sv.)
[**hekirge**]: (–Ml.)
[**hekuge**]: (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**hekürge**]: (*Taşova –Ama.; Harput –El.; –Ml.)

heküke Sınır. (*Erciş –Vn.)

hekürge [→ **heküge**]

hel (I) **1.** Gelin süsü, gelin teli. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; –To.) **2.** Yaldız. (–Brd.)

hel (II) [**helle** (IV), **helli** (I) **-1**] Kartal. (–Çkr.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –To.; –Sv.)
[**helle** (IV)]: (–Isp.)
[**helli** (I) **-1**]: (*Nazimiye –Tn.)

hel (III) Harman sıyırgası. (Şıhlar *Ulubey –Or.)

hel (IV) Zencefilgillerden, sıcak iklimli yerlerde yetişen ıtırlı bir bitki, kakule. (*Iğdır –Kr.)

hel akıl Az akıllı (kimse). (Küçükisa *Zile –To.)

helane Kazan. (–Nğ.)

helasacı Ramazanda kapı kapı dolaşarak şarkı söyleyen. (–Sn.)

helāy Bir çeşit kuş. (Misis –Ada.)

helba Mısır unundan yapılan bir çeşit helva. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

helbet [**ḫelvet**] Elbet, her halde, şüphesiz. (–Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Şenoba *Uludere –Hak.; –Gaz.; Telin *Gürün –Sv.)

[ḫelvet]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ḫelbir [→ **helvir**]

helçe Küçük duvar halısı, seccade. (*Iğdır –Kr.)

helçik Yapıda dikey olarak kullanılan direkler. (Merakuz *Elbistan –Mr.)

heldirgeç [→ **hecirget**]

heldir heldir [**heldir hüldür**] Düzensiz bir biçimde, sallanarak yürümeyi anlatır. (Kurna –Brd.; *Merzifon –Ama.; Bayadı –Or.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**heldir hüldür**]: (–Çr.)

heldir hoyuk etmek Çukur kazmak. (–Çr.)

heldir hüldür [→ **heldir heldir**]

hele Sonra: *Sen heleden gel sene bişey vörürüm.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

helebi [→ **halebi**]

helecüh [→ **helelik**]

heleç İncir pestili. (*Alanya –Ant.)

helef Halı. (–Ar.)

helehüle İyi, fena değil anlamında kullanılır: *Dün aldığım at öyle helehüle bir şey.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

heleke (I) Çember, daire. (*Antakya –Hat.)

heleke (II) **1.** Teneke. (–Ank.) **2.** [→ **helke** (I) **-1**]

heleke (III) Düğün eğlencesi. (*Seyitgazi –Es.)

helekeci 1. Komisyoncu, simsar. (–Sv.) **2.** Vurguncu. (–Sv.)

hele ki İyi ki, yerinde ki anlamında kullanılır: *Hele ki geldin sana bir şey diyecektim.* (Çıkrık *Mecitözü –Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çamova *Divriği –Sv.; *Bor –Nğ.)

helel [→ **helhel** (I)]

helele Yırtıcı kuş. (*Çal –Dz.)

helelik [**helecüh, helelikte, heleliyhde, heleme**] Şimdilik. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ardanuç –Ar.; –Kr.; Tutmaç –Sv.)

[**helecüh**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**helelikte**]: (–Ezm.)

[**heleliyhde**]: (*Iğdır –Kr.)

[**heleme**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

helelikte [→ **helelik**]

heleliyhde [→ **helelik**]

heleme [→ **helelik**]

hele mele 1. Şöyle böyle. (*Gelendost –Isp.; –Dz.; Tokat –Es.; *Safranbolu –Zn.; *İskilip –Çr.; –Ur.; Vazıldan *Divriği –Sv.) **2.** Hayal meyal. (–Ks.)

helemeş Ağırbaşlı olmayan kadın. (Haçavera *Maçka –Tr.)

helemme Ya anlamında bağlaç: *Sen öyle dedin helemme, mesele böyle değil.* (–Brd.)

helep (I) Büyük iplik çilesi: *Bir helepten bir çift çorap yapılır.* (Havsu *Kelkit –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.)

helep (II) Kurutulmuş dolmalık patlıcan, biber. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

helep şalgamı Yer elması. (–Bo.)

helesa Denizle ilgili türkülerde geçer ve kışkırtıcı bir ünlem olarak kullanılır. (*Akçaşehir –Bo.)

hele sakası Ansızın meydana gelen kaza, belâ. (*Bor –Nğ.)

helese (I) Çok kaynayarak bulamaç haline gelen yemek: *Pişmiş helese olmuş.* (*Merzifon ve çevresi –Ama.)

helese (II) [→ **heleşe** (II)]

heleş Pekmezle yapılan bir çeşit tatlı, reçel. (*Anamur –İç.; *Alanya –Ant.)

heleşe (I) Meşale. (Ortaköy *Çal –Dz.)
heleşe (II) [**helese** (II)] Şaka. (Kaboğlu –Zn.; Afşar *Hadım –Kn.)
[**helese** (II)]: (Dont *Fethiye –Mğ.)
heleşe etmek 1. Konuşmak: *Ali Hasan'la heleşe ediyor.* (Bayat –Af.) **2.** Eğlenmek. (Güllü *Buldan –Dz.; Kala *İncesu –Ky.)
heleşek çekmek Hora tepmek: *Çocuklar heleşek çekmeyin.* (Gönen –Isp.)
heleşem yapmak Gürültü yaparak eğlenmek, şenlik yapmak. (*Bor –Nğ.; Reis –Kn.)
heleşenk Şenlik, gürültülü eğlence: *Bu akşam sizin evde heleşenk vardı.* (Çığrı *Dinar –Af.; Korucuk *Gülnar –İç.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
helet Düğünde oğlan tarafının kız tarafına verdiği hediye. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; *Antakya –Hat.)
heletek [**heleter**] Çamaşır sepeti. (–Mn.)
[**heleter**]: (Rumeli göçmenleri –Ist.)
heleter [→ **heletek**]
heletmek Bir şeyi çok kazanmak, çok ürün almak: *Herif buğdayı, arpayı heletti.* (Aslanköy *Mersin –İç.)
heletüne Bıldırcın. (Buğabağı –Çr.)
helevetsiz Gönülsüz, isteksiz yapılan (iş için): *–İşler nasıl emioğlu ? –Adam sorma helevetsiz, işlerin dadı yoh.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
helevi [→ **halebi**]
helevun etmek Heyecanlanmak, telâşlanmak: *Çok helevun etme.* (*Kemah –Ezc.; –Ml.)
helevze [→ **heleze -1**]
heleyhden düşmek Güçsüz kalmak, kuvvetten düşmek: *Atın dalınnan o gadar goşdum ki heleyhden düştüm.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
helez Kertenkele. (Ersis *Yusufeli, Öğdem –Ar.)
heleze [**helevze, helize** (III) **-2**] **1.** Alaycı, geveze, kavgacı. (Çığrı *Dinar –Af.; *Beyşehir –Kn.; Eskihisar *Elmalı –Ant.; Kaya, Ören *Fethiye –Mğ.)
[**helevze**]: (Yusufça *Gölhisar –Brd.)
[**helize** (III) **-2**]: (*Acıpayam –Dz.) **2.** Serseri, başıboş (kimse). (*Yalvaç –Isp.)
helge [→ **helke** (I) **-1**]
helgel Çocuk bileziği. (–Brd.)
helgin (I) **1.** [→ **helke** (I) **-1**] **2.** Büyük bakır leğen. (*Osmaniye –Ada.)
helgin (II) Ateş küreği. (Helete *Pazarcık –Mr.)
helgin (III) [→ **herkil -2**]
helgirdeç [→ **hecirget**]
helha Atmaca türünden yırtıcı bir kuş. (İkipınar *Mihalıççık, Tokat –Es.; Çimşit *Balâ –Ank.)
helhal [→ **helhel** (I)]
helhel (I) [**helel, helhal, helheli**] Bilezik. (–Af.; *Keçiborlu, –Isp.; –Brd; Narlıdere *Çivril, *Çal, Bereketli *Tavas –Dz.; Umurlu, Kuyucak, Haydere *Bozdoğan –Ay.; Yatağan *Akhisar –Mn.; –Kn.; *Manavgat –Ant.; Kavaklıdere –Mğ.)
[**helel**]: (Seydiler *Fethiye –Mğ.)
[**helhal**]: (İlyaslı *Kırkağaç –Mn.)
[**helheli**]: (*Söğüt –Bil.)
helhel (II) [**helhu**] **1.** Çaylak. (Tanrıvermiş *Mecitözü –Çr.)
[**helhu**]: (Efsun *Elbistan –Mr.) **2.** Atmacadan küçük bir çeşit yırtıcı kuş. (*Eğridir –Isp.)

helhel (III) Bir çeşit küçük böcek. (Güney *Yeşilova –Brd.)

helhel (IV) **1.** Serseri. (Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.) **2.** Ağırbaşlı olmayan (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

helhel (V) **1.** Birini kızdırmak için söylenir. (*Şarkışla –Sv.) **2.** Kadına hakaret olarak söylenir. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

helhel (VI) İvedilik anlatır: *Kardeşim adamı helhele düşürme, şöyle ferah ferah gidelim.* (–Çr.)

hel hel 1. Boğayı çiftleşmeye kışkırtmak için söylenir. (*Maçka ve köyleri –Tr.) **2.** Bıldırcını yere indirmek için söylenir. (Cedere *Arpaçay –Kr.)

helhela [**helhop**] Evecen (kimse): *Ne helhelasın.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.) [**helhop**]: (–To.)

helhele çağırmak Düğünlerde şarkı söylemek: *Haydi kızlar helhele çağırın.* (–Dy.)

helheli [→ **helhel** (I)]

hel helu Kuşları civcivlerden uzaklaştırmak için söylenir. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

helhop [→ **helhela**]

helhu [→ **helhel** (II) **-1**]

heli Ceviz içi. (–Ml.)

hélige Yemeği yapılan bir çeşit ot. (*Nazimiye –Tn.)

helig hülüg [→ **helik hülük**]

heligülü Değnek, topaç ve kozakla oynanan bir çeşit çocuk oyunu. (–Kn.)

helik (I) [**hellik** (I)] **1.** Duvar örerken büyük taşların arasına, boşluklara konulan ufak taş parçaları. (Çığrı *Dinar, *Bolvadin, Örenköyü, Davulga *Emirdağ –Af.; Uluğbey, Yassıören *Senirkent, Hamidiye *Keçiborlu, *Eğridir, Körküler *Yalvaç –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Çal, Honaz, Bekilli, –Dz.; Çamaltı *Menemen –İz.; *Ayvacık –Çkl.; Tokat *Sivrihisar, Çağlan –Es.; *İzmit –Kc.; Ovasaray, Buğabağı, Büğdür, Saimbey, Çıkrık *Mecitözü, Yakçam *Sungurlu, –Çr.; *Merzifon –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Andırın, *Afşin, Önsen, Efsus *Elbistan –Mr.; Maksutlu *Şarkışla, *Koyulhisar, Telin *Gürün, Çepni *Gemerek, –Sv.; İncirli, Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; Faraşlı *Kalecik, Çanıllı, Güdül *Ayaş, Karahoca *Haymana –Ank.; Köşker, Serçe –Krş.; Süksün, Kızılviran *İncesu, Elbaşı *Bünyan, Erkilet, *Pınarbaşı ve çevresi –Ky.; Genezin *Avanos, *Ürgüp –Nş.; *Bor, Uluağaç –Nğ.; *Karaman, Karaviran, Yendiğin, *Ereğli, Zıvarık, Botsa –Kn.; Haruniye *Bahçe, *Kozan, Misis, Gökdere *Osmaniye –Ada.; *Mut ve köyleri, Tosnurlu, Kızılören *Silifke, *Mersin –İç.; Bağyaka *Finike, *Alanya, *Marmaris, Abdurrahmanlar *Serik, *Akseki, –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; –Kıbrıs) [**hellik** (I)]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

2. Kiremit ve tuğla parçaları. (–Ada.)

helik (II) **1.** Yemeğin içinde bulunan taneler: *Bu yemeğin hiç heliği yok.* (–Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.) **2.** Erik vb. ezmelerin içinde bulu-

nan kabuklu kısım. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

helik (III) **1.** [→ **halık** (I)] **2.** [→ **hedik** (II) **-2**] **3.** [→ **hedik** (II) **-1**]

helik (IV) İneklerin boynuna takılan ve mengür denilen ağacın ucundaki ip. (Başağrı *Mesudiye –Gr.)

helik (V) Sellerle sürüklenip biriken ağaç parçacıkları. (*Erbaa –To.)

helik (VI) Tezek: *Bu tarla çok helikli.* (Bozoğlak –Ks.)

helik (VII) Ortasına iğ geçirilmiş, huni biçiminde, iplik bükmeye yarayan taş. (Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

helike (I) [→ **helke** (I) **-1**]

helike (II) Lohusa kadınların gördüğü kâbus, al. (*Nazimiye –Tn.)

helik hülük [**helig hülüg, helük hülük -1**] Değersiz, önemsiz, ufak tefek şeyler için kullanılır: *Emeğine yazık değil mi böyle helik hülük şeylerle uğraşıyorsun?* (*Dinar –Af.; –Isp.; Çöplü *Çivril –Dz.; Tokat –Es.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; –To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

[**helig hülüg**]: (–Brd.)

[**helük hülük -1**]: (Karkıncık *Artova –To.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Ermenek –Kn.)

heliklemek Duvar örerken büyük taşlar arasındaki boşlukları küçük taşlarla doldurmak. (*Bor –Nğ.; –Kn.)

helikletmek Duvardaki boşlukları küçük taşlarla doldurtmak. (*Bor –Nğ.)

helimlenmek Yemek koyulaşmak. (*Zile –To.)

helip Ağzı geniş sırlı küp. (–Dz.)

helis Sütlü bir çeşit ot. (*Ahlat –Bt.)

helisa 1. [→ **helise -1**] **2.** Şeker, un ve yağdan yapılan helvaya benzer bir çeşit tatlı. (*Nazimiye –Tn.)

helise [**helisa -1**] **1.** Buğday yarmasından yapılan bir çeşit etli yemek, keşkek. (*Bayburt –Gm.; *Iğdır –Kr.; Kargın –Ezm.; *Ahlat –Bt.; Süksün *İncesu, –Ky.; –Nğ.; *Çumra –Kn.)

[**helisa -1**]: (*Nazimiye –Tn.) **2.** Buğday yarması, keşkeklik. (*Burhaniye –Ba.) **3.** Tarçın, şeker ve nişasta kaynatılarak yapılan, baş dönmesine iyi gelen bir çeşit ilâç. (–Ezm.)

helize (I) Piç. (Güney *Yeşilova –Brd.)

helize (II) Ablak yüzlü (kimse). (Güney *Yeşilova –Brd.)

helize (III) **1.** Güvenilmeyen (kimse): *Bu helizelerle işim yok.* (Güney *Yeşilova –Brd.) **2.** [→ **heleze -1**]

helizen Salyangoz. (–Ml.)

helke (I) [**halke, heke** (II), **hekke, heleke** (II) **-2, helge, helgin** (I) **-1, helike** (I), **helkek, helker, helki**] **1.** Su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova. (Öğret, Eber *Dinar, Bayat *Emirdağ –Af.; Bozkuş –Uş.; Küçükkabaca *Uluborlu, Yarıkkaya, Gemen, Sücüllü, Körküler *Yalvaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; Seyideli –Brd.; Homa *Çivril, Çardak, Honaz, –Dz.; Geyre *Karacasu, Köşk, *Germencik –Ay.; *Çeşme, *Tire, *Bergama –İz.; *Kula –Mn.; Aksakal *Bandırma –Ba.; Çukurhisar *Söğüt –Bil.; *Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Gölcük –Kc.; *Düzce, Yazıca, Ören-

cik *Gerede, Kızık –Bo.; Bulak, *Safranbolu –Zn.; *Kurşunlu –Çkr; Maksutlu *Osmancık, *Sungurlu, Eskice, *Alaca, *İskilip –Çr.; –Sn.; *Vezirköprü –Sm.; *Merzifon, Sarayözü *Ezine –Ama.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr.; Uluşiran *Şiran, –Grn.; Peterek *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Ergan *Refahiye –Ezc.; *Hekimhan, Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin, Varyanlı, –Mr.; Eskihüyük *Şarkışla, Telin *Gürün, *Koyulhisar, Alakilise, Çepni *Gemerek, *Suşehri, –Sv.; Salmanfakılı, –Yz.; *Polatlı, *Kızılcahamam, *Beypazarı, *Kalecik, Çanıllı *Ayaş, *Keskin –Ank.; *Mucur, –Krş.; *Avanos –Nş.; *Pınarbaşı ve dolayları, Elbaşı, *Bünyan, Ayvaz *Develi, Karakaya, –Ky.; *Aksaray –Ng.; –Kn. ilçe ve köyleri; Misis, *Tarsus, *Kozan, Alibeyli, Doğanbeyli, İncirlik –Ada.; *Silifke, Takanlı *Mersin, *Gülnar, Teniste, *Anamur –İç.; *Serik, *Alanya, Bayat *Elmalı, *Akseki, Gündoğmuş *Kaş –Ant.; Gülağzı, *Marmaris –Mğ.; –Ed.)

[halke]: (Bölcek –Kü.; –Çkr.; *Mut ve köyleri –İç.)

[heke (II)]: (Sabanlı *Karapınar –Kn.)

[hekke]: (–Çr.)

[heleke (II) -2]: (–Af.; *Eğridir ve köyleri –Isp.; –Yz.; –Ky.; Kayarcık *Saimbeyli –Ada.)

[helge]: (*Şebinkarahisar –Gr.; *Osmaniye –Ada.)

[helgin (I) -1]: (Haruniye *Bahçe –Ada.)

[helike (I)]: (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; Gödene *Finike –Ant.)

[helkek]: (Ayvalı *Taşköprü –Ks.; Cuma, *Boyabat –Sn.)

[helki]: (Çıkrık *Mecitözü –Çr.; *Merzifon ve köyleri, *Taşova, –Ama.; *Safranbolu –Zn.; Göynücek, *Zile, –To.; *Ünye –Or.; *Alucra –Gr.; –Ezc.; Çöplü *Gürün, Tutmaç –Sv.; *Ürgüp –Nş.; *Bor, –Ng.)

2. Ağaçtan oyulmuş su kabı. (*Şebinkarahisar –Gr.)

[helker]: (Bozlar –Brd.)

helke (II) Tahta satır. (–Mr.)

helkek [→ **helke (I) -1**]

helker [→ **helke (I) -2**]

helki [→ **helke (I) -1**]

helkil [→ **herkil -2**]

helkin [→ **halgın -2**]

helkir 1. [→ **herkil -1**] **2.** [→ **herkil -2**]

helkit Pis, kılıksız (kimse). (Söğüt *Acıpayam –Dz.)

héllalıya almak İki kişi bir kimseyi başından ve ayağından tutarak yatay durumda kaldırmak: *Beni uyuduğum yerden héllalıya alarak yatağıma koymuşlar.* (Peşman *Daday –Ks.)

hellaşı [→ **helle (I) -1**]

helle (I) [**hellaşı, helle aşı, helle çorbası, helli (II)**] **1.** Un çorbası. (–Es.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile, Heris, Karkıncık *Artova, *Erbaa, *Niksar –To.; *Ulubey, Kuzköy *Ünye, Sarıca *Gölköy –Or.; *Tirebolu –Gr.; Hacavera *Maçka –Tr.; Bağlıca *Ardanuç, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Koyulhisar –Sv.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; *Aksaray –Ng.)

[**hellaşı**]: (Ovasaray –Çr.; –To.)
[**helle aşı**]: (Çitli *Mecitözü –Çr.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Şavşat ve köyleri –Ar.; –Kr. ve köyleri)
[**helle çorbası**]: (–Ama.; Çavdarlı, Yavuz *Şavşat –Ar.)
[**helli** (II)]: (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)
2. Un: *Helle helvası pek hoş olur.* (–Brs.)

helle (II) Yuha anlamında hakaret olarak kullanılır. (Kerkük)

helle (III) Pekmez kaynatılan büyük leğen. (*Antakya –Hat.)

helle (IV) [→ **hel** (II)]

helle aşı [→ **helle** (I) **-1**]

helle basmağ Yuha çekmek. (Kerkük)

ḫellec Pamuk atan, hallaç. (*Antakya –Hat.)

helle çorbası [→ **helle** (I) **-1**]

hellek mellek olmak Dağılmış, ezilmiş, karmakarışık durumda olmak: *Tenceredeki patates hellek mellek olmuş.* (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

hellelemek Hoş tutmak, okşamak: *Çocuğu çok helleleyip durma öyle şımartacaksın.* (*Bor –Ng.)

helleme Aşırı hareketler yapan, deli. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hellemek (I) [**hellemeyh, hıllamak, hırkalamak**] **1.** Kuşları ürkütüp kaçırmak. (*Nizip, –Gaz.; *Kangal –Sv.; Gökdere*Akdağmadeni –Yz.)
2. Sallamak: *Çocuk ağlıyor salıncağını helleyiver.* (Tokat –Es.; *Gürün –Sv.)
[**hıllamak**]: (*Emirdağ –Af.; *Bayındır –İz.)
[**hırkalamak**]: (Gölpazarı *Kurşunlu –Çkr.)
3. Yuvarlamak. (–Kr. ve köyleri)
[**hellemeyh**]: (*Iğdır –Kr.)

hellemek (II) **1.** Özendirmek, isteklendirmek: *O bu işi kendiliğinden yapamazdı Ali'nin hellemesi.* (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Turhal –To.; *Koyulhisar –Sv.) **2.** Öğrenmek, bellemek. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hellemelle [**hellengüç**] Çok pişen yemeğin dağılmış, erimiş durumu: *Nohut hellemelle olmuş.* (Uluğbey, Yassıören *Senirkent –Isp.; *Sivrihisar –Es.)
[**hellengüç**]: (–Sm.)

hellemeyh [→ **hellemek** (I) **-3**]

hellengüç [→ **hellemelle**]

hellenmek (I) Çoğalmak, taşmak: *Harman çıkınca buğday hellendi kaldı.* (*Kozan –Ada.)

hellenmek (II) Başkasının etkisinde kalarak birine kızmak. (Almus *Zile, *Erbaa –To.)

hellenmek (III) Hız almak: *Hellen bakalım sen mi çok atlayacaksın ben mi?* (Çamova *Divriği –Sv.)

hellep Beştaş oyunu: *Helleplik taş gibi dolu yağdı.* (Büyükkabaca *Senirkent –Isp.)

helleşmek Başkasıyle geçinememek, çekişmek. (–Rz.; *Şarkışla ve köyleri –Sv.; İncirli –Yz.)

helli (I) **1.** [→ **hel** (II)] **2.** Bir çeşit küçük kuş. (*Fethiye ve köyleri, *Bodrum, Karacahisar *Milas –Mğ.)

helli (II) [→ **helle** (I) **-1**]

helli heşli Yersiz söz. (Gerdan –Ada.)

hellik (I) [→ **helik** (I) **-1**]

hellik (II) Yağmurdan sonra topraktaki yumuşaklık: *Şu hellikte tarlayı kazalım.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

hellim (I) Bir çeşit peynir. (–Ada.; Limasol –Kıbrıs)

hellim (II) Dürüst ve ciddi olmayan. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

helliyh Salya. (*Iğdır –Kr.)

hellolmak Yemek fazla pişmek. (Güney *Yeşilova –Brd.)

hellük Çelikçomak oynanan küçük ağaç. (Kerkük)

helme dökmek Karpuz vb. yiyecek şeyler tanelenmek. (–Ada.)

helmekin etmek Davranmak, atılmak, saldırmak: *Birbirlerine helmekin ediyorlar.* (*Karaman –Kn.; Aslanköy *Mersin, Yapıntı *Mut, *Anamur –İç.)

hel olmak (I) Toprak yumuşak olmak: *Bu yağmurda tarla bütün hel olur.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

hel olmak (II) İki madde birbirine iyice karışmak. (–Rz. ve köyleri)

helon [→ **helün** (I)]

ḫelpetere konuşmak 1. Yalan yanlış konuşmak. (Bayburt *Selim –Kr.) **2.** Başkasına söz dokundurarak konuşmak. (Bayburt *Selim –Kr.)

helpildemek [helpimek, herpmek] Kaptaki sıvı çalkalanmak: *Bakraçtaki sütü helpildetmeden getir.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**helpimek**]: (–Dz.; *Tire –İz.; Kaya *Fethiye, *Bodrum –Mğ.)

[**herpmek**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

helpimek [→ **helpildemek**]

heltek gelmek Bol, geniş gelmek: *Yüzük parmağıma heltek geldi.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

heltik İşsizlik. (–Ky.)

helük hülük 1. [→ **helik hülük**] **2.** Aşağılık, kötü, değersiz (kimse). (–Sv.; *Bor –Ng.)

helün (I) [**helon**] İrili, ufaklı boncuk. (Hemşin –Rz.)

[**helon**] : (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)

helün (II) Folluk. (Şenoba *Uludere –Hak.)

helürt Tarla faresi. (Mollaveyis, Hemşin –Rz.)

helvacı kuşu Çulluk. (Çüküler *Simav –Kü.)

helvane [→ **harana** (I) **-1**]

ḫelvet [→ **helbet**]

ḫelvir [**ḫelbir**] Kalbur. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**ḫelbir**]: (*Iğdır –Kr.)

hembe [→ **hengebe**]

hembel hembel Acı çekerek kıvranmayı anlatır: *Dün komşuda bir hastanın yanına vardım, adam hembel hembel dönüyordu.* (–Çr.)

hembelik Sırdaş. (*Antakya –Hat.)

hemdes Acemi. (–Krş.)

heme (I) **1.** [→ **he mi** (I) **-1**] **2.** Derhal, hemen. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

heme (II) [**höme** (I)] Çocuk oyunlarında hedef, kale, çukur. (*Beypazarı –Ank.)

[**höme** (I)] : (Bahattin *Ulubey –Or; *Beypazarı –Ank.)

hemecük [→ **hamecik**]

hemeçik [→ **hamecik**]

hemeçük [→ **hamecik**]

hemek etmek 1. Alay etmek. (Cenciğe –Ezc.) **2.** [→ **hanek etmek**]

hememet Kaplıca. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hemence [**hemençe**] Omuza asılan yün, bez ya da deriden yapılmış azık çantası. (–Tr. ve çevresi; –Rz. ve çevresi)

[**hemençe**]: (–Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr.; –Rz.; *Koyulhisar –Sv.; Norgah –Ezm.)

hemencük Oyuncak. (*Tirebolu –Gr.)

hemençe [→ **hemence**]

hemetcik [→ **hamecik**]

hemeteşe Yara bere. (Misis –Ada.)

he mi (I) [**heme** (I)**-1, he mi ki**] **1.** Öyle mi, değil mi. (Bağıllı *Eğridir, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; –Çr.; –Sn.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Zile, *Niksar –To.; Bayadı *Mesudiye, Sarıca *Gölköy, Kuzköy *Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ardeşen –Rz.; *Şavşat, Utav *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç, Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Ar.; Cenciğe, Ergan –Ezc.; *Ağın, *Keban –El.; *Arapkir, Geben *Göksun –Mr.; *Şarkışla, *Koyulhisar –Sv.; *Pınarbaşı ve çevresi –Ky.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.; Akçakaya, Aslanköy *Mersin, *Anamur, *Mut –İç.)

[**heme** (I) **-1**]: (*Ödemiş –İz.)

[**he mi ki**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

2. [→ **hamısı**]

he mi (II) Çağırma ünlemi: *He mi be buraya gelsene bi.* (Arnova *Ermenek –Kn.)

hemi Tencere. (–Kr.)

hemicik Güçsüz, bitkin: *Korkut hemicik bir adam.* (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

hemicük Çok genç, çocuk: *O daha hemicük bir insan.* (Ayvalı *Taşköprü –Ks.)

hemidek [**hemin, heminecik**] Biraz önce: *Ahmet hemidek burada idi.* (Kayışlı –Ada.)

[**hemin**]: (*Hozat –Tn.; *Arapkir –Ml.)

[**heminecik**]: (Kürkçüler –Ada.)

hemik [→ **hımık** (III)]

hemil (I) Çiçek tohumu. (–Kn.)

hemil (II) Ağaçların verdiği ürünün bol, bereketli olması hali: *Zeytinler bu yıl hemil diyorlar.* (*Antakya –Hat.)

hemin [→ **hemidek**]

heminecik [→ **hemidek**]

hemir Hamur. (*Iğdır –Kr.)

hemsiz Beceriksiz: *Bu adam hemsizin biri.* (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

hemşin Eti lezzetli, ufak yapılı koyun, dağlıç koyunu. (*Ardahan ve köyleri –Kr.)

hemşirmek Aksırmak, hapşırmak. (*Silifke –İç.)

hen (I) Sen: *Hen neden geldin?* (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

hen (II) En anlamında edattır: *Hen güzeli benimkisi.* (–Rz.)

hence Leğen. (*Mersin ve çevresi –İç.)

hencel Hançer. (Çarıkçı *Iğdır –Kr.)

henceri Nasıl: *Oradan buraya henceri geldin?* (Ayrancı, Küpeli –Ama.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hende Bu, şu, o. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hendebeh [→ **hengebe**]

hendeği Onu: *Hendeği ver.* (İncekum, Hurma, *Silifke –İç.)

hendeğirede Orada: *Hendeğirede balta olacak onu getir.* (*Mut –İç.)

henden [→ **handan** (I)]

henderde Şurada. (*Gülnar, Gülümpaşalı, *Silifke –İç.)

hendere Şura, şuraya. (Kum *Silifke –İç.)

hendeş [→ **henteş** (I)]

hendeyh (I) Hendek. (*Iğdır –Kr.)

hendeyh (II) Parasız geçinmeyi seven, bedavacı. (*Iğdır –Kr.)

hendir kendir Dedikodu. (Kıbrıscık –Bo.)

heneçi [→ **herece**]

henek (I) **1.** [→ **hanek -1**] **2.** [→ **hanek -3**]

henek (II) Oyun yeri. (*Kangal –Sv.)

henek (III) [**heneke** (I)] Pay, hisse, (Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.)
[**heneke** (I)]: (Narlıdere –İz.)

heneke (I) [→ **henek** (III)]

heneke (II) Oynarken çocukların dizdiği ceviz ya da fındık kümeleri. (–Rz.)

henek etmek Şaka yapmak, alay etmek. (*Kelkit –Gm.; Uşhum *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Erciş –Vn.; –El.; –Ml.; *Siverek –Ur.; Höketçe *Saimbeyli –Ada.)

henekliḫ [→ **hanek -3**]

heneş Çam ve ardıç ağaçlarından yapılan asma sırığı. (Peterek *Yusufeli –Ar.)

heneyci Herkesin buğdayını değirmende öğütüp getiren kimse. (–Kn.)

heneyh El şakası. (*Iğdır –Kr.)

henez Büyük toprak kap. (*Bayburt –Gm.)

heneze heneze Ara ara: *Yağmur heneze heneze bütün gün yağdı.* (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

henezimek (I) Maddî manevî zayıflamak, düşkün olmak. (Yendiğin *Ilgın –Kn.)

henezimek (II) Eşya eskimek, aşınmak. (Yendiğin *Ilgın –Kn.)

heng Ahenk: *Dövüşürken hengine mi baktın?* (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hengāme Angarya: *Bu çocuk bana hengāme oluyor.* (İğdecik –Isp.)

hengebe [**hanne, hembe, hendebeh**] Çukur. (*Bolvadin –Af.; Bozan –Es.; *Düzce –Bo.; Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**hanne**]:(Ortabereket *Ayaş –Ank.)
[**hembe**]: (Epçeler *Geyve –Kc.)
[**hendebeh**]: (Karaözü *Gemerek –Sv.)

hengel (I) Tatar böreği. (Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır, *Çıldır –Kr.)

hengel (II) [→ **hangel** (I) **-1**]

hengelek Olay: *O hengeleği de duymuştum.* (*Ünye –Or.)

hengem (I) İş: *Başıma hengem açma defol.* (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hengem (II) [**hengeme -1, 2**] **1.** Söz kalabalığı: *Ben daha beyle hengem görmedim, eyle bir hengem yaptılarki bişe annamadım.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hengeme -1**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
2. Kavga, gürültü. (Akdoğan *Kızılcahamam –Ank.)
[**hengeme -2**]: (*İskilip –Çr.)

hengeme **1.** [→ **hengem** (II) **-1**] **2.** [→ **hengem** (II) **-2**] **3.** Kalabalık: *Başına bir sürü hengeme toplamış.* (Küçükisa *Zile –To.)

hengemen Kavgacı. (–Sn.)

henger Diken kökü. (–Krş.)

hengerlemek Yorgun düşmek. (–Ml.)

heng etmek Oyun yapmak. (İshaklı *Çivril –Dz.)

hengi (I) Hangi. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Erenyaka *Akseki –Ant.)

hengi (II) Çelik. (Maruf –Çkr.)

hengi (III) [**henki** (III)] Şiddetli sancı. (Gürnes *Akşehir –Kn.)
[**henki** (III)]: (Bulamas –Kn.)

hengil [→ **hangil**]

hengillemek hüngüllemek Boncuk vb. şeylerle süslemek: *Ahmet kızını iyice hengillemiş hüngüllemiş.* (Cemele –Krş.)

hengini Şunu. (*Gördes –Mn.)

hengini dağıtmak Yok etmek, onmaz hale getirmek, bozmak: *Allahakgı ele bir yumruḫ vurramki hengin dağılar.* (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hengirde [→ **hangırda**]

hengistan Yüksük. (Taşucu *Silifke –İç.)

hen gitmek Gizli gitmek. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

henhen oyunu Bir çeşit şaşırtmaca oyunu. (*Bozhüyük –Bil.)

henifiye [**henifiyye**] Musluk: *Henifiyeyi açık bırakma.* (*Antakya –Hat.)

[**henifiyye**]: (*Antakya –Hat.)

henifiyye [→ **henifiye**]

henilemek Dikkat etmek: *O eşya kırılır getirirken henile.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

henim Az önce, daha şimdi: *–Köyden ne zaman geldin? –Henim geldim.* (*Zile, –To.; Mağura, Haçavera, Solday *Maçka –Tr.)

henir (I) Ihk. (–Kr.)

henir (II) Nefes, ses: *Adam bayıldı heniri kesildi.* (–Ama. azeri köyleri)

heñirrenmek Isınmak: *Oda biraz heñirrendi.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

henk (I) Oyun, cümbüş, eğlence: *Henk zamanları yavaş yavaş geliyor.* (Bölme –Uş.; *Sütçüler –Isp.; Çamköy *Gölhisar, Gebrem –Brd.; Eziler *Günay, *Çal, Darıveren *Acıpayam –Dz.; –Kü.; *Şavşat –Ar.; *Nizip –Gaz.; *Cihanbeyli –Kn.; *Mersin ve köyleri –İç.; Şerefler –Mğ.)

henk (II) Dokumacılıkta atkıların geçirildiği uzunlamasına ip, çözgü. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

henk (III) Seyir: *Ali, atın hengine bakacağına kovalayıver.* (Hüsniye *Çameli –Dz.)

henkal Etli, yoğurtlu, sarmısaklı hamur yemeği. (*Niksar –To.)

henke Çinko kova. (*Şebinkarahisar –Gr.)

henkel Fazla yorgunluktan duyulan halsizlik, eziklik. (–Ml.)

henkeşmek Bir çeşit değnek oyununda yarışmak: *Haydin henkeşelim.* (Aşağıtuzlukçu *Akşehir –Kn.)

henki (I) Hangi: *Hasta olan henki adam?* (Çıtak *Çivril –Dz.)

henki (II) Bu, şu, o: *Avucunda sımsıkı birşey tutuyorsun, henki ne?* (*Ödemiş ve köyleri –İz.)

henki (III) [→ **hengi** (III)]

henkilt Davarın boynuna bağlanan ip. (Gebeme *Mesudiye –Or.)

henkini Yanındakini, elindekini. (Ortaklar –Ay.)

henküf Yaşça ya da mevkice denk (kimse): *O benim henküfüm değil, ne diye arkadan dedikodu yapıyor.* (–Bt.)

henkür menkür Boş inançları olanlarca var olduklarına inanılan cin, peri hayalet vb. yaratıklar: *Henkür menkürler önümü kesti.* (*Şiran –Gm.)

henleşmek Sözünde direnmek. (–Kü.; *Bafra –Sm.)

hennaz [**hennez**] Sıska: *Şu kedi çok hennaz.* (*Bodrum –Nğ.)

[hennez]: (Ovacık *Tavas –Dz.)
hennez [→ **hennaz**]
hennik [→ **hernük** (I)]
hennük (I) [→ **hernük** (I)]
hennük (II) Yeni filizlenen tohum. (–Gr.)
henöm [henüm] Az önce, daha şimdi. (–Tr.; –Rz.)
[henüm]: (–Tr.)
hens [→ **hees**]
hent Zaman, an: *Kuzuyu yakalayacağım hentte örktü.* (Bahçeli *Ezine –Çkl.)
henteri Entari, giysi: *Henterim eskidi.* (Oğuz *Acıpayam –Dz.)
henteş (I) [hendeş, hentoş] Akran, yaşıt, arkadaş. (Sarıidris *Şarkîkaraağaç, Elbengî *Yalvaç –Isp.; *Bor –Nğ.; Doğanbey *Beyşehir, Çiğil –Kn.)
[hendeş]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
[hentoş]: (–Vn.)
henteş (II) Zincir bilezik. (–Ant.)
hent hent etmek Çocuklar annelerine karşı sevgi ve düşkünlük göstermek: *Ellerin çocukları anasını pek aramaz, bizim çocuklar anasına hent hent ederler.* (*Yalvaç –Isp.)
hentoş [→ **henteş** (I)]
henüm [→ **henöm**]
heñye [→ **he** (I) **-1**]
hep Hap: *Hepi yutmuş.* (*Bor –Nğ.)
hepcek Hep birlikte. (*Mudurnu –Bo.)
hepçeken Dört tekerlekli arabaların uzayıp kısalmasını sağlayan ağaç. (Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu –Zn.; Peşman *Daday –Ks.)
hepçirmek Aksırmak: *Çok hepçiriyorum, herhalde soğuk aldım.* (*Antakya –Hat.)
hepedek [→ **hepi**]
hepek (I) [hapenk (I) **-7**, hepenk (I) **-1**, ḫepeyh] **1.** [→ **hapenk** (I) **-2**] **2.** Ev ve dükkânların pencerelerindeki kapak, kepenk. (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)
[hapenk (I) **-7**]: (*Merzifon –Ama.; *Ağın, *Keban –El.; –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.)
[hepenk (I) **-1**]: (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır, –Kr.; *Erciş –Vn.)
[ḫepeyh] : (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
hepek (II) [ḫepengi] Tuzak, kapan. (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)
[ḫepengi]: (*Şavşat ve köyleri –Ar.)
hepen [→ **hapenk** (I) **-4**]
hepenek [→ **hapenk** (I) **-4**]
ḫepengi [→ **hepek** (II)]
hepenk (I) **1.** [→ **hepek** (I) **-2**] **2.** [→ **hapenk** (I) **-4**]
hepenk (II) Yeraltı deposu. (*Mesudiye –Or.)
hepepluğuna vermek Bir şeyi geri almamak koşuluyla vermek. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
ḫepeyh [→ **hepek** (I) **-2**]
hephepine Tamamiyle: *Hephepine inkar etti.* (–Kr. ve köyleri)
hepi [hepedek, hepici, hepicik, hepüciüğü] Hepsi. (*Afşin –Mr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[hepedek]: (Almus *Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.)
[hepici]: (*Afşin –Mr.)
[hepicik]: (–Çr.)
[hepüciüğü]: (*Ayaş –Ank.)
hepici [→ **hepi**]
hepicik [→ **hepi**]

hepilemek Deniz çalkanmak, dalgalanmak. (Yenice –Mğ.)

hepit Pişmiş mısır. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

heplek demek Aşık oyununda karşısındakini yenip ortaya konulan bütün aşıkları kazanmak. (–Kü.)

heplem Aşağılık, adi (kimse). (–Mr.)

hepsem Uslu. (Çalkara *Söğüt –Bil.)

hepşelemek Aksırmak. (*Beypazarı –Ank.)

hepücüğü [→ **hepi**]

hepük Harmanda sapları toplamaya yarayan bir tarım aracı, sıyırga. (*Düzce –Bo.)

her Canlılık, parlaklık, fer: *Yüreğimde her kalmadı.* (Ahiköy –Mğ.)

hera Hastalıktan zayıf düşen güçsüz çocuk: *Bu hera çocuğa da iş gördürülür mü?* (Borlu *Gördes –Mn.)

herace [→ **herece**]

heral Herhalde. (Kösten –Dz.)

herami [→ **harana** (I) **-2**]

herani [→ **harana** (I) **-2**]

herav [**herev**] Lodos: *Herav esti karlar eridi.* (–Dy.; –El.)
[**herev**]: (Harput –El.)

herce [→ **hıra** (I) **-1**]

hercimek Çalışkan: *Hercimek kadın.* (Rumeli göçmenleri, Yuvacık –Kc.)

herdayım [**herde**] Her zaman. (–Gaz.)
[**herde**]: (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

herde [→ **herdayım**]

herdemi En erken kuluçkaya yatan keklik: *Herdemiler civciv çıkarmışlar.* (Gözene –Ml.)

herden [→ **hegden**]

herdidik Uçlarında yeşil yaprakları olan uzun saplı bir çeşit ot. (Dereköy –To.)

here (I) **1.** [→ **hıra** (I) **-3**] **2.** Küçük kardeş. (Gümele *Söğüt –Bil.; *Gerede –Bo.; –Çr.)

here (II) [**heğre, herik** (IV) **-2, herlik, herre, heyre** (III), **hire** (I)] Sincap. (İlyaslar *Kırkağaç –Mn.; Pelit *Burhaniye –Ba.; *Lapseki –Çkl.; *Balya –Ba.)
[**heğre**]: (*Gördes –Mn.)
[**herik** (IV) **-2**]: (*Bafra –Sm.)
[**herlik**]: (Çakıralan *Havza –Sm.)
[**herre**]: (*Bozdoğan –Ay.)
[**heyre** (III)]: (Sinekçiler *Nazilli –Ay.)
[**hire** (I)]: (Kınık *Kırkağaç –Mn.)

here (III) Midye, istiridye gibi deniz hayvanlarını avlamakta kullanılan, beş parmak biçiminde bir çeşit çengelli olta. (Çardak *Lapseki –Çkl.)

here (IV) Herkes: *Here bir yana gitti, sözümü tutmadılar.* (–Ama.; *Iğdır –Kr.)

herece [**heneçi, herace**] Yayık. (Dumlupınar –Çkr.)
[**heneçi**]: (Çingit *Pazar –Rz.)
[**herace**]: (*Ilgaz –Çkr.)

herederi İnce saplı oduncu baltası. (–Dz.)

heregüt Oyunda yapılan mızıkçılık. (*Niksar –To.)

herek (I) **1.** Asma dalları ve fasulyelerin sarkmaması için destek olarak dikilen sırık. (İshaklı *Bolvadin, Dikili *Dinar, –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Sütçüler *Yalvaç, Eğridir, İğdecik –Isp.; Güney *Yeşilova, Beyköy, Başpınar *Tefenni –Brd.; Karaçay, Honaz, Darıveren *Acıpayam, *Sarayköy, Alaeddin, Çöplü *Çivril, Bere-

ketli *Tavas, –Dz.; Sürez, Eymir *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; Belevi *Çeşme, *Urla, *Bornova –İz.; *Demirci –Mn.; *Edremit –Ba.; *Lapseki –Çkl.; –Brs.; İlyaslı –Kü.; *Gölpazarı –Bil.; –Es.; *Geyve, *Gebze, *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu, *Göynük –Bo.; Gayza *Safranbolu –Zn.; *Tosya, Karabüzey *Araç –Ks.; –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Vezirköprü –Sm.; –Ama.; *Şebinkarahisar, *Alucra –Gr.; –Tr. ilçe ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Koyulhisar, Karaözü *Gemerek –Sv.; Karahoca *Haymana *Şereflikoçhisar –Ank.; –Ky.; *Ermenek, –Kn.; –Ant.; *Bodrum, Dont, Ören *Fethiye –Mğ.) **2.** Küçük ağaç. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

herek (II) [**herenek**] Çirkin ve uzun boylu adam. (İğdecik –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Palha *Divriği –Sv.; İncirli –Yz.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[**herenek**]: (–Krş.)

herek (III) Kıvırcık koyun. (–Es.; *Kurşunlu, –Çkr.; –Sn.; *Merzifon –Ama.; Karkıncık *Artova –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran, *Kelkit –Gm.; *Yusufeli –Ar.; *Koyulhisar, *Yıldızeli –Sv.)

herek (IV) [→ **hevlek** (III)]

herek çanı Kuzulara takılan küçük çan. (Orhana *Anamur –İç.)

herekeme Aşısız ağaç. (–Brs.)

herekeş etmek Birleşerek, elbirliğiyle iş görmek. (–Ezm.)

herek gelmek İnce gelmek: *Bu ağaç buraya herek gelir.* (Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hereklemek (I) Asma ve fasulyelere destek koymak. (*Edremit –Ba.; *İskilip –Çr.; –Nğ.)

hereklemek (II) Toprak kapların yağ ve kirini temizlemek için ateşte yakmak. (*Erciş –Vn.)

hereksi İriliğine göre zayıf olan hayvan. (–Çkr.)

herekteri Küçük el baltası. (–Dz.)

herel (I) Mağara, ağıl. (–Ky.)

herel (II) [→ **haral**]

herelemek Özenmek, üstüne düşmek. (*Sandıklı –Af.)

herelenmek Üzerine yürümek. (–Kr. ve köyleri)

hereli [→ **harana** (I) **-1**]

herelli Akılsız. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hereltmek Belli etmek, hissettirmek. (*Emirdağ –Af.)

herem 1. Kalın duvar. (–Rz.) **2.** Kapı. (–Rz.)

heren (I) Eskiyen eşyalardaki delik, yırtık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

heren (II) Sakaların omuzlarında su taşımak için kullandıkları sırık, omuzluk. (–Ezm.)

heren (III) [→ **harana** (I) **-1**]

herene 1. [→ **harana** (I) **-1**] **2.** [→ **harana** (I) **-2**] **3.** Su taşınan bakır kap, helke. (Bozköy –Yz.)

herenek [→ **herek** (II)]

herenge almak Bir şeyi altına destek koyarak yükseltmek: *Bu sene bağı herenge aldım.* (*Emet –Kü.)

hereni (I) **1.** [→ **harana** (I) **-1**] **2.** [→ **harana** (I) **-2**]

hereni (II) Çocukların birbirlerinin üzerinden atlayarak oynadıkları

bir çeşit oyun. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

herenk Bir tarafı ince, bir tarafı kalın ağaç. (Viranköy –Kü.)

herenlik [**herennik**] Küfe. (*Ilgaz –Çkr.)

[**herennik**]: (*Ilgaz –Çkr.)

herennik [→ **herenlik**]

herer [→ **harab**]

heresi [**herisi**] **1.** Her birisi. (–Ama.; Utav *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr.; –El.)

[**herisi**]: (Utav *Yusufeli –Ar.)

2. Hepsi. (Karakoyunlu –Kr.)

hereti Bakır leğen. (–Ks.)

herev [→ **herav**]

hereze 1. Tek parça taştan yapılmış kuyu ağızlığı, bilezik. (*Antakya ve köyleri –Hat.) **2.** Değirmende hacariyyeyle dolap arasındaki taş boru. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

herfene 1. Ortaklaşa getirilen malzeme ile yapılan yemek ve eğlence. (Yassıören *Senirkent, *Ulubørlu –Isp.; –Gm.; –Kr.; –Ezm.; –Ezc.; *Ağın, *Keban –El.; Tutmaç –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.) **2.** [→ **harfana**]

herg [→ **herk** (I) **-1**]

hergeb Çoban. (*Safranbolu –Zn.)

hergelde (I) [→ **hergeldi** (I)]

hergelde (II) [→ **hergeldi** (II)]

hergeldi (I) [**hergelde** (I)] Kırık, delik. (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

[**hergelde** (I)]: (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

hergeldi (II) [**hergelde** (II)] Küçük, ufak tefek. (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

[**hergelde** (II)]: (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

hergele (I) [→ **herkele**]

hergele (II) Başkasının onuruna dokunacak söz. (*Mecitözü –Çr.)

hergeleaşı Suböreği. (Boğazköy–Ama.)

hergeleci Sığır çobanı. (–Ama. ve çevresi)

hergendi Telâş, uğraş: *Bugün hergendim çok.* (Yenice –Ay.)

hergenek Beygir semerlerindeki yük urganı. (Boztekke –Gr.)

hergetmek Bir sene dinlenmiş tarlayı tekrar sürmek. (Kavşit *Sungurlu –Çr.; *Merzifon –Ama.; Eğin *Akçadağ –Ml.)

herge yılmak Sözünden, düşüncesinden dönmek: *Kötülüğü attı da şimdi işi herge yıldı, bahdıki zorbalık para etmeyir.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hergil (I) Uzun boğazlı, kulplu, yemek pişirilen, bir çeşit bakır kap. (Tavlusun –Ky.)

hergil (II) [→ **herkil -2**]

hergillemek Toprak kapları güneşte bırakarak kokusunu gidermek: *Turşu küpünü hergilledim.* (*Bünyan –Ky.)

hergimant Değirmen: *Hergimantta buğdayımı öğüttüm.* (*Arapkir –Ml.)

hergine Yıl aşırı: *Bu inek hergine doğurdu.* (*Ayaş –Ank.)

hergolik Açık mavi çiçekli, kökündeki yumruları yenilen bir çeşit ot. (*Ağın –El.)

hergos [**hevgus**] Sabanın tarlada bıraktığı iz. (–Ezc.)

[**hevgus**]: (*Çarşamba –Sm.)

herğedim Her zaman. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

her hal Her halde. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; –Gaz.; *Bor –Nğ.)

herhepsi Hepsi, tamamı: *Herhepsi bir olup beni dövdüler.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

heri (I) Seslenme ünlemi. (*İskilip –Çr.; Kaleköy, Ziyere –Ama.; Karkıncık *Artova, *Zile, *Niksar –To.; *Tirebolu, Hisarüstü *Keşap, Akyoma *Kelkit, Uluşiran *Şiran –Gm.)

heri (II) Ağır, yavaş. (Karabört *Görele –Gr.)

herihımek Serbest davranışlarla hafif kadın kanısını uyandırmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

herik (I) **1.** Kazma. (–Ml.; Poyraz –Ank.) **2.** Kürek. (–Ml.)

herik (II) Çakıl taşı. (Narlıdere *Buldan –Dz.; *Taşköprü –Ks.; –Ml.)

herik (III) **1.** Sürülmüş tarla. (Kasımlar *Gölpazarı –Bil.; –Kr.; –Ml.) **2.** [→ **herk** (I) **-1**]

herik (IV) **1.** Uzun kuyruklu koyun. (–Ml.) **2.** [→ **here** (II)]

herik (V) [→ **hirik** (II)]

herikeşmek Çekişmek, kavga etmek. (Pazarcık –Gaz.)

heriklet Erikle pişirilen etli bir çeşit yemek. (–Çr.)

heril 1. İnce ipekli. (Ovacık *Tavas –Dz.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; –Çr.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; *Kozan –Ada.) **2.** Tel ve pulla işlenmiş gelin duvağı. (*Çivril –Dz.; Doğla *Karacabey –Brs.; –Mğ. ve çevresi)

herim (I) Sarp, yalçın kayalık, uçurum. (Bağtepe *Kozan –Ada.)

herim (II) Domates. (–Ezm.)

herim (III) El tezgahında dokunan bezin baş tarafı. (*Göynük –Bo.)

herise Az kavrulmuş un ve tavuk etiyle yapılan pelte şeklinde bir çeşit yemek. (–Çr.)

herisi [→ **heresi -1**]

herişte Ev makarnası. (Kerkük)

hériya Davar sürerken kullanılan deh anlamında ünlem: *Haydi hériya!* (*Ağın –El.)

herk (I) [**herg, herik** (III) **-2, hırk, hirek, hirk** (I)] **1.** Sürülüp dinlenmeye, nadasa bırakılan tarla. (*Söğüt –Bil.; –Es.; *Gerede, –Bo.; Adatepe *Devrek, *Safranbolu –Zn.; Kurt *Küre, –Ks.; –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sn.; Başalan –Sm.; *Merzifon –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile –To.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Tr. ve köyleri; *Kelkit ve çevresi, *Bayburt –Gm.; Çayağzı *Şavşat, Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Kr.; –Ezm.; –Ezc.; *Eleşkirt –Ağ.; *Ağın, *Keban –El.; Çepni *Gemerek –Sv.; *İncirli, Gökdere *Akdağmadeni, –Yz.; Çanıllı *Ayaş, *Nallıhan, Üçem *Balâ, *Kalecik, Kayaş, –Ank.; Köşker –Krş.; Afşar aşireti, *Pınarbaşı, Elbaşı *Bünyan –Ky.; –Nğ.; Mastat *Karaman –Kn.; Kuzuluk *Kozan –Ada.)

[**herg**]: (*Ağın –El.)

[**herik** (III) **-2**]: (–Ml.)

[**hırk**]: (–Ky.)

[**hirek**]: (*Çumra –Kn.)

[**hirk** (I)]: (–Ezm.; *Arapkir –Ml.; Elecik *Kalecik –Ank.; Hamurcu *İncesu, –Ky.; *Osmaniye –Ada.) **2.** [→ **hevlek** (III)] **3.** Ürünü alınmış tarla. (Cumayanı –Zn.) **4.** Sebze fidesi yetiştirmek için yapılan yer. (*Gölpazarı –Bil.)

herk (II) [→ **herke** (I)]

herk (III) El, yabancı. (Limanköy *Çayeli –Rz.)

herk aktarmak Tarlayı sürmek, toprağı altüst etmek. (–Gr.)

herke (I) [**helkek, herk** (II), **herkek**] **1.** Bakraç, kova. (*Menemen, –İz.; *Gerede –Bo.; *Safranbolu –Zn.)
[**helkek**]: (–Sn.; –Sm.)
[**herk** (II)]: (Hacıhüseyinler –İz.)
[**herkek**]: (*Boyabat –Sn.; –Sm.) **2.** Su içilen küçük kap, maşrapa. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **3.** Yoğurt kabı. (–Ks. ve çevresi)

herke (II) At arabası. (*Ilgaz –Çkr.)

herke (III) Haziran, ağustos aylarında sürülerek bırakılmış tarlaya ekilen tohum. (Ficek *Reşadiye –To.)

herkek [→ **herke** (I)]

herkele [**hergele** (I)] Ayakkabı çeke-ceği. (–Tr.)
[**hergele** (I)]: (–Tr.)

herkendaz [→ **hekengaz**]

herkenek Külah, kalpak, başlık. (*Kozan –Ada.)

herkenekli Çok eski elbiseli (kimse). (Çöplü *Çivril –Dz.)

herkere Ufak bahçe. (Ildızın –Çkr.)

herk etmek 1. Tarlayı sürüp dinlenmeye bırakmak. (*Bayramiç –Çkl.; Dadan –Bo.; –Çkr.; Çıkrık *Mecitözü –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Vezirköprü –Sm.; *Zile –To.; Boğazcık *Perşembe, Kuzköy *Akkuş, Bayadı –Or.; –Tr. ve çevresi; Yavuz *Şavşat –Ar.; –Ezm.; –Kr.; *Refahiye ve çevresi –Ezc. ve köyleri; *Hozat –Tn.; *Hekimhan –Ml.; Çepni *Gemerek, *Gürün, *Koyulhisar, –Sv.; –Yz.; Keşanuz –Ank.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; –Kn.; *Kozan –Ada.) **2.** Tarlayı ilk kez sürmek. (–Or.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.) **3.** Çift sürmek. (*Refahiye –Ezc.)

herkil [**helgin** (III), **helkil, helkir -1, 2; hergil** (II), **herkin**] **1.** Erzak sandığı. (–Ist.; Hisarönü –Zn.; –Ks. ve çevresi; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; –Sn.; Akalan –Sm.)
[**helkir -1**]: (*Devrekâni –Ks.) **2.** Erzak ambarı. (*Kandıra –Kc.; *Gerede –Bo.; Aliköy *Çaycuma, Kozlu, Yakademirciler –Zn.; *Tosya –Ks.; Saray *Ilgaz –Çkr.; Gökçam, *Sungurlu, *İskilip –Çr.; –Sn.; *Kavak, *Vezirköprü –Sm.; *Sorgun, İncirli, Büyüknefes –Yz.; *Kalecik, Büyükafşar *Balâ –Ank.)
[**helgin** (III)]: (–Es.)
[**helkil**]: (Sarıkavak –Es.; Ağlı *Küre –Ks.; *Çerkeş –Çkr.)
[**helkir -2**]: (Yakacık –Ist.; *Taşköprü –Ks.)
[**hergil** (II)]: (Kıbrıs –Bo.; *Safranbolu, *Bartın, *Devrek –Zn.; –Ks.; *Mecitözü –Çr.; –Sm.; –Kr.; *Osmaniye –Ada.)
[**herkin**]: (*Dikili –İz.)

herkildek Kötü huylu (kimse). (Azaplı *Kadirli –Ada.)

herkin [→ **herkil -2**]

herle [**herle aşı, herle çorbası, heyra, heyre** (I) **-1, hıra** (VIII), **hıre** (I), **hire** (IV)] **1.** Yağda kavrulmuş un çorbası, bulamaç. (*Zile, –To.; Beşikdüzü *Vakfıkebir, –Tr.; Uluşiran *Şiran, *Şebinkarahisar, *Kelkit ve çevresi –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; *Refahiye ve çevresi –Ezc.; Harput –El.; Maksutlu *Şarkışla, Telin, *Gürün, Çamova *Divriği –Sv.; –Yz.)
[**herle aşı**]: (*Şarkışla –Sv.)
[**herle çorbası**]: (*İskilip –Çr.)

[**heyra**]: (*Mut ve köyleri –İç.)
[**heyre** (I) **-1**]: (–Sn.; *Çarşamba –Sm.; *Akşehir –Kn.; –Ant.)
[**hıra** (VIII)]: (Balkı *Ilgın –Kn.)
[**hıre** (I)]: (–Kn.)
[**hire** (IV)]: (*Sultaniye –Kn.)
2. Un. (*Sürmene –Tr.) **3.** Dut şırasını unla kaynatarak yapılan pestil peltesi. (–Gm.)

herle aşı [→ **herle -1**]

herle çorbası [→ **herle -1**]

herlembe Çocukların çamurla oynadıkları bir çeşit oyun. (*Keçiborlu –Isp.)

herlemek (I) **1.** Eşek anırmak. (–Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.) **2.** Köpek sıcağın etkisiyle, dilini çıkartarak solumak. (*Bozdoğan –Ay.)

herlemek (II) Saygısızca karşılık vermek. (–Or. ilçe ve köyleri)

herlemek (III) Hız almak. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

herlemek (IV) Fenalık yapmak için birini izlemek. (–Ama. ve çevresi; Dalaver *Arpaçay –Kr.)

herlenmek Dönmek, dolanmak. (–Ama; Zellice *Sarıkamış –Kr.; –Sv.)

herlik [→ **here** (II)]

hermi Duvarların üzerine konan ağaç, kiriş. (*Yıldızeli –Sv.)

hermik [→ **hernük** (I)]

hermin Armut. (*Safranbolu –Zn.)

hermük [→ **hernük** (I)]

hernek [→ **hanek -3**]

hernik [→ **hernük** (I)]

hernik etmek Yağmur toprağın derinliğine kadar işlemek: *İyi yağmur yağdı ama hernik etti mi acaba.* (Çama *Divriği –Sv.)

hernük (I) [**hennik, hennük** (I), **hermik, hermük, hernik, hernüyh**] Toprağın yağmurdan sonra sürülmeye, ekilmeye elverişli durumu, toprağın tavı: *Toprağın hernüğü gitmeden işleyelim.* (Saraca –Or.; Çakır *Şebinkarahisar –Gr.; *Alucra, Korzat *Şiran, *Kelkit –Gm.; Küçükçayır, Karasu –Rz.; Cenciğe, *Kemah, –Ezc.; Ezbider, Ağrakos, Sıyrınlık *Suşehri, Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**hennik**]: (–Gr. ve köyleri)
[**hennük** (I)]: (Uzgur, *Tirebolu, –Gr.)
[**hermik**]: (*Mesudiye –Or.; *Pertek –Tn.)
[**hermük**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; *Ağın, *Keban –El.)
[**hernik**]: (*Tirebolu –Gr.)
[**hernüyh**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hernük (II) Dikenler arasında bulunan, yumuşak kabuklu, fındığa benzer bir çeşit yemiş. (Kerkük)

hernüyh [→ **hernük** (I)]

herpérti İri ve anormal vücutlu (kimse). (Sulara *Çıldır –Kr.)

herpişte Deniz kıyılarındaki ince sazlar. (*Alanya –Ant.)

herpitmek Sallamak: *Bıçağı bir daha herpittik.* (Yayla *Tefenni –Brd.)

herpmek [→ **herpildemek**]

herr Eşekleri çiftleşmeye kışkırtma ünlemi. (İncesu *Dinar –Af.; Güney *Yeşilova –Brd.)

herre [→ **here** (II)]

herruk Her şey. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hers Öfke. (*Maçka –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Zarşat –Kr.)

hersap Küçük elek. (–Çr.)

herse 1. Haşlanmış buğday, ya da mısır dövülüp, şeker ya da bal ile karıştırılarak yapılan bir çeşit yiyecek. (–Rz.) **2.** Çok pişmiş, lapa: *Herse gibi olmuş ağızlara layik.* (*İskilip –Çr.)

hersek Taşlık yer. (*Bayramiç –Çkl.)

hersem Aptal. (Boyalık *Ermenek –Kn.)

hersimek Kar erimek: *Artık karlar hersimeğe başladı.* (Kargı *Tosya –Ks.)

hersini yemek Ölecek kimse ölmeden önce çok yiyecek yemek: *Dün çok yedi, zavallı hersini yemiş.* (*Yalvaç –Isp.)

hersit Ekmek. (Çepniler –Ba.)

herslenmek Öfkelenmek. (*Maçka–Tr.)

hersli Hırslı. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

hersün Ateş küreği. (–Ama.; Kerkük)

herşe Şaka. (*Gediz –Kü.)

hert Ölü, hortlak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

herte Harita. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hert hert İki kişi çekişirken biri ötekini uyarmak için kullanır: *Hert hert ötüp durma ağzını tut.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

herti Bayat. (*Şebinkarahisar, Uluşiran *Şiran –Gm.)

hertiyḫ Ahlâksız kadın. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hērü [**hērüf**] Be, yahu anlamında kullanılır. (–Çr.; Sarı *Merzifon –Ama.)
[**hērüf**] : (–Çr.; Sarı *Merzifon –Ama.)

hērüf [→ **hērü**]

herük Erkek çocuk. (*Ünye –Or.)

hervane Kolsuz kaput. (Harput –El.)

hervani [→ **hervaniye**]

hervaniye [**hervani**] Geniş kollu, geniş bedenli bir çeşit cübbe. (*Sungurlu –Çr.; Germin, Akçakaya –Ky.)
[**hervani**]: (Bayat –Af.)

heryen Henüz evlenmemiş, ergen. (*Çivril –Dz.)

herze Pislik. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

hes İki kişiyle kullanılan büyük bıçkı. (–Hat. ilçe ve köyleri)

hesat Kıskanç, kimseyi çekemeyen. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

hesbi (I) En candan, en yakın anlamında kullanılır: *Hesbi gardaşum olsa gene yardım etmem.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hesbi (II) Kızamık, çiçek gibi hastalıklarda görülen kabarcıklar: *Hesbiler yapışa da götüre.* (*Ağın –El.)

ḫesde Hasta. (*Iğdır –Kr.)

hese Doğru, gerçek: *Benim bu söylediklerim yalan değil hesedir.* (*Gündoğdu –Rz.)

hesek Zayıf, cılız, hastalıklı (insan ya da hayvan). (–Ml.)

heselmek Büyümek. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

heses Mercimek. (*Uluborlu –Isp.)

heseyhlemek Abuk sabuk konuşmak: *Eye sözünü tüşün söyle, heseyhleyif durma.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ḫesi Kısır keçi. (–Ml.)

heside [**hesirde, hesūde**] Nişasta ya da unla yapılan helva. (*Ağın –El.)
[**heside**] : (*Arapkir –Ml.)
[**hesūde**] : (Peşman *Daday –Ks.)

hesilemek [**hesiremek**] Özlemek: *Nerimeyi pek hesiledim.* (Keçiköy *Bayındır –İz.)
[**hesiremek**]: (Çığrı *Dinar –Af.)

ḫesir Hasır. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hesirde [→ **heside**]

hesiremek [→ **hesilemek**]

heskilik Defa, kez: *Geçende Akşehire gittim, bu heskilik de Ilgına gideceğim.* (Gürnes *Akşehir –Kn.)

heslemek Dolandırmak. (*Çıldır ve köyleri –Kr.)

hesse gapmak Ders almak. (*Bor –Nğ.)

hest [**heş** (I)] Öküz, at vb. hayvanları yürütme ünlemi. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Keçiborlu ve köyleri –Isp.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Çıtak *Çivril, Oğuz *Acıpayam –Dz.)
[**heş** (I)]: (–Or.; Seyit, Boztekke –Gr.)

hester [**hestir**] Katır. (*Hozat –Tn.)
[**hestir**]: (Şenoba *Uludere –Hak.)

hestir [→ **hester**]

hesūde [→ **heside**]

heş (I) [→ **hest**]

heş (II) Hiç. (Karakoyunlu, İncekum *Silifke –İç.)

heşbilek Asla. (–Brd.)

hēşdan Yenilen bir çeşit ot. (*Kemaliye –Ezc.)

heşdat Hiç bir şey: *Heşdad bilmir.* (*Iğdır –Kr.)

heşdınmak Sakin olmak. (–Ky.)

heşdik Küçük taşlarla oynanan beştaş oyunu. (–Vn.)

heşdinmek [→ **hışdınmak -1**]

heşe Gerdanlık. (Doğanbey *Beyşehir –Kn.)

heşek (I) [**heşet** (I)] Bez dokurken dokuma arasına geçirilen iki kat bükülmüş kalın iplik. (–Ml.)
[**heşet** (I)]: (*Mut ve köyleri, *Mersin –İç.)

heşek (II) [**heşet** (II)] Hayvan sürüsü. (–Ml.)
[**heşet** (II)]: (–Ant.)

heşeri Haşarı, yaramaz. (Uluşiran *Şiran –Gm.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

heşerilik Yaramazlık, arsızlık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

heşet (I) [→ **heşek** (I)]

heşet (II) [→ **heşek** (II)]

heşgü (I) Bacaların üzerine yapılan, küçük, çatı şeklindeki kapaklar. (–Ezc.)

heşgü (II) Apış. (–Ezc. ve köyleri)

heşgü (III) Budanmış ağaçlarda yeni dalların filizlendiği kesik yer. (–Ezc. ve köyleri)

heşin **1.** Yeşil. (Şenoba *Uludere –Hak.) **2.** Mavi. (Şenoba *Uludere –Hak.)

heşkesde Hiç kimse. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

heşlemek **1.** Bozmak. (–Çr.) **2.** Örselemek, hırpalamak. (–Çr.)

heşşe Çuval. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

heştek (I) Entari ve pantolonlarda koltuk altında ve bacak arasında kullanılan üçgen kumaş. (*Antakya –Hat.; –Krş.; –Ky.)

heştek (II) Yuvarlak küpe yapmaya yarayan bir araç. (*Beypazarı –Ank.)

heştinmek [→ **hıştınmak -3**]

heşve (I) [→ **havış -1**]

heşve (II) yapıda kullanılan küçük taş parçaları. (*Antakya –Hat.)

heşve (III) Elbise içine konulan pamuk ya da keten. (*Antakya –Hat.)

het Korkutmak ya da susturmak için söylenir. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Bor –Nğ.)

hete Hata, yanlışlık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hetekenni Kolay kolay: *Bu iş hetekenni olmaz.* (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ẖetel Eski ayakkabı, terlik. (Limanköy *Çayeli –Rz.)

hetelek Düşünmeden, acele iş yapan (kimse). (*Niksar –To.)

hetif Salkımdan düşen yaş üzüm taneleri. (*Göksun, *Afşin ve köyleri –Mr.; *Kadirli, *Osmaniye –Ada.)

hetik [→ **hedik** (II) **-1**]

hetil Örülürken duvar arasına konulan ağaç. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hetilceyh Ocaklarda kullanılan destek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hetil hütül Kasaba. (Ladik *Niksar –To.)

ẖetir Hatır. (Karakoyunlu –Kr.)

hetircek [→ **hecirget**]

hette (I) Hem de, üstelik. (*Antakya –Hat.)

hette (II) Çok şükür anlamında kullanılır: *Hette gelebildin.* (*Antakya –Hat.)

hetten Keçiboynuzu meyvesinin çekirdeği. (–Isp.)

hevayi Sekiz okkalık bir çeşit buğday ölçeği. (*Şarkîkaraağaç –Isp.)

hevcar Tabaklıkta kullanılmış olan somak yaprağının tortusu. (–Gaz.)

hevcer Hoşafın tanesi. (İleydağı –Isp.)

hevdik [→ **hedik** (I) **-1**]

heve Halı dokuma tezgâhında kullanılan demir ya da ağaç araç. (–Ama. ve çevresi; *Çıldır, *Arpaçay –Kr.)

hevecive Kökü kaynatılarak kırmızı bir merhem elde edilen ve yaralara iyi gelen bir çeşit bitki, havacıva. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

heveg [→ **hevek** (I) **-1**]

heveglig [**heveklik, hevenklik**] İpe dizilerek asılmak için ayrılmış üzüm salkımı: *Bağdan heveglig seçtik.* (–Brd.)
[**heveklik**]: (*Bor –Nğ.)
[**hevenklik**]: (–Nğ.)

hevek (I) [**heveg, hevk**] **1.** Uzun bir değneğe bağlanmış üzüm, elma, armut vb. meyve dizisi. (*Yalvaç, *Eğridir, –Isp.; *Edremit –Ba.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; *İskilip –Çr.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Taşova –Ama.; *Zile –To.; –Ml.; *Nizip –Gaz.; *Gemerek, *Gürün, *Koyulhisar –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Zencidere, Hisarcık *Bünyan –Ky.; –Nş.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)
[**heveg**]: (–Brd.)
[**hevk**]: (–Nğ.)
2. Kara üzüm. (–Ank.) **3.** Fasulye. (Karkıncık *Artova –To.)

hevek (II) [→ **henek -3**]

hevek (III) Sandık odası. (–Ank.)

heveke [**hevik** (II), **hevike**] Aptal, sersem. (*Arapkir –Ml.)
[**hevik** (II)]: (–Ba. ve çevresi)
[**hevike**]: (–Ba.)

heveklemek Asmaları bir dayağa bağlamak: *Bağı hevekledim.* (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

heveklik [→ **heveglig**]

hevenk (I) Asmaların altına konulan dikme, dayak. (*Söğüt –Bil.; Harput –El.)

hevenk (II) Boşluk. (–Ur.)

hevenk (III) [**hevenkdesti**] Havan. (*Iğdır –Kr.)
[**hevenkdesti**]: (–Kr.)

hevenk (IV) Saban. (Yenice –Kr.)

hevenkdesti [→ **hevenk** (III)]

hevenklik [→ **heveglig**]

hevenk otu Üzüm hevenklerinin örgüsünde kullanılan ve ıslanınca yumuşayan bir çeşit kamış. (*Bor –Nğ.)

ḫever [→ **habar -1**]

hevgus [→ **hergos**]

hevık Az. (*Nazimiye –Tn.)

heviç (I) [**hoğuç**] Havuç. (*Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, Tekeler *Silifke –İç.)

[**hoğuç**]: (Telin *Gürün –Sv.)

heviç (II) Tarhana yapmak için öğütülmüş buğday ve mısır. (*Ermenek –Kn.)

heviç (III) Bal peteği. (*Burhaniye, *Edremit –Ba.; Bademli *Hadım –Kn.)

heviç (IV) Sakız. (*Burhaniye, *Edremit –Ba.)

hevik (I) **1.**Küçük küp. (*Bolvadin ve köyleri –Af.; Küpeli, Habek *Bünyan –Ky.) **2.** 18-21 okka sıvı alan toprak kap. (Yemliha –Ky.)

hevik (II) [→ **heveke**]

hevike [→ **heveke**]

hevilemek Köpek havlamak. (*Silifke –İç.)

hevir 1. Burulmuş erkek keçi. (–Bt.; –Ank.) **2.** İki yaşındaki erkek keçi. (*Ahlat –Bt.)

hevirti Açıkça işitilmeyen, anlaşılmayan sözler, uğultu: *Dışardan bir hevirti işitiyorum.* (–Af.)

hevis (I) **1.** Bahçeyi sulamak için açılan ark. (–To.) **2.** [→ **hees**]

hevis (II) Herif (çocuk dilinde). (–Gaz.)

hevişe 1. Üstü açık davar ağılı. (Armudan *Kuruçay –Ezc.) **2.** Bağ ve bahçelerde çalı çırpı ya da kerpiçten yapılan kulübecik. (Haşhaşı –Ezc.; İsmetpaşa –Ml.)

hevk [→ **hevek** (I) **-1**]

hevke 1. Geveze. (Tokat –Es.) **2.** Cilveli, oynak: *Bu at çok hevkedir.* (–Mr.)

hevkeve 1. Küçük bahçe, sebzelik. (*Nizip –Gaz.; –Ada.; Yanpar, *Mersin, *Tarsus, *Mut ve köyleri, Yenisu, Taşucu *Silifke, Karaisalı –İç.) **2.** Avlu. (Yenisu, Taşucu *Silifke –İç.)

hevkirmek (I) Çakal, tilki, tavşan vb. hayvanlar bağırmak. (Febel *Eğridir –Isp.; Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Ören *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

hevkirmek (II) Ekinleri orakla biçerek düzensiz demetler yapmak. (Genezin *Avanos –Nş.)

hevl Eli açık, cömert. (*Nazimiye –Tn.)

hevla [**hevle**] Helva. (Hasanoğlan –Ank.)

[**hevle**]: (–Sn. ve köyleri)

hevle [→ **hevla**]

hevlek (I) Ekilecek tarlada üç dört metre genişliğinde ayrılmış parçalar, evlek. (Çilehane *Reşadiye –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Zara –Sv.)

hevlek (II) Ağaç köklerinde yetişen bir çeşit mantar. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

hevlek (III) [**herek** (IV), **herk** (I) **-2**] Sabanın tarlada açtığı iz. (*Susurluk –Ba.; *İskilip –Çr.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Kelkit ve köyleri –Gm.; –Ank.; Karahisar *İncesu –Ky.)

[**herek** (IV)]: (–Çkr.; –Krş.; –Ky.)

[**herk** (I) **-2**]: (–Tr.)

hevlü [→ **havlu -1**]

hevn Uyku. (*Nazimiye –Tn.)

hevri [hevrim, hevrimi, hevrimiye, hevrü] Çabuk. (*Osmancık –Çr.; –Sn.; *Zile –To.; İğde *Elbistan –Mr.)

[hevrim]: (Yemliha –Ky.)

[hevrimi]: (–Ky.)

[hevrimiye]: (Cela *Elbistan –Mr.)

[hevrü]: (Göynücek –Ama.; Tanıba *Erbaa –To.)

hevricek Demincek. (–Çr.)

hevrim [→ **hevri**]

hevrimi [→ **hevri**]

hevrimiye [→ **hevri**]

hevringeç etmek Katlamak. (Bademli *Emirdağ –Af.)

hevrü [→ **hevri**]

hevrüz [→ **havrız -1**]

hevsemeğ Bir kap içindeki tahılı temizlemek için savurmak. (Kerkük)

hevşe Üstü açık yazlık ahır, ağıl. (Ballıkaya *Hekimhan –Ml.)

hevşi Dallardan yapılan av bekleme yeri. (–Ml.)

hevtik Neşe, eğlence: *Hevtiğim kaçtı.* (*Mersin ve köyleri, *Silifke –İç.)

hevtiklenmek (I) **1.** Neşelenmek. (*Silifke –İç.) **2.** Oyalanmak. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

hevtiklenmek (II) **[hevtilemek]** Durak-samak. (Taçın *Bünyan –Ky.)

[hevtilemek]: (–Ky.)

hevtilemek [→ **hevtiklenmek** (II)]

heviiç Yemek pişirmek için gerekli olan erzak, harç. (Kargı *Tosya –Ks.)

heviidek Çabucak. (*Zile –To.)

heviis [→ **hees**]

heviiş (I) Hayvanları zayıf düşüren, yarı kısırlaştıran bir çeşit hastalık. (*Hozat –Tn.)

heviiş (II) Bahçe. (–Dy.)

heviiş hayat Avlu. (*Ahlat –Bt.; –Ank.)

héy (I) [→ **heğ** (I)]

héy (II) Denk, oranlı: *Çıngıracaktan inin, siz ikiniz héy değilsiniz.* (Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Ks.)

hey (III) **1.** Keçi çağırma ünlemi. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Gündüzbey –Ml.) **2.** At kovalama ünlemi. (Çilehane *Reşadiye –To.)

he ya [ha ya] **1.** Evet, öyle. (*Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

[ha ya]: (Kaklık *Çal –Dz.; Umurlu –Ay.; –Çr.; –Ada.; Yerkesik, Ören *Fethiye –Mğ.) **2.** Gerçek mi? (*Ağın –El.) **3.** Hayır, öyle değil. (*Maçka –Tr.)

héyallamak Sezmek, fark etmek. (*Keçiborlu ve çevresi –Isp.; –Mn.)

heyam Herhalde: *Akşama kar yağacak heyam.* (*Gediz –Kü.)

heyat [→ **hayat** (I) **-2**]

heybe Erkek üreme organı. (Güney *İkizdere –Rz.)

heybe atmak Yük olmak, angarya yapmak. (*Bor –Ng.)

heybe güzeli Havuç. (Eber*Dinar–Af.)

heybeli Yarısı beyaz, yarısı siyah keçi. (Cumalıkızık –Brs.)

heyden [→ **hegden**]

heydenli **1.** İriyarı, şişman (kimse). (–Isp.) **2.** Üstübaşı düzensiz, dağınık (kimse). (–Brd.)

heyder (I) Denge: *Tuzu heybenin iki gözüne de koyunuz heyder olsun.* (Peşman *Daday –Ks.)

heyder (II) Ekin yığını. (Saçak *Çerkeş –Çkr.)

heydermek [→ **heydirmek**]

heydi (I) Çaresiz, mutsuz. (Kösektaş *Avanos –Nş.)

heydi (II) Haydi. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.)

heydirmek [**heydermek**] Ağdırmak. (Dalkoz *Kurşunlu –Çkr.)

[**heydermek**]: (*Kurşunlu –Çkr.)

heye (I) [→ **he** (I) **-1**]

heye (II) [→ **heğ** (I)]

heye (III) Bir şeyin bol olduğu yer, yığınak. (Emirşahlar *Anamur –İç.)

heye beş etmek Her emrini yapmak. (*Bor –Ng.)

heyek [→ **he** (I) **-1**]

heyeklemek [→ **heyiklemek -2**]

heyelanmak Toparlanmak, düzenlenmek. (–Vn. ve köyleri)

heyelik Evlenecek kızın babasına söz verilen armağan. (–Ng.)

heyesine durmak Her isteğini yerine getirmek: *Heyesine duruyorsunuz şımarıyor.* (*Bor –Ng.)

heyet **1.** Bahçe. (–Rz.; *Iğdır –Kr.) **2.** [→ **hayat** (I) **-3**]

heyg [→ **heğ** (I)]

heyha Yuha. (*Bor –Ng.)

heyha etmek Deveyi kovalamak, döndürmek. (Sarılar *Avanos –Nş.; Yeri *Ereğli –Kn.)

hey hey Keçi çağırma ünlemi. (Varyanlı –Mr.)

heyhey (I) [→ **heğ** (I)]

heyhey (II) Düğün, eğlence, bayram. (Sarıkavak –Es.)

heyhey (III) Davar (çocuk dilinde). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

heyik Yayla. (Kuyuluk *Kozan –Ada.)

heyiklemek [**heklemek** (I), **heyeklemek, hezetlemek, hezlemek, hiciklemek, hoyuklamak -2**] **1.** Hayvan korkarak kulak kabartmak, kuşkulanmak. (*Sungurlu –Çr.; Deliktaş *Kangal –Sv.; Yukarıkaradere *Bahçe –Ada.) **2.** Çevreyi kollamak, gözlemek. (Bozan –Es.; –Çr.; Şehsadı, Zığala *Ezinepazarı –Ama.; *Zile –To.; *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.; Gerdan, Hasanbeyli *Bahçe –Ada.)

[**heklemek** (I)]: (*Ulubey –Or.)

[**heyeklemek**]: (Sarayözü, Ezinepazarı, *Merzifon ve köyleri –Ama.; Eşke *Divriği –Sv.; *Kızılcahamam –Ank.)

[**hezetlemek**]: (Narlıdere –İz.)

[**hezlemek**]: (–Mr. ve çevresi; Büyükçaylı, Kuzuculu *Dörtyol, *Antakya –Hat.; *Boğazlıyan –Yz; –Krş.; Aziziye *Ereğli –Kn.; Küçükçaylı –Ada.)

[**hiciklemek**]: (*Ulubey –Or.)

[**hoyuklamak -2**]: (–Mr.)

heyir İyilik, hayır. (–Ml.)

heyirtmek İneğin memesine süt gelmek, sütünü indirmek: *İnek heyirtti helkeyi çabuk getir.* (*Salihli –Mn.)

heyke Derince kap, kâse. (–Bo.)

heykeri Çevresine altın paralar dizilmiş olan üçgen biçiminde gümüş nazarlık. (*Ürgüp –Nş.)

heyket **1.** Masal. (Karagöz, Emirli, Emirilyas, Huni, Sevin *Afşin –Mr.; *Keskin –Ank.; Pinili *Avanos –Nş.) **2.** Eğlenceli konuşma. (–Krş.) **3.** Yergi, kovuculuk. (Afşar, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

heyket etmek Konuşmak. (Bademli *Emirdağ –Af.)

heyket vermek Haber vermek. (Küpeli *Bünyan –Ky.)

heykir Av yerinde hayvanları çeviren kimse. (Akçataş *Köyceğiz –Mğ.)

heykirmek (I) **1.** Bir şeyi çevirmek. (Akçataş *Köyceğiz –Mğ.) **2.** Bağırarak sürüden kaçan hayvanları toplamak, çevirmek: *Davarı heykir de toplansın.* (Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; –Dz. ve çevresi; *Anamur –İç.)

heykirmek (II) [**höykürmek -2, 3**] **1.** Korkudan bağırmak, haykırmak. (Tokat –Es.; *İskilip –Çr.) [**höykürmek -2**]: (–Nğ.) **2.** Yüksek sesle ağlamak. (Aşudu *Darende –Ml.) [**höykürmek -3**] : (Çığrı *Dinar –Af.; –Krş.; *Osmaniye –Ada.) **3.** Soğuk sudan etkilenmek : *Bu çocuk soğuk sudan pek heykiriyor.* (Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.)

heyle 1. [→ **haylā, hayla -4**] **2.** Evet, öyle. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

heylecene olmak [→ **haylecene olmak**]

heylemek (I) Hayvan sürüsünü toplamak için çağırmak: *Sürüyü heyle de gidelim akşam oldu.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Çr.; Çilehane *Reşadiye –To.; *Ulubey –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

heylemek (II) Yükü dengelemek: *Beygiri durdurun da kayan çuvalı heyleyin.* (Peşman *Daday –Ks.)

heylemek (III) Şarkı söylemek. (–Ks.)

heylence Bu tarafa anlamında kullanılır: *Ançaḥ heylence doğru gitti.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

heylik Yuha. (–Çr.)

heylim Görünüşe göre, anlaşılan, galiba. (Bedre *İnegöl –Brs.)

heylül Kuşkonmaz otu. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

heymafi Birdirbir oyunu. (–Isp.)

ḫeyme Asma çardağı. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

heyra [→ **herle -1**]

heyrati olmak İğreti, baştan savma, yıkılmak üzere olmak: *Şu çatı heyrati olmuş.* (Yavuz *Şavşat –Ar.)

heyre (I) **1.** [→ **herle -1**] **2.** Sulu helva. (Adiller *Ermenek –Kn.)

heyre (II) Bez dokuma tezgâhı. (Kargı *Tosya –Ks.)

heyre (III) [→ **here** (II)]

heyrek (I) **1.** Bağ çubuğunu kökünden koparmaksızın orta yerinden toprağa gömerek köklendirme usulü, daldırma. (Durlar *Ereğli –Kn.) **2.** Dilmeler üzerine kaldırılan üzüm çubukları. (Dede *Ereğli –Kn.) **3.** Fidanların düzgün yetişmesini sağlamak için diplerine çakılan kazık. (Bakacak –Ba.; *Şereflikoçhisar –Ank.)

heyrek (II) **1.** Zayıf, cılız. (Cenciğe –Ezc.) **2.** Anormal şekilde büyüyen hayvan. (Hortu *Ereğli –Kn.)

heyrender İyilik için varlığını başkalarına dağıtan kimse. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ḫéyri Bundan böyle, artık: *Bu işe bir son ver ḫéyri.* (*Antakya –Hat.)

heyrilenmek Yas tutmak, ağlamak: *Anası öldüğünden heyrileniyor.* (Bozlar *Eşme –Uş.)

heyt Disiplin. (*Kilis –Gaz.)

heytik (I) Kanarya büyüklüğünde nakışlı bir çeşit kuş. (*Antakya –Hat.)

heytik (II) Korku, heyecan. (*Bahçe –Ada.)

heytipi Ağacı düzgün kesmek için çizgi çizmeye yarayan ip: *Heytipiyi getir ağacı çırpalım.* (Tahtacı –Isp.)

heyva (I) [**heyyā, heyyah** (II), **heyye**] Evet. (*Alanya –Ant.)

[**heyyā**]: (Güney *Yeşilova –Brd.)

[**heyyah** (II)]: (*Kaş –Ant.)

[**heyye**]: (Tekke *Çivril –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; –Çr.; Maşat *Zile –To.; –Nğ.; *Ereğli –Kn.; Karakütük *Tarsus, *Mut –İç.; *Manavgat, Akçaeniş *Elmalı, *Alanya, –Ant.)

heyvā (II) Ayva. (Koyundere *Ahıska, *Iğdır –Kr.; –Vn.)

heyvara Tembel: *Heyvaralığın sırası değil.* (*Mut ve köyleri –İç.)

heyvere Kötü, çirkin (kimse): *Ola böyün bize bir adam gelmişdi éle heyvere bir adamıydı ki.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

heyyā [→ **heyva** (I)]

heyyah (I) [**heyyha**] Keçi ve koyunları yürütme, geri çevirme ünlemi. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

[**heyyha**]: (Peşman *Daday –Ks.)

heyyah (II) [→ **heyva** (I)]

heyye [→ **heyva** (I)]

heyyha [→ **heyyah** (I)]

hez Açık fikirli, anlayışlı. (Varyanlı –Mr.)

hez olmak Toprak kaymak: *Yukarı yol hez olmuş.* (–Bt.)

hezan (I) **1.** [→ **hezen** (I)] **2.** Toprak evlerde kirişin üzerine dikine konulan ağaç. (*Merzifon –Ama.)

hezan (II) [**hezen** (III)] Bir odalı ev, bahçe kulübesi. (Harput –El.)

[**hezen** (III)]: (–Ml.)

hezar (I) Örnek: *Çorap örerken benden de mi hezar almadın.* (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hezār (II) Herhalde. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

hezaren Boş. (Zanapa *Ereğli –Kn.)

hezdellemeyh Beğenmek, hoşlanmak, sevmek. (Bayburt *Sarıkamış–Kr.)

heze [**hezem, hezim**] Henüz. (Çermik –Dy.)

[**hezem**]: (Çermik –Dy.)

[**hezim**]: (–Ur.)

hezel Kuruyup dökülen ağaç yaprakları. (Güneyce –Rz.; *Iğdır –Kr.)

hezele Piç. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hezem [→ **heze**]

hezen (I) [**hezan** (I) **-1, hezene, hizan** (IV)] Damların üzerine döşenen kalın ve büyük ağaç, kiriş. (–Ist.; *Sungurlu ve köyleri –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; –Ezc.; –Ml.; *Nizip, *Kilis –Gaz.; Efsus *Elbistan, *Afşin ve köyleri –Mr.; Çaylı *Dörtyol, *Antakya ve köyleri –Hat.; Çepni, İğdeli *Gemerek, Telin, *Gürün, *Şarkışla –Sv.; İncirli, *Akdağmadeni, Divanlı, Gökdere –Yz.; Pazar *Kızılcahamam –Ank.; Genezin *Avanos, –Nş.; Büyükafşar –Krş.; Elbaşı *Bünyan, Feyzullah *Develi, Afşar *Pınarbaşı, Reşadiye, Zencidere, –Ky.; *Ürgüp –Nş.; *Bor –Nğ.; Durlaz, Hortu *Ereğli, Kurthasanlı, –Kn.; Yolgeçen, Toprakkale *Osmaniye, –Ada.)

[**hezan** (I) **-1**]: (Kızılcaviran *Reşadiye –To.; *Ağın, *Keban –El.; *Darende, *Arapkir, –Ml.; Çöplü *Gürün, *Kangal, *Koyulhisar, Çamova, *Divriği, Tutmaç, –Sv.)

[**hezene**]: (–Ank.)

[**hizan** (IV)]: (–Sv.)

hezen (II) İri, büyük. (*Merzifon –Ama.; Çatak *Mut –İç.)

hezen (III) [→ **hezan** (II)]
hezene [→ **hezen** (I)]
hezer Kalın ağaç gövdesi. (–Ky.)
hezertere Dereotu. (Harput –El.)
hezetlemek [→ **heyiklemek -2**]
hezik İyi enenmemiş koç. (–Ezm.)
heziklemek Dayak atmak: *Oğlanı bugün hezikledim.* (Sarıkavak –Es.)
hezim [→ **heze**]
hezin **1.** Fazla eşya konulan yer, kiler. (*Antakya –Hat.) **2.** Bodrum. (*Antakya –Hat.)
hezin hezin Yavaş yavaş, sakin sakin: *Ocakta tencere hezin hezin kaynamalı.* (*Taşköprü –Ks.)
hezir (I) Eskiden bostan ürünlerinden alınan onda bir vergi. (–Ky.; *Bor –Nğ.; –Ada.)
hezir (II) Bağ ve bahçe önü. (–Çr.)
hezlemek [→ **heyiklemek -2**]
hezne Define, hazine. (Bayburt *Selim –Kr.)
hı **1.** Evet. (Dikici *Dinar –Af.; Kumdanlı *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri, Uluğbey *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, Güney *Yeşilova –Brd.; Çöplü *Çivril, Darıveren, Afşar *Acıpayam, Dedeköyü *Çal, Honaz ve çevresi –Dz.; Eymir, *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; *Kemalpaşa –İz.; –Mn.; *Susurluk ve çevresi, *Edremit ve çevresi –Ba.; Danışman *Fatsa –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; Cenciğe –Ezc.; Aşudu *Darende–Ml.;–Gaz.;*Antakya–Hat.; *Gemerek –Sv.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Korkuteli ve çevresi, *Elmalı ve çevresi –Ant.; Dont *Fethiye, Yerkesik,*Bodrum–Mğ.) **2.** İşte. (*Kemalpaşa –İz.; –Nğ.) **3.** Hayır. (–Gaz.)
hıbar [**hubar**] Duvar yapılırken taş ya da kerpiç aralarına konulan moloz. (Haçavera *Maçka –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Gare *Ardeşen –Rz.; Ersis, Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve köyleri; –Ezm.; Ergan –Ezc.; Çamova *Divriği –Sv.)
[**hubar**]: (Palha *Divriği –Sv.)
hıbılık Korkak. (Günder *Ermenek –Kn.)
hıbılık [**hibilik**] Hayalet, kâbus. (*Kemaliye –Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.)
[**hibilik**]: (*Gürün –Sv.)
hıc (I) Yeni doğurmuş memeli hayvanların ilk sütü, ağız. (*Erciş –Vn.)
hıc (II) [**hıç** (I), **hiç** (V)] Kaysı, erik, ayva, vişne ağaçlarının kabukları üzerinde olan zamk, kedibalı. (–Vn.; –Ml.)
[**hıç** (I)]: (Haşhaşı –Ezc.; *Ahlat –Bt.; Kesme, Çamova *Divriği –Sv.)
[**hiç** (V)]: (–Ezc.)
hıcı Çocuk dilinde pis, kirli şey: *Yavrum o hıcıyı tutma.* (–Rz.)
hıcılayık Boğmaca. (*Boyabat –Sn.)
hıcılcı (I) Bir işi yapmak için kendini zorlayan (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
hıcılcı (II) Hayvana çok yük yükleyen (kimse). (İğneciler *Mudurnu–Bo.)
hıcıldamak (I) Hasta zor nefes alarak hırıltılı ses çıkarmak. (Kargı *Tosya –Ks.; *İskilip –Çr.)
hıcıldamak (II) Şiddetli yağmur yağarken ya da sel gelirken gürültülü ses çıkarmak. (*Kurşunlu –Çkr.)

hıcıl hıcıl Nefes alıp verirken çıkan hırıltılı ses. (*Ayancık –Sn.)

hıcılını almak Evlilikte kadını tatmin etmek. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hıcıllanmak Şüphelenmek. (Hemşin *Pazar –Rz.)

hıcıl olmak Utanmak, sıkılmak. (*Antakya –Hat.)

hıcıltı [**hıcıltu**] Öksürürken boğazdan çıkan hırıltılı ses. (–Çr.)
[**hıcıltu**]: (Ziyere –Ama.)

hıcıltu [→ **hıcıltı**]

hıcım **1.** Öfke: *Ahmet bir hıcım içeri girdi.* (Rumeli göçmenleri *Ezine –Çkl.) **2.** Güç, kuvvet. (–Ks. ve çevresi)

hıcıp (I) Koyun. (*Silifke –İç.)

hıcıp (II) Hırsız sözcüğüyle birlikte kullanılarak anlamını pekiştirir: *Bu köylüler bir sürü hırsız hıcıp.* (*Bor –Nğ.; Hayriye –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.)

hıcıp (III) Tırnak kenarlarında çıkan pürüzlü et parçaları, şeytan tırnağı. (–Ky.)

hıcıp (IV) Oyunda ebe, baş olan (kimse). (–Çkr.)

hıcıp (V) Aşık kemiği. (Osmanlı –Bil.)

hıcırlıyük Hırıltılı nefes alıp verme hastalığı. (–Sm.)

hıcik Ham dut. (*Arapkir –Ml.)

hıç (I) [→ **hıc** (II)]

hıç (II) Topraktan çiçek çıkarmakta kullanılan sopanın ucundaki sivri demir. (Kesme, Çamova *Divriği –Sv.)

hıçıçık Küçücük. (Ahir *Söğüt –Bil.)

hıçıl Kuduz köpek. (*Ünye –Or.)

hıçır [**hışıl** (III)] Beceriksiz: *Ne hıçır bir adamsın.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**hışıl** (III)]: (*Emet –Kü.)

hıçtınmak (I) Gürültü etmemek. (Demirkapı *Susurluk –Ba.)

hıçtınmak (II) [→ **hıştınmak -3**]

hıçtınmak (III) Vaz geçmek: *İhtiyar öküzden hıçtınıverdim artık ölecek.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

hıd Çocukların oynadıkları bir çeşit oyun. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

hıdakmak [→ **hıdıksınmak**]

hıdığlanmak Gıdıklanmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıdıklemek Ses işiten küçük çocuk, sağa sola bakmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıdıksınmak [**hıdakmak**] Alışmak, huy edinmek. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**hıdakmak**]: (*Kadirli –Ada.)

hıdırgen Alışkan, dadanmış. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıdırlık Mezarlık. (*Düzce, –Bo.)

hıdırmak Gezmek, eğlenmek. (*Sivrihisar –Es.)

hıdıklemek Gıdıklamak. (–Ezc.)

hıdırgen Huzursuz, rahatsız (kimse). (*Kelkit –Gm.)

hıggıcık Hıçkırık. (*Ermenek –Kn.)

hıgtılım Fakat. (–Ky.)

hıkçırık [→ **hışkırık**]

hık dedirtmemek Bir uğraşta karşı tarafa fırsat vermemek, zaman bırakmamak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hıkgak [**hıkgıbık, hıkgıdık, hıkık** (I), **hıkkak, hıkkıdık, hıkkık**] Hıçkırık. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)
[**hıkgıbık**]: (*Senirkent –Isp.)
[**hıkgıdık**]: (Kozluca ve çevresi –Bo.)
[**hıkık** (I)]: (Güney *Yeşilova –Brd.)

[hıkkak]: (–Brd.)
[hıkkıdık]: (*Keçiborlu –Isp.; –Dz.; *Milas –Mğ.)
[hıkkık]: (–Dz.)
hıkgıbık [→ **hıkgak**]
hıkgıdık [→ **hıkgak**]
hıkıbat Cins köpek. (*Kırkağaç –Mn.)
hıkık (I) [→ **hıkgak**]
hıkık (II) Boğazda meydana gelen küçük ur. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
hıkır hıkır **1.** Genizden gelen sesle ağlamayı anlatır. (*Kandıra –Kc.) **2.** Çok hasta olan kimsenin nefes almasını anlatır. (*Düzce –Bo.) **3.** Nezle olan kimsenin burun çekmesini anlatır. (*Düzce –Bo.)
hıkış Damar, sinir: *Hıkışlarım gevşedi.* (Bozüyük *Göksun –Mr.)
hıkış hıkış Yavaş yavaş. (–Ama.; Uğurlu *Ermenek –Kn.)
hıkkak [→ **hıkgak**]
hıkkıdık [→ **hıkgak**]
hıkkık [→ **hıkgak**]
hıklama Hıçkırma. (Çıtak *Çivril –Dz.)
hıklım [**hılgım**] Aynı, tıpkı: *Şu boğa hıklım benim danaya benziyor.* (*Çarşamba –Sm.; *Şebinkarahisar –Gr.)
[hılgım]: (*Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.)
hıkrama Ses çıkarma. (Çöplü *Gürün –Sv.; –Kn.)
hıkrılma Ses çıkararak ağlama. (Karaözü *Gemerek –Sv.)
hıla **1.** Pişirilen ekmeğin sarıldığı yaygı. (*Ağın –El.; Aşıdu *Darende, *Arapkir –Ml.) **2.** Dut silkelemek için ağaçların altına serilen yaygı. (–Ml.) **3.** Önlük. (Harput, –El.) **4.** Çocuk önlüğü. (–El. ve köyleri) **5.** Çarşaf. (–Ml.)
hılapulay Karmakarışık. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
hılatlanmak Karmakarışık olmak, birbirine geçmek: *Şu iplik çok hılatlanmış açılmıyor.* (Yavuz *Şavşat –Ar.)
hılca [**hılıça**] Taze mısır: *Hılca ateşte kızartılır.* (–Rz.)
[hılıça]: (–Rz.)
hıldırgen Çağırıcı, davetçi: *Hıldırgen gelmiş düğüne gidelim mi?* (Cenciğe –Ezc.)
hıldırhış [**hıldirik**] **1.** Çürük, yıkık, sağlam olmayan şey: *Buna da ev denilmez hıldırhış bir şey.* (*Antakya –Hat.)
[hıldirik]: (Ulışiran *Şiran –Gm.) **2.** Bozuk. (–Ml.)
hıldırik Yuvarlak biçimli çocuk oyuncakları. (*Arapkir –Ml.)
hıldirik [→ **hıldırhış**]
hılfatsız Çelimsiz, güçsüz: *Ali hılfatsız bir çocuk.* (*Kilis –Gaz.)
hılge Bakraç. (*Akşehir –Kn.)
hılgım [→ **hıklım**]
hılhıl Tohumunda santonin maddesi bulunan bir çeşit ot. (*Merzifon –Ama.)
hılhış İnsana yaramayan yiyecek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
hılhıt Anahtar deliği. (Turan –Ky.)
hılıça [→ **hılca**]
hılık (I) Eski kilim ya da halı. (*Çeşme –İz.)
hılık (II) Hasır otu, talaş vb. şeylerin döküntüleri: *Çuvala hılık doldurup eve getirdim.* (Elecik *Kalecik –Ank.)
hılık (III) Halka. (Ortaklar *Havza –Sm.)

hılık (IV) [**hilik** (II)] Testi. (*Pütürge –Ml.)
[**hilik** (II)]: (*Pütürge –Ml.)
hılıkkiçi Alaycı. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
hılım hılım olmak Parça parça olmak: *Elbise hılım hılım olmuş.* (Boynuyoğun –Ada.)
hılı mılı (I) [→ **hıllım hıllım**]
hılı mılı (II) Abur cubur şey (yiyecek için). (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
hılıngaç [→ **hıllangaç**]
hılız (I) Çerçöp. (Eymir *Bozdoğan –Ay.)
hılız (II) İyi büyüyememiş, cılız, hastalıklı (kimse): *Şu çocuk ne kadar hılız.* (*Taşköprü –Ks.)
hılızık Eklem kemiklerinin arasındaki yapışkan sıvı. (*Ahlat –Bt.)
hılızlamak Nefes alırken ses çıkarmak, hırıldamak. (*Ayancık –Sv.)
hılızlık [→ **hıltan**]
hıliv Kertenkele. (Utav *Yusufeli –Ar.)
hılkar [→ **hıltar** (I) **-3**]
hıllab [→ **hıllo**]
hıllak Kısık sesli (kimse). (*Bor –Nğ.)
hıllamak [→ **hellemek** (I) **-2**]
hıllangaç [**hılıngaç, hıllangıç, hıllınkaç, hıngaç, hıñgılgaç**] Salıncak. (–Mr. ve çevresi; –Ada.)
[**hılıngaç**]: (Tahtacı –Isp.)
[**hıllangıç**]: (*Bayındır –İz.; *Afşin –Mr.)
[**hıllınkaç**]: (*Kozan –Ada.)
[**hıngaç**]: (–Çr.)
[**hıñgılgaç**]: (*Afşin –Mr.)
hıllangıç [→ **hıllangaç**]
hılle Düzme, sahte, hileli. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Çayağzı *Şavşat –Ar.)
hıllı (I) **1.** Doğru dürüst, işe yarar (kimse): *O çocuk hıllı bir şeye benzemiyor.* (*Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.) **2.** İyi ahlâklı, edepli (kimse). (*Merzifon ve köyleri –Ama.)
hıllı (II) **1.** Daha çok: *Ben öyle yaptıkça hıllı üstüme yüklendi.* (*Ermenek –Kn.) **2.** Epey zaman: *Onnara gettük hıllı oturduk.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hıllı durmak Rahat durmak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Almus *Zile –To.; *Koyulhisar –Sv.)
hıllık (I) Şiddet, hız. (İncekum *Silifke –İç.)
hıllık (II) [**hıllik** (I), **hillik -2**] Çoban kepeneği. (*Havza –Sm.)
[**hıllik** (I)]: (*Çıldır, *Arpaçay –Kr.; –Ezm.)
[**hillik -2**]: (*Arpaçay –Kr.)
hıllıklamak [**hıllıklanmak**] Şüphe etmek, sezmek. (*Mersin ve köyleri –İç.)
[**hıllıklanmak**]: (Çiftepınar *Mersin –İç.)
hıllıklanmak [→ **hıllıklamak**]
hıllım hıllım [**hılı mılı** (I), **hıllım hırtık**] Düzensiz, dağınık, gelişigüzel (giyim için). (*Antakya –Hat.)
[**hılı mılı** (I)]: (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
[**hıllım hırtık**]: (*Antakya –Hat.)
hıllım hırtık [→ **hıllım hıllım**]
hıllınkaç [→ **hıllangaç**]
hıllik (I) [→ **hıllık** (II)]
hıllik (II) Eski. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
hıllo [**hıllab**] Giyinişi düzensiz olan, kendine yakıştıramayan, gelişigüzel giyinen (kimse): *Bu kadın çok hıllo.* (–Ezm.)
[**hıllab**]: (Tepeköy *Torbalı –İz.)

ḫılorik Buğdaya karışmış olan ufak, yuvarlak, siyah renkte bir çeşit tohum, karamuk. (*Hozat –Tn.)

hılt (I) **1.** [→ **hıltak**] **2.** Karışık. (–Ml.)

ḫılt (II) Tortu: *Yağı erittim, fakat ḫıltı çok çıktı.* (Kerkük)

hılt (III) Harmanda tam saman haline gelmemiş ekin. (–Ml.; Çöplü *Gürün –Sv.)

hılt (IV) Kışın el ve ayak parmaklarının soğuktan kızararak şişmiş durumu. (–Ml.; –Ur.; –Gaz.; –Mr.; Kerkük)

ḫılt (V) Hile: *işin içine hılt karıştırma.* (*Ağın –El.)

hılt (VI) Dürüst olmayan, bencil, düzmeci (kimse). (*Arapkir –Ml.)

hılt (VII) [→ **hımbıl** (I)]

hılt (VIII) Can sıkıntısı. (–Kü.)

hılta [→ **hıra** (I) **-1**]

hılta hılt Çok kalabalık: *Okul hılta hılt dolu.* (Cemele –Krş.)

hıltak [**hılt** (I), **hıltık** (I), **ḫıltik, ḫiltik** (I), **holpak, holtak**] Bol, geniş, gevşek. (Bayadı –Or.; *Şebinkarahisar, *Alucra –Gr.; Tanus *Şarkışla, *Koyulhisar –Sv.)
[**hılt** (I)]: (–Isp.; Tokat –Es.; Bayadı –Or.; –Gm.)
[**hıltık** (I)]: (Ekse *Çal –Dz.; Cenciğe, –Ezc.)
[**ḫıltik**]: (Cenciğe –Ezc.; –Sv.)
[**ḫiltik** (I)]: (–Kr.; –Ezc.)
[**holpak**]: (*Boyabat –Sn.)
[**holtak**]: (Uzunmusa –Or.; Kayadibi –Gr.)

hıltamak Gevşemek, yerinden oynamak, kımıldamak. (*Edremit, *Burhaniye –Ba.; Uzunmusa –Or.; Camiyanı *Tirebolu –Gr.; Ağrakos *Suşehri, Vazıldan *Divriği –Sv.)

hıltan [**hılızlık**] Top top olan çiçekleri kuruduktan sonra, sapları kürdan olarak kullanılan bir çeşit yabanî bitki. (Kuzköy *Bucak –Brd.; *Nizip, –Gaz.; –Mr. ve çevresi; *Antakya –Hat.; Dereköy –Ky.; Ortaköy *Bor –Nğ.; –Ada.; *Mersin ve köyleri –İç.)
[**hılızlık**]: (–Dz.)

hıltar (I) [**hılkar, hırtal** (I)] **1.** Tazı, buzağı vb. hayvanların boynuna takılan ip ya da kayış. (Işıklar –Af.; Bağıllı, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, Uluğbey *Senirkent, Elbengi *Yalvaç –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Doğal *Çal –Dz.; *Bozdoğan –Ay.) **2.** Davar ve sığırların boynunlarına takılan kayış yulara eklenen demir halka. (*Dinar –Af.; –Brd.; –Dz.) **3.** Çoban köpeğinin boynuna takılan halkalı demir. (Gökçimek *Beyşehir –Kn.)
[**hılkar**]: (Mahmut *Şuhut –Af.)
[**hırtal** (I)]: (*Avanos –Nş.; –Nğ.)

hıltar (II) **1.** Keçi kılından yapılmış ip. (Karahoca *Haymana –Ank.; Ören, Karaçulha *Fethiye –Mğ.) **2.** Düğüm: *Kısrağın boynuna hıltar attım.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

hıltar olmak Eskiyen bir şey onarılmaktan, yamanmaktan ağırlaşmak: *Elbise tamir edile edile hıltar oldu.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hıltı Çocukta çok yemekten olan mide bozukluğu. (–Ed.)

hıltık (I) [→ **hıltak**]

hıltık (II) Fesin düşmemesi için kadınların çene altından bağladıkları süslü ip, zincir gibi şeyler. (*Nazimiye –Tn.)

hıltık (III) Gerdan, gıdık. (*Nazimiye –Tn.)

hıltır İri öğütülmüş un. (Başköy –Ank.)

ḫıltik [→ **hıltak**]

hılt olmak (I) Yorgunluktan bitkin olmak: *Bugün hılt oldum.* (–Uş.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; –Kü.; Tokat –Es.; *Mut ve köyleri –İç.)

hılt olmak (II) Kışın el ve ayak parmakları soğuktan kızarıp şişmek ve kaşınmak. (–Ml.; –Gaz.)

hılt olmak (III) Sırılsıklam olmak: *Yağmurdan hılt oldum.* (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Holanta, *Sivrihisar –Es.)

hılt olmak (IV) **1.** Çok kıskanmak. (–Kü.; –Ada.) **2.** Mahcup olmak. (Satılmış –Es.) **3.** Üzülmek. (Güzelyurt –Kü.)

hılt olmak (V) Yemek iyice pişmek. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hım (I) Temel. (*Erciş –Vn.; –Gaz.)

hım (II) Dalga çarptığı zaman çıkan sesi anlatır. (*Bodrum –Mğ.)

hıma Çamur, harç. (*Ahlat –Bt.)

hımayan [→ **humayın**]

hımbıl (I) [**hılt** (VII)] Şişman ve uyuşuk (kimse). (Çığrı *Dinar –Af.; *Atabey –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Alaeddin *Acıpayam –Dz.) [**hılt** (VII)]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hımbıl (II) Aciz, zavallı. (Aşudu *Darende –Ml.)

hımbıl (III) Bir çeşit iskambil oyunu. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

ḫımel Kısa boylu (kimse). (*Iğdır –Kr.)

hım hım (I) [**hımhımı, hımırsık**] **1.** İçinden pazarlıklı (kimse). (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Tokat –Es.; –Ml.; *Afşin –Mr.; –Nğ.; –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) [**hımbımı**]: (–Kn.) [**hımırsık**]: (Sarıkavak –Es.; İncirli –Yz.) **2.** Miskin, uyuşuk (kimse). (–Brd.; Çöplü *Çivril, *Çal –Dz.; Eymir, Sürez *Bozdoğan, –Ay.; –Mn.; *Edremit –Ba.; *Merzifon –Ama.; –Rz.; Akarsu *Ardanuç –Ar.; Haşhaşı –Ezc.; –Ml.; *Afşin –Mr.; *Gemerek –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Yerkesik, *Fethiye –Mğ.)

hımhım (II) **1.** Sakat burunlu (kimse). (*Çarşamba –Sm.)

hımhımı **1.** [→ **hımhım** (I) **-1**] **2.** [→ **hımık** (III)]

hımhırık [→ **ḫıppırık**]

hımhırıt Üstübaşı pis, perişan. (–Rz.)

hımhış Dopdolu, tıklım tıklım: *Trende yer kalmamış hımhış dolmuş.* (*Antakya –Hat.)

hımhış olmak (I) [→ **hışır olmak** (I) **-1**]

hımhış olmak (II) [→ **hışır olmak** (II) **-1**]

hımık (I) Biraz: *Bana hımık ekmek verir misiniz?* (Adiller *Ermenek –Kn.)

~~**hımık**~~ (II) [→ **hımık** (III)]

hımık (III) [**hımhım** (II) **-2, hımik, hınık** (II), **hınik** (I), **hınis, himik** (II)] Burundan, genizden konuşan (kimse). (*Kelkit –Gm.; *Divriği –Sv.; –Ada.; *Hayrabolu –Tk.; Şumnu, Bulgaristan) [**hımhım** (II) **-2**]: (Tepeköy *Torbalı –İz.; *Lapseki –Çkl.; –Kr. ve köyleri; –Ml.; –Ky.) [**hımik**]: (Abrenk *Kemaliye, Cenciğe, –Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.) [**hınık** (II)]: (Erkinis *Yusufeli

–Ar.; Bizmişen –El.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; *Osmaniye –Ada.)
[**hınik** (I)]: (Ersis *Yusufeli –Ar.)
[**hınis**]: (–Ml.)
[**himik** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hımık (IV) Tatlı, tatlımsı. (Kuruca –Ist.)

hımır [**hımız, hın** (II), **hırit**] Cılız, sıska. (Çakallı *Karaisalı –Ada.)
[**hımız**]: (Aşağıkızıllar *Ulubey, Bolaman –Or.)
[**hın** (II)]: (Çuvallı*Yeşilova –Brd.)
[**hırit**]: (*Çal –Dz.)

hımırdamak Alçak sesle konuşmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hımırdanmak Kendi kendine söylenmek, mırıldanmak. (Çığrı *Dinar –Af.)

hımırgan Kendi kendine söylenen (kimse). (Nize –Ky.)

hımır hımır Fısfıs, gizli, yavaş sesle (konuşma için). (*Bahçe –Ada.)

hımırsık [→ **hımhım** (I) **-1**]

hımırtı Yavaş ses, fısıltı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Mr.)

hımırtlek [**hamirtlek**] Kıkırdak. (Çamova *Divriği –Sv.)
[**hamirtlek**]: (–Ur.)

hımıs [**hımız -1, hınaza -2**] Cimri, aç gözlü. (*Burhaniye –Ba.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)
[**hımız -1**]: (*Edremit ve çevresi –Ba.; Kocaköy –Çkl.; *Kurşunlu, *Ezine –Çkr.)
[**hınaza -2**]: (–Ky.)

hımış (I) **1.** Kerpiç ya da tuğlayla örülmüş ahşap duvar. (*Osmaneli –Bil.; *Akyazı –Sk.; *Güdül –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.) **2.** Ağaçtan, tahtadan yapılmış şey: *Benim evin üstü hımış.* (–Ank.)

hımış (II) Fazla hareket etmeyen (kimse). (Bayat *Emirdağ –Af.)

hımız 1. [→ **hımıs**] **2.** [→ **hamaz** (III) **-2**]

hımık [→ **hımık** (III)]

hımıklemek [**himihlemek**] Genizden konuşmak. (*Ağın –El.; *Arapkir –Ml.)
[**himihlemek**]: (*Burhaniye –Ba.)

hımil Göz pınarında ve kirpiklerde biriken kir, çapak. (Çilehane *Reşadiye –To.; Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hımkırmak Ses çıkararak ağlamak, hıçkırmak. (–Yz.; *Mersin ve köyleri –İç.)

hım mı Değil mi anlamında kullanılır. (–Çr.)

hımpalamak Hırpalamak. (–Ank.)

hımsımak [**humsumak**] Bayatlamak, ekşimek, kokmak (yemek için). (*Düzce –Bo.; –Ur.; –Gaz.; *Elbistan –Mr.)
[**humsumak**]: (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hımzan Yağ kabı. (Tepecikören *Kozan –Ada.)

hın (I) Hayır. (–Bt.)

hın (II) [→ **hımır**]

hınaça Küçük küp. (Holanta *Sivrihisar –Es.)

hınam (I) Öç, kin. (Çiğil –Kn.)

hınam (II) Kemik veremi. (–Ur.)

hınami 1. Damat ve gelinin anne ve babaları, dünür. (*Kemaliye –Ezc.) **2.** Akraba. (Türkmen köyleri *Sarıkamış –Kr.)

hınamlanmak [**hinamlamak**] İçlenmek, kederlenmek. (Hamurcu *İncesu –Ky.)
[**hinamlamak**]: (–Ky.)

hınarmak [**hırtlamak** (II) **-3**] Oyunu kaybeden mızıkçılık etmek. (Tokat –Es.)
[**hırtlamak** (II) **-3**]: (Şalcı *Şavşat –Ar.)
hınaya [→ **hınaza -4**]
hınaz [→ **hınaza -1**]
hınaza [**hınaya, hınaz, hıncık** (I)] **1.** İçinden pazarlıklı, sinsi, hain (kimse). (–Krş.; Ortaköy, *Bor.; –Ada.)
[**hınaz**]: (Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.)
[**hıncık** (I)]: (–Çr.)
2. [→ **hımıs**] **3.** Kıskanç. (*Bünyan –Ky.; Saralar *Avanos –Nş.) **4.** İnatçı, hırçın. (*Afşin ve köyleri –Mr.; Eskitürk –Krş.; *Develi, –Ky.; *Ürgüp –Nş.)
[**hınaya**]: (Hacıbektaş –Krş.; –Nş.; *Ereğli –Kn.)
5. Haylaz. (Dereköy –Ky.) **6.** Nazlanan (kimse). (Alaca *Aksaray –Nğ.) **7.** Hiç bir şeyden hoşnut kalmayan (kimse). (Alaca *Aksaray –Nğ.) **8.** Edepsiz, utanmaz (kimse). (–Nğ.)
hınbıl (I) Hizmetçi. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)
hınbıl (II) Eşek. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)
hıncadek Çok ağır: *Sepet hıncadek, kaldıramadım.* (*Sivrihisar –Es.)
hıncal Kama. (Dağıstan göçmenleri, –Dz.)
hıncalma Sinirlenme. (Körküler *Yalvaç –Isp.)
hınççik [→ **hıncik**]
hıncetmek [→ **hınçetmek** (I)]
hıncık (I) [→ **hınaza -1**]
hıncık (II) [→ **hinci**]
hıncık (III) Omuzbaşı. (*Sivrihisar –Es.)
hıncıklamak 1. Yumrukla dövmek. (Çarıklar *Çumra –Kn.) **2.** [→ **hıncıklanmak**]
hıncıklanmak [**hıncıklamak -2**] Sinirlenmek, tasalanmak, kederlenmek. (Fakih –Brs.; Tokat –Es.; *Tosya –Ks.; *İskilip –Çr.)
[**hıncıklamak -2**]: (–Kü.)
hıncımak Sebze çürümek. (*Merzifon –Ama.)
hıncik [**hınççik**] Çökük, basık (burun için): *Dün hıncik burunlu bir adamı vurdular.* (–El. ve köyleri)
[**hınççik**]: (Kesirik –El.)
hınç (I) Hız. (*Keçiborlu –Isp.)
hınç (II) Ağaçlardan sızan yapışkan sıvı: *Biraz hınç toplada zamk yapalım.* (Cenciğe –Ezc.)
hınç (III) Tüy. (Okçular –Çkl.)
hınç (IV) Vurma nedeniyle deride kan toplanması durumu. (Bahattin *Ulubey –Or.)
hınçalamak 1. [→ **hırdalamak**] **2.** Kuvvetle sarsmak. (*Antakya –Hat.)
hınçar 1. Çok derin dere. (Önsen, –Mr.) **2.** Toprak altında bulunan taşla karışık sert kısım. (Dereköy –Ky.)
hınçarmak Söz tutmamak, karşı gelmek. (–Mr.)
hınçetmek (I) [**hıncetmek**] Bir şeyi döve döve ezmek. (Tokat, Sarıkavak –Es.; –Çr.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Ezm.; Cenciğe –Ezc.; –Mr.; Köşker –Krş.; Eşke *Divriği, *Koyulhisar –Sv.; *Mersin ve köyleri –İç.)
[**hıncetmek**]: (Sarıköy *Merzifon –Ama.; Süme *Bulancak –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çavdarlı, Yavuz *Şavşat –Ar.; *Şarkışla, *Gürün –Sv.; *Ermenek –Kn.)

hınçetmek (II) Burun silmek. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hınç hınç Ağız ağıza dolu, dopdolu. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

hınçık Yollardaki girinti çıkıntı, engebe. (Köşker –Krş.)

hınçıklatmak Çukura düşürmek: *Hasan kağnıyi hınçıklatmış.* (Cemele –Krş.)

hınçırık [hınçkırık] Hıçkırık. (–Gaz.) **[hınçkırık]**: (*Düzce –Bo.)

hınçkırık [→ hınçırık]

hınçkırmak Hıçkırmak. (*Düzce –Bo.)

hınçlamak Bir kaba alabildiğinden fazlasını basa basa doldurmak. (Sancaklıboz, İğdecik –Mn.; Yerkesik –Mğ.)

hınçmak Sarsmak, hırpalamak. (Honaz –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Tokat –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Antakya –Hat.; Kalkan *Kaş –Ant.; Ören, Kaya *Fethiye –Mğ.)

hındalmak Kızmak, hırslanmak. (*Bor –Nğ.)

hındarsuz [→ hındık (II)**]**

hındık (I) Fındık. (Çağşur *Bafra –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.)

hındık (II) **[hındarsuz]** Aç gözlü, arsız. (Günder *Ermenek –Kn.) **[hındarsuz]**: (Ziyere –Ama.)

hındıkmak Ummak. (*Ulukışla –Nğ.)

hındıl Üstübaşı yırtık perişan (kimse). (Dallıca *Nazilli –Ay.; –Ed.)

hındımlamak Üstüne çökmek. (Sarıyer –Ist.)

hındırgan [hındirgen] Düğün davetçisi. (–Af.) **[hındirgen]**: (Haşhaşı –Ezc.)

hındırhıt olmak Orta halli olmak. (–Ky.)

hındırik [→ hınık (III)**]**

hındik [→ hınık (III)**]**

hındikli bocik Salyangoz. (*Ağın –El.)

hındirgen [→ hındırgan]

hıngaç [→ hıllangaç]

hıngal [hambal (III)**, hıngan, hıngar, hıngel -1, hingal, hingel -1, 2; hombal] 1.** İçine kıyma ya da pişirilmiş patates konarak yapılan bir çeşit börek, tatar böreği. (Erkinis, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Ardahan –Kr.; *Hafik –Sv.) **[hambal** (III)**]**: (*Şarkışla –Sv.) **[hıngel -1]**: (*Bayburt –Gm.; –Kr.; –Ezm.) **[hingal]**: (Yavuz *Şavşat –Ar.) **[hingel -1]**: (–To.; –Ezm.; Haşhaşı –Ezc.; *Şarkışla –Sv.) **[hombal]**: (*Şarkışla ve çevresi –Sv.) **2.** Mantı. (–Ezc.) **[hıngan]**: (–Ezm.) **[hıngar]**: (–Ezm.) **[hingel -2]**: (–To.; –Ezm.; –Sv.)

hıngan [→ hıngal -2]

hıngar [→ hıngal -2]

hıngel 1. [→ hıngal -1] 2. Yağsız bulgur köftesi. (–Ezm.) **3.** Baklava dilimi şeklinde kesilmiş makarna. (*Pınarbaşı –Ky.)

hıngıç Ceviz ya da kestane içi. (*Çerkeş –Çkr.)

hıngılamak [→ hıngıldamak (I) **-1]**

hıngıldamak (I) **[hıngılamak, hıngırdamak, hınkıldamak -1, hınkırdamak** (I)**]** **1.** Ağlamaya hazır olmak, ağlamaklı olmak. (*Yalvaç –Isp.; Çamlık *Bucak –Brd.; *Acıpayam, İshaklı *Çivril –Dz.; *Merzifon –Ama.; *Bor –Nğ.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.; –Kıbrıs)

[**hıngılamak**]: (*Ünye –Or.; –Ml.)
[**hıngırdamak**]: (Tokat ve köyleri –Es.; *Taşköprü –Ks.; *İskilip –Çr.; –Sm.)
2. Çocuk yavaş yavaş ağlamak. (Aslanköy *Mersin –İç.) **3.** Çocuk ısrarla, inatla bir şey istemek. (Ulubey *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Bahçeli, *Bor –Ng.; Yerkesik –Mğ.)
[**hınkıldamak -1**]: (Çıtak *Çivril –Dz.; –Isp.; *Kandıra –Kc.)
[**hınkırdamak (I)**]: (–Çr.)

hıngıldamak (II) Sallanmak. (Çığrı *Dinar –Af.; Çerçin –Brd.; Kargı *Tosya, Ağlı *Küre –Ks.)

ḫıngılgaç [→ **hıllangaç**]

hıngırdamak [→ **hıngıldamak** (I) **-1**]

hıngırmak [→ **hınkırmak**]

hıngızıngında 1. Olsa olsa, en son derecede: *Hıngızıngında 16 guruş pul parası ziyan ederim.* (*Şebinkarahisar –Gr.; *Bor –Ng.; *Silifke –İç.) **2.** Bir işin başlayacağı ya da sona ereceği an: *İş hıngızıngında iken geldim.* (–Nş.)

ḫıngir Kısır erkek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hınglamak Taranacak yünü daha önce elle ayıklamak. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

ḫını (I) [→ **hınırsık**]

ḫını (II) Paylama, azar. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hınıç Şişman. (Holanta *Sivrihisar –Es.)

ḫını etmek [→ **hınılamak -1**]

hınık (I) Açgözlü (kimse). (*Ermenek –Kn.)

hınık (II) [→ **hınık** (III)]

hınık (III) [**hemik, hınık** (II), **hındırik, ḫındik, hınik** (II), **hınnik, hırnık** (I), **hırnik** (I), **hırtık** (III), **himik** (I)] Sümük. (*Ünye –Or.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; Vazıldan *Divriği –Sv.; –Krş.)
[**hemik**]: (–Ezc.)
[**hınık** (II)]: (*Kelkit –Gm.)
[**hındırik**]: (–Ml.)
[**ḫındik**]: (–Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir, Aşudu *Darende –Ml.; Telin *Gürün –Sv.)
[**hınik** (II)]: (Çamova *Divriği –Sv.)
[**hınnik**]: (Kerkük)
[**hırnık** (I)]: (–Kü.; –Bt.; Harput –El.; –Ml.)
[**hırnik** (I)]: (–Vn.; Çermik –Dy.; *Varto –Mş.; Harput, Kesirik, –El.; –Ml.)
[**hırtık** (III)]: (Atlandı *Kadınhanı –Kn.)
[**himik** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hınılamak [**hını etmek**] **1.** Azarlamak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
[**hını etmek**]: (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
2. Genizden konuşmak. (–Yz.)

hınılı Genizden konuşan. (–Yz.)

hınırsık [**ḫını** (I)] Asık yüzlü, cana yakın olmayan (kimse). (*Sungurlu –Çr.)
[**ḫını** (I)]: (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hınıs (I) [**hınısı**] Topraktan yapılan yayık. (Rumeli göçmenleri, Büyükçekmece –Ist.; *Arapkir –Ml.)
[**hınısı**]: (*Tercan –Ezc.)

hınıs (II) [**hıntış** (II)] **1.** Cimri: *Hınıslık etme.* (Burunkaya –Zn.)

[**hıntış** (II)]: (*Bayburt –Gm.)
2. Sinsi. (*Gürün –Sv.)

hınısı [→ **hınıs** (I)]

hınız [→ **hımır**]

hınik (I) [→ **hımık** (III)]

hınik (II) [→ **hınık** (III)]

hınis [→ **hımık** (III)]

hınkılamak Hırçınlaşmak. (*Çarşamba –Sm.)

hınkıldamak **1.** [**hıngıldamak** (I) **-3**]
2. Çocuk uykuda hoşnutsuzca mırıldanmak, sayıklamak. (Tekeler *Silifke –İç.)

hınkırdamak (I) [→ **hıngıldamak** (I) **-3**]

hınkırdamak (II) Evlenmek isteyen gençler, isteklerini aşırı hareketlerle belli etmek. (–Kn.)

hınkırmak [**hıngırmak**] Sümkürmek. (Çöplü *Çivril –Dz.; *Manyas –Ba; *Sivrihisar –Es.; Gökçam *Sungurlu –Çr.; *Akçadağ –Ml.; Karaözü *Gemerek –Sv.; *Yerköy –Yz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bodrum –Mğ.)
[**hıngırmak**]: (Bayadı –Or.)

hınkırtı Gürültülü ve saçma sapan sözler. (–Kn.)

hınlamak Doğurmak. (*Çeşme –İz.)

hınnik [→ **hınık** (III)]

hınsık Söz tutmayan (kimse). (–Çr.)

hınt (I) **1.** Yorgunluk: *Çalışa çalışa hınt oldum.* (Dombaylı *Salihli –Mn.) **2.** Güç, kuvvet, takat. (–Çr.; *Çiçekdağı, Köşker –Krş.; *Bor –Nğ.) **3.** Öfke, kızgınlık. (*Bor –Nğ.; Çakallı *Karaisalı –Ada.)

hınt (II) Ev: *Bir hınt sahibi olamadım.* (*Kilis –Gaz.; Varyanlı –Mr.)

hınt (III) Değnekle oynanan top oyununda kale. (–Mr.)

hınt (IV) Arpa. (–Af.)

hınt (V) Ayak kaşıntısı. (–Ml.)

hınta Sıska, cılız. (*Bor –Nğ.)

hıntaş hıntaş Miskin miskin: *Hıntaş hıntaş durma öyle.* (*Uluborlu –Isp.)

hıntıbı [**hıtıp**] Güç. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**hıtıp**]: (Hamurcu *İncesu –Ky.)

hıntık İnatçı, ayak direyici (kimse). (Hortu *Ereğli –Kn.)

hıntıklamak İtişip kakışmak. (Çağlayan –Brs.)

hıntıl hıntıl ağlamak Çırpınarak ağlamak. (*Antakya –Hat.)

hıntılmak Yorulmak. (Yeniköy –Kc.)

hıntımak Çıkmak (kol, bacak vb. şeyler için): *Alinin ayağı hıntımış.* (–Mr. ve köyleri)

hıntın İçli, duygulu. (*Nizip –Gaz.)

hıntırık olmak Koyun ya da keçi tozdan nezle olarak soluyamamak. (Honaz –Dz.)

hıntırıs Bir çeşit marangoz aygıtı. (*Kadirli –Ada.)

hıntıs (I) İhtiyar. (Boynuyoğun –Ada.)

hıntış (II) [→ **hınıs** (II)]

hıntışlamak (I) Bir şeyi kör bıçakla düzensizce, gelişigüzel kesmek. (–Nğ.)

hıntışlamak (II) Kakmak, dürtmek, zorlamak: *Kızıp duruyorum, şimdi hıntışlarım ha!* (*Taşköprü –Ks.)

hıntışmak [**hırtalaşmak**] Atışmak, dalaşmak, kavga etmek. (Hamurcu, –Ky.)
[**hırtalaşmak**]: (*Bor –Nğ.)

hıntmak Küsmek, kırılmak. (Aslanköy *Mersin –İç.)

hıp Yumuşak, yapışkan kar. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hıpın Bacalara konulan, sıcak ve soğuğun geçmemesini sağlayan bir araç. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ḫıpırḫışı çıkmak Çok yorulmak. (*Antakya –Hat.)

hıpırlı Büsbütün, hepten. (*Bodrum –Mğ.)

hıpış hıpış etmek Bir şey yemek (çocuk dilinde). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıplamak Tahtayı cilâlamadan önce camla, zımpara ile düzeltmek. (Ciritdüzü *Şavşat –Ar.)

hıppatana Birdenbire, aniden. (*Tortum, –Ezm.)

ḫıppırık [**hımhırık**] Balgam. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

[**hımhırık**]: (Kızılhisar *Acıpayam –Dz.)

ḫıppil İltihap. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hır İyilik, insanlık. (Kılbasan *Karaman, Güvenç –Kn.)

hıra (I) [**here** (I) **-1, herce, hılta, hıraca, hıracık, hırak, hıras, hırca, hırcı, hırça** (II), **hırçe, hırço, hırda** (I), **hıre** (II), **hırı** (I), **hırnık** (V), **hırpa, hısa, hira, hire** (III) **-1, 2**] **1.** Cılız, çelimsiz, sıska: *Bu çocuk hıra.* (Uluborlu *Gelendost, Uluğbey, *Senirkent, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Manastır, Kozağaç *Gölhisar –Brd.; Irgıllı, Çöplü *Çivril, Honaz, Kebir *Çal, Alaeddin *Acıpayam, Ovacık *Tavas, –Dz.; –Ay; *Bornova *Bergama, *Urla –İz.; Kınık *Kırkağaç –Mn.; –Brs.; *Safranbolu –Zn.; –Çkr.; *Çarşamba –Sm.; –Ama.; *Turhal –To.; –Or.; *Maçka –Tr.; Köşe *Kelkit –Gm.; *Şavşat ve köyleri, Bağlıca *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Dy.; –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Ur.; *Nizip –Gaz.; Izgın *Antakya –Hat.; *Koyulhisar –Sv.; *Nalhıhan –Ank.; *Develi, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Ürgüp –Nş.; *Bor, Ulukışla, –Nğ.; Aziziye *Ereğli, *Ermenek, *Seydişehir, –Kn.; –Ada.; Güvere *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.; Kalkan *Kaş, Bağyaka *Finike –Ant.; Gölcük, Kınık, Dont, *Fethiye ve köyleri, Yerkesik, *Bodrum, Ahiköy, Gülağzı, Kemer *Ula, Yenice –Mğ.; Şumnu, Bulgaristan; Üsküp, Yugoslavya)

[**hılta**]: (*Çal –Dz.; –Es.)

[**hıraca**]: (İncekum *Silifke –İç.; *Marmaris –Mğ.)

[**hıracık**]: (–Tr. ve köyleri)

[**hırak**]: (*Tirebolu –Gr.)

[**hırço**]: (Utav *Yusufeli –Ar.)

[**hırı** (I)]: (*Gelendost –Isp.; Salda *Yeşilova –Brd.; –Ba.; *Erciş –Vn.)

[**hırnık** (V)]: (–Ada.)

[**hırpa**]: (Subaşı *Nalhıhan –Ank.)

[**hira**]: (*Safranbolu –Zn.)

[**hire** (III) **-1**]: (–Bo.; –Çkr.)

2. Kimsesiz çocuk. (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.) **3.** Küçük (çocuk için): *Ali Ağa'nın hıra oğlu.* (*Manyas –Ba.; Fadıl *Orhaneli –Brs.; Yenipazar *Söğüt –Bil.; –Es.; Taraklı –Kc.; Ağaçlılar –Bo.; *Geyve, Budaklar –Sk.; *Amasra, *Bartın, Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu, –Zn.; Yeniköy *Taşköprü, *İnebolu, Ağlı *Küre, *Cide –Ks.; –Sn.; –Ur.)

[**here** (I) **-1**]: (İnikli –Brs.; Hocaköy *Kandıra –Kc.; *Gerede –Bo.; *Çerkeş –Çkr.; –Çr.)
[**herce**]: (–Bo.)
[**hıras**]: (–Ks.)
[**hırca**]: (–Bil.; *Göynük –Bo.)
[**hırcı**]: (Bozan –Es.)
[**hırça**]: (Ahır *Söğüt –Bil.)
[**hırçe**]: (*Gerede –Bo.; *Daday –Ks.)
[**hırda** (I)]: (–Ama.; Yavuz *Şavşat –Ar.; Çarıkçı, *Iğdır –Kr.; –Ezm.)
[**hıre** (II)]: (–Bo.; Ağlı, *Küre –Ks.)
[**hısa**]: (*Burhaniye –Ba.; –Kn.)
[**hire** (III) **-2**]: (–Bo.)
4. Ortanca (çocuk). (–Ks. ve köyleri) **5.** Obur, çok yiyen (kimse). (–Isp.; *Gelibolu –Çkl.; Güzelsu *Akseki –Ant.) **6.** Dertli (kimse). (Körküler *Yalvaç –Isp.) **7.** Ağır hareketli, tembel: *Hıra adam fazla yol yürüyemez.* (Bölme –Uş.)

hıra (II) Ürün. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıra (III) Frengi çıbanı. (*Bartın –Zn.; –Ks.)

hıra (IV) [**hırı** (II)] Hatmi çiçeği. (–Ezm.; *Ağın, *Keban –El.; –Ur.; –Mr.; Çöplü *Gürün –Sv.)
[**hırı** (II)]: (–Vn.)

hıra (V) Herhangi bir nedenle değerini kaybetmiş şey. (–Rz.)

hıra (VI) Hırka. (–Ank.)

hıra (VII) Oğlak. (Koçak *Ulukışla –Ng.)

hıra (VIII) [→ **herle -1**]

hıraca [→ **hıra** (I) **-1**]

hıracık [→ **hıra** (I) **-1**]

hıra hır Kavga gürültü. (–Çr.)

hırak [→ **hıra** (I) **-1**]

hıralmak [**hırarmak**] Zayıflamak. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

[**hırarmak**]: (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

hıram (I) Suyun çoğalarak yatağından taşmış durumu. (Ergan –Ezc.)

hıram (II) Ufalanmış, kırılmış taş parçaları. (–Kr. ve köyleri)

hırama gitmek Su yatağını yıkarak taşmak, boşa akmak. (–Ezc.)

hıramık [**hıramuk, hırnavuklu**] Zayıf hastalıklı, büyüyememiş, gelişememiş (kimse). (–Sm.)
[**hıramuk**]: (*Kavak –Sm.)
[**hırnavuklu**]: (–Ant.)

hıramuk [→ **hıramık**]

hırarmak [→ **hıralmak**]

hıras [→ **hıra** (I) **-3**]

hıraz (I) Balgam. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hıraz (II) Yanık yemek dibi. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hırbeş [**hırbeşer**] Kesin, ne olursa olsun. (Yassıören *Senirkent, İleydağı *Uluborlu –Isp.)
[**hırbeşer**]: (–Kü.)

hırbeşer [→ **hırbeş**]

hırboğmak Lafa boğmak: *Ağız birliği iderek hırboğdular beni, malımı o fiyete virir miydim hiç.* (*Bor –Ng.)

hırca [→ **hıra** (I) **-3**]

hırcı [→ **hıra** (I) **-3**]

hırcıkmak Bir şeyi düzensizce karıştırmak. (Araplar –Kn.)

hırç Etteki sinirli kısım: *Bu et yenecek gibi değil sade hırç.* (*Merzifon –Ama.)

hırça (I) Yayık. (*Kemaliye –Ezc.)

hırça (II) [→ **hıra** (I) **-3**]

hırçan (I) İşlenmiş kireç. (Kerkük)

hırçan (II) Ham kavun. (Kerkük)

hırçe [→ **hıra** (I) **-3**]

hırçık [**hırçıt, hırçik** (I) **-1**] Eski, lime lime, yamalı (eşya için). (*Salihli –Mn.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Dy.; –Ur.; *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.)
[**hırçıt**]: (–Gm.)
[**hırçik** (I) **-1**]: (–Dy.; *Ağın, *Keban –El.; –Ml.; Çamova *Divriği –Sv.)

hırçıklı Düzensiz. (Akköy *Söke –Ay.)

hırçıt [→ **hırçık**]

hırçik (I) **1.** [→ **hırçık**] **2.** Tüyleri uzun ve karışık hayvan. (–Ml.) **3.** Saçları karışık insan. (–Ml.)

hırçik (II) **1.** Lahana yaprağının ortasındaki sert kısım. (*Gürün –Sv.) **2.** Kurutulmuş salatalık ya da patlıcan kabuğu. (–Ml.)

hırçik (III) Kimseyle ilişki kuramayan huysuz (kimse). (Cenciğe –Ezc.)

hırçmak [→ **hırtmak** (I)]

hırço [→ **hıra** (I) **-1**]

hırda (I) [→ **hıra** (I) **-3**]

hırda (II) Boncuk. (–Ezm.)

hırdalamak [**hınçalamak -1**] Parçalamak, hırpalamak. (Çıtak *Çivril –Dz.; *Merzifon –Ama.; –Rz.; *Iğdır –Kr.)
[**hınçalamak -1**]: (Kisenit *Feke –Ada.)

hırdalaşmak İtişip kakışmak, boğuşmak. (Çıtak *Çivril –Dz.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Aşudu *Darende –Ml.; –Krş.; Bahçeli *Bor, –Ng.)

hırdıl Daima hasta olan (kimse). (Çeltikçi –Brd.)

hıre (I) [→ **herle -1**]

hıre (II) [→ **hıra** (I) **-3**]

hıre çiçeği Terlemek için çay gibi kaynatılıp içilen tek yapraklı çiçek. (–Ml.)

hırek Yanmış yemek kokusu. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hırfıllamak İhtiyarlayarak düşkün hale gelmek. (–Gaz.)

hırgat Amele. (–Ba.)

hırgür Güç halle, olduğuna göre. (–Ng.)

hırha Kollu ya da kolsuz, yünden dokunmuş kazak. (–Kr. ve köyleri; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

hırha etmek Yerle bir etmek, yıkmak. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hırhana Aile halkı. (Hamurcu *İncesu –Ky.)

hırhındilik Dağlarda, tarlalarda yetişen, yenilir bir çeşit ot. (–Ezm.)

hırhır (I) **1.** El ile çekilen küçük araba. (–Ur.) **2.** Kızağın hızını kesmek için önüne konulan ağaç. (Feselek *Reşadiye –To.; *Koyulhisar –Sv.)

hırhır (II) Küçük ve lezzetli bir çeşit balık. (*Fethiye –Mğ.)

hırhır (III) Kartal. (Tutak *Doğubeyazıt –Ağ.)

hırhır (IV) Sesi boğuk ve kısık olan (kimse). (Çilehane *Reşadiye –To.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hırhır (V) Kürdan olarak kullanılan bir çeşit ot. (–Ama.)

hırhır (VI) Bulgur öğütmeye yarayan bir çeşit araç. (–Ml.)

hırhırık İki cevizi delip ip geçirerek yapılan bir çeşit oyuncak. (–El.)

hırhışır olmak Kırık dökük, param parça olmak: *Bu odanın camları hırhışır olmuş.* (Tutmaç –Sv.)

hırhışşik [→ **hışırık** (II)]

hırhıtér Çok ihtiyar. (–Bt.)

hırhıtta Yumuşak kemik. (Kerkük)

hırhız Hırsız. (Kesirik –El.)

hırı (I) [→ **hıra** (I) **-1**]

hırı (II) [→ **hıra** (IV)]
hırı (III) Eşek. (Atlandı *Kadınhanı –Kn.)
hırıç [→ **hışır** (I) **-5**]
hırıççı İğne iplik satan gezgin satıcı. (–Ba.; –Brs.)
hırıf İhtiyar. (*Birecik –Ur.)
hırıflamak Bunamak. (–Dy.)
hırık (I) Ekşi koruk. (Salatın *Tire –İz.)
hırık (II) Küçük odun parçası, çerçöp. (*Nazimiye –Tn.)
hırıkcırık İstemeyerek, çekinerek. (*Tirebolu –Gr.)
ḫırılaḫ Göğüsten hırlayarak çıkan monoton ses: *Şu çocuk konuşurken ḫırılaḫ bir ses çıkarıyor.* (*Sorgun –Yz.)
hırıldak Değirmen taşının üzerinde ses çıkaran, beş parmaklı ağaçtan yapılmış araç: *Değirmenin hırıldağı kırılmış.* (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
hırıldaklı Hır hır diye ses çıkaran (kimse). (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
hırılık İnce bulgur, düğürcük. (*Kemaliye –Ezc.)
hırımak Ekşimek (yemek, yoğurt vb. şeyler için). (Hasanoğlan *Silifke –İç.)
hırıncımak Yemek uzun süre kaynadığı halde pişmemek, çiğ kalmak: *Patlıcan hırıncıdı.* (–Ama.)
ḫırınç El değirmeninde çekilen buğday unundan yapılan ekmek. (*Ağın –El.)
hırı piri olmamak Nasıl davranılacağı kestirilemez olmak: *Benim hırım pirim yoktur.* (*Düzce –Bo.)
hırışmak 1. İnat etmek, haksız bir işte direnmek. (–Ky. ve köyleri; –Nğ.) **2.** Başkasına güvenerek tembellik yapmak. (–Nğ.) **3.** Boğuşmak, dalaşmak, vuruşmak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky; Uğurlu *Ermenek –Kn.)
hırışman Miskin, uyuşuk. (Boynuyoğun –Ada.)
hırıt (I) [→ **hırtış** (I)]
hırıt (II) Keten çuval. (–Ant.)
hırıtcı (I) Nedensiz kavga çıkaran. (*İskilip –Çr.)
hırıtcı (II) Sürü sahibi olmayıp, az hayvanı olan (kimse). (Alcı *Sorgun, –Yz.)
hırıt gürüt Geçimsizlik, kavga gürültü: *Hırıt gürütle vakit geçiriyoruz.* (*İskilip –Çr.)
hırızma (I) [**hırızman** (I)] **1.** Ayı, boğa vb. hayvanların burunlarına takılan halka. (–Mn.; Karkıncık *Artova –To.; *Kemaliye –Ezc.; –Mr.; Karadoruk *Gürün, Ortaköy –Sv.; –İç.) **2.** Türkmen gelin ve kızlarının burunlarını delerek taktıkları karanfil vb. şeyler: *Burnu hırızmalı gelin geçti.* (Türkmen aşireti, Yeniköy *Bünyan –Ky.)
[**hırızman** (I)]: (Kuşçu –Ky.)
hırızma (II) [→ **hırızman** (II)]
hırızma (III) Toprağı derince belleme. (Bahçeli, *Bor –Nğ.)
hırızman (I) [→ **hırızma** (I) **-2**]
hırızman (II) [**hırızma** (II)] Gerdek gecesinden bir gün evvel yapılan gelin hamamı. (–Çkr.)
[**hırızma** (II)]: (–Çkr.)
hırik (I) [→ **hırtış** (I)]
hırik (II) [→ **hirik** (II)]
hırik (III) Sıpa. (Koyaçayır *Boyabat –Sn.)
hırit [→ **hımır**]
hır itmek İyi sonuç almaya çalışmak, başa çıkmak. (*Bor –Nğ.)

hırk [→ **herk** (I) **-1**]

hırkalamak [→ **hellemek** (I) **-2**]

hırkaf Bir olayın ya da sözün sonradan yaptığı etki, üzüntü. (Yenice –Mğ.)

hırkıç mırkıç Eski püskü (şey için). (–Ank.)

hırkıl (I) Kötü, zayıf: *Tayın hırkılı işe yaramaz.* (Güvenç –Kn.)

hırkıl (II) Komposto. (*Ünye –Or.)

hırkıtlaşmak Eskimek, işe yaramaz duruma gelmek: *Bizim ayakkabı da hırkıtlaştı, geyilecek halı kalmadı.* (–Çr.)

hırkimik Boğaz boğaza: *Elli kuruş için hırkımık döğüştüler.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hırladız Sarmısak. (Çapak *Torbalı –İz.)

hırlak (I) Ördek cinsinden bir çeşit su kuşu. (–Ky.)

hırlak (II) Çok havlayan köpek. (–Ml.)

hırlak (III) Bir çeşit öküz hastalığı. (Bademağacı *Alanya –Ant.)

hırlak (IV) Döğüşe hazır kimse. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.)

hırlamak Çalışmak: *Hırlayan kazanır.* (Rumeli göçmenleri –Brs.)

hırlavuk Üşüttüğü için göğsü hırlayan (kimse). (–Gaz.)

hırlı [**hırlıbaz**] **1.** İşinde doğru, uslu, iyi (kimse). (Karamanlı *Tefenni, –Brd.; İshaklı, Çöplü *Çivril, Darıveren *Acıpayam, Honaz, Bekilli *Çal, –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Urla –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Edremit –Ba.; *Düzce –Bo.; *Kandıra –Kc.; *Mecitözü –Çr.; *Zile, Çilehane *Reşadiye –To.; *Alucra –Gr.; *Maçka ve köyleri –Tr. ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz. ve çevresi; Çavdarlı, Çayağzı *Şavşat, Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; –Ezc.; *Zara –Sv.; *Bor–Nğ.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Ören *Fethiye, –Mğ.; –Kıbrıs) **2.** Yaramaz, şımarık, kötü (kimse). (Ovacık *Tavas –Dz.; Güney *Eşme –Uş.) **3.** Hayırlı, uğurlu: *İnsanın hırlısı.* (Honaz –Dz.; *Kandıra –Kc.) **4.** Hileci, düzenbaz (kimse). (–Kn.; Abdurrahmanlar *Serik –Ant.)

[**hırlıbaz**]: (–Rz. ve çevresi)

hırlıbaz [→ **hırlı -4**]

hırlı halın Kolay kolay: *Adama hırlı halın işi görmezdim ama gene bir adamlığım tuttu.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hırlım 1. Daha, henüz. (Karakuyu *Eşme –Uş.) **2.** Doğru dürüst, uygunca. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hırman Harman. (Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.)

hırnavuklu [→ **hıramık**]

hırnık (I) [→ **hınık** (III)]

hırnık (II) Keklik yavrusu. (Babik *Pütürge –Ml.)

hırnık (III) **1.** [→ **hırtık** (I)] **2.** Verdiği sözü tutmayan. (Bardas *Karaman –Kn.) **3.** Burundan konuşan (kimse). (–Ur.)

hırnık (IV) [**hırniyh**] Kara hurma. (Salmalar *Arpaçay –Kr.)

[**hırniyh**]: (*Iğdır –Kr.)

hırnık (V) [→ **hıra** (I) **-1**]

hırnik (I) [→ **hınık** (III)]

hırnik (II) Yarım burun: *Kız çok güzel ama hırnik olmasa.* (Akçakent *Nizip –Gaz.)

hırnik (III) Tavşan yavrusu. (–Gaz.)

hırniyh [→ **hırnık** (IV)]

hırp 1. Sertleşmiş kar. (–Çr.; *Bayburt –Gm.; *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Eşke *Divriği –Sv.) **2.** Karın yumuşak, yapışkan durumu. (Utav *Yusufeli –Ar.)

hırpa [→ **hıra** (I) **-1**]

hırpadak [**hırpadana, hırpahırp**] Tıpatıp: *Kapak küpün ağzına hırpadak geldi ve oturdu.* (–Gaz.)
[**hırpadana**]: (*Bor –Nğ.)
[**hırpahırp**]: (Cemele –Krş.)

hırpadan (I) Birdenbire: *Onu hırpadan yahaladım.* (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hırpadan (II) [→ **harpadan**]

hırpadana [→ **hırpadak**]

hırpahırp [→ **hırpadak**]

hırpalaşmak El şakası yapmak, itişip kakışmak. (*İskilip –Çr.; *Antakya –Hat.)

hırpel [→ **hırpıt** (II) **-1**]

hırpıç [**hırpıt** (I) **-1**] Üstü başı yırtık, perişan kılıklı (kimse). (Kolukısa *Kadınhanı –Kn.)
[**hırpıt** (I) **-1**]: (Süme *Bulancak –Gr.; Büyükkızılhisar –Gaz.)

hırpıt (I) **1.** [→ **hırpıç**] **2.** [→ **hırtış** (I)]

hırpıt (II) [**hırpel, hırtik** (II)] **1.** Çok eski yamalı giysi. (Tepeköy *Torbalı –İz.; *İskilip –Çr.; *Şarkışla –Sv.; İncirli –Yz.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı, *Bünyan, –Ky.; Doğanbeyli *Beyşehir, *Ermenek –Kn.; Azaplı *Kadirli –Ada.; *Kaş, Erenyaka *Akseki –Ant.; Ceylan, Kaya *Fethiye –Mğ.)
[**hırpel**]: (–El.)
[**hırtik** (II)]: (–Dy.; Çamova *Divriği –Sv.; Kerkük)
2. Elde örülerek yapılan yün ceket ya da palto. (Sınır –Af.; Çömelek *Mut –İç.)

hırpıt (III) Ufak eşya. (Ayvalı *Sivrihisar –Es.; –Krş.; *Hadım, –Kn.)

hırs Hayvanlara yalatılan bir çeşit tuz. (Kafkasya göçmenleri, Hamidi *Kadınhanı –Kn.)

hırsenk Uzun bir çeşit kilim. (–Kr.)

hırsız almaz Evlenmemiş kız. (–Çkr.)

hırşa [**hırşar, hışşer**] Muhakkak. (*Kula –Mn.)
[**hırşar**]: (Bozalan *Buldan –Dz.)
[**hışşer**]: (*Ürgüp –Nş.)

hırşar [→ **hırşa**]

hırşı taşı Bileyi taşı. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hırt (I) **1.** Karın donmuş ve sertleşmiş durumu: *Böğün eyice hırt var.* (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** El ve kulağın soğuktan donmuş, kabuklanmış durumu. (*Gürün –Sv.)

hırt (II) Çul, çaput. (Utav *Yusufeli –Ar.)

hırt (III) Haksız: *Bu işte sen hırtsın.* (Ilıca *Şavşat –Ar.)

hırt (IV) Ham kabak, hıyar. (*Mut ve köyleri –İç.)

hırt (V) Değirmen taşı. (*Gazipaşa –Ant.)

hırt (VI) Atların arka ayaklarında görülen hastalık. (*Ahlat –Bt.)

hırtal (I) [→ **hıltar** (I) **-3**]

hırtal (II) Kadınların çene altından geçirdikleri kordon ya da kurdele. (Başköy *Daday –Ks.)

hırtalaşmak [→ **hıntışmak**]

hırtampa Kavga, gürültü. (Maksutlu *Şarkışla –Sv.)

hırtanış Siyah, ekşi, uzun bir çeşit üzüm. (*Ünye –Or.)

hırtdeyh [→ **hırtlak** (I)]

hırtapoz Serseri, düzensiz giyimli. (*Düzce –Bo.)

hırtekin Güç olmayan, kolay. (*Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.)

hırt etmek Ürünleri çimlendirmek. (Sarıyer –Ist.)

hırthış [**hışır** (XII)] Kullanılmış, işe yaramaz şeyler. (*Ağın –El.; *Nizip –Gaz.)
[**hışır** (XII)]: (–Sv.)

hırtı (I) İnce deri ya da gönden yapılmış çarık. (Aybastı, Sarıca *Gölköy –Or.)

hırtı (II) **1.** Gereksiz, kalabalık eşya. (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **2.** Tarlaya, yaylaya gidilirken götürülen öteberi, eşya. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

hırtı (III) Küçük kavun, karpuz. (Hüyük *Beyşehir –Kn.)

hırtı (IV) Sıskalıktan, cılızlıktan ya da gebelikten dolayı vücudu oranlı olmayan kimse. (Yemliha –Ky.)

hırtı (V) Davarların tüylerine yapışan diken, pıtrak dikeni. (Göçmenler, Zana –Ama.)

hırtı (VI) Kâğıt gibi ince: *Seni hırtı kulak seni.* (Kumru *Fatsa –Or.)

hırtıbık [→ **hırtıp**]

hırtık (I) [**hırnık** (III) **-1**] Kavgacı, saldırgan (kimse). (*Burhaniye –Ba.; –Or. ve köyleri; *Tirebolu, *Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.)
[**hırnık** (III) **-1**]: (Mastat *Karaman –Kn.)

hırtık (II) Çıkık. (*Kadirli –Ada.)

hırtık (III) [→ **hınık** (III)]

hırtık (IV) Boğaz. (*Kemaliye –Ezc.)

hırtık (V) **1.** Romatizma sancısı. (–Or. ve köyleri) **2.** Ansızın gelen kuvvetli sancı. (Büyüklü *Çarşamba –Sm.)

hırtıkmak [→ **hırtmak** (I)]

hırtıl Havuç. (*Bor, *Ulukışla, Himmetli –Nğ.)

hırtılaşmak Hastalıktan vücuttaki sinirler eriyip küçülmek. (*Acıpayam –Dz.)

hırtıl hırtıl **1.** Eskiyen elbisenin taraz taraz olmasını anlatır. (*Düzce –Bo.) **2.** Derinin pürüzlenmesini, sertleşmesini anlatır. (*Düzce –Bo.) **3.** Sebzelerin iyi pişmeyerek diri diri durmasını anlatır. (*Düzce –Bo.)

hırtım Kalabalık, kütle (halk için): *Halk hırtım halinde idi.* (Pravadı, Lalapaşa –Ed.)

hırtımak Yemek zor pişmek. (*Niksar –To.)

hırtıp [**hırtıbık, hırtış** (VI)] Güç, kuvvet: *Bayırı çıkıncaya kadar hırtıpım kesildi.* (–Nğ.)
[**hırtıbık**]: (*Silifke –İç.)
[**hırtış** (VI)]: (–Kn.)

hırtı pırtı Bez, paçavra, parça kumaş yığını. (*Düzce –Bo.)

hırtış (I) [**hırıt** (I), **hırik** (I), **hırpıt** (I) **-2**] Zayıf, hastalıklı. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bor –Nğ.; Karkınkürü *Köyceğiz, Yerkesik –Mğ).
[**hırıt** (I)]: (İsabey *Çal –Dz.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Or. ve köyleri; *Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.)
[**hırik** (I)]: (Ersis *Yusufeli –Ar.)
[**hırpıt** (I) **-2**]: (–Nğ.)

hırtış (II) Kalabalık eşya. (Köşker –Krş.)

hırtış (III) Kazınan işkembeden çıkan posa. (–Mğ.)

hırtış (IV) Kepek. (*Ağın –El.)
hırtış (V) Ciltteki pürüzler. (–Ml.)
hırtış (VI) [→ **hırtıp**]
hırtış hırtış olmak Testere ağzı gibi dişli, pürüzlü olmak. (*Düzce –Bo.; Ersis *Yusufeli –Ar.)
hırtışık 1. Buruşuk. (–Çkl.; *Bünyan –Ky.; Yerkesik –Mğ.) **2.** Pürüzlü. (*Düzce –Bo.; –Kr.)
hırtışlamak Kör bıçakla kesmeye çalışmak. (*Bor –Nğ.)
hırtışmak (I) Zayıflamak. (*Bor –Nğ.)
hırtışmak (II) **1.** Büzüşmek, bozulup pörsümek. (*Bünyan, Hamurcu *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.) **2.** Sebzeler kartlaşmak. (*Ürgüp –Nş.; *Bor –Nğ.) **3.** Sertleşmek: *Çoktandır havalar soğuk gitti kar hırtıştı.* (*Ürgüp –Nş.)
hırtışmak (III) [**hırt olmak**] Yemek tam pişmemek. (–Ky.)
[**hırt olmak**]: (Saray –Çkr.)
hırtik (I) Çene altı, gıdık. (*Ağın –El.)
hırtik (II) [→ **hırpıt** (II) **-1**]
hırtik (III) **1.** Boğmacaya benzer bir çeşit hastalık. (–Ama.; –Vn.) **2.** Kuş palazı gibi nefes darlığı yapan bir çeşit hastalık. (–Vn.)
hırtik (IV) Sabun parçası. (Ağın *Arapkir –Ml.)
hırtip Sabır: *Hırtibimi kesti.* (*Bor –Nğ.)
hırtlağ [→ **hırtlak** (I)]
hırtlak (I) [**ḫırtdeyh, hırtlağ, hırtlek** (I), **hırtlik** (I), **hıtlak** (I), **hirtlik**] Gırtlak. (Körküler *Yalvaç –Isp.; –Ba.; *Düzce –Bo.; Ağlı *Küre –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Çarşamba, –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile, –To.; Danışman *Fatsa, Uzunmusa –Or.; *Maçka ve köyleri –Tr.; –Rz.; –Kr.; Erçene *Afşin –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; Eşke *Divriği –Sv.; Keşanuz *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
[**ḫırtdeyh**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**hırtlağ**]: (Ağlı *Küre –Ks.)
[**hırtlek** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca *Ardanuç, Utav *Yusufeli –Ar.; *Doğubeyazıt –Ağ.; *Zara –Sv.)
[**hırtlik** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ezc.; *Arapkir –Ml.; *Pınarbaşı –Ky.)
[**hıtlak** (I)]: (*Bor –Nğ.)
[**hirtlik**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; Harput –El.; Eşke *Divriği –Sv.)
hırtlak (II) Hortlak. (*Maçka ve köyleri –Tr.)
hırtlak (III) [**hıtlak** (II), **hittak**] Olmamış, ham kavun. (Varyanlı –Mr.; –Krş.; *Bor –Nğ.; *Akşehir ve köyleri, *Beyşehir, *Karaman, –Kn.)
[**hıtlak** (II)]: (–Nğ.)
[**hittak**]: (–Nğ.)
hırtlak (IV) Kadınların boyunlarına taktıkları altın süs eşyası. (–Çr.)
hırtlaklamak Boğazını sıkmak, gırtlaklamak. (–Sm.; *Bor –Nğ.)
hırtlamak (I) Hortlamak. (*Maçka ve köyleri –Tr.; Yavuz *Şavşat –Ar.)
hırtlamak (II) **1.** Bir işi zorlukla çözmek, yapmak. (Çarıklar *Çumra –Kn.) **2.** Vücudu yıpratacak kadar çok çalışmak. (Kavak, Sille –Kn.) **3.** [→ **hınarmak**]
hırtlamak (III) Çok kalabalık olmak. (–Kü.)
hırtlamba [→ **hırtlek** (III)]

hırtlaşmak Ağız kavgası yapmak. (Yeniköy –Ba.)

hırtlaştırmak Kapatmak. (–Ank.)

hırtlatma [**hırtlek** (II)] Sıra ile dizilen altınlardan yapılan gerdanlık. (*Divriği –Sv.)
[**hırtlek** (II)]: (–Sv.)

hırtlek (I) [→ **hırtlak** (I)]

hırtlek (II) [→ **hırtlatma**]

hırtlek (III) [**hırtlamba, hırtlik** (II)] Obur kimse. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**hırtlamba**]: (*Kandıra –Kc.)
[**hırtlik** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hırtlik (I) [→ **hırtlak** (I)]

hırtlik (II) [→ **hırtlek** (III)]

hırtmak (I) [**hırçmak, hırtıkmak**] Burkulmak, kemik yerinden çıkmak, incinmek. (Tahtacı –Isp.; –Ks.; Aşudu *Darende –Ml.; *Nizip –Gaz.; *Gürün –Sv.; *Bor –Nğ.; *Kadirli –Ada.; Yapıntı *Mut –İç.)
[**hırçmak**]: (*Antakya –Hat.)
[**hırtıkmak**]: (*İskilip –Çr.; Dereköy –Kc.; *Bünyan –Ky.; Emirler *Ulukışla, *Bor –Nğ.)

hırtmak (II) **1.** Usanmak, nefret etmek, tiksinmek. (*Nizip, *Kilis –Gaz.) **2.** İğrenmek. (*Kilis –Gaz.) **3.** Kinlenmek. (*Gürün –Sv.)

hırtmırt [**hırtpırt**] Eskimiş işe yaramaz durumdaki eşya. (Çilehane *Reşadiye –To.)
[**hırtpırt**]: (*Bor –Nğ.)

hırt olmak [→ **hırtışmak** (III)]

hırtpırt [→ **hırtmırt**]

hırvat (I) Düzensiz, dağınık giyimli (kimse). (–Tr. ve köyleri)

hırvat (II) Büyük vücutlu (kimse). (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

hırvat (III) Destelenmiş ekin sapları. (*Ilgaz –Çkr.)

hırzan 1. [→ **hızan** (I) **-1**] **2.** [→ **hızan** (I) **-5**]

hıs Gizli, habersiz. (–Gaz.; Dadağı –Ky.; *Bor –Nğ.)

hısa [→ **hıra** (I) **-3**]

hıs hıs Sessizce alay ederek gülmeyi anlatır. (Çöplü *Gürün –Sv.; *Bor, –Nğ.)

hısımcak Akrabalarını çok seven (kimse). (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hısırık Islık. (Tekkeler *Silifke –İç.)

hısırık atmak Islık çalmak. (*Silifke –İç.)

hısta Pay, hisse. (*Gazipaşa –Ant.)

hısut Kağnının ağaç kısmı. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hış (I) **1.** Kemik, ağaç vb. şeylerin ezilmesini, ufalmasını anlatır. (Kuzuculu *Dörtyol –Hat.) **2.** Boş, fos, içi çürük. (–Ur.)

hış (II) [**hışıl** (II) **-1, hışırdım -2**] **1.** Ağır: *Bu taş hış gibi.* (Çanıllı *Ayaş –Ank.)
[**hışıl** (II) **-1**]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.)
2. Çok. (–Isp.; Kürkçüler –Bo.; *Nizip –Gaz.; *Bor –Nğ.; *Antakya –Hat.; *Kozan –Ada.)
[**hışırdım -2**]: (Afşar *Pınarbaşı –Ky.)

hış (III) Sus anlamında emir. (Babik *Pütürge –Ml.)

hış (IV) [**hışhış** (II), **hışta**] Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. (–Kr. ve köyleri)
[**hışhış** (II)]: (Büyükçatma *Arpaçay –Kr.)

[**hışta**]: (Bıçakçılar *Yusufeli –Ar.)

hışadan Birden ve sert bir hışırtı ile. (*Bor –Nğ.)

hışar Eğer: *Hışar gelemezsen birini yolla.* (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hışarmak 1. Islanmak. (*Silifke –İç.) **2.** Terden ve sıcaktan kızarmak. (*Silifke –İç.)

hışdamak [**hışırdımek**] Ses çıkarmak, söylemek: *Sus hışdama.* (Sarılar *Göynük, –Bo.; –Yz.)

[**hışırdımek**] : (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

hışdenep Yazın yetişen, sulu bir çeşit elma. (–Gm.)

hışdeyh Hayvanların gerdanlarındaki sarkık deri: *Bu cönge yaman hışdeyhli mal olajaḫ.* (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hışdınmak [**heçdinmek, heşdinmek, hiçsinmek, hişdamamak**] **1.** Boş vermek, önem vermemek, aldırmamak. (Fili *Biga –Çkl.; –Uş.; –Kü.)

[**heçdinmek**]: (–Ada.)

[**heşdinmek**]: (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

[**hiçsinmek**]: (–Çr.)

[**hişdamamak**]: (*Düzce –Bo.)

2. Ayrılmak, bırakmak. (*Çal ve köyleri, *Acıpayam –Dz.; *Serik –Ant.; Eldirek *Fethiye –Mğ.)

hışhamur olmak [→ **hışır olmak** (II)]

hışhış (I) Öksürüklü (kimse). (*Çıldır –Kr.)

hışhış (II) [→ **hış** (III)]

hışhışa Büyük baş hayvanlarda deriyle et arasında olan bir çeşit hastalık. (–Kr. ve köyleri; *Doğubeyazıt –Ağ.)

hışı çıkmak Paramparça olmak. (*Afşin –Mr.; *Osmaniye –Ada.)

hışık Fasulye samanı. (Ergan –Ezc.)

hışıl (I) [→ **hışır** (VI)]

hışıl (II) **1.** [→ **hış** (II) **-1**] **2.** Kötü: *Bu elmalar çok hışıl.* (–Rz.)

hışıl (III) [→ **hıçır**]

hışıl (IV) Bazı yerlerde toprak altında bulunan çamur tabakası. (Hüyük *Beyşehir –Kn.)

hışılamak Sık sık, ses çıkararak nefes almak. (*Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

hışıldak Kükürtlü kaynak suyu. (Kalfat –Çkr.)

hışım (I) **1.** Sel. (Pınarbaşı *Karaman –Kn.) **2.** [→ **hışır** (III)] **3.** Buz, don: *Bu sene hışım oldu.* (–Ank.; –Kn.) **4.** Çok sıcak (su). (–Ezm.)

hışım (II) Pek çok. (*Çiçekdağı –Krş.)

hışınmak 1. Vuracak gibi yumruğunu kaldırmak, öfkelenmek. (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri –Isp.; Kozadağ *Gölhisar, Başpınar *Tefenni –Brd.; Dede, Yukarıseyit *Çal, Çöplü, Kavak *Çivril –Dz.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Rahat etmek: *Yaramazlar, çocuğu orada hışındırmadılar.* (*Milas –Mğ.)

hışır (I) [**hırıç, hoşirik** (II), **hoşur** (V)] **1.** İri, şişman ve kuvvetli adam. (–Dz.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip, Maksutlu –Çr.) **2.** Sert karakterli ve kaba adam. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Tokat –Es.; –Ist.; Pirpe *Safranbolu –Zn.; –Ml.; *Bor –Nğ.; Çavuşbucağı, Taşucu *Silifke –İç.)

[**hoşur** (V)]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Ks.)

3. Aptal, düşüncesiz (kimse). (*Kandıra –Kc.) **4.** Aksi, ters, kavgacı (kimse). (*Düzce –Bo.) **5.** İnatçı:

Ne hışır keçidir o. (Ceylan *Lüleburgaz –Krk.)

[**hırıç**]: (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

6. İçi içine sığmayan, yaramaz. (Karabüzey *Araç –Ks.) **7.** Hastalıklı, zayıf, cılız, çelimsiz (insan ya da hayvan için). (Kızılcabölük, –Dz.; Akçova *Söke, Dallıca *Nazilli, Eymir, Sürez, *Bozdoğan, –Ay.; *Yalova –Ist.; *Merzifon –Ama.; –Ank.; *Kaş –Ant.; *Milas, *Fethiye –Mğ.; Kemaller, Ruscuk, Bulgaristan)

[**hoşirik** (II)]: (*İskilip –Çr.)

hışır (II) [**haşal** (II)] **1.** Olmamış, ham meyve (daha çok kavun, karpuz için). (İncesu, Çığrı *Dinar –Af.; İğdecik, Bağıllı *Eğridir, İlyas, *Keçiborlu –Isp.; Salda, Çuvallı *Yeşilova, Başpınar *Tefenni, –Brd.; Kavak, İshaklı, Çöplü, Bulkaz *Çivril, *Acıpayam, Bereketli *Tavas, Yukarıseyit *Çal, Honaya *Sarayköy –Dz.; *Bergama –İz.; Dombaylı *Salihli –Mn. ve çevresi; Ömerköy, *Susurluk, *Burhaniye, Yeniköy, *Edremit –Ba.; İpkaiye *Biga –Çkl.; *Emet –Kü.; –Sm.; *Elmalı, *Korkuteli, *Kaş –Ant.; Umurca –Ed.; *Vize –Krk.; *Hayrabolu –Tk.)

[**haşal** (II)]: (*İskilip –Çr.; –Ada.) **2.** Taze salatalık: *Hışırlar yetişmiş.* (Alidemirci *Balya –Ba.) **3.** Sebze, meyve. (–Ant.) **4.** Çürümüş sebze, meyve. (*Gelendost –Isp.) **5.** Sulu (meyve): *Bizim karpuzlar çok hışır.* (*Turgutlu –Mn.)

hışır (III) [**hışım** (I) **-2, hisrik, hişirik** (II)] Dolu: *Bu yıl ekinleri hep hışır vurdu.* (–Kr. ve köyleri; Tutmaç –Sv.)

[**hışım** (I) **-2**]: (Kaplanlı *Hadım –Kn.)

[**hisrik**]: (–Ky.)

[**hişirik** (II)]: (–Kr.; –Ezm.)

hışır (IV) **1.** Nemli toprak: *Hışır toprak iyi sürülür.* (*Turgutlu –Mn.; Deretürbeli *Alanya –Ant.) **2.** Çok çamurlu olduğu için tavında sürülemeyen toprak. (Yerkesik –Mğ.; Harala *İpsala –Ed.) **3.** Sert, ürün yetişmesine elverişli olmayan toprak. (Sarı *Merzifon –Ama.) **4.** İri taneli kumluk yer. (–Sv.; –Krş.; –Ky.; –Nğ.) **5.** Suya batmayacak kadar hafif çakıl. (Göre –Nş.)

hışır (V) Bir şeyin artığı, eziği, işe yaramayan kısımları, süprüntü. (Darıveren *Acıpayam, Kızılcabölük –Dz.; *Zile –To.; *Çarşamba –Sm.; –Tr.; *Gürün –Sv.; Afşar aşireti, Pazaröreni –Ky.; Köşker –Krş.; *Avanos –Nş.)

hışır (VI) [**hışıl** (I)] Kadınların kullandıkları mücevher. (Aşağılıca –Es.; –Ur.; *Nizip –Gaz.; *Elbistan –Mr.; *Antakya –Hat.)

[**hışıl** (I)]: (Kerkük)

hışır (VII) Patiska ve amerikan bezlerinin çirişi, kolası. (–Ada.)

hışır (VIII) **1.** Yastık, yatak vb. şeylerin yün ya da pamuğu: *Bugün döşeklerin hışırını yıkadım ve çırptım.* (Telin *Gürün –Sv.; –Ada.) **2.** [→ **hışva** (I)]

hışır (IX) Yaş odun. (Peşman *Daday –Ks.; Çavuşbucağı, Taşucu *Silifke –İç.)

hışır (X) Çok sıcak su. (–Ezm.)

hışır (XI) [→ **haşıl** (I) **-13**]

hışır (XII) [→ **hırthış**]

hışır (XIII) **1.** İri saman. (–Krş.) **2.** Tamamiyle samandan ayrılmamış arpa ya da buğday. (Çepni *Gemerek –Sv.; *Bünyan –Ky.) **3.** Arpa, buğday içindeki toz toprak. (Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)

hışır (XIV) Yorgunluk. (Parak *Alucra –Gr.; Kolukısa *Saiteli –Kn.)

hışır (XV) Bol. (Limanköy *Çayeli –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.)

hışır (XVI) Küçük. (Cenciğe –Ezc.; Vazıldan *Divriği –Sv.)

hışır (XVII) Tezek kırıntıları. (*Şarkışla, Çöplü *Gürün, Çamova *Divriği –Sv.)

hışırden [hışırdım -1] Dalların eğilecek kadar meyveyle dolu oluşu. (Kıranardı –Ky.)

[hışırdım-1] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; Aşudu *Darende –Ml.;–Nğ.)

hışırdım 1. [→ **hışırden**] **2.** [→ **hış** (II) **-2**]

hışırdımek [→ **hışdamak**]

hışır etmek 1. Parçalamak. (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** Birini kendinden geçecek kadar dövmek. (*Maçka –Tr.) **3.** Yok etmek, bozmak: *Bugün bahçeyi dolu hışır etti.* (*Maksutlu ve çevresi, *Şarkışla ve çevresi –Sv.)

hışır golu [hışır gutusu] Çivi vb. şeylerin konduğu kap. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[hışır gutusu]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hışır gutusu [→ **hışır golu**]

hışırı çıkmak [→ **hışır olmak (II)**]

hışırık (I) Ter ya da nemden çocukların vücudunda meydana gelen pişik. (*Ahlat –Bt.)

hışırık (II) Bulgur büyüklüğünde yağan sert kar. (–Sv.)

hışırık (I) Başta çıkan küçük çıban. (–Dy.)

hışırık (II) **[hırhışşik]** Posa, kabuk. (–Ml.)

[hırhışşik]: (–Ml.)

hışır olmak (I) **[hımhış olmak (I)]** **1.** Parça parça olmak, ufalmak. (Tokat –Es.; Kuzköy *Ünye, Bayadı, *Akkuş –Or.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca *Ardanuç, Çayağzı, Yavuz *Şavşat –Ar.; –Ezc.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[hımhış olmak (I)]: (Çöplü *Gemerek –Sv.)

2. Eskimek, yıpranmak: *Şu sandalya amma hışır olmuş.* (*Akyazı –Sk.; Tokat –Es.; Uzunmusa, Danışman *Fatsa, Kuzköy *Ünye, Sarıca *Gölköy, –Or. ve köyleri; Piraziz, *Bulancak, Kayadibi, –Gr.; –Tr.; *Koyulhisar –Sv.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hışır olmak (II) **[hımhış olmak (II), hışhamur olmak, hışırı çıkmak]** **1.** Çok yorulmak, yorgun olmak. (*Zile –To.; Bayadı –Or.; Sofular, Piraziz –Gr.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[hımhış olmak (II)]: (Çöplü *Gürün –Sv.)

[hışhamur olmak]: (Telin, *Gürün –Sv.)

[hışırı çıkmak]: (*Kandıra –Kc.)

2. Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ezm.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hışır otu Mısır yoncası, Trifolium Lenguminosae. (Kürkçü –Ank.)

hışır su Kaynar su. (–Kr.; –Ezm.)

hışık 1. Fasulye kurusu. (*Kemaliye –Ezc.) **2.** Fasulye sapı. (Ergan

–Ezc.) **3.** Dut kurusu. (*Kemaliye –Ezc.) **4.** Su, yağ vb. şeylerde bulunan çerçöp. (*Ağın, *Keban –El. ve köyleri) **5.** Pamuk kozası. (*Ağın, *Keban –El.) **6.** Meyvelerin yenilmeyip atılan kısımları, eşelek. (Kesirik –El.)

hışir [→ **hışirik**]

hışirik [**hışir**] **1.** Ufak dolu. (–Ezm.; *Doğubeyazıt –Ağ.; –Kr. ve köyleri)

[**hışir**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

2. Parçalanmış, ufalanmış şey. (Cenciğe –Ezc.)

hışkı (I) Ağaç yontmaya yarayan, iki tarafında tutulacak yeri olan, ortası madenî bir çeşit bıçak. (Rumeli göçmenleri *Mudanya, Nilüfer –Brs.)

hışkı (II) Hayvan gübresi. (Kuzköy *Ünye –Or.)

hışkıllı Saygısız. (–Isp.)

hışkırık [**hıkçırık**] Hıçkırık. (–Ml.)

[**hıkçırık**]: (–Ank.)

hışkırtmak Kışkırtmak. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hışlamak (I) **1.** [→ **hıştamak -1**] **2.** Homurdanmak. (*Düzce, -Bo.) **3.** [→ **hıştamak -2**]

hışlamak (II) Sık sık nefes almak. (–Or.; Haçavera *Maçka ve köyleri, –Tr.; –Rz. ve çevresi)

hışma Avuç: *Kuru üzümü hışma hışma dağıttı.* (*Iğdır –Kr.; *Refahiye –Ezc; *Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.)

hışmalamak Avuçlamak. (*Ahlat –Bt.)

hışmar Üzüm salkımlarının toprağa değmemesi için destek olarak konulan çatal ağaç. (*Iğdır –Kr.)

hışnamak (I) Hırpalamak, tartaklamak. (–Gaz.; *Afşin ve köyleri –Mr.)

hışnamak (II) Sık sık nefes almak. (Güney *İkizdere –Rz.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

hışpik Çorba yapılan iri bulgur. (–Ml.)

hışşer [→ **hışra**]

hışt (I) Köpek tasması. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hışt (II) **1.** Büyük bıçak. (–Ezc.) **2.** Ucu sivri demir. (–Ml.) **3.** Zıpkın. (–Kr.)

hışta [→ **hış** (IV)]

hıştak Kırılmış, ufalanmış. (–Gr.)

hıştam Homurtu, gürültü. (*Düzce, –Bo.)

hıştama Duyurma, sezdirme. (Ortaköy *Bor –Ng.)

hıştamak [**hışlamak** (I) **-1, 3**] **1.** Hiç bir şeye aldırmamak. (*Mudurnu –Bo.; *Devrek –Zn.)

[**hışlamak** (I) **-1**]: (*Mudurnu –Bo.; *Devrek –Zn.)

2. Ses çıkarmak, söylenmek. (Dadıç –Bo.)

[**hışlamak** (I) **-3**]: (*Bartın –Zn.)

hıştaman Çok konuşmayan. (–Bo.)

hıştanmak Susmak. (*Gölpazarı –Bil.)

hıştek Entari ve gömleklerde kol altına konulan kumaş parçası. (–Kü.; –Ml.)

hışt etmek Kesip atmak: *Hasan dayı şu tavuğun boynunu hışt et akşam misafir geliyor.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hıştık Boynuzları yukarı doğru kıvrık olan (öküz vb. hayvanlar). (–Kr.)

hıştınmak [**heştinmek, hıçtınmak** (II), **hiştmek**] **1.** Bir şeyi bırakmak, boş vermek, kendi haline

bırakmak. (Kozağaç *Gölhisar, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Dede *Çal, Kösten, Honaz, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Alaşehir –Mn.; *Susurluk ve köyleri –Ba.; *Korkuteli ve köyleri, *Elmalı ve köyleri, Bağyaka *Finike –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Ses çıkarmamak, uslu durmak. (Hezergrat *Keçiborlu –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Honaz –Dz.; –Çkl.; –Es.; *Kandıra –Kc.; *Ceyhan –Ada.; Ceylan *Fethiye –Mğ.; Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan)
[**hiştmek**]: (*Düzce –Bo.)
3. Korumak, gözetmek, ilgilenmek: *Çocuğu hıştın.* (*Afşin ve köyleri –Mr.; Fıraktın *Develi –Ky.)
[**heştinmek**]: (–Ky.)
[**hıçtınmak** (II)]: (Sarıidris *Şarkîkaraağaç –Isp.; Ayvazkacı *Develi –Ky.; Ören *Fethiye –Mğ.) **4.** Ürkmek, korkmak. (Demirli *Bucak –Brd.) **5.** Gözdağı vermek. (Alaeddin *Acıpayam –Dz.) **6.** Önem vermek. (Hamidiye *Bolvadin –Af.; Nize –Ky.; Mastat *Karaman –Kn.; Epçe –Mğ.)

hıştır Labada yemeği. (*Lüleburgaz –Krk.)

hıştik Hayvanları kısa zamanda öldüren bir çeşit hastalık. (–Ezc.; *Hozat –Tn.)

hıştut Saklambaca benzeyen çocuk oyunu. (–El.)

hışva (I) [**hışır** (VIII) **-2, hışve**] **1.** Açılmış pamuk kozası. (–El. ve köyleri, –Ml.; –Ur.; Ergani *Osmaniye –Ada.)
[**hışır** (VIII) **-2**]: (–Mş.)
[**hışve**]: (–Ml.)
2. Açılmamış pamuk kozası. (Kesirik –El.)

hışva (II) **1.** Çok kurumuş şey. (–Dy.; –Ml.) **2.** Çerçöp. (–Mr.; *Antakya –Hat.)

hışva (III) Eski (elbise, çamaşır vb. şeyler için). (Sarılar *Avanos –Nş.)

hışvası çıkmak Parçalanmak, eskimek. (*Nizip –Gaz.)

hışve [→ **hışva** (I) **-1**]

hıt (I) **1.** Kötülük. (*Ulubey –Or.) **2.** Kin. (Çarıklar *Çumra –Kn.)

hıt (II) Cimri. (–Gaz.)

hıta [**hıttık, hıtti**] İnce, uzun ve üzerinde uzunlamasına çizgiler olan açık yeşil renkte bir çeşit hıyar, acur. (–Ml.; *Birecik –Ur.; *Nizip –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Kadirli –Ada.)
[**hıttık**]: (–Gaz.)
[**hıtti**]: (*Ağın –El.)

hıthıtlanmak [**heftiklenmek**] Kederlenmek, kaygılanmak. (*Nizip –Gaz.)
[**heftiklenmek**]: (*Bünyan –Ky.)

hıtık (I) Şişman ve kısa boylu (kimse). (*Düzce –Bo.)

hıtık (II) Hıçkırık. (*Hayrabolu –Tk.)

hıtıp [→ **hıntıbı**]

hıtır (I) Çam ağacı. (Tekke *Tirebolu –Gr.)

hıtır (II) Koyu yeşil renkte yaprakları olan kokulu bir çeşit çiçek. (Fili *Biga –Çkl.; Tekeler *Silifke –İç.)

hıtırım gibi olmak Çok yüklü olmak. (*Avanos –Nş.)

hıtış Dağınık, düzensiz. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hıtlak (I) [→ **hırtlak** (I)]

hıtlak (II) [→ **hırtlak** (III)]

hıttık [→ **hıta**]

hıtti [→ **hıta**]

hıvga İç sıkıntısı. (Diği *Sungurlu –Çr.)

hıvgamak (I) Bir felaketi önceden sezerek sıkılmak. (Digi *Sungurlu –Çr.)

hıvgamak (II) Kışkırtmak, ayartmak, özendirmek. (*Gemerek –Sv.)

hıvik Yerli yersiz konuşup gülen, ciddi olmayan (kimse). (*Kemaliye –Ezc.)

hıyalık Biber, domates, patlıcan ekmeye yarayan bir dönümlük yer. (İsabey *Çal –Dz.)

hıyallamak **1.** Hissetmek, sezmek. (Güney *Yeşilova –Brd.; Kızılhisar, Oğuz *Acıpayam –Dz.; –Mğ.) **2.** Farkına varmak: *Ali bu işi hıyalladı gibi geliyor*. (Karamanlı *Tefenni –Brd.) **3.** Hayal görmek. (–Ama.)

hıyar kesen Bitkilerin köklerini keserek zarar veren bir çeşit böcek, danaburnu. (–To.)

hıyarlama Ham kavun, kelek. (*Emet –Kü.)

hıyır hıyır Sebzenin çok taze olduğunu anlatır. (–Kn.)

hıyırtı Tavandan dökülen toprak sesi. (–Ml.; –Ank.)

hıyız [→ **hızan** (I) **-2**]

hıylı Öfkeli. (–Ky.)

hıynı (I) Büyü. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hıynı (II) Budala. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hıynılanmak Büyülenmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hıyrı Zamk, tutkal. (–Mş.)

hıysukmak Hastalık ya da başka bir durum iyiye gitmemek, depreşmek: *Yaram hıysuktu*. (–Sv.)

hıyşer Kesinlikle, ne olursa olsun: *Ağşama hıyşer dönerim*. (*Bor –Nğ.)

hıyya [→ **he** (I) **-1**]

hız Borç, ödünç. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hızal Hile. (*Mucur –Krş.)

hızam [→ **hızan** (I) **-5**]

hızan (I) [**hırzan -1, 2; hıyız, hızam, hizan** (I) **-1, 2, 5; hizen** (II)] **1.** Açgözlü. (–To.; *Sürmene –Tr.; *Şavşat ve köyleri –Ar.; –Ml.; Faydalı *Kozan –Ada.)

[**hırzan -1**]: (–Ml.; –Ky.)

[**hizan** (I) **-2**]: (Müşgebi *Bodrum –Mğ.)

2. Miskin, tembel. (–Tr. ve köyleri; –Ezm.)

[**hıyız**]: (–Brs.)

3. Görgüsüz, sonradan görmüş (kimse). (–Çr.; Kuzköy *Ünye –Or.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Ezc.; *Erciş –Vn.; –Ml.; Eşke *Divriği –Sv.) **4.** Cimri. (Kadı *Gerze –Sn.; Gümenüs *Bafra –Sm.; *Niksar –To.; –Rz.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.; Dadağı –Ky.)

[**hizan** (I) **-5**]: (Sunanköy *Çayeli –Rz.)

[**hizen** (II)]: (–Ky.)

5. Yoksul. (–Isp.; –Sn.; –Sm.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Ergan –Ezc.; Seyit Hasan –Dy.; –Ml.; *Koyulhisar, –Sv.; Eskitürk –Krş.; Gömmedi *Develi –Ky.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**hırzan -2**]: (–Vn.; *Ahlat –Bt.)

[**hızam**]: (Rumeli göçmenleri, Siği *Mudanya –Brs.)

[**hizan** (I) **-1**]: (–Isp.; –Brd.; –Es.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hızan (II) **1.** [→ **hozan** (I) **-1**] **2.** [→ **hozan** (I) **-9**]

hızan (III) Çiftleşmek isteyen hayvan. (Aşudu *Darende –Ml.; İncekum *Silifke –İç.)

hızan (IV) [**hızan hırtık, hizan** (II)] **1.** Aile, çoluk çocuk. (Bayadı, Uzunmusa ve köyleri –Or.; *Keşap, *Şebinkarahisar, Şehli, Piraziz, *Tirebolu –Gr.; –Tr. ilçe ve köyleri)
[**hızan hırtık**]: (*Tirebolu –Gr.)
[**hizan** (II)]: (*Şebinkarahisar ve köyleri –Gr.)
2. Çocuk. (Eskipazar *Çerkeş –Çkr.; Kaleyaka *Perşembe –Or.; Sasu *Bulancak, Sakarya *Tirebolu, Çandır, Düzköy *Keşap, *Şebinkarahisar, –Gr.; –Tr.)

hızan (V) Hizmetçi, uşak. (Uluşiran *Şiran, *Şebinkarahisar –Gr.)

hızan (VI) [**hızman -3, hinzan**] Bağ evi. (–Mş.; –Dy.; –El.)
[**hızman -3**]: (Varsak aşireti *Kozan –Ada.)
[**hinzan**]: (Akarsu *Ardanuç, Uşhum *Yusufeli –Ar.; *Kemaliye –Ezc.; –Ank.)

hızan (VII) Yapılarda kullanılan uzun yuvarlak ağaçlar. (İpsile *Hafik –Sv.)

hızana gelmek [**hizana gelmek**] Dişi köpek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek. (*Çarşamba –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; Bağlıca *Ardanuç, Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Cenciğe, Ergan –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Arapkir, –Ml.; Güvere, İncekum *Silifke –İç.)
[**hizana gelmek**]: (*İskilip –Çr.)

hızan etmek (I) Yoksul düşmek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hızan etmek (II) Ürünün tozunu savurmak. (–Ezc. ve köyleri)

hızan hırtık [→ **hızan** (IV) **-1**]

hızanlık Yoksulluk. (–Sm.; Araplı *Kadirli –Ada.)

hızar Döşeme tahtası. (–Sn.)

hızarık [**hızaruk, hızerik, hızırik, hizarik**] Talaş. (–Sv.)
[**hızaruk**]: (–Sv.)
[**hızerik**]: (–Kü.; –Ml.; Eşke *Divriği –Sv.)
[**hızırik**]: (–Ml.)
[**hizarik**]: (–Sm.; –Ml.)

hızark Yonga. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

hızaruk [→ **hızarık**]

hızerik [→ **hızarık**]

hızım [→ **hızmık** (I) **-1**]

hızırik [→ **hızarık**]

hızırilyaslamak Hayvanların boyun ve kuyruklarının üzerindeki tüyleri traş etmek. (–Dy.)

hızik Çizik. (*Kemaliye –Ezc.)

hızkal (I) Gübre, toprak vb. şeyler taşınan teskere. (Şemdin *Doğubeyazıt –Ağ.)

hızkal (II) Dışarı taşınan yemeklerin üzerine örtülen bez peçete. (Eleşkirt *Doğubeyazıt –Ağ.)

hızlaba Nefes darlığı hastalığı, bronşit: *Zavallı çocuk hızlaba olmuş.* (Kızılelma *Bartın, Burunkaya –Zn.)

hızma 1. Burun kanadına takılan süslü altın ya da gümüş halka, küpe. (Tokat –Es.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Hınzırik –Kr.; –Ezc.; –Dy.; Harput –El.; –Gaz.; Kerkük) **2.** Köpeğin boynuna takılan dişli demir halka. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Kuzköy *Ünye –Or.) **3.** Küpe. (–Mr.)

hızman 1. Çiriş kökünden yapılan yağ kabı: *Bir hızman yağ aldım.* (*Develi –Ky.; Çığşar *Kadirli –Ada.) 2. Arı kovanı. (Sorkuncak *Eğridir –Isp.) 3. [→ **hızan** (VI)]

hızmıḫ [→ **hızmık** (I) **-1**]

hızmık (I) [**hızım, hızmıḫ, hızmuḫ, hızmuk**] 1. Yıkanan buğdayın su üstünde toplanan artıkları, kapçıkları. (*Sungurlu –Çr.; *Çarşamba –Sm.; Danışman *Fatsa –Or.; –Ezc.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Maksutlu *Şarkışla, Eşke *Divriği, Çepni *Gemerek, Karadoruk *Gürün –Sv.; Genezin *Avanos –Nş.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; –Ada.)

[**hızım**] : (*Şebinkarahisar –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Haşhaşı –Ezc.)

[**hızmıḫ**] : (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

[**hızmuḫ**]: (*Gürün –Sv.)

2. Küçük taneli mısır. (*Çarşamba –Sm.; Danışman *Fatsa –Or.; Piraziz –Gr.)

[**hızmuk**]: (Uzunmusa –Or.)

3. Tane tutmayan mısır. (*Çarşamba –Sm.)

hızmık (II) Zayıf, iyi yetişmemiş, cılız (hayvan ya da bitki için). (*Ünye –Or.)

hızmuḫ [→ **hızmık** (I) **-1**]

hızmuk [→ **hızmık** (I) **-2**]

hızna [→ **hizan** (III)]

hi 1. Evet, doğru. (Güney *Yeşilova –Brd.; Alemdar –Bo.; Günder *Ermenek, *Doğanbey, *Beyşehir –Kn.; İncekum *Silifke –İç.) 2. Buyur. (Aslanköy *Mersin –İç.)

hibcik [→ **hinci**]

hibibik Çavuşkuşu. (*Mut ve köyleri –İç.)

hibilik [→ **hıbılık**]

hibre Nafaka: *Şehit Ahmet'in çocuğuna hükümet hibre bağladı.* (*Bodrum –Mğ.)

hicaz buğdayı Beyaz ve büyük taneli bir çeşit buğday. (Ormana *Akseki –Ant.)

hicazyolu Samanyolu. (–Ank.)

hici [**hiçki**] Değil mi? (–Krş.)

[**hiçki**]: (*Develi –Ky.)

hiciklemek [→ **heyiklemek -2**]

hicikmek 1. İçini çekerek ağlamak: *Çocuk hicike hicike ağlıyor.* (–Or. ve köyleri) 2. Ürpermek. (Aşağıkazılar *Ulubey –Or.)

hicip Delikanlıların yüzük ve aşıklarla oynadıkları bir çeşit oyun. (–Gaz.)

hiciren [→ **hicran**]

hicran [**heciran, hecran, hiciren**] İltihap. (*Ağın –El.; *Antakya –Hat.)

[**heciran**] : (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Aşudu *Darende –Ml.)

[**hecran**] : (–Gaz.)

[**hiciren**] : (–Brd. ve çevresi)

hiç (I) Kavrulmuş, patlamış mısır. (–Ky. ve köyleri)

hiç (II) [→ **heciş**]

hiç (III) Bacak kemiği. (Eşke *Divriği –Sv.)

hiç (IV) Sağmal hayvanların yavruladıktan sonraki ilk sütü, ağız. (Bandula *Kelkit –Gm.; –Ezc.)

hiç (V) [→ **hıc** (II)]

hiçi Pis, kirli: *Çamurla oynayan çocuk hiçi olur.* (Hamidiye *Gündoğdu –Rz.)

hiçik Göz ağrısı. (Bırastik –Ezc.)

hiçin Yürek. (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.)

hiçki [→ **hici**]
hiçlemek Ziyan etmek. (*Şebinkarahisar –Gr.)
hiçli toprak Taşlı toprak. (Kocaözü *Hekimhan –Ml.)
hiçsinmek [→ **hışdınmak -1**]
hide Ayakkabı. (–Brs.)
hidik [→ **hedik** (II) **-1**]
hidileşmek [→ **hidillenmek**]
hidillenmek [**hidileşmek**] Birbirlerine düşman olmak. (*Osmaniye –Ada.) [**hidileşmek**]: (*Kozan –Ada.)
hidiri Lades. (*Bafra –Sm.)
hidiyhli Çok gıdıklanan (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hiket Yalan. (*Zile –To.)
hikim Doktor. (*Bor –Nğ.)
hikirdemek Kısa kısa ses çıkararak gülmek. (Kösten, Honaz –Dz.)
hila Tahıl kurutmaya ya da ağaçtan meyve silkelemeye yarayan büyük çarşaf. (–Ml.)
hilal Kadınların alınlarına taktıkları altın dizisi. (İsmetpaşa –Ml.)
hilali Bir çeşit bez, bürümcük. (*Bor –Nğ.)
hilal otu Dişotu, Ammi visnaga, Umbelliflorae. (–Ant.)
hilāy (I) Atmaca cinsinden bir çeşit kuş. (Yalak –Ky.)
hilay (II) Kökleşmiş hastalık. (*Seydişehir –Kn.)
hilāz Çok çabuk hasta olan, hastalıklı (kimse). (Aslanköy *Mersin –İç.)
hilbi Dört yanı taşa sürtülerek aşındırılmış, düzleştirilmiş aşık: *Benim lastiklerin altı da aşına aşına düzleşmiş hilbiye dönmüş.* (–Çr.)
hilbili Aşık oyunu. (–Çr.)
hildirik Merdane. (Armudan *İliç –Ezc.)
hildirik etmek Kullanılamayacak kadar eskitmek, işe yaramaz duruma getirmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hilek İstek. (–Ed.)
hiles Salyangoz. (*Burhaniye –Ba.; *Şebinkarahisar –Gr.)
hilet İyi giyinmiş, düzgün kılıklı (kimse). (Çepni *Gemerek –Sv.)
hilez Kertenkele. (Ladik*Havza–Sm.; Tan *Kemah, Haşhaşı –Ezc.; İpsile *Hafik –Sv.)
hilhili Atmaca. (Berendi –Ks.)
hilhit Anahtar deliği. (–Ky.)
hilhüp Parasız pulsuz, giyeceksiz. (Yeniceköy *Ödemiş –İz.)
hiliça Taze mısır. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)
hilik (I) İncir ağacı. (–Dz.; –Ay.)
hilik (II) [→ **ḫılık** (IV)]
hiliklemek Ata binerek sürmeye çalışmak. (–Ur.)
hilim (I) Az eskimiş olduğu halde atılan eşya. (*Kadirli –Ada.)
hilim (II) Sıcaklık: *Güneşin hilimi karşısında oturmuş.* (Tazehurmatu, Kerkük)
hilime **1.** Çorba, pişmiş süt, aşure vb. yemeklerin üzerinde tutan ince kaymak. (*Burhaniye –Ba.; –Nğ.; *Kozan –Ada.) **2.** Krema. (*Burhaniye –Ba.)
hilim hilim [→ **hillim hillim**]
hilip Kuvvet. (–Ky.)
hilke (I) Çeşme ağızlığı. (Rumeli göçmenleri –Ist.)
hilke (II) [→ **halka** (I) **-1**]
hilkmek İple yapılan ilmek. (Kaya *Fethiye –Mğ.)
hille Kenarları leğen kadar yüksek kazan. (–Ur.)
hilli hillim [→ **hillim hillim**]

hillik [hillim] 1. Çok eski giyim eşyası. (Uluşiran *Şiran, *Kelkit –Gm.; *Halfeti –Ur.)
[**hillim**]: (Haydarlı *Dinar –Af.)
2. [→ **hıllık** (II)]

hilliklemek Çabalamak. (–Ur.)

hillikleşmek İnatlaşmak. (Köşker –Krş.)

hilli mangır etmek Gülünç etmek, rezil etmek: *Kızını hilli mangır etti.* (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

hillim [→ **hillik -1**]

hillim hillim [hilim hilim, hilli hillim] Eski püskü, parça parça. (Tokat –Es.; –Çr.; Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**hilim hilim**]: (Dont *Fethiye –Mğ.)
[**hilli hillim**]: (–Mr.)

hilmet almak Hız almak. (–Dy.)

hiltik (I) [→ **hıltak**]

hiltik (II) Başlık ve şapkaları çene altında bağlamaya yarayan bağ. (Harput –El.; –Ml.)

him (I) [**himi**] 1. Temel: *Bu evin himi çürüktür.* (Karahacip *Mecitözü –Çr.; *Zile, *Turhal, Gökköy *Reşadiye, *Almus –To.; Aybastı –Or.; Pırak, *Alucra, *Şebinkarahisar, Yolağzı, Şehli, Piraziz, Sasu *Bulancak –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ardanuç ve köyleri, Erkinis, Ersis *Yusufeli, Yavuz *Şavşat, *Borçka –Ar.; *Iğdır –Kr.; –Ezm.; –Ezc; –Vn.; *Ahlat –Bt.; –Dy.; Harput, Kesirik –El.; Aşudu *Darende, –Ml.; *Halfeti, *Birecik –Ur.; *Nizip, *Kilis –Gaz.; Efsus *Elbistan, Önsen *Andırın, –Mr.; *Antakya, –Hat.; *Gürün, *Şarkışla ve köyleri, *Koyulhisar, *Zara, –Sv.; *Sorgun ve köyleri, *Boğazlıyan –Yz.; Büyükafşar *Balâ, *Polatlı –Ank.; Köşker, *Çiçekdağı –Krş.; *Pınarbaşı ve köyleri, *Bünyan –Ky.; *Kozan, *Kadirli, *Osmaniye –Ada.; Yenice *Tarsus –İç.)
[**himi**]: (Telme *Şiran –Gm.)
2. Köşe, aralık: *Himden sepeti çıkar.* (Sarıca *Gölköy –Or.)

him (II) Çalılık, dikenlik yer. (Erzin *Dörtyol, Haruniye –Ada.)

him (III) Büyük taş. (–Dy.)

himbirlik Gizli sözleşme: *Ali ile Hasan bu meselede himbirlikli görülüyorlar.* (*Antakya –Hat.)

himdi [→ **hinci**]

himi [→ **him** (I) **-1**]

himihlemek [→ **hımıklemek**]

himik (I) [→ **hınık** (III)]

himik (II) [→ **hınık** (III)]

hin Zekasını hile yapmakta kullanan, kurnaz, açıkgöz (kimse). (Kumdanlı *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Honaz ve köyleri –Dz.; *Edremit –Ba. ve çevresi; *Kandıra –Kc.; *Kurşunlu –Çkr.;–Ist.; *Çarşamba –Sm.; *Niksar, *Zile –To.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; *Antakya –Hat.; *Gürün, –Sv.; *Bor –Ng.; *Mersin ve köyleri –İç.)

hinamlamak [→ **hınamlanmak**]

hinar Felâket. (*Gelibolu –Çkl.)

hinav Nemli toprak. (–Vn.)

hinbil Üzüm bağlarında ayrılmış bir evleklik yer. (*Develi –Ky.)

hinbiliyh Aklı bir şeye ermeyen, aptal, uyuşuk (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hincan Bir çeşit toprak leğen. (–Bt.)

hincek Kötülük düşünen. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hinci [hıncık (II), hibcik, himdi, hincik, hinçi, hindi (I), hindik (I)] Şimdi. (*Sandıklı, Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey, Yassıören *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.; *Tavas, *Acıpayam, Honaz –Dz.; *Ödemiş ve köyleri, Pınarbaşı –İz.; *Alaşehir, *Kırkağaç –Mn. ve çevresi; *Edremit, *Susurluk ve çevresi, –Ba.; *Ezine, *Biga –Çkl.; Dumlupınar –Kü.; Bozan, –Es.; *Kandıra –Kc.; Kilimli, Aliköy *Çaycuma –Zn.; Kuzköy *Akkuş –Or.; –Ank.; *Bor –Nğ.; *Ermenek ve köyleri, *Karapınar, –Kn.; *Silifke –İç.; Yerkesik, Dont *Fethiye –Mğ.)

[**hıncık (II)**]: (–Ay.)

[**hibcik**]: (Karaburun *İskilip –Çr.)

[**himdi**]: (*Emirdağ –Af.)

[**hincik**]: (Gönen, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; –Dz.; –Mn. ve çevresi; *Edremit –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; *İnegöl –Brs.; *Osmaneli –Bil.; Hacıahmet, Yağlıca *Düzce –Bo.; Sepetçi *Kandıra –Kc.; *Tosya –Ks.; –Çr.; *Çarşamba –Sm.; Harput –El.; Gözene –Ml.; Sarıpınar *Balâ –Ank.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

[**hinçi**]: (–Es.)

[**hindi (I)**]: (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri, İlyas *Keçiborlu, *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Gönen –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, Kavak *Yeşilova, –Brd.; Alaeddin, Oğuz, Darıveren *Acıpayam, Kavak *Çivril, Honaz, Bekilli *Çal, –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; Yörükler, Çaypınar *Salihli –Mn.; Tokat –Es.; Yazarköy *Sungurlu –Çr.; Koyundere, *Ahıska –Kr.; *Zile –To.; Kesirik, –El.; –Yz.; –Krş.; Karakaya –Ky.; *Ermenek –Kn.; İsahacılı –Ada.; İncekum *Silifke, *Mersin, *Mut –İç.; *Elmalı, *Korkuteli –Ant.; *Fethiye ve köyleri, *Bodrum, *Milas, Yerkesik, Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**hindik (I)**]: (Koyunevi –Ada.)

hincik [→ **hinci**]

hincikli Sümüklü. (–Ist.)

hinç Zamk. (–Ur.)

hinçi [→ **hinci**]

hindarsız Onursuz. (–Sm.)

hindavı Demir fıçı. (Kerkük)

hindırgen [hindirekçi, hindirgen] Davetçi kadın. (–Ezc.)

[**hindirekçi**]: (*Pınarbaşı, Erkilet –Ky.)

[**hindirgen**]: (–Ezc.)

hindi (I) [→ **hinci**]

hindi (II) Başörtüsü, yemeni. (–Dz.; –Ba.; –To.; –Ezm.; Ergan, Cenciğe, –Ezc.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.; –Sv.)

~~**hindik**~~ **(I)** [→ **hinci**]

hindik (II) [→ **hinik**]

~~**hindik**~~ **(III)** Az. (Şenoba *Uludere –Hak.)

hindirekçi [→ **hındırgen**]

hindirgen [→ **hındırgen**]

hindiri Sürgün, ishal. (Babik *Pütürge –Ml.)

hindiye Kene otu, Ricinus communis Euphorbiaceae. (*Bergama –İz.)

hindiyeçen Şimdiye kadar. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hindüşga Hindi. (*Iğdır –Kr.)

hingal [→ **hıngal -1**]

hinge Yenge. (–Tk.)

hingel 1. [→ **hıngal -1**] **2.** [→ **hıngal -2**]

hingiç 1. Kestane. (*Çerkeş –Çkr.) **2.** Ceviz içi. (*Çerkeş –Çkr.)

hingil (I) Su kovası. (Rumeli göçmenleri, Çanta *Silivri –Ist.; Bekesni *Develi –Ky.)

hingil (II) Perişan: *Hastalık beni hingil etti.* (Cala *Çıldır –Kr.)

hingildemek (I) **1.** Çocuk söylenerek ve direnerek bir şey istemek. (Atlıhisar *Şuhut –Af.; *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Kozluca ve çevresi –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.) **2.** Çocuklar toplanarak kıs kıs gülmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hingildemek (II) **1.** Beli bükülmüş ihtiyar sendeliyerek yürümek. (Yoğunpelit *Beypazarı –Ank.) **2.** Acele, tam hazırlanmadan yola çıkmak: *Muğla yoluna hemen hingildedi.* (Yerkesik –Mğ.)

hingildimek Terbiyesizce davranışlarda bulunmak: *Bu kız çok terbiyesiz her gün hingildemeden geri gelmez.* (Sasu *Bulancak –Gr.)

hingilhicak Gereksiz eşya. (Sultanhisar *Nazilli –Ay.)

hingilim Yersiz yapılan gürültü, patırtı. (–Yz.; –Ank.)

hingilim atmak Keyfine göre gezip eğlenmek, fink atmak. (–Sm.)

hingilim şingilim Bir iş yaparken, bir yere gelirken saygısızca davranmayı anlatır. (*Düzce –Bo.)

hingir Enenmiş kimse. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hingirdemek 1. Gülmek, ses çıkararak gülmek. (Yeniköy –Ba.; Tokat –Es.; –Çr.; –To.; Süme *Bulancak –Gr.; *Saray –Tk.) **2.** Ağlamak. (*Edremit –Ba.; Tokat –Es.; –To.; –Ms.) **3.** Kendi kendine söylenmek. (–Çkr.)

hingirdeşmek Ses çıkararak gülüşmek. (Bayat *Emirdağ –Af.)

hingir hingir Kahkahaya yakın bir sesle, kıkır kıkır gülmek. (*Antakya –Hat.; –Ank.)

hingirti Cilveli gülüş: *Ne bu hingirti.* (*Antakya –Hat.)

hingişmek Ahlâken hafif kadınlar uygunsuz hareketlerde bulunmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hinik [**hindik** (II), **hinnik** (II), **hirnik** (I)] Sümük. (Dümelli –Çkr.; *Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gm.; Eşke *Divriği –Sv.; –Yz.)
[**hindik** (II)] : (–Gm.; –Ezc.; *Gürün –Sv.)
[**hinnik** (II)]: (Kerkük)
[**hirnik** (I)]: (Harput –El.)

hinilemek Direnmek. (Çığrı *Dinar –Af.)

hink (I) Çelik çomak oyununda kale olarak kazılan çukur. (*Bor –Ng.)

hink (II) Kardan yapılan küçük tümsek. (–Bt.)

hinka Huni. (Selanik göçmenleri *Menemen –İz.; *Bandırma, *Burhaniye, –Ba.)

hinli [**hinnik** (I)] Genizden konuşan (kimse). (–Yz.)
[**hinnik** (I)]: (–Ezc.)

hinnas Kerpiç ve çamurdan yapılan tahıl ambarı: *Hinnas doldu.* (Banus *Eğridir, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

hinne Tandırda pişirilen ufak ekmek. (Kerkük)

hinnik (I) [→ **hinli**]
hinnik (II) [→ **hinik**]
hinno Kaba ve beceriksiz (kimse). (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)
hinsan İnsan. (Koyundere *Ahıska –Kr.)
hintleşmek Çalışmak. (*Burhaniye –Ba.)
hinzan [→ **hızan** (VI)]
hipop Taraklı kuş. (*Iğdır –Kr.)
hira [→ **hıra** (I) **-1**]
hiraşı Un çorbası. (*Karapınar –Kn.)
hirçik [**hirtik** (I)] Yırtık pırtık, eski. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ml.; –Ur.; Eşke *Divriği –Sv.; Harput –El.)
[**hirtik** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hirçimiyḫ Üstü başı düzgün olmayan (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hire (I) [→ **here** (II)]
hire (II) **1.** Testi. (–Ada.) **2.** Küçük ağaç yayık. (Ildızın –Çkr.)
hire (III) **1.** [→ **hıra** (I) **-1**] **2.** [→ **hıra** (I) **-3**]
hire (IV) [→ **herle -1**]
hirek [→ **herk** (I) **-1**]
hirelenmek Yola çıkmak, yollanmak. (*Bornova –İz.)
hiren İnce, uzun yapraklı, kökü pancara benzer ve hardal yerine kullanılan bir çeşit ot. (–Sm.; Arzulu *Hayrabolu –Tk.)
hirevün Çok kızgın tandır: *Tandır çok hirevün ekmekleri pişirirken dikkat et.* (–Ezc.)
hir hir (I) Yavaş yavaş. (Sivrikise *Havza –Sm.)
hir hir (II) Köpek kovalama ünlemi. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
hiri Öksürüğün tedavisinde kullanılan hatmi bitkisi. (–Vn.)
hirif Bunamış, zayıf bellekli kimse. (*Antakya –Hat.)
hiriflemek Bunamak, belleği zayıflamak. (*Antakya –Hat.)
hirik (I) Yağsız ve hasta hayvanın eti. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hirik (II) [**herik** (V), **hırik** (II), **hirk** (II)] Eski (elbise, ayakkabı vb. şeyler için). (Kayadalapa *Bafra –Sm.; Harput –El.; Eşke *Divriği –Sv.)
[**herik** (V)]: (–Ml.)
[**hırik** (II)]: (*Ağın, *Keban, Harput, Kesirik –El.; *Arapkir –Ml.)
[**hirk** (II)]: (–Ank.)
hirik (III) [**horik**] Baca. (Dümeli –Çkr.)
[**horik**]: (–Tr.; Hacını *Kelkit, Telme *Şiran, –Gm.)
hirim Meyilli yerlerdeki tarlaların bazı bölümlerine toprağın kaymaması için örülen duvar: *Senin tarlaya bir hirim örmek lâzım.* (Tahanlı *Mersin –İç.)
hiriyh Küçük kuyruklu beyaz koyun. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
hirk (I) [→ **herk** (I) **-1**]
hirk (II) [→ **hirik** (II)]
hirnik (I) [→ **hinik**]
hirnik (II) **1.** Üst dudağı yarık olan. (*Nizip –Gaz.) **2.** Çok zayıf, sıska. (–Ada.)
hirsenk Kıldan yapılmış kilim.(–Ezm.)
hirtik (I) [→ **hirçik**]
hirtik (II) Yaşlı adam. (–Ml.)
hirtlek Gerdanlık. (–Sv.)
hirtlik [→ **hırtlak** (I)]
hirtmek Sıkı bağlanmamış, kolay çözülen düğüm. (Paşalı *Fethiye –Mğ.)
his İs. (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr.; –Ezm.; *Erciş –Vn.)

hisi Kedi. (*Bor –Nğ.)
hisli boz Rengi boz: *Ha şu hisli boz at kimin?* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hisrik [→ **hışır** (III)]
hiş Hiç. (Tekeler *Silifke –İç.)
hişdamamak [→ **hışdınmak -1**]
hişer Gerçekten, kesinlikle: *Hişer gelirim merak etme.* (–Nğ.)
hişgil Büyük bıçak, saldırma. (Haşhaşı, –Ezc.)
hişhiş Bir çeşit hastalık. (–Kr.)
hişik [→ **hişir**]
hişir [**hişik**] Çürüyen, işe yaramayan meyve, sebze: *Bu sene çok meyve oldu ki hep hişir oldu.* (–Rz.)
[**hişik**]: (Harput –El.; –Ml.)
hişirik (I) Çok kurumuş şey. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
hişirik (II) [→ **hışır** (III)]
hişkir Sucuk. (–Çr.)
hiştek 1. Koltuk altı. (–El.; –Ml.) **2.** Elbisede kol altına konulan üçgen biçimindeki parça. (Harput –El.; –Ml.; –Ur.)
hiştik Kedi. (Rumeli göçmenleri –Ist.)
hiştmek [→ **hıştınmak -2**]
hitaayi Kızlık zarı ameliyatsız açılamayan (kız): *Gız hitaayi cinsinden imiş.* (*Bor –Nğ.)
hitbe Erkeklerin yaptıkları şerbet töreni. (–Ml.)
hitiri Bir çeşit erik. (–Nğ.)
hitleşmek Tartışmak, uğraşmak. (Uzunmusa –Or.; Pazar *Kızılcahamam –Ank.)
hitmiye Hatmi çiçeği. (*Antakya –Hat.)
hittak [→ **hırtlak** (III)]
hitte Takdirde sözcüğü gibi durum ya da koşul anlatır. (Küçükisa *Zile –To.)
hivre Sağdıç. (*Yerköy –Yz.)
hiya 1. [→ **haniye**] **2.** [→ **hiyye**]
hiyalık Bahçe. (–Dz.)
hiyallamak 1. Gizli bir işi ortaya çıkarmak, bir işi sezmek. (Küçükalan *Gölhisar –Brd.) **2.** Kuşkulanmak. (–Uş.) **3.** Denemek, sınamak. (–Uş.) **4.** Ansımak, hatırlamak: *Söyler söylemez hiyalladı.* (Kızılcabölük –Dz.)
hiyam etmek Sanmak. (–Kü.)
hiye [→ **hiyye**]
hiyet Çok zayıf (kimse). (*Bor –Nğ.)
hiyiklemek (I) Belgilemek, saptamak. (–Ur.)
hiyiklemek (II) İnsan ya da hayvan ürkerek başını dik tutup bakınmak. (*Sungurlu –Çr.)
hiykirmek Korku ile bağırmak. (–Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; Aslanköy *Mersin –İç.)
hiyniktirmek Korkutarak ürkütmek: *Bu hayvanı hiyniktirmişsin.* (*Kurşunlu –Çkr.)
hiyya [→ **hiyye**]
hiyye [**hiya -2, hiye, hiyya**] Evet. (Başpınar *Tefenni –Brd.; Karaköy, Tilkili *Tavas, Dedesil *Acıpayam –Dz.; Abdurrahmanlar *Serik –Ant.; Bezkere *Köyceğiz –Mğ.)
[**hiya -2**]: (–Brd.)
[**hiye**]: (–Brd.; *Çameli –Dz.; *Çumra –Kn.; –Ant.; *Fethiye –Mğ.)
[**hiyya**]: (Çamköy *Gölhisar –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; Faralya *Fethiye –Mğ.)
hiz 1. Ürkek, duygulu: *Tavşan öyle hiz hayvandır ki ufak bir pıtırtıdan kaçar.* (–Çr.) **2.** Anlayışlı: *Ne hiz çocuk.* (Afşar aşireti, Pazaröre *Pınarbaşı –Ky.)

hizan (I) **1.** [→ **hızan** (I) **-5**] **2.** [→ **hızan** (I) **-1**] **3.** Kıskanç, çekemeyen: *Ali hizanın biri.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **4.** Becerikli. (*Milas –Mğ.) **5.** [→ **hızan** (I) **-4**]

hizan (II) [→ **hızan** (IV) **-1**]

hizan (III) [**hızna**] Kiler. (Harput –El.)

[**hızna**]: (–Ml.)

hizan (IV) [→ **hezan** (I)]

hizana gelmek [→ **hızana gelmek**]

ḫizarik [→ **hızarık**]

hizek At ya da öküzle çekilen kızak. (Erikli *Şavşat –Ar.)

hizen (I) Toprak damlara atılan uzun ve kalın kiriş. (*Elbistan, Önsen –Mr.; *Ürgüp –Nş.)

hizen (II) [→ **hızan** (I) **-4**]

hizver Küçük kömür. (–Dy.; *Kilis –Gaz.)

hizvermek Sinirlenen birini yatıştırmaya çalışmak yerine üstüne üstüne gitmek. (*İskilip –Çr.)

ho **1.** Şu, o. (Karamanlı *Tefenni –Brd.; İncekum *Silifke, Ayvagediği, Tömük *Mersin, Gezende *Gülnar –İç.) **2.** Ey. (Şenoba *Uludere –Hak.) **3.** Öküze seslenme ünlemi. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

hoban Bırakılmış, bakımsız tarla. (–Ezc.; –Ml.)

hobba [→ **hopbirtaş**]

hobba gitmek [**habba gitmek, happa gitmek**] Gezmeye gitmek (çocuk dilinde). (Babadağı *Sarayköy –Dz.)

[**habba gitmek**]: (–Ezm.)

[**happa gitmek**]: (Yavuz, Çayağzı *Şavşat, Erkinis *Yusufeli –Ar.)

hobbak Çerez. (Türkmenler, Yolgeçen *Seyhan –Ada.)

hobban Bir çeşit dikenli ot. (*Silifke –İç.)

hobbişli Bir çeşit aşık oyunu. (–Çr.)

hobirya Köpeği saldırmaya kışkırtma ünlemi. (*Antakya –Hat.)

hobisi Şunun gibisi, benzeri. (–Isp.)

hobu (I) **1.** Akbaba. (*Daday, –Ks. ve çevresi; –Sv. ve köyleri) **2.** Bir yaşını geçmiş erkek hindi. (Karabüzey *Araç –Ks.) **3.** Leylek. (–Ks.)

hobu (II) [**hopu, hombul** (III)] **1.** Biçimsiz, iri vücutlu (kimse). (Aşağıdana *Safranbolu –Zn.)

[**hopu**]: (Büyükkızılhisar –Gaz.)

2. Obur (kimse). (Köşker –Krş.)

[**hombul** (III)]: (–Ky.)

hobu (III) Dilenci. (Köşker –Krş.)

hobuç etmek [**hobuçmak, hobuş etmek**] Çocuğu sırta almak. (*Gölköy –Or.; *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.; *Koyulhisar –Sv.; *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.)

[**hobuçmak**]: (*Serik –Ant.)

[**hobuş etmek**]: (Boyalı –Kn.)

hobuçmak [→ **hobuç etmek**]

hobur Koyun ve keçi sürülerinin geceklediği çit ya da duvarla çevrili yer. (Lulu, Kavaklı –Ed.)

hobuş etmek [→ **hobuç etmek**]

hobuz İki yıl sürülmemiş, ekilmemiş tarla. (*Yalvaç, Akçaşar *Şarkîkaraağaç –Isp.)

hoca düğünü Beş on kişinin yaptığı çalgısız düğün. (–El.)

hocalar yemişi Taşlık yerde yetişen, kırmızı kiraza benzer meyveleri olan bir çeşit küçük ağaç. (Aziziye –Brd.)

hocar Cüce insan. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hoç (I) Koşmaca oyunu. (*Keçiborlu –Isp.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

hoç (II) Deve kovalama ünlemi. (Apdurrahmanlar, *Serik –Ant.; Kestep –Mğ.)

hoç (III) [**hoçum -2**] Bununla birlikte: *Hoç bu işi ben yapmadım.* (–Kr.)

[**hoçum -2**]: (–Kr.)

hoçan Mısırın taneleri ayıklandıktan sonra geriye kalan koçanı. (–Çr.)

hoçapur Soya fasulyesi ve mısır unlarından yapılan kalın ekmek. (*Sürmene –Tr.)

hoççak İyi, güzel. (Vazıldan *Divriği –Sv.; *Mersin ve köyleri –İç.)

hoçka Yaşına göre küçük duran, büyüyememiş hayvan. (Bucak *Kozan –Ada.)

hoçuk Kalın boyunlu ve kızıl renkli (kimse). (Dereköy –Ky.)

hoçum 1. Hoş, iyi. (Merdinik *Göle –Kr.) **2.** [→ **hoç** (III)]

hoçur Pis, pasaklı. (*Burhaniye –Ba.; Burunucu *Bulancak –Gr.; İncirgediği *Karaisalı –Ada.)

hoçuruk Çürük. (–Krş.)

hod [→ **hodul** (I) **-5**]

hodabık İpsiz sapsız (kimse). (*Mecitözü –Çr.)

hodaḫ [**hodak** (I) **-4**] **1.** Sığır çobanı. (Uluşiran *Şiran –Gm.;*Iğdır –Kr.)

[**hodak** (I) **-4**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; –Vn.)

2. Bir ailenin sığırını güden kimse. (*Erciş –Vn.) **3.** İkiden fazla hayvan koşulan sabanı ve arabayı süren, özellikle çocuk ya da ufak tefek kimse. (Tutmaç –Sv.)

hodak (I) [**hotak** (II)] **1.** Çiftçi yamağı, erkek hizmetçi. (*Kelkit ve çevresi –Gm.; *Şavşat –Ar.; –Kr.; –Ezm.; *Tercan, Kiği –Ezc.; *Doğubeyazıt –Ağ.; *Ahlat –Bt.; Harput –El.) **2.** Kağnılarda boyunduruğun gerisinde, öküzün boynuna oturup öküzü süren çocuk. (*Bayburt –Gm.; Çayağzı, Ersis *Yusufeli, Çiftlik *Şavşat –Ar.; *Çıldır, *Arpaçay, *Posof, –Kr.; –Vn.)

[**hotak** (II)]: (*Kelkit –Gm.; Yavuz, Kiraz *Ardanuç –Ar.)

3. Hayvanlara bakan uşak, sığırtmaç. (–Ezc.; –Vn.) **4.** [→ **hodaḫ -1**]

hodak (II) Değnekle oynanan bir çeşit oyun. (–Çr.; Çepni, Karaözü *Gemerek –Sv.)

hodak (III) Çam kozalağı. (Düğrek –Mğ.)

hodak (IV) Topaç. (Kümbet *Yıldızeli –Sv.)

hodak (V) [→ **hodala** (I) **-2**]

hodak (VI) Kağnıların baş tarafının altına konan ve karaçavu tutan ağaç yastık. (–Vn.)

hoda karısı Çok gezen kadın. (–Sm.)

hodakçı Küçük çoban. (*Iğdır –Kr.)

hodak yıldızı Çoban yıldızı. (Tekke –Gm.; –Kr.)

hodal Yalçın, sivri ve iki çatal biçiminde dağ tepesi. (Nefes –Yz.)

hodala (I) [**hodak** (V)] **1.** Kazlara yedirilen hamur topağı. (*Kandıra –Kc.; *Çerkeş –Çkr.) **2.** Yarım küre biçimindeki küçük çörek. (Peşman *Daday –Ks. ve çevresi)

[**hodak** (V)]: (Ağlı *Küre –Ks.)

3. Büyük ekmek. (Bayat *Emirdağ –Af.; –Ay.)

hodala (II) [→ **hodalak** (I)]

hodalak (I) [**hodala** (II)] Küçük kavun, karpuz. (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**hodala** (II)]: (Dede *Çal –Dz.)

hodalak (II) Toplu, sağlam (kimse için). (–Çr.)

hodalama Şişman yapılı, kaba (kimse). (Ağlı *Küre –Ks.)

hodaman (I) Yavrulama çağından evvel doğuran davar. (*Boğazlıyan –Yz.; Genezin *Avanos –Nş.)

hodaman (II) Ailenin büyükleri: *Bugün bizim hodamanlar İzmir'e gitti.* (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

hodan 1. Zembil çiçeği, Borrago orientalis Borra ginaceae. (–Ist.) **2.** Sebze. (–Ks.)

hodana [→ **hoydak** (I)]

hodar Kurumuş ve çıra haline gelmiş çam ağacı. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

hoday Akılsız: *Amma hoday adam.* (Boynuyoğun –Ada.)

hodaydan (I) Birdenbire: *Ahmet hodaydan geldi.* (Deveviran *Kıbrıscık –Bo.; *Kavak –Sm.; *Merzifon –Ama.; –Kn.)

hodaydan (II) Gereksiz, boş söz. (*Kavak –Sm.)

hodayı armudu Yazın yetişen sulu armut. (–Gm.)

hoddak Ağaç dalından yapılan ve tabanca gibi ses veren pistonlu çocuk oyuncağı, patlangıç. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

hoddik Çocuk oyununda nişan olarak ortaya konulan ağaç, taş, kemik vb. şeyler. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hodduk Söğüt ve kavak ağaçlarının kabuğunu çıkararak yapılan düdük. (Başpınar *Tefenni –Brd.)

hode Tanrı. (Şenoba *Uludere –Hak.)

hodelemek Karşılıklı türkü söylemek. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

hodemek Sığırları durdurmak. (–Ks.)

hod hod Eşek ya da sıpayı durdurma ünlemi. (–Kr.)

hodibik (I) **1.** Bilgiçlik taslayan (kimse). (–Çr.) **2.** Büyüklük taslayan (kimse). (Hamurcu *İncesu –Ky.)

hodibik (II) Alevî, kızılbaş. (*İskilip –Çr.)

hodibik (III) Biçimsiz. (*Niksar –To.)

hodibiklemek Kibirlenmek. (–Ky.)

hod kemiği Omurga. (Çitli *Mecitözü –Çr.)

hodman (I) [**hotman** (I)] Hatır gönül dinlemeyen, acı konuşan (kimse). (Bereketli *Tavas –Dz.; Bozan, Tokat –Es.; Pazar, Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[**hotman** (I)]: (Satılmış –Es.; Peşman *Daday –Ks.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

hodman (II) İplik bükmeye yarayan bir araç, iğ. (Salarha –Rz.)

hodol [→ **hodul** (I) **-5**]

hodra [**hoydura**] Lâdes. (*Havza –Sm.)

[**hoydura**]: (*İskilip –Çr.)

hodrum Mavi boncuk ve gümüşten yapılmış bir çeşit gerdanlık. (–Dy.)

hodu (I) [→ **hodul** (I) **-5**]

hodu (II) [**hudu**] Üzüm ezmeye yarayan tahta tekne. (*Keçiborlu –Isp.)

[**hudu**]: (*Gelendost –Isp.)

hoduh Bir yaşındayken yavrulayan keçi. (Türkmen köyleri *Bünyan –Ky.)

hoduk (I) [**horçuk**] **1.** Sıpa. (–Ama.) **2.** Tavşan yavrusu. (Karahalık *Havza –Sm.) **3.** Deve yavrusu. (Köşektaş *Avanos –Nş.) **4.** Manda yavrusu. (Köşektaş *Avanos –Nş.) **5.** Kedi yavrusu. (Dere *Havza –Sm.)

[**horçuk**]: (–Sm.)

hoduk (II) [→ **hödük -9**]

hoduk (III) **1.** Yeşil kabuklu fındık. (Akyoma –Gr.) **2.** Salkımdan ayrılmış üzüm taneleri. (Küçüklü *Bulancak –Gr.)

hoduk (IV) Dengeyi sağlayan, destek olarak konulan çubuk: *Şu begonya büyüyecek ama yanında bir hoduğu var.* (–Sm.)

hoduklamak Eşeği dürtmek. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hodul (I) [**hadul -1, 2; hod, hodol, hodu** (I), **hot** (IV) **-1**] **1.** Kendini beğenmiş, kibirli. (İğneciler, Bağıllı *Eğridir, Yassıören *Senirkent –Isp.; Güney, Çuvallı, *Yeşilova –Brd.; Vakıf *Tavas, Bulkaz *Çivril, Alaeddin *Acıpayam –Dz.; –Ba.; Danışman *Fatsa –Or.; –Ank.; *Develi –Ky.; *Bor –Ng.; Civler *Ermenek –Kn.; *Kozan –Ada.; Aslanköy *Mersin, *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; *Elmalı ve köyleri –Ant.; Paşalı *Fethiye, *Milas, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

[**hadul -1**]: (Köşker –Krş.)

2. Her işe burnunu sokan adam. (Palha *Divriği –Sv.) **3.** Kabadayı (kimse). (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Çerçin, Başpınar *Tefenni –Brd.; Bereketli *Tavas –Dz.; Bayadı –Or.; *Elmadağ –Ank.; Afşar *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.; *Kadirli –Ada.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.) **4.** Anlayışsız (kimse). (*Bozdoğan –Ay.) **5.** Hatır gönül dinlemeden konuşan, tok sözlü (kimse). (–Uş.; Uluğbey *Senirkent, *Gelendost –Isp.; Kozağaç, Yusufça *Gölhisar, Çuvallı *Yeşilova –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Susurluk –Ba.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce, *Göynük –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Ks.; *İskilip, *Çerkeş –Çr.; *Çarşamba –Sm.; –Sv.)

[**hadul -2**]: (*Gelendost –Isp.; Kerem *Burhaniye –Ba.; Dişkaya *Gemlik –Brs.; *Gerede –Bo.; Aşağıdanaköy *Safranbolu –Zn.)

[**hod**]: (Kırca *Acıpayam –Dz.; *İskilip –Çr.; *Gürün –Sv.; *Bor –Ng.; –Kn.; –Kıbrıs)

[**hodol**]: (Kuzköy *Ünye –Or.; *Bünyan –Ky.)

[**hodu** (I)]: (–Çr.; *Zile –To.)

[**hot** (IV)]: (*Düzce –Bo.)

6. Kötü ruhlu (kimse). (–Or.)

7. Tembel. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

8. Az konuşup, az gülen (kimse). (Karamanlı *Tefenni –Brd.) **9.** Çekingen (kimse). (Sücüllü *Yalvaç –Isp.) **10.** Aksi huylu (kimse). (*Elmalı, *Korkuteli –Ant.) **11.** Her işe eli yatkın (kimse). (Boynuyoğun –Ada.) **12.** Zorba. (Karahoca *Haymana –Ank.)

hodul (II) Kapaklı leğende sıcak kül altında pişirilen ekmek. (Yerkesik –Mğ.)

hodul (III) **1.** Çalı çırpı: *Git bahçeden bir yük hodul al.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **2.** Dikenli orman. (*Ayancık –Sn.)

hodul (IV) Biçimsiz, fena. (*Gelendost –Isp.; –Brd.; Dedesil –Dz.; *Burhaniye –Ba.; *Ermenek –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hodulca (I) Yüksek tepe. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

hodulca (II) Sert, kaba. (–Ama.)

hoduldamak Öfkeyle söylenmek. (*Ermenek –Kn.)

hodullanmak [**hormullanmak**] Kimseyi beğenmemek, büyüklenmek. (*Emirdağ –Af.; Bulkaz *Çivril, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Burhaniye –Ba.; –To. ve çevresi; Uzunmusa –Or.; Genezin *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; Çiğil –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**hormullanmak**]: (–Mğ.)

hodulluk Kendini beğenmişlik. (*Bor –Nğ.)

hoduma [**hödüme**] Tabaklanarak boyanmış, cilalanmış deriden yapılan çizme. (Yazır –Brd.)
[**hödüme**]: (*Ula –Mğ.)

hoduranmak Kızdığı bir kimse için kendi kendine söylenmek, homurdanmak. (Kozağaç *Gölhisar –Brd.)

hodurmak Yalvarmak. (Tanrıvermiş *Mecitözü –Çr.)

hoflamak [→ **hoğlamak -1**]

hoflanmak [→ **hoğlamak -2**]

hofmak Binmek. (*Fethiye –Mğ.)

hogal [**hokal -1**] Toprak damlı evlerin tahta saçağı. (*Bayburt –Gm.; Ergan, –Ezc.)
[**hokal -1**]: (–Ezc.)

hogeç Üç yaşından büyük koç. (*Ardanuç ve çevresi –Ar.)

hogu Biri hakkında söylenen kötü söz. (–Sn.)

hogul [→ **hügül**]

hōgur Uymak, anlaşmak: *Buradaki çocuklar birbirleriyle hōgur olmuşlar.* (Kerkük)

hoğ (I) **1.** Aşırı cinsel istek. (–Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Gürün, *Gemerek –Sv.) **2.** Öç, hırs: *Hoğunu almayınca duramaz.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

hoğ (II) Kumaşın ince tüyü, hav: *Paltomun hoğu döküldü.* (*Bor –Nğ.)

hoğduracı Söz getirip götüren, dedikoducu (kimse). (Taçın –Ky.)

hoğlamak [**hoflamak, hoflanmak, holamak -1, hollemek**] **1.** Üstüne yürümek, saldırmak. (Tokat, Bozan –Es.; –Çkr.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Çarşamba –Sm.; Danışman *Fatsa, Bayadı –Or.; Süme *Bulancak –Gr.; –Sv. ve köyleri; Afşar *Pınarbaşı –Ky.; *Ürgüp –Nş.; *Mut ve köyleri –İç.; –Kıbrıs)
[**hoflamak**] : (Eymir *Bozdoğan –Ay.)
[**holamak -1**]: (*Tirebolu –Gr.; –Sv.; *Çiçekdağı ve köyleri –Krş.)
[**hollemek**]: (–Ky.)
2. Korkmak, heyecanlanmak. (–Çr.)
[**hoflanmak**]: (–Bt.)

hoğlum Köpeği saldırmaya kışkırtma ünlemi. (–Tr.)

hoğuç [→ **heviç** (I)]

hoğuz Ham meyve, olgunlaşmadan kuruyarak yere düşen meyve. (Cenciğe –Ezc.; Telin *Gürün –Sv.)

hohalak Açmamış gonca. (–Ky.)

hohame İnek çağırma ünlemi. (Beyoğlu *Safranbolu –Zn.)

hoho [→ **hohucuk**]

hoho günü Darda kalınan gün. (Yeniköy *Develi, –Ky.)

hohol [**hoholu**] Toz, çöp, gübür. (*Maçka, –Tr.; Şimşirli *İkizdere, Güneyce, Limanköy *Çayeli –Rz.)
[**hoholu**]: (–Rz.)

hoholis Karmakarışık. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

hoholu [→ **hohol**]

hohor [**hahor, hahore, hohora, hohore, hohori**] Baykuş. (*Burhaniye –Ba.)
[**hahor**]: (Karlı *Gerze –Sn.; –Tr. ve köyleri)
[**hahore**]: (–Tr. ve köyleri)
[**hohora**]: (Güneyce –Rz.)
[**hohore**]: (*Maçka –Tr.)
[**hohori**]: (Limanköy *Çayeli, –Rz.)

hohora [→ **hohor**]

hohore [→ **hohor**]

hohori [→ **hohor**]

hohoy Bir çeşit saklambaç oyunu. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hohucuk [**hoho, hohuç** (I), **hokucu, hokucuk, hokuç**] Çocuk dilinde umacı. (*Merzifon –Ama.)
[**hoho**]: (Arbenk *Kemaliye –Ezc.; *Ağın –El.)
[**hohuç** (I)]: (–Çr.; –Ama.; Eşke *Divriği –Sv.)
[**hokucu**]: (*Bor, –Nğ.)
[**hokucuk**]: (Sarı *Merzifon –Ama.)
[**hokuç**]: (–Ama.)

hohuç (I) [→ **hohucuk**]

hohuç (II) Çekingen (kimse). (–Sv.)

hohurdamak Korkudan yüreği oynamak. (Kızık *Artova –To.)

hokal 1. [→ **hogal**] 2. Duvarın üzeri. (–Ezc.)

hoke 1. Güzel konuşmak isteyip de sözü hoşa gitmeyen (kimse). (–Çr.) 2. Bilgiçlik taslayan. (–Nğ.)

hokela Kabadayı. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

hokelek [→ **hökelek** (I)]

hokgiri Pirinç ya da bulgur ve hamurdan yapılan bir çeşit yemek. (Bayburt ve köyleri *Sarıkamış –Kr.)

hokık Parlak, kıymetli bir boncuk. (*Bergama –İz.)

hoki Biçimsiz, sevimsiz. (Kozalan *Beypazarı –Ank.)

hokka Duvarlardaki su yalağı. (–Nğ.)

hokku Güvercin. (Kargı *Tosya –Ks.)

hokla Yağmur ve kardan korunmak için duvar üzerine yapılan tahta perde. (Haşhaşı –Ezc.)

hoklamak Koklamak. (*Bor –Nğ.)

hokoz Koza. (*Kemaliye –Ezc.)

hokra (I) **1.** Yazın semirirken, zayıf sığırların sırtlarında çıkan çıban. (Çöplü *Çivril –Dz.; *Salihli –Mn.; Ayvalı *Tavşanlı, *Alayunt, –Kü. ve köyleri; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; Saimbey, –Çr.; Dizdaroğlu –Sn.) **2.** Sığırların sırtında çıkan çıbanların içindeki kurt. (Karabüzey *Araç –Ks.; *Ilgaz, *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.)

hokra (II) **1.** Bedava yemek. (–Ks.) **2.** Rüşvet. (–Ks.)

hokramak (I) **1.** Kabarmak: *Hamur hokramış*. (Peşman *Daday –Ks.; –Çr.) **2.** Yoğurt ekşimek. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

hokramak (II) Yara azmak, iğrenç bir hal almak. (–Ks.)

hokramak (III) Fazla gülmek. (Honaz –Dz.; *Marmaris –Mğ.)

hoku (I) Koku. (*Bor –Nğ.)

hōku (II) Yaşça genç olup da, ruhen ve bedenen çökmüş (kimse). (–Ml.)

hokucu [→ **hohucuk**]

hokucuk [→ **hohucuk**]

hokuç [→ **hohucuk**]

hokuk Büyük boğaz uru. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hokul [→ **hügül**]

hokur İyice olgunlaşmadan haşlanmış mısır. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

hokurdamak Su ses çıkararak kaynamak. (Karamanlı *Tefenni –Brd.; *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; –Çkr.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

hol (I) Fol yumurtası. (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri, Yassıören *Senirkent, *Gelendost, –Isp.; Çerçin, Kavak *Yeşilova, Başpınar, Karamanlı *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, Çamköy *Gölhisar, –Brd.; Darıveren, Oğuz, *Acıpayam, Kavakköy, Çöplü *Çivril, Yukarıseyit *Çal, –Dz.; Dallıca *Nazilli, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; Akköz *Söğüt –Bil.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri, *Taşova –Ama.; Bayadı –Or.; Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; Kayarak *Saimbeyli –Ada.; *Mersin ve köyleri –İç.; *Serik –Ant.; Dont, Ceylan *Fethiye, Yerkesik, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)

hol (II) Topaç. (*Iğdır –Kr.; *Erciş –Vn.)

hola (I) Orman ve ağaçlık yerlerin kuytu bölümleri. (Oymaklı –Ada.)

hola (II) Yerinde, biçiminde. (*Şebinkarahisar –Gr.)

holak (I) Dik yokuş ve inişler. (Bozhüyük *Göksun, Izgın *Elbistan, *Afşin –Mr.)

holak (II) Cevizin yeşil kabuğu. (Sarıca *Gölköy –Or.)

holak (III) Büyük gözlü. (Danışman *Fatsa –Or.)

holamak 1. [→ **hoğlamak -1**] **2.** Koşmak. (–Gr.)

holaman Su kabı. (Mulumu *Ermenek –Kn.)

holasa 1. [→ **hoslak -2**] **2.** Densiz. (–Or. ve köyleri)

holasak [→ **hoslak -2**]

holasız Akılsız. (Parak *Alucra –Gr.)

holaz (I) [→ **holuz** (I)]

holaz (II) Armağan. (–Ur.)

holaz (III) Ağzına kadar dolu. (*Sürmene –Tr.)

holdara Oyun bozan, mızıkçı. (–Ant.)

holdever 1. Biçimsiz, bol elbise. (–Gm.) **2.** Biçimsiz, bol elbise giyen kimse. (–Gm.)

holdur holdur Çok bol olmayı anlatır. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

holdurholuz Gelişigüzel. (Alaeddin *Acıpayam –Dz.)

holdurhop Sıçrayarak, atlayarak. (Balaman –Or.)

holdur hoyuk Çiçek bozuğu, çopur yüzlü (kimse). (–Yz.)

holeki Acele, çabuk. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

holeklenmek Su göllenmek. (Çamova *Divriği –Sv.)

holes [→ **holis otu**]

holever İki çoban arasında karşılıklı olarak ya da bir çoban tarafından neşe yaratmak için söylenen bir çeşit mani. (Tutmaç –Sv.)

holeyli Sersem, salak. (–Çr.)

holhol (I) Su çevirisi. (Pekün *Kelkit –Gm.)

holhol (II) Bir çeşit top oyunu. (–Isp.)

holhon Hayvanların boynuna takılan bilyeli yuvarlak zil: *Katıra holhon tak.* (–Tr. ilçe ve köyleri)

holi Toprak. (Güneyce –Rz.)

holis otu [**holes**] Ekin tarlalarında biten, hayvan yemi olarak kullanılan

bir çeşit ot. (Çakır *Şebinkarahisar –Gr.)
[**holes**]: (*Şebinkarahisar –Gr.)

holkum Gırtlak. (–Ba.)

holla Çelik çomak oyununda çomak. (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.)

hollak Isıtılıp kundak çocuklarının altına konulan elenmiş kırmızı toprak. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

hollamak (I) Ceviz, badem, soğan gibi şeylerin kabuğunu soymak. (*Eğridir –Isp.; *Akşehir –Kn.)

hollamak (II) Oyunu bozmak. (Cemele –Krş.)

hollamak (III) Tavuğu yumurtlayacağı yere koymak: *Tavuğu hollադım.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hollanmak Alışmak: *Öküzler bağçeye hollandı.* (Tavaklı *Ezine –Çkl.)

hollatmaḫ **1.** Pişmiş yumurtanın kabuğunu düzgünce soymak. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Yara kabuğunu yerinden oynatmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hollatmak Kaldırmak, atmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hollāyası Ölenlerin arkasından söylenen ilenç. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hollemek [→ **hoğlamak -1**]

hollik (I) **1.** Biçimsiz, bol, sarkık elbise. (–Gm.) **2.** Biçimsiz elbise giyen kimse. (–Gm.)

hollik (II) Tavında olan toprak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hollik (III) [**hontik**] Küçük çukur. (*Susurluk –Ba.; –Ml.)
[**hontik**]: (Sadak *Kelkit –Gm.)

holliklamah [**holliklemek**] Gelişigüzel savurmak, atmak. (–Ezm.; –Ezc.)
[**holliklemek**]: (–Ezm.; –Ezc.)

holliklemek [→ **holliklamah**]

holluḫ [→ **holluk** (I)]

holluk (I) [**holluḫ**] Tavuğun yumurtladığı yer, folluk. (Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey, Yassıören *Senirkent, *Gelendost, Kürkçüler *Yalvaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Başpınar *Tefenni, Çerçin, Kurna, –Brd.; Beylerli, Oğuz, Darıveren *Acıpayam, Bereketli *Tavas, Kavak *Çivril, Honaz, Yukarıseyit *Çal, –Dz.; Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Balya ve köyleri *Susurluk –Ba.; Akköy *Söğüt –Bil.; *Sivrihisar ve köyleri, Bozan –Es.; *Akyazı –Sk.; *Kandıra –Kc.; Çağa *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; Saray, –Çkr.; *İskilip, –Çr.; Büyüklü *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; Kuzköy *Ünye, Akkuş –Or.; Kapı, Kutlu *Ardanuç –Ar.; Ergan –Ezc.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Korkuteli, *Kaş, *Elmalı, Kocayatak *Serik –Ant.; *Milas, Dont, *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**holluḫ**]: (*Sorgun –Yz.)

holluk (II) Bostanları beklemek için yapılan çardak. (Palha *Divriği –Sv.)

holluk (III) Pancar. (Kalecik *Avanos –Nş.)

holopuça Darmadağınık. (–Rz. ve çevresi)

holos (I) [→ **holuz** (I)]

holos (II) Kökü derine inen, tarlalarda yetişen bir çeşit yonca. (*Ağın –El.; Eşke *Divriği –Sv.)

holoş Ot. (İğdeli *Gemerek –Sv.)

holoz (I) [→ **holuz** (I)]

holoz (II) Mor, beyaz ve sarı çiçek açan, bir metre boyunda ağaç. (–Sv.)

holpak [→ **hıltak**]

holt (I) [**hotu** (II), **hutu**] Tahıl konulan ambar. (Eskipınar *Çerkeş –Çkr.)
[**hotu** (II)]: (–Isp.)
[**hutu**]: (*Şarkîkaraağaç, *Yalvaç –Isp.)

holt (II) İyi olmayan (şey için). (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

holta (I) **1.** Olta. (Dikici *Dinar –Af.; Bağıllı *Eğridir –Isp.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Sivrihisar –Es.; *Düzce –Bo.; –Ama.; Kızılköy –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çığşar *Kadirli –Ada.; *Mut ve köyleri, Çetrevilli *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Davar köpeklerinin boğazına takılan dikenli demir halka. (–Çr.; –To.)

holta (II) Sarhoş gibi bilinçsiz hareketler yapan (kimse). (Çilehane *Reşadiye –To.)

holta (III) Gezinti. (Kurugöl –Nş.)

holta (IV) **1.** Golf pantolon. (*Haymana, –Ank.) **2.** Bol paçalı yabanlık kadın şalvarı. (*Çeşme –İz.; Çanıllı *Ayaş, Karakoca *Haymana, Ağaeli *Kalecik, –Ank.)

holta (V) Yol kıvrımı, dönemeç. (Yörükler *Salihli –Mn.)

holta etmek 1. Acele acele, kol kola gezinmek. (*Bor –Ng.) **2.** Dolaşmak. (–Kü.)

holtak [→ **hıltak**]

holtan 1. Çarık ve ayakkabılara konulan keçe, deri yama: *Çarığım delindi holtan koydum.* (Kalfat, *Kurşunlu –Çkr.; Kuzköy *Akkuş, *Ünye ve çevresi –Or.; Çomakhıdede *Korkuteli –Ant.) **2.** Yemeni ya da ayakkabılardaki dikiş yapılan kenar. (–Çr.; –Ed.) **3.** Çarıkla giyilen bir çeşit dolak. (Kargı *Tosya –Ks.)

holta vurmak Yürüyerek gezinti yapmak: *Mahbuslar avluda holta vuruyorlar.* (*Merzifon –Ama.)

holtayı çekmek Kaçmak, gitmek. (*Mudanya –Brs.)

holu Tavuk altına konulan tek yumurta, fol. (–Krş.; Karaviran *Bozkır –Kn.)

holucu Çok tembel. (Eğirler –Kn.)

holuç Enenmiş insan ya da hayvan. (Söğüt *Köyceğiz –Mğ.)

holuçka [→ **haluşka**]

holuḫ Değirmene su akıtan oluk. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

holus [→ **holuz** (I)]

holusu Kestane. (*Mihalıççık –Es.)

holuşga Kare kare kesilmiş yağlı hamur yemeği. (Peşman *Daday –Ks.)

holuz (I) [**habız, halus, haluz, holaz** (I), **holos** (I), **holoz** (I), **holus, huluz** (II)] İri gözlü kalbur. (–Isp.; Salda, Güney ve dolayları, *Yeşilova, Başpınar *Tefenni –Brd.; Ovacık, Bereketli *Tavas, Kızılhisar, Kırca, Alaeddin *Acıpayam –Dz.; Eymir *Bozdoğan, Kırcaklı *Nazilli –Ay.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; –Ant.; Gölcük, Çeşme *Milas, *Ula –Mğ.)
[**habız**]: (Yerkesik –Mğ.)
[**halus**]: (–Brd.; –Kn.; *Marmaris –Mğ.)
[**haluz**]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Dz.; –Mğ.)
[**holaz** (I)]: (Yenice, *Karacabey

–Brs.; Temre *Kaş –Ant.; –Mğ.)
[**holos** (I)]: (–Isp.; Tuğla *Korkuteli –Ant.)
[**holoz** (I)]: (Başpınar *Tefenni –Brd.; Dallıca *Nazilli –Ay.)
[**holus**]: (Çığrı *Dinar –Af.; Yassıören, Uluğbey, *Senirkent, Alikköy, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Karamanlı *Tefenni –Brd.; –Nş.; *Akşehir, Gencek *Seydişehir –Kn.; *Serik, Güzelsu *Akseki, *Korkuteli, *Elmalı –Ant.)
[**huluz** (II)]: (Ortaköy *Çal –Dz.)

holuz (II) Ceviz içi. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

holuz (III) Bir çeşit ot. (–Ml.)

holuz (IV) Boz renk.(Ağlı *Küre –Ks.)

hom (I) [**homhom** (II), **hum**] Deniz dalgası. (Sultanhisar *Nazilli,*Kuşadası, –Ay.; *Marmaris –Mğ.)
[**homhom** (II)]: (Şerefler –Mğ.)
[**hum**]: (Karaköy *Fethiye, Ören *Milas, *Bodrum –Mğ.)

hom (II) Kalabalık. (Vakıf *Tavas –Dz.)

hom (III) Yani. (*Posof –Kr.)

hom (IV) Ham. (Küçükçayır –Rz.)

homa (I) [**hama** (I), **homaca, homaça -1, homça** (II) **-2, honç**] Kalça kemiği, uyluk kemiği. (*Emirdağ –Af.; *Bor –Nğ.; Aslanköy *Mersin –İç.)
[**hama** (I)]: (*Emirdağ –Af.)
[**homaca**]: (Kızılcaören –Kü.; Gürnes *Akşehir –Kn.)
[**homaça -1**]: (Tokat –Es.; –Çr.)
[**homça** (II) **-2**]: (Çal –Kü.)
[**honç**]: (–Ky.)

homa (II) Dik, yüksek. (Balkanda *Beyşehir –Kn.)

homaca [→ **homa** (I)]

homaça 1. [→ **homa** (I)] **2.** Büyük kemik. (–Sv.)

homa durmak [**homba durmak**] Baş yerde, ayaklar havada durmak. (Danışman *Fatsa –Or.; Sille *Zıvarık –Kn.)
[**homba durmak**]: (Araplar –Kn.)

homahlamah Eline çokça almak: *Ali eline bi ekmek homahlamış yiyip gidiyordu.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

homak (I) **1.** Yığın, canlı cansız (şeyler için). (Şıhlar *Ulubey –Or.; Camiyanı *Tirebolu –Gr.) **2.** Bir yerde birikmiş av kuşları. (Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.) **3.** Kütükten kesilen meşe ağacının ağaçta kalan yumru kısmı. (Ortakaravıran *Bozkır –Kn.)

homak (II) Yufka ekmeğinden yapılan büyük dürüm. (*Bor, –Nğ.)

homak (III) Başın tepesi: *Aliyle güreşirken homağının üzerine yıktım.* (–Çr.)

homaka Sığırın aşık kemiği. (–Krş.)

homa kemiği 1. Kalça kemiğinin uç kısmı. (Sille –Kn.) **2.** Topuk kemiği. (–Ky.)

homaklamak Tepe üstü düşmek: *Yumruğu vurunca homaklatırım.* (–Çr.)

homa peyniri İnek sütünden yapılan peynir. (Yeniköy *Ereğli –Kn.)

homba durmak [→ **homa durmak**]

hombal [→ **hıngal -1**]

hombat Köfte. (*Bozüyük –Bil.)

hombek Büyükler tarafından oynanan bir oyun. (–Ml.)

hombil [→ **hombul** (I)]

hombol Mısır kavurmaya yarayan her tarafı kapalı, tenekeden yapılmış bir çeşit araç. (–Ist.)

hombu [**homhom** (I), **hommu, homurtu**] Çocukları korkutmak amacıyla söylenen hayali yaratık, cin, şeytan. (–Krş.)
[**homhom** (I)]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
[**hommu**]: (–Ky.)
[**homurtu**]: (–Bil.)

hombuk [→ **hombur** (I)]

hombul (I) [**hombil**] Omur. (Şahnelik *Geyve –Kc.)
[**hombil**]: (*Anamur –İç.)

hombul (II) Uzun bir evleklik bağ: *Bizim üzüm bağı iki hombul.* (*Bünyan –Ky.)

hombul (III) [→ **hobu** (II) **-2**]

hombul hobul yemek Kabaca ve ses çıkararak yemek. (–Çr.)

hombur (I) [**hombuk**] Boğaz: *Ne homburu büyük çocuk hiç doymak bilmiyor.* (Hamurcu *İncesu –Ky.)
[**hombuk**]: (–Ky.)

hombur (II) Çocukların kaydırak oynarken diktikleri yuvarlak taş. (–Çkr.; –Ml.)

homcuk homcuk Küçük çocuğun ağzını doldurarak oburca yemek yemesini anlatır. (*Düzce –Bo.)

homça (I) **1.** Üzerinde odun kırılan kütük. (*Gürün –Sv.) **2.** Ucu yanmış odun. (*Ödemiş –İz.)

homça (II) [**humaca**] **1.** Kalça. (Fakı-ekinciliği *Pınarbaşı –Ky.)
[**humaca**]: (Bardakçı *Seyitgazi –Es.)
2. [→ **homa** (I)]

hōme Gök. (*Zile –To.)

homhom (I) [→ **hombu**]

homhom (II) [→ **hom** (I)]

homman Külde pişirilen çörek ya da ekmek. (Akdoğan *Kızılcahamam –Ank.)

hommu [→ **hombu**]

hompur [**honpur**] Patates. (Ağzıkaraca *Kozan –Ada.)
[**honpur**]: (*Kozan –Ada.)

hompuruşmak Saldırmak. (Magara *Saimbeyli –Ada.)

hompuş [→ **hopuş**]

homsuk İnsanlardan kaçan, içine kapanık (kimse). (*Safranbolu –Zn.)

homu (I) **1.** Boğuk sesli (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Derbeder (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

homu (II) Yayıkta dövülerek yağ elde edilen ekşi süt. (Hortu *Ereğli –Kn.)

homukmak (I) [**hamıhmak, hortlamak** (III), **hortulamak, horurtmak -1**] **1.** Küsmek. (–Ba.; *Gerede –Bo.; Ortabereket, *Şarkışla –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Afşar aşireti *Pınarbaşı, Hisarcık, –Ky.; Boynuyoğun –Ada.)
[**hamıhmak**] : (Türkmen aşireti *Bünyan –Ky.)
[**hortlamak** (III)]: (Bağyaka *Finike –Ant.)
[**hortulamak**]: (Boyalık *Ermenek –Kn.)
[**horurtmak -1**]: (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.)
2. Bırakıp gitmek. (Yeğren *Beyşehir –Kn.) **3.** Gururlanmak. (*Aksaray –Nğ.)

homukmak (II) **1.** Deve bir şeyden hıylanıp sıçrayarak koşmak. (Tamas, Susanoğlu, Avşarlı *Silifke, *Mersin –İç.) **2.** At ve tay başını yukarı kaldırarak sağa sola koşmak. (Hamurcu *İncesu –Ky.) **3.** Bir eşek diğer

eşeği görünce burnunu yukarıya kaldırarak kaçmak. (Genezin *Avanos –Nş.)

homurdak Öfkelenerek kendi kendine konuşan (kimse). (–Çkr.)

homurdan Çok konuşan, geveze. (*Gelendost –Isp.)

homur homur Kalın sesle ve anlaşılmaz bir şekilde söylenmeyi, homur danmayı anlatır. (*Düzce –Bo.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

homurlamak Koyun ya da keçi fazla yem yemekten karnı şişerek hastalanmak. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

homurmak [**homurtmak, homutmak**] Surat asmak. (–Kn.)
[**homurtmak**]: (Yassıören *Senirkent –Isp.)
[**homutmak**]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Burhaniye –Ba.; Bahçeli *Bor –Ng.; Selli *Beyşehir –Kn.)

homurtkan Kendi kendine söylenen (kimse). (*Karaman –Kn.)

homurtmak [→ **homurmak**]

homurtu [→ **hombu**]

homut Havuz. (–İz. ve çevresi)

homutmak [→ **homurmak**]

homürtlek Burun direği. (*Osmaniye –Ada.)

hon (I) Ekin biçerken sıralanan işçi takımı, işçi bölüğü. (Karkıncık *Artova –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ergan –Ezc.; *Ağın –El.; Eşke, Çamova *Divriği –Sv.)

hon (II) **1.** Ekin biçilirken sıralanan işçilerin, tarlanın sonuna kadar açtıkları yer. (Ersis *Yusufeli –Ar.; *Hasankale –Ezm.; Cenciğe *Refahiye ve çevresi –Ezc.; Palha *Divriği –Sv.) **2.** Ekin biçilirken belirtilen bir kısım yer. (*Koyulhisar –Sv.) **3.** İşlenen tarladaki toprak kesiti, hendek. (–Ml. ve çevresi)

hon (III) Han. (Küçükçayır –Rz.)

honamaz (I) **1.** Kıskanç (yaşlı kimse ya da hayvan için). (*Ermenek –Kn.) **2.** [→ **honaz** (I) **-1**]

honamaz (II) Dört yaşından büyük keklik. (*Mut ve köyleri –İç.)

hoñarı Büyük yabanî arı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

honasa Düzensiz (kimse). (Belen *Bodrum –Mğ.)

honaşık Beştaş oyunu. (Rumeli göçmenleri –Ist.)

honay [→ **hanay -1**]

honaz (I) [**honamaz** (I) **-2**] **1.** Düzenci, kurnaz (kimse). (–Es.; Çavuşçu *Sungurlu –Çr.; *Polatlı, *Haymana, *Ayaş –Ank.)
[**honamaz** (I) **-2**]: (*Mut ve köyleri –İç.)
2. Yaşlı, ihtiyar. (–Yz.; *Kızılcahamam –Ank.; Köşker –Krş.)

honaz (II) Erken olgunlaşan kara kiraz. (Çerçin –Brd.)

honaza [→ **horasa** (I)]

honba durmak Aşık, tepe üstü durmak. (–Kn.)

honca (I) Bir yere giderken götürülen armağan. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

honca (II) Püsküllü sırt torbası, dağarcık. (Sorkun *Niksar –To.)

honcu [**honcubaşı**] **1.** Ekin biçen (kimse). (Karkıncık *Artova –To.; *Ağın –El.; İriağaç *Hekimhanı –Ml.; Ergan *Divriği –Sv.) **2.** Ekin biçenlerin başı. (Cenciğe –Ezc.; Çamova *Divriği –Sv.)

[**honcubaşı**]: (–Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Ergan –Ezc.; *Ağın –El.; Eşke *Divriği –Sv.)

honcubaşı [→ **honcu -2**]

honcuklamak Hayvan çifte atmak: *Acemi taya bindim honcukladı düştüm.* (Azeri köyleri –Ama.)

honcüy atmak Sevinçten oynamak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

honç [→ **homa** (I)]

honça (I) [**honçe**] **1.** Gelin evinden damat evine gönderilen gerdeklik yemek ve tatlı. (Doğla *Karacabey –Brs.; Ömerköy *Susurluk –Ba.) **2.** Gelin ve damada ikram edilen meyve, çerez. (–To.) **3.** Gelin ve damat evlerine tepsi içerisinde gönderilen hediye, çerez. (*Iğdır –Kr.) **4.** Gelin evine kına ile beraber gönderilen kuru yemiş. (*Anamur –İç.) **5.** Oğlan evinden kız evine giden nişan hediyesi. (Doğanhisar *Akşehir –Kn.) **6.** Perşembe akşamı kız evinden oğlan evine gönderilen yemek. (Kepsut –Ba.) **7.** Cuma günü geline götürülen baklava, börek vb. şeyler: *Geline gelen honçalar pek yağlı ve tatlısı bol olmuş.* (–Sm.) **8.** Geline giden yiyecek. (*Vezirköprü –Sm.) **9.** Çocuk doğduğu zaman dağıtılan çerez. (Gelegermi *Yalvaç –Isp.) **10.** Gelişigüzel yapılmış yufka ekmeği dürümü. (*Mersin ve köyleri –İç.) **11.** Kuru yemiş. (İriağaç –Ml.)

[**honçe**]: (Hatunsaray, Habip –Kn.) **12.** Piliç kızartması. (–Ist.)

honça (II) **1.** Armağan: *Evine honçasız gidemeyiz.* (Erkinis *Yusufeli –Ar.) **2.** Davarlar kuzuladığı zaman, ağanın çobana verdiği bahşiş. (*Mucur –Krş.; *Develi –Ky.; Kisecik *Seydişehir –Kn.) **3.** Müjde karşılığında verilen armağan, bahşiş. (–Çr.; *Ahlat –Bt.; İriağaç –Ml.; *Boğazlıyan –Yz.; Köşker –Krş.; Yalıhüyük –Kn.; Hasanlar, Mecidiye –Ed.)

honça (III) Bir kadının kocası evinden gizlice babası evine gönderdiği eşya. (Pınar *Kızılcahamam –Ank.)

honça (IV) Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası. (–Ama.; Miçingah *Kemaliye –Ezc.; *Nazimiye, *Hozat –Tn.; –Krş.; –Nş.)

honçaklamak Herhangi bir şeyi gelişigüzel tutarak taşımak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

honçe [→ **honça** (I) **-11**]

honçuk Kısa boylu, tıknaz (kimse). (*Kadirli –Ada.)

hondaz [**hondu -2**] Kabasaba, biçimsiz (kimse): *Bırak şu hondazı.* (İğneciler, *Mudurnu –Bo.)

[**hondu -2**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hondermek Ekin biçmek. (Mezirme *Hekimhan –Ml.)

hondın [→ **handan** (I)]

hondu **1.** İri. (–Uş.; Peşman *Daday –Ks.) **2.** [→ **hondaz**] **3.** [→ **hamadak**] **4.** Kel. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hondumak Bağlamak, düğümlemek. (Boynuyoğun –Ada.)

hoñgadak Su vb. sıvılara elini patavatsızca daldırmayı anlatır. (*Sivrihisar –Es.)

hongala Büyük, çirkin, biçimsiz (kimse için): *Adam değil hongala.* (–Kr.)

honguldamak (I) [→ **hontumak**]

honguldamak (II) Sevdiği yemeği görünce iştahı artmak. (–Kn.)

hongumak [→ **hontumak**]

hongurdak Hayvanların boynuna takılan çan. (*Göksun –Mr.)

hoñgure [**höngüre -2**] Nereye, ne yana? (Uluktu *Gülnar –İç.)
[**höngüre -2**]: (Fariske *Ermenek –Kn.)

hoñgurü Bu yana, bu tarafa, ileri doğru. (İncekum *Silifke –İç.)

hongülmeç [→ **hüngülmeç**]

hongür hongür Hüngür hüngür. (Hasanoğlan –Ank.)

honğud olmak [→ **hanğıd olmak**]

hon hon honmak Boş ve ıssız kalmak: *Koca konak hon hon honuyordu.* (–Sm.)

honi [**honu -3**] Cezve. (*Marmaris –Mğ.)
[**honu -3**]: (Gürceğiz *Milas, Gülağzı –Mğ.)

honike Ekmek tahtası. (*Nazimiye –Tn.)

honka Duvardaki su yalağı. (–Nğ.)

honkumak [→ **hontumak**]

honlamak Rüzgar, soğuk açık bırakılan kapıdan, pencereden içeriye girmek: *Kapıyı çabuk ört, soğuk içeriye honluyor.* (–Sm.)

honluk [**honnuk, hunnuk**] Bahçelere su almak için duvar dibinden açılan delik. (Yendiğin *Ilgın –Kn.)
[**honnuk**]: (*Bor –Nğ.)
[**hunnuk**]: (–Nğ.)

honne Kale olarak kullanılan büyük taşın üstündeki küçük taşı vurmaya çalışarak oynanılan bir çeşit oyun. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

honnuk [→ **honluk**]

hon olmak 1. Birinden bıkmak, usanmak. (Aslanköy *Mersin –İç.) **2.** Karşı cinsten birini çok sevmek, ona karşı çok istek duymak: *Senin için yüreğim hon oldu.* (Aslanköy *Mersin –İç.)

honpur [→ **hompur**]

hont (I) **1.** Sözü anlaşılmayan, tutuk (kimse). (*Hayrabolu –Tk.) **2.** Asık yüzlü (kimse). (–Brs. ve köyleri)

hont (II) Bezden yapılmış top. (Genezin *Avanos –Nş.)

hont (III) [→ **halta** (II)]

hont (IV) Uyluk kemiği. (Elecik *Kalecik –Ank.; Genezin *Avanos –Nş.)

hont (V) Alçalma, tenezzül. (*Kilis –Gaz.)

honta [→ **halta** (III)]

hontabla [→ **hontuş -2**]

ẖont etmek Bayağı bir şeye tenezzül etmek: *Bu mert adam yalan söyleyip iki lira fazla almaya ẖont eder mi?* (–Gaz.)

hontik [→ **hollik** (III)]

hontol [→ **hontul**]

hontul [**hontol, hontuş -1**] Kaba: *Hontul adamın lafına ne bakarsın.* (Rumeli göçmenleri, Konurlar *İnegöl –Brs.)
[**hontol**]: (Şumnu, Bulgaristan)
[**hontuş -1**]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hontumak [**honguldamak** (I), **hongumak, honkumak**] Kocamak, ihtiyarlamak. (–Af.; Tokat –Es.; Diği *Sungurlu –Çr.; Sarıoba *Polatlı, *Ayaş, *Haymana –Ank.; Sille, –Kn.)
[**honguldamak** (I)]: (–Çr.)
[**hongumak**]: (–Krş.)
[**honkumak**]: (–Çr.)

hontuş [**hontabla**] **1.** [→ **hontul**] **2.** Üst üste, kat kat giyinen (kimse). (*Bor –Nğ.)

[**hontabla**]: (*Bor –Nğ.)

3. Obur çocuk. (Uçhisar –Nş.)

honu 1. Tenekeden yapılmış kulplu su kabı, maşrapa. (Darıveren *Acıpayam, Karaköy *Tavas –Dz.; Hoydere *Bozdoğan –Ay.; Ahiköy –Mğ.) **2.** Huni. (*Ermenek –Kn.) **3.** [→ **honi**] **4.** Kutu: *Şuradan bir honu şeker ver.* (*Alaşehir ve çevresi –Mn.)

honusuz Sersem: *Sende honusuzun birisin.* (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hoordan [→ **hordan** (I)]

hop (I) Saban demiri. (*Şavşat –Ar.; *Çıldır –Kr.; *Erciş –Vn.; Tutmaç –Sv.; *Osmaniye –Ada.)

hop (II) **1.** Sırt, arka, omuz: *Gel kızım hopuma bin de gidelim.* (Adala *Salihli –Mn.; –Dy.; –Mr.; Erzin *Dörtyol –Hat.; *Ulukışla –Nğ.; *Bahçe, *Osmaniye, –Ada.) **2.** Kucak. (*Ereğli –Kn.; *Antakya –Hat.; –Ant. ve çevresi)

hop (III) Tarlaları sulamak için, tarlanın yüksekçe bir yerine yapılan havuz. (*Hozat –Tn.)

hop (IV) Atları durdurma ünlemi. (Kızık, Çamlıbel *Artova –To.)

hopa (I) **1.** Yaşlı manda. (Atlas *Sivrihisar –Es.; Saçak *Çerkeş, Saray –Çkr.; Akdoğan *Kızılcahamam, –Ank.; Zencidere –Ky.) **2.** Damızlık erkek deve. (*Finike, *Elmalı, –Ant.; Dont, Ceylan, Kınık *Fethiye –Mğ.)

hopa (II) [→ **hopal** (I)]

hopa (III) Yeni çırpılmış, kabarık yatak. (*Bor –Nğ.)

hopa (IV) **1.** Derelerde balığın bulunduğu ve gizlendiği yer. (Hüyüklü *Yalvaç –Isp.) **2.** Sazlık ve bataklık yerler. (*Eğridir ve köyleri –Isp.)

hopahop 1. Karşı karşıya, yüz yüze. (Tokat –Es.) **2.** Tamamı tamamına: *Hopa hop oturdu.* (–Mr.)

hopak Sazlıklarda ot ve kamış köklerinin birbirine sarılmasından su üzerinde meydana gelen yassı parçalar. (İncesu *Dinar –Af.)

hopak hopak Top top, öbek öbek. (Danışman *Fatsa –Or.)

hopal (I) [**hapal** (I), **hopa** (II), **hopan** (I)] Yabanî güvercin. (Buğabağı –Çr.; Ciritdüzü, Çayağzı *Şavşat –Ar.; Irmaksırtı *Çarşamba –Sm.; Çilehane *Reşadiye, Küçükisa *Zile, Tekke *Erbaa –To.; *Şarkışla ve köyleri, *Gürün, Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; *Kadirli, *Osmaniye –Ada.; *İpsala –Ed.; Şahin *Malkara, Çaygeçit –Ada.)

[**hapal** (I)]: (*Ünye –Or.; *Bozdoğan –Ay.)

[**hopa** (II)]: (*İskilip –Çr.)

[**hopan** (I)]: (Kesmeburun *Osmaniye –Ada.; Tanrıvermiş *Mecitözü –Çr.; Sarı *Merzifon –Ama.)

hopal (II) [**hapal** (II)] Köpek yavrusu. (*Mesudiye, Danışman *Fatsa –Or. ve köyleri; Tepeköy, Piraziz, Kayadibi –Gr.)

[**hapal** (II)]: (*Şebinkarahisar –Gr.)

hopala biçmek Orakla çabuk çabuk ekin biçmek. (Karkıncık *Artova –To.)

hopalak [**hapalak**] Sevinçli. (–To.; Çaylı *Dörtyol –Ada.)

[**hapalak**]: (Akçalar *Seydişehir –Kn.)

hopallanmak İnsan, hayvan ya da bitki gelişmek, büyümek. (–Sv.)

hopan (I) [→ **hopal** (I)]

hopan (II) Bir çeşit erik, bardacık eriği. (Ilıca *Boyabat –Sn.)

hopan (III) **1.** Bakımsız kalmış bağ, bahçe, ev vb. şeyler. (–Vn.; *Pütürge –Ml.) **2.** Ev. (Berne, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hopan (IV) Az üzümlü bağ. (–Ur.)

hopan (V) Ürün koymaya yarayan büyük çuval. (*Kadirli –Ada.)

hopan (VI) Yıkılası anlamında ilenç. (–Vn.)

hopansele Yemek dolabı. (–Ay.)

hoparıvermek Alıvermek. (*Bodrum –Mğ.)

hopas Birine gönderilen çerez vb. armağanlar. (*İnebolu –Ks.)

hopaz [→ **hapaz** (I)]

hopbak Gürültücü (kimse). (Uzunmusa –Or.)

hopbirtaş [**hobba**] Beştaş oyunu. (Çepni *Gemerek –Sv.)

[**hobba**]: (Başpınar *Tefenni –Brd.)

hopbullamaḫ [→ **hopçuramak**]

hopça [→ **hopsa** (I)]

hopçıllamak [→ **hopçuramak**]

hopçukmak [→ **hop etmek**]

hopçuramak [**hopbullamaḫ, hopçıllamak, hoppullamak**] Sıçramak, atlamak. (Uzunmusa –Or.; Nefsiköseli *Görele, Kayadibi –Gr.; Vazıldan *Divriği –Sv.)

[**hopbullamaḫ**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**hopçıllamak**]: (Piraziz –Gr.)

[**hoppullamak**]: (–Kr. ve köyleri)

hope Havuz. (*Nazimiye –Tn.)

hopeçi Su kabağından yapılmış bir çeşit kap. (–Rz.)

hopeng [→ **hapenk** (I) **-4**]

hop etmek [**hopçukmak, hoplamak, hopmak, hopturmak, hopuna almak, hoputmak**] **1.** Arkaya, sırta almak. (Çığrı *Dinar –Af.; Kavakköy *Çivril –Dz.; *Edremit –Ba.; Tokat –Es.; *Merzifon –Ama.; –Mr. ve çevresi; *Antakya –Hat.; Tutmaç *Maksutlu, *Şarkışla –Sv.; *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.; Pınarlıbelen *Bodrum, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**hopçukmak**]: (*Bolaman –Or.)

[**hoplamak**]: (–Ada.)

[**hopmak**]: (Eldirek –Mğ.)

[**hopturmak**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bodrum –Mğ.)

[**hopuna almak**]: (Aşudu *Darende –Ml.; –Mr. ve çevresi; Çöplü *Gürün –Sv.)

[**hoputmak**]: (Durlaz *Ereğli –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Atlamak, düşmek (çocuk dilinde). (–Çr.; *Merzifon –Ama.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; *Ağın –El.; –Sv.) **3.** Ağıza bir şey almak (çocuk dilinde). (–Tr. ve çevresi) **4.** Birinin yardımıyla bir yükü sırta almak. (*Mersin –İç.) **5.** Çocuk anasının sırtına binmek. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Mersin –İç.)

hoplop (I) **1.** Sinirli (kimse). (–Çr.; Parak *Alucra –Gr.) **2.** Çok gezen (kimse). (Haşhaşı –Ezc.)

hoplop (II) [**hophopık, hopop**] Çavuşkuşu. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

[**hophopık**]: (*Nazimiye –Tn.)

[**hopop**]: (Yavuz *Şavşat –Ar.; Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hophopık [→ **hophop** (II)]
hopı **1.** Mısır koçanı kabuğu. (–Rz.)
2. Fasulye kabuğu. (–Rz.)
hopına binmek Birini izlemek, izini bulmak: *Jandarmalar hırsızın hopına bindi nerde ise yakalarlar.* (–Ada.)
hopısar [→ **hopsar** (I)]
hoplamak [→ **hop etmek -1**]
hopluyan Donmuş sebze. (–Ml.)
hopmak [→ **hop etmek -1**]
hopop [→ **hophop** (II)]
hoppadak Bir atılışta, birdenbire. (–Sm.)
hoppak [→ **hupbak**]
hoppala Oynak, hoppa (kimse). (Çepni *Gemerek –Sv.)
hoppullamak [→ **hopçuramak**]
hoppur Mısır unundan yapılan bir çeşit hamur yemeği. (*Boyabat –Sn.)
hopramak [→ **hopurdamak**]
hopsa (I) [**hopça, hopuza**] Üvendirenin ucundaki demir parçası. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler, Yenişar, Gölkonak *Şarkîkaraağaç –Isp.; Göcer *Karaman –Kn.; Karayatak *Serik –Ant.)
[**hopça**]: (Cebel –Isp.)
[**hopuza**]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Saiteli –Kn.)
hopsa (II) [**hopsar** (II)] Uzun zaman sürülmemiş tarla. (Firikli, Bayat *Emirdağ –Af.; Tokat –Es.)
[**hopsar** (II)]: (Genezin *Avanos –Nş.)
hopsar (I) [**hopısar, hopucuk**] Yemek pişirilen çömlek. (Hamurcu –Ky.)
[**hopısar**]: (–Kn.)
[**hopucuk**]: (–Kn.)
hopsar (II) [→ **hopsa** (II)]
hopturmak [→ **hop etmek -1**]
hopu [→ **hobu** (II) **-1**]
hopucuk [→ **hopsar** (I)]
hopucuk etmek Çocuk severken havaya atıp tutmak, kucaklamak: *Hopucuk edeyim derken çocuğu düşürdüm.* (Çığrı *Dinar –Af.; *Edremit ve çevresi –Ba.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Nğ.; *Ermenek –Kn.)
hopucuk kalkmak Ayağa kalkıp otururak sevincini göstermek. (*Bor –Nğ.)
hopucuk olmak Hemen ayağa kalkmak. (*Edremit ve çevresi –Ba.)
hopuduk Tavuk yumurtası. (Körküler *Yalvaç –Isp.)
hopuk (I) Kucak. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)
hopuk (II) Kırlarda biten, yemeği yapılan bir çeşit ot. (Üçem *Balâ –Ank.)
hopuna almak [→ **hop etmek -1**]
hopur (I) **1.** Orman ve çalılıklar kesilerek ya da yakılarak elde edilen tarla. (*Andırın, Önsen, Varyanlı –Mr.; *Antakya –Hat.; Doğanbeyli, *Pozantı *Karaisalı, *Saimbeyli, *Kadirli, *Osmaniye, –Ada.)
2. Sürülmüş tarla. (–Ezm.)
hopur (II) Armut kurusundan yapılan yiyecek, marmelat. (Yiğren *Boyabat –Sn.)
hopur (III) Kabartılmış, kabarık: *Hopur yatakta rahat uyku uyunur.* (*Sungurlu –Çr.)
hopur (IV) Oynayan, atlayan. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
hopurdamak [**hopramak, hopurtmak**] Korkudan yüreği hoplamak. (Yeniköy–Ba.; Tokat –Es.; –Ks.; –Sv.)
[**hopramak**]: (Hisarüstü *Keşap –Gr.)
[**hopurtmak**]: (–Çr.)

hopurdatmak İştahla salya saçarak, kabaca yemek. (*Bor –Ng.)

hopur etmek 1. Toprağı bel ya da kazmayla derin kazmak. (Nize –Ky.) **2.** Ormandan tarla elde etmek. (*Kadirli –Ada.)

hopur hopur Neşeli ve canlı olmayı anlatır. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

hopur hopur etmek 1. Ele avuca sığmamak. (Limasol –Kıbrıs) **2.** Acele acele yemek. (*Edremit ve çevresi –Ba.)

hopur hopur hoplamak [hopur hopur oynamak] Yerinde duramamak, hoplamak. (–Sm.; *Bor –Ng.)
[**hopur hopur oynamak**]: (*Bor –Ng.)

hopur hopur oynamak [→ hopur hopur hoplamak]

hopurtmak [→ hopurdamak]

hopuş [hompuş] Çok şişman (kimse). (Maruf –Çkr.)
[**hompuş**]: (*Osmancık –Çr.)

hopuş etmek Gezdirmek. (Honamlı aşireti *Manavgat –Ant.)

hoputmak [→ hop etmek -1]

hopuz Şakayla vurulan yumruk. (Hasanoğlan –Ank.)

hopuza [→ hopsa (I)]

hopyan Sebze ve meyvelere zarar veren zamansız soğuk. (–Ml.)

hopza [→ hapza]

hor (I) Yumurta sarısı. (*Maçka ve köyleri, *Akçaabat ve köyleri –Tr.)

hor (II) [**horaf** (I), **horap**] **1.** Gösterişsiz, çelimsiz. (*Nizip –Gaz.)
[**horaf** (I)]: (–Gaz.)
2. Soğukkanlı. (Çanıllı *Ayaş –Ank.) **3.** Çirkin, sevimsiz. (Sultanhisar *Nazilli, –Ay.; *Emet –Kü.; Ersis *Yusufeli –Ar.; Kuyuluk *Kozan –Ada.)
[**horap**]: (–Ml.)

hor (III) **1.** Kin. (Çayağzı *Şavşat –Ar.) **2.** İyilik. (*Şebinkarahisar, *Alucra –Gr.)

hor (IV) Bereketsiz: *Toptan alınmayan yiyecek hor olur.* (*Zara –Sv.)

hor (V) Kışın yolu bulabilmek için dağlarda yol kenarlarına konulan taş yığınları. (*Hekimhan –Ml.)

hor (VI) Eskimiş şey. (–Kn.)

hor (VII) Öküz ve beygirleri çağırma ünlemi. (Kırıklar *Dinar –Af.)

hora (I) Ora, şura, bura gibi yer gösterme edatı. (Hortma *Acıpayam –Dz.; Gürnes *Akşehir –Kn.; *Kozan, İsahacılı –Ada.; İncekum *Silifke, Ayvagediği *Mersin –İç.; *Kaş ve köyleri, *Elmalı –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hora (II) Yara. (–Kr.)

hora (III) [**→horan(I) -1**]

hora (IV) Abartma. (Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.)

hora depmek Halay oynamak. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

~~**horaf** (I)~~ [**→ hor** (II)]

horaf (II) Komik. (*Kilis –Gaz.)

hora geçmek [hana geçmek, hara geçmek, horu geçmek] Hoşa gitmek, işe yaramak: *Getirdiğim üzümler çok hora geçti.* (Çığrı *Dinar –Af.; Yassıören, *Senirkent –Isp.; –Brd; Dede, *Çal, Ovacık *Tavas, Çöplü, *Çivril –Dz.; Sürez, Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Urla, *Tire, *Bergama –İz.; -Mn.; *Susurluk, *Edremit –Ba.; *İnegöl, *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Hisarköy *Domaniç –Kü.; To-

kat, *Sivrihisar –Es.; *Kandıra, *Gebze, –Kc.; *Akyazı –Sk.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bo.; *Safranbolu, *Bartın, Aliköy *Çaycuma, Kayademirci –Zn.; Saray –Çkr.; –Çr.; –Sm.; *Niksar –To.; Parak, *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; Köseceli –Gaz.; Kesirik –El.; *Zara, *Koyulhisar –Sv.; *Yerköy, Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; Çanıllı *Ayaş, Hasanoğlan –Ank.; –Ky.; *Bor –Nğ.; Soğucak *Bozkır, *Ermenek –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Bodrum, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**hana geçmek**]: (Akçalar *Seydişehir –Kn.)

[**hara geçmek**]: (*Kurşunlu –Çkr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Mut ve köyleri –İç.; Yerkesik –Mğ.)

[**horu geçmek**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Karaköy *Tavas –Dz.)

horak (I) Küçük kürek biçiminde bükülerek kaşık gibi yemek yenilen yufka etmeği. (*Bor –Nğ.)

horak (II) Vücut. (–Nş.)

horak (III) Boynuz. (Karakaya, –Kn.)

horaka Değnek. (–Nğ.)

horaklamak (I) **1.** Yemeği, kürek biçiminde dürülüp bükülen yufka ekmeğin içine doldurarak yemek. (*Bor –Nğ.) **2.** Büyük lokmalarla kabaca yemek. (*Bor –Nğ.)

horaklamak (II) Değneği ucundan tutup uzaklara fırlatmak. (–Nğ.)

horalay tavı Mısır ekilecek zaman. (Balkın *Devrek –Zn.)

horalı Fazla: *Sana bu sefer horalıca gitti.* (–Mr.)

horam [→ **horan** (I) **-1**]

horan (I) [**hora** (III), **horam**] **1.** El ele tutuşarak halka şeklinde oynanılan bir çeşit oyun. (*Merzifon –Ama.; Çamlıbel *Artova –To.; Bayadı –Or.; *Alucra, *Mesudiye, Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr. ve çevresi; –Rz.; –Ezc.; *Gemerek –Sv.)

[**hora** III)]: (Yassıören *Senirkent –Isp.; Fili *Biga –Çkl.; *Mudanya –Brs.)

[**horam**]: (*Merzifon –Ama.)

2. Eğlence: *Horan soğudu.* (Civan-yaylağı –İç.)

horan (II) Biçilmiş tarla. (–Ezc.)

horan (III) Fırın. (–Ky.)

horan (IV) [**horana**] **1.** Oğlan çocuğu. (–Ky.) **2.** Aile, ev halkı. (–Krş.)

[**horana**]: (Çöğürler –Kü.)

horan (V) Toplantı: *Akşama kadar horandan kalkmaz.* (Lohan –Gaz.)

horan (VI) Üstünlük. (*Feke –Ada.)

horana [→ **horan** (IV) **-2**]

horanı Tencere. (–Ay.)

horanlama **1.** Gelişigüzel konuşma, ölçüsüz konuşma: *Yeter horanladın.* (–Sv.) **2.** Masal, uydurma söz. (–Çr.; Sarıözü *Ezine –Ama.)

horansa Pırasa. (–Uş.; Derbent *Alaşehir –Mn.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

horansız Tutumsuz, savurgan: *Bu kadının eli horansızdır.* (–Isp.)

horan soğumak Eğlence, toplantı dağılmak. (*Mut –İç.)

horanta (I) **1.** Geniş delik. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Büyük, kocaman. (Hamitabat *Söğüt –Bil.; –Mn. ve çevresi; –Ama. ve köyleri)

horanta (II) Gürültü, şamata. (*Düzce –Bo.)

horanta (III) İşe yaramaz durumda olan (canlı ya da cansızlar için). (*Eğridir köyleri –Isp.)

horan tepmek El ele tutarak horan oynamak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Tirebolu, Nefsiköseli *Görele –Gr.)

horantı [→ **horata -1**]

horap [→ **hor** (II) **-3**]

horar Kıldan yapılan büyük çuval. (*Hafik –Sv.; Sille –Kn.)

horasa (I) [**honaza**] Hoşsohbet (kimse). (–Sv.)
[**honaza**]: (Karakız *Sorgun –Yz.)

horasa (II) **1.** [→ **horsa** (I) **-1**] **2.** [→ **horsa** (I) **-2**]

horasa (III) Büyü: *Ayşe kadının yaptığı horasa tutmamış.* (*Kadirli –Ada.)

horasan (I) [**horosan, horsane**] **1.** Bir çeşit harç, beton. (*Kandıra –Kc.; *Alaçam –Sm.; Datya *Reşadiye –To.; Salarha ve köyleri –Rz.; *Ağın –El.; –Dy.; Kalkan *Kaş –Ant.; Kınık *Fethiye –Mğ.)
[**horsane**]: (*Karacasu –Ay.)
2. Harçla sıvanan ya da örülen duvar: *Bizim ev horasandır.* (Müsgebi *Bodrum –Mğ.)
[**horosan**]: (–Tr.)

horasan (II) Eksik, normal olmayan (akıl için): *Bu adamın aklı horasan.* (Şekeroba –Mr.; *Bor –Nğ.)

horasan inciri Bir çeşit incir. (*Tirebolu –Gr.)

horata [**harata, horantı, horta** (I) **-1, hota** (IV)] **1.** Şaka: *Arkadaşlar horatadan döğüştü.* (*Emirdağ, *Bolvadin, Dikici, *Dinar –Af.; Tahtacı, Sarıidris, Yassıören, Uluğbey *Senirkent, *Uluborlu, Senir *Keçiborlu, *Atabey, *Gelendost, *Yalvaç –Isp.; Salda *Yeşilova, Çerçin, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Kızılyer, Honaz, Güney, *Çal, *Sarayköy, Bulkaz *Çivril, –Dz.; Güney –Mn.; İnköy –Kü.; Dadam *Gerede, Akçakamak, –Bo.; –Çkr.; Girap –Ama.; *Kemaliye –Ezc.; Zinala *Ezine –Ama.; *Ağın –El.; –Ml.; *Antakya ve köyleri –Hat.; –Sv.; –Krş.; *İncesu –Ky.; Çavuşlu *Ilgın, Davdas *Ermenek, Akçalar *Seydişehir –Kn.; Çakaldere, *İncirlik –Ada.; Tırmak *Gülnar, Belenkeşli –İç.; *Elmalı, *Korkuteli, Akşahap, Güzelsu *Akseki, *Kaş, *Alanya, Bağyaka *Finike –Ant.; Kaya *Fethiye –Mğ.)
[**harata**]: (*Anamur –İç.)
[**horantı**]: (Çomaklar *Ödemiş –İz.)
[**hota** (IV)] : (Güney *Yeşilova –Brd.; –Dz.; *Burhaniye –Ba.)
2. Güldürücü oyunlar. (*Lapseki –Çkl.) **3.** Eğlendirici, maskara. (Şabanözü *Polatlı –Ank.) **4.** Eğlence. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Düzce –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.) **5.** Dedikodu. (*İskilip, –Çr.; –Sm.; –Ama.; *Şebinkarahisar –Gr.; Ersis *Yusufeli –Ar.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezm.; Cenciğe –Ezc.; Tutmaç –Sv.)
[**horta** (I) **-1**]: (*Düzce –Bo.)
6. Sohbet toplantısı. (–Or.) **7.** Laf, söz, sohbet. (*Demirci –Mn.; –Ba.; Karamanca *Gediz –Kü.; Bulgar göçmenleri *Gölcük –Kc.; Maruf –Çkr.; İncesu *Sungurlu, *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Sarayözü *Ezine, –Ama.; –To. ve köyleri; *Şebinkarahisar –Gr.; –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ke

mah, *Kemaliye –Ezc.; –Dy.; Harput –El.; Aşudu *Darende –Ml.; Kemeriz *Zara, Karadoruk *Gürün –Sv.; Kuzayca –Yz.; –Ank.) 8. Gülüşme. (Kesirik –El.)

horata etmek [hort etmek] 1. Konuşmak. (*İskilip –Çr.; –Ezc.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.) [**hort etmek**]: (Ayvalı *Taşköprü –Ks.)

2. Alay etmek. (*Dinar –Af.; Yassıören *Senirkent –Isp.; *Narlıdere, Ekse *Çal –Dz.; Küçükisa *Zile –To.; –Ezc.; –Sv.; Bağyaka *Finike –Ant.) 3. Şaka etmek. (Hamidiye *Keçiborlu, İğdecik –Isp.; *Ağın –El.; *Ermenek –Kn.; Kaya *Fethiye –Mğ.; *Vize –Krk.)

horatalık Küçük parçalara ayrılmış tarla. (Söğüt *Köyceğiz –Mğ.)

hora tepmek Halka biçiminde tutuşarak oyun oynamak. (Çığrı *Dinar –Af.)

horav Kızgın. (Dadağı –Ky.)

horavı Edepsiz, haşarı. (Karahoca *Haymana –Ank.)

horavlamak 1. Çekememek. (Nar –Nş.) 2. Ürkmek. (–Nş.)

horavlanmak 1. Sinirlenmek, heyecanlanmak. (–Çr.) 2. At azmak, şahlanmak. (Köşker –Krş.)

horavu 1. İnsandan kaçan, yabanî hayvan. (Yaka *Keçiborlu –Isp.; Çerçin –Brd.; Tepelice *Bozkır –Kn.) 2. Kimseye sokulmayan, yadırgayan (kimse). (Tepelice *Bozkır –Kn.) 3. Eli işe yatkın olmayan (kimse). (*Sungurlu –Çr.)

horaz (I) Av tüfeklerinde tetiğe dokunulunca mermiye çarpıp kapsülü ezen, çakmağın üst kısmı. (*Keçiborlu ve köyleri –Isp.)

horaz (II) Mor kiraz. (–Isp.)

horazcık Bir çeşit boğaz hastalığı. (–Kn. ve çevresi)

horaz daşşağı Börek yapılan bir çeşit ot. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

horaz ibiği Balta çiçeği. (Ed. ve çevresi)

horazlanmak Büyüklenmek, gururlanmak. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

horazönü Geceyarısı ile imsak arasındaki zaman: *Horazönünde geldim.* (Karaviran *Bozkır –Kn.)

horçcuk Çocukların oynarken kazdıkları küçük çukurlar. (*Erciş –Vn.)

horç olmak Paramparça olmak. (*Bor –Ng.)

horçuk [→ **hoduk** (I) **-5**]

horçuklaşmak İhtiyarlayan kimsenin yüzü buruşmak. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

horçum Düşüncesiz. (Alihoca *Zile –To.)

horda Orada. (Hartlap –Mr.; Yanpar *Silifke, Ayvagediği *Mersin –İç.)

hordan (I) [**hoordan**] İleriden, oradan. (*Elmalı ve köyleri, *Korkuteli ve köyleri –Ant.) [**hoordan**] : (Yörükler, Çaypınar *Salihli –Mn.)

hordan (II) Erkek arı. (Kasımlar, Kesme *Eğridir –Isp.)

hordela Gırtlak. (Beşikdüzü *Vakfikebir –Tr.)

hore El kadar büyüklükte taşlar. (–Bt. ve köyleri)

horece Mahkeme kararını bildiren resmi belge. (İncirli –Bil.)

horek Yemek: *Ahmet cömerttir onun horekini çok kişiler yemiştir.* (Azeri köyleri –Ama.)

horeke Kırmalı ve potlu, potur. (*Çerkeş –Çkr.)

hor elması Çok kokulu bir çeşit elma. (–Gm.)

horez kabağı İki şey arasındaki büyük açıklık. (İncilipınar *Sarayköy –Dz.)

horhali etmek Ceviz, fındık, fasulye gibi şeylerin kabuğunu soymak. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

horhop Hep birden, birlikte. (*Gürün –Sv.; –Ky.)

horhopurdak Gelişigüzel giyinen ve konuşan. (–Çr.)

horhor (I) Kaynakçıların kullandığı küçük ispirto ocağı. (–Çkr.)

horhor (II) Kayalar arasında açılan geniş, korkunç yarıklar. (*Antakya –Hat.)

horhori Hesabını kitabını bilmeyen. (–Ml.)

horhut (I) Eskimiş şey. (*Bor –Ng̃.)

horhut (II) [→ **horkut** (I)]

horhut olmak İhtiyar ve düşkün olmak. (*Merzifon –Ama.)

horik [→ **hirik** (III)]

horin Yemek, aş. (Şenoba *Uludere –Hak.)

horit Burunsuz. (*Ereğli –Kn.)

horiyan Durmadan kaşınan (kimse). (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

horizüré Keklik yumurtası büyüklüğünde bir çeşit üzüm. (*Afşin –Mr.)

hork (I) **1.** Ahlâken düşük kadın. (Hacıkadı *Devrek –Zn.) **2.** İhtiyar kadın. (Küçükala *Gölhisar –Brd.)

hork (II) Ayakkabının arkasındaki sert kısım. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

horkuç (I) **1.** Çok eski elbise, bez, paçavra. (*Eğridir ve köyleri, *Atabey –Isp.) **2.** Dilenci torbası (çocuk dilinde). (Sarı *Merzifon –Ama.)

horkuç (II) Cimri. (Elecik *Kalecik –Ank.)

horkut (I) [**harkıt** (II), **horhut** (II)] Umacı. (Tokat –Es.; –Çkr.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**harkıt** (II)]: (Bereketli *Tavas –Dz.)
[**horhut** (II)]: (–Çr.; –Krş.)

horkut (II) Düşkün, zayıf. (*Merzifon –Ama.)

horlak (I) Kaynak, pınar. (Terkeşan –Yz.)

horlak (II) Çok ihtiyar (kimse). (*Acıpayam ve köyleri –Dz.; *Kelkit ve köyleri –Gm.; –Kn.)

horlamak 1. Birine kin beslemek, nefret etmek. (Ciritdüzü *Şavşat –Ar.; *Korkuteli ve köyleri, *Elmalı ve köyleri –Ant.) **2.** Çekememek, kıskanmak. (Yassıören *Senirkent –Isp.) **3.** [→ **huylamak** (II)]

horlavık Derelerdeki çukurlar. (–Ada.)

horlavuk [→ **harlek** (I)]

horletmek İçmek. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

hormul (I) Kaba, sert, gönül kırıcı (kimse). (*Bodrum –Mğ.)

hormul (II) Zengin. (Kalınkoz *Acıpayam –Dz.)

hormullanmak [→ **hodullanmak**]

hormuz [→ **hözmür**]

hornaka [**hornuk**] Bahçe duvarlarının altından geçen su yolu. (Durlas, *Ereğli –Kn.)
[**hornuk**]: (–Ng̃.)

hornuk [→ **hornaka**]

horom (I) Mısır sapı, ot vb. şeylerden yapılan desteler, yığınlar. (Kavala, Yomra, Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; Erkinis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

horom (II) Bir çeşit çocuk oyunu. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

horomcu Ot desteleyen, yığın yapan (kimse): *Horomcuları çayıra götürdük.* (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

horomlamak Ot destelemek. (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

horor Büyük kıl çuval. (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

horosa [→ **horsa** (I) **-3**]

horosan [→ **horasan** (I) **-2**]

horot Büyük delikli kalbur. (–Isp.)

horova Çiftçilerin çift sürerken yaptıkları karşılıklı konuşma ve şaka. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

horozabla Yeşil kertenkele. (Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.)

horozbudağı Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir çeşit üzüm. (Sarıca –Çkl.)

horozdemiri Arabanın çatalı üzerindeki demir. (–Ant.)

horozgözü Baharda açan bir çeşit sarı çiçek. (–Tr.; –Vn.)

horozik Boğmaca hastalığı. (–Dy.; Harput, Kesirik –El.)

horozkarası [→ **horozyüreği**]

horozkursağı Bir çeşit ot. (*Darende –Ml.)

horozlar Güneyde görülen iki yıldız. (Görece –İz.)

horoz ötümü Sabaha karşı horozların ötmeye başladığı zaman. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

horozyüreği [horozkarası, horuzkarası, horuzyüreği] Sivri ve uzun bir çeşit üzüm. (- Gaz.; Hartlap –Mr.)
[horozkarası]: (–Ur.)
[horuzkarası]: (*Kilis –Gaz.)
[horuzyüreği]: (–Gaz.; –Mr.)

horrak Kumaş yanığı kokusu: *Çocuklar horrak kokuyor etrafınıza bakın.* (*Birecik –Ur.; *Antakya ve köyleri –Hat.)

horraklamak Parmakla dürtmek. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

horsa (I) [**horasa** (II) **-1, 2; horosa**] **1.** İstek: *Ben bu işten horsamı aldım.* (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; –Brd.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Karabüzey *Araç, *Taşköprü –Ks.; *Merzifon –Ama.; *Beypazarı –Ank.; *Bor –Nğ.; Başköy *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.)
[horasa (II) **-1]**: (–Isp.)
2. Kızgınlık, öfke. (Çığrı *Dinar –Af.; Bağıllı *Eğridir, *Şarkîkaraağaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; Hocaköy *İnegöl –Brs.; –Ks.; –Sm.; Pazar *Kızılcahamam –Ank.; *Karaman –Kn.; Koyunevi *Kozan –Ada.; Masara *Mut –İç.; Gilevgi *Elmalı –Ant.; Kınık *Fethiye –Mğ.)
[horasa (II) **-2]**: (–Isp.; –Brd.)
[horosa]: (–Kü.)

horsa (II) Büyük, geniş. (Baylı *Salihli –Mn.)

horsa (III) İmbatın doğuş yönü: *Yelkeni horsaya ayarla.* (*Mudanya –Brs.)

horsan Domuz yavrusu. (Camiyanı *Tirebolu –Gr.)

horsana Vücut yapısı oransız olan kadın. (–Krş.)

horsane [→ **horasan** (I) **-1**]

horsa okumak İnkar etmek: *Bana borcu vardı, şimdi horsa okuyor.* (Yenimüslüman *Zile –To.)

horsası inmek Öfkesi geçmek. (–Sm.)

horsasını almak Öfkesini çıkarmak. (Çığrı *Dinar –Af.; Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.)

horsa uyumak Bir şeyi duymayacak kadar derin uyumak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

horso Şişman. (*Zara –Sv.)

horsunmak (I) **1.** Değersiz görmek, aşağı görmek. (Çığrı *Dinar –Af.; *Yalvaç, İlyas, *Keçiborlu, Yassıören, Uluğbey *Senirkent, *Gelendost –Isp.; *Karacasu –Ay.; Sandal *Kula –Mn.; Mamun *Bandırma –Ba.; *Düzce –Bo.; Şambayat, –Gaz.; *Elbistan, *Afşin –Mr.; –Ank.) **2.** Tiksinmek. (*Ulubey –Or.) **3.** Bir şeyi istememek. (Bekilli *Çal –Dz.; Sasu –Gr.) **4.** [→ **haysanmak**]

horsunmak (II) Ağır bir şeyi birden kaldırmak, güreşte birden yakalamak. (Alpanos *Seyitgazi –Es.)

ḫorşıl Mısır unundan yapılan yağlı ekmek. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

ḫort (I) İki bıçağın birbirine vurulmasıyle meydana gelen çentik. (*Nizip, –Gaz.)

hort (II) Kıldan yapılan top ve sopa ile oynanan bir çocuk oyunu. (Satılmış –Es.)

hort (III) [→ **hortlu**]

hort (IV) [**hurt**] **1.** Semiz, toplu, şişman. (*Ahlat –Bt.)
[**hurt**]: (–Bt.)
2. Delikanlı, babayiğit. (*Nazimiye –Tn.)

horta (I) **1.** [→ **horata -5**] **2.** Söz. (–Kü.; –Ky.)

horta (II) Çıkrıkla iplik eğirmek için bir araya gelmiş beş altı kadın: *Çıkrık hortasına gitmiştim.* (*Tavas –Dz.)

horta atmak 1. Konuşmak, abartarak konuşmak. (Sarı –Ba.; Hereke *Gebze –Kc.; Yörük *Safranbolu –Zn.) **2.** Şakalaşmak. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

hort atmak Öğünmek. (*Koyulhisar –Sv.; Bakırdağı *Develi, Afşar köyleri –Ky.; Kuyuluk *Kozan –Ada.)

hort burun Devamlı akan burun. (*Gemerek –Sv.)

ḫortdaḫ [**ḫortdanboz**] Hayalet (çocuk dilinde). (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**ḫortdanboz**]: (*Erciş –Vn.)

ḫortdanboz [→ **ḫortdaḫ**]

hortdatmak Uyandırmak, ayıltmak. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hort etmek [→ **horata etmek**]

horthort Düdük, kaval. (–Zn. ve çevresi; –Ks.)

hortik (I) [**hortuk** (I)] Eşek, katır, domuz, deve gibi hayvanların yavrusu: *Eşek hortik doğurmuş.* (Uzunmusa –Or.; *Tirebolu –Gr. ve köyleri)
[**hortuk** (I)]: (Balaç *Kavak –Sm.; Sumya *Erbaa –To.; *Çandır, *Ünye –Or.)

hortik (II) [**hortuk** (II), **hoytuk**] Çukur yerler. (*Bayburt –Gm.; *Ağın –El.; *Arapkir –Ml.)
[**hortuk** (II)]: (*Nizip –Gaz.)
[**hoytuk**]: (*Kandıra –Kc.; Demirli, Mecidiye –Ed.)

hortik (III) Turşuluk ufak patlıcan. (*Çermik –Dy.)

hortlak Filiz. (Mansurlu *Feke –Ada.)

hortlamak (I) Bol yağmurdan bitkiler gelişmek. (*Bor –Nğ.)

hortlamak (II) Yara azmak. (*Bor –Nğ.)

hortlamak (III) [→ **homukmak** (I) **-1**]

hortlamak (IV) Ansızın bir yerden çıkmak. (Çilehane *Reşadiye –To.)

hortlamak (V) Çabuk kızmak, öfkelenmek. (*Elmalı, *Korkuteli –Ant.)

hortlamık Sevilmeyen yaşlı kadın. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hortlap Kırmızı kabuklu bir çeşit ağaç. (–Ada.)

hortlaşmak Bıçakları birbirine sürerek ağızlarında çentik açmak. (–Gaz.)

hortlik Boğazda çıkan ur. (–Gm.)

hortlu [**hort** (III), **hörtlü**] Yetim, öksüz. (–Çkl.; *Düzce –Bo.; *Taşköprü –Ks.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; –Gaz.)
[**hort** (III)]: (*Kemaliye –Ezc.)
[**hörtlü**]: (–Ks.)

hortu Üstü toprakla örtülen evlerde mertekle toprak arasına konan çalı. (Peşrefli *Tire –İz.)

hortuk (I) [→ **hortik** (I)]

hortuk (II) [→ **hortik** (II)]

hortuk (III) Kısa boylu (kimse). (Danışman *Fatsa, *Ünye –Or.)

hortulamak [→ **homukmak** (I) **-1**]

hortum Yemek borusu. (–Krş.)

hortumacı **1.** At hırsızı. (Rumeli göçmenleri, Yağcı, Şamlı –Ba.; Satılmış –Es.) **2.** Hırsıza yataklık eden kimse. (Satılmış –Es.)

hortumak Yaşlılık nedeniyle değişmek, biçimi bozulmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hortum kayası Kaya balığı türünden bir çeşit balık. (–Sm.)

hortut Asmadan budanmış dallar: *Bir araba hortut aldım.* (Harput, Kesirik –El.; –Ml.)

horu (I) **1.** Ormanda ya da dağlarda kendi kendine çoğalmaya bırakılan hayvanların dolaşmaları için ayrılan yerler. (*Çarşamba, *Terme –Sm.) **2.** Korunan yer. (Kuzköy *Akkuş –Or.)

horu (II) İşsiz gezen, serseri. (Kerkük)

horu geçmek [→ **hora geçmek**]

horuk (I) Meyve zamanı dokunulmaması için, ağaçların dibine ya da dallarına konulan dikenli ağaç. (Kuzköy *Akkuş –Or.)

horuk (II) Kağnıyı çekemeyen öküzlere yardım için bağlanan yeni bir çift öküz. (*Ahlat –Bt.)

horul Fırında pişirilmiş taze elma, armut gibi meyveler. (Danışman *Fatsa –Or.)

horum (I) [**horun** (I)] **1.** Biçildikten sonra balya ya da deste haline konulmuş ot. (–Ama.; –To.; *Alucra, Başağrı *Mesudiye, *Şebinkarahisar –Gr.; *Kağızman –Kr.; Karakoç *İspir –Ezm.; Ergan, Doğanbeyli, –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Maksutlu ve köyleri, *Şarkışla ve köyleri, *Koyulhisar, Çepni, *Gemerek, Çamova *Divriği –Sv.;

–Krş.; Afşar aşireti *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.)

[**horun** (I)]: (–Ezm.; –Vn.; *Ahlat –Bt.; –Mr.; –Ky.)

2. Biçildikten sonra tarlada yapılan küçük burçak ya da mercimek yığınları. (Akçaköy –Gaz.; Genezin *Avanos –Nş.) **3.** Yeni olgunlaşan susam bitkisi, topraktan çıkarıldıktan sonra sapları iple boğulup baş tarafları birleştirilerek yapılan yığın: *Horumlar çatladıysa çırpalım.* (Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye, İncirlik –Ada.)

horum (II) Deve ahırı. (–Ky.)

horum (III) Bir çeşit oyun. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

horumpak Ağaçtan yapılmış büyük kapı sürgüsü. (*Ahlat –Bt.)

ḫorum tudu Kara dut. (–Ml.)

horun (I) [→ **horum** (I) **-1**]

horun (II) Huysuz, inatçı hayvan. (–Bo.)

horuntu 1. Çalı çırpı, yaprak kırıntısı. (*Keçiborlu –Isp.) **2.** Talaş. (*Keçiborlu –Isp.)

horurtmak 1. [→ **homukmak** (I) **-1**] **2.** Somurtmak. (Ağlı *Küre –Ks.)

horus Kapı zembereğinin mandalı, horoz. (–Ml.; Köşker –Krş.)

horuz Hanımların tek başlarına oynadıkları bir çeşit dans. (–Kr.)

horuzkarası [→ **horozyüreği**]

ḫoruz mañı Sabah horozların ötmeğe başladığı zaman. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

horuzyüreği [→ **horozkarası**]

horyat (I) Tek başına söylenen bir çeşit ezgi. (Kerkük)

horyat (II) **1.** Kaba, hoyrat. (Zarşat –Kr.) **2.** İnsafsız kimse. (*Ahlat –Bt.)

horzan İki senedir ekilmeyen tarla. (–Rz.)

hos Hastalıklı, sıska. (Kadı *Gerze –Sn.)

hosak Merdiven, basamak. (Ağlı *Küre, –Ks.)

hosalak (I) İçi boş, kof, işe yaramaz: *Karpuzun vakti geçmiş hosalak olmuş.* (*Taşköprü –Ks.)

hosalak (II) Erkeklik bezi. (–Sm.)

hosan Büyük ve yüksek kayalar arasındaki derin vadi, uçurum. (Ersis, *Yusufeli –Ar.; –Ezm.)

hosciğer Akciğer. (–Sn.)

hose Gam, keder. (*Safranbolu –Zn.)

hosgöt Tembel.(Öğne*Acıpayam –Dz.)

hoshos 1. Yüzü gülmeyen, somurtkan (kimse). (*Kandıra –Kc.) **2.** Yol yöntem bilmeyen (kimse). (*Kandıra –Kc.)

hosillemek Bir işi baştan savma yapmak. (*Bor –Ng.)

hoskisi geçinmek Yaranmak, iyi görünmeye uğraşmak. (–Ng.)

hoslak [**holasa -1, holasak**] **1.** Hastalıklı, kansız cansız (kimse). (Sancar –Çkr.; Dont *Fethiye –Mğ.) **2.** Beceriksiz, tembel (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Karaören *Çerkeş –Çkr.)

[**holasa -1**]: (–Or. ve köyleri)

[**holasak**]: (–Or.)

3. İşsiz adam. (–Çkr.)

hoslak olmak Pişerken çok kabarmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hoşlamak Kabarmak, su toplamak: *Elim yandı sonra hosladı.* (Karabüzey *Araç –Ks. ve çevresi)

hosmat Geçimsiz, huysuz (kimse). (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hosna Hem erkek hem dişilik organı olan hayvan: *Bugün sürüdeki hosna öldü.* (Tahanlı *Mersin –İç.)

hosos Top. (*Çerkeş –Çkr.)

hostu (I) **1.** Külde pişirilmiş patlıcan. (–Sm.) **2.** Fırında pişirilmiş elma, armut kurusu. (*Terme –Sm.)

hostu (II) Taze mısır. (Muzmulu –Sm.)

hosuldamak 1. Fısıldamak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Hızlı hızlı solumak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hoş Tatlı limon. (*Iğdır –Kr.)

hoşaf soğutmak Dalkavukluk etmek. (Köşker –Krş.)

hoşalak Ahmak. (Hisarüstü *Keşap –Gr.)

hoşalmak Hava ılıklaşmak, yumuşamak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hoşamadı Sözüne güvenilmeyen iki yüzlü (kimse): *Firdevs hoşamadının biri seninle konuşur öte tarafa varır seni çekiştirir.* (–Çr.)

hoşamadıya tutmak 1. Tatlı tatlı konuşup aldatmaya çalışmak, kandırmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kr.) **2.** Okşamak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim –Kr.)

hoşamatçı [**hoşmacı**] Dalkavuk. (*Merzifon –Ama.)
[**hoşmacı**]: (–Ky.)

hoşartmak Abartmak. (Küçükisa *Zile –To.)

hoşav Dilinmiş elma ve armut kurusu: *Yağmur yağmadan serendeki hoşavi içeri alın.* (Peşman *Daday –Ks.)

hoşbilezik Bir çeşit bar oyunu. (–Kr.)

hoşdamak Hoşlanmak. (Zarşat –Kr.)

hoşduğunan Güzellikle, iyilikle. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hoşef Yonga, talaş. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hoşgördü Bahşiş: *Hoşgördüğünün çokluğuna hayret ettim.* (–Çkl. ve çevresi)

hoşgü Tandır bacası. (–Ezc.)

hoşgü kapağı Tandırın bacasını kapatmak için kullanılan makaralı ağaç kapak. (–Ezc.)

hoşıl Un ve yarmadan yapılan bir çeşit yemek. (–Ezm. ve çevresi)

hoşırık [→ **hoşirik** (I)]

hoşimek Yumuşak yüzlü (kimse): *O hoşimeğin biridir.* (*Zara –Sv.)

hoşirik (I) [**hoşırık**] Sulu, kaşıntılı, kolay geçmeyen çocuk egzaması. (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Cenciğe –Ezc.; *Ağın –El.; –Ml.)
[**hoşırık**]: (–Ml.; –Krş.)

hoşirik (II) [→ **hışır** (I) **-7**]

hoşka Fasulye sırığı. (*Pazar –Rz.)

hoşkincilik etmek Birisiyle iyi ilişkiler kurmak: *Bizimle dargın olduğu halde sen onunla neden hoşkincilik ediyorsun.* (*Maçka –Tr.)

hoş kişi geçinmek İyi görünmeye çalışmak, yaranmak. (–Nğ.)

hoşkokola [**hoşnik**] Sert kar, dolu: *Hoşkokola yağıyor.* (*Şavşat ve köyleri –Ar.)
[**hoşnik**]: (Kirazlı *Şavşat –Ar.)

hoşkuran Tarlalarda yetişen yenilebilir bir çeşit ot. (–Or. ve köyleri)

hoşmacı [→ **hoşamatçı**]

hoşmak (I) Havlamak. (*Hayrabolu –Tk.)

hoşmak (II) Sarmısaklı kuru fasulye ezmesi. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

hoşmat Hoşlanarak, eğlenerek bakış. (*İskilip –Çr.)

hoşmer [**hoşmerim -2**] Kaymak ve mısır unundan yapılan bir çeşit yiyecek. (–Tr. ve çevresi; Güneyce –Rz.)
[**hoşmerim -2**]: (–Rz.)

hoşmerim 1. [→ **höşmerim -2**] **2.** [→ **hoşmer**]

hoşnik [→ **hoşkokola**]

hoşor İyice dövülmemiş, inceltilmemiş: *Hoşor tuz hamurda kullanılmaz.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

hoşot Ot ya da mısır yaprağı kırıntısı, fasulye kabuğu gibi şeyler. (*Maçka, –Tr.; –Rz.)

hoşotu (I) Kurutulmuş kabuklu fasulye. (–Rz.)

hoşotu (II) Sünnetle kesilen parça. (–Rz.)

hoşramak Sıvı yiyecekler ekşiyerek kabarcıklar meydana gelmek: *Ayran hoşramış.* (Peşman *Daday –Ks.)

hoşrik [**hoşuruk** (I)] Vücutta meydana gelen toplu iğne başı büyüklüğündeki kabarcıklar: *Bizim çocuk hoşrik döktü.* (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)
[**hoşuruk** (I)]: (Erkinis *Yusufeli –Ar.)

hoşşik 1. Yaramaz, uslu durmayan (kimse). (*Kilis –Gaz.) **2.** Dalkavuk. (*Islahiye –Gaz.; –Ada.)

hoşu (I) [**hoşuk** (I)] Hoşaf. (Karabağ *Emirdağ –Af.)
[**hoşuk** (I)]: (Kuzköy *Akkuş –Or.)

hoşu (II) [**hoşuk** (II)] Kötü kadın. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**hoşuk** (II)]: (–Çkr.)

hoşuk (I) [→ **hoşu** (I)]

hoşuk (II) [→ **hoşu** (II)]

hoşulga Lahana. (*Çerkeş –Çkr.)

hoşuntu 1. Öç alma isteği, hınç. (Uluğbey *Senirkent, *Keçiborlu –Isp.; *Çal –Dz.; –Zn.; *Kurşunlu –Çkr.) **2.** Birinin arkasından atıp tutma. (Hamurcu *İncesu –Ky.) **3.** Güceniklik. (–Çkr.)

hoşur (I) Yüksekten dökülen suyun açtığı derin çukur. (Boğazköy *Sungurlu –Çr.)

hoşur (II) Çiçek bozuğu, çopur (kimse). (–Krş.)

hoşur (III) Çok budaklı ağaç. (İğneciler *Mudurnu, *Düzce –Bo.)

hoşur (IV) Adi tütün. (Satılmış –Es.)

hoşur (V) [→ **hışır** (I) **-2**]

hoşur (VI) İçinde her çeşit ağaç olan sık orman. (*Kadirli –Ada.)

hoşura Yaramaz, kötü (her şey için). (Alpagut *Mudurnu –Bo.)

hoşuran Tarlalarda kendiliğinden yetişen, geniş yapraklı bir çeşit ot. (–Or. ve köyleri)

hoşurat Yaprakları yenebilen bir çeşit ot. (Hartlap –Mr.)

hoşurdamak Su kaynarken ses çıkarmak. (–Ks.)

hoşur hoşur Yemek pişerken, kaynarken çıkan sesi anlatır. (–Ks. ve çevresi; –Çr.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

hoşur olmak Yorulmak. (*Şebinkarahisar –Gr.)

hoşuruk (I) [→ **hoşrik**]

hoşuruk (II) Dağınık, eski püskü giyinen. (Akyoma –Gr.)

hoşvaran [→ **hoşveren**]

hoşveren [**hoşvaran**] Ispanağa benzer bir çeşit ot. (Kerem *Burhaniye –Ba.; –To.; *Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Kelkit ve çevresi –Gm.)
[**hoşvaran**]: (*Terme, –Sm.)

hot (I) [**hant** (V)] **1.** Kalça kemiği. (*Emirdağ –Af.; Atlas *Sivrihisar, –To.; –Es.; Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Sungurlu –Çr.; *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla –Sv.; –Yz.; Keşanuz, *Polatlı, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Pınarlı –Ky.; *Bor –Ng.; –Kn.)

[**hant** (V)]: (Pazar *Kızılcahamam –Ank.)

2. Büyük hayvanların aşık kemiği. (*Çerkeş –Çkr.)

hot (II) [**hot oyunu**] Çocukların değnekle, kutu, yuvarlak taş ya da aşık büyüklüğünde bir ağaç parçasına vurarak oynadıkları oyun. (*Düzce –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; –Çkr.; Çamova *Divriği –Sv.)

[**hot oyunu**]: (–Çkr.; *Zara –Sv.; *Bünyan –Ky.)

hot (III) Biçimi yuvarlak olan (taş için): *Kayalık yerlerde hot çok olur.* (Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.)

hot (IV) **1.** [→ **hodul** (I) **-5**] **2.** Ters, sinirli (kimse). (Hasanoğlan –Ank.)

hota (I) [**hotak** (I), **hotu** (I)] Çocukların kaydırak oyunlarında, çengelli sopalarla oynadıkları oyunlarda ortaya koydukları yuvarlak ağaç, taş ya da kemik. (*Düzce –Bo.; *Niksar –To.)

[**hotak** (I)]: (*Akşehir, *Beyşehir –Kn.)

[**hotu** (I)]: (–Af.; *Düzce –Bo.)

hota (II) Yaşa anlamında beğeni ünlemi. (*Bozüyük –Bil.; –To.; –Es.; *Şarkışla –Sv.; *Keskin –Ank.; *Bünyan, Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; Kuyuluk *Kozan –Ada.)

hota (III) Başıboş gezen hayvan. (Palha *Divriği –Sv.)

hota (IV) [→ **horata -1**]

hota (V) Kabadayı. (–Ada.)

hotaç Başarısından gururlanan, böbürlenen (kimse). (Kuyuluk *Kozan –Ada.)

hotagaç oyunu Sopayla topu çukura atarak oynanan bir çeşit oyun. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hotak (I) [→ **hota** (I)]

hotak (II) [→ **hodak** (I) **-2**]

hotak (III) Boynuzsuz hayvan. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Zn.)

hotak (IV) Hindi. (–Bo.)

hotak (V) Baş, kafa. (Sarıçalı *Akhisar –Mn.)

hotak (VI) Toplu, bir arada. (*Kızılcahamam –Ank.)

hotak (VII) [→ **hottuk** (I)]

hotak (VIII) Hayvan tırnağı. (Gelegermi *Yalvaç –Isp.)

hotak (IX) Kısa boylu (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hotaklamak 1. Azarlamak. (*Ünye –Or.) **2.** Birine batacak söz söylemek, iğnelemek. (*Ünye –Or.)

hotak taşı Çift süren öküzlerin boyunlarına, boyunduruğu çöktürmek için asılan kütük ya da taş. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hotal Sellerin, nehirlerin sürüklediği, dalgaların kıyıya attığı odun, çalı çırpı. (Taşucu, Çetrevilli *Silifke –İç.)

hotalak (I) Sert hareketli, kaba (kimse). (*Düzce –Bo.)

hotalak (II) Yakılmak için çıkarılan ağaç kökü. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hotalak (III) Toparlak, yuvarlak. (–Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hotalamak Zehirlemek. (Pazarcık *Bozüyük –Bil.)

hotalanmak Zehirlenmek. (Fili *Biga –Çkl.)

hotamak (I) Yaşamak. (–Kn. ve köyleri)

hotamak (II) [**hotmak** (II)] Odun ve ağaç dallarının budaklı yeri. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[**hotmak** (II)]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hotaman **1.** Şişman, güzel, sevimli adam. (–Ks.) **2.** İleri gelen, kodaman. (–Ks.)

hotamış Geniş ve etli burunlu (kimse). (*Bor –Nğ.)

hotar (I) Yayla. (*Kemaliye –Ezc.)

hotar (II) Çıralı eski ağaç. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hotara Küçük ev, kulübe. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hotare [**hotarya, hotayra**] Harman yerinde ürün saplarından yapılan yığın. (Karkın *Çumra –Kn.)
[**hotarya**]: (*Bor –Nğ.)
[**hotayra**]: (–Nş.)

hotarya [→ **hotare**]

hotaş Toplanma, toplantı. (–Ba.)

hotat [**hotdak** (I), **hotduk**] Baharda söğüt ağacının kabuğu soyularak yapılan, kalın sesli düdük. (*Taşköprü –Ks.)
[**hotdak** (I)]: (–Dz.)
[**hotduk**]: (–Dz.)

hotayra [→ **hotare**]

hotaz (I) **1.** Gelin duvağı. (*Yalvaç, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.) **2.** Tavuskuşu, tavuk gibi kuşların başındaki uzun tüyler. (*Antakya –Hat.) **3.** Saçların kabararak karışmış durumu. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

hotaz (II) Dibekte dövülmüş buğday ya da pirinç. (Gölyaka *Düzce –Bo.)

hotaz (III) Öfke, sert davranış. (Kızılcaören –Kü.)

hotaz etmek Kırıp yıkmak, darmadağınık etmek. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hotdak (I) [→ **hotat**]

hotdak (II) Birdenbire, ansızın. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hotdayak Çubukla oynanan bir çeşit çocuk oyunu. (*Boyabat –Sn.)

hotdik Deve yavrusu. (–Ezm.)

hotduk [→ **hotat**]

hothatun Nazar boncuğu. (–Ezm.)

hothot **1.** Kaba, dobra dobra (konuşma için). (*Akyazı ve çevresi –Kc.; *Düzce –Bo.) **2.** Kendi bildiğine giden, kendini beğenmiş. (*Bor –Nğ.)

hothot Omçadan budanan ince çırpılar. (–Ml.)

hot hot etmek Gönlü yatmak, razı olmak. (Çamova *Divriği –Sv.)

hotik (I) Zehir. (*Ağın –El.; –Sv.)

hotik (II) [**hotiyh**] Eşek yavrusu. (Tutmaç –Sv.)
[**hotiyh**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hotik (III) Cadı, hortlak. (–Bo.)

hotik (IV) Kaba (kimse). (–Sn.)

hotiyh [→ **hotik** (II)]

hot kemiği Aşık kemiği. (–Ank.)

hotlak (I) Çamurda ve karda yürümek ya da çocukların boylarını yükseltmek için ayaklarına takıp gezdikleri çatallı sırık. (Himmetoğlu –Zn.; Ağlı *Küre –Ks.)

hotlak (II) Sümük. (*Bor –Ng.)
hotlamak Atlamak, sıçramak. (Kerem *Burhaniye –Ba.; Tokat –Es.; *İskilip, –Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Afşin –Mr.; Tutmaç, Ağrakos *Suşehri, *Şarkışla –Sv.; Sarızambak *Sorgun –Yz.; *Bor –Ng.; *Tarsus ve köyleri –İç.)
hotmak (I) Tavşan yavrusu. (Çakıralan *Havza –Sm.)
hotmak (II) [→ **hotamak** (II)]
hotman (I) [→ **hodman** (I)]
hotman (II) [**hotmul**] Çalım, gurur, kibir. (Bağtepe *Kozan –Ada.) [**hotmul**] : (Özburun *Bolvadin –Af.; Bayadı –Or.)
hotmul [→ **hotman** (II)]
hotot Hortlak. (Derbent *Alaşehir –Mn.)
hot oyunu [→ **hot** (II)]
hotoz Erkek hindi. (Üçburgu *Devrek –Zn.)
hotra İnat: *Hotran mı tuttu.* (*Kula –İz.)
hottik Dimdik. (–El.)
hottuk (I) [**hotak** (VII)] Leblebi. (*Sarayköy, –Dz.; –Ay.) [**hotak** (VII)]: (Kızılca *Hadım –Kn.)
hottuk (II) Kaba ve ağır canlı (kimse). (Akçalar *Seydişehir –Kn.)
hottuk (III) **1.** Baldırandan ya da bitki saplarından yapılan düdük. (Darıveren *Acıpayam –Dz.) **2.** 20-25 cm. uzunluğunda kesilen akçam dalından yapılan bir çeşit çocuk oyuncağı, patlangaç. (Darıveren *Acıpayam, –Dz.)
hotu (I) [→ **hota** (I)]
hotu (II) [→ **holt** (I)]
hotu (III) Kalça. (*Emirdağ –Af.)
hotuk (I) Eşek yavrusu. (Mardar *Bafra –Sm.)
hotuk (II) Patates ekmek için açılan çukur. (*Bafra –Sm.)
hotuk (III) Mide. (*Ahlat –Bt.)
hotul (I) **1.** Bataklık yerlerden çıkan iyi içme sularının kaybolmaması ya da kötü suların karışmaması için kaynağın üzerine konulan ağaç kovan. (Celep *Çatalca, Pazarcık *Bozüyük –Bil.; Bulgaristan göçmenleri, Satılmış –Ed.) **2.** Meşe kökü oyularak yapılan ambar. (Gölcük –Çkl.) **3.** Ağaç havan. (–Ed.)
hotul (II) Sansar kapanı. (Bük *Mustafa Kemal Paşa –Brs.)
hotulamak [**hotuldamak, hoturdamak -1**] Çekememek, kötü davranışlarda bulunmak, geçimsizlik etmek. (–Ezm.) [**hotuldamak**]: (Arzutu –Ezm.) [**hoturdamak -1**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
hotulcuk Pek derin olmayan kuyu, pınar. (Bulgaristan göçmenleri –Krk.)
hotuldamak [→ **hotulamak**]
hotun (I) [**hutun** (I)] Arı kovanı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Safranbolu –Zn.) [**hutun** (I)] : (Karabüzey *Araç –Ks.)
hotun (II) Ağaç yayık. (*Safranbolu –Zn.; *Çerkeş –Çkr.; –Çr.; –Ank.)
hotur Yaşlı, ihtiyar. (–Mr. ve çevresi)
hoturdamak **1.** [→ **hotulamak**] **2.** Homurdanmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
hoturdatmak Burun çekmek. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hotuz (I) Kadınların saçlarını arkaya toplayarak yaptıkları topuz. (*Gelibolu –Çkl.; *Tosya –Ks.; *Çarşamba –Sm.; *Bünyan –Ky.; *Milas –Mğ.)

hotuz (II) Kadınların süslü başörtüsü. (*Bornova –İz.)

hotuz (III) Gelin tacı. (*Antakya –Hat.; Afgan *Karaman –Kn.)

hotürüklü Bağırsakları bozulmuş insan ya da hayvan. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

hov 1. Şiddetli istek, heves. (Özburun *Bolvadin –Af.; Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; –To.; –Es.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; Haçavera *Maçka –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Antakya –Hat.; Palha *Divriği –Sv.) 2. Hız. (Haçavera *Maçka –Tr.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ağın –El.) 3. Hınç. (Tokat –Es.; –Çr.; Çayağzı, Çavdarlı *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Kemaliye –Ezc.; *Antakya –Hat.) 4. Şiddet: *Havanın hovı geçti.* (İyidere –Rz.)

hovakmak [→ **havakmak**]

hoval Ayakkabıcıların, ayakkabı altını parlatmak ve kalıbın üstüne deriyi germek için kullandıkları şimşirden yapılmış bir araç. (–Kü.; –Sm.; –Rz.; Beytepe *Beypazarı, –Ank.; Honupa *Ermenek –Kn.)

hovcar olmak Darmadağın olmak. (*Silifke –İç.)

hoveri Cömert. (*Mut ve köyleri –İç.)

hov hov Sığır, davar çağırma ünlemi. (Çilehane *Reşadiye –To.; Varyanlı –Mr.)

hovlamak [**havkalamak** (I) **-1, haylamak** (I) **-4, hoylamak** (I) **-5**] 1. Saldırmak. (–Kü.; –Tokat; –Es.; –Bo.; *Maçka ve köyleri –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca *Ardanuç, Utav, Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ağın –El.; –Ml.; *Kilis –Gaz.; *Gemerek –Sv.; Kala *İncesu –Ky.; Kemerhisar *Bor –Nğ.; Lefkoşe, –Kıbrıs)

[**havkalamak** (I) **-1**]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.; Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Ml.; Taşpınar *Aksaray –Nğ.)

[**haylamak** (I) **-4**]: (–Rz.)

[**hoylamak** (I) **-5**]: (–Çkr.; *Ezine –Çkl.; *İskilip, –Çr.; Utav *Yusufeli –Ar.)

2. Fırlamak, koşmak. (Beşekrek *Çemişgezek –Tn.) 3. Toplu olarak saldırmak. (Marınca *Merzifon –Ama.)

hovlanmak Hızlanmak. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

hovli Hızlı. (Salarha ve köyleri –Rz.)

hovora Kireç taşı. (–Dy.)

hovu geçmek Kuvvetten düşmek. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

hovunu almak (I) 1. Kızgınlığını gidermek, hırsını almak. (Honaz –Dz.; Tokat –Es.; Gare *Ardeşen –Rz.; Erkinis, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Şarkışla –Sv.) 2. Soluk almak, rahatlamak. (Büyükkabaca *Uluborlu –Isp.)

hovunu almak (II) 1. Cinsel isteğini gidermek. (Ersis *Yusufeli –Ar.) 2. Hayvan döl almak. (Yavuz *Şavşat –Ar.)

hovuz Çamaşır, tahta gibi şeylerin çok kurumuş olması durumu. (–Ml.)

hovvah Kısrak yavrusu. (Hartlap –Mr.)

hoy Ayol anlamında seslenme ünlemi. (Misis –Ada.; Topaklı *Tarsus –İç.)

hoyan Şaşkın. (*Emirdağ –Af.)

hoydak (I) [**hodana, ḫoydana, hoydur, hoyhoy -2**] Başıboş, serseri (kimse). (*Silifke –İç.)

[**hodana**]: (–Bo.; –Ank.)

[**ḫoydana**]: (*Düzce –Bo.; Maruf –Çkr.; –Yz.; –Ank.)

[**hoydur**]: (–Uş.; *Bor –Nğ.)

[**hoyhoy -2**]: (*Düzce –Bo.; Sivrikese *Havza –Sm.)

hoydak (II) Düzgün olmayan, gelişigüzel yapılmış ev. (Belenkeşli –İç.)

ḫoydana [→ **hoydak** (I)]

hoyder Biçilmiş ekin yığını. (Saçak *Çerkeş –Çkr.)

hoydur [→ **hoydak** (I)]

hoydura [→ **hodra**]

hoyduruk Yürüyüş ve davranışları kaba olan (kimse). (Peşman *Daday –Ks.)

hoyduruklamak Kaçırmak. (Barla *Eğridir –Isp.)

hoyek Oyuk, çukur. (Mursal *Divriği –Sv.)

hoy günü İnsanın darda kaldığı, aman dilediği gün. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hoyha Yuha anlamında ünlem. (Kerkük)

hoyhoy 1. Toplu olarak şarkı söyleme, eğlence: *Bu akşamki hoyhoyumuz amma güzeldi.* (–Mn. ve çevresi) **2.** [→ **hoydak**] **3.** Düzensiz iş yapmayı anlatır. (*Gürün –Sv.)

hoyhoy çekmek Alay etmek. (*Ermenek –Kn.)

hoyir Ağaçta kendiliğinden kuruyan incir. (*Birecik –Ur.)

hoykalı Biraz büyükçe, irice. (Ahmetçi *Ayvalık –Ba.)

hoylamak (I) **1.** Kovalamak. (*Bayramiç –Çkl.) **2.** Koşmak, kaçmak: *Yılandan korkup hoyladım.* (Kozlar *Tavas –Dz.; Kerem *Burhaniye, *Manyas –Ba.) **3.** Sığır sürmek. (Vazıldan *Divriği –Sv.) **4.** Atlamak, zıplamak. (Kozlar *Tavas –Dz.) **5.** [→ **hovlamak -1**] **6.** Bağırmak. (Kızılviran *İncesu –Ky.)

hoylamak (II) Çok akan su taşmak. (Müstecap *Balya –Ba.)

ḫoylez Gevene benzer iğne yapraklı bir çeşit ot. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

hoylu (I) **1.** Soylu (kimse). (Kerem *Burhaniye –Ba.; Boynuyoğun –Ada.) **2.** Yarı deli, dengesiz (kimse). (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

hoylu (II) Sofa, koridor: *Ali'ler hoyluda oturuyorlar.* (Bayburt *Sarıkamış –Kr.; *Birecik –Ur.)

hoymalık [→ **hayma** (I)]

hoy maval Bir çeşit bar oyunu. (İrişli, Berne, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hoynemseki Yahut. (–Ml.)

hoynu (I) [**hoyu**] **1.** Şaşma ünlemi. (*Ermenek, *Bozkır, *Seydişehir, Çiğil, Berendi *Ereğli ve köyleri –Kn.; *Anamur –İç.; İbradı *Akseki –Ant.) **2.** Hani ya. (*Karaman, *Seydişehir –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.)

[**hoyu**]: (*Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.)

3. Böyle. (*Kozluca ve çevresi –Brd.; *Ödemiş, İbrada –İz.) **4.** Özellikle. (–Isp.; –Brd.) **5.** Doğrulama, gerçekleme edatı. (*Şarkîkaraağaç, –Isp.; *Alanya –Ant.)

hoynu (II) Yağmurdan korunmak için, çuvalın bir köşesi diğer köşesi

içine sokularak yapılan başlık. (Paçalı *Fethiye –Mğ.)

hoynuk Topaç oyunu. (Rumeli göçmenleri, Kadıçiftliği –Ist.)

hoyo Öyle, evet. (Kızıllar *Karaman –Kn.)

hoyok Bostan korkuluğu. (–Yz.;–Krş.)

hoyon Efendi, ağa: *Hoyon arkadaş bana bak bu yol nereye gider?* (*Bayındır –İz.)

hoyrat (I) **1.** Yakışıksız, çirkin. (–Çr.; Ezinepazarı –Ama.; *Zile –To.; *Şebinkarahisar –Gr.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezc.; *Zara, Çamova *Divriği, *Kangal, –Sv.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; Köşker –Krş.) **2.** Acemi. (–Çr.) **3.** Biçimsiz. (Ersis *Yusufeli –Ar.) **4.** Dikkatsiz. (–Kü.; –Zn.) **5.** Söz dinlemeyen, itaatsiz (kimse). (*Ulubey –Or.) **6.** Tembel. (*Ödemiş –İz.; Evciler *Balya –Ba.; İğneciler *Mudurnu –Bo.) **7.** Savruk (kimse). (*Elmalı –Ant.) 8. Bakımsız çocuk. (Çandarlı *Bergama –İz.) 9. Soğuk yaradılışlı, insanlardan kaçan. (Sarıoba *Polatlı –Ank.) **10.** Yüzü hiç gülmeyen (kimse). (–Kr. ve köyleri) **11.** Tuhaf: *Şu elbiseler sırtında pek hoyrat duruyor.* (Çıkrık *Mecitözü –Çr.) **12.** Tutumsuz. (*Karacasu –Ay.; *Akseki –Ant.) **13.** Cimri, hasis. (Gare *Ardeşen –Rz.)

hoyrat (II) Bir çeşit ezgi, türkü. (–Ezm.; –Ur.; Kerkük)

hoyrat etmek Birini utanacak durumda, zor durumda bırakmak: *Adamı hoyrat etme.* (Boynuyoğun –Ada.)

hoyratlamaḫ Çirkinleşmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hoyraz Poyraz. (*Sandıklı –Af.; Bereketli *Tavas –Dz.; *Ermenek –Kn.; İncekum *Silifke –İç.; *Korkuteli, *Elmalı ve köyleri –Ant.; Şeref *Yatağan –Mğ.)

hoytar Kuru ot. (Bozburun *Marmaris –Mğ.)

hoytmak Toprakta çukur açmak. (*Kandıra –Kc.)

hoytuk [→ **hortik** (II)]

hoytuklamak (I) [**hoyuhlamaḫ**] Korkmak. ürkmek, çekinmek. (İncekum *Silifke –İç.)
[**hoyuhlamaḫ**]: (*Gürün –Sv.)

hoytuklamak (II) Hile tasarlamak, hile yapmak. (İncekum *Silifke –İç.)

hoytuklanmak Bakınmak: *Sağa sola hoytuklanıyor.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hoyu [→ **hoynu** (I) **-2**]

hoyuḫ [→ **hoyuk** (I) **-1**]

hoyuḫlamaḫ [→ **hoytuklamak** (I)]

hoyuk (I) [**hoyuḫ, hoyukh**] **1.** Bostan korkuluğu. (Sarılar –İz.; Aşağıbayındır –Bil.; Tokat –Es.; –Çr.; *Sungurlu –Çr.; –Gaz.; *Afşin –Mr.; *Dörtyol –Hat.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; –Krş.; Çıplak *Avanos –Nş.; *Hatip, Gürnes *Akşehir, Sille, *Karaman –Kn.; *Osmaniye, *Kadirli, Boynuyoğun, Dağtepe, *Kozan, –Ada.; *Mut ve köyleri, Tozara *Silifke, –İç.; Kınık *Fethiye –Mğ.)
[**hoyuh**]: (Tahanlı *Mersin –İç.)
[**hoyukh**]: (Banak *Nizip –Gaz.)
2. Görüntü, hayal. (*Karaisalı, *İncirgediği –Ada.)

hoyuk (II) **1.** Çobanların, dağ tepelerinde üstüste koydukları taşlardan meydana getirdikleri kuleler. (Kıbrıs, Şabanözü *Polatlı –Ank.) **2.** Tarlaların sınırını belirtmek için dikilen taşlar, nişan taşı. (Köseceli –Gaz.; *Ilgın –Kn.) **3.** Tarlayı sürerken doğru çizgi yapmak için karşı tarafa dikilen taş ve toprak yığını. (Ortasinan –Kn.)

hoyuk (III) Aptal, serseri. (Çepni *Gemerek –Sv.)

hoyuk (IV) İğne. (Karagöl *Gemerek –Sv.)

hoyukh [→ **hoyuk** (I) **-1**]

hoyuklamak 1. Birinin karşısında ayakta durmak. (*Şarkışla –Sv.) **2.** [→ **heyiklemek -2**]

hoyum Demet. (*Kozan –Ada.)

hoyun Tembel. (Kurugöl –Nş.)

hoyurlanmak (I) Kızmak. (*Mersin –İç.)

hoyurlanmak (II) Yara azmak, kabarmak. (*Mersin –İç.)

hoz Boş arazi. (Buharı –Or.)

hoza (I) Bağ. (–Ky.)

hoza (II) İpek kozası. (*Antakya –Hat.)

hoza (III) Püskül, saçak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hoza biçmek Tırpanla değişik bir biçimde ekin biçmek. (*Merzifon –Ama.)

hozak [→ **hozan** (I) **-1**]

hozalak (I) Olmaya başlamış dut. (–Ezm.)

hozalak (II) Çamların yeşil iğne yaprakları. (–Çr.)

hozalanmak Alay etmek: *Ahmet Ali ile hozalanıyor*. (*Develi, Zencidere –Ky.)

hozalmak Kendini herkesten üstün görmek, kibirlenmek. (–Sv.)

hozan (I) [**hızan** (II) **-1, 2**; **hozak**] **1.** Dinlenmeye bırakılmış, birkaç yıl işlenmemiş tarla. (*Sungurlu, Bayat *İskilip –Çr.; *Havza –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Uzunmusa –Or.; Avutmuş *Şebinkarahisar, –Gr.; *Kelkit –Gm.; –Rz.; *Şavşat, Erkinis, Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; –Vn.; *Hozat, *Nazimiye –Tn.; Tutmaç, Çepni, *Gemerek, Çamova *Divriği –Sv.; Dastarlı *Ayaş, Bacı *Polatlı, Elecik *Kalecik –Ank.; Afşar aşireti *Pınarbaşı, *Bünyan, Hamurcu *İncesu –Ky.; Köşektaş *Avanos –Nş; Dikilitaş –Nğ.; Sille, Zıvarık –Kn.; *Mersin –İç.)

[**hızan** (II) **-1**]: (Narman –Ezm.)

[**hozak**]: (–Sn.; –Mn.)

2. Tarla. (Lapa –Gr.) **3.** Hiç sürülmemiş ya da çoktan beri işlenmemiş tarla. (–İz. ve köyleri; *Sungurlu –Çr.; Abak *Merzifon –Ama.; *Mesudiye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; -Tr.; –Rz.; *Ardanuç ve köyleri, *Şavşat ve köyleri –Ar.; *Iğdır –Kr.; –Ezc.; *Doğubeyazıt –Ağ.; –El.; –Ml.;*Şereflikoçhisar, *Kalecik –Ank.; Köşker, –Krş; –Kn. ve köyleri) **4.** Ekin biçildikten sonra tarlada kalan saplar, anız: *Bu tarlanın hozanı çok uzun bırakılmış.* (Karkıncık *Artova –To.; –Tr.; *Bayburt –Gm.; *Ahlat –Bt.; Eskihüyük *Şarkışla, Tutmaç, Yukarıkale *Koyulhisar –Sv.) **5.** Ekini yeni biçilmiş tarla. (–Çkl.; –Tr. ve çevresi; *Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; –Kr. ve köyleri; Haşhaşı, Cenciğe, Ergan

–Ezc.; *Erciş –Vn.; *Keban, *Ağın, Kesirik –El.; *Arapkir –Ml.; Malkaya *Koyulhisar, İpsile *Hafik –Sv.; *Kaman –Krş.) **6.** Otlak. (Tekke –Sm.; Ağrakos *Suşehri –Sv.) **7.** Evlere yakın bağ ve bahçe. (Lapa –Gr.) **8.** İşlenmemiş bağ bahçe. (Hisarcık, –Ky.) **9.** Ekime elverişli olmayan tarla. (*Çarşamba –Sm.; Bayadı –Or.; –Gr.; Fakı-ekinciliği *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; –Nğ.)

[**hızan** (II) **-2**]: (Masdar *Bafra –Sm.; Gare *Ardeşen –Rz.)

10. Ekime elverişli tarla. (–Ezm.; –Sv.) **11.** Kırlık yer: *Hozanda ekin olmaz.* (–Rz.) **12.** Tarlada kendiliğinden yetişen uzun otlar. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.) **13.** Mısır tarlası. (Beşikdüzü *Vakfikebir –Tr.) **14.** Harmanı savrulmuş tarla. (–Ml.)

hozan (II) **1.** Çok konuşan, geveze. (–Dy.) **2.** Okur yazar olmayan, cahil. (Yolgeçen Türkmenleri *Ceyhan –Ada.)

hozan (III) Oyun, raks. (Haşhaşı –Ezc.)

ḫozana atlamak Fazla üstüne varılan kimse büyüğüne karşı gelmek, saygısızlık yapmak. (–Tr. ve çevresi)

hozan bağlamak Tarlayı bakımsızlıktan yabanî ot kaplamak. (Kuzköy *Akkuş –Or.)

hozancı 1. Yalan söyleyen. (*Milas –Mğ.) **2.** Şakacı. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; –Ed.)

ḫozan tülküsü Tüyleri dökülmüş, zayıf tilki. (*Erciş –Vn.)

hozelek [**hozeleñk, hozelink**] Salyangoz. (–Ml.)

[**hozeleñk**]: (–Ml.)

[**hozelink**]: (–Ml.)

hozeleñk [→ **hozelek**]

hozelink [→ **hozelek**]

hozene [→ **hozeyne**]

hozer Küçük. (Zermut –Gm.)

hozey Yabancı, tanınmamış (kimse). (Bölme –Uş.; –Kü.)

hozeyne [**hozene**] Nedensiz değil, boşuna değil: *Hozeyne at binenin kılıç kuşananın dememişler.* (Kozluca ve çevresi, Sala –Brd.)

[**hozene**]: (*Senirkent, –Isp.)

hozgem canına [**hozik canına**] Ne mutlu ona: *Hozgem canına dünya azabını görmeden gitti.* (Kerkük)

[**hozik canına**]: (Kerkük)

hozik (I) Canavar: *Seni hozik suratlı seni.* (–Ama.; –Sv.)

hozik (II) Yapışkan ot tohumları. (Bağlıca, Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

hozik (III) Ham dut: *Dutlar hozikkendi.* (*Şebinkarahisar –Gr.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

hozik canına [→ **hozgem canına**]

hozmak Hoplamak, zıplamak. (–Mr. ve çevresi)

hozmil [**hozmir, hozmur** (I) **-1**] **1.** Küçük taneli, irileşmemiş patates. (Akyoma –Gr.) **2.** Güzün kendiliğinden yere dökülen tohumdan, ilkbaharda çıkan bitki: *Hozmil kabak.* (*Tirebolu –Gr.)

[**hozmir**]: (Çandır –Gr.)

[**hozmur** (I) **-1**]: (Uzunmusa –Or.)

hozmir [→ **hozmil -2**]

hozmur (I) **1.** [→ **hozmil -2**] **2.** [→ **hözmür**]

hozmur (II) Zayıf, cılız. (Bayadı –Or.)

hoztukmak [→ **hozukmak**]

hozu **1.** Kaba (kimse). (*Iğdır –Kr.) **2.** Kimseye yaklaşmayan, çekingen (kimse). (*Antakya –Hat.)

hozukmak [**hoztukmak**] Korkmak, çekinmek, ürkmek. (Bozüyük *Göksun –Mr.)

[**hoztukmak**]: (*Kozan –Ada.)

hozzik Ufak tefek, büyüyememiş zeki (kimse). (–Çkr.; –Ml.)

höbbene Çukur: *Önümde höbbene varmış görmeden bastım.* (–Sn.)

höbek (I) **1.** Yığın, öbek. (–İz.; –Ba. ve köyleri; Tokat –Es.; –Çkr.; Kovay *Merzifon –Ama.; Karkıncık *Artova, *Turhal, *Zile, –To.; Danışman *Fatsa –Or.; *Kelkit ve köyleri, Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; Aşudu *Darende –Ml.; *Elbistan, *Afşin ve köyleri –Mr.; Büyük Çaylı *Dörtyol –Hat.; Çöplü *Gürün, Karaözü *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla, *Koyulhisar –Sv.; İncirli, *Yerköy –Yz.; Fakıekinciliği, Afşar aşireti, Pazarören, *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Avanos –Nş.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; –Kn. ve köyleri; –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.) **2.** Küçük tepe. (*Lapseki –Çkl.; –Çr.; –Ky.; Kazancı *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.)

höbek (II) Açılmamış tomurcuk. (Bekilli *Çal –Dz.)

höbelek (I) [→ **hölek**]

höbelek (II) [**höbelen** (I)] Bir çeşit mantar. (–Ks.; –Çr.; *Boyabat –Sn.)

[**höbelen** (I)]: (–Sn.)

höbelen (I) [→ **höbelek** (II)]

höbelen (II) Dikdörtgen biçimindeki yemek sahanı. (–Sn.; –Sm.)

höbelen (III) Boyu, eninden uzun olan sahne. (*Gerze ve köyleri –Sn.)

höbelenme Birinin üstüne yüklenme. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

höbere **1.** Şişman ölçüsüz vücutlu (kimse). (*Sivrihisar –Es.) **2.** İnce, uzun boylu (kimse). (Sarıkavak –Es.; –Kn.)

höbermek Bağırıp çağırarak saldırmaya hazırlanmak. (Tokat –Es.)

höbet Savrulmak için hazırlanmış buğday yığını. (Talas –Ky.)

höbüç Çocuğu sırtta gezdirme durumu. (Kazancı *Ermenek –Kn.)

höbüdek Çok uzun boylu (kimse). (Bayat *Emirdağ –Af.)

höbüdük Sersem, aptal. (–Çr.)

höbük (I) Toprağı sürgüleyerek düzeltmeye yarayan el sürgüsü. (–Bo.)

höbük (II) [→ **höbül -1**]

höbüklü boduş Toprak bardak. (Camili –Kn.)

höbül [**höbük** (II)] **1.** Ortaklaşa yapılan iş, imece. (Haydarbeyli –Yz.; Yahşıhan –Ank.; Sadıkali, Köşker –Krş.; –Ky.)

[**höbük** (II)]: (*Ermenek –Kn.) **2.** Ortak: *Ali ile Hasan ne vakitten beri höbüldür.* (*Emirdağ –Af.; Büyükteflek –Krş.; Çıplak *Avanos –Nş.) **3.** Ödünç. (Gümerdiğin –Çkr.)

höbül etmek Ortaklaşa iş yapmak. (–Ezm.)

höbür (I) Mürekkep. (–Dy.; *Antakya –Hat.)

höbür (II) Tarlalarda su basmayan tümsek yer. (Önsen –Mr.; Doruk *Ceyhan –Ada.)

höbüt Dut. (–Ezc.)

höccem Büyük kızkardeş, abla. (Ağzıkara *Kozan –Ada.)

höcceten Ansızın ölmeyi anlatır. (–Ks. ve çevresi)

höce [→ **höre** (II)]

höceke **1.** Çok zengin (kimse): *Bu kadının yüzünden Ali efendi höceke oldu.* (Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.) **2.** Çok bilgili, büyümüş de küçülmüş (çocuk için). (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

höcekli Sabıkalı. (Kızılviran *İncesu –Ky.)

höcene [**hücre -2**] Köy evlerinde ocakların yanında bulunan, çay bardak larını, kahve fincanlarını koymaya yarayan küçük raflar. (Hisarönü –Zn.)

[**hücre -2**]: (*Kandıra –Kc.)

höcere (I) [**höceren, höcüre, höcüren** (I), **hücere**] Çok eskimiş, yıkılmaya yüz tutmuş (yapı). (Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; *Çal ve köyleri –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.)

[**höceren**]: (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

[**höcüre**]: (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.)

[**höcüren** (I)]: (–Brd.)

[**hücere**]: (Kavakköy *Çivril –Dz.)

höcere (II) [**hücüre**] **1.** İçine ufak tefek konan küçük kapaksız dolap. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Sandıktaki küçük raflar. (Kocayatak *Serik –Ant.)

[**hücüre**]: (Teniste *Anamur –İç.)

höceren [→ **höcere** (I)]

höcükmek Çok acıkmak. (–Çkr.)

höcüre [→ **höcere** (I)]

höcürebıcak Delik deşik, lime lime. (–Çr.)

höcüren (I) [→ **höcere** (I)]

höcüren (II) Korkunç, tehlikeli: *Ali'nin yarası çok höcüren olmuş.* (Tokat –Es.)

höcüren (III) Camilerde öğrencilere ait olan küçük odalar. (*Antakya –Hat.)

höç Deveyi kaldırmak için söylenen sözcük. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; *Kaş, *Elmalı, *Korkuteli –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

höddem [**huddem**] Bir olayı daha önceden duyma, sezme gücü: *Ne bilirim bu işin böyle olacağını, höddemim yok ya.* (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

[**huddem**]: (–Sm.)

höddü Yaşından umulmayacak kadar akıllıca hareketler yapan, konuşan (çocuk). (–Çkr.)

höddürük Ağaç dallarından yapılan düdük. (*Nallıhan –Ank.)

hödek [→ **hödük -1**]

hödelek **1.** [→ **hödük -1**] **2.** Akıl: *Hödeleksiz çocuk.* (Kavak *Yıldızeli –Sv.) **3.** Salak. (*Kilis –Gaz.)

hödelen Süzülmüş yoğurttan yapılan küçük, yağsız peynir topağı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hödeme İriyarı. (–Ada.)

hödene hödene Çekine çekine, sine sine, korka korka (gezmek için). (–Çr.)

hödut Sınır. (–Gaz.)

hödüğüne gitmek Bir söz ya da olay utanmaya sebep olmak. (Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Yeniköy –Ky.)

hödük [**hoduk** (II), **hödek, hödelek -1, hüdük** (I) **-3**] **1.** Korkak. (Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç, Körküler

*Yalvaç –Isp.; Salur *Bandırma –Ba.; Tokat –Es.; *Akyazı –Sk.; –Ks.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; *Mesudiye –Gr.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Kelkit –Gm.; *Boğazlıyan –Yz.; Kıbrıs –Ank.; Yeniköy –Ky.; –Nğ.; *Beyşehir, *Ermenek –Kn.; Boynuyoğun –Ada.; *Tarsus –İç.; *Saray –Tk.)

[**hödek**]: (Kızılviran *İncesu –Ky.; –Nş.; *Seydişehir, Adiller *Ermenek –Kn.)

[**hödelek -1**]: (*Mudanya –Brs.) **2.** Ürkek, çekingen. (Kemerhisar –Nğ.; *Ermenek, *Karaman, –Kn.; Malya *Mut –İç.)

[**hüdük** (I) **-3**]: (*Merzifon –Ama.; *Niksar –To.; –Or.) **3.** Uyuşuk, beceriksiz (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **4.** Acemi, toy. (*Çal –Dz.; Dudaş *Söğüt –Bil.; Dadam –Bo.; Öşek *Boyabat –Sn.) **5.** Kısa boylu, göbekli (kimse). (*Acıpayam ve köyleri –Dz.) **6.** Aceleci (kimse). (Danışman *Fatsa –Or.) **7.** Şüpheli. (*Gelendost –Isp.; –Ank.) **8.** Kabadayı (kimse). (Dışlık *Kangal –Sv.) **9.** Tuhaf, acayip şey. (Şekeroba –Mr.; Doğanbey ve köyleri –Kn.)

[**hoduk** (II)]: (–Gaz.; –Mr.)

hödüklemek (I) [**höflenmek, hüdüklemek -1, hüdüklenmek**] **1.** Korkmak, ürkmek. (–Ba.; Tokat –Es.; Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Zagala *Ezine –Ama.; Çakıralan *Havza –Sm.; Ferengi *Erbaa, –To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Çepni *Gemerek, *Koyulhisar –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor –Nğ.; Zendiğin *Ilgın –Kn.)

[**höflenmek**]: (*Silifke ve köyleri, *Gülnar ve köyleri –İç.)

[**hüdüklemek -1**]: (Kerem *Burhaniye –Ba.; *İskilip –Çr.; Heniske *Ezinepazarı –Ama.; *İncesu –Ky.)

[**hüdüklenmek**]: (Sarayözü, *Ezine, *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile ve köyleri –To.; *Tirebolu –Gr.)

2. Şüphelenmek. (–Çkr.; –Sn.; –Ama.)

hödüklemek (II) Hayvan sağarken sütünü saklamaması için arasıra yavrusuna emzirtmek. (–Or.)

hödüme [→ **hoduma**]

höflenmek [→ **hödüklemek** (I) **-1**]

höflü Korkunç. (–Nğ.)

höğeç [**höğüç**] **1.** Baharda bir yaşında olan koyun, toklu. (–Ezm.) **2.** İki, üç yaşındaki erkek koyun. (*Ahlat –Bt.)

[**höğüç**]: (–Bt.)

höğbül [→ **hüvül**]

höğelenmek Uçmak. (*Zile –To.)

höğeme (I) Uzay. (Yenimüslüman *Zile –To.)

höğeme (II) Yüksekten, düşünmeden konuşma (için). (Yenimüslüman *Zile –To.)

höğkürmek Öfkeden taşmak, köpürmek, parlamak. (Peşman *Daday –Ks.)

höğüç [→ **höğeç -2**]

höğül Yığın. (*Adapazarı –Sk.)

höğüne gelmek İnek çiftleşmek istemek. (*Merzifon –Ama.)

höğürmek **1.** Sığır böğürmek. (Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; Çerçin –Brd.; Tokat –Es.; –Ank.; *Bor –Nğ.; Yeniköy *Ceyhan –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.) **2.** Öfkeden haykırmak. (–Ky.)

höğürtlek (I) Çok böğüren öküz. (*Mut ve köyleri –İç.)

höğürtlek (II) [→ **hömürtlek** (I) **-1**]

höğüş (I) Yaş ağaç. (*Çivril –Dz.)

höğüş (II) Kılçığı temizlenmeyen fasulyeden yapılan yemek. (Kavak *Yeşilova –Brd.)

hökçe [**hükçe**] Sokak. (–Dy.)

[**hükçe**]: (–Dy.)

hökçümek Saldırmaya hazırlanmak. (–Krş.)

höke (I) Kibirli, ukala. (*Emirdağ –Af.; Hortu *Ereğli, Uğurlu *Ermenek –Kn.)

höke (II) Aşçı. (Belönü –Isp.; Ortaviran –Kn.)

hökeç Kabarık, toplanmış. (*Safranbolu –Zn.)

hökel (I) Anlayışı kıt olan. (Sarıkavak, Karatepe –Es.)

hökel (II) [→ **hökelek** (I)]

hökel (III) Baş ağrısı ile başlayan nezle hastalığı. (Ergenuşağı *Kozan –Ada.)

hökel (IV) Sığır. (Çepniler –Ba.)

hökelek (I) [**hokelek, hökel** (II), **höykelek**] Büyüklük, çalım, kurum, gösteriş. (*Dinar –Af.; Örkenez *Yalvaç –Isp.; –Kü.; –Ks.; –Çkr.; Zagala *Ezine, Heniske, Sarayözü, *Merzifon –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Sv.; Kuyumcu, Karamara, *Akdağmadeni, –Yz.; –Ank.; *Bünyan, *İncesu, Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; *Bor –Nğ.; Bolay *Hadım –Kn.; *Mut ve köyleri, *Tarsus, *Silifke ve köyleri –İç.)

[**hokelek**]: (–Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sn.; –Ama.)

[**hökel** (II)]: (*Çarşamba –Sm.)

[**höykelek**]: (*Gürün –Sv.)

hökelek (II) Çobanların kullandıkları ucu topuzlu değnek, sopa. (Varyanlı –Mr.; *Kozan –Ada. ve köyleri)

hökelekli [**hökerekli, höklekli, hönkürekli, höykerekli**] **1.** Çalımlı, gösterişli (kimse). (Körküler *Yalvaç –Isp.; *Gediz –Kü.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Kavak, *Terme –Sm.; Zana –Ama.; –To.; *Gürün –Sv.; –Yz.; *Beypazarı, Ahırlı, –Ank.; *İncesu, *Bünyan –Ky.;–Nş.; *Bor –Nğ.; Dere, Morcalı *Karaman, *Ermenek, *Akşehir, –Kn.; Malya *Mut, Tozkovan *Gülnar –İç.)

[**hökerekli**]: (–Kü.; –Çkr.)

[**höklekli**]: (*Çarşamba –Sm.)

[**hönkürekli**]: (*Çal –Dz.)

[**höykerekli**]: (Çöplü *Çivril –Dz.) **2.** İri yapılı. (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Sungurlu –Çr.; Köşker –Krş.) **3.** Düzgün kılıklı. (*Merzifon –Ama.; –Yz.) **4.** Ağırbaşlı, olgun (kimse). (Gökçesulu –Bo.) **5.** Boyu bosu yerinde olan (adam için). (–Çr.; –Ama.) **6.** Etine dolgun (kimse). (–Ama.)

hökena Kabadayı. (Maksutlu *Şarkışla –Sv.)

hökerekli [→ **hökelekli -1**]

hökkem Geveze. (–Uş.)

hökki Kibirli, kendini beğenen. (–Yz.)

höklekli [→ **hökelekli -1**]

höküç Değnek. (Kerem *Burhaniye –Ba.; Boynuyoğun –Ada.)

hökünmek [**höykürmek -6**] **1.** Konuşmak. (*Kaş –Ant.) **2.** Yalvarmak. (*Develi –Ky.) **3.** Bir kimsenin konuşmasını taklit ederek alay etmek. (*Sarıkavak –Es.; –Sv. ve çevresi)

[**höykürmek -6**]: (Çayıralan –Yz.)

hökürmek (I) Maya çoğaltmak. (*Sungurlu –Çr.)

hökürmek (II) Söylev vermek: *Partililer meydanlarda hökürmesini çok severler.* (–Sv.)

höküt **1.** Eğer, şayet. (–Kn. ve köyleri) **2.** Kesin: *Höküt söz verdin mi?* (Boyalı –Kn.)

höl (I) **1.** Az ıslaklık: *Buğdaya höl değmiş.* (*Safranbolu –Zn.; –Ur.; –Gaz.; *Antakya –Hat.; *Gürün –Sv.) **2.** Yaş (toprak, çamaşır vb. şeyler için). (Sarıca *Gölköy, –Or.; –Gr.; Harşıt ve köyleri, Kürtü *Torul, –Gm.; *Pazarcık –Mr.; –Ank.)

höl (II) **1.** Sürülmeye, ekilmeye hazır duruma gelmiş tavlı toprak. (–Ezc.; Deliktaş *Kangal –Sv.) **2.** [→ **höllük** (I) **-1**]

höl (III) Tavukların altına fol olarak konulan yumurta biçimindeki lüle taşı. (Tokat –Es.)

höl (IV) Çocuk pisliği. (–To.)

hölbük Tek ya da çift saplı küçük yoğurt çömleği. (Gölmarmara *Akhisar –Mn.)

höldür (I) Sakat. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

höldür (II) Delik, yarık. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.)

höldüremek Zayıflıktan gözler çukura kaçmak. (–Sm.)

höldürevik Çok bağıran (kimse). (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

höle [**höllene**] Şöyle, böyle: *Höle tut.* (Eziler, *Güney, *Buldan –Dz.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; Çavuşbucağı, İmamuşağı *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; –Tk.) [**höllene**] : (Babadağ *Sarayköy –Dz.)

hölebeş Hekimlikte kullanılan hodan bitkisinin tomurcukları. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hölek [**höbelek** (I)] Bostan ve bağlara çalı çırpıdan yapılan bekçi kulübesi. (*Bayburt –Gm.) [**höbelek** (I)]: (–Kr.)

höleke Aşık kemiği. (Akçalar *Seydişehir –Kn.)

hölemez (I) Mısır unundan yapılan pasta. (Yakademirciler, Hacıkadı *Devrek –Zn.)

hölemez (II) [**hölmez**] Mavi çiçekleri ve sedefe benzeyen yaprakları olan, beyaz renkli deve dikeni bitkisi. (Pertek –El.; Suboğaz –Gaz.) [**hölmez**]: (Taşpınar *Aksaray–Nğ.)

hölemezlik Hölemez denilen dikenli bitkinin çok olduğu tarla. (*Genç –Bn.)

hölerak Şöyle, öylece, şu biçimde. (Hurma *Silifke –İç.)

höllöpürdek Düzensiz bir şekilde, saygısızca. (–Çr.)

hölicik Şişkinlik, kabarıklık, çıkıntı. (–Dy.)

höllek Küçük kavun, karpuz. (*Sarıkavak –Es.)

höllemek (I) Bağırarak bir şeyin üzerine yürüyüp ürkütmek. (–Ky.)

höllemek (II) Yuvarlamak. (*Sarıkavak –Es.)

höllen Salıncak. (–Ada. ve köyleri)

höllenbeç Sulanmış, cıvık şey: *Yağmur yağa yağa sokaklarda çamurlar höllenbeç oldu.* (–Çr.)

höllene [→ **höle**]

höllük (I) [**höl** (II) **-2**] **1.** Kundak çocuklarının altına konulan elenmiş ince toprak. (*Sungurlu –Çr.; –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Erbaa, Çilehane *Reşadiye, *Zile, Karkıncık

*Artova –To.; Mavrangel, Uluşiran *Şiran –Gm.; –Kr. ve köyleri; *Hasankale, –Ezm.; Cenciğe, *Kemah, Haşhaşı, *Kemaliye –Ezc.; Kesirik –El.; –Ur.; *Kilis, –Gaz.; *Elbistan –Mr.; Maksutlu *Şarkışla, *Zara, Yukarıkale *Koyulhisar, İğdeli *Gemerek –Sv.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı, Tacın –Ky.)

[**höl** (II) **-2**]: (Gavurdağı Yörükleri *Osmaniye –Ada.)

2. Toprak. (*Kemaliye –Ezc.) **3.** Bir çeşit killi toprak. (–Sv.)

höllük (II) Uzun boylu: *Ali ağanın oğlu ne de höllük olmuş.* (–Kn.)

höllük (III) Tuzluk. (–Sv.)

höllük (IV) Fazla karda yolları belirtmek için yol kenarlarına dökülen taş yığınları. (–Ml.)

höllük (V) Kaydırak oyununda taşın konulduğu çukur. (*Bor –Ng.)

höllük höllük İyice sürülmüş, işlenmiş (tarla için). (Haşhaşı –Ezc.)

höllüklemek Çocuğu kundaklamak. (Sarılar *Avanos –Ns.)

höllüklenmek Tavuk eşinmek. (*Hozat –Tn.)

höllüm (I) [**höllüş**] **1.** Vücutça gelişmiş fakat geri zekâlı (kimse). (–Çr.; –Kn.) **2.** Düzensiz ve yırtık pırtık giyinen (kimse). (*Çerkeş –Çkr.; –Çr.)

[**höllüş**]: (Yüksek *Çarşamba –Sm.)

3. Bol elbise giyerek şişman görünen (kimse). (*Kurşunlu –Çkr.)

höllüm (II) Hörgüç. (–Brs. ve köyleri)

höllüm höllüm Yorgun, düşünceli, sallanarak (yürümek için). (*Düzce –Bo.)

höllüş [→ **höllüm** (I) **-2**]

höllü toprak Yaş, nemli toprak. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hölmez [→ **hölemez** (II)]

hölpek Bol. (Kargı *Tosya –Ks.)

hölpük biçimi bozulmuş, yumuşamış pörsümüş (şey için). (*Tirebolu –Gr.)

hölsek Derbeder, sünepe. (–Or.)

hölsümek Kırılıp dökülmek. (–Or.)

hölül Kavgacı, herkese çatan (kimse). (*Bünyan –Ky.)

hölümek (I) [**hölütmek, hülümek**] **1.** Islanmak. (Karadere –Sk.; *Ünye, Yavadı, Yeveli *Mesudiye, Uzunmusa –Or.; *Görele –Gr. ve köyleri; Araz *Vakfıkebir –Tr.) **2.** Islatmak. (Yavadı, Yeveli *Mesudiye –Or.; *Göksun –Mr.; *Kadirli, *Kozan, *Bahçe –Ada.)

[**hölütmek**]: (Lohan –Gaz.; Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.; Karlıca *Boğazlıyan –Yz.)

[**hülümek**]: (Şehli, Piraziz –Gr.; Şambayatı *Osmaniye –Ada.)

3. Meyve durmaktan çok yumuşamak. (*Niksar –To.)

hölümek (II) Suyla ıslatılmış pamuk tohumunu toprağa sürtüp ufalayarak ekilecek duruma getirmek. (Boynuyoğun –Ada.)

hölümek (III) Çekirdek. (Kerem *Burhaniye –Ba.)

hölüp Geniş ağızlı, iki kulplu küçük yağ kabı. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hölütmek [→ **hölümek** (I) **-2**]

hömbe Bir çeşit çörek. (Boyalık *Ermenek –Kn.)

hömbeç Su çevirisi. (*Simav –Kü.)

hömbek 1. Bir çocuk oyunu olup, halka biçiminde oturan çocuklardan ikisi ortaya çıkarak bazı hareketler yaparlar. Halkadaki çocuklarda onları taklit ederler. (*İnebolu

–Ks.) **2.** Birbirinin üstünden atlayarak oynanılan bir çeşit oyun, birdirbir. (Ağırnas, –Ky.)

hömbeles Mersin bitkisi ve meyvesi. (–Ist.; *Antakya ve köyleri –Hat.)

hömbeşik 1. Herkesin yiyecek getirerek yaptığı yemekli toplantı. (*Pınarbaşı –Ky.) **2.** Özel toplantı. (*Develi –Ky.)

hömbük [**hömmük**] Kambur. (*Antakya ve köyleri –Hat.)
[**hömmük**]: (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hömbül (I) Mısır kavurmaya yarayan kap. (–Brs.)

hömbül (II) Tembel (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hömbül hömbül yürümek [**höngül höngül yürümek**] İri kimseler, deve gibi yürümek. (–Çr.)
[**höngül höngül yürümek**]: (Bildis *Zile –To.)

höme (I) [→ **heme** (II)]

höme (II) [**hömek**] Küme, birikinti. (Bahattin *Ulubey –Or.)
[**hömek**]: (Bahattin *Ulubey –Or.; –Gaz.)

hömece [**hömücük, höncü**] Umacı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[**hömücük**]: (*Merzifon ve köyleri –Ama.)
[**höncü**]: (–Gaz.)

hömek [→ **höme** (II)]

hömelmek [**hömermek -1, hömkürmek, hövkürmek, hümürmek** (I)] **1.** Birisine kızarak saldırmaya hazırlanmak. (*Çeşme –İz.; Hacıhamza –Çr.; *Merzifon –Ama.; Obruk –Gm.; Çiftlik *Kalecik –Ank.)
[**hömermek -1**]: (Sungur, İncirli –Yz.; *Bozkır –Kn.)
[**hömkürmek**]: (*Merzifon –Ama.)
[**hövkürmek**]: (*Merzifon –Ama.)
[**hümürmek** (I)]: (Şıhlar *Ulubey –Or.)
2. [→ **hümermek**]

hömere Cadı kadın. (Cemele –Krş.)

hömermek 1. [→ **hömelmek -1**] **2.** [→ **hümermek**] **3.** Hiddetlenmek, kabadayılık taslamak. (*Yalvaç –Isp.; Kavşıt *Sungurlu –Çr.; Nar –Nş.; –Yz.; Bahçeli *Bor, –Nğ.) **4.** Israr etmek. (Oyaca *Haymana –Ank.) **5.** Şımarmak. (Karakız –Yz.; Genezin *Avanos –Nş.)

hömkürmek [→ **hömelmek -1**]

hömlemek 1. Kalabalık birden harekete geçmek. (–Sm.) **2.** Köpek havlayarak saldırmak. (–To.)

hömmük [→ **hömbük**]

hömpülmek Ayı bağırmak. (*Orhaneli –Brs.)

hömsek Yaşı geçkin kadın. (–Ks. ve çevresi)

hömsül Ahmak, aptal. (Kerem *Burhaniye –Ba.; *Kozan –Ada.)

hömücük [→ **hömece**]

hömük Torun. (*Ünye –Or.)

hömülmek Çorba, çay gibi şeyleri ses çıkartarak içmek. (–Ky.)

hömürmek Bir şeyi yiyip tüketmek, sömürmek: *Osman sofrada ne varsa hömürdü.* (Sarıkavak –Es.; Lohan –Gaz.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

hömürtlek (I) [**höğürtlek** (II), **hümürtlek** (I)] **1.** Gırtlak. (*Çal, Çöplü, Çıtak *Çivril –Dz.; Kızılcaören –Kü.; –Es. ve köyleri; *Bor –Nğ.)
[**höğürtlek** (II)]: (Kerem *Burhaniye –Ba.; Doğanbey –Kn.)
[**hümürtlek** (I)]: (Nudra *Şarkîkaraağaç, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; *Karaman, Zıvarık, –Kn.; Masara *Mut –İç.)

2. Kulak memesi. (*Develi –Ky.) **3.** Burun direği. (*Kozan –Ada.)

hömürtlek (II) Bağ budanırken kütükte bırakılan çubuk. (Burhan *Karaman –Kn.)

höncü [→ **hömece**]

hönçe Şişman, hantal. (–Ks. ve çevresi)

höndelek Böbrek. (Olus –Ama.)

höndül İşe yaramayan (kimse). (–El.; –Ml.)

höndüllenmek Gururlanmak. (–Gaz.)

höndürlü Zorlu, öfkeli. (Arıl –Gaz.)

höne Ora, şura, karşı: *Bir de hönedeki dükkana soralım.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

höngere Raf, sergen. (–Uş.)

höngül (I) **1.** Patates. (Oğmaca –Or.; –Ml.) **2.** Yerelması. (–Or.) **3.** Pancar. (Kargı *Tosya –Ks.; *Şarkışla –Sv.; –Ky.) **4.** Şalgam. (*Ünye –Or.; Piraziz *Bulancak –Gr.; Gölköy –Ank.)

höngül (II) Deve. (*Gerede –Bo.)

höngül höngül yürümek [→ **hömbül hömbül yürümek**]

höngüre 1. Oraya: *Çuvalı höngüre bırak.* (*Çivril –Dz.) **2.** [→ **hoñgüre**]

hönkeri Gururlu. (*Emirdağ –Af.)

hönkürdemek İçini çeke çeke ağlamak. (Barla *Eğridir –Isp.)

hönkürekli [→ **hökelekli -1**]

hönkürmek 1. Hıçkırarak ağlamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Çanıllı *Ayaş –Ank.) **2.** Sığır kan gördüğü zaman ses çıkarmak, böğürmek. (*Doğubeyazıt –Ağ.)

höntüldemek İyi yürüyememek. (–Bo.)

hönü Orası. (*Kaş ve çevresi –Ant.)

hönük (I) Tembel. (*Ünye –Or.)

hönük (II) Ilık su. (–Isp.)

hönüt Soğukkanlı (kimse). (Sarıkızlı *Kalecik –Ank.)

höpenk Tandır bacasının kapağı. (–Ezm.)

höpkürmek Bağırarak birinin üzerine yürümek. (–Sv.)

höppü Söğüt dalından yapılan düdük. (*İskilip –Çr.)

höpücük Arka. (–Mr.)

höpületmek Suyu yudum yudum içmek. (Karkıncık *Artova –To.)

höpürdüm [→ **hörtüm** (I)]

höpürtmek Çabuk çabuk yemek. (–Ank.)

hör 1. Kalın pamuk ipliği. (*Bahçe –Ada.) **2.** Kıl iplik. (Şekeroba –Mr.)

hörbü Küçük kaval. (İçdedeler *Geyve –Sk.)

hörç (I) [**hörüç**] **1.** Piramit biçimindeki toprak ya da taş yığını. (Yapıntı *Mut –İç.)

[**hörüç**]: (*Mersin ve köyleri –İç.) **2.** Kayanın ya da tepenin yüksek yeri. (Emirler *Mersin –İç.)

hörç (II) Karısını şart ederek boşayan bir kimsenin tekrar karısını alabilmesi için kadının bir başkası ile evlenmesi. (–Rz.)

hörçümlemek Usta işini iyi yapamamak. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)

hördele İriyarı, iri kemikli (kimse). (*Bor –Ng.)

hördellek Sırık. (Kerem *Burhaniye –Ba.)

hördemsiz 1. Düzensiz, beceriksiz. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Ky.) **2.** Tedbirsiz. (–Ky.)

hördümek Bir şeyi bölmek, parçalamak. (*Gerze –Sn.)

hördürmek Ördürmek. (Karakoyunlu *Iğdır –Kr.)

höre (I) Onbeş yirmi santimetre boyundaki sopalarla oynanan bir çeşit oyun. (Telin *Gürün –Sv.)

höre (II) [**höce**] Küçük. (*Ereğli –Zn.) [**höce**]: (–Ba.)

hörege Çocuk muşambası. (–Ur.)

hörek (I) Büyük aşık kemiği. (*Taşköprü –Ks.)

hörek (II) Yemek. (Bakû, Azerbeycan)

höreke (I) İri ve yakışıksız (kimse). (Körküler *Yalvaç –Isp.; *İskilip –Çr.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Tepelice *Bozkır, *Ermenek –Kn.; –Ant.)

höreke (II) **1.** Pamuk ve yün eğirmekte kullanılan iğ. (İhsaniye *İnegöl –Brs.; Kırka –Es.; *İskilip –Çr.; *Bor –Nğ.; Kürkçüler –Ada.) **2.** Bükülerek iplik yapılacak yapağının konulduğu uzun saplı, ucu çatallı ağaç. (*Ezine –Çkl.; Çukurhisar *Söğüt –Bil.) **3.** Yün tarağı, öreke. (–Ama.)

höreke (III) Ağaç ya da saçtan yapılmış su kovası. (*Ceyhan –Ada.)

hörelemek [→ **hörelenmek**]

höreleñ höreleñ Sürü sürü, posta posta. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hörelenmek [**hörelemek, hörlemek** (I) **-1**] Üzerine atılmak, saldırmak. (–Or. ve köyleri; *Tirebolu ve köyleri –Gr.; Havsu *Kelkit, Uluşiran *Şiran –Gm.; Tekerahma *Gürün, Tutmaç –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Ayvagediği *Mersin –İç.)
[**hörelemek**]: (Bayadı –Or.)
[**hörlemek** (I) **-1**]: (Çamova *Divriği, *Gürün, –Sv.; –Ky. ve köyleri)

hörelep Görünüşü korku veren (kimse). (Bahattin *Ulubey –Or.)

hörenk Su borusu, su künkü. (*Bor, –Nğ.)

hörf Korku. (*Bor –Nğ.; *Ilgın –Kn.)

hörfene Ortaklaşa toplanılan para ya da getirilen yemekle yapılan toplantı: *Hörfeneli bir gazoz içelim mi?* (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hörflenmek Korkmak. (*Bor –Nğ.)

hörflü Korkunç. (*Bor –Nğ.)

hörgelek Cahil grubu. (Uzunmusa –Or.)

hörhör Bağırarak konuşan. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hörkuç [→ **hörküç** (I)]

hörkuşlenmek Şişmanlamak. (*Sorgun –Yz.)

hörküç (I) [**hörkuç**] Hörgüç. (İğdecik, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Balkanda *Beyşehir –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**hörkuç**]: (İncekum *Silifke –İç.)

hörküç (II) Kalın halat. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

hörküçlemek Duvarın üzerini kerpiçle ya da taşla balık sırtı gibi örmek. (*Bor –Nğ.)

hörküldetmek [→ **hörpüldetmek**]

hörkül hörkül Bir şeyi çabuk çabuk ve ses çıkartarak yemeyi, içmeyi anlatır. (Dallıca *Nazilli –Ay.)

hörle Mercimeğe benzer bir çeşit yiyecek. (–Çkr.)

hörlek (I) Bağırıp çağıran, gürültücü (kimse). (Sarıca *Gölköy –Or.; Deliktaş *Kangal –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Mezitli *Mersin –İç.)

hörlek (II) Bilye. (*Sandıklı –Af.)

hörlek (III) İshal. (–Çr.)

hörlemek (I) **1.** [→ **hörelenmek**] **2.** Bağırmak: *Çoh hörleme.* (*Kurşunlu –Çkr.) **3.** Su ses çıkararak akmak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Kurşunlu –Çkr.)

hörlemek (II) İşemek (argo). (*Ağın –El.)

hörlemek (III) Yağan kar hemen erimek. (–Ks. ve çevresi)

hörleşmek Yemek gereğinden çok pişmek: *Bu yemek fazla hörleşmiş.* (*Yerköy –Yz.)

hörpetmek [→ **hörpüldetmek**]

hörplek [→ **hörtüm** (I)]

hörp olmak Islanmak, sırsıklam olmak (*Sivrihisar –Es.)

hörpüldetmek [**hörküldetmek, hörpetmek, hörpürtmek, hörtletmek**] Ses çıkararak içmek. (*Yalvaç, *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Çerçin, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Honaz, Çöplü *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Simav –Kü.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Merzifon –Ama.; *Bor –Nğ.; *Ermenek, *Karaman –Kn.; Kapıbakkal *Tarsus –Ada.; *Anamur –İç.; *Korkuteli, *Elmalı ve köyleri –Ant.; Paşalı *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[**hörküldetmek**]: (Dallıca *Nazilli –Ay.)

[**hörpetmek**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Eskihüyük *Şarkışla –Sv.)

[**hörpürtmek**]: (*Ünye –Or.)

[**hörtletmek**]: (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hörpülmek Dikleşmek, diken diken olmak: *Tüylerim hörpüldü.* (*Bodrum –Mğ.)

hörpüm [→ **hörtüm** (I)]

hörpümek Gevşemek, bollanmak. (–Ks.; *Tirebolu –Gr.)

hörpürtmek [→ **hörpüldetmek**]

hörpüt Çok kalın: *Bu eğirdiğin iplik çok hörpüt.* (Çakallı –Ada.)

hörre Un kavurması. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hörrük Övüngen (kimse). (Afşar aşireti, Pazaröre *Pınarbaşı –Ky.)

hörsemek [→ **hörzemek**]

hörsetmek Masuradaki ya da yumak halindeki ipliği dolaştırmak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hört etmek Sözünü geri almak, dönmek. (Arıl –Gaz.)

hörthört Bağ çırpısı. (*Çermik –Dy.; –El.)

hörtle Sulu çamur. (Marınca *Merzifon –Ama.)

hörtlek (I) [→ **hörtüm** (I)]

hörtlek (II) Gözü dışarıya fırlamış, patlak gözlü (kimse). (Dudaş *Söğüt –Bil.; Sarıkavak –Es.)

hörtlek (III) Süt mısırı. (–Sn.)

hörtlemek Göz dışarı fırlamak: *Ahmet'in gözüne bir yumruk geldi, gözü hörtledi.* (–Çkr.; *Tirebolu –Gr.)

hörtlenbeç Yollardaki çukurlar. (Aşağıılıca –Es.)

hörtletmek [→ **hörpüldetmek**]

hörtleyim [→ **hörtüm** (I)]

hörtlü [→ **hortlu**]

hörtlük [→ **hörtüm** (I)]

hörtmek Soğanın tohuma kaçan kısmı. (–Mr.)

hörtük 1. Yara (ilenç olarak kullanılır). (–Mr. ve çevresi; Haliliye *Ceyhan –Ada.) **2.** [→ **hüdük** (II)]

hörtükmek [**höytüklemek**] Hayvan ürkmek. (Ayvalı, *Sivrihisar –Es.)

[**höytüklemek**]: (Kuzuculu *Dörtyol –Hat.)

hörtüm (I) [**höpürdüm, hörplek, hörpüm, hörtlek** (I), **hörtleyim, hörtlük, hörtün**] Yudum. (*Merzifon

ve köyleri –Ama.; *Niksar –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Koyulhisar, Tutmaç, Karaözü *Gemerek –Sv.)

[höpürdüm]: (–Nğ.)

[hörplek]: (*Savaştepe –Ba.)

[hörpüm]: (Çöplü *Çivril, –Dz.; Tokat –Es.; *Akyazı –Sk.; *Sungurlu, *İskilip –Çr.)

[hörtlek (I)]: (Alaçam *Bafra –Sm.)

[hörtleyim]: (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

[hörtlük]: (–Sn.)

[hörtün]: (–Or.)

hörtüm (II) Cinsel istek. (*Kilis –Gaz.)

hörtün [→ **hörtüm** (I)]

hörüç [→ **hörç** (I) **-1**]

hörüḫ [→ **hörük** (II)]

hörük (I) Öküz arabalarında birinci çift öküzlerin önüne koşulan yardımcı öküz. (*Çıldır, *Arpaçay –Kr.)

hörük (II) [**hörüḫ**] Saç örgüsü. (*Eyüp –Ist.; *Erciş –Vn.)

[hörüḫ]:(Koyundere *Ahıska –Kr.)

hörük (III) [→ **höyük -1**]

hörük (IV) At, eşek gibi hayvanların ayaklarını bağlamaya yarayan araç. (Yeniköy –Ba.)

hörüklemek Tepeleme doldurmak, yığmak. (Tokat –Es.; *Sungurlu, –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –To.)

hörüklü [**hürüklü**] Çok dolu, yığılı. (*Sivrihisar, Tokat –Es.; Çıkrık *Mecitözü –Çr.; *Merzifon ve köyleri, Şehsadi *Ezinepazarı, –Ama.)

[hürüklü]: (Cumafakılı *Sorgun –Yz.)

hörül (I) Kalın pamuk ipliği. (Bekilli *Çal, Çöplü *Çivril –Dz.)

hörül (II) Bir şeye karşı olan aşırı düşkünlük. (–Ks.)

hörül (III) Beceriksiz. (Çatak *Ereğli –Zn.)

hörül hörül Çok çok, gürül gürül (akmak için). (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Ks.)

hörül hörül içmek Ses çıkararak içmek. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

hörül olmak Çok sarhoş olmak. (–Ks. ve çevresi)

hörülük Gırtlak. (*Silifke –İç.)

hörüm Yolunmuş burçak, mercimek, nohut vb. ürünlerden yapılan yığın. (Talas –Ky.)

hörümek Uykuda horlamak. (*Ünye, *Ulubey –Or.)

hörüş [**hürüş -2**] Hoşaf. (Yeniköy –Ba.)

[hürüş -2]: (Yeniköy –Ba.)

hörüşmek Öküzler bağırmak, böğürmek. (Kılbasan *Karaman –Kn.)

hörüyḫ İp. (*Iğdır –Kr.)

hörüzme Eli işe yakışmayan, işin ustası olmayan (kimse). (–Nğ.)

hörzemek [**hörsemek**] Yumak ya da makaradaki iplik gevşeyip dolaşmak. (*Merzifon –Ama.)

[hörsemek]: (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

hösbek Uyuşuk, miskin (kimse). (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

hösbermek Vücutta bir yer kabarmak. (–Ks.)

hösebe Saf, beceriksiz (kimse). (–Bo.)

höselek Asık yüzlü, sinsi, kaba (kimse). (*Düzce –Bo.)

höserlemek Örselemek, buruşturmak. (*Kozan, Araplı *Kadirli –Ada.; Aslanköy *Mersin –İç.)

hösgün Hanas balığına benzer, içi pembemsi bir çeşit tatlı su balığı. (*Adapazarı ve çevresi –Sk.)

höshös Kuyruk sokumu ve çevresi. (*Antakya –Hat.)

hös hös [hösül hösül, hösür hösür] Başı önde kös kös gitmeyi anlatır. (*Düzce –Bo.)
[**hösül hösül**]: (*Düzce –Bo.)
[**hösür hösür**]: (*Düzce –Bo.)

hösletmek Kibrit, barut gibi şeyleri yakmak. (*Buldan –Dz.)

höslü Köstebek. (Büyükkarabağ –Af.; Tokat –Es.)

hösmek [höşmek (III), hüsmek] Susmak. (–Dy.; –Gaz.; *Antakya ve köyleri –Hat.)
[**höşmek (III)**]: (–Bt.)
[**hüsmek**]: (–Ml.; –Mr.; –Ada.; Kerkük)

höst (I) [hösta] At, katır, sığır vb. hayvanları durdurma, kovalama ünlemi. (Çığrı *Dinar –Af.; Kumdanlı *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Darıveren *Acıpayam, *Çal ve köyleri –Dz.; Dallıca *Nazilli –Ay.; *Alaşehir –Mn.; *Susurluk ve çevresi, *Edremit ve çevresi, Yeniköy –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Gölpazarı –Bil.; *Sivrihisar –Es.; Bulgaristan göçmenleri *Gölcük, *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu, *Düzce, Dadıç –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri, *Taşova –Ama.; *Zile, Çilehane *Reşadiye –To.; –Or. ve köyleri; Ergan, Haşhaşı –Ezc.; Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Gemerek –Sv.; –Yz.; Güdül, Elecik, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Fakıekinciliği *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; Bahçeli, *Bor, –Nğ.; Osmaniye *Ilgın –Kn.; Tahanlı *Mersin –İç.; Güzelsu *Akseki, *Korkuteli, *Kaş, *Elmalı –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.; *Çorlu –Tk.)
[**hösta**]: (Ceylan *Lüleburgaz –Krk.)

höst (II) [höş] Sus: *Höst, beni dinle.* (*Mudanya –Brs.)
[**höş**]: (–Bt.)

hösta [→ höst (I)]

höstürük Çirkin, biçimsiz, yakışıksız. (*İskilip –Çr.)

hösül hösül [→ hös hös]

hösür (I) Yünün, ancak yular yapmaya yarayan kaba ve kıtıklı kısmı. (–Krş.; Yerkesik –Mğ.)

hösür (II) [→ höşürük -2]

hösürcü İyi dokuyamayan (kimse). (Kuyucuk –Es.)

hösür hösür [→ hös hös]

höş [→ höst (II)]

höşbek Erik, elma pekmezi. (Kuzgöl, Mengel *Gerede –Bo.)

höşdemek [→ höşlemek]

höşek 1. [→ höşşek -2] 2. [→ höşmek (I)]

höşlemek [höşdemek] Öküz ve mandaları yürütmek. (–Çr.)
[**höşdemek**]: (–Çr.)

höşmek (I) [höşek -2, höşşek -1] Deve yavrusu. (*Bor –Nğ.)
[**höşek -2**]: (Derbent –Dz.)
[**höşşek -1**]: (*Bor –Nğ.)

höşmek (II) Benzetmek, karşılaştırmak: *Höşmek gibi olmasın gadıncağızın şurasında ganser varmış.* (*Bor –Nğ.)

höşmek (III) [→ hösmek]

höşmeklendirmek Bir şeyi, bir olayı benzetiş yoluyla canlandırarak anlatmak. (*Bor –Nğ.)

höşmelim [höşmenim -1] 1. [→ höşmerim -2] 2. Yağı alınan kaymağın dibinde kalan tortu. (İslam –Isp.)

3. Mısır unundan yapılan tepsi böreği. (Kilimli, Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Kalecik –Ank.)

[höşmenim -1]: (Kilimli –Zn.)

höşmenim 1. [→ **höşmelim -3**] **2.** [→ **höşmerim -4**]

höşmer (I) **1.** Bir çeşit hamur yemeği. (Bağıllı *Eğridir –Isp.) **2.** Kavrulmuş kaymak. (Yusufça –Brd.)

höşmer (II) Fena. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

höşmeri 1. [→ **höşmerim -2**] **2.** [→ **höşmerim -3**] **3.** [→ **höşmerim -4**] **4.** Un çorbası. (Ferenge *Erbaa –To.) **5.** Nişasta ve şekerden yapılan bir çeşit tatlı. (*Ulukışla –Nğ.)

höşmerik Hoşveren denilen, ıspanağa benzer bir çeşit ottan yapılan yemek. (*Ünye –Or.)

höşmerim [hoşmerim -1, höşmelim -1, höşmenim -2, höşmeri -1, 2, 3] **1.** Et ve yumurta ile yapılan bir çeşit yemek. (–Çr.) **2.** Peynir helvası. (Hacılar –Isp.; –Ba.; *Kandıra –Kc.)

[hoşmerim -1]: (Narlıdere –Bt.)

[höşmelim -1]: (*Edremit ve çevresi –Ba.; –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.)

[höşmeri -1]: (*Bor –Nğ.)

3. Un helvası. (*Yalvaç –Isp.; *Çal –Dz.; –Kn.)

[höşmeri -2]: (–Nğ.)

4. Hamur tatlısı. (Tepeköy *Torbalı –İz.; *Karamürsel –Kc.; *Merzifon –Ama.; Elecik *Kalecik, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; *Bodrum, *Milas, *Yatağan –Mğ.)

[höşmenim -2]: (*Kalecik –Ank.)

[höşmeri -3]: (Elecik *Kalecik –Ank.)

5. Kaymak ve undan yapılan bir çeşit tatlı. (Keskin –Es.; Ağlı *Küre –Ks.; *Güdül, Sirkeli *Çubuk –Ank.; –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **6.** Kavrulmuş un ve kıyma ile yapılan pelte şeklinde bir çeşit yemek. (–Sm.; *Zile –To.) **7.** Sade yağ ile un kavrularak yapılan bir çeşit yiyecek. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

höşşek [höşek -1] 1. [→ **höşmek** (I)] **2.** Yaban kedisine benzer sivri kulaklı, diş ve tırnakları keskin, yırtıcı bir hayvan, vaşak. (Armudan –Ezc.)

[höşek -1]: (–Nğ.)

höştürü Kalabalık içine karışmayan çekingen (kimse). (Boyalı –Kn.)

höşük (I) Yaşlı kadın. (–Çkr.)

höşük (II) **1.** Kuraklıktan yanmış, küçük kalmış mısır koçanı. (*Ulubey –Or.) **2.** Buruşmuş meyve. (–Çkr.)

höşük (III) Saçma sapan söz. (Ladik *Niksar –To.)

höşül 1. Suyu alınmış meyvenin posası. (Şeyhler *Ulubey, Danışman *Fatsa, Bayadı –Or.) **2.** Un bulamacı. (*Çıldır, *Arpaçay –Kr.)

höşül olmak Yemek çok pişerek ezilip birbirine karışmak. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

höşümlenmek Kuruntu yapmak, kuşkulanmak: *Gece eve giderken höşümlendim.* (Deveci –Ama.; *Elmadağ –Ank.; Yerkesik –Mğ.)

höşür 1. Uçurum. (Narlıdere –İz.; Büyükteflek –Krş.) **2.** İnişli çıkışlı, engebeli yer. (Topaç –Yz.) **3.** Sık çalılık. (Önsen, Marabus *Elbistan –Mr.)

höşür höşür Kaynayan suyun çıkardığı sesi anlatır. (Yassıören –Isp.)

höşürük [**hösür** (II), **hötüm** (I) **-2**] **1.** Çocukların baş, kulak ve sırtlarında çıkan sulu sivilce. (Dombaylı *Salihli –Mn.; *Taşköprü –Ks.) **2.** Zayıf, cılız çocuk. (*İskilip –Çr.)
[**hösür** (II)]: (*Kula –Mn.)
[**hötüm** (I) **-2**]: (–Yz.)

höşürüm Kayalardan hızla akan suyun açtığı gedik. (Genezin *Avanos –Nş.)

höte Öte, biraz ileri, o taraf. (Tokat, Bozan –Es.; *Kaş ve çevresi –Ant.)

hötelek (I) Mısır koçanı. (Burunkaya –Zn.)

hötelek (II) **1.** Kaba ve somurtkan (kimse). (*Düzce –Bo.) **2.** [→ **hötlek**]

höt hötlemek Azarlamak. (–Çr.)

hötlek [**hötelek** (II) **-2**] Korkak. (–Nğ. ve çevresi)
[**hötelek** (II) **-2**]: (–Nğ.)

hötlemek İplik yumağını dolaştırmak, bozmak. (Yenimüslüman *Zile –To.)

hötmür Sabırsız ve kendi bildiğini yapan. (Bahattin *Ulubey –Or.)

höttemen Zayıf, cılız. (Himmetoğlu –Zn.)

höttük (I) Gırtlak. (*Beypazarı –Ank.)

höttük (II) İlenç olarak kullanılır: *Canında höttük çıka.* (Darende –Sv.)

höttüklemek Eşarbı başa enseden bağlayıp uçlarını sarkıtmak. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

höttüldek Kabasaba yürüyen (kimse). (–Bo.)

hötük Yadırganan, yabansı. (–Yz.)

hötüm (I) [**hötümen, hötürüm, hutum**] **1.** Kötürüm. (–Çr.; –Ml.; Marabuz *Afşin –Mr.)
[**hötümen**]: (Nadire *Ermenek –Kn.)
[**hötürüm**]: (Nişanit *Afşin –Mr.)
[**hutum**]: (Köşker –Krş.)
2. [→ **höşürük -2**]

hötüm (II) Yara. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hötümen [→ **hötüm** (I) **-1**]

hötürmek [**hötürük olmak**] Sürgün, isal olmak. (–Çkl.; *İskilip –Çr.; –To. ve köyleri; *Koyulhisar –Sv.)
[**hötürük olmak**]: (*Zile –To.)

hötürük **1.** Sürgün, isal. (*Merzifon –Ama.; Danışman *Fatsa –Or.; –Sv.; *Pınarbaşı –Ky.) **2.** Sürgün, isal olmuş kimse. (*Merzifon –Ama.)

hötürük olmak [→ **hötürmek**]

hötürüm [→ **hötüm** (I) **-1**]

höüldemek **1.** Akmak. (–Sv.) **2.** Saldırmak. (–Sv.)

höültü **1.** Su akıntısı. (–Sv.) **2.** İnsan topluluğunun akar gibi gelmesi. (–Sv.)

höveç **1.** Yaşına girmiş enenmiş erkek koyun. (Ciye *Tosya –Ks.) **2.** Üç yaşında erkek koyun. (–To.)

hövelmek Bükülmek, eğrilmek: *Tencerenin dibi hövelmiş.* (–Sm.)

hövkürmek [→ **hömelmek**]

hövül hövül (I) Elbisenin bol olmasını belirtir. (–Ks. ve çevresi)

hövül hövül (II) Koşa koşa. (–Ama.)

höyke Dağ ve tepelerin yüksek yerlerindeki düzlükler: *Höykede seni beklerim.* (Davulku *Hekimhan –Ml.)

höykelek [→ **hökelek** (I)]

höykerekli [→ **hökelekli -1**]

höykünmek Söylemek. (*Tefenni –Brd.)

höykürmek [**hüykürmek**] **1.** Heyecanlı heyecanlı ve bağırarak konuşmak. (Karabüzey *Araç –Ks.) **2.** [→ **heykirmek** (II) **-1**] **3.** [→ **heykirmek**

(II) **-2**] **4.** İnsan coşmak. (–Ks.) **5.** Tarikattaki kimseler dua ederken kendilerinden geçerek bağrışmak. (*Çivril –Dz.; –Sn.; Şabanözü *Polatlı –Ank.; *Bor –Nğ.; –Kn.)
[**hüykürmek**]: (–Ks.; Yeniköy *Osmaniye –Ada.)
6. [→ **hökünmek -3**]

höyle Öyle, o şekilde. (*Silifke ve köyleri –İç.)

höytüklemek [→ **hörtükmek**]

höyük (I) [**hörük** (III), **höyyük, hürük, hüyük -1**] **1.** Toprak yığını, tepecik. (Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Urla –İz.; Yeniköy –Ba.; Bulgaristan göçmenleri, Yuvacık, *Akyazı ve çevresi –Sk.; –Çr.; *Zile –To.; –Vn.; –Ml.; –Gaz.; Ahırlı –Ank.; *Bünyan, –Ky.; *Avanos –Nş.; *Koyulhisar –Sv.; *Bor, –Nğ.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; Kınık, Ören, Seki *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**hörük** (III)]: (Tokat –Es.; –Çr.; Sarayözü *Ezine, *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Şarkışla ve çevresi –Sv.; –Yz.; –Ank.)
[**höyyük**]: (*Anamur –İç.)
[**hürük**]: (Eskihüyük *Şarkışla –Sv.; –Yz.)
[**hüyük -1**]: (Körküler *Yalvaç, *Gelendost, *Eğridir ve köyleri –Isp.; –İz.; Tokat, Bozan –Es.; Dümeli –Çkr.; Ortaköy *Mecitözü, Hacıhamza *Osmancık, Maksutlu –Çr.; *Birecik –Ur.; *Kilis, –Gaz.; Önsen, *Afşin ve köyleri –Mr.; –Sv.; Gürcü *Kızılcahamam –Ank.; *Bor –Nğ.; Emirgazi *Bozkır –Kn.; Kürkçüler, Toprakkale *Osmaniye, İncirlik, Çakallı, Yolgeçen –Ada.; Masara *Mut –İç.; Paşalı *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
2. İki tepe arasındaki alçak yer. (Yazlıbahçe *Bulancak –Gr.) **3.** İki tarla arasına, sınırı belirtmek için yapılan işaret. (*Kilis –Gaz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Ky.)

höyük (II) Bostan bahçe ya da dağ tepelerine hayvanları ürkütmek için yapılan korkuluk. (Parsa –İz.; Satmazlı *Şile –Ist.; –Mr.; –Sv.)

höyüklemek (I) Küçük tepeler üzerinden çevreyi seyretmek, gözetlemek. (Şıhlar *Ulubey –Or.; Çamova *Divriği –Sv.)

höyüklemek (II) Taşları üst üste yığmak. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

höyüklemek (III) [**hüyükmek**] Ansızın korkmak. (*Çerkeş –Çkr.; Dadağı –Ky.)
[**hüyükmek**]: (*İskilip –Çr.; Efsun *Elbistan –Mr.)

höyürmek Bağırmak. (Irgıllı *Çivril –Dz.)

höyürtlek Bir iş yapamadığı halde yapıyormuş gibi görünen. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

höyüş Yaş: *Höyüş odun yanar mı?* (Karapapaklar, Selim *Sarıkamış –Kr.)

höyyük [→ **höyük** (I) **-1**]

hözek (I) At arabalarında arka kısmı ön kısma bağlayan parça. (*Merzifon –Ama.)

hözek (II) Mısır koçanı. (Ovasaray –Çr.)

hözen Geçimsiz, dirliksiz (kimse). (*Çerkeş –Çkr.)

hözmür [**hazmur, hormuz, hozmur** (I) **-2**] Patates. (Ağlı *Küre, *Cide –Ks.)
[**hazmur**]: (Aşağıkayı *Tosya –Ks.)

[**hormuz**]: (–Ks. ve çevresi)
[**hozmur** (I) **-2**]: (*Daday –Ks. ve çevresi)

hözün Hile. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hu (I) Bu, şu, o. (Senir *Keçiborlu, *Eğridir ve köyleri, Eziler, Buldan *Güney, –Isp.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Nazilli –Ay.; Karaköy *Düzce –Bo.; Ayvagediği *Mersin, Muhat, İncekum, Gülümpaşalı *Silifke, Gezende, *Gülnar –İç.; *Fethiye ve köyleri, Ahiköy –Mğ.)

hu (II) Kamış ya da çubuktan yapılan bağ ve bahçe kulübesi. (Kayı –Isp.; Söğüt –Dz.; –Çr.; Gerce *Avanos –Nş.; *Ereğli –Kn.; Kümbet *Kadirli ve köyleri, *Osmaniye –Ada.)

hu (III) Ahırda hayvan yiyeceği konulan yer, yemlik. (Bayadı, –Or.)

huanba Aksi ve ters konuşan (kimse): *Sen ne huanba insansın.* (Karkıncık *Artova –To.)

hubar [→ **hıbar**]

hubi [**hubire**] Civcivleri yiyen bir çeşit kuş. (*Karaman –Kn.)
[**hubire**]: (–Kn.)

hubire [→ **hubi**]

hubza Üvendirenin alt kısmındaki yassı demir. (Kasımlar *Eğridir –Isp.)

hucu 1. Hırsız. (Hamurcu –Ky.) **2.** İşsiz, boş gezen, serseri. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hucul Ufak taş. (Eğmir *Arapkir –Ml.)

hucun Heybe. (Rumeli göçmenleri, Kocabergos *Bandırma –Ba.)

hucusuma ketmek Serseriliğe yönelmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

huç Kof olan ceviz, fındık vb. kuru yemişler. (–Dy.)

hudak Hizmetçi. (*Kavak –Sm.)

huddem [→ **höddem**]

huddu [**huttu, hüddü**] Tek kulplu küçük çömlek. (Tepelice *Bozkır –Kn.)
[**huttu**]: (*Mustafa Kemal Paşa –Brs; –Kn. ve köyleri)
[**hüddü**]: (Kayapınar –Kn.)

hudede [→ **hüddede -1**]

hudiklenmek Gıdıklanmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr.; –Ezm.)

hudu [→ **hodu** (II)]

huduk Sosyal yaşantısı olmayan. (*Ermenek –Kn.)

hudul Engebeli topraklarda güneş görmeyen yer. (Kasımlar *Eğridir –Isp.)

hudun Yağsız sütten yapılan bir çeşit peynir. (Ağlı *Küre –Ks.)

hug [→ **hügül**]

hugar Alışkanlık, huy. (–Bt.; *Varto –Mş.)

hugul [→ **hügül**]

huğ (I) Kızgınlık, öfke. (Dallıca *Nazilli –Ay.; –Ky.)

huğ (II) Kumaşlardaki ince tüy, hav. (*Bor –Nğ.)

huğ (III) Çevresi çitle çevrilmiş ağıl. (*Ünye –Or.)

huğlamak Kulak çınlamak. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

huğlu Biçilen mısır saplarının iyice kuruması için tarlada yapılan yığın. (Aliköy *Çaycuma –Zn.)

huğmek Doldurmak, tepeleme yığmak. (Keban *Silifke, Tömük, Viranşehir *Mersin –İç.)

huğu [→ **hügül**]

huhu Bir çeşit kuş. (–Ml.)

hukar Tohumu dövülüp toz haline getirilerek çocuklara uyku vermesi için yedirilen tarakotu. (–Vn.)

hukçur Eşek. (*Küre –Ks.)
hukke Hokka. (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.)
hukmek Korkmak. (*Bozdoğan –Ay.)
huku Seslenme ünlemi (çocuk dilinde). (–Çr.)
hukul [→ **hügül**]
hū kuşu [→ **hullu kuş**]
hul (I) Sağır. (*Gürün –Sv.)
hul (II) Yeni doğan danaların konulduğu yer. (–Ezm.)
hul (III) Yaylalarda sütleri saklamak için ağaç ya da taştan yapılan kulübe. (Peterek *Yusufeli –Ar.)
hulahula Çok kalabalık. (–Mğ.)
hulak (I) Bostan kulübesi. (–Ezm.)
hulak (II) 4-5 bağlık mısır saplarından yapılan yığın. (–Tr.)
hulam Mısır koçanı. (Beşikdüzü *Vakfikebir –Tr.)
hulasa Komik, gülünç (şey). (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
huleylim [→ **haleylim**]
ḫulḫul Çene ve koltuk altında meydana gelen şiş, beze. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
hulice Güney rüzgarı, bozyel. (Satırlar *Acıpayam –Dz.)
huliki Yeşil kertenkele. (Yavuz *Şavşat –Ar.)
hulk Ruh: *Hulkum daraldı.* (Civanyaylağı *Mersin –İç.)
hulle [→ **hullik**]
hullik [**hulle**] Yaylada geçici olarak yapılan kulübe. (Küpesi –Ezc.)
[**hulle**]: (–Dz.)
hullu Ağaç dalları üzerinde oynanan bir çeşit oyun. (Fili *Biga –Çkl.)
hullu kuş [**hū kuşu, huma kuşu**] Baykuş. (*Kandıra –Kc.)
[**hū kuşu**]: (*Düzce –Bo.; Çakıralan *Havza –Sm.)
[**huma kuşu**]: (–Sm.)

hulu (I) Arabaya, çifte koşulamayacak kadar yorgun hayvan. (Çöplü *Çivril, *Çal –Dz.)
hulu (II) Değnekle oynanan bir çeşit oyun. (Satıyüzü *İskilip –Çr.)
hulu (III) Öfkeli, sinirli. (Karamanca *Simav –Kü.; Ağlı *Küre, Aşağıkayı *Tosya –Ks.)
huluca Tan yeli. (Çığrı *Dinar –Af.; İnar –Brd.; –Dz. ve köyleri)
ḫulus etmek Bir işe kendini vermek, bağlanmak. (Ersis *Yusufeli –Ar.)
huluz (I) Huysuz (hayvan ve insanlar için). (Rumeli göçmenleri –Kn.; –Ed.; Şumnu, Bulgaristan)
huluz (II) [→ **holuz** (I)]
hum [→ **hom** (I)]
huma Büyük bilye. (–Mn. ve çevresi; –Ba. ve çevresi)
humaca [→ **homça** (II)]
huma kuşu [→ **hullu kuş**]
humam Sis. (–Bt.)
humar (I) Emek vermeden, hazıra konulan şey: *Benim hiç humarım yok.* (*Osmancık –Çr.)
humar (II) Kumar. (Kesmeburun *Osmaniye –Ada.)
humarcık Bebek. (–Ama.; *Kemaliye –Ezc.)
humayın [**hımayan, humayin, humayun, hümayin, hümayun, hümuyün**] Amerikan bezi, patiska. (Uluğbey *Senirkent, Bağıllı *Eğridir –Isp.; *İskilip –Çr.; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
[**hımayan**]: (*Ermenek –Kn.)
[**humayin**]: (Çaybaşı –Dz.; Sultanhisar *Nazilli –Ay.; *Söğüt –Bil.)
[**humayun**] : (Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Bor –Nğ.; –Kn.)
[**hümayin**]: (–Ky.)

[hümayun]: (–İz. ve çevresi; *Aksaray –Kn.)
[hümayün]: (*Sındırgı –Ba.)
[hümuyün]: (–Çr.)

humayin [→ **humayın**]

humayun [→ **humayın**]

humba 1. Bodrum. (Tırnova *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Çakıllı –Rz.; Şumnu, Bulgaristan) 2. Duvarda daha çok ocak başlarında olan oyuklar: *Humbada biber kutusu var.* (Bizmişen –El.)

humbul [**humpul** (I)] Budala, miskin. (*İskilip –Çr.; *Maçka –Tr.)
[**humpul** (I)]: (–Tr. ve çevresi)

humbur Obur. (–Nğ.)

humburmak Olduğu yerde hoplamak, zıplamak. (Tekir *Silifke –İç.)

humhum Genizden ses çıkararak konuşan. (Çilehane *Reşadiye –To.; –Tr.; *Antakya –Hat.; Kerkük)

humhus Gözü doymayan. (Elekler *Elbistan –Mr.)

humı Mısır koçanı yaprağı. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

humma Aşık kemiği. (–Ama.)

humma otu Sedef otu. (Kışlacık –Ama.)

humpul (I) [→ **humbul**]

humpul (II) Altın ya da gümüşten yapılan ve saça takılan süs eşyası. (–Ml.)

humpul (III) Masa örtülerinin kenarlarındaki top püskül. (Harput –El.)

humpur Patates. (–Ada.)

humra (I) Doğuran ineğin memelerinin şişmesi şeklinde beliren hastalık. (Güneyce –Rz.)

humra (II) Anlağı yorgun ya da işlemeyen (kimse). (*Bor –Nğ.)

ḫumsumak [→ **hımsımak**]

humsuz Obur (kimse). (*Elbistan –Mr.)

humsuzluk Sabırsızlık, aç gözlülük. (*Keçiborlu ve çevresi –Isp.)

humul Ağaç kabuğundan yapılan çamaşır sepeti. (*Maçka –Tr.)

humuz (I) Pay, hisse. (Üzümlü *Fethiye –Mğ.)

humuz (II) Kin. (*Haymana –Ank.)

humzetmek Saldırmak. (Kaleboynu *Saimbeyli –Ada.)

hun (I) Küçük parça, bölüm. (–Kr.; *Ahlat –Bt.)

hun (II) Hazine. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

hun (III) Ottan, çalıçırpıdan yapılan kulübe. (*Andırın –Mr.)

huna (I) [**hunda**] Şuna, buna. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**hunda**]: (Gödene *Finike –Ant.)

huna (II) Yatak, yorgan vb. şeyler. (Yabankınık*Kızılcahamam–Ank.)

hunamaz Kıskanç. (–Ky.)

hunça Nişan töreni. (–Kr.; –Vn.)

hund İlenç olarak kullanılır: *Yeğin yanın yere gele de gerdanın hund ola.* (–Kü.)

hunda [→ **huna** (I)]

hunda bışıl olmak Paramparça olmak. (*Köyceğiz, *Fethiye –Mğ.)

hundarsız Sabırsız. (Saylan *Ünye, –Or.)

hundi Akıntılı derin havuz, kaynak. (Gülpınar *Ezine –Çkl.)

hu néci Bu da ne, bu da nesi? (Keben *Silifke –İç.)

hunek [→ **hanek -3**]

hunik Huni gibi çukur yer. (–Gm.)

hunk Günlük ağacı. (–Ezc.)

hunnacı [**hunnayıcı**] Gebe. (Kerem *Burhaniye –Ba.)
[**hunnayıcı**]: (–Ant.)

hunnayıcı [→ **hunnacı**]

hunnuk [→ **honluk**]

hunpış Sevimli. (–Md.)

huntumuş Çok yaşlı, ihtiyar. (*Polatlı –Ank.)

hunu (I) Şunu, bunu, onu. (Çığrı *Dinar –Af.; Alaeddin *Acıpayam –Dz.; İncekum *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hunu (II) **1.** Huni. (Sücüllü *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Çivril –Dz.) **2.** Su maşrapası. (Büyükkabaca *Uluborlu, Yassıören *Senirkent –Isp.; Mesken *Yatağan –Mğ.) **3.** Kutu: *Bir hunu kahve aldım.* (Honaz –Dz.; Hoca *İnegöl –Brs.)

huñür huñür Hıçkıra hıçkıra (ağlama için). (İncekum *Silifke –İç.)

hupal Bir çeşit kuş. (–Nğ. ve çevresi)

hupbak [**hoppak**] Portakal. (Salatın *Tire –İz.)

[**hoppak**]: (–Ada. ve köyleri)

ẖupbeği Peynir suyu. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

hupiya (I) Mısır koçanını örten yeşil yapraklar. (Güney *İkizdere –Rz.)

hupiya (II) Kâğıt para (mecazî anlamda). (Güney *İkizdere –Rz.)

hupkürmek Kahve, çay vb. sıcak içecekleri ses çıkararak içmek. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

hupuş etmek Bir kimseyi iyice dövmek. (*Maçka –Tr.)

hur (I) Pamuk ipliği. (Aydınlı aşireti *Ceyhan –Ada.)

hur (II) **1.** Ceviz kütüğü. (–Bo.) **2.** Daha çok ceviz ağacında olan, mobilya yapmakta kullanılan kütüklerdeki yumrular. (Darıyeri, Çele *Düzce –Bo.)

hura Şuraya, buraya, oraya. (Senir *Keçiborlu –Isp.; *Nazilli –Ay.; Karaköy *Düzce –Bo.; Gülümpaşalı *Silifke –İç.)

hurada Yıkık dökük, bozuk: *Bu binalar hep hurada olmuş oturulmaz.* (Çamova *Divriği –Sv.)

huralı Neşeli, şen. (–Mr.)

huramak Kötülemek, yermek. (*Lapseki –Çkl.)

hurant Ev halkı, aile. (–Mr.)

hurç [**huruç**] Kalın kirişin ucu ile tahta arasına konulan süslü ağaç, kama. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Atlas *Sivrihisar –Es.; *Haymana –Ank.)

[**huruç**] : (Karahoca *Haymana –Ank.)

hurçtu Tavuk taşlığı, katısı. (Kumarlar *Bayramiç –Çkl.)

hurda (I) Çapa ile eşilen toprağın ince kısmı. (–Kn.)

hurda (II) Topraktan yapılan küçük su testisi. (Ararım *Beyşehir –Kn.)

hurdalamaẖ [**hurdalamak**] Ufalamak. (Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**hurdalamak**]: (Kerkük ve çevresi)

hurdalamak [→ **hurdalamaẖ**]

hurgun Buğdaylara zarar veren bir çeşit hastalık. (*Susurluk ve çevresi –Ba.; Dodurga *Bozüyük –Bil.)

hurhura Küçük çağlayan. (Kerkük)

hurhut (I) Ezilmiş, berelenmiş şey. (*Maçka –Tr.)

hurhut (II) Yorgunluktan bitkin düşen. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

ẖurẖut etmek (I) Birini çok dövmek. (*Maçka –Tr.)

hurhut etmek (II) Parçalamak, ufalamak. (*Maçka –Tr.)

hurik **1.** Sıpa. (–Gr. ve köyleri) **2.** Tay. (*Kilis –Gaz.)

huriye [→ **hurya** (II)]

hurlavuk Keklik büyüklüğünde, boz renkli, göğsünün altı siyah bir çeşit kuş. (Bostanlar *Bahçe –Ada.)

hurmadarı 1. Açık kestane at rengi. (–Ada. ve köyleri; –Ant.) **2.** Koyu al, hurma gibi at rengi. (*Bor –Nğ.) **3.** Siyaha yakın at rengi. (–Ada. çevresi)

hurmak 1. Vurmak. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; –Mğ.) **2.** Koymak: *Yemeği ateşe hurdum da geldim.* (–Mğ.)

hurmakayası Bir çeşit kayabalığı. (–Sm.)

hurma üzümü İri taneli, iri çekirdekli, ince kabuklu, beyaz bir çeşit üzüm. (Sarıcaeli –Çkl.)

hursandiye [**hursantıya**] Yetkili orundan verilen izin kâğıdı, doğrulanmış belge. (*Keçiborlu, Yassıören *Senirkent –Isp.)
[**hursantıya**]: (Yassıören *Senirkent –Isp.)

hursantıya [→ **hursandiye**]

hurt [→ **hort** (IV) **-1**]

ẖurthaş olmak Çok yorulmak, güçsüz kalmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

hurtul Gırtlak. (*Bayburt –Gm.)

hurtum Tavuk, kuş vb. hayvanların kursakları. (–Tr.; Hamidiye, Gündoğdu –Rz.)

hurtuna Fırtına. (Sökün *Silifke –İç.)

huru Teneke tas. (Başpınar *Tefenni –Brd.)

huruç [→ **hurç**]

huruldamak Uykuda ses çıkarmak. (Kerkük)

hurum Cep: *Pantolonumun hurumları yırtıldı.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

hurun Fırın. (Karabüzey *Araç, Peşman *Daday –Ks.)

hurunmak Sürtülmek. (Dadağı –Ky.)

hurusibiği Bir çeşit çiçek. (–Kn.)

huruş [**huriüş**] Fırında kurutulmuş meyve. (–Ks.)
[**huriüş**]: (–Sn.)

ẖuruşdu ẖuruşdu konuşmak İğneli konuşmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

huruşlanmak Şımarmak. (Azerî köyleri –Ama.)

huriüş [→ **huruş**]

hurya (I) Oraya, şuraya. (İncekum *Silifke –İç.)

hurya (II) [**huriye, huyra**] Meşin sırt çantası, dağarcık. (Türkbeyli *Mengen –Bo.; Aliköy *Çaycuma, –Zn.; –Sm.)
[**huriye**]: (–Bo.)
[**huyra**]: (–Bo.)

ẖus Yiyecek şey: *Üç gündür ağzına ẖus koymadı.* (Ersis *Yusufeli –Ar.)

husa [**hussa**] Kaygı, korku, tasa. (*Buldan, –Dz.; *Nazilli –Ay.; Kızılhisar *Savaştepe –Ba.; *Kıbrıscık –Bo.; Değirmencik *Safranbolu –Zn.; –Ks. ve çevresi; Yüklü –Çkr.; Çalış *Haymana –Ank.)
[**hussa**]: (–Dz.)

husa çekmek [→ **husalanmak**]

husa etmek [→ **husalanmak**]

husalanmak [**husa çekmek, husa etmek**] Kaygılanmak, tasalanmak. (*Nazilli, Burhaniye –Ay.; –Çkr.; Koyunbaba *Kalecik, Kayaş, *Ayaş –Ank.)
[**husa çekmek**]: (–Ks. ve çevresi)
[**husa etmek**]: (Karamanlı *Tefenni, Güney *Yeşilova –Brd.)

husalı Kaygılı. (Sultanhisar *Nazilli, –Ay.; Çayır –Kc.)

husasız Düşüncesiz. (*Marmaris –Mğ.)

hus olmak Susmak. (–Ml.; *Osmaniye –Ada.; Limasol –Kıbrıs)

hussa [→ **husa**]

huş Şaşma ünlemi. (*Tirebolu –Gr.)
huşgu Tezek vb. şeylerin ufak parçaları, kırıntıları. (*Tortum –Ezm.)
huşirik Çok dolu. (Tutmaç –Sv.)
huşkuran Yenilen bir çeşit ot. (*Ulubey –Or.)
huştut Bir çeşit çocuk oyunu. (Kesirik –El.)
huşum Yaramaz, arsız, söz dinlemeyen (çocuk). (–Kn.)
huşuntu Öç. (*Şarkîkaraağaç –Isp.)
huşur (I) Sulu kar. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)
huşur (II) Öğütülmüş tuz. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
hut Şıra yapılan yer. (Sadıkhacı *Beyşehir –Kn.)
huta Kağnı kayışının ucuna sokulan, parmak kalınlığında meşe ağacı. (*Sorgun –Yz.)
hutça Keçi çağırma ünlemi. (–Ant.)
hutmak Direndiği şeyde yenmek, kazanmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
huto Suda eritilerek böcek sokması nedeniyle olan zehirlenmelere karşı panzehir olarak kullanılan bir çeşit taş. (Yavuz *Şavşat –Ar.)
huttu [→ **huddu**]
hutu [→ **holt** (I)]
hutum [→ **hötüm** (I) **-1**]
hutuman Serseri. (Fariske *Ermenek –Kn.)
hutun (I) [→ **hotun** (I)]
hutun (II) İçi boş ağaç. (–Ks.)
hutun (III) Şişman, gürbüz. (Müsellim *Yapraklı –Çkr.)
huuddi Yeşil ağaç kabuklarından yapılan ince düdük. (–Nğ.)
huuk Keçi çağırma ünlemi. (*Uluborlu –Isp.)
huum Küme. (Çepni *Gemerek –Sv.)
huv (I) [**huy** (I)] Bostan çardağı. (*Çemişgezek –Tn.; *İncesu –Ky.)
[**huy** (I)]: (–Ezm.)
huv (II) **1.** Sinir, öfke. (*Antakya –Hat.) **2.** Alay: *Huvundan söz söylenmiyor.* (*Antakya –Hat.)
huva (I) Ayakkabıların içinden kalıbı çıkarmaya yarayan araç. (*Niksar –To.)
huva (II) **1.** Bir iş yaptırmak için verilen armağan, rüşvet. (*Antakya –Hat.) **2.** Yemlik: *Beni kendine huva etmiş.* (*Kilis –Gaz.)
huvan Sıcak suyu ılıtmak için katılan soğuk su. (*Ahlat –Bt.)
huvarta Yasa ve törelere aykırı cinsel ilişki kuran kadın ya da erkek. (Mençek *Ermenek –Kn.)
huy (I) [→ **huv** (I)]
huy (II) Çocuk. (Havran –Ba.)
huy (III) Top oyununda topu arkadaşlarına verme, pas. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)
huy avı Kekliği kandırarak ovaya indirip yapılan av. (–Ant.)
huyhaa Tavuk kaçırma ünlemi. (Peşman *Daday –Ks.)
huy kesme Yürüyemeyen çocukların yürüyeceği inancıyla boyunlarına ip bağlayarak bir yatıra götürme ve ziyaretten sonra boyundaki ipi oradan geçen birine kestirme. (–Ezm.)
huylamak (I) Kaçırtmak (kuş için): *Şu kuşları huylayıver.* (Çıtak *Çivril –Dz.)
huylamak (II) [**horlamak -3**] Alay etmek, ayıplamak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
[**horlamak -3**]: (Eşke *Divriği –Sv.)
huylanmaḫ [→ **huylanmak -2**]

huyma [**huymalıḫ, huymalık**] Bağ ya da bostan kulübesi. (*Emirdağ –Af.; Tokat –Es.; Davulku *Hekimhan –Ml.; İğdeli, Karaözü *Gemerek –Sv.; Köşker –Krş.)
[**huymalıḫ**]: (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
[**huymalık**]: (*Keskin, Büyükafşar –Ank.; –Kn.)
huymalıḫ [→ **huyma**]
huymalık [→ **huyma**]
huynuk Herşeyden önce, özellikle, en çok. (–İz.)
huyra [→ **hurya** (II)]
huysuk Huysuz, ahlâksız. (Balkır *Devrek –Zn.)
huysuklamak [→ **huysukmak -2**]
huysukmak [**huysuklamak, huysunmak, huysutmak -1**] **1.** Çekinmek, tedirgin olmak. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; Honaz –Dz.; Sarısu –Çkr.; *Bor –Nğ.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Kötü huy edinmek. (Çığrı*Dinar –Af.; İlyas *Keçiborlu –Isp.; Çuvallı, Salda *Yeşilova –Brd.; Oğuz *Acıpayam, Beylerli –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Sarıkavak, Tokat –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Sarıca *Taşova, *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; –Or. ve köyleri; *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, *Kangal –Sv.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Datça, Paşalı *Fethiye –Mğ.)
[**huysuklamak**]: (Güzelsu *Akseki –Ant.)
[**huysunmak**] : (–Çr.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.)
[**huysutmak -1**]: (–Sm.)
huysukturmak [**huysutmak -2**] Huylandırmak, huy edindirmek. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Kerem *Burhaniye –Ba.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Tokat –Es.; Hisarüstü *Keşap –Gr.; Çepni *Gemerek –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.)
[**huysutmak -2**]: (–Ks. ve çevresi)
huysunmak [→ **huysukmak -2**]
huysutmak 1. [→ **huysukmak -2**] **2.** [→ **huysukturmak**]
huyuk Kuyunun çevresindeki çit. (Karabulak *Akşehir –Kn.)
huzay Issız, boş yer. (–Ada.)
huzlanmak Kuşkulanmak. (Ağlı*Küre –Ks.; –Ank.)
huzme Çizme ya da potinin topuğu arkasına takılan ve bineği dürtüp hızlandırmaya yarayan demir mahmuz. (–Çr.)
huzmur Gençliğe özenen yaşlı kimse. (*Taşköprü –Ks.)
huzu Kaba, ince ruhlu olmayan. (*Antakya –Hat.)
huzurluk Balkon. (–İz.)
hübbuk [→ **hübbük** (I)]
hübbük (I) [**hübbuk, hübübük**] Başı sorguçlu, sivri gagalı, güvercinden küçük bir çeşit kuş, çavuşkuşu. (Buluklu *Mersin –İç.)
[**hübbuk**]: (Tönük *Silifke, *Mersin –İç.)
[**hübübük**]: (Uzuncaburç *Silifke –İç.)
hübbük (II) [**hüttük -1**] Düdük. (Lamus *Ermenek –Kn.)
[**hüttük -1**]: (Düğrek –Mğ.)
hübe Kulübe. (İncirli –Bil.)
hübek Bitki yığını. (Sarıca *Gölköy –Or.)
hüben Çardak. (Mulumu *Ermenek –Kn.)
hübere İri vücutlu (kimse). (–Yz.)
hübnem Yudum. (Babadağ *Sarayköy –Dz.)

hübuk [→ **hübük**]

hübübük [→ **hübbük** (I)]

hübük [**hübuk**] Uç, kenar (tarla, ev vb. şeyler için). (Tahanlı *Mersin –İç.) [**hübuk**]: (Tekir *Silifke –İç.)

hübür Dut. (–Dy.)

hübürüklü Küçük şeyleri abartarak konuşan (kimse). (Teniste *Anamur –İç.)

hücere [→ **höcere** (I)]

hücre 1. Küçük sandık. (–Isp.) **2.** [→ **höcene**]

hücüre [→ **höcere** (II)]

hücüt Vücut. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

hüddan Bilgiç. (*Gelendost –Isp.)

hüddede [**hudede, hüdüde, hütdede**] **1.** Yürek (tavuk ya da insanlarda). (–Af.; Körküler *Yalvaç –Isp.; –Kü.) [**hudede**]: (–Kü.; Ikcalar *Seydişehir –Kn.) [**hüdüde**]: (*Şarkîkaraağaç –Isp.) [**hütdede**]: (*Bolvadin –Af.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.) **2.** Ciğer. (–Af.)

hüddü [→ **huddu**]

hüdüde [→ **hüddede -1**]

hüdük (I) **1.** Çok gıdıklanan (kimse). (*Şebinkarahisar –Gr.) **2.** Değersiz (kimse). (–Isp.) **3.** [→ **hödük -2**] **4.** Ahmak. (*Merzifon –Ama.)

hüdük (II) [**hörtük -2**] Korku, kuruntu. (*Osmancık –Çr.; –Ama.; *Koyulhisar –Sv.) [**hörtük -2**]: (Çakallı –Ada.)

hüdüklemek 1. [→ **hödüklemek** (I) **-1**] **2.** Kızdırmak. (Eskihüyük *Şarkışla –Sv.) **3.** Gücüne gitmek. (–Mr.)

hüdüklenmek [→ **hödüklemek** (I) **-1**]

hüdüt Sınır. (*Kandıra –Kc.; Şenoba *Uludere –Hak.; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; –Nğ.; *Silifke –İç.)

hüggi Kibirli, gururlu. (–Yz.)

hügül [**hogul, hokul, hug, hugul, huğu, hukul, hüğul**] Tarla ve bostanlara yapılan küçük bekçi kulübesi. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.) [**hogul**]: (Ergan, Cenciğe –Ezc.) [**hokul**]: (*Tercan –Ezc.) [**hug**]: (*Palu –El.; Çukurkuyu *Bor –Nğ.) [**hugul**]: (–Ezc.) [**huğu**]: (–Mr.) [**hukul**]: (Bandula *Kelkit –Gm.; –Ezc.) [**hüğul**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hüğ 1. Höyük. (Minayik *Ağın, *Keban –El.; –Kn.) **2.** [→ **hüğme**] **3.** Mısırı koçanıyla saklamak için silindir biçiminde çitten yapılmış ambar. (*Erbaa –To.)

hüğme [**hüğ -2**] Çardak. (Güllühüyük *Çiçekdağı –Krş.) [**hüğ -2**]: (Elpen *Saimbeyli –Ada.)

hüğmek [**hüğulmek**] **1.** Alacağından fazla tepeleme doldurmak. (*Kadirli –Ada.; *Mut ve köyleri, *Mersin –İç.; Yerkesik –Mğ.) [**hüğulmek**]: (İncekum*Silifke–İç.) **2.** Yığmak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hüğul [→ **hügül**]

hüğulmek [→ **hüğmek**]

hükçe [→ **hökçe**]

hüküntü Korku. (*Bozdoğan –Ay.)

hüküntürük 1. Cesaretsizlik. (*Bozdoğan –Ay.) **2.** Heyecan. (*Bozdoğan –Ay.)

hüküş Sığır çağırma ünlemi. (–Ml.)

hül (I) [**ḫüy** (I)] Top oyununda birbirine top atma, pas. (Yavuz *Şavşat –Ar.)
[**ḫüy** (I)]: (Bakırdağı *Develi –Ky.)
hül (II) [→ **hülle** (II)]
hülbe Küçük çekmece. (Varyanlı –Mr.)
hüldide [→ **hüllüdede**]
hülek Domates. (–Ant.)
hülf Çekingenlik, korku: *Benim kimseden hülfüm yok.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
hülhülü (I) Boş yere, boşuna. (*Mersin ve köyleri, *Tarsus ve köyleri –İç.)
hülhülü (II) Kuruntulu. (–Ur.)
hülle (I) Abartmalı konuşmayı anlatır. (Sarıkavak –Es.)
hülle (II) [**hül** (II)] Sazdan yapılan kulübe. (–Dy.)
[**hül** (II)]: (*Ünye –Or.)
hülle (III) Tandır bacası. (Gürnes *Akşehir –Kn.)
hülle (IV) Kâğıt lira. (–Dy.)
hüllembe Kandilin fitil geçirilen başlığı. (Büyükkabaca *Uluborlu–Isp.)
hüllemek Ateş yakmak. (–Ba.)
hüllenmek Sallanmak. (*Kozan –Ada.)
hüller Salıncak. (*Karaisalı –Ada.)
hüllüdede [**hüldide**] Yürek. (–Brd.)
[**hüldide**]: (*Şarkîkaraağaç –Isp.)
hüllük (I) Kundak çocuklarının altına konulan elenmiş ince toprak. (–Tr.; –Dy.; Harput –El.)
hüllük (II) [**hülük** (I) **-2**] Çelik çomak oyununda yerde açılan uzun çukur. (Genezin *Avanos –Nş.)
[**hülük** (I) **-2**]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)
hüllümek [**hüylümek**] **1.** Acele etmek: *Yavaş yavaş yürüme hüllüyüver.* (–Ada.) **2.** Hoplamak. (Kisenit *Feke –Ada.)
[**hüylümek**]: (Bakırdağı *Develi –Ky.)
hülpmek Çökmek, yıkılmak. (Dadya *Reşadiye –To.; Paşalı *Fethiye –Mğ.)
hülü (I) Yağmur. (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)
hülü (II) Bir çeşit şeftali. (–Brs.)
hülü (III) Muz fidanlarının ekildiği çukur. (*Anamur –İç.)
hülübe Kaval. (*Kandıra –Kc.)
hülübeli Saçı başı, kılığı dağınık (kimse). (Paşalı *Fethiye –Mğ.)
hülübesiz Sözünden sohbetinden hoşlanılmayan (kimse). (–Isp.)
hülübü Taze fasulye. (Pınarbaşı *Karaman –Kn.)
hülühülü Kınama, ayıplama ünlemi. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)
hülük (I) **1.** Bağ çubukları için açılan çukur. (Çayhan *Ereğli –Kn.) **2.** [→ **hüllük** (II)]
hülük (II) Taneleri ayıklanmış mısır koçanı. (Morcalı, Burhan *Karaman –Kn.)
hülük (III) Sabun artığı. (*Zile –To.)
hülülük Mısır unundan yapılmış bir çeşit çorba. (Balcalı *Çarşamba –Sm.)
hülülüm çekmek Neşeyle bağırmak. (*Silifke –İç.)
hülülün Huni. (Denizler *Çal –Dz.)
hülümek [→ **hölümek** (I) **-2**]
hülün Çocuğuna, yavrusuna düşkün (insan ya da hayvan). (–Ml.)
hülüp Toprak çanak. (Çermik –Dy.)
hülüşkü Karma karışık, paçavra olmuş (şey için). (–Çkr.)
hüm Korkutarak, zorbalıkla birşey elde etmeyi anlatır: *Ali o tarlayı hümle sürdü.* (Gilevgi *Elmalı –Ant.)
hümayin [→ **humayın**]
hümayun [→ **humayın**]

hümayün [→ **humayın**]
hümbek Höyük. (*Osmaniye –Ada.)
hümbül Pis boğaz. (Gülpınar, Kocagöy *Ayancık –Çkl.)
hümcünmek Dövmeye kalkışmak. (–Or.; Bağviran *Kızılcahamam –Ank.)
hümermek [**hömelmek -2, hömermek -2**] Karşı koymak, sırtarmak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Bor, –Nğ.; *Karaman, Esmekaya *Aksaray –Kn.)
[**hömelmek -2**]: (Ovasaray –Çr.)
[**hömermek -2**]: (*Bor –Nğ.; –Kn.)
hümetmek [→ **hümkürmek** (III)]
hümkürmek (I) [**hünkürmek**] Ses çıkararak burun silmek. (Ağlı *Küre –Ks.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**hünkürmek**]: (Çerçin –Brd.)
hümkürmek (II) Kızgın kızgın söylenmek. (*Bozdoğan –Ay.)
hümkürmek (III) [**hüm etmek, hümsalmak, hümülemek**] Atılmak, saldırmak. (–To.)
[**hüm etmek**]: (*Mut ve köyleri –İç.)
[**hümsalmak**]: (Eğrigöz *Akşehir –Kn.)
[**hümülemek**]: (*Sivrihisar –Es.)
hümmatun Baykuş. (–Sm.)
hümmen Düşünce. (Yağbastı *Kula –Mn.)
hümsalmak [→ **hümkürmek** (III)]
hümuyün [→ **humayın**]
hümülemek [→ **hümkürmek** (III)]
hümürmek (I) [→ **hömelmek -1**]
hümürmek (II) **1.** Çorba tasını başa kaldırarak içmek. (Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.) **2.** Acele yemek. (*Kilis –Gaz.)
hümürtlek (I) [→ **hömürtlek** (I) **-1**]
hümürtlek (II) İlkbaharda ağaçların verdiği sürgünler. (Masara, Nevdalı *Mut –İç.)
hümürtü Yavaş sesle konuşma: *Daha yatmamışlar hümürtü var.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)
hünbed Ümmet. (Karakoyunlu *Iğdır –Kr.)
hünbül Mısır kavurgası. (Nasuhpaşa –Brs.)
hüncü Susam. (–Kn.)
hündür Yüksek, uzun (boy ve dağ için). (Suhara *Çıldır, Zarşat –Kr.; *Doğubeyazıt –Ağ.)
hüne Şura: *Adam hüneye gelmiş oturuppatır.* (Sidek *Kaş –Ant.)
hünelmek İlerlemek, gelişmek. (Bayat *Emirdağ –Af.)
hüner Huni. (–Çr.)
hüngülmeç [**hongülmeç**] Tahteravalli. (–Gaz.)
[**hongülmeç**]: (–Gaz.)
hünhün Çay. (*Mudurnu –Bo.)
hünkürmek [→ **hümkürmek** (I)]
hünmek Yılmak. (–Ks.)
hünnek Gözü korkan kimse. (–Ks.)
hünük (I) Sıkılgan (kimse). (–Çr.; *Ünye –Or.)
hünük (II) İzbe, kuytu, güneş görmeyen yer. (*Niksar –To.)
hünük (III) Ilık (su). (*Bolvadin, *Dinar, –Af.)
hünük (IV) Gelincik çiçeği. (Üçhanlar *Kavak –Sm.)
hüpbükkuş Baykuş. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)
hüpçük Keçi, koyun vb. hayvanların dişilik organı. (–Ada.)
hüpkürmek Üflemek. (Ağlı *Küre –Ks.)
hüpleme [**hüplüme, hürpüm**] Yudum: *Bir fincan kahveyi kaç hüplemede*

içebilirsin. (*Eğridir ve köyleri –Isp.)

[**hüplüme**]: (Kisenit *Feke –Ada.)

[**hürpüm**]: (–Bil.)

hüplemecek Küçük çakıl taşı ya da fındıkla oynanan bir çeşit çocuk oyunu. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

hüplemek [**hürpülemek, hürpütmek**] Sıcak kahve, çay vb. şeyleri ses çıkartarak içmek. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

[**hürpülemek**]: (Bayalık *Ermenek –Kn.)

[**hürpütmek**]: (Çepni *Gemerek –Sv.)

hüpletmek 1. Çabuk içmek. (Akçalar *Seydişehir –Kn.) **2.** Yavaş yavaş içmek. (–Mr.)

hüplüme [→ **hüpleme**]

hüplümen Akıllı. (Mençek *Ermenek –Kn.)

hüppülü Elma ya da armut kurusuyle bulgur ve soğandan yapılan bir çeşit yemek. (Gebe –Zn.)

hüppülüç Omuz. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

hüpül Şişman (kimse). (*Şebinkarahisar –Gr.)

hürde Eskiden koyun sayısına göre verilen vergi. (Armutlu *Aksaray –Nğ.; Arısama *Karapınar –Kn.)

hüre Eşek yavrusu, sıpa. (–Ank.)

hürge [→ **hürye**]

hüriyet Kimlik, hüviyet. (*Elbistan –Mr.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.)

hürle Öküz yemi. (*Lapseki –Çkl.)

hürlemek (I) Ateş alev almak. (Eymir *Bozdoğan, Dallıca *Nazilli –Ay.; *Tire –İz.; *Ula, Düğrek, Yerkesik, Yenice –Mğ.)

hürlemek (II) Birden sinirlenmek. (Yenice –Mğ.)

hürmiye Sarı erik. (Dere –Kn.)

hüroç etmek Saldırmak: *İşi halledeyim derken bütün köy halkı üzerime hüroç etti.* (*Sivaslı –Uş.)

hürpülemek [→ **hüplemek**]

hürpüm [→ **hüpleme**]

hüptürmek [→ **hüplemek**]

hürriyet kilimi Bir çeşit kilim. (Afşar aşireti, –Mr.)

hürset yasırı Elverişli durum gözetleyen, fırsatçı. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

hürtmek Taze otların ya da sebzelerin sapı. (Meydan *Mut, *Mersin –İç.)

hürtük Çığ. (Arslandoğmuş *Yıldızeli –Sv.)

hürü Huni. (*Bor –Nğ.)

hürük [→ **höyük** (I) **-1**]

hürüklü [→ **hörüklü**]

hürülük (I) Çaylak. (*Arapkir –Ml.)

hürülük (II) Uzun kafalı (kimse). (Palha *Divriği –Sv.)

hürümaden Yeri ve değeri olmayan söz. (Bulak *Safranbolu –Zn.)

hürüş 1. Ağaç dibine dökülmüş çürük meyve. (*Bartın –Zn.) **2.** [→ **höröüş**]

hürüşmek Yarışarak düşmanlığı sürdürmek. (Bayat *Emirdağ –Af.)

hürye [**hürge**] Deriden yapılmış yiyecek çantası, dağarcık. (–Bo.; *Devrek, Yağlıca *Safranbolu, *Ereğli, Burunkaya –Zn.)

[**hürge**]: (Kilimli –Zn.)

hüs [**hüssük**] Söğüt dalından yapılan düdük. (Dereköy *Seydişehir –Kn.)

[**hüssük**]: (*Ağın –El.)

hüshüslemek [**hüştürelemek**] Tahta rendelemek. (Kargı *Tosya –Ks.)

[**hüştürelemek**]: (–Brd.)

hüsmek [→ **hösmek**]

hüssük [→ **hüs**]

hüssüklemek Üvendireyle öküzü dürtmek. (–Kn.)

hüsüm Kin. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hüsür (I) **1.** İyisi alınmış keçi kılı ya da koyun yününün geriye kalmış kötü tarafı. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri, Kayı –Isp.; Masara *Mut, *Mersin –İç.; Paşalı *Fethiye –Mğ.) **2.** Pamuğun kötü kısmı. (Masara *Mut –İç.) **3.** Bir şeyin kötüsü: *Bize keçilerin hüsürü kalmış.* (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

hüsür (II) Çok küçük, gerektiği gibi gelişememiş. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

hüşgü (I) **1.** Gübre. (Nurgah –Ezm.; Akçalar *Seydişehir –Kn.) **2.** Çöplük, gübrelik. (*Merzifon –Ama.; Akçalar *Seydişehir –Kn.) **3.** Olgunluşmamış meyve. (*İskilip–Çr.)

hüşgü etmek Bir şeyi karıştırmak, altını üstüne getirmek: *Sandığı hüşgü etmiş.* (*Taşköprü –Ks.)

hüşgül [→ **hüşkü** (II)]

hüşgüre [→ **hüşküre**]

hüşhüş **1.** Aptal, salak. (*Boyabat –Sn.) **2.** Yolsuz birleşmelere aracılık eden. (–Ks. ve çevresi)

hüşhüşlemek Aldatmak, avutmak. (*Çal –Dz.)

hüşke **1.** Meyvenin yenilmeyen kısmı, kabuğu. (*Safranbolu –Zn.) **2.** Suyu sıkılmış üzüm posası. (–Bil.)

hüşkü (I) Buruşmuş, çürümüş işe yaramaz durumda olan (meyve için). (–Çr.)

hüşkü (II) [**hüşgül**] Paçavra. (–Ks. ve çevresi)
[**hüşgül**]: (–Ks.)

hüşküre [**hüşgüre**] Rende. (Gönen –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.)
[**hüşgüre**]: (Kavak*Yeşilova–Brd.)

hüşlemek Köpek kışkırtmak. (*Ağın –El.)

hüştik Hoppa, züppe (hanım için). (–Vn.)

hüştürelemek [→ **hüshüslemek**]

hüşüm Kuşku, kuruntu, korku. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Yenice –Mğ.)

hüşümlenmek Ürkmek, korkmak, kuşkulanmak. (–Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Bayadı –Or.; *Koyulhisar–Sv.;–Nğ.; Yerkesik–Mğ.)

hüşüntü Rendeden dökülen kırıntı, talaş. (–Brd.)

hüşür Meyve, sebze küsbesi. (*Tosya –Ks.)

hüşüş (I) Söz getirip götüren. (Peşman *Daday –Ks.)

hüşüş (II) Silindir biçiminde, mısır kavurmaya yarayan saçtan yapılmış araç. (–Ks.)

hüt (I) [**hüüt, hüvt**] Evet: *Hüt onu ben yaptım.* (İmrenli *Şile –Ist.)
[**hüüt**]: (*Bafra –Sm.)
[**hüvt**]: (*Kandıra –Kc.)

hüt (II) Kavrayışlı, akıllı. (Yağmurlu –Krş.)

hüt (III) Bir çocuk oyununda kaleye dikilen teneke kutu: *Hütü yerine dikte öyle ara.* (*Mudanya –Brs.)

hütdede [→ **hüddede**]

hütlü Ağır başlı (kimse). (Bozoğlan *Çerkeş –Çkr.)

hüttük **1.** [→ **hübbük** (II)] **2.** Geceleri ormanlarda öten bir çeşit kuş. (*Anamur –İç.)

hütüt Çavuşkuşu. (*Alaşehir –Mn.)

hüüt [→ **hüt** (I)]

hüvele Büyük. (Yazıgınık *Mucur –Krş.)

hüveri Eli açık, cömert. (Tavara *Reşadiye –To.)

hüvt [→ **hüt** (I)]

hüvüt [**höğbül**] Kamış, ot ya da sazdan yapılmış bağ, bahçe kulübesi. (Kayarak *Saimbeyli –Ada.) [**höğbül**]: (–Ezm.; –Sv.)

ḫüy (I) [→ **hül** (I)]

hüy (II) İçgüdü, huy. (*Antakya ve köyleri –Hat.)

hüy dutma Kan dolaşımı ve sinir sisteminin bozulmasından ileri gelen bir çeşit hastalık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

hüykürmek [→ **höykürmek -5**]

hüykürü Zikir. (–Ks.)

hüylümek [→ **hüllümek -2**]

hüyük 1. [→ **höyük** (I) **-1**] 2. Piramit biçiminde yığılan buğday, arpa sapı. (–Ezc.) 3. Tarladaki taş yığınları. (*Haymana –Ank.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

hüyük kesilmek Taş kesilmek, dona kalmak. (Çerçin –Brd.)

hüyükmek [→ **höyüklemek** (III)]

hüyyük Islık. (Çiftepınar *Mersin –İç.)

hüzme Çingene kadınlarının burun kanatlarına taktıkları halka küpe. (*Antakya –Hat.)

hüzmün Patates. (Ağlı *Küre, *Cide –Ks.)

I

I Anlamadım, tekrar et anlamında kullanılır. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; –Çr.; *Bünyan –Ky.)

ıaa [→ **ıı**]

ıah [→ **ıı**]

ıba [→ **iba**]

ıbalanmak Nemlenmek. (*Perşembe –Or.)

ıbanmak Geç kalmak. (–Ezm.)

ıbdınmak Kötü huy edinmek. (–Ky.)

ıbı **1.** Sinsi, kurnaz. (*Çivril –Dz.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.) **2.** Sağır ve dilsiz. (Homa *Çivril –Dz.)

ıbıbık (I) [→ **ibabap**]

ıbıbık (II) Bıkkınlık, usanç. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Tepeköy *Torbalı –İz.)

ıbıbık (III) Sıtma nöbeti geçiren hastanın titrerken, inlerken çıkardığı ses. (Yukarıseyit *Çal –Dz.)

ıbıbık demek Usanç getirmek. (Tahtacı –Isp.)

ıbıklaşmak Vurdum duymaz olmak: *Ali ıbıklaşma.* (Gölcük *Acıpayam –Dz.)

ıbıl ıbıl [→ **ıblık ıblık** (I)]

ıbılık Çay dönemeçlerinde balıkların sığındığı yer. (Kürtköy *Altıntaş –Kü.)

ıbılık olmak Çok ıslanmak: *Şemsiyesiz gezen ıbılık olur.* (Salarha –Rz.)

ıbılman **1.** Serseri. (Günder *Ermenek –Kn.) **2.** Yaramaz. (Günder *Ermenek –Kn.)

ıbınmak **1.** Kımıldanmak. (Belenkeşli *Mersin –İç.) **2.** Sıçramak. (–Nğ.)

ıbırık [→ **ırbık**]

ıbış ıbış [**ığış ığış, ıhış ıhış**] Yavaş yavaş: *Ayhanın çocuğu ıbış ıbış yürür.* (Turcalar *Ermenek –Kn.)

[**ığış ığış**]: (*Gürün –Sv.)

[**ıhış ıhış**]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ıbiği kızarmak [→ **ibiği kızarmak**]

ıbkal Talih: *Benim ıbkalım mı var?* (Namrun *Tarsus –İç.)

ıblık (I) **1.** Erkekliği olmayan, hadım. (Kumbağ –Tk.) **2.** Enenmiş horoz. (*Bornova –İz.)

ıblık (II) [**ımık**] Şişman, semiz. (*Bandırma –Ba.; –Brs.; Deliktaş *Kangal –Sv.)

[**ımık**]: (*Keçiborlu –Isp.)

ıblık (III) Çok tuzlu: *Yemek çok ıblık olmuş.* (Harput –El.)

ıblık gibi olmak Yemek çok güzel pişmek. (*Bor –Nğ.)

ıblık ıblık (I) [**ıbıl ıbıl**] Çok tombul, bıllık bıllık. (–Ed.)

[**ıbıl ıbıl**]: (*Düzce –Bo.)

ıblık ıblık (II) Pıhtı pıhtı, parça parça: *Kan içime ıblık ıblık akıyor.* (*Bor –Nğ.)

ıbrıh [→ **ırbık**]

ıbrık nayi Üzerinde ibrik dövülen demir araç. (–Mr.)

ıccak (I) [→ **ısıcak** (I)]

ıccak (II) [→ **ısıcak** (II)]

ıccığ [→ **ıcık** (I)]

ıcıcık [→ **ıcık** (I)]

ıcığı cıcığı çıkmak **1.** Çok eskimek. (*Düzce –Bo.) **2.** Saklı bir eşya darmadağın ortaya çıkmak. (*Düzce –Bo.)

ıcıh [→ **ıcık** (I)]

ıcık (I) [**ıccıg, ıcıcık, ıcıh, ıcuk, ıdık** (I), **iccik, icık, icicik, icik** (II)] Çok az, biraz. (Tahtacı –Isp.; –Brd.; Araplı *Salihli –Mn.; Sarıkavak –Es.; *Kandıra –Kc.; *Ünye –Or.; *Elbistan –Mr.; Dışlık *Kangal, İnkışla *Gemerek, *Şarkışla ve çevresi –Sv.; *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.; Bahçeli, *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; –Ada.; Gezende *Gülnar, İncekum *Silifke, Namrun *Tarsus –İç.; *Alanya, *Gazipaşa –Ant.; Ceylan, Dont, Karaçulha *Fethiye –Mğ.)

[**ıccıg**]: (Hasanoğlan –Ank.)

[**ıcıcık**]: (*Bor –Nğ.; *Mersin ve köyleri –İç.)

[**ıcıh**]: (Çepni *Gemerek –Sv.; –Nş.)

[**ıcık**]: (*Ünye –Or.)

[**ıdık** (I)]: (Ayvagediği *Mersin–İç.)

[**iccik**]: (Hasanoğlan –Ank.)

[**icık**]: (*Ermenek –Kn.)

[**icicik**]: (İncirli –Yz.; *Akşehir, *Ilgın –Kn.)

[**icik** (II)] : (–Yz.; Hasanoğlan –Ank.)

ıcık (II) Azmış yara. (Eşke *Divriği –Sv.; –Ky.)

ıcıktan Biraz sonra. (Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

ıcırık Yağ tavası. (Haşhaşı, Cenciğe –Ezc.)

ıcuk [→ **ıcık** (I)]

ıççak [→ **ısıcak** (I)]

ıçgın [→ **ışgın**]

ıçgillenmek [→ **içgillenmek**]

ıçkı [**içki**] Ağaç kesmeye yarayan iki saplı, testereli bıçak. (*Akyazı ve çevresi –Sk.; Samandıra –Ist.)

[**içki**]: (Çeltikçi *İnegöl –Brs.)

ıçkın 1. [→ **ışgın -1**] **2.** Göbeğinden yemek yapılan ve kökü tıpta kullanılan bir çeşit ot. (*Keskin, –El.; *Arapkir –Ml.; –Kn.)

ıçkınmak 1. Şaşırtmak. (*Sarayköy –Dz.) **2.** Kurtulmak. (*Yalova –Ist.)

ıdı Miskin, hımbıl. (*Ilgaz –Çkr.)

ıdıdık kılmak Soğuktan titremek. (*Bodrum –Mğ.)

ıdı gıdı Bir şeyin en ince ayrıntısı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıdık (I) [→ **ıcık** (I)]

ıdık (II) Gömlek. (–Mğ.)

ıdıllık Çocuk oyunlarında ebenin elinde tuttuğu şey. (Çulhan *Yenipazar –Ay.)

ıfaklık Bit. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıfıcık Gün doğmadan önce tan yerinde beliren kızıllık. (–Ank.)

ıfılanmak Meyve çürümek: *Ali ağanın domatesleri bütün ıfılanmış.* (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ıfıl ıfıl [**ığıl ığıl -2**] Yavaş yavaş (rüzgârın esmesi için). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**ığıl ığıl -2**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıfıt cıfıt Kötü (kimse için). (Vazıldan *Divriği –Sv.)

ıgılıdak Yavaşça (korku ve heyecan nedeniyle insanın içine bir şey akar gibi olmak için): *O halde görünce ıgılıdak içerime bir şey aktı.* (*Merzifon –Ama.)

ıgıl ıgıl [→ **ığıl ığıl -1**]

ıgımlı [→ **ığımlı**]

ıglanmak [→ **ığralanmak**]

ıglanuz Yayın balığı. (–Ama.)

ıgmak Bir yerden kaymak. (*Şebinkarahisar –Gr.)

ıgnatmak Sallamak, oynatmak. (Akkışla *Bünyan –Ky.)

ığ Duman. (Kırıklı *Karaisalı –Ada.)
ığaç Eskiden kullanılan bir çeşit uzunluk ölçüsü, fersah. (Haşhaşı, –Ezc.)
ığal Topraktaki yaşlık, nem. (Yılanlı *Eğridir, Gönen –Isp.)
ığdır göz Şaşı göz. (Aşudu *Darende –Ml.)
ığdırık Aralık (kapı için). (Aşudu *Darende –Ml.)
ığdırıp Bir şeye düşkün, alışkın. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
ığdırmak **1.** Kapıyı aralık bırakmak. (Aşudu *Darende–Ml.; Çaylı *Dörtyol –Hat.) **2.** Eğdirmek. (Şekeroba –Mr.; Çaylı *Dörtyol –Hat.; Doğanbeyli *Saimbeyli –Ada.)
ığeşmek Yarışmak. (Karaözü *Gemerek –Sv.; Akkışla *Bünyan –Ky.)
ığıl **1.** Belli olmayacak kadar yavaş akıntılı su: *Iğılda yüzmek kolaydır*. (Kazmasökü –Sn.) **2.** Yavaş. (Lori –Gm.)
ığılamak [**iğilenmek**] Yaş kaysı kurumaya yüz tutmak. (Haşhaşı –Ezc.)
[**iğilenmek**]: (–Ezc.)
ığıldamak Su yavaş yavaş akmak. (*Kandıra –Kc.)
ığıldanmak Küçük bebek konuşur gibi sesler çıkarmak. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)
ığıl ığıl [**ıgıl ıgıl**] **1.** Sürekli, yavaş yavaş (su vb. sıvıların akması için). (Bağıllı *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Susurluk ve çevresi –Ba.; *Alayunt –Kü.; Tokat –Es.; Çoğullu *Gerede, *Düzce –Bo.; *Kandıra –Kc.; Peşman *Daday –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Afşin ve köyleri –Mr.; İncirli –Yz.; Kıbrıs, Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Anamur –İç.; *Elmalı –Ant.)
[**ıgıl ıgıl**]: (*Merzifon –Ama.)
2. [→ **ıfıl ıfıl**] **3.** İpekli giyeceklerin yumuşak ve kaygan olmasını anlatır. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
ığıl ığıl etmek Çok yüklü, ağır bir şey yavaş yavaş sallanmak: *Şu armut ağacına bak rüzgâr vurdukça ığıl ığıl ediyor*. (Süme *Bulancak –Gr.)
ığıl ığıl olmak (I) Çok şişman olmak. (*Kurşunlu –Çkr.)
ığıl ığıl olmak (II) Korku ve heyecan nedeniyle insanın içinden birşey akar gibi olmak. (*Düzce –Bo.)
ığıl ığıl pişmek Et çok pişmek. (*Nallıhan –Ank.)
ığılık [→ **ığlık -1**]
ığıllama Bilye ya da mazıyla oynanan bir çeşit çocuk oyunu. (*Hadım –Kn.)
ığım **1.** Dert, hastalık, ağrı, sızı. (Yılanlı *Eğridir, Gönen, *Atabey –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kavak *Yeşilova –Brd.; Honaz –Dz.; –Çkr.; Hortu *Ereğli –Kn.) **2.** Felâket. (–Isp.)
ığıma Çocuklara aniden gelen öldürücü bir hastalık. (–Isp.)
ığımlı [**ıgımlı, ığlı**] Sürekli hastalıklı, dertli. (Kasımlar *Eğridir –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Kösten, Honaz –Dz.; Yeniköy *Ereğli, *Ermenek –Kn.; *Elmalı –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ıgımlı**]: (Dont *Fethiye –Mğ.)
[**ığlı**]: (*Burhaniye –Ba.)
ığınık [**ıkınıḫ, ıkıntı**] **1.** İshal hastalığı, dizanteri. (*Menemen –İz.; –Ist.; Namrun *Tarsus –İç.)
[**ıkınıḫ**]: (–Ml.)
[**ıkıntı**]: (*Merzifon –Ama.)
2. Peklik, kabızlık. (–Dz.)
ığınık memesi Basur hastalığı. (–Ist.)

ığınmak 1. [→ **ıkınmak -1**] **2.** Bir iş yaparken ya da ağır yük taşırken ses çıkarmak. (–Çr.)

ığırcık [→ **ığrık** (I) **-1**]

ığır ığır Kalabalığın çok ve kaynaşır durumda olduğunu anlatır: *O ne galabalığıydı bi görseniz ığır ığır.* (*Bor –Nğ.)

ığır ığır ığranmak Kalabalık kaynaşmak. (*Bor –Nğ.)

ığış Çok yemek nedeniyle olan mide şişkinliği. (–Es.)

ığış ığış [→ **ıbış ıbış**]

ığıtlamak Tahılı rüzgârda savurarak samanından temizlemek. (*Gürün –Sv.)

ığıtmak Göstermeden almak: *Ben evde yokken paraları ığıtıvermiş.* (–Kn.)

ığlama Üzüm bağı karıklarında sırtların en yüksek yeri. (*Bor –Nğ.)

ığlamak Kesilmiş süt dibe çökmek. (–Sm.)

ığlı [→ **ığımlı**]

ığlık [**ığılık, iğlik (II)**] **1.** Saman çuvalı. (Mezirme –Ml.)
[**ığılık**]: (*Hekimhan –Ml.)
2. Küçük sepet. (Yenidamlar *Alanya –Ant.)
[**iğlik (II)**]: (Fariske *Ermenek –Kn.)

ığlız İpliğin dolaşmaması için sarıldığı makara vb. şeyler. (*Emet –Kü.)

ığmak Bir yerden kayarak inmek. (*Kandıra –Kc.; *Şebinkarahisar –Gr.)

ığna etmek İnandırmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ığnık [→ **iyindirik**]

ığradanmak [→**ığralanmak**]

ığralamak [→ **ırgalamak**]

ığralanmak [**ıglanmak, ığradanmak, ığranmaḫ, ığranmak, ıralanmak, ırgalanmak, ırganmak -1, ırşalanmak, iğralanmak, iğramak, iğranmak**] Sallanmak. (Sarıkavak, Tokat –Es.; –Nş.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Hisarlıkaya *Polatlı –Ank.; *Bor, –Nğ.; Kisenit *Feke –Ada.; Ulaş *Tarsus, *Mersin ve köyleri, –İç.)
[**ıglanmak**] : (Akkışla *Bünyan –Ky.)
[**ığradanmak**]: (*Gürün –Sv.)
[**ığranmaḫ**]: (Uluşiran*Şiran –Gm.)
[**ığranmak**]: (Keskin –Es.; *Kilis –Gaz. –Mr.; –Sv.; Üçem *Balâ –Ank.; –Krş.; *Bor –Nğ.; Doğanbey *Akşehir, *Ilgın, *Ermenek –Kn.; *Osmaniye, *Kadirli –Ada.)
[**ıralanmak**]: (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)
[**ırgalanmak**]: (–Dz.; *Tire –İz.; *Düzce –Bo.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Kuzköy *Akkuş –Or.; –Tr.; –Gm.; Cenciğe –Ezc.; –Mr.; Deliktaş –Sv.; *Boğazlıyan –Yz.; Bahçeli *Bor –Nğ.; –Ada.)
[**ırganmak -1**]: (*Urla –İz.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; Peşman *Daday, Kargı *Tosya –Ks.; –Tr. ve çevresi; *Nizip–Gaz.; Kesme *Divriği –Sv.; Çayhan *Ereğli –Kn.)
[**ırşalanmak**]: (*Avanos –Nş.)
[**iğralanmak**]:(Ersis *Yusufeli–Ar.; *Mut ve köyleri –İç.)
[**iğramak**]: (*Şarkışla –Sv.)
[**iğranmak**]: (Maksutlu *Şarkışla –Sv.)

ığramak [→ **ırgalamak**]

ığrançiiş Tahterevalli. (Çepni *Gemerek –Sv.)

ığranmaḫ [→ **ığralanmak**]

ığranmak [→ **ığralanmak**]

ığrat Irgat. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Güney –Rz.)

ığratmak [→ **ırgalamak**]

ığrık (I) [**ığırcık, ıhırcık**] **1.** Tan vakti.
(*Safranbolu –Zn.)
[**ığırcık**]: (Lohan –Gaz.; –Mr.; Ağcakışla *Şarkışla, *Gürün –Sv.)
2. Akşam üzeri olan alaca karanlık. (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**ıhırcık**]: (Gazi *Develi –Ky.)
3. Karanlık, gece. (Kayapınar –Kn.)

ığrık (II) **1.** [→ **ığrıp** (I) **-1**] **2.** [→ **ığrıp** (I) **-3**]

ığrıp (I) [**ığrık** (II) **-1, 2**; **ırıp** (I) **-1, 2**; **ırkıp, ırp, ıvrıp -2**] **1.** Yalan, düzen. (Başpınar *Tefenni –Brd.; –Çr.; *Zile, *Niksar –To.; *Tirebolu, Süme *Bulancak –Gr.; *Macka ve köyleri, –Tr.; –Rz.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Şabanözü *Polatlı, *Haymana, *Nallıhan –Ank.; Köşker –Krş.; –Nş.; –İç.; Ceylan, Dont *Fethiye –Mğ.)
[**ığrık** (II) **-1**]: (*Tosya –Ks.; –Nğ.)
[**ırıp** (I) **-1**]: (–Isp.; –Brd.; Vakıt *Tavas, Honaz –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Brs.; Ağlı *Küre –Ks.; Ladik *Havza –Sm.; *Suşehri –Sv.; *Milas –Mğ.; –Ed.; Kaymaklı Lefkoşe –Kıbrıs)
[**ıvrıp -2**]: (–Ank.)
2. Yöntem, tutulması gereken yol: *Sen bu işin ığrıbını bulur yaparsın.* (İsabey, Yılanlı *Eğridir, –Isp.; *Kurşunlu –Çkr.; –Kr.; Ortuzu –Ezm.)
[**ırkıp**]: (Şekeroba –Mr.)
[**ırp**]: (–Bo.)
[**ırıp** (I) **-2**]: (–Dz.; –Ay.; Çırpıköy, Bayındır *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma, *Safranbolu –Zn.; Kayı *Tosya –Ks.; *Ilgaz, *Kurşunlu –Çkr.; –Sn.; Çakıralan *Havza –Sm.; Kuzköy *Akkuş –Or.; *Silifke –İç.; *Vize –Krk.)
3. Gerçek olmayan, sözde neden. (–İç. ve köyleri)
[**ığrık** (II) **-2**]: (*Tosya –Ks.; –Nğ.)

ığrıp (II) [**ırıp** (III)] İnce delikli balık ağı. (–Rz.)
[**ırıp** (III)]: (*Edremit ve köyleri –Ba.)

ığrıpını bulmak Yapılacak bir işin tam zamanını, sırasını bilmek, kolayını bulmak. (–Tr.)

ığrıplı Yalancı. (–Ky.)

ığrız Yün kumaş. (–Ba.)

ığşalamak [**ığşamak -2**] **1.** Ağacı sallamak, silkmek: *Komşulara dut ığşala yesinler.* (*Yalvaç, Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Sivrihisar ve köyleri –Es.; –Krş.; –Nş.; *Bor –Nğ.; *Ermenek, –Kn.; *Mut –İç.; Yerkesik –Mğ.)
[**ığşamak -2**]: (Mustafa Paşa *Ürgüp –Nş.)
2. Hayvan başını sallamak. (–İç.)

ığşamak 1. Gevşemek: *Dişim ığşadı.* (*İskenderun –Hat.) **2.** [→ **ığşalamak -1**]

ıh (I) Hafif sıcak: *Vücudum zaif olduğu için ıh yerden hoşlanırım.* (Dadanı –Bo.)

ıh (II) Deve çöktürme ünlemi. (Yassıören, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Honaz ve çevresi –Dz.; Mersinli *Salihli –Mn.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Yerkesik *Bodrum, –Mğ.)

ıhar İlenç. (–Ba.)

ıharmak (I) [**ıhartmak** (II), **ıhdırmak, ıhırmak** (I), **ıhırtmak, ıhlamak** (II), **ıhlatmak, ıhtırmak, ıkarmak, ihtırmak**] Deveyi çöktürmek, oturtmak. (*Merzifon –Ama.; –Mr. ve çevresi; Eşke *Divriği –Sv.; *Bor

–Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; Dont *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)
[**ıhartmak** (II)]: (*Ermenek –Kn.)
[**ıhdırmak**] : (Güney *Yeşilova –Brd.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Aşudu *Darende –Ml.)
[**ıhırmak** (I)]: (Başpınar *Tefenni, Güney *Yeşilova –Brd.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Selendi *Kula –Mn.; *Savaştepe –Ba.; *İznik, Çeltikçi –Brs.; Tokat –Es.)
[**ıhırtmak**]: (*Merzifon –Ama.)
[**ıhlamak** (II)] : (*Bornova –İz.; *Bor –Nğ.)
[**ıhlatmak**]: (–Nğ.)
[**ıhtırmak**]: (Uluğbey *Senirkent, *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Yalvaç –Isp.; Honaz ve çevresi, Kızılca, Bereketli *Tavas, Yukarıseyit *Çal –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; –Mn. ve çevresi; *Balya ve köyleri –Ba.; *Düzce –Bo.; *İskilip, –Çr.; Karkıncık *Artova, *Zile –To.; *Nizip, –Gaz.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Kadirli –Ada.; Namrun *Tarsus, *Silifke –İç.; –Ant. ve ilçeleri; *Bodrum, *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)
[**ıkarmak**] (*Anamur –İç.)
[**ihtırmak**]: (–Ay. ve çevresi)

ıharmak (II) Ancak birkaç kişinin yapabileceği işi, bir kişiye yüklemek, angarya yaptırmak. (*Alayunt –Kü.)

ıhartmak (I) [**ıhırmak** (II)] Boğazlamak, öldürmek. (*Bor –Nğ.)
[**ıhırmak** (II)]: (–Brs.)

ıhartmak (II) [→ **ıharmak** (I)]

ıhırık Boğaz gıcık yaptığı zaman çıkan ses. (–To.)

ıhdırmak [→ **ıharmak** (I)]

ıhhı 1. [→ **ıhı**] **2.** Şaşma ya da sevinç bildirir ünlem. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıhı [**ıhhı-1, ıhıcık, ıhın, ıhınak, ihi, ihicik, ihin, ihina, ihinaka, ihinarak, ihine, ihineka**] İşte. (*Eğridir ve köyleri, Uluğbey, Yassıören, *Senirkent, *Keçiborlu ve çevresi, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, –Isp.; Güney, *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, –Brd.; Eziler *Buldan, Oğuz, Darıveren *Acıpayam, Honaz, Çöplü *Çivril –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; Çapak *Torbalı, *Ödemiş ve köyleri –İz.; Sarısığırlı *Kula –Mn.; Karacalar *Savaştepe –Ba.; Tokat, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *Gerede, İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Ks.; *İskilip –Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Çavdarlı *Şavşat –Ar.; Aşudu *Darende –Ml.; *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; Palha, Kesme *Divriği –Sv.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Yerebakan *Feke –Ada.; İncekum, Sökün *Silifke, *Mersin ve köyleri –İç.; Güzelsu *Akseki, *Serik –Ant.; Dont *Fethiye, Genek *Yatağan, Yerkesik –Mğ.)
[**ıhhı -1**]: (*Tosya –Ks.; Yerkuyu *Ilgaz –Çkr.; Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ıhıcık**]: (Çığrı *Dinar, *Sandıklı –Af.; Sücüllü *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Çuvallı *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak, Çerçin, –Brd.; Kösten, *Çal, Oğuz, Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bergama –İz.; *Salihli ve köyleri,

*Turgutlu –Mn. ve çevresi; Yeniköy –Ba.; *Akyazı –Sk.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Antakya –Hat.; –Yz.; –Ank.; *İncesu, *Bünyan, –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; *Ereğli, *Ermenek, –Kn.; *Silifke ve köyleri –İç.; Erenyaka ve çevresi –Ant.; Beçin *Milas, Yerkesik, –Mğ.)

[ıhın]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Arapkir –Ml.; Karaçulha –Mğ.)

[ıhınak]: (Fariske *Ermenek –Kn.)

[ihi]: (Aziziye, Bayat *Emirdağ –Af.; Körküler, Gelegermi *Yalvaç, Aliköy –Isp.; Honaz, Hortma *Acıpayam –Dz.; Bozan –Es.; *Safranbolu –Zn.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Gare *Ardeşen –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Antakya –Hat.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Kn.; Namrun *Tarsus, Tekeler, İncekum *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.; *Kaş –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[ihicik]: (–Isp.; İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; *Kalecik, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Akkışla *Bünyan –Ky.; *Mut ve köyleri –İç.; *Marmaris, Dont *Fethiye –Mğ.)

[ihin]: (*Ağın –El.; Şıhlı *Karaisalı –Ada.)

[ihina]: (Zıvarık –Kn.)

[ihinaka]: (*Mut ve köyleri –İç.)

[ihinarak]: (Karabüzey*Araç –Ks.)

[ihine]: (Dumlupınar *Beyşehir, Doğanbey –Kn.)

[ihineka]: (Yanpar –İç.)

ıhıcık [→ **ıhı**]

ıḫılcuḫ olmak [**ıhırcuh olmak**] Ayakta geçirecek kadar hafif hasta olmak: *Ben de ıḫılcuḫ hastayım.* (–Ezc.)

[ıhırcuh olmak]: (–Ezc.)

ıhıltı kütültü Hastanın inlemesi: *O ne gene ne oldu iki de bir ıhıltı kütültü etmeye başlayırsın.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıhın [→ **ıhı**]

ıhınak [→ **ıhı**]

ıhırcık [→ **ığrık** (I) **-2**]

ıhırcuh olmak [→ **ıḫılcuḫ olmak**]

ıhırmak (I) [→ **ıharmak** (I)]

ıhırmak (II) [→ **ıhartmak** (I)]

ıhırtmak [→ **ıharmak** (I)]

ıhış ıhış [→ **ıbış ıbış**]

ıhka Ihlamur ağacı kabuğunun altındaki ince zar. (Karamandere –Ist.)

ıhkın (I) Yorulup çökmüş (kimse). (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ıhkın (II) Üstü kızarıp içi kabarmamış, çökmüş, hamur kalmış ekmek, pasta vb. şeyler. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.; –Kn.)

ıhkmak Çökmek, oturmak, yatmak. (Kuma –Brd.)

ıhlamak (I) [→ **ıkılamak** (I)]

ıhlamak (II) [→ **ıharmak** (I)]

ıhlatmak [→ **ıharmak** (I)]

ıhlığ Bir çeşit saz. (İsmetpaşa –Ml.)

ıhlım Sıcak: *Trabzon bizim burdan daha ıhlım olur.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıhlız Bükülmüş ipliği çile yapmak için kullanılan tahta araç. (Çardı *Orhaneli –Brs.)

ıhmak (I) [**ıhrılmak, ıkmak**] **1.** Deve çökmek, oturmak. (Çığrı *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; Uluğbey, Kumdanlı *Yalvaç, Yassıören *Senirkent, Bağıllı *Eğridir –Isp.; Çuvallı, Kavak, *Yeşilova –Brd.; Çıtak *Çivril, Darıveren *Acıpayam, Bekilli *Çal, Honaz –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; –İz.; *Salihli –Mn.; Yeniköy –Ba.; *Alayunt –Kü.; –Çr.; Tokat

–Es.; Aşudu *Darende, –Ml. ve çevresi; Çepni *Gemerek –Sv.; –Ank.; *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; *Bor, –Nğ.; Bermende *Akşehir, Sille –Kn.; *Kadirli –Ada.; *Mut ve köyleri, Civanyaylağı *Mersin, *Silifke –İç.; Sidek *Kaş –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

[ıhrılmak]: (*Simav –Kü.)

[ıkmak]: (Eşke *Divriği –Sv.; –Yz.; Köşker –Krş.; Yerkesik –Mğ.)

2. Üzüntü ve şaşkınlıktan oturup kalmak. (*Çal –Dz.) **3.** Bir şeyin üstüne abanmak, çullanmak. (–Brd.; –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Yerkesik *Ula, Dont *Fethiye –Mğ.)

ıhmak (II) Anlaşmak, uyuşmak. (Çepni *Gemerek –Sv.; *Ermenek –Kn.)

ıhmak (III) İyi ve çok olmak: *Bu sene armutlar iyi ıhmış.* (Yukarıseyit *Çal –Dz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ıhmak (IV) **1.** Hasta iyileşmek. (*Geyve –Kc.; *Vize –Krk.) **2.** İyi olamamak, düzelememek. (–Bo.; –Ed.) **3.** Zayıf, güçsüz kalmak. (*Bor –Nğ.) **4.** Bitki canlanmak, dirilmek. (Tokat –Es.; *Geyve ve köyleri –Sk.)

ıhnaz Ekin tarlalarında biten, karanfilgillerden, çiçeği pembe mor renkli zararlı bir bitki. (–Kü.)

ıhrılmak [→ **ıhmak** (I) **-I**]

ıhrız Eski elbise, ayakkabı. (*Çerkeş –Çkr.)

ıhsan (I) Kağnının iki tekerleğini birleştiren ağaç. (Güdül *Ayaş –Ank.)

ıhsan (II) Kurdele. (Düğrek –Mğ.)

ıhtı (I) [**ık -I, ıktı, ihti**] Rüzgâr ve yağmurun etki yapamadığı gizli, kuytu yer. (*Şebinkarahisar –Gr.; –Yz.; Köşker, –Krş.; Hamurcu *İncesu, Zile *Develi, –Ky.; *Bor –Nğ.; Davdas *Ermenek, Sille, *Bozkır, Araplar, Afşar, Güvenç –Kn.; *Osmaniye –Ada.; *Mersin ve köyleri, *Mut, Namrun *Tarsus –İç.)

[ık -I]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Karabüzey *Araç –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Niksar –To.; *Kızılcahamam –Ank.)

[ıktı]: (–Ky.)

[ihti]: (Gebeler *Kırkağaç, –Mn.; *Mucur –Krş.)

ıhtı (II) **1.** Düşkün, fakir. (Kadıoğlu *Devrek –Zn.) **2.** Zayıf. (Kadıoğlu *Devrek –Zn.)

ıhtırmak [→ **ıharmak** (I)]

ıı [ıaa, ıah, ııh] Hayır. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Mn. ve çevresi; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Kurşunlu –Çkr.; Havsu *Kelkit –Gm.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)

[ıaa]: (*Zile –To.; –Tr. ve çevresi; –Gm.; *Ereğli –Kn.)

[ıah]: (–Gm.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[ııh]: (*Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Kızılelma *Bartın –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Cenciğe –Ezc.; İncekum *Silifke –İç.)

ııh [→ **ıı**]

ık 1. [→ **ıhtı** (I)] **2.** Havasız, karanlık ve tekin olmayan (yer). (*Devrek –Zn.)

ıkarmak [→ **ıharmak** (I)]

ıkartmak 1. Diz üstünde oturtmak. (Köşker –Krş.) **2.** Elinden almak. (Köşker –Krş.)

ıkıcık Hıçkırık: *Biraz su ver ıkıcık tuttu.* (*Lüleburgaz –Krk.)

ıkılamak (I) [**ıhlamak** (I), **ıkılmak, ıkınmak -2**] Yorgunluktan, hastalıktan ya da sıkıntıdan sık sık nefes almak, inlemek. (Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent, *Keçiborlu ve çevresi, *Yalvaç –Isp.; Güney, Kavak *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal, İshaklı *Çivril –Dz.; *Savaştepe –Ba.; *Sivrihisar ve köyleri, Tokat, Bozan –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor –Ng.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Kaya *Fethiye –Mğ.)

[**ıhlamak** (I)]: (*Akyazı –Sk.; *Çarşamba –Sm.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Akkışla *Bünyan –Ky.)

[**ıkılmak**]: (*Lapseki –Çkl.)

[**ıkınmak -2**]: (Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan)

ıkılamak (II) **1.** Söz vermek: *Geçen günkü işe Ahmet ıkıladı.* (*Ermenek –Kn.) **2.** Sözü ağzında gevelemek. (Yeniköy –Ba.)

ıkılamak (III) Canı çekmek, imrenmek. (Eşke *Divriği –Sv.; Endel *Osmaniye –Ada.)

ıkıldamak Ağlar gibi ses çıkarmak. (*Kandıra –Kc.)

ıkıl ıkıl [ıklaya sıklaya] Zorla, güçlükle: *Çok hastayım fakat ıkıl ıkıl gelebildim.* (*Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; *Nallıhan –Ank.)

[**ıklaya sıklaya**]: (*Düzce –Bo.)

ıkılmak [→ **ıkılamak** (I)]

ıkım Çıkışma, azar. (Bakşişli –İç.)

ıkınıḫ [→ **ığınık -1**]

ıkınmak [**ığınmak -1**] **1.** Soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Yalvaç–Isp.; *Acıpayam, İshaklı *Çivril –Dz.; –Mn. ve çevresi; *Susurluk ve çevresi –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; Tokat, Bozan, *Sivrihisar –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Düzce –Bo.; *Merzifon –Ama.; Süme *Bulancak –Gr.; *Nizip –Gaz.; *Zara –Sv.; *Bor –Ng.; *Anamur –İç.; Kocayatak *Serik –Ant.; *Milas –Mğ.)

[**ığınmak -1**]: (*Keçiborlu, Yassıören *Senirkent, *Eğridir ve köyleri –Isp.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Karabüzey *Araç –Ks.; Çıkrık *Mecitözü –Çr.; Kütküt *Şebinkarahisar –Gr.; –Yz.; *Ayaş –Ank.; Köşker –Krş.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

2. [→ **ıkılamak** (I)] **3.** Kanmak. (–Mr. ve çevresi; *Kozan –Ada.) **4.** Duraksamak, duraklamak. (*Ermenek –Kn.)

ıkıntı [→ **ığınık -1**]

ıkıranmak Hasta çocuk uyurken ses çıkarmak. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

ıkırcak [→ **ikircik -2**]

ıkırcaklı [→ **ıkırcıklı**]

ıkırcık (I) [→ **ikircik -2**]

ıkırcık (II) Arta kalan. (Bayram *Ayaş –Ank.)

ıkırcık (III) Akşam karanlığı. (Dumanlı, Saray –Çkr.)

ıkırcıkır Sözünde durmayan, dönek (kimse). (Bereketli *Tavas –Dz.)

ıkırcıkır etmek [**ıkırcıklanmak**] Bir iş için kesin karar veremeyip sallantıda bırakmak. (Güney *Yeşilova –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Sürez *Bozdoğan–Ay.; *Elmalı–Ant.;

*Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

[**ıkırcıklanmak**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıkırcıklamak Şüpheli, belirsiz söz söylemek. (*Bozdoğan –Ay.; Yeniköy –Ba.; Duralı *Biga –Çkl.; Yerkesik –Mğ.)

ıkırcıklanmak [→ **ıkırcıkır etmek**]

ıkırcıklı [**ıkırcaklı, ikircikli**] Şüpheli, açık olmayan, kararsız, karışık. (*Eğridir ve köyleri, *Yalvaç –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy *Savaştepe –Ba.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Taşköprü –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Mr. ve çevresi; *Elmalı, *Alanya –Ant.; *Bodrum, Yerkesik –Mğ.)

[**ıkırcaklı**]: (Yeniköy –Ba.; Aziziye *Ereğli –Kn.; Ceylan *Fethiye, *Milas, Yerkesik –Mğ.)

[**ikircikli**] : (Uluğbey *Senirkent Isp.; *Susurluk –Ba.; *Sungurlu Çr.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

ıkırcık olmak Çekingen olmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıkış **1.** Ağır canlı, vurdum duymaz. (–Uş.; –Brd.; Dağal *Çal –Dz.; –Kü.; Ortaköy –Nğ.; Bostandere *Seydişehir –Kn.) **2.** Şişmanlık vb. nedenlerle zor yürüyen. (–Isp.) **3.** Mide dolgunluğuna uğrayan: *Ahmet ağa helvayı yiye yiye ıkış olmuş.* (Hacımsultan –Uş.; –Kü.)

ıkış ıkış (I) **1.** Ağır ağır (yürüyüş için). (Beylerli –Dz.; *Merzifon ve çevresi –Ama.; *Bor –Nğ.; *Anamur, Belenkeşli *Mersin –İç.; –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Ağır bir yükün altında zorla nefes almayı anlatır. (Güney *Yeşilova –Brd.; *Taşköprü –Ks.; –Kn.)

ıkış ıkış (II) [→ **ıklım tıklım**]

ıkışlamak **1.** [→ **ıkışmak** (I) **-1**] **2.** [→ **ıkışmak** (I) **-3**]

ıkışmak (I) [**ıkışlamak -1, 2; ıklamak -1, 2**] **1.** Yük altında sık sık solumak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç–Isp.; Kuzköy *Ünye–Or.; Araplar–Kn.)

[**ıkışlamak -1**]: (–Kn.)

[**ıklamak -1**]: (*Bornova –İz.)

2. Çok yorulmak, yürüyememek. (Kuşbaba *Bucak –Brd.) **3.** Çabalamak, zorlanmak. (Bayat *Emirdağ –Af.)

[**ıkışlamak -2**]: (–Kn.)

[**ıklamak -2**]: (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ıkışmak (II) Tartışmak, dalaşmak. (*Savaştepe –Ba.)

ıkış olmak Çok yemekten mide hazımsızlığı olmak. (Turuplu *Gönen –Ba.)

ıkış tıkış [→ **ıklım tıklım**]

ıkıt Hafif. (–Ks.)

ıkız Eksik. (Kurna –Brd.)

ıkilemek [→ **ikilemek** (I) **-1**]

ıkka Aşık oyununda, yenilince elde kalan tek aşık. (–Nğ.)

ıklamak **1.** [→ **ıkışmak** (I) **-1**] **2.** [→ **ıkışmak** (I) **-3**]

ıklaya sıklaya [→ **ıkıl ıkıl**]

ıklık Bülbül. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ıklım ıklım [→ **ıklım tıklım**]

ıklım tıklım [**ıkış ıkış** (II), **ıkış tıkış, ıklım ıklım**] Ağzına kadar dolu, çok kalabalık. (Bağıllı, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, *Yalvaç –Isp.; Çöplü *Çivril –Dz.; Yeniköy, Demirkapı *Susurluk –Ba.; Saraycık –Kü.; *Akyazı ve çevresi –Sk.;

*İskilip –Çr.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; Salarha –Rz.; Cenciğe –Ezc.; *Ağın –El.; Aşudu *Darende –Ml.; *Nizip –Gaz.; Eşke *Divriği, *Gürün, Hacılyas *Koyulhisar, *Şarkışla ve köyleri –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Yerkesik –Mğ.)

[**ıkış ıkış** (II)]: (*Düzce –Bo.)

[**ıkış tıkış**]: (*Düzce –Bo.)

[**ıklım ıklım**]: (*Kandıra –Kc.; *Merzifon –Ama.; Kuzköy *Ünye –Or.)

ıklim Tıpkı, aynı: *Şu siyah koyun ıklim sizin koyuna benziyor.* (Akyoma –Gr.)

ıkmak [→ **ıhmak** (I) **-1**]

ıkman İdman. (–Çr.; Salman *Akkuş –Or.; *Afşin –Mr.)

ıkra boncuğu Nazar boncuğu. (–Ank.)

ıkşalamak Ağacı sallamak. (Rumeli göçmenleri, Kocabergos *Bandırma –Ba.)

ıktı [→ **ıhtı** (I)]

ıl (I) Çok uzaktan görünebilen dağ. (Yörükler *Geyve –Kc.)

ıl (II) [→ **il** (I)]

ılabada [→ **ılbıda**]

ıladanaz 1. Budanmış ağaç. (–Ks.) **2.** Gürgen odunu. (Kurt*Küre –Ks.)

ılaf Yulaf. (Genek *Yatağan –Mğ.)

ılamaz Yaramaz. (Fariske *Ermenek –Kn.)

ılamık Ayrık cinsinden bir çeşit ot. (*Bor –Nğ.)

ılan Yılan. (Belevi *Çal –Dz.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Güneyce –Rz.)

ılancak [→ **ılıncak** (I)]

ılangaç [→ **ılıncak** (I)]

ılaşık Süt ya da ayranın pişirilerek kestirildikten sonra süzülmesiyle yapılan peynir, lor. (*İzmit –Kc.)

ılat 1. Kekeme. (*Dinar –Af.) **2.** Kaba, saygısız. (*Dinar –Af.)

ılbade Hırka, ceket. (Dudaş *Söğüt –Bil.)

ılbıda [**ılabada**] Sulak çayırlarda kendi kendine yetişen ve yaprakları sebze olarak yenen bir çeşit ot, labada. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

[**ılabada**]: (*Alaçam –Sm.; Genek –Mğ.)

ılbık Kuvvetli. (Rumeli göçmenleri, Şahin *Malkara –Tk.)

ılbız Zayıf, hastalıklı. (Orta –Çkr.)

ılbiz [→ **ilbiz** (I) **-1**]

ılcacık [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ılcak Ilık. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

ılçel Irmak. (–Kn. ve çevresi)

ıldal Çok uzakta olan ve belli belirsiz görünen şey. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bor –Nğ.; Belenkeşli *Mersin –İç.)

ıldır Alacakaranlık. (*Çal –Dz.; Aşağıdana *Safranbolu –Zn.; Saray –Çkr.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; İncirli –Yz.)

ıldırak Parlak: *Bu demir çok ıldırak.* (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

ıldıramaḫ [→ **ıldıramak -1**]

ıldıramak [**ıldıramaḫ, ıldırdamak**] **1.** Arasıra parlamak: *Karşıda bir ateş ıldırayıp duruyor.* (*Uluborlu, *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Darıveren, *Acıpayam, Honaz ve köyleri –Dz.; *Lapseki –Çkl.; Eşke *Divriği –Sv.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Anamur, Civanyaylağı *Mersin, *Mut –İç.; Kaya *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[**ıldıramaḫ**]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)

[**ıldırdamak**]: (Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

2. Çok hafif ışık vermek. (Kılandıras *Sandıklı –Af.; –Kn.)

ıldıran Ilık, sıcak. (*Alayunt –Kü.; –Es.)

ıldırangıç Dağlarda yetişen, yenilebilir bir çeşit bitki. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

ıldırayaz (I) [**ıldırışık** (I)] Penceresiz, kapısız, eşyasız ev: *Bu nasıl oda ıldırayaz.* (*Taşköprü –Ks.; *İskilip –Çr.; *Çarşamba –Sm.; *Zile, *Erbaa, –To.; Kuzköy *Ünye –Or.; –Ank.) [**ıldırışık** (I)]: (–Çr.)

ıldırayaz (II) Parlak yıldızlı aydınlık gece. (*Düzce –Bo.)

ıldırcıyan At izi. (*Karamürsel –Kc.)

ıldırdamag Yavaş yavaş akmak: *Su ıldırdıyor.* (–Brd.)

ıldırdamak [→ **ıldıramak -1**]

ıldırgıç İleri sürülen neden. (–Ank. ve çevresi)

ıldırık (I) **1.** Sıcaklık. (*Merzifon –Ama.) **2.** Aydınlık. (–Yz.) **3.** Kıvılcım. (–Yz.)

ıldırık (II) Tenekeden yapılan şişesiz gaz lambası. (–Nğ.)

ıldır ıldır (I) Aydınlık, temiz ya da saydam olmayı anlatır. (Çığrı *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Aliköy *Yalvaç, –Isp.; Başpınar *Tefenni, Kuşbaba *Bucak, –Brd.; Bereketli *Tavas, Darıveren *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal, Çöplü *Çivril –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Tokat –Es.; *Düzce –Bo.; *Kandıra –Kc.; Saray –Çkr.; *Merzifon –Ama.; Çepni *Gemerek –Sv.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ıldır ıldır (II) Yavaş yavaş. (–Brd.)

ıldır ıldır (III) İyi pişmemiş yemeğin diri kalmış durumu: *Fasulye iyi pişmemiş ıldır ıldır duruyor.* (*Emet –Kü.)

ıldır ıldır ıldıramak [**ıldır ıldır ıldırdamak**] Parıl parıl parlamak. (Sürez *Bozdoğan –Ay.) [**ıldır ıldır ıldırdamak**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıldır ıldır ıldırdamak [→ **ıldır ıldır ıldıramak**]

ıldırım Yıldırım. (Güney *Yeşilova –Brd.; *Iğdır –Kr.)

ıldırışık (I) [→ **ıldırayaz** (I)]

ıldırışık (II) **1.** Sabahın alacakaranlığı. (*Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.) **2.** Gece, havanın açık, yıldızlı, parlak olduğunu anlatır. (*Düzce –Bo.; Erenyaka ve çevresi *Akseki –Ant.) **3.** Aydınlık ev, oda vb. şeyler. (*Düzce –Bo.)

ıldırmak (I) Parıldamak. (Göçmenler –Isp.)

ıldırmak (II) [**ildırtmak**] Korkutmak: *Gözünü ıldır ki sana sataşmasın.* (–Rz.) [**ildırtmak**]: (–Rz.)

ıldır mıldır Düşe kalka. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.)

ıldırtı (I) Patırtı, gürültü. (Fili *Biga –Çkl.; –Ank.)

ıldırtı (II) Gece küçük dalgacıklarda meydana gelen parıltı, yakamoz. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

ıldız (I) Yıldız. (Çığrı *Dinar –Af.; Bağıllı *Eğridir, *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent, –Isp.; Kavak *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak, Başpınar, Karamanlı *Tefenni, –Brd.; Oğuz

*Acıpayam, Eziler *Güney, Çöplü *Çivril –Dz.; Sürez, Eymir *Bozdoğan, –Ay.; Ozan –İz.; Toygar *Alaşehir –Mn.; *Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, İmamuşağı *Gülnar, Ayvagediği *Mersin –İç.; *Serik, Çomaklıdede *Korkuteli, Erenyaka ve çevresi *Akseki –Ant.)

ıldız (II) [→ **ılgıdır** (I) **-1**]

ıldız (III) Gündönümünden on gün önceki zaman: *Arpayı ıldızdan bir ay önce ektim.* (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

ıldız böcüğü Yıldız böceği. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıldız dişiliği Kendini herkese sevdirme yeteneği, sevimlilik. (*Acıpayam –Dz.)

ıldızı dik olmak Kimse tarafından sevilmemek: *Benim ıldızım dik.* (*Yalvaç –Isp.)

ıldızkökü Yerelması. (*Ermenek –Kn.)

ıldızsız Çirkin, sevimsiz (kimse). (–Brd.)

ılek [→ **ilek** (II)]

ılek sineği İncir ağaçlarının yemişlerinden çiçek tozlarını taşıyan, kısa iğneli bir çeşit arıcık. (*Tire, *Ödemiş –İz.)

ılemek (I) Meyve olgunlaşmadan dökülmek. (İlyas *Keçiborlu –Isp.)

ılemek (II) Yollamak. (–Sv.)

ılemek (III) Her yeri iyice aramak. (–Yz.)

ılerlek İleri: *Gerilek durma, ilerlek dur.* (*Taşköprü –Ks.)

ılg Kuvvet, güç. (Rumeli göçmenleri, Kocabergos *Bandırma –Ba.)

ılga (I) **1.** [→ **ılgın** (V) **-1**] **2.** [→ **ılgın** (V) **-2**]

ılga (II) Geçimsizlik, kargaşa, karışıklık. (–Or.)

ılga (III) Yorgunluk ve kırıklık nedeniyle yükselen vücut ateşi: *Ilga bastı.* (*Çerkeş –Çkr.)

ılga gitmek Çabuk gitmek, koşarak gitmek. (*Sungurlu –Çr.)

ılgalamak Damarına basmak, kışkırtmak. (*Çarşamba, *Kavak –Sm.)

ılgam [→ **ılgın** (V) **-1**]

ılgama [→ **ılgar** (I) **-3**]

ılgamak At dörtnala koşmak. (*Bornova –İz.)

ılgar (I) [**ılgama, ılgara** (I), **ılgaz** (II), **ilgar -1, 2**] **1.** Çok çabuk, hızlı: *Dün buradan ılgarla geçtin, seni arkandan gördüm.* (Bayat *Emirdağ –Af.; *Sarayköy –Dz.; –İz.; Kavakiçi *Simav –Kü.; Darıca *Gebze –Kc.; *Niksar –To.; *Ağın –El.; *Kozan –Ada.; Larnaka –Kıbrıs)

[**ilgar -1**]: (–Af.)

2. Hayvanın yürümeyle koşma arası yürüyüşünü anlatır. (*Lapseki, *Biga –Çkl.; Satılmış –Es.; –Çr.; –Kr.; –Ezc.; *Nizip, –Gaz.; –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; –Kn.; *Serik –Ant.)

[**ılgara** (I)]: (Misis –Ada.)

[**ilgar -2**]: (–Sv.)

3. Hücum, akın. (*Urla –İz.)

[**ılgama**]: (Köşker –Krş.)

[**ılgaz** (II)]: (*Bornova –İz.)

ılgar (II) Verilen söz: *Kişi oldur ki ılgarınnan dönmiye.* (*Iğdır ve köyleri, Suhara *Çıldır –Kr.)

ılgar (III) Havanın parlak, açık olması. (Boyalık *Ermenek –Kn.)

ılgar (IV) Öfke. (Hacımahmut *Emet –Kü.)

ılgar (V) Sıra: *Ilgar ile yapah.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
ılgara (I) [→ **ılgar** (I) **-2**]
ılgara (II) Sürekli. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
ılgar çekilmek Erimeye başlayan karlar sıcağın etkisiyle buharlaşıp sis olmak. (Kaymaz *Sivrihisar –Es.)
ılgarla Koşarak. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)
ılgarlamak Kaygılanıp sabırsızlık göstermek, telaşlanmak. (Viranköy –Kü.)
ılgarlen Birdenbire. (Güney *Yeşilova –Brd.)
ılgarmak (I) **1.** Ekin filizlenmek. (Kuzgun *Osmaniye –Ada.; Senir –İç.)
ılgarmak (II) Güneş yeni doğmak. (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)
ılgarmak (III) Yaklaşmak. (Afşar *Hadım –Kn.)
ılgartmak [**ılga vermek**] Kavgayı kışkırtmak. (Orta –Çkr.)
[**ılga vermek**]: (Danışman *Fatsa –Or.)
ılgat görünme Belli belirsiz görünme. (İğdecik, Sancaklıboz –Mn.)
ılgatmak Saldırmak, üzerine atılmak. (Akkışla –Ky.)
ılga vermek [→ **ılgartmak**]
ılgaz (I) Başıboş atın dörtnala koşması. (*Bornova –İz.)
ılgaz (II) [→ **ılgar** (I) **-3**]
ılgazlamak Akın etmek. (*Bornova –İz.)
ılgı (I) [**ilhi**] **1.** At, eşek ya da keçi sürüsü. (Bayat *Emirdağ –Af.; Aşağılıca –Mn.; –Kü.; Dodurga *Bozüyük, *Söğüt –Bil.; *Bafra –Sm.; Oyaca *Haymana –Ank.; Çavuşcu *Ilgın –Kn.)
[**ilhi**]: (*Şavşat ve köyleri –Ar.)
2. [→ **ılkı** (I) **-4**] **3.** [→ **ılkı** (I) **-5**] **4.** Keçi ve koyun çobanı. (Afgan *Karaman –Kn.)
ılgı (II) [**ılhı** (I), **ılk, ılkı** (IV)] **1.** Soy sop. (*İskilip –Çr.; –Sm.)
[**ılhı** (I)]: (*İskilip –Çr.)
[**ılk**]: (*Bor –Nğ.)
[**ılkı** (IV)]: (Balkanda *Beyşehir –Kn.)
2. Hısım, akraba. (Yörükler *İznik –Brs.)
ılgı (III) Düğme. (Çandır *Serik –Ant.)
ılgı (IV) Ev eşyası: *Bugün yaylaya ılgı taşıdım.* (Karaşar *Beypazarı –Ank.)
ılgı (V) Kendi halinde, başıboş. (–Mn. ve köyleri)
ılgı (VI) Patika. (Karacagür *Malkara –Tk.)
ılgı (VII) Ses sada: *Bir ılgı geldi.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
ılgıd [→ **ılgın** (II) **-1**]
ılgıdı [→ **ılgıdır** (I) **-3**]
ılgıdık Beşik. (Ahiköy *Söğüt –Bil.)
ılgıd ılgıd [→ **ılgıt ılgıt**]
ılgıdır (I) [**ıldız** (II), **ılgıdı, ılgıdıra, ılgıldır, ılgırdırdır, ılğıdır** (I), **ılkıda, ılkıdır** (I)] **1.** İpliği çile yapmaya yarayan iki ucu çengelli tahta araç. (*Senirkent, *Uluborlu –Isp.; Honaz, Bereketli *Tavas –Dz.; *Menemen –İz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Safranbolu, Aliköy *Çaycuma –Zn.; Peşman *Daday –Ks.; –Sn.; Alanos *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; Kızılköy, –To.; Şıhlar *Ulubey, Sarıca *Gölköy, Kuzköy *Ünye –Or.; –Yz.; Büyük afşar –Ank.; *Karaman, Fariske *Ermenek, Karaviran *Bozkır, Argıtan *Ilgın, –Kn.; Kuzgun –Ada.;

*Mut, Tahanlı *Mersin, Buluklu, Teniste *Anamur, *Tarsus, Ovacık, Uzuncaburç, İncekum *Silifke –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Milas, Pınarlıbelen *Bodrum, *Fethiye ve köyleri –Mğ.; –Kıbrıs)
[**ıldız** (II)]: (Bekilli *Çal –Dz.)
[**ılgıdı**]: (Genek *Yatağan –Mğ.)
[**ılgıdıra**]: (*Bodrum –Mğ.)
[**ılgıldır**]: (*Kandıra –Kc.)
[**ılgırdırdır**]: (Yakacık *Kartal –Ist.)
[**ılğıdır** (I)]: (*Düzce –Bo.; –Çkr.)
[**ılkıda**]: (–Mğ.)
[**ılkıdır** (I)]: (*Emirdağ –Af.; *Saf-ranbolu –Zn.; Kavşıt *Sungurlu –Çr.; Pirlerkondu *Hadım, Bayalık *Ermenek, –Kn.; –Mğ.)

2. Çorabı genişletmeye ya da düzgün tutmaya yarayan tahta kalıp. (–Brd.; *Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.)

3. İp bükmeye yarayan çatal ağaç. (Yedigelli *Ereğli –Kn.)

ılgıdır (II) **1.** Saf, ahmak. (*Sivrihisar –Es.) **2.** Zayıf, sıska. (–Ist.; –Ks.)

ılgıdır (III) Bir uzunluk ölçüsü, arşın. (*Marmaris –Mğ.)

ılgıdıra [→ **ılgıdır** (I) **-1**]

ılgıdır incik Çok ince bilekli kimse. (Tahanlı *Mersin –İç.)

ılgıdır kesilmek Zayıflamak. (–Sv.)

ılgı hayvanı Damızlık hayvan. (*Göynük –Bo.)

ılgıldır [→ **ılgıdır** (I) **-1**]

ılgım [**ılgıt** (I), **ılkım -2, ılkıt**] **1.** [→ **ılgın** (V) **-1**] **2.** Göz erimi, ufuk. (Darma –To.)
[**ılkım -2**]: (–Kn.)
3. Belli belirsiz (görünme için): *Bir ılgım göründü.* (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)
[**ılgıt** (I)]: (Bahçeli *Bor –Nğ.)
[**ılkıt**]: (Ayşepınar *Develi –Ky.)

ılgım ılgım (I) [→ **ılgıt ılgıt -1**]

ılgım ılgım (II) [**ılgım salgım, ılgın salgın, ılğım ılğım** (II), **ılğım salkım, ılkım -3**] Belli belirsiz: *Ilgım ılgım görünüyor.* (Tokat –Es.; *Karaisalı –Ada.)
[**ılgım salgım**]: (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Çarıklar *Anamur –İç.)
[**ılgın salgın**]: (Kesme *Eğridir –Isp.)
[**ılğım ılğım** (II)]: (*Antakya ve köyleri –Hat.)
[**ılğım salkım**]: (–Çr.)
[**ılkım -3**]: (Karakoca *Haymana –Ank.)

ılgım salgım [→ **ılgım ılgım** (II)]

ılgın (I) [**ılğın** (II), **ilgin**] Dere ve çay kıyılarında biten, sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Başpınar, Karamanlı *Tefenni, Güney *Yeşilova –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Bozdoğan, Kırcaklı *Nazilli –Ay.; –Mn. ve çevresi; Bakıllı –Brs.; Yeniköy –Ba.; Tavaklı *Ezine –Çkl.; Rumeli göçmenleri, Gündoğdu –Brs.; –Mr.; *Gemerek –Sv.; Tatbekir *Yerköy –Yz.; *Develi –Ky.; Fariske *Ermenek, Zıvarık, Sille –Kn.; İncekum *Silifke, *Mut ve köyleri, Çavuşlu *Tarsus –İç.; *Serik –Ant.; Dont, *Fethiye –Mğ.)
[**ılğın** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ilgin**]: (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ılgın (II) [**ılgıd, ılgıt** (III)] **1.** Yavaş ve hafif esen rüzgar. (–Mr.; Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**ılgıd**]: (Önsen –Mr.)
[**ılgıt** (III)]: (–Ml. ve çevresi)
2. Kavurucu sıcak. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

ılgın (III) **1.** Gözü korkmuş, gözü yılmış (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** Dargın, gücenmiş (kimse). (Ovacık *Tavas –Dz.)

ılgın (IV) Belli belirsiz, çok hafif. (Çepni *Gemerek –Sv.)

ılgın (V) [**ılga** (I) **-1, 2**; **ılgam, ılgım -1, ılgır** (I), **ılğam, ılğıt** (I), **ılkım -1**] **1.** Serap. (Üçkuyu *Çal –Dz.; Tuzla, –Ada.)

[**ılga** (I) **-1**]: (İshaklı *Bolvadin –Af.)

[**ılgam**]: (Kerkük)

[**ılgım -1**]: (–Gaz.)

[**ılgır** (I)]: (*Kadirli –Ada.)

[**ılğam**]: (Kerkük)

[**ılğıt** (I)]: (*Silifke ve köyleri –İç.)

[**ılkım -1**]: (Karahoca *Haymana –Ank.; –Kn. ilçe ve köyleri)

2. Hayal. (–Çr.)

[**ılga** (I) **-2**]: (–Nğ.)

3. Yazın güneş ışığının yerde yansımasıyla görülen titrek pırıltı. (Çıtak, Ekse *Çal –Dz.; Aslanköy *Mersin –İç.)

ılgın (VI) İnce. (*Alanya –Ant.)

ılgın (VII) Az sıcak, ılık (su vb. şeyler). (Gavurdağı Yörükleri *Osmaniye –Ada.; Genek *Yatağan –Mğ.)

ılgın (VIII) Çok uzak. (–Ama.)

ılgın salgın [→ **ılgım ılgım** (II)]

ılgır (I) [→ **ılgın** (V) **-1**]

ılgır (II) Fitil. (Kocabergos *Erdek –Ba.)

ılgırdırdır [→ **ılgıdır** (I) **-1**]

ılgırtı Çerçöple yakılan küçük ateş. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ılgıt (I) [→ **ılgım -3**]

ılgıt (II) İnsana üzüntü veren, dokunaklı türkü söylemeyi anlatır. (*Kilis –Gaz.; –Mr.)

ılgıt (III) [→ **ılgın** (II) **-1**]

ılgıt (IV) Yavaş. (*Kilis –Gaz.)

ılgıt ılgıt [**ılgıd ılgıd, ılgım ılgım** (I), **ılğım ılğım** (I), **ılğıt ılğıt, ılkıt ılkıt**] **1.** Yavaş yavaş, hafif hafif (esen rüzgâr, akan su vb. şeyler için). (–Af.; Salarha *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Güney *Yeşilova, Başpınar *Tefenni –Brd.; *Çal –Dz.; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; Yakakayı, Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; Saray –Çkr.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; Kuzköy *Akkuş, Sarıca *Gölköy –Or.; Parak *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; –Gm.; *Kemah –Ezc.; İriağaç –Ml.; –Ur.; *Nizip –Gaz.; Kitiz *Afşin –Mr.; Palha, Çamova *Divriği, Telin *Gürün, Maksutlu *Şarkışla, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; İncirli –Yz.; Keşanuz –Ank.; –Krş.; *Bünyan, *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; –Kn. ilçe ve köyleri; *Anamur –İç.; *Kozan –Ada.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**ılgıd ılgıd**]: (Önsen –Mr.)

[**ılgım ılgım** (I)]: (*Eğridir ve köyleri –Isp.; Yeniköy –Ba.; *Gelibolu –Çkl.; Darma *Erbaa –To.; –Mr.; Eşke *Divriği –Sv.)

[**ılğım ılğım** (I)]: (*Antakya ve köyleri –Hat.)

[**ılğıt ılğıt**]: (–Çr.; –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Gaz.)

[**ılkıt ılkıt**]: (Maşat *Zile, Karkıncık *Artova –To.; Karahoca *Haymana –Ank.; Zencidere, Afşar *Pınarbaşı –Ky.; *Karaman –Kn.; –Ada.)

2. İnce ince. (–Ank.)

ılgıtır Elli santimetre uzunluğunda keten arşını. (–Kn.)

ılgıtırınlık İnce ve eğri bacaklı (kimse). (–Kn.)

ılgız (I) İplikleri çile yapmaya yarayan araç. (Üçkuyu *Çal –Dz.; *Akhisar –Mn.; Aşağıılıca –Es.)

ılgız (II) İşsiz güçsüz, boş gezen. (Rumeli göçmenleri *Tire –İz.)

ılğam [→ **ılgın** (V) **-1**]

ılğı Kuşku, işkil. (–Çr.)

ılğıdır (I) [→ **ılgıdır** (I) **-1**]

ılğıdır (II) Kandil. (–Bo.)

ılğım ılğım (I) [→ **ılgıt ılgıt -1**]

ılğım ılğım (II) [→ **ılgım ılgım** (II)]

ılğım salkım [→ **ılgım ılgım** (II)]

ılğın (I) Korkak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ılğın (II) [→ **ılgın** (I)]

ılğıt (I) [→ **ılgın** (V) **-1**]

ılğıt (II) Bahar güneşi. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ılğıt ılğıt [→ **ılgıt ılgıt**]

ılhaz [→ **ilhaz -1**]

ılhı (I) [→ **ılgı** (II) **-1**]

ılhı (II) Sürü. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ılhım ılhım Grup grup, kitle kitle. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ılı (I) [**ılıḫ, ili** (I) **-1**] Ilık. (*Eğridir ve köyleri, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; –Mn. ve çevresi; *Zile –To.; *Karaman –Kn.; Uzuncaburç *Silifke, Anayazarı –İç.; *Serik, Güzelsu *Akseki –Ant.; –Kıbrıs)
[**ılıḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ili** (I) **-1**]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, –Isp.; *Ermenek –Kn.; Çukurbağ *Mut –İç.)

ılı (II) Korkunç. (*Milas –Mğ.)

ılı (III) Sevimsiz: *Nedir o adamın ılılığı.* (*Milas –Mğ.)

ılıbada [→ **ilibada** (I)]

ılıbıda [→ **ilibada** (I)]

ılıbıdı [→ **ilibada** (I)]

ılıcaḫ [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ılıcak (I) [**ılcacık, ılıcaḫ, ılıcan, ılıḫ, ılımuk, ımıcak**] **1.** Ilıkça. (*Çal –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *Zile ve köyleri –To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Süme *Bulancak, Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Ml. ve çevresi)
[**ılcacık**]: (İğneciler *Mudurnu–Bo.)
[**ılıcaḫ**]: (Hayati *Erbaa –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Arapkir –Ml.)
[**ılıcan**]: (–Sv.)
[**ılıḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**ılımuk**]: (Fili *Biga –Çkl.; Kuzköy *Akkuş –Or.; –Gr.)
[**ımıcak**]: (Süme *Bulancak –Gr.; –Sv.; Ararim *Beyşehir –Kn.)
2. Sıcak su kaynayan yer. (–Mn. ve çevresi)

ılıcak (II) Yoğurt yapmak için yeni mayalanmış süt. (–Brs.; Eşke*Divriği, *Gemerek –Sv.)

ılıcan [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ılıç Çitlembik. (–Tk.)

ılıdı buludu görünmemek Hiç bir şey belli olmamak, görünmemek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ılıfıt [**ılıḫ yumurtda**] Rafadan yumurta. (–Ama.)
[**ılıḫ yumurtda**]: (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

ılığıvermek Oturmak, ilişmek: *Ali ne ayakta durun gel şuraya ılığıver.* (Ağılönü *Beyşehir –Kn.)

ılıḫ [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ılıḫ cannı [→ **ılık** (II)]

ılıḫmaḫ Birine karşı yakınlık duymak. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ılıḫ yumurtda [→ **ılıfıt**]

ılık (I) [**ıllık**] Güç, kuvvet. (–Kn.)
[**ıllık**]: (–Çr.; –Ur.)

ılık (II) [**ılıḫ canı**] **1.** Sevgi, beğeni. (Hortu *Gülnar –İç.) **2.** Cana yakın, sıcakkanlı. (Eşke *Divriği –Sv.)

[**ılıḫ canı**]: (Uluşiran*Şiran –Gm.)

ılık (III) İplik bükmeye yarayan bir araç. (Vicealtı, Hemşin –Rz.)

ılıka Ağaç kabuğundan ya da kendirden yapılan urgan, ip. (Abadiye –Bil.)

ılık çeken Çuvaldız. (Kemal Paşa *Bornova –İz.)

ılıklık [**ılıkma, ılıkman**] İdare lambası. (–Ank.)

[**ılıkma**]: (Alihoca *Zile –To.)

[**ılıkman**]: (*Sungurlu –Çr.)

ılıkma [→ **ılıklık**]

ılıkmak (I) [**ilikmak**] **1.** Kanı kaynamak, birini gönülden sevmek, âşık olmak. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; *Mut ve köyleri, *Anamur, Aslanköy *Mersin –İç.; *Bor –Nğ.; Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Şıhşami *Kozan –Ada.; *Serik –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**ılikmak**]: (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

2. Heveslenmek, imrenmek: *Şu kızın saçlarına çok ılıktım.* (Lamus *Ermenek –Kn.)

ılıkmak (II) [→ **ıvmak**]

ılıkman [→ **ılıklık**]

ılıma Yılma, yatışma, sinme. (*Merzifon –Ama.)

ılımak (I) [**ılışmak**] Yavaş yavaş anlaşmaya yaklaşmak. (Çepni *Gemerek –Sv.)

[**ılışmak**]: (*Çal –Dz.; –Sm.; *Mersin –İç.)

ılımak (II) Yemeği sindirmek. (–Ank.)

ılıman **1.** Kaynak. (–Ks.) **2.** Suyun çağlamayan yeri: *Gölde yığkanırken ılımana gittim nerdeyse bunalacaktım.* (Kızılköy, Bizeri –To.)

ılımanlık [→ **ılımannık**]

ılımannık [**ılımanlık, ilimannıḫ**] Ilık (hava için). (Süme*Bulancak–Gr.; Korkut –Sv.; Aslanköy *Mersin –İç.)

[**ılımanlık**]: (*Gürün –Sv.)

[**ilimannıḫ**]: (Uluşiran*Şiran –Gm.)

ılımbız Yıldırım. (*Silifke –İç.)

ılımıklı Büyümesi, gelişmesi iyi olan. (Barastal *Bor –Nğ.)

ılım ılım [**ılım pılım**] Parça parça. (*Sorgun –Yz.)

[**ılım pılım**]: (*Sorgun –Yz.)

ılım pılım [→ **ılım ılım**]

ılımuk [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ılım yel Ilık yel. (–Gaz.)

ılıncaḫ [→ **ılıncak** (I)]

ılıncak (I) [**ılancak, ılangaç, ılıncaḫ, ılınçaḫ, ılınçak, ılıngaç, ılınkaç, ıllıñgaç, ilincaḫ, ilincak** (I), **ilinçaḫ, ilinçak**] Küçük çocuk salıncağı. (*İskilip, –Çr.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Merzifon, *Taşova ve köyleri –Ama.; Karkıncık *Artova, Zodu –To.; –Or.; Kayadibi, Tepeköy, Piraziz –Gr.; –Tr.; –Rz.; –Ezm.; *Koyulhisar –Sv.; –Yz.; *Bünyan –Ky.)

[**ılancak**]: (*Zile –To.; –Or.)

[**ılangaç**]: (Aşudu *Darende –Ml.)

[**ılıncaḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**ılınçaḫ**]: (–Ezc.)

[**ılınçak**]: (–Ur.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

[**ılıngaç**]: (–Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Küçükisa *Zile –To.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Yz.; Kargalı *Polatlı, *Haymana –Ank.; *Talas –Ky.; *Avanos –Nş.)

[**ılınkaç**]: (*Sungurlu –Çr.; –Sm.; *İncesu –Ky.)

[**ıllıñgaç**]: (*Afşin –Mr.)

[ilincaḫ]: (*Erciş –Vn.; *Ağın, –El.; *Arapkir –Ml.)
[ilincak (I)]: (Şıhlar *Uluğbey –Or.; –Tr.; Gündoğdu –Rz.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ank.)
[ilinçaḫ]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; –Kr. ve köyleri)
[ilinçak]: (Cenciğe –Ezc.; –El. ve çevresi)
ılıncak (II) [ılışık] Ilık (su). (–Tr.; Yavuz *Şavşat –Ar.)
[ılışık]: (Çepni *Gemerek –Sv.)
ılınçaḫ [→ **ılıncak** (I)]
ılınçak [→ **ılıncak** (I)]
ılıngaç [→ **ılıncak** (I)]
ılıngı Paçavra. (*Ermenek –Kn.)
ılınız Pinti. (–İz. ve çevresi)
ılınkaç [→ **ılıncak** (I)]
ılıntı Çelimsiz, kuvvetsiz, zayıf (kimse). (Havsu *Kelkit –Gm.)
ılış Geçen, daha önceki. (Surye *Antakya –Hat.)
ılışgan Soğuk ve yapmacık bir tavırla gülen (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ılışık [→ **ılıncak** (II)]
ılışıl [ılışır] Geçen yıldan da önceki yıl. (Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Dy.; *Antakya –Hat.)
[ılışır]: (–Vn.; *Ahlat –Bt.; –Dy.; –Kn.)
ılışır [→ **ılışıl**]
ılışıyıl [ılişil] İki yıl önce. (*Antakya –Hat.)
[ılişil]: (Yavuz *Şavşat –Ar.)
ılışlamak (I) Suyu ılıştırmak. (Kuşbaba *Bucak –Brd.; Küçükisa *Zile, Karkıncık *Artova, *Erbaa, –To.; Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; *Bor –Nğ.)
ılışlamak (II) Bir şey parlamak, ışıldamak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
ılışma Arsızca sırıtarak gülme. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ılışmak [→ **ılımak** (I)]
ılıştıkış Çok kalabalık. (*Menemen –İz.)
ılıtma Sütün az pişmiş durumu. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.)
ılız (I) Zayıf. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
ılız (II) İplik sarmaya yarayan bir çeşit ağaç araç. (*Bakırköy –Ist.; Deveçıtağı –Krk.)
ılı Zayıf, kansız. (–Dz.)
ılıkmak [→ **ılıkmak** (I) **-1**]
ılişil [→ **ılışıyıl**]
ılk [→ **ılgı** (II) **-1**]
ılkaç İşini yoluna koyan (kimse). (Yağmurlu –Krş.)
ılkatmak Saldırmak. (*Keskin –Ank.; Türkmen *Bünyan –Ky.)
ılkı (I) [**ılgı** (I) **-2, 3**; **ırhı** (I)] **1.** At sürüsü. (Bayat *Emirdağ –Af.; –Ay.; –Çr.; –Ada.; *Sivrihisar –Es.; *Zile –To.; *Pınarbaşı –Ky.; Ortakarayiran *Bozkır –Kn.; Andifli *Kaş –Ant.; –Ed.)
[**ırhı** (I)]: (–Ezm.)
2. Koyun sürüsü. (Afşar *Beyşehir –Kn.) **3.** Keçi sürüsü. (*Gelibolu –Çkl.; Teniste *Anamur –İç.) **4.** Keçi. (*Niksar –To.; *Ermenek, Kazancı, Akçalar *Seydişehir –Kn.; Ferhenk *Anamur –İç.; *Serik, *Akseki, Semayük *Elmalı, *Manavgat, *Alanya –Ant.)
[**ılgı** (I) **-2**]: (*Ilgın –Kn.)
5. Koyun. (–Kn.)
[**ılgı** (I) **-3**]: (*Ilgın –Kn.)
6. Damızlık kısrak. (Ovasaray –Çr.)
ılkı (II) Kuytu yer. (*Boyabat –Sn.; –Sm.; *Niksar –To.)

ılkı (III) Fidanlık. (–Sn.)
ılkı (IV) [→ **ılgı** (II) **-1**]
ılkı bozuk olmak Soysuz, sütü bozuk olmak. (*Bor –Nğ.)
ılkıda [→ **ılgıdır** (I) **-1**]
ılkıdan tutma (I) Yabanıl (insan ve hayvan için). (*Zile –To.)
ılkıdan tutma (II) Emeksiz meydana gelme (mecazi anlamda). (*Zile –To.)
ılkıdır (I) [→ **ılgıdır** (I) **-1**]
ılkıdır (II) İnce. (*Foça –İz.; Ereniyaka ve çevresi *Akseki, *Alanya –Ant.)
ılkı kesilmek Bir şey tükenmek, bitmek. (Bayındır –Kn.)
ılkılık Keçi sürüsünün sığındığı gölgelik yer. (*Gelibolu –Çkl.)
ılkım 1. [→ **ılgın** (V) **-1**] **2.** [→ **ılgım -2**] **3.** [→ **ılgım ılgım** (II)]
ılkımak (I) Süt sağmak: *Haydin ılkıya gidelim.* (Sorkun, Gencek *Seydişehir –Kn.)
ılkımak (II) Akmak (mecazi anlamda): *Yarimi görünce gönlüm ılkıyor.* (–Çr.)
ılkımak (III) Serap görünmek. (Sabanlı, Hotamış –Kn.)
ılkım sılkım Çok uzak. (*Kilis –Gaz.)
ılkınlık Bataklık. (–Çr.)
ılkış Şaşı. (*Dursunbey –Ba.)
ılkışma Gün doğmadan önce görünen ilk ağartı, tan zamanı. (Künbet –Af.)
ılkıt [→ **ılgım -3**]
ılkıt ılkıt [→ **ılgıt ılgıt -1**]
ılkız İpliği çile yapmaya yarayan iki ucu çengelli tahta araç. (*Dursunbeyli –Ba.)
ıllamak Sallamak, sarsmak. (*Yalvaç –Isp.)
ıllık [→ **ılık** (I)]
ıllıñgaç [→ **ılıncak** (I)]
ılmak Uykuya dalmak, uyuklamak. (–Çr.; –Ama.; –To.; *Koyulhisar –Sv.)
ılman Ilık. (–Kü.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
ılmık 1. Yeni bitmiş, filizlenmiş ekin. (*Kula, *Alaşehir –Mn.; Bakırdağı –Ky.; *Ulukışla–Nğ.; Kızıllar *Karaman, *Bozkır, Doğanbeyli *Beyşehir–Kn.; Kuyuluk*Kozan–Ada.; Civanyaylağı, *Mersin, Uzuncaburç *Silifke, Yanpar *Mut ve köyleri, Namrun, *Tarsus –İç.; Görneç, Magusa –Kıbrıs) **2.** Bitkilerdeki küçük kılçıklar. (*Kadirli –Ada.)
ılmık ılmık [→ **ilmik ilmik**]
ılpıdın Haşlanmış yumurta. (–Ky.)
ıltar 1. Köpeklerin boğazına takılan çivili demir. (Yukarıseyit *Çal –Dz.; Tokat –Es.; Afgan *Karaman –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Yular ipi. (Tepelice *Bozkır –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; –Ant.) **3.** İp. (Bağıllı *Eğridir–Isp.; *Karapınar, *Ermenek –Kn.)
ıltarmak Çuval, heybe vb. şeyleri onarmak. (Karatiken *Tarsus, *Mersin –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
ımacı İmeceye gelen, yardım eden. (–Ank.)
ımagı Taze sebze. (–Isp.)
ımakmak Önem vermemek. (Büyükyağlı –Ank.)
ımasılamak Taklit etmek. (*Doğubeyazıt –Ağ.)
ımaz ımaz Yavaş yavaş (su akması için). (Uğurlu *Ermenek –Kn.)
ımbal 1. [→ **imbal** (I) **-1**] **2.** [→ **imbal** (I) **-2**] **3.** Yay. (Çerçin –Brd.)

ımballamak [→ **ımbarlamak**]

ımbar [→ **imbal** (I) **-1**]

ımbarlamak [**ımballamak, imballamak**] Yük hayvanlarını üvendireyle dürtmek. (Yukarı Akhisar *Akhisar –Mn.)
[**ımballamak**]: (–Nğ.)
[**imballamak**]: (–Krş.)

ımbık Çaydanlık. (*Ereğli –Kn.)

ımbıl (I) Yüz metrekarelik evlek. (*Develi –Ky.)

ımbıl (II) Hımbıl. (*Lüleburgaz –Krk.)

ımbıldak Bataklık. (Gecek *Sivrihisar –Es.)

ımbıl ımbıl Çok şişman olmayı anlatır. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ımbış Ağır yürüyen (hayvan): *Bizim merkep çok ımbış bir hayvandır, gayet ağır gider.* (Kurna –Brd.)

ımcınmak Yatarken kalkmaya çalışmak. (–Gr. köyleri)

ımesem Gözünü korkutma, gözdağı. (*Taşköprü –Ks.)

ımgılıkış [→ **ınkılıkış -1**]

ımıcak [→ **ılıcak** (I) **-1**]

ımık (I) [**ımıklık -1**] **1.** Az sıcak, ılık. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; Şahmelik *Vakfıkebir –Tr.; *Çarşamba –Sm.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; *Mersin ve köyleri –İç.; *Manavgat –Ant.) **2.** Bulutlu, durgun hava. (*Gelendost, Yılanlı *Eğridir –Isp.; *Taşova –Ama.; Bayadı, Sarıca *Gölköy –Or.; –Gr.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Gülabi –Yz.; *Bor –Nğ.; Mahmutlu –Ant.; –Tk.)
[**ımıklık -1**]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Elvanceleki *Mecitözü, Bolatlı *Sungurlu –Çr.; Haral –Gaz.; –Yz.; Karaveliler *Alanya –Ant.)

ımık (II) Az, biraz: *Bizim un ımık kalmış.* (Ovacık *Tavas –Dz.)

ımık (III) [**ımırgı** (II)] Süt tadı veren taze ve tatlı yoğurt. (*Pınarbaşı –Ky.; *Kozan –Ada.; *Mut ve köyleri, Civanyaylağı *Mersin –İç.)
[**ımırgı** (II)]: (Belenkeşli –İç.)

ımık (IV) Bir çeşit diş hastalığı. (Alaeddin *Acıpayam –Dz.)

ımık (V) Rüzgâr almayan, gölgeli, kuytu yer. (Yaykıl *Gerze –Sn.; *Niksar –To.)

ımık (VI) Ramazan. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

ımık acı Bir çeşit ot. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ımık ımık **1.** Belli belirsiz: *Imık ımık başım ağrıyor.* (Tepeköy *Torbalı –İz.; *Milas –Mğ.) **2.** Hafif hafif: *Çay ımık ımık kaynıyor.* (*Çal –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Mğ.)

ımıklamak Birisine çatmak, dokunmak. (–Dz.)

ımıklaşmak Ilıklaşmak. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Oğul –Ks.; Küçükisa *Zile –To.; Nefsiköseli *Görele, Süme *Bulancak –Gr.; *Ermenek –Kn.)

ımıklık **1.** [→ **ımık** (I) **-2**] **2.** Ilıklık. (*Ermenek –Kn.)

ımıl ımıl Yavaş yavaş, ağır ağır, hafif hafif. (Homa *Çivril –Dz.; *Düzce –Bo.; –Çr.; –Ks.; –Mr. ve çevresi; –Krş.; *Pınarbaşı ve çevresi –Ky.; Genezin *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; Gerdan, Boynuyoğun –Ada.; Yerkesik –Mğ.; *Hayrabolu –Tk.)

ımıltı Yiyecek şey: *Biraz ımıltı yiyelim de gidelim.* (Salatın *Tire –İz.)

ımımak Ilınmak, ısınmak. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Bor –Nğ.)

ımırcık karanlık Tan atma zamanı, alaca karanlık: *Bugün ımırcık karanlıkta geldim.* (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ımırga (I) [**ımırgı** (I), **ımırka**] Körpe, taze (sebze ve meyve için). (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Uluğbey *Senirkent, *Yalvaç, *Eğridir –Isp.; Çerçin –Brd.; Ayancık *Boyabat –Sn.)
[**ımırgı** (I)]: (Bayat *Emirdağ –Af.; –Isp.; *Alanya –Ant.)
[**ımırka**]: (–Brd.)

ımırga (II) Zamanından önce serpilip büyümüş. (*Eğridir –Isp.)

ımırgamak Acele etmek. (–Sn.)

ımırgaz 1. Seyretmekten hoşlanan, meraklı. (–Yz.) **2.** Kendini ilgilendirmediği halde bilgiçlik taslayan. (–Yz.) **3.** Gereksiz, hoşlanılmayan (kimse). (–Yz.)

ımırgı (I) [→ **ımırga** (I)]

ımırgı (II) [→ **ımık** (III)]

ımırgılamak Tahıl topraktan çıkmak, filizlenmek. (Yenice *Akşehir–Kn.)

ımırgılanmak Ağaçlar tomurcuklanmak. (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)

ımırka [→ **ımırga** (I)]

ımırkı Tatlı (yoğurt ve ayran için): *Ayran ımırkı mı ekşi mi?* (Karakuzu –Mn.)

ımırmak [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımırsık 1. [→ **ımzık** (I) **-1**] **2.** [→ **ımzık** (I) **-4**]

ımırsıklanmak Mızmızlanmak, miskinleşmek. (Aşağıtuzluhan –Kn.)

ımırsık olmak Umutsuzlanmak. (*Kilis –Gaz.)

ımır yamur etmek Sözleri ağızda geveleyerek konuşmak. (*Lapseki–Çkl.)

ımışak [→ **ımışık**]

ımışık [**ımışak, imişik**] Ilık (hava ya da su için). (Salihli *Fatsa –Or.; Bozkekke –Gr.; *Karaisalı, Yeniköy *Ceyhan –Ada.; İncekum, *Silifke, Kalınviran, *Anamur –İç.; Gündoğmuş ve köyleri *Finike –Ant.; Yerkesik –Mğ.)
[**ımışak**]: (*Silifke –İç.; Yerkesik –Mğ.)
[**imişik**]: (Manyas *Karaman, Kazancı *Ermenek –Kn.; –İç.)

ımışkan Yaltaklanan (kimse). (–Nğ. ve çevresi)

ımıştırmak [→ **ımıtmak**]

ımıtmak [**ımıştırmak**] Az ılıtmak. (Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Bor –Nğ.)
[**ımıştırmak**]:(–Ant.; Yerkesik–Mğ.)

ımız Yeni mayalanmış süt. (Sarıca *Gölköy –Or.)

ımızgama [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımızgamag [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımızgamak [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımızganmak (I) [**ımırmak, ımızgama, ımızgamag, ımızgamak, ımızkamak, ımızlanmak, ımzıganmak**] **1.** Uyuklamak. (Honaz –Dz.; *Bornova –İz.; *Lapseki –Çkl.; *Taşköprü –Ks.; *Safranbolu –Zn.; Arpaköy –Or.; –Ml.; *Kilis, *Nizip –Gaz.; –Mr.; Şabanözü *Polatlı –Ank.; Köşker –Krş.; –Nğ.; *Ilgın, Faydalı *Kozan –Ada.)
[**ımırmak**]: (*Karaisalı –Ada.)
[**ımızgama**]: (Homa *Çivril –Dz.)
[**ımızgamag**]: (–Brd.)
[**ımızgamak**]: (*Eğridir ve köyleri –Isp.; –Brd.; Bağyaka *Finike –Ant.; Abaş, Kösten –Ed.)
[**ımızkamak**]: (Korucuk –Sn.; Semayük *Elmalı –Ant.)
[**ımızlanmak**]: (–Kü.; –Ks.; –Krş.; *Kadirli, –Ada.)
[**ımzıganmak**]: (–Ama.)
2. Uyuşmak. (–Nğ. ve çevresi) **3.**

Duraksamak, ağırdan almak. (–Brd.; *Kandıra –Kc.; *Çerkeş –Çr.; –Ks.; *İncesu –Ky.; –Ada.)

ımızganmak (II) Soyunmak. (–Yz.)

ımızganmak (III) Çocuk mızmızlanmak. (–Brd.; *Düzce –Bo.; *Karaisalı –Ada.)

ımızıkmak [→ **ımızıkmak**]

ımızkamak [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımızlanmak [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımirge Küçük filiz. (*Alanya –Ant.)

ımka [→ **inka**]

ımlık [**ımmık**] **1.** Enenmiş hayvan. (–Kn.) **2.** Enenmiş horoz. (–Gaz.) [**ımmık**]: (–Mğ.) **3.** Husyesiz doğan hayvan. (Kesme *Eğridir –Isp.)

ımmanına kadar Ağzına kadar (dolu). (–Bo.)

ımmık [→ **ımlık -2**]

ımraz Hasta, çok zayıf bünyeli. (–Gr. ve köyleri)

ımrek Özenen, imrenen (kimse). (Tokat –Es.)

ımsık (I) **1.** [→ **ısmık -1**] **2.** Gamsız, kaygısız. (Kabak –Sn.) **3.** [→ **ımzık** (I) **-1**] **4.** Sır saklayan. (–Sn.)

ımsık (II) [→ **ımzık** (II)]

ımsık olmak [→ **ımzıkmak**]

ımsımak [→ **ımzıkmak**]

ımzanmak Mırıldanmak. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ımzıganmak [→ **ımızganmak** (I) **-1**]

ımzık (I) [**ımırsık -1, 2**; **ımsık** (I) **-3**] **1.** Arsız, uyuşuk, miskin, beceriksiz. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, *Anamur –İç.) [**ımırsık -1**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; –Gaz.; *Bor –Nğ.; Aşağıtuzlukçu *Akşehir –Kn.) [**ımsık** (I) **-3**]: (Çırpı *Bayındır –İz.; *Milas –Mğ.) **2.** [→ **ısmık -1**] **3.** Cimri, eli sıkı. (Hortu *Ereğli –Kn.) **4.** Sinsi, içinden pazarlıklı. (*Akseki –Ant.) [**ımırsık -2**]: (Sarıkavak –Es.)

ımzık (II) [**ımsık** (II)] Eskimiş, kokmuş, bayat yemek. (Başpınar *Tefenni –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Refahiye –Ezc.; –Kn.; –İç.; *Akseki –Ant.; *Milas, *Ula –Mğ.) [**ımsık** (II)]: (*Silifke –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

ımzık kurdu Bayat etin üzerinde görülen beyaz kurt. (–Kn.)

ımzıkmak [**ımızıkmak, ımsık olmak, ımsımak, ımzımak**] Yemek ekşimek, bozulmak, kokmak. (Çerçin, Yayla *Tefenni, –Brd.; Dede *Çal, Darıveren, Kızılhisar *Acıpayam –Dz.; Bereketli *Nazilli, Sürez, Eymir, *Bozdoğan, *Karacasu –Ay.; *Tire, Tepeköy *Torbalı –İz.; Haşhaşı –Ezc.; *Bor –Nğ.; –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Akseki –Ant.; *Marmaris –Mğ.) [**ımızıkmak**]: (*Akşehir –Kn.) [**ımsık olmak**]: (*Ödemiş –İz.) [**ımsımak**]: (*Silifke –İç.) [**ımzımak**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Yumrutaş *Acıpayam –Dz; Işıklar *Nazilli –Ay.; Yeniceköy *Ödemiş –İz.; Akçaalan *Bodrum, Yerkesik –Mğ.)

ımzıksımak Et ya da yemek bayatlamak, kokmaya başlamak. (*Bor –Nğ.)

ımzıma Su vb. şeyler ılınma. (Ovacık *Tavas –Dz.)

ımzımak [→ **ımzıkmak**]

ın (I) Hayır. (–Nğ.)

ın (II) Hayvanların kulağına yapılan işaret. (Küçükyozgat –Ank.)

ınak (I) Angarya. (Hortu *Ereğli–Kn.)

ınak (II) Sığırların toplandığı yer. (Belevi *Çal –Dz.)

ınak (III) Kullanılacak araç. (*Sarıkavak –Es.)

ınakada kalmak Darda kalmak. (Yeniköy *Develi –Ky.)

ınbal [→ **imbal** (I) **-2**]

ıncak (I) [**incağı, incak**] Armağan: *Dün bize bir ıncak geldi.* (Başpınar *Tefenni –Brd.; Uğurlu *Ermenek –Kn.; Yenidamlar *Alanya –Ant.) [**incağı**]: (–Ba.) [**incak**]: (Teniste *Anamur –İç.)

ıncak (II) Kara erik. (–Dy.)

ıncak (III) Acıma. (Elmacık *Mudurnu –Bo.)

ıncı Peki, haydi. (*Silifke –İç.)

ıncıḫ Bacağın dizden aşağı kısmı. (*Erciş –Vn.)

ıncık (I) **1.** Somurtkan, aksi (kimse). (–Çr.) **2.** İnatçı (kimse). (Keskin –Es.) **3.** Mızmız, miskin. (*Bor–Nğ.) **4.** Güç beğenen, titiz. (Kesirik, –El.; –Kn. ve köyleri) **5.** Her şeyi inceden inceye hesap eden, kuruntulu. (–Ba.; –Brd.)

ıncık (II) Ceviz. (*Çerkeş –Çkr.)

ıncık (III) İştecik, orada: – *Ali keser nerede? – Incık.* (Kayadibi *Yeşilova –Brd.)

ıncık (IV) Çocukların boyunlarına taktıkları bir süs eşyası. (*Ermenek –Kn.)

ıncık cıncık Gereksiz eşya, öteberi. (Kızılca *Tavas –Dz.)

ıncık kıncık Küpe bilezik vb. süs eşyası. (–Brd.)

ıncıklamak [→ **ıncıklanmak**]

ıncıklanmak [**ıncıklamak**] Kederlenmek. (Kargı, *Tosya –Ks.) [**ıncıklamak**]: (*Tosya –Ks.)

ıncıkma (I) Duraksama, kararsız olma. (Cirler *Ermenek –Kn.)

ıncıkma (II) İçi sıkılma, bunalma. (–Ank.)

ıncıkmak Birisine kızmak. (*Tosya ve köyleri –Ks.)

ıncık mıncık etmek Karıştırıp ezmek, yenmez ya da kullanılmaz duruma getirmek: *İncirleri ıncık mıncık ettin, al hepsini kendin ye.* (*Ünye –Or.)

ıncınık Dargınlık. (Şıhlar *Ulubey –Or.)

ındalamak (I) [→ **ırgalamak**]

ındalamak (II) [→ **irdelemek** (I) **-1**]

ındallamak Kararsız olmak, duraksamak. (*Ulubey –Or.; –Ank.)

ındır Harman yeri. (–Ky.)

ındız Yaylalarda yetişen güzel kokulu bir çeşit ağaç. (Mehmetli *Kadirli –Ada.)

ındi [→ **incik** (III)]

ınemük Keçi yavrusu. (–Sv.)

ıñez Hastalıktan çok zayıflamış (kimse). (*Eğridir ve köyleri –Isp.)

ınga Küçük çocuk. (Kıbrıs, *Çubuk –Ank.)

ıngalanmak Sallanarak yürümek, salınmak. (Aşudu *Darende –Ml.)

ıngar Dağ. (–Ank.)

ıngastan [**ingazdan**] Şakadan, yalandan. (Alatepe, –Ay.; Karakuyu *Tepeköy, Dirmil *Torbalı –İz.; Şeref *Yatağan –Mğ.) [**ingazdan**]: (–İz. ve çevresi)

ıngaz [→ **ingas**]

ıngıl cıngıl Süslü. (Fariske *Ermenek –Kn.)

ıngılçuş Tahterevalli. (–Ank.)

ıngıldamak (I) Kımıldamak, hareket etmek, sallanmak. (Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Yukarıseyit *Çal –Dz.; Sürez, Eymir, *Bozdoğan –Ay.; *Kandıra –Kc.; –Bo.; Yiğren *Boyabat –Sn.; Süme *Bulancak –Gr.; *Haymana –Ank.; –Nş.; Ceylân *Fethiye –Mğ.)

ıngıldamak (II) **1.** Üstüne alınıp telaşa düşmek, gocunmak. (–Bo.) **2.** Huysuzlanmak. (*Safranbolu –Zn.)

ıngıldana Hasta diş etlerini kanatarak tedavi etmeğe yarayan bir çeşit ot. (–Ank.)

ıngıldatmak Hafifce kımıldatmak, sallamak. (*Yalvaç –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Kandıra –Kc.; *Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Kayaş –Ank.; Yerkesik –Mğ.)

ıngılık Kaygı, düşünce. (–Ml. ve çevresi)

ıngıl ıkış (I) Hastalıktan yeni kalkmış kimsenin ağır ağır yürümesini anlatır: *Ingıl ıkış bugün evden size kadar gelebildim.* (*Alayunt –Kü.; –Çr.; *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

ıñgıl ıkış (II) Çok dolu, tıklım tıklım. (*Düzce –Bo.)

ıngılıp (I) Çok zayıf: *O öküzler ıngılıp olmuş iş yapar mı?* (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)

ıngılıp (II) İğreti duran, sağlam olmayan: *Ingılıpın üstündesin.* (Çepni *Gemerek –Sv.)

ıngıraz [**ıngırız**] **1.** Zayıf, cılız, hastalıklı. (İshaklı *Çivril, Benlik *Acıpayam –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Yeniceköy *Ödemiş –İz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Ermenek –Kn.; *Mersin ve köyleri –İç.; *Yatağan ve köyleri, *Milas, Yerkesik –Mğ.)

[**ıngırız**]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Namrun *Söğüt –Bil.; Bahçeli *Bor –Nğ.) **2.** Kolay geçmeyen fakat tehlikeli de olmayan bir çeşit hastalık. (Teniste *Anamur –İç.)

ıñgıraz düşmek Zayıflamak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıngırcak 1. Tahterevalli. (–Sm.) **2.** Salıncak. (–Ank. ve çevresi) **3.** Çitlerin dallardan yapılmış kapısı. (–Sm.)

ıngırız [→ **ıngıraz**]

ıngırızlamak Yavaş yavaş zayıflamak, sağlığı bozulmak. (Saray –Çkr.; *Bor –Nğ.)

ıñğıçgamak [→ **ınıçğamak**]

ıñı Ne diyorsun? (–Nğ.)

ınıcık Akşam karanlığı: *Akşam ınıcık çökmeden davarlar geldi.* (Saççılar –Bo.)

ınıçğamak [**ıñğıçgamak**] İnlemek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

[**ıñğıçgamak**]: (Çilehane *Reşadiye –To.)

ınık [→ **ıblık** (II)]

ınık ınık Ağır ağır. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

ınıkmak 1. Özenmek: *Komşunun çocuğunun çalışmasına ınıktım.* (Fariske *Ermenek –Kn.) **2.** Alışmak, huy edinmek. (Ortakaraviran *Bozkır –Kn.) **3.** Aç gözlülük etmek. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ıñılamak (I) Kendi kendine, yavaş sesle şarkı söylemek. (Aşudu *Darende –Ml.)

ıñılamak (II) Çok hızlı dönen topaç ses çıkarmak. (*Keçiborlu –Isp.)

ınıldamak [→ **ınkıldamak**]

ınıl ınıl Yavaş yavaş (yürümek için). (*Lapseki –Çkl.)

ınıramaz Hiç bir şeye karışmayan, sessiz. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

ınırcık sayrısı Gönülsüz iş gören. (*Uluborlu –Isp.)

ınırmak Deve bağırmak. (Karahayıt –Ay.)

ıñırsınız [**ınızarı**] Hastalığı iyiliğe yüz tutan. (*Antakya –Hat.)
[**ınızarı**]: (–Dz.)

ınır yañır etmek Bir teklifi kabul etmemek için gereksiz nedenler ileri sürmek. (*Keçiborlu ve çevresi –Isp.)

ınızarı [→ **ıñırsınız**]

ını [→ **ini** (I)]

ınkıfık Ufak. (–Kr.; –Kn.)

ınkıldamak [**ınıldamak**] Sallanmak, kımıldamak. (Dont *Fethiye –Mğ.)
[**ınıldamak**]: (*Sivrihisar –Es.)

ınkılış [**ımgılıkış**] **1.** Durgun, beceriksiz. (*Uluborlu –Isp.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ımgılıkış**]: (–Brd.)
2. Zoraki. (*Çal –Dz.) **3.** Yavaş yavaş yürüyen (kimse). (–Nğ.)

ınkılıp (I) Can çekişme. (–Yz.)

ınkılıp (II) Gelecek tehlikeyi sezerek bekleme. (Kepen *Sivrihisar –Es.)

ınkılış Duraksama, kararsızlık, ikircim. (–Ky.)

ınkır ınkır etmek Söylediğinden tam bir şey anlaşılmamak, konuşması anlaşılır şekilde olmamak. (–Tr.)

ınnak (I) Azıcık. (Tozkovan *Gülnar –İç.; Karaçulha *Fethiye –Mğ.)

ınnak (II) Çocuk dilinde mama. (–Nğ.)

ıñraz Hastalıktan işe yaramaz hale gelen (kimse). (Kösten, Honaz–Dz.)

ınrık Sabah karanlığı. (*Safranbolu –Zn.; *Çerkeş –Çkr.)

ıñrıma Ne istediğini anlatamayan kimse: *Iñrımanın ne söylediği anlaşılmıyor ki.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

ınro Halkalı demir çivi. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

ıntırga Düzen, hile: *Intırgasız iş yapamaz.* (*Bor –Nğ.)

ıntırkalı Şüpheli, korkulu, karışık. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ıpılak [→ **ışılak** (I)]

ıpılamak [**ıpıldamak -1**] Parlamak, parıldamak. (Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.)
[**ıpıldamak -1**]: (*Koyulhisar –Sv.; Sarıoba *Polatlı, Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ıpıldak Parlaklık veren şey. (Ayvalı *Sivrihisar –Es.)

ıpıldamak 1. [→ **ıpılamak**] **2.** Hafif ışık titreyerek parıldamak. (–Krş.)

ıpılık Hafif ateş: *Bir ıpılık et, ısınalım.* (*Zara –Sv.)

ıpıl ıpıl (I) **1.** Pırıl pırıl. (Sarıkavak –Es.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; Çitli *Mecitözü, –Çr.; –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ağın –El.; *Afşin –Mr.; *Gürün, Vazıldan, Palha *Divriği, Çepni *Gemerek, Hacılyas *Koyulhisar, –Sv.; *İncirli –Yz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Akkışla *Bünyan –Ky.; –Nş.; *Bor –Nğ.; –Kn.) **2.** Işığın yanıp sönmesini ya da hafif yanmasını anlatır. (Tokat –Es.; Karaözü *Gemerek –Sv.)

ıpıl ıpıl (II) Yavaş yavaş: *Bizim çocuk ıpıl ıpıl yürüyor.* (–Mr.)

ıpıl ıpıl (III) Gümüş gerdanlık. (–Sv.)

ıpıpras [**ıpras**] Uygun, tastamam: *Bu babuç ayağıma ıpıpras geldi.* (*Bozdoğan –Ay.)
[**ıpras**] : (Orhaniye, *Marmaris, *Bodrum –Mğ.)

ıpıtmak Hafifçe yakmak, parlatmak. (Kenger *Kula –Mn.)

ıpik Tavuk ibiği. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ıpras [→ **ıpıpras**]

ıprık İbrik. (–Brd.; Hasanoğlan –Ank.)

ır (I) Türkü, şarkı. (*Keskin –Ank.; –Kn.)

ır (II) Ar, utanç. (*Bor –Nğ.)

ıra Yüz, çehre, görünüş. (Akkışla *Bünyan –Ky.)

ıraat Rahat. (–Nğ.)

ıraf [→ **ırafık** (III)]

ırafık (I) Ilık boru suyu: *Bizim oluğun suyu ırafık gibi.* (Belenkeşli *Mersin –İç.)

ırafık (II) Arkadaş, ortak: *Suçlu yakalandı fakat ırafıkları belli değil.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

ırafık (III) [**ıraf**] Raf. (İsabey *Çal –Dz.)
[**ıraf**]: (Kavak *Yeşilova –Brd.; –Gaz.)

ıraflamak Harman döven hayvan, daireler çizerek dönmek: *Hayvanları bir daha ıraflayıver.* (Ören *Fethiye –Mğ.)

ırağt [→ **ırahat** (II)]

ırağırak Oldukça uzak, uzakça. (Çağlayık *Silifke –İç.)

ıraḫ [→ **ırak**]

ırahat (I) Kağnı durduğu zaman, kağnının ağırlığı öküzlerin boynuna yüklenmesin diye ıramasa dayanan çatal sopa. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

ırahat (II) [**ırağt**] Rahat. (Hasanoğlan –Ank.)
[**ırağt**]: (*Bor –Nğ.)

ırahı [**ırakı**] Rakı. (–Ama. ve köyleri)
[**ırakı**]: (Hasanoğlan –Ank.)

ırahın **1.** Zayıf, arık. (Çilehane *Reşadiye –To.) **2.** Hasta. (Çilehane *Reşadiye –To.)

ıraḫmaḫ Birini sürekli izlemek, ardını bırakmamak: *Oğlan benden ıraḫmadı gitti.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ırahvan Atın yavaş yürüyüşü, rahvan. (–Ama. ve köyleri)

ırak [**ıraḫ, irağ, iraḫ, irak**] Uzak. (Çığrı *Dinar, İshaklı *Bolvadin –Af.; *Eğridir ve köyleri –Isp.; Bekilli, *Çal, *Tavas –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Bornova, *Ödemiş, Tepeköy *Torbalı –İz.; –Es.; Dolakçı *Mucur –Bo.; *Safranbolu –Zn.; Karabüzey *Araç, Peşman *Daday, –Ks.; –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Havza –Sm.; Ziyere, –Ama.; Kuzköy *Akkuş, –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Bayburt, Havsu *Kelkit –Gm.; Zeytinlik, Yoncalı *Şavşat, –Ar.; *Refahiye ve çevresi –Ezc.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği –Sv.; Yeniköy *Balâ, *Polatlı, *Haymana, –Ank.; Köşker, –Krş.; *Avanos –Nş.; Darsıyak –Ky.; –Nğ.; –Kn. ilçe ve köyleri; *Osmaniye –Ada.; *Mersin, *Tarsus, *Mut ve köyleri –İç.; *Akseki, Kalkan *Kaş –Ant.; *Milas, –Mğ.; –Ed.; –Krk.)
[**ıraḫ**]: (*Iğdır –Kr.; Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**irağ**]: (Hanlı *Şavşat –Ar.; –Kr.)
[**iraḫ**]: (Çayağzı *Şavşat –Ar.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

[**ırak**]: (*Uluborlu –Isp.; –Ur.; –Ank.; Hisarcık –Ky.)

ırakanı taşmak Ödü kopmak, korkmak: *Çocuk ateşe yaklaşınca ırakanım taştı.* (*Mut ve köyleri –İç.)

ırakçın Şapka altına giyilen, kenarı oyalı takke. (*Mustafa Kemal Paşa –Brs.)

ırakı [→ **ırahı**]

ıraklaşmak [→ **ıramak -1**]

ıraklık Uzaklık. (*Bornova –İz.; *Merzifon –Ama.)

ıraksamak [→ **ıraksanmak**]

ıraksanmak [**ıraksamak, ıraksımak, ıraksınmak**] Uzak sanmak. (Köşten, Honaz –Dz.; *Lapseki –Çkl.; *Anamur –İç.; Ceylan *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[**ıraksamak**] : (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Koyulhisar –Sv.)

[**ıraksımak**]: (*Lapseki –Çkl.; –Çr.; –Nğ.)

[**ıraksınmak**]: (*Mersin ve köyleri –İç.)

ıraksımak [→ **ıraksanmak**]

ıraksınmak [→ **ıraksanmak**]

ıralamak [→ **ırgalamak**]

ıralanmak [→ **ığralanmak**]

ıralaşmak Ayrılmak: *Oğlanı yanından ıralaştıramadım.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ıralmak [→ **ıramak -1**]

ırama Düğüne giden davetli topluluğu. (–Mn.)

ıramak [**ıraklaşmak, ıralmak, ıraşmak**] **1.** Uzaklaşmak, uzamak, ara açılmak. (Kumdanlı *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Brd.; *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Kandıra –Kc.; –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; Süme *Bulancak, Nefsiköseli, *Görele –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Şarkışla ve köyleri, Hacılyas, *Koyulhisar –Sv.; Sarayköy *Balâ, Çanıllı *Ayvaş –Ank.; *Bünyan –Ky.; *Bor, –Nğ.; Bayafşar *Beyşehir, *Ermenek –Kn.; *Pozantı –Ada.; *Mersin ve köyleri –İç.; Çomaklıdede *Korkuteli, *Serik –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.; *Havsa –Ed.)

[**ıraklaşmak**]: (*Bornova –İz.)

[**ıralmak**] : (Başpınar *Tefenni –Brd.; Ulamış –İz.; –Çr.; *Zile –To.; Yerkesik –Mğ.)

[**ıraşmak**]: (*Akçaşehir –Bo.)

2. Aradan fazla zaman geçmek. (*Bozdoğan –Ay.)

ıramas (I) [**ıramaz, ırambas, ırampas, ıramıs**] **1.** Harmandaki dövülecek ya da sürülecek sap yığını. (–Af.; *Uluborlu, *Senirkent –Isp.; İshaklı, Çıtak *Çivril –Dz.; –Kü. ve köyleri)

[**ırambas**]: (Çığrı *Dinar –Af.; Aliköy –Isp.)

[**ıramus**]: (Aziziye *Bayat –Af.)

2. Tarlada yığın yapılan biçilmiş ekin: *Dört dönüm yere ancak üç ıramas yapabildik.* (Kavak *Yeşilova –Brd.)

[**ıramaz**]: (*Çivril –Dz.)

[**ırampas**]: (*Keçiborlu –Isp.)

ıramas (II) [**ırampas, ırat, iramas** (I), **iremas**] Kağnının eksenini çeken çatal ağaç, kağnı oku. (Kumdaanlı *Yalvaç, Yassıören *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

[**ırampas**]: (Akçalar *Seydişehir –Kn.)
[**ırat**]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
[**iramas** (I)]: (Akviran *Çumra, Bise *Akşehir –Kn.)
[**iremas**]: (–Kn.)
ıramaz [→ **ıramas** (I) **-2**]
ırambas [→ **ıramas** (I) **-1**]
ırampas [→ **ıramas** (I) **-2**]
ıramus [→ **ıramas** (I) **-1**]
ıran Yalçın kayalıklar arasındaki çimenli vadiler. (Karaçay aşireti, Umranıhamidi –Kn.)
ırangıç Süs, gösteriş. (Kıreli *Beyşehir –Kn.)
ıransa Yakışıklı. (Murvadı *Ermenek –Kn.)
ırapata Çörek ya da ekmek hamurunu tandıra koymaya yarayan kalın bez. (–Ky. ve çevresi; –Sv. ve çevresi)
ırasada Yeni olgunlaşmaya başlamış meyve: *Armutlar ırasada oldu.* (Aydoğmuş *Keçiborlu –Isp.; –Ky.)
ırasamak Meyve iyice olgunlaşmak. (Yassıören *Senirkent –Isp.)
ırastik Lastik. (Hortma *Acıpayam –Dz.)
ıraşmak [→ **ıramak -1**]
ırat [→ **ıramas** (II)]
ıratmag [→ **ıratmak**]
ıratmak [**ıratmag**] Uzatmak, geciktirmek. (Sarıidris *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam, İshaklı *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Tokat *Sarıkavak –Es.; Saray –Çkr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Koyulhisar, Ağcakışla *Şarkışla –Sv.; –Ank.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; *Mersin ve köyleri, *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)
[**ıratmag**]: (–Brd.)
ırava Kısa boylu, bodur (insan ve hayvan için). (Karaözü *Gemerek –Sv.)
ıravak (I) [**ıravık** (I) **-1**] Süzme bal. (–Bo.; Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Ks.)
[**ıravık** (I) **-1**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Mut ve köyleri –İç.)
ıravak (II) [→ **ıravık** (II)]
ıravık (I) **1.** [→ **ıravak** (I)] **2.** Berrak su. (Muzvadı *Ermenek –Kn.)
ıravık (II) [**ıravak** (II)] Biçilmiş ve demetlenmiş ekin. (Yarımca *Emirdağ –Af.)
[**ıravak** (II)]: (–Gaz.)
ırbasa [**ırfısa, ırfıza, ırvasa**] Boş inancı olanlarca hastalığı iyi ettiğine inanılan büyü, kocakarı ilacı: *Irbasaya inanma, ırbasasız kalma.* (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.)
[**ırfısa**]: (–Brd.)
[**ırfıza**]: (–Brd.)
[**ırvasa**]: (Aydoğmuş *Keçiborlu, *Atabey –Isp.; Sulutaş, Sille –Kn.; –Ant.; *Bodrum –Mğ.)
ırbıḫ [→ **ırbık**]
ırbık [**ıbırık, ıbrıh, ırbıḫ, ibirik, ibruk, ibrük, irbık**] Su kabı, ibrik. (Dikici *Dinar –Af.; Uluğbey *Senirkent, Aliköy –Isp.; Karamanlı *Tefenni, Yusufça *Gölhisar, Kavak, Güney *Yeşilova, Kurna, Kuşbaba *Bucak –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Düzce –Bo.; Karaözü *Gemerek –Sv.; Fariske *Ermenek –Kn.; Köseçobanlı *Gülnar, İncekum *Silifke, Burhan –İç.; *Serik –Ant.)

[**ıbırık**]: (Bereketli *Tavas –Dz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.)
[**ıbrıh**]: (Yenimüslüman *Zile –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**ırbıḫ**]: (–Ezc.; Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.)
[**ibirik**]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
[**ibruk**]: (Karaköy *Düzce –Bo.)
[**ibrük**]: (Aliköy *Çaycuma –Zn.)
[**irbık**]: (Cenciğe –Ezc.)

ırcal Kurumlu, kibirli. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ırcı Araba geçmesi için, ekili iki tarla arasında bırakılan sürülmemiş yer. (Karaçay aşireti, Başhüyük *Kadınhanı –Kn.)

ırdımak Bilincini kaybetmek. (–Ba.)

ıremçık Peynir. (Balkusan *Ermenek –Kn.)

ıremik [**iremik**] Boyunduruğa koşulan kısır dişi manda. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)
[**iremik**]: (Arslan, Deveci –Ama.)

ırfısa [→ **ırbasa**]

ırfıza [→ **ırbasa**]

ırg [**ırgın** (II)] Talih, şans. (İshaklı *Çivril –Dz.; –Bo.)
[**ırgın** (II)]: (*Sarayköy –Dz.)

ırgaç (I) Dokumalarda çözgü üzerine enine atılan ip, argaç. (–Tr.)

ırgaç (II) Sakaların su taşıdıkları omuzluk. (*Bayburt –Gm.)

ırgada [**ırgadı**] Su testisi. (İshaklı *Bolvadin –Af.)
[**ırgadı**]: (Holanta *Sivrihisar –Es.)

ırgadamak [→ **ırgamak -1**]

ırgadı [→ **ırgada**]

ırgal Amele, ırgat. (Haşhaşı –Ezc.)

ırgalamaḫ [→ **ırgalamak**]

ırgalamak [**ığralamak, ığramak, ığratmak, ındalamak** (I), **ıralamak, ırgalamaḫ, ırgalandırmak, ırgamak -2, ırgaştırmak, ırgatmak -1, ırgıtmak, ırkalamak, ırlamag, ırlamak** (I), **iğralamak, irgalamak**] Sarsmak, sallamak. (Dede *Çal, İshaklı *Çivril, –Dz.; Sultanhisar *Nazilli –Ay.; *Bornova –İz.; *Akhisar –Mn.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Tevfikiye *Biga –Çkl.; –Brs.; Keskin –Es.; *Düzce –Bo.; –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip, –Çr.; –Ama. ve köyleri; *Artova, Almus *Zile –To.; Kuzköy *Akkuş, *Ünye –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ezm.; *Varto –Mş.; Kesirik –El.; Aşudu *Darende –Ml.; –Gaz.; –Mr.; *Antakya –Hat.; –Yz.; *Ayaş –Ank.; Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.; –Kn.; Kalkan *Kaş –Ant.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; Muratlı *Çorlu –Tk.)
[**ığralamak**]: (*Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.)
[**ığramak**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.; Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; *Osmaniye –Ada.)
[**ığratmak**] : (–Nğ.; *Ermenek, Damlapınar, *Beyşehir –Kn.)
[**ındalamak** (I)]: (Ağlı *Küre –Ks.)
[**ıralamak**] : (Başpınar *Tefenni –Brd.; *Çal –Dz.; Eğrigöz *Emet –Kü.; *Sivrihisar ve köyleri, Sarıkavak –Es.; Paşalı *Feke –Ada.; *Finike, *Elmalı, *Akseki ve köyleri, Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ırgalamaḫ**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.)
[**ırgalandırmak**] : (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

[**ırgamak -2**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)
[**ırgaştırmak**]: (–İz.)
[**ırgatmak -1**]: (–Sm.; *Maçka ve köyleri –Tr.)
[**ırgıtmak**]: (–Ank.)
[**ırkalamak**]: (*Balçova –İz.; –Çr.)
[**ırlamag**]: (–Brd.)
[**ırlamak (I)**]: (Gebeceler *Sandıklı –Af.; *Keçiborlu, Kürkçüler *Yalvaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova, *Tefenni, –Brd.; Güney *Çivril, Darıveren, Oğuz, Yumrutaş *Acıpayam, Honaz, Ekse –Dz.; Germencik, Sürez *Bozdoğan, Köşk –Ay.; –Brs.; Fili *Biga –Çkl.; –Ank.; Çavuşçu *Ilgın –Kn.; *Milas, Yerkesik, Mesken *Yatağan –Mğ.)
[**iğralamak**]: (–Nğ.)
[**irgalamak**]: (*Alaca –Çr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Şavşat ve köyleri, *Ardanuç ve köyleri –Ar.; –Gaz.; –Mr.; –Ada.)
ırgalandırmak [→ **ırgalamak**]
ırgalanmak [→ **ığralanmak**]
ırgam Dut silkeleme mevsimi: *Dut ırgamı geldi.* (–Ml.)
ırgama Yerinden oynama, sallanma. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ırgamak [**ırgadamak, ırganmaḫ**] **1.** Çabuk olmak, davranmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ırgadamak**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ırganmaḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** [→ **ırgalamak**]
ırgandurmaḫ Ağır bir şeyi yerinden oynatmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ırganmaḫ [→ **ırgamak -1**]
ırganmak 1. [→ **ığralanmak**] **2.** Kıpırdanmak. (*Maçka ve köyleri, –Tr.)
ırgantı Hafif sallantı. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ırgaşma Yerinden oynama. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ırgaştırmak [→ **ırgalamak**]
ırgatlıḫ [→ **ırgatlık**]
ırgatlık [**ırgatlıḫ**] Hasat mevsimi. (Karabüzey *Araç –Ks.; Elecik –Ank.; –Nğ.)
[**ırgatlıḫ**]: (Sarıhamzalı, Kepirce, Mirahor *Sorgun –Yz.)
ırgatmak 1. [→ **ırgalamak**] **2.** Kışkırtmak. (*Keçiborlu –Isp.; –Sm.)
ırgay Yunusbalığı büyüklüğünde bir çeşit tatlısu balığı. (Göçmenler, Çilehane *Reşadiye –To.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
ırgetmek Adamak, söz vermek: *Bu işten hayırlısı ile kurtulursam Hamdi Babaya bir kurban ırgettim.* (*Sivrihisar –Es.)
ırgı Testere dişlerinin çapraz olması durumu: *Irgı iyi olan testere iyi keser.* (İncirlik –Ada.)
ırgıdama Geveze. (*Cide –Ks.)
ırgı gırılmak Morali bozulmak: *O hadiseden sonra ırgı gırıldı.* (Tahtacı –Isp.)
ırgın (I) **1.** Zayıf, sıska, güçsüz. (Çığrı *Dinar –Af.; *Senirkent –Isp.; Çuvallı *Yeşilova –Brd.; Honaz, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Gündoğdu –Brs.; *Bozkır, *Karaman –Kn.; Kuzgun –Ada.; *Silifke, Buluklu, Yanpar, Çavuşlu, *Tarsus, *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; Dereköy –Krk.) **2.** Yorgun. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Kösten, *Acıpayam –Dz.; Tokat –Es.;

Sarıoba *Polatlı –Ank.; –Kn. ilçe ve köyleri; Çiftepınar *Mersin –İç.; Belenilvat *Akseki –Ant.; –Ed.) **3.** Hasta, rahatsız. (–Isp.; Güney *Yeşilova, –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ırgın (II) [→ **ırg**]

ırgıncak Ağıl kapısı. (–Sm.)

ırgın etmek Gözünü korkutmak: *Dün Ali'yle güreştim, onu ırgın ettim.* (Çiftepınar *Mersin –İç.)

ırgınlaşmak Zayıflamak, çocuk hastalıktan dolayı gelişememek. (Aslanköy *Mersin, *Silifke –İç.)

ırgınlık Yorgunluk, kırıklık. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; Babadağı *Sarayköy, *Çal –Dz.; *Bayındır –İz.; *Serik –Ant.; Dont *Fethiye –Mğ.)

ırgınmak Yılmak: *Bu işten çok ırgınmışım.* (*Gerede –Bo.)

ırgıp Sokulgan: *Irgıp adam.* (Kürkçüler –Ada.)

ırgırlamak Vücudunu oynatmak, sallamak. (*Vize –Krk.)

ırgıtmak [→ **ırgalamak**]

ırg vermek Testerenin dişlerini düzeltmek: *Bıçkının ırgını geniş ver.* (Tahtacı –Isp.)

ırhah [→ **ırhak**]

ırhak [**ırhah**] Leylak ağacı. (–Ama.) [**ırhah**]: (*Kemah –Ezc.)

ırḫarlamaḫ Doğruyu söyletmek: *Irḫarlamaḫ ne mimkin söyledemeduh.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ırhar vermek Söz vermek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ırhat İşçi. (*Refahiye ve çevresi –Ezc.)

ırhı (I) [→ **ılkı** (I) **-1**]

ırhı (II) Sel. (Karaçay –To.; Umranhamidî *Saiteli –Kn.)

ırhılmış Bir yana yatmış, eğilmiş. (*Sorgun –Yz.)

ırḫım Akarsuyun bir kolu. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ırḫısa Şans, uğur. (*Bor –Nğ.)

ırıb Büyük balık ağı. (*Mudanya –Brs.)

ırıbburmak İstenmeyen bir şeyi yerine getirmemek için nedenler bulmak: *Irıbburdu da gönlü razı oldu.* (Güney *Yeşilova –Brd.)

ırıhtı (I) Ev eşyası. (Hüyüklü *Yalvaç –Isp.)

ırıhtı (II) Rüzgâr almayan kuytu yer. (*Ermenek –Kn.)

ırıḫtım Bir ipe geçirilmiş ya da birbirine bağlanmış yemiş bağı: *Hele şu ağaca bakın, ırıḫtım gibi tutmuş.* (*Ağın –El.)

ırık (I) Az açıklık, aralık. (Kocabergos –Ba.; Kemerdere –Brs.; *Düzce –Bo.; *Ilgaz, *Kurşunlu, Saray –Çkr.; –Çr.)

ırık (II) [**ırk** (II)] Şans, uğur: *Senin ırığın bana iyi gelmedi.* (Sücüllü *Yalvaç, *Senirkent, –Isp.) [**ırk** (II)]: (*Dinar –Af.; –Kü.)

ırık (III) [**ıyık** (II)] Zayıf. (*Keçiborlu ve çevresi –Isp.; *Şebinkarahisar –Gr.) [**ıyık** (II)]: (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ırık (IV) Erken. (*Boyabat –Sn.)

ırıkçı Ağrıları nefesle ya da büyü ile iyileştirdiğine inanılan kimse, büyücü. (*Ula –Mğ.)

ırıklamak (I) Boş inanca göre hastayı çeşitli büyü ya da sihirle iyileştirmek. (–Mn.; *Ula, Yerkesik –Mğ.)

ırıklamak (II) Hafif aralık bırakmak. (*Silifke –İç.)

ırıklamak (III) Davarı suya çekmek. (Çöplü *Gürün –Sv.)

ırıklatmak Hasta iyileşmek için kendine büyü yaptırmak. (–Mğ.)

ırıkmak Yorulmak, güçsüz kalmak. (Karabüzey *Araç –Ks.)

ırıktım Toz inmemesi, soğuk girmemesi, yarıkların kapanması için tavan arasına döşenen çamur. (–Çkr.)

ırılamak Meyvelerin düşmesi için ağacı sarsmak, sallamak. (–Kü.)

ırılmak (I) [**ırıtmak**] Ayrılmak, uzaklaşmak. (*Eğridir, *Yalvaç –Isp.; Çerçin, –Brd.; Gölemezli, Dağal *Çal –Dz.; –İz.; *Savaştepe –Ba.; Akçakavak, –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; *Mecitözü, –Çr.; –To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Avutmuş, *Şebinkarahisar –Gr.; –Ml.; –Mr.; *Kangal –Sv.; *Beypazarı –Ank.; *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; Ortaköy, *Bor –Nğ.; Halimiye *Ermenek –Kn.; *Kozan –Ada.; *Silifke, *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.; Bağyaka *Finike –Ant.; Kaya *Fethiye, *Milas, Yerkesik –Mğ.) [**ırıtmak**]: (*Kozan –Ada.)

ırılmak (II) Ana karnında çocuk ters gelmek, yerini değiştirmek. (Orhaniye *Marmaris –Mğ.)

ırılmak (III) Yorulmak. (–Af.; *Senirkent, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Kavak *Yeşilova –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Silifke –İç.; *Hayrabolu –Tk.)

ırılmak (IV) **1.** Kımıldamak, sarsılmak. (–Isp.; *Bayındır –İz.; *Eziine –Çkl.) **2.** Yerinden oynamak: *Göbeğim ırıldı.* (–Uş.; –Kü.)

ırılmak (V) Zayıf düşmek. (–Kn.)

ırıltmak Uzaklaştırmak. (–Çr.)

ırım (I) [**irim** (IV) **-2**] Gözün görebildiği kadar uzaklık. (Süzey *Araç –Ks.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; Boyalık *Ermenek –Kn.) [**irim** (IV) **-2**]: (*Bornova –İz.)

ırım (II) Arazideki çıkıntı, burun. (*Atabey –Isp.)

ırım (III) **1.** [→ **irim** (I) **-1**] **2.** [→ **irim** (I) **-2**] **3.** [→ **irim** (I) **-3**]

ırım (IV) İşaret. (Himmetoğlu –Zn.)

ırım (V) Sır: *Onların ırımına erilmez.* (Bölceağaç *Manyas –Ba.)

ırım (VI) Ustalık, beceriklilik, el uzluğu: *Nalbantlığın ırımını aldı.* (Bölceağaç *Manyas –Ba.)

ırımak (I) Ayırmak. (*İskilip –Çr.)

ırımak (II) Emanet etmek. (*Uluborlu ve köyleri –Isp.; *Torbalı ve köyleri –İz.)

ırım cırım etmek Yırtmak, parampara etmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ırım gırım Dağ, bayır, dere tepe: *Irımı gırımı dolaştım, Bor'un görmediğim yiri galmadı.* (*Yalvaç –Isp.; *Bor –Nğ.)

ırım kırım (I) Naz: *Irım kırım edip durma, oynayacaksan oyna.* (–Nğ.)

ırım kırım (II) Her yan, her yer: *Bugün ırımı kırımı dolaştım bir kalem bulamadım.* (Kaya *Fethiye –Mğ.)

ırıp (I) **1.** [→ **ığrıp** (I) **-1**] **2.** [→ **ığrıp** (I) **-2**]

ırıp (II) Değiş tokuş edilen eşya. (Reşadiye *Datça –Mğ.)

ırıp (III) [→ **ığrıp** (II)]

ırıpcı Aldatıcı, yalancı. (–Brd.; Burhaniye *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; *Kurşunlu –Çkr.; *Çarşamba–Sm.; *Artova –To.; Süme *Bulancak –Gr.)

ırıplı Her işi uygun biçimiyle, yoluyla yapan. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ırıs Sandık eşyası. (*Şuhut –Af.)

ırıs dolmak Olgunlaşmak: *İğdeler ırıs dolmuş.* (Salda *Yeşilova –Brd.)

ırışgan Birini imrendirme, nispet: *Ayşe hanımın ırışganına dayanamıyorum.* (Pazar *Kızılcahamam –Ank.; *Bor –Nğ.)

ırışgan etmek [**ırışgat sallamak, ırışkan vermek**] Nispet yapmak, imrendirmek. (*Bor –Nğ.)
[**ırışgat sallamak**]: (Aşudu *Darende –Ml.)
[**ırışkan vermek**]: (–Çkr.)

ırışganlık Kibirlilik, çalımlılık. (Meki *Çubuk –Ank.)

ırışgat sallamak [→ **ırışgan etmek**]

ırışkancı Birinin damarına basan, nispet yapan. (–Çkr.)

ırışkan vermek [→ **ırışgan etmek**]

ırışmak Sevinmek. (*Ahlat –Bt.)

ırıtmak [→ **ırılmak** (I)]

ırıt olmak Uzak olmak, savuşup gitmek. (–Gaz.)

ırıvermek Birine bir işin yapılmasını bırakmak. (Dastarlı, Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ırız 1. [→ **ırz**] **2.** Eşya, öteberi. (Kızlan, Mesudiye *Datça –Mğ.)

ırız içeri Kiler. (Sultanhisar *Nazilli, –Ay.)

ırızsız 1. Yüzsüz, arsız. (Bayat *Emirdağ –Af.) **2.** Gürültücü, yaramaz. (–Çr.)

ırihan Fesleğen çiçeği. (–Ky.)

ırina Bir çeşit balık. (Rumelikavağı –Ist.)

ırinti Güç beğenen, titiz. (–Yz.)

ırk (I) El hızarına yapılan düzen: *Baba şu bıçkının ırkını yapıver.* (Şıhlı –Ada.; Akçaeniş *Elmalı –Ant.)

ırk (II) [→ **ırık** (II)]

ırka Basmadan yapılan kadın ceketi. (Belevi *Çal –Dz.)

ırkalamak [→ **ırgalamak**]

ırkanmak Sallanmak, titremek. (Harşıt *Torul –Gm.)

ırkı (I) [**ırkın, irgin -2, irik** (II) **-1**] Zayıf, cılız, hastalıklı. (*Gelendost –Isp.)
[**ırkın**]: (*Silifke –İç.)
[**irgin -2**]: (*Osmaniye –Ada.)
[**irik** (II) **-1**]: (Argıthanı –Kn.)

ırkı (II) Yonca. (Orta –Çkr.)

ırkılgan Kayşa, göçü. (*Mesudiye –Or.)

ırkılma Üzerine doğru eğilme. (*İskilip –Çr.)

ırkın [→ **ırkı** (I)]

ırkıp [→ **ığrıp** (I) **-2**]

ırkilmek [→ **irkilmek** (I) **-1**]

ırlamag [→ **ırgalamak**]

ırlamak (I) [→ **ırgalamak**]

ırlamak (II) **1.** Şarkı, türkü söylemek. (*Bornova –İz.; *Lapseki –Çkl.; Karacalar *Çerkeş –Çr.; *Ladik –Sm.; *Maçka ve köyleri –Tr.; –Gaz.; –Mr.; *Antakya –Hat.; *Keskin –Ank.; *Ürgüp –Nş.; *Tarsus –İç.) **2.** Kendi kendine söylenmek. (–Mn. ve çevresi) **3.** Köpek saldırmadan önce hırlamak. (*Lüleburgaz –Krk.)

ırlamak (III) Süslemek. (*Safranbolu –Zn.)

ırlandırmak Kımıldatmak, sallandırmak. (Çerçin –Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; *Karacasu, Sürez *Bozdoğan –Ay.; Yerkesik –Mğ.)

ırlangeç Küçük ve kokulu bir çeşit süs kavunu. (Kırcaklı *Nazilli –Ay.)

ırlanmag [→ **ırlanmak** (I)]

ırlanmalı [→ **ırlanmak** (I)]

ırlanmak (I) [**ırlanmag, ırlanmah**] Sallanmak: *Dişlerim ırlanıyor.* (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri, Yassıören *Senirkent –Isp.; Güney *Yeşilova, Çerçin, –Brd.; *Uluborlu, *Senirkent –Isp.; Çöplü *Çivril, Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Fethiye, *Milas, Yerkesik –Mğ.)
[**ırlanmag**]: (–Brd.)
[**ırlanmah**]: (Dont *Fethiye –Mğ.)

ırlanmak (II) Türkü söylemek. (Çamaltı *Menemen –İz.; *Erciş –Vn.)

ırlantı Sallantı, zelzele. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; Çerçin –Brd.; Derbent *Buldan, *Sarayköy –Dz.; –Ada.; *Milas, Yerkesik –Mğ.)

ırlık İmsak zamanı. (Köşker –Krş.)

ırmak (I) **1.** Uzaklaştırmak, ayırmak, kovmak. (Güney *Yeşilova –Brd.; –İz. ve çevresi; *Savaştepe –Ba.; Tokat –Es.: –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Artova –To.; Kuzköy *Ünye –Or.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; Civanyaylağı *Mersin, *Silifke –İç.; Ceylân *Fethiye, Yerkesik –Mğ.) **2.** Kapı, pencere vb. şeyleri açmak. (Saray –Çkr.) **3.** Sallamak, kıpırdatmak. (Sarıidris *Şarkîkaraağaç –Isp.) **4.** Yormak. (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

ırmak (II) Zayıflatmak. (Çığrı *Dinar –Af.; *Gelendost –Isp.)

ırmak (III) Üzmek, eziyet vermek. (*Gelendost –Isp.)

ırmaklak Çamaşırhane. (*Göynük, İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ırmaşmak Uzaklaşmak. (–Mğ.)

ırme Dar ve çalılık yollar. (*Bodrum –Mğ.)

ırmık Olgun meyve. (*Ayaş –Ank.)

ırmızan Ramazan. (Güney *Yeşilova –Brd.; Gönen –Isp.)

ırnık gordoş Bir çeşit patates. (Çilehane *Reşadiye –To.)

ıro Gökkuşağı. (Güneyce *İkizdere –Rz.)

ırp [→ **ığrıp** (I) **-2**]

ırpalamak Dövmek: *Hasan amca beni çok ırpaladı.* (Fariske *Ermenek –Kn.)

ırpıt olmak Eskimek: *Çocuğun urubası ırpıt olmuş.* (Fariske *Ermenek –Kn.)

ırsap Yaşlı, ihtiyar: *Bizim Hasan Ağa ırsap olmuş.* (Fariske *Ermenek –Kn.)

ırsat Zaman. (–Kü.)

ırsız **1.** Çok ağlayan, yaramaz çocuk. (*Uluborlu, *Senirkent –Isp.; Pazaravdan *Bucak, Kurna –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Hamurcu *İncesu –Ky.) **2.** Edepsiz, kavgacı (kimse). (Aşudu *Darende –Ml.; Almus *Zile –To.) **3.** Dedikoducu. (*Afşin –Mr.) **4.** Namussuz. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

ırşalanmak [→ **ığralanmak**]

ırşat [**irşat**] Çirkin, suratsız. (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; Karkıncık *Artova –To.)
[**irşat**]: (*Yalvaç –Isp.; İçeri *Çumra –Kn.)

ırşatsız Nursuz, yakışıksız. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

ırtişmek Sızlamak. (–Sv.)

ırvasa [→ **ırbasa**]

ırz [**ırız -1**] Eğlencelik, kuru yemiş. (Dadya *Reşadiye –To.)
[**ırız -1**]: (Dadya *Reşadiye –To.)

ıs Açıklık, doğruluk. (Bağyaka *Finike –Ant.)

ısalamak Sallamak. (Çalış *Haymana –Ank.)

ısbaba İki taşı birbirine bağlayan kenet demiri. (Romanya göçmenleri, Osmaniye *Ilgın –Kn.)

ısbara Tatil: *Isbara bir günde gelirim.* (Sulas, Sille –Kn.)

ısbıt Dolma yapılan geniş yapraklı bir bitki. (Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Ks.; *Ayancık –Sn.)

ıscacuḫ [→ **ışcacık**]

ıscak (I) [→ **ısıcak** (I)]

ıscak (II) [**ıscaklık**] Hamam. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Ödemiş –İz.)
[**ıscaklık**]: (–Brd.)

ıscak doğmak Güneş doğmak. (Fadıl *Orhaneli –Brs.)

ıscaklık [→ **ıscak** (II)]

ışçak [→ **ısıcak** (I)]

ısdar [**ıstam, ıstar, ıstar ağacı**] Halı, kilim vb. şeyler dokunan tezgâh. (Çığrı *Dinar–Af.; Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Bereketli *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Zey *Sivrihisar, Tokat–Es.; *Kurşunlu–Çkr.; –Krş.; *Bor –Nğ.; Göcer *Ermenek –Kn.; İncekum *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.; Pınarlıbelen *Bodrum, Yerkesik –Mğ.)
[**ıstam**]: (*Bor –Nğ.)
[**ıstar**]: (*Emirdağ –Af.; *Senirkent, Kılıç *Keçiborlu –Isp.; Beydağ, Yağcılar, Narlıdere –İz.; Bozlar *Eşme –Mn.; –Es.; Bolatlı *Sungurlu, *Alaca –Çr.; *Göksun –Mr.; Küçükboymul –Yz.; Camili *Kayaş, Üçem, *Balâ, Uluağaç –Ank.; *Mucur –Krş.; Şıhlı, Epçe *Develi, *Karahisar, *İncesu–Ky.; –Kn. ilçe ve köyleri; *Feke, *Kozan, *Osmaniye –Ada.; *Bor –Nğ.; Civanyaylağı *Mersin, Uzuncaburç *Silifke –İç.; Kızlan *Dadça, *Ula, Yerkesik –Mğ.)
[**ıstar ağacı**]: (–Nğ.)

ısdıfıl olmak [**ıstıfıl olmak**] Bildiği gibi yapmak, kendi haline bırakmak. (–Gaz.)
[**ıstıfıl olmak**]: (–Gaz.)

ıseri Çivi. (–Ank.)

ısga [→ **iskelen**]

ısgal Bağırsak bozukluğu, isal. (Ören *Fethiye –Mğ.)

ısgıran 1. [→ **ısıran -1**] **2.** [→ **ısıran -3**]

ısha [→ **iskelen**]

ısı Acı, yakıcı. (–Ks.)

ısıcak (I) [**ıccak** (I), **ıççak, ıscak** (I), **ışçak, ısık** (I)] Sıcak. (*Kurşunlu –Çkr.; –Sm.; *Merzifon –Ama.; Maksutlu, *Şarkışla ve çevresi –Sv.; *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri, *Gülnar –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**ıccak** (I)]: (Peşman *Daday –Ks.; Hasanoğlan –Ank.; *Bor –Nğ.)
[**ıççak**]: (Eraslan, Suluca –Ama.)
[**ıscak** (I)]: (Yassıören *Senirkent, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam –Dz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)
[**ışçak**]: (–Dz.)
[**ısık** (I)]: (*İskilip –Çr.)

ısıcak (II) [**ıccak** (II), **ısıcak dam, ısı dam, ısık** (III), **ıssı dam**] Hamam. (Uluğbey *Senirkent, *Eğridir –Isp.; –Dz.; –İz.; –Es.; –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile ve köyleri –To.; –Bt.; Maksutlu,*Şarkışla ve çevresi–Sv.)
[**ıccak** (II)]: (*Bor –Nğ.)
[**ısıcak dam**]: (Değirmenli –Nğ.)

[ısı dam]: (*Seferihisar –İz.; –Kn. ve çevresi)
[ısık (III)]: (–Çr.)
[ıssı dam]: (*Sivrihisar –Es.; –Nğ.; –Ed.)
ısıcak dam [→ **ısıcak** (II)]
ısı dam [→ **ısıcak** (II)]
ısık (I) [→ **ısıcak** (I)]
ısık (II) Sessiz. (–Uş.)
ısık (III) [→ **ısıcak** (II)]
ısık (IV) Sıkışık. (–Dz.)
ısık (V) Ağzından kolay laf alınmayan, sıkı ağızlı. (Darıveren *Acıpayam, *Çal –Dz.)
ısıkerte Termometre. (–Ank.)
ısılak (I) [→ **ışılak** (I)]
ısılak (II) Para. (–Ks.)
ısılık (I) [→ **isik** (III)]
ısılık (II) Boş laf. (–Ama.)
ısılık (III) [ıskılık] Islık. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)
[ıskılık]: (*Ladik –Sm.)
ısılmak (I) Dişler birbirine kenetlenmek, açılamamak. (–Uş.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Oğuz, Darıveren *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal, Honaz, –Dz.; Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Tire –İz.; Yerkesik, –Mğ.)
ısılmak (II) Toprak su çekerek sertleşmek. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)
ısılmak (III) Olgunlaşmamak. (Eymir *Bozdoğan –Ay.)
ısımak Kırmak: *Şu cevizleri ısıver.* (–Dz.)
ısını yér Ilıca. (Karaköy *Düzce –Bo.)
ısır Sahip: *Buranın ısırı kim?* (Sıgacık *Seferihisar –İz.)
ısıran [**ısgıran -1, 2; ısıranı -1, 2; ısırgan -1, 2; ıskaran -1, 2; ıskıran -1, 2, 3; ısran -1, 2, 3; ısranı, ıstıraç** (II), **ıstıranı, ihsiran, ikseren, insiran, isiran, isirani, iskıran -1, 2; istıran, istirani, iyseran, iysıran**] **1.** Teknelerdeki hamuru kazımaya yarayan araç. (Bağıllı *Eğridir, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; Günay *Buldan, Honaz, Ekse, Yukarıseyit, İsabey *Çal, –Dz.; Kırcaklı *Nazilli –Ay.; Sarılar –İz.; –Ba.; *Milas, Ceylan, Dont *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)
[**ısgıran -1**]: (Çığrı *Dinar –Af.; Çuvallı *Yeşilova, –Brd.; Homa *Çivril, *Acıpayam –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)
[**ıskıran -1**] : (*Dinar ve köyleri –Af.; –Uş.; Çerçin –Brd.; Bereketli *Tavas, Bulkaz *Çivril –Dz.)
[**ısran -1**]: (*Tavas, –Dz.; *Nazilli –Ay.; *Kuşadası –İz.; Saraçoğlu *Akhisar –Mn.; –Ba.; *Nallıhan –Ank.; Cevizköy *Pınarhisar –Krk.)
[**ısranı**]: (Atça –Ay.)
[**ıstıranı**] : (Ceylan *Lüleburgaz –Krk.)
[**ihsiran**]: (–Ist.; *Güdül –Ank.)
[**ikseren**]: (*Haymana –Ank.)
[**insiran**]: (–Ank.)
[**isiran**]: (–Isp.; *Susurluk –Ba.; *Kurşunlu –Çkr.; Hasanoğlan, Çanıllı *Ayaş, Beyrem *Balâ –Ank.; Yerkesik –Mğ.)
[**iskıran -1**]: (Boyacık –Mn.)
[**istıran**]: (–Mr.; –Mğ.)
[**istirani**]: (*Şebinkarahisar –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.)
[**iyseran**]: (*Burhaniye –Ba.; Vazıldan *Divriği –Sv.)
[**iysıran**]: (–Brs.; –Ank.; –Mğ.)
2. Fırında ekmek, börek, çörek çevirmeye yarayan bir çeşit kürek.

(Abaz *Acıpayam –Dz.; –Kc.; Akbaba *Beykoz –Ist.)
[**ısırgan -1**]: (Kasaba *Kaş –Ant.)
[**ısran -2**]: (–Mğ.)
[**ıstıraç (II)**]: (Bademli *Emirdağ –Af.)
[**iskıran -2**]: (–Brd. ve çevresi)
3. Ateş küreği. (Çandır, Sığırlık *Sütçüler, *Eğridir –Isp.; Belevi, Ortaköy *Çal, Ovacık *Tavas –Dz.; *Bornova –İz.; *Ula, *Marmaris, –Mğ.; Uçmakdere *Şarköy –Tk.)
[**ısgıran -2**]: (Çığrı, Bademli *Dinar –Af.; Dengere *Tefenni –Brd.; Çöplü *Çivril, Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**ısıranı -1**]: (Aziziye –Brd.)
[**ısırgan -2**]: (Kasaba *Kaş –Ant.)
[**ıskaran -1**]: (*Uluborlu, *Senirkent –Isp.; Çamköy *Gölhisar –Brd.; Söğüt *Çivril, Bereketli *Tavas –Dz.)
[**ıskıran -2**]: (Bulkaz, İshaklı *Çivril –Dz.; *Finike, Akşahap *Akseki, –Ant.)
[**ısran -3**]: (Kızılcabölük *Tavas, *Sarayköy –Dz.; *Milas, Datça, Reşadiye *Bodrum –Mğ.)
4. Hamur kesmeye yarayan demir araç. (*Tavas –Dz.)
[**ısıranı -2**]: (Aziziye –Brd.)
[**ıskaran -2**]: (Söğüt *Çivril –Dz.)
[**ıskıran -3**]: (–Brd.; –Ant.)
[**isirani**]: (Kamani –Kn.)
ısıranı 1. [→ **ısıran -3**] **2.** [→ **ısıran -4**]
ısırga Küpe. (–Kn.)
ısırgan 1. [→ **ısıran -2**] **2.** [→ **ısıran -3**]
ısırganlık Tabakhanelerde derilerin kireçlendiği yer. (–Çkl.)
ısırgı (I) **1.** Ağızda kaşıntı ve kabarcıklar yapan, perhizle giderilen bir çeşit hastalık. (*Çal –Dz.; Danışman *Fatsa –Or.) **2.** Hastalık nedeniyle yapılan perhiz. (Ekse *Çal –Dz.; –Gr.; –Ezm. ve çevresi) **3.** Hastalığın yaptığı titreme, ürperme, ateş. (*Koyulhisar –Sv.)
ısırgı (II) Isırgan otu. (Aşudu *Darende –Ml.; *Pınarbaşı ve köyleri –Ky.)
ısırgı tutmak Perhiz yapmak. (Süme *Bulancak –Gr.)
ısırgı Sivilce, ergenlik. (Kuzköy *Akkuş –Or.)
ısırın Saçta pişirilen doğranmış yufka üzerine sarmısaklı yoğurt döküle-rek yapılan yemek. (*Şebinkarahisar, *Mesudiye –Gr.)
ısırmık Isırılmış, dişlenmiş şey: *Bu ekmek kimin ısırmuğu.* (Karabüzey *Araç –Ks.; *İskilip –Çr.)
ısıtma Sıtma hastalığı. (–Sm.; *Ünye –Or.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Iğdır –Kr.; –Ml.; –Gaz.)
ısıtmak Sıtma tutmak. (*Ağın –El.; Köşker –Krş.)
ısız Issız, tenha. (Uzuncaburç, Kum *Silifke –İç.)
ıska (I) [→ **iskelen**]
ıska (II) **1.** [→ **ıskıtça**] **2.** Zayıf, sıska. (*Ereğli –Kn.)
ıskala (I) [→ **iskelen**]
ıskala (II) Kağnılarda bağarcığın hareketini kolaylaştırmaya yarayan, kundak ile bağarcık arasında bulunan, yaprak biçiminde bir çeşit demir parça. (–Brs.)
ıskala (III) Yamaçlardaki tarlalarda toprak kaymaması için yapılan taş duvar. (Kaya, Ceylan *Fethiye –Mğ.)
ıskar Dokuma tezgâhı. (Yörükler, Somak *Tire –İz.)
ıskaran 1. [→ **ısıran -3**] **2.** [→ **ısıran -4**]

ıskarça Eşyaları üst üste düzgün bir biçimde koyarak yapılan yığın. (Dandan –Bo.; *Bor –Nğ.; *Silifke –İç.)

ıskaf Liflerini dövmek için kendirin asıldığı ağaç. (*Tire –İz.)

ıskılık [→ **ısıklık** (III)]

ıskın Çiğ yenilebilen yarım metre uzunluğunda bir çeşit ot. (–Ezm.)

ıskıran 1. [→ **ısıran -1**] **2.** [→ **ısıran -3**] **3.** [→ **ısıran -4**]

ıskırtmak (I) [**ıskıtmak** (I)] Savuşmak, kaçmak: *Baktım beni işe tutacak hemen oradan ıskırttım.* (Tombak *Göksun –Mr.)
[**ıskıtmak** (I)]: (*Nizip, –Gaz.)

ıskırtmak (II) Çalmak. (*Mut ve köyleri –İç.)

ıskıtça [**ıska** (II) **-1**] Verem. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; Demirciler *Manavgat –Ant.)
[**ıska** (II) **-1**]: (Kerkük)

ıskıtmak (I) [→ **ıskırtmak** (I)]

ıskıtmak (II) Damlatmak. (Boynuyoğun –Ada.)

ıslağ Yaş, ıslak. (Cenciğe –Ezc.)

ıslak (I) Peştemal. (*Ayaş, Pazar *Kızılcahamam –Ank.)

ıslak (II) Kendir ıslatmaya yarayan havuz. (*Taşköprü –Ks.)

ıslama 1. Sigara böreği biçiminde kesilmiş hamurları hindi suyunda pişirerek yapılan bir çeşit yemek. (*Safranbolu –Zn.) **2.** Doğranmış ekmeği yağ ile sıcak su ya da et suyuyla sahanda pişirerek yapılan bir çeşit yemek. (Tokat –Es.; *Safranbolu –Zn.; *Kurşunlu –Çkr.; *Şiran –Gm.) **3.** Yumurta karıştırılmış yağlı suya ekmek doğranarak yapılan bir çeşit yemek. (Peşman *Daday –Ks.; Kuzköy *Akkuş –Or.; Uluşiran*Şiran –Gm.) **4.** Turşu. (Mesken *Yatağan –Mğ.)

ıslatmak Bir kimseyi ağır sözlerle aşağılamak, onurunu kırmak. (–Tr.)

ıslı bırakmak Bir işi sonuçsuz bırakmak. (Kolukısa –Bo.)

ıslıkcı Beyaz kanatlı, kırmızı başlı, bacaklarında siyah lekeler olan bir çeşit yabanî ördek. (Umurlu –Ay.)

ısmak (I) Kısmak, sıkmak, kıvırmak, büzmek. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Tire –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Yerkesik, *Milas –Mğ.)

ısmak (II) Yağmur suyunu emen toprak sertleşmek: *Bağ dikeceğimiz yer ıstığı için çapalayamadık.* (Oğuz *Acıpayam, Honaz ve köyleri–Dz.)

ısmak (III) Çekirdeğin içini çıkarmak. (Kuzyaka *Safranbolu –Zn.)

ısmak (IV) Ağzını sımsıkı tutmak. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

ısmalak [**ısmanak, ısmınak**] Ispanak. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
[**ısmanak**]: (Telin *Gürün –Sv.; Tekeler *Silifke –İç.)
[**ısmınak**]: (Genek *Yatağan –Mğ.)

ısmanak [→ **ısmalak**]

ısmarıç [**ısmarış, ısmarlıç**] Yapılması ısmarlanan şey, sipariş: *Benim ısmarıçları unutma.* (Körküler *Yalvaç –Isp.; –Es.; *Osmancık –Çr.; *Zile, Ohtap –To.; –Gaz.; –Mr.; –Sv.; –Ank.; Fetullah *Develi, Afşar aşireti, Pazaröreni *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.; Zıvarık –Kn.; Ayvagediği *Mersin –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ısmarış**]: (Yassıören *Senirkent –Isp.; –Krş.)
[**ısmarlıç**]: (Sakızcılar *Çal –Dz.)

ısmarış [→ **ısmarıç**]

ısmarlıç [→ **ısmarıç**]

ısmık [ımsık (I) -1, ımzık (I) -2, ısmuk -1, ısnık] **1.** Sessiz, utangaç, sıkılgan, az konuşan (kimse). (Kadıköy *Sarayköy, Kızılcabölük *Tavas, –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.;*Tire –İz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Susığırlık –Ba.; Demireli *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Rumeli göçmenleri –Isp.; *Amasra, *Bartın –Zn.; Rumeli göçmenleri, Bahçeli –Kc.; *Bodrum, Genek *Yatağan, Kaya *Fethiye, *Ula, *Milas, Yerkesik, Yenice –Mğ.; Bayramlı *Uzunköprü –Ed.)
[ımsık (I) -1]: (*Uluborlu, *Eğridir ve köyleri, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, –Isp.; Çerçin –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *İnebolu –Çkl.; *Akseki –Ant.; *Milas, Yerkesik –Mğ.)
[ımzık (I) -2]: (*Eğridir –Isp.)
[ısmuk -1]: (Peşman *Daday –Ks.)
[ısnık]: (Çanıllı *Ayaş –Ank.)
2. Ahmak, budala. (Burhaniye *Nazilli –Ay.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *Sivrihisar –Es.) **3.** Toy. (*Bergama –İz.)

ısmınak [→ **ısmalak**]

ısmırlık Ekmek artığı. (Zencidere –Ky.; Sızma, Sille, Saraybahçe, –Kn.)

ısmuk 1. [→ **ısmık -1**] **2.** Sinsi. (Ağlı *Küre –Ks.)

ısnık [→ **ısmık -1**]

ısot [ısotu, ıssıot, ıssot] **1.** Biber. (–Ks.; –Ezm.; *Ağın, –El.; –Ml.; –Ur.)
[ısotu]: (–Ks.)
[ıssıot]: (*Bergama –İz.; *Kemaliye –Ezc.)
[ıssot]: (–To.; Harput –El.; *Kangal –Sv.)
2. Havuç. (*Söğüt –Bil.)

ısotu [→ **ısot**]

ıspa [ıspaha] Toprak ürünlerinden vergi alan. (–Sn.; –Sm.)
[ıspaha]: (–Kü.)

ıspaha [→ **ıspa**]

ıspata Yaprakları ay çiçeğininki gibi olan, sarı ya da beyaz çiçekli bir çeşit bitki. (*Silifke –İç.)

ıspatan [ispatan -1] Yabanî tere. (Honaz ve köyleri –Dz.; *Kilis –Gaz.;–Mr.;Erzin *Dörtyol –Hat.; *Bahçe, *Osmaniye –Ada.; Aslanköy *Mersin –İç.)
[ispatan -1]: (–Gaz.)

ıspır Yalancı. (*Şebinkarahisar –Gr.)

ıspıt Pişirilerek yenen bir çeşit yabanî ot. (Heybeliada –Ist.)

ıspirto [→ **ispirte**]

ısput Ballıbaba türünden kökü yenilebilir bir çeşit ot. (*Bartın –Zn.)

ısran 1. [→ **ısıran -1**] **2.** [→ **ısıran -2**] **3.** [→ **ısıran -3**] **4.** Üvendirenin ucunda çakılı olan ve sabanın çamurunu sıyırmaya yarayan demir. (Görece –İz.)

ısranı [→ **ısıran -1**]

ıssı dam [→ **ısıcak** (II)]

ıssılamak Sıkışmak, daralmak (aptes bozmak için). (–Sv.)

ıssımak Korkutarak yıldırmak, sindirmek. (Bulgaristan göçmenleri –Ed.)

ıssıot [→ **ısot -1**]

ıssırom Ucu yassı ve enli olup kürek gibi de kullanılan bir çeşit maşa. (Salda *Yeşilova –Brd.)

ıssırgı Trahoma benzer bir çeşit göz hastalığı: *Gözüm ıssırgı oldu.* (*Yalvaç –Isp.)

ıssırgı olmak Yeni doğan çocukların vücudunda sıcaktan küçük sivilceler çıkmak. (Üçkuyu *Çal –Dz.)

ıssıyel Samyeli. (–Gaz. ve çevresi)

ıssız gaçmak Koyun, başıboş kalarak kaçmak. (*Emirdağ –Af.)

ıssot [→ **ısot -1**]

ıstam [→ **ısdar**]

ıstapan [**ispatan -2, istapan, istepan**] Hardal otu. (*Çerkeş –Çkr.)
[**ispatan -2**]: (*Sarayköy –Dz.)
[**istapan**]: (–Çkr.)
[**istepan**]: (–Kn.)

ıstar [→ **ısdar**]

ıstar ağacı [→ **ısdar**]

ıstat Karabiber. (*Iğdır –Kr.)

ıstıfıl olmak [→ **ısdıfıl olmak**]

ıstıkı Bile isteye, şakacıktan. (Ortaköy *Fethiye –Mğ.)

ıstıraç (I) [**ıstıreç**] Yazgı, baht. (Kalın *Acıpayam, *Çal –Dz.; *Bornova, Tepeköy*Torbalı –İz.; Saray –Çkr; –Rz.; Niğzivan *Yusufeli –Ar.; Fariske *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; Kalkan *Kaş, *Elmalı –Ant.)
[**ıstıreç**]: (Kızılhisar *Acıpayam –Dz.)

ıstıraç (II) [→ **ısıran -2**]

ıstıraç olmak İki kişinin arası açık ya da iyi olmak. (Kaya *Fethiye –Mğ.)

ıstırani [→ **ısıran -1**]

ıstıreç [→ **ıstıraç** (I)]

ıstırga Çalılarla, taşlarla çevrilmiş üstü açık ağıl. (–Brs.; –Gr.; Rumeli Göçmenleri –Kn.; Pıravadı –Ed.)

ıstok Masa gözü. (–Tr.)

ışılamak [→ **ışkalamak**]

ışan (I) Belirti, nişan. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışan (II) Güven, inanç. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışanlamak Şafak vakti hava aydınlanmak. (Kavak *Yıldızeli –Sv.)

ışanlı **1.** Nişanlı. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.) **2.** Güvenilir (kimse). (Karaçay aşireti Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışanmak Güvenmek. (Kırım göçmenleri –Ist.; Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışcacık [**ıscacuḫ**] Sıcacık. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)
[**ıscacuḫ**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ışdın [**ıştın**] Aydınlık. (*Susurluk ve çevresi –Ba.)
[**ıştın**]: (–Ba. ve çevresi)

ışgalama Bir şeyi kımıldatma, hareket ettirme. (Kılavuzlar –Brd.)

ışgın [**ıçgın, ıçkın -1, ışkın -1, 2**] **1.** Bir yıllık ağaç sürgünü. (Muscalı *Çarşamba–Sm.; Almus *Zile–To.; Kuzköy *Akkuş –Or.; *Tirebolu, Süme, *Bulancak –Gr.; Diyarbakır –Ezc.; *Ağın –El.; Karaözü *Gemerek, *Koyulhisar, *Gürün –Sv.; *Boğazlıyan, İncirli –Yz.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; –Ada.)
[**ıçgın**]: (Kesirik –El.)
[**ıçkın -1**]: (*Erbaa –To.; –El.; –Sv.; *Keskin –Ank.; –Nğ.)
[**ışkın -1**]: (Narlıdere –İz.; –Çr.; –Sn.; Asarağaç –Sm.; *Taşova –Ama.; Çilehane *Reşadiye –To.; –Or.; *Şebinkarahisar, *Tirebolu, –Gr.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Cenciğe –Ezc.; –Ml.; *Kilis –Gaz.; Kayışlı–Mr.; *Reyhanlı, *Dörtyol, *Antakya ve köyleri –Hat.; –Sv. ilçe ve köyleri; Gülabi –Yz.; Köşker –Krş.; *Kadirli, *Osmaniye –Ada.)
2. Kayalık yerlerde ve dağlarda yetişen, yenilebilir bir çeşit ot. (–Uş.; *Bayburt –Gm.; Doğube-

yazıt –Ağ.; Mahkenli *Gürün, Maksutlu *Şarkışla, *Zara –Sv.) [**ışkın -2**]: (*Hozat –Tn.)

3. Karabuğdaygillerden, hekimlikte kullanılan bir çeşit bitki, Rheum Polygonaceae. (–El.)

ışgınlanmak [→ **ışkınlamak**]

ışgıtlamah Saldırtmak, üzerine yürütmek. (Bahçeli *Bor –Ng̃.)

ışğap Dolap. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışğırıh̬ Hıçkırık. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ışh̬ıldı Çalı cinsinden sivri yapraklı bir ağaç. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ışığan 1. Yaprağı taflan yaprağına benzeyen, kabuğundan siyah boya yapılan ve ormanlarda yetişen, yabanî bir ağaç. (Erküt *Cide –Ks.)

2. Çiçek ve meyve vermeyen, yapraklarının kenarı dikenli olup defneye benzeyen ve daha çok mezarlıklarda yetişen bir çeşit çalı. (Akalan –Sm.)

ışık (I) [→ **ışıklık** (I)]

ışık (II) Hanım akrabalarına karşı iyi niyet beslemeyen (adam). (Yusufca *Gölhisar –Brd.)

ışıkça Işık veren araç, mum, lamba, vb. şeyler. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ışık ıldırık Aydınlık: *Burada ışık ıldırık yok.* (*Merzifon –Ama.)

ışıklama Küçük pencere. (–Vn.)

ışıklı (I) Çarşamba. (Çığrı *Dinar –Af.; Yukarıseyit, Ortaköy *Çal –Dz.; Kurthasanlı *Kadınhanı –Kn.)

ışıklı (II) El tezgahında seyrek dokunan bez. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ışıklık (I) [**ışık** (I)] Eşik. (*Maçka –Tr.) [**ışık** (I)]: (–Rz.)

ışıklık (II) Pencere. (Kırım göçmenleri –İz.; *Taşköprü –Ks.; –Vn.; Beşkonak *Manavgat –Ant.)

ışıklık (III) **1.** Üzerine lamba konan masa. (–Çkr.) **2.** Aydınlanmaya yarayan kuru çam parçası. (–Ama. ve çevresi)

ışık torbası Fener. (*Bartın –Zn.; –Sn.; *Görele –Gr.)

ışılah̬ [→ **ışılak** (I)]

ışılak (I) [**ıpılak, ısılak** (I), **ışılah̬, ışlak** (I)] Parlak. (Çığrı *Dinar –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Eğridir, *Sütçüler –Isp.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Yukarıseyit *Çal, Çöplü *Çivril, Honaz ve köyleri, –Dz.; *Karacasu, *Bozdoğan –Ay.; Tokat –Es.; Fili *Biga –Çkl.; *İskilip –Çr.; *Merzifon –Ama.; Bayadı –Or.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; Hasanoğlan, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Ng̃.; Zıvarık –Kn.; Karaçulha, Kınık *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

[**ıpılak**]: (*Kurşunlu –Çkr.; –Sv. ve çevresi; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor, –Ng̃.; –Ky. ve çevresi)

[**ısılak** (I)]: (*Kurşunlu –Çkr.)

[**ışılah̬**]: (*Gürün –Sv.; –Ky.; Bahçeli *Bor –Ng̃.; Şerefler *Köyceğiz –Mğ.)

[**ışlak** (I)]: (*Acıpayam –Dz.; Karpuzlu *Çine, Pirlebey *Nazilli, Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; *İskilip –Çr.; Karahalil *Havza –Sm.)

ışılak (II) [**ışıldak** (II), **ışlak** (II)] Göz. (Balkandak *Beyşehir –Kn.)

[**ışıldak** (II)]: (–Bo.; –Çr.)

[**ışlak** (II)]: (–Ks. ve çevresi)

ışılak (III) Temiz. (Honaz ve köyleri –Dz.; *Karacasu, *Bozdoğan –Ay.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.)

ışılak (IV) Geniş ve oval yapraklarının bir yüzü parlak olan bir çeşit ot. (Başpınar *Tefenni –Brd.)

ışılak (V) Rugan: *Işılak kundurayı severim.* (–Çr.; –Nğ.)

ışılamak (I) [**ışlamak**] Parlamak. (Bayat *Emirdağ –Af.; Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bornova –İz.; Bayadı –Or.; –Mr.; Maksutlu *Şarkışla –Sv.; –Nğ.; *Mut ve köyleri –İç.) [**ışlamak**]: (*Maçka –Tr.)

ışılamak (II) Şenlenmek, neşelenmek. (*Bor –Nğ.)

ışılamak (III) Sallamak, silkmek (ağaç için). (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

ışılatmak [→ **ışkırtmak**]

ışılböcē [**ışılböceği, ışılböcü, ışıldakböcü, ışıldayıkböceği, ışlakböce**] Ateşböceği. (Tosmurlu, Sayağzı *Silifke –İç.)
[**ışılböceği**] (–İç. ve köyleri)
[**ışılböcü**]: (Güzelsu *Akseki –Ant.)
[**ışıldakböcü**]: (*Ermenek –Kn.)
[**ışıldayıkböceği**]: (Peşman *Daday –Ks.)
[**ışlakböce**]: (Üçkuyu *Çal –Dz.)

ışılböceği [→ **ışılböcē**]

ışılböcü [→ **ışılböcē**]

ışıldadmak Parlatmak. (Çerçin –Brd.)

ışıldak (I) **1.** Parlayan, ışıldayan. (Honaz –Dz.; Kozak –İz.; *Susurluk ve köyleri –Ba.; Kepen, Çaltı *Söğüt –Bil.; Tokat –Es.; –Ks.; *Merzifon –Ama.; Ergan –Ezc.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Ermenek –Kn.; –Ant.; Kaya *Fethiye, *Marmaris, Yerkesik, Yenice –Mğ.) **2.** Elektrikli cep feneri. (*Niksar –To.) **3.** Projektör. (–Tr.) **4.** Mücevher. (–Bo.) **5.** Para. (–Ks.)

ışıldak (II) [→ **ışılak** (II)]

ışıldak (III) Yakamoz. (*Mudanya –Brs.)

ışıldakböcü [→ **ışılböcē**]

ışıldayıkböceği [→ **ışılböcē**]

ışıldırik Sazlık yerlerde biten, geniş yapraklı, yeşil bir bitki. (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

ışılgı [**ışılık, ışıtın, ışlak** (III)] **1.** Ateş, lamba vb. şeylerden gelen ışık. (*Eğridir ve köyleri, –Isp.; *Anamur –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) **2.** Lamba. (Bağyaka*Finike –Ant.)
[**ışılık**]: (–Af.)
[**ışıtın**]: (–Ba.)
[**ışlak** (III)]: (*Havza –Sm.)

ışılık [→ **ışılgı -2**]

ışıltı [**ışınlık**] Parlaklık, aydınlık. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; –Brd.; Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Akyazı ve çevresi, *Kandıra –Kc.; Dadıç –Bo.; Süme *Bulancak –Gr.; –Tr.; *Koyulhisar, Palha *Divriği –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)
[**ışınlık**]: (–Ky.; *Bor –Nğ.)

ışımak (I) Dişlerini göstererek gülümsemek. (–Gaz.)

ışımak (II) [→ **ışınlamak**]

ışınlamak [**ışımak** (II)] Aydınlanmak. (*Bor –Nğ.)
[**ışımak** (II)]: (–Ama.)

ışınlık [→ **ışıltı**]

ışınmamak Önemsememek, aldırış etmemek: *Hasan yanımdan geçerken ışınmadı bile.* (Bayat *Emirdağ –Af.)

ışıtın [→ **ışılgı -2**]

ışkalamak [**ışalamak**] Meyve ağacını sallamak, silkelemek: *Elmayı ışkaladım.* (Kuşbaba *Bucak –Brd.; Turan –Ky.)

[**ışalamak**] : (Fariske *Ermenek –Kn.)

ışkı Deri ya da tahta kazımakta kullanılan iki ucu saplı eğri bıçak. (Karahoca *Biga –Çkl.; Ceylan, *Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.)

ışkın 1. [→ **ışgın -1**] **2.** [→ **ışgın -2**] **3.** Saksı. (–Yz.)

ışkınlamak [**ışgınlanmak, ışkınnanmak**] Filizlenmek, sürgün vermek. (Bayadı –Or.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Antakya –Hat.; *Kadirli –Ada.)

[**ışgınlanmak**]: (Kuzköy *Akkuş –Or.)

[**ışkınnanmak**]: (*Antakya –Hat.)

ışkınnanmak [→ **ışkınlamak**]

ışkırık (I) Bir çeşit öksürük. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

ışkırık (II) Topraktan yapılmış düdüklü testi. (*Bornova –İz.)

ışkırlak 1. Karagöz ve hacivat başlığı. (–Ist.) **2.** Fes, külah, şapka. (Köşker –Krş.)

ışkırtmak [**ışılatmak**] Birine bir konuyu çıtlatmak: *Bana daha evvel ışkırtsaydın fenalıkların önüne geçerdim.* (*İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.)

[**ışılatmak**]: (–Çr.)

ışkıt Çirkin, sevimsiz, gösterişsiz (kimse). (Zeytinli *Edremit –Ba.; Yerkesik –Mğ.)

ışlak (I) [→ **ışılak** (I)]

ışlak (II) [→ **ışılak** (II)]

ışlak (III) [→ **ışılgı -2**]

ışlakböce [→ **ışılböcē**]

ışlamak [→ **ışılamak** (I)]

ışım ışlım Işıl ışıl. (–Sm.)

ışlık Erkek gömleği. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

ışmar El, göz ya da baş ile yapılan işaret. (Tokat –Es.; *Düzce –Bo.; Aşağıdana *Safranbolu –Zn.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Hayati *Erbaa –To.; Büyükçaylı *Dörtyol –Hat.; Karaözü *Gemerek, Palha *Divriği –Sv.; Hasandede *Keskin –Ank.; Köşker –Krş.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; *Bor –Nğ.)

ışmar etmek İşaret etmek. (*Mudurnu –Bo.)

ışşıg Işık. (Hasanoğlan –Ank.)

ışşınnık Aydınlık. (–Ank.)

ıştalak Pekmezin topraklı tortusu. (–Kn.)

ıştın [→ **ışdın**]

ıştınmak Konuşmak, gürültü yapmak. (*Lüleburgaz –Krk.)

ıştınnamak Sesini çıkarmamak. (Karamehmet *Çorlu –Tk.)

ıştır Ispanak cinsinden yemeği, yapılan bir çeşit ot. (Fındıklı –Ba.)

ıt Gıda. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ıvacık Tahtakurusu yavrusu. (–Kn.)

ıvbıḫ İbrik. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıveti [→ **ivedi**]

ıvga Kaygı, işkil. (*Bor –Nğ.; *Ereğli –Kn.)

ıvgacı Kışkırtan, ayartan. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

ıvgalamak Kışkırtmak, ayartmak, özendirmek. (Yassıören *Senirkent –Isp.; Homa *Çivril –Dz.; Balay *Hadım –Kn.; Çakallık *Serik –Ant.)

ıvgalanmak Kaygıya, kuruntuya kapılmak, işkillenmek. (*Bor –Nğ.)

ıvgalı 1. Kaygılı, işkilli. (*Bor –Nğ.) 2. İstekli, hevesli. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

ıvılkurt Mikrop. (–Nğ. ve çevresi)

ıvıl yıvıl görüşmek İçli dışlı olmak, samimi olmak. (–Brs.)

ıvır gıvır (I) Faydasız, saçma şeyler. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ıvır gıvır (II) İrili ufaklı. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ıvırıp kıvırmak Nazlanıp aldatmaya çalışmak. (*Alaşehir –Mn.)

ıvırmak Nazlanmak, işvelenmek, cilve yapmak. (–Tk.)

ıvlak (I) Doğal su yolu. (Güneyce –Rz.)

ıvlak (II) Kolluk. (Güneyce –Rz.)

ıvlak (III) Bacak arası boşlukları. (Güneyce –Rz.)

ıvmak [**ılıkmak** (II)] Acele etmek. (–Ks.)
[**ılıkmak** (II)]: (*Suşehri –Sv.)

ıvrıp 1. Neden, sebep. (–Ank.) 2. [→ **ığrıp** (I) -1]

ıycık [**ızcık, ızıcıḫ, ızıcık**] Azıcık. (*Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.)
[**ızcık**]: (–Nğ.)
[**ızıcıḫ**]: (Çavuşköyü *Sorgun –Yz.)
[**ızıcık**]: (Aşudu *Darende –Ml.; Kıbrıs –Ank.; *Bor –Nğ.)

ıygı Dokunan bezlerin yukarıdan aşağıya gelen ipleri. (Bozhüyük *Göksun –Mr.)

ıyıḫ kün Pazar günü. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ıyık (I) Tekin olmayan (kimse ya da ev için). (Sarmaşık *Çaycuma, Balkır *Devrek –Zn.)

ıyık (II) [→ **ırık** (III)]

ıyılmak (I) 1. Bir sıra halinde gitmek: *Yirmi atlı, tavşanın ardından karşı dağa ıyıldı.* (Yeniköy *Ereğli –Kn.) 2. İki nokta arasında ileri geri gidip gelmek. (Süme *Bulancak –Gr.) 3. Düşmek: *Sopayı yiyince olduğu yere ıyıldı.* (Bayadı –Or.; Süme *Bulancak, Akyoma –Gr.) 4. Yayılmak, dağılmak. (*Elbistan –Mr.)

ıyılmak (II) Sıvı şey incecik akmak. (*Koyulhisar –Sv.)

ıyım Şal dokumak için iki kazık arasına dizilen iplerin biçimi ya da yapılan iş. (Sayaca *Ulubey, Bayadı –Or.)

ıyımlıḫ Halı, kilim vb. şeyler dokumak için tezgaha çekilen ipler. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ıylım ıylım (I) Sıvı şeylerin ince ve yavaş akmasını anlatır. (İncirli –Yz.)

ıylım ıylım (II) 1. Arka arkaya, ardı ardına. (–Mr.) 2. Lif lif, lime lime: *Çorap kaçmış, iplikleri ıylım ıylım akıyor.* (–Yz.)

ıyma Halıcılıkta arıç denilen, uzunluğuna gerilen ip. (*Boğazlıyan –Yz.)

ıymak (I) Dokuma tezgâhında halı kilim vb. şeylerin iplerini yerleştirmek, germek, ip çözmek. (*Ulubey –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; Karayim *Hafik –Sv.; Haydarbeyli –Yz.; Yeniköy *Ereğli –Kn.; Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye, *Kozan –Ada.)

ıymak (II) İnce ince dökmek: *Gelirken yarısını yere ıymışsın otun.* (*Şebinkarahisar –Gr.)

ıyrım bıyrım [**ıyrım ıyrım**] Yırtık pırtık, paramparça. (*Ulubey –Or.)
[**ıyrım ıyrım**]: (Kuzköy *Ünye –Or.)

ıyrım ıyrım [→ **ıyrım bıyrım**]

ız Az. (Aşudu *Darende –Ml.; *Antakya –Hat.; Ağcakışla *Şarkışla –Sv.; Şıhlar *Boğazlıyan, Çavuş

*Sorgun –Yz.; Afşar *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Misis –Ada.; *Mut ve köyleri, Yanpar *Mersin, Tekeler *Silifke –İç.; *Gazipaşa –Ant.)

ıza **1.** Kabuklu buğday. (*Gölpazarı –Bil.; Akçakavak, *Mudurnu ve çevresi, *Düzce –Bo.; –Ist.; Beydili *Nallıhan –Ank.) **2.** Arpa. (Kasımlar *Gölpazarı –Bil.; Akçakavak –Bo.) **3.** Yulaf. (–Bil.)

ızar Çarşaf. (Şekeroba, –Mr.)

ıza vermek Avutmak. (Koyunağıl *Mihalıççık –Es.)

ızcık [→ **ıycık**]

ızga [→ **ızgar -1**]

ızgar [**ızga**] **1.** Cimri. (Orhanlı *Seferihisar –İz.; Kızılelma *Bartın –Zn.; –Çkr.; –Ank.; *Bodrum –Mğ.)

[**ızga**]: (Tangurlar *Gölpazarı –Bil.) **2.** Hastalıklı, çok zayıf. (–Bo.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; Geyran *Niksar –To.; *Ünye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.) **3.** Kurnaz. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ızgarlamak Bir şeyin üstüne düşmek, çok ilgilenmek. (–Kn.)

ızgarlık Tembellik. (Bağtepe *Kozan –Ada.)

ızgın **1.** Bezir yağı çıkarılan bitki. (–Sv. ve çevresi; İncirli –Yz.; –Ank.; *Bünyan, Zencidere –Ky.; *Bor, –Nğ.; –Kn.) **2.** Kışın mandalara yedirilen bir çeşit bitki tohumu. (*Bor –Nğ.) **3.** Kenevir tohumu. (Köşker –Krş.)

ızgın bohçası İçine öteberi konulmuş çıkın. (*Bor –Nğ.)

ızgınlı Ateşli ve heyecanlı (kimse). (Sille –Kn.)

ızgırım Gözdağı, korkutma. (Rumeli göçmenleri, Gündoğdu –Brs.)

ızıcığ [→ **ıycık**]

ızıcık [→ **ıycık**]

ızığı bızıkmak Canı sıkılmak. (Nikfer *Tavas –Dz.; –Kn.)

ızına kayıtmak Geri dönmek, çıktığı yere gelmek. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

ızınsımak Azımsamak. (*Bor –Nğ.)

ızlama gelmek Yola gelmek: *O kadar söyledim bir türlü ızlama gelmedi.* (–Kn.)

ızlık Çizgi. (Rumeli göçmenleri, Kadıçiftliği *Yalova –Ist.)

ızmarık İzmarit. (Güney *Buldan –Dz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.)

ızmel Saç kılından örülmüş ip. (–Nğ. ve çevresi)

ızmık Sakin. (*Marmaris –Mğ.)

ızmıkcı Sürekli mızmızlanan, bir şeyi çok inceleyen. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)

ızoz Kılıksız, uyuşuk, sünepe. (–Nğ. ve çevresi)

İ

i [→ **ibi** (IV) **-1**]

iah Hayır, değil. (–Bo.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Dont *Fethiye –Mğ.)

iba [**ıba, ibalı, ibe**] Çiğ, nem. (Yukarıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.; İshaklı *Çivril –Dz.; *Sivrihisar ve köyleri, Tokat –Es.; Aybastı –Or.; Oyaca, Karakoca, İkizce *Haymana, Hisarlı *Polatlı, –Ank.; –Kn. ilçe ve köyleri)
[**ıba**]: (*Mesudiye, *Perşembe –Or.)
[**ibalı**]: (–Kn.)
[**ibe**]: (*Antakya ve köyleri –Hat.)

ibabap [**ıbıbık** (I), **ibbik, ibibili, ibibuk, ibibük, ibicek** (I), **ibigügük, ibik** (VI), **ibikkukuk, ibikli** (I), **ibilcik, ibileyik, ibilik** (I), **ibiyḫliguş, ibobik, ibobop, ibrik** (II), **ibubuk, ibübük, ivibik**] Çavuşkuşu. (–Çr.; Bandula *Kelkit –Gm.; Haşhaşı, –Ezc.; –Ml.)
[**ıbıbık** (I)]: (Atlas *Sivrihisar –Es.; İğdeli *Gemerek –Sv.)
[**ibbik**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ibibili**]: (Kocayatak *Serik –Ant.)
[**ibibuk**]: (–Nğ.)
[**ibibük**]: (–Çkr.)
[**ibicek** (I)]: (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.)
[**ibigügük**]: (Keşanuz –Ank.)
[**ibik** (VI)]: (*Vezirköprü –Sm.)
[**ibikkukuk**]: (–Bo.)
[**ibikli** (I)]: (*Lapseki –Çkl.)
[**ibilcik**]: (*Kilis –Gaz.; –Mr.)
[**ibileyik**]: (*Osmaniye –Ada.)
[**ibilik** (I)]: (–Sv.)
[**ibiyḫliguş**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)
[**ibobik**]: (*Kemaliye ve çevresi –Ezc.)
[**ibobop**]: (–Kü.; *Ağın, Kesirik –El.; *Arapkir, –Ml. ve çevresi; –Ur.; Palha *Divriği –Sv.)
[**ibrik** (II)]: (Salatın *Tire –İz.)
[**ibubuk**]: (–Krş.; –Nğ.)
[**ibübük**]: (*Kurşunlu –Çkr.)
[**ivibik**]: (Erçene *Afşin –Mr.)

ibade 1. Üç etek denilen giysi. (Çaltı *Söğüt –Bil.) **2.** Pamuklu kumaştan yapılan, kolsuz, uzun hırka. (Çaltı *Söğüt –Bil.)

ibalı [→ **iba**]

iban [**ibar**] Yılan kokusu. (–Ur.)
[**ibar**]: (–Ur.)

ibanmaḫ Oyalanmak. (Kerkük)

ibar [→ **iban**]

ibatulum Ne iyi. (Şehli, Piraziz –Gr.)

ibbik [→ **ibabap**]

ibecek [**ibicek** (II)] Bölüşülen bir şeyi almak için çekilen kur'a. (–Ur.; *Nizip –Gaz.)
[**ibicek** (II)]: (–Ml. ve çevresi; *Nizip –Gaz.; –Sv.)

ibdi Önce. (Muhunu *Ermenek –Kn.)

ibdin Alışkanlık, âdet. (Uluşiran *Şiran –Gm.; *Ardanuç –Ar.; Ortakapı –Kr.)

ibdin etmek Zorlamak, ayak diremek. (*Şebinkarahisar –Gr.; Yavuz, Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Ezm.; –Ezc.; *Pınarbaşı –Ky.)

ibe [→ **iba**]

ibegat Hallaç tokmağı. (Afgan *Karaman –Kn.)

ibertmek Abartmak. (–Kü.; –Ml.)

ibez Gelişememiş cılız buğday. (Saraycık –Kü.)

ibezin Hileci. (Muzvadi *Ermenek –Kn.)

ibi (I) [**ibirim, ice** (I) **-1, 2; ici** (I) **-2**] **1.** Büyükanne. (Yarmus *Erbaa –To.)
[**ice** (I) **-1**]: (Yenice *Devrek –Zn.)
2. Dede. (Bağyaka *Finike –Ant.)
3. Kızkardeş, abla. (*Kula –İz.; *Salihli –Mn.)
[**ibirim**]: (Mençek *Ermenek –Kn.)
[**ice** (I) **-2**]: (Homa *Çivril –Dz.)
[**ici** (I) **-2**]: (–Çkr.; Dağköyü, Kıran, *Kavak –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; Köse *Kelkit –Gm.)
4. Hala. (–İz.; *Kula, *Salihli –Mn.; –Ezm.)

ibi (II) [**ibitavuğu**] **1.** Hindi. (Sırçalı *Safranbolu, *Bartın –Zn.; Ağlı *Küre, Karabüzey *Araç, *Daday ve çevresi, –Ks.; *Kurşunlu, Kale *Ilgaz –Çkr.; *Bafra –Sm.; *Boyabat –Sn.)
[**ibitavuğu**]: (*Boyabat –Sn.)
2. Kaz ya da kaz yavrusu. (–Çr.)

ibi (III) Budala, aptal: *Bu çocuk çok ibidir.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Pınarbaşı –Ky.)

ibi (IV) [i] **1.** Şaşma bildirir ünlem. (*Kuşadası, –Ay.; –İz.; *Kula *Gördes, *Salihli –Mn.; Ahmetçe –Çkl.; *Çerkeş –Çkr.)
[i]: (–Gaz.)
2. Kaz gütme ünlemi. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

ibibik Sapının içi boş olan bir çeşit ot. (Çilehane *Reşadiye –To.)

ibibili [→ **ibabap**]

ibibuk [→ **ibabap**]

ibibük [→ **ibabap**]

ibicek (I) [→ **ibabap**]

ibicek (II) [→ **ibcek**]

ibicek atmak [**ibicik atmak**] Kur'a çekmek. (–Ml.; –Gaz.; Deliktaş *Kangal, *Gürün –Sv.)
[**ibicik atmak**]: (Hozakpur *Ağın –El.; Aşudu *Darende –Ml.)

ibici Kulak ucu. (*Cide –Ks.)

ibicik [→ **ibik** (I)]

ibicik atmak [→ **ibicek atmak**]

ibiçek Kur'a. (–Gaz.)

ibigügük [→ **ibabap**]

ibiği kalkmak Bir konuda yenilmek: *Son söz üzerine ibiği kalktı.* (Tahtacı –Isp.)

ibiği kızarmak (I) [**ıbiği kızarmak**] **1.** Benzine kan gelmek, sağlığı düzelmek. (*Yalvaç, Tahtacı –Isp.; Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Saray –Çkr.; Eşke *Divriği –Sv.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ıbiği kızarmak**]: (Süme *Bulancak –Gr.)
2. Tavuk ve horoz kuvvetlenmek, semirmek. (*Gürün –Sv.) **3.** Cesaretlenmek. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.) **4.** Çocuk buluğa ermek. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Düzce –Bo.) **5.** Tavuğun ibiği kızararak yumurtlayacak durumda olduğu belli olmak. (*Anamur –İç.)

ibiği kızarmak (II) Zenginleşmek. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ibiği kızarmak (III) Kızmak, sinirlenmek. (–Brd.; *Gürün –Sv.)

ibik (I) [**ibicik**] Köşe, kenar, uç. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; *Çal –Dz.; Işıklar –İz.; Babasultan –Brs.; Tokat –Es.; Kargı *Tosya –Ks.; *İskilip, *Osmancık –Çr.; *Boyabat, Balaç –Sn.; *Merzifon

ve köyleri –Ama.; –To.; *Afşin ve köyleri, Önsen, –Mr.; *Şarkışla ve çevresi –Sv.; –Ank.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.; Mençek *Ermenek –Kn.; *Bahçe, *Kadirli –Ada.; Civanyaylağı *Mersin, Emirşahlar *Anamur –İç.)
[**ibicik**]: (*Sivrihisar –Es.)

ibik (II) [**indik**] **1.** Tavuk, kuş vb. hayvanların gagası. (Honaz, Çöplü *Çivril –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; Erkilet –Ky.; –Nş.; *Bor, –Nğ.; *Kozan –Ada.)
[**indik**]: (Kızılca *Çivril –Dz.)
2. Burun: *İbiğim sızlıyor.* (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; –Brd.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Şehli *Beyşehir –Kn.)

ibik (III) **1.** Feslerin tepesindeki içi boş olan püskül kordonu. (–Sm.) **2.** Şapka siperi. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

ibik (IV) Söz getirip götüren, dedikoducu. (*Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Koyulhisar –Sv.)

ibik (V) [**ibikli** (II)] Özlü, çıralı çam kabuğu: *İbiği yakta oda aydınlansın.* (Çığrı *Dinar –Af.)
[**ibikli** (II)]: (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ibik (VI) [→ **ibabap**]

ibik (VII) İbriğin dar ağzı. (Diki *Tarsus –İç.)

ibik (VIII) Düğme. (*Sultaniye –Kn.)

ibiken Kurnaz: *Ali çok ibikendir.* (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)

ibikkukuk [→ **ibabap**]

ibiklemek (I) Verevine çekilen kumaş esnemek. (*Ermenek –Kn.)

ibiklemek (II) **1.** Horoz çiftleşmek. (Eldirek *Fethiye –Mğ.) **2.** Gagalamak. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ibiklemek (III) Kulağından ya da eteğinden tutmak. (*Mut ve köyleri –İç.)

ibikli (I) [→ **ibabap**]

ibikli (II) [→ **ibik** (V)]

ibilcik [→ **ibabap**]

ibilemek (I) **1.** Ansımak. (–Kn. ve köyleri) **2.** Düşünmek. (–Ky.)

ibilemek (II) Çekememek, kıskanmak. (Akviran *Çumra –Kn.)

ibilemek (III) İstemek. (*Ermenek –Kn.)

ibileyik [→ **ibabap**]

ibili (I) İnce, narin, nazik. (Akçalar *Seydişehir –Kn.; Misis –Ada.)

ibili (II) Az gören (göz için): *İbili göz.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ibili (III) **1.** Hindi. (*Boyabat –Sn.) **2.** Hotozlu serçe. (*Osmaniye –Ada.)

ibil ibil [→ **ivil ivil -1**]

ibilik (I) [→ **ibabap**]

ibilik (II) İki ucu yontularak inceltilmiş düzgün yüzlü çöp. (*Bor –Nğ.)

ibimek (I) Gelişmek, büyümek. (*Sivrihisar –Es.; –Çr.; *Niksar –To.)

ibimek (II) Çok kötü kokmak. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ibini Fesleğen çiçeği. (*Lapseki –Çkl.)

ibinmek Islanmak. (Kerkük)

ibirik [→ **ırbık**]

ibirim [→ **ibi** (I) **-3**]

ibirmek Getirmek. (–Kü.)

ibiş (I) **1.** Kısa boylu şişman adam. (Bereketli *Tavas –Dz.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; –Kn.) **2.** Soytarı, palyaço. (*Çarşamba –Sm.; –Tr.) **3.** Zenci. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ibiş (II) Ördek. (Hereke *Gebze, *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.)

ibiş (III) Yolsuz birleşmelere aracılık eden kimse. (*Nizip –Gaz.)
ibişlemek Çocuğu sırtta taşımak. (*Alanya –Ant.)
ibişmek Sırta binmek. (–Brd.)
ibitavuğu [→ **ibi** (II)]
ibitmek (I) Kokutmak. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
ibitmek (II) Islatmak. (–Ur.; Kerkük)
ibitmek (III) Büyütmek, korumak, esirgemek. (Aybastı –Or.)
ibiyḫli guş [→ **ibabap**]
iblemek Önem vermek, saymak. (*Bornova –İz.)
iblik İnce sicim. (Kuzköy *Ünye –Or.)
ibliklenmek Tiftiklenmek, lif lif olmak: *Şu kumaş ibliklenmiş.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bornova –İz.; –Çr.; *Ermenek –Kn.)
ibo Kırağı. (–Ks.)
ibobik [→ **ibabap**]
ibobop [→ **ibabap**]
ibran Buğday tarlasında biten ve yenilince baş döndüren bir çeşit yulaf, deli yulaf. (Kazancı –Kn.)
ibrik (I) Küçük su bardağı. (Körküler *Yalvaç –Isp.)
ibrik (II) [→ **ibabap**]
ibrim Küçük sokak. (–Kn. ve çevresi)
ibrişe Yerden kaynayan su. (*Suşehri –Sv.)
ibruk [→ **ırbık**]
ibrük [→ **ırbık**]
ibşir Haylaz, serseri. (Sarıoba *Polatlı –Ank.)
ibtin [→ **iptin**]
ibubuk [→ **ibabap**]
ibuk Baykuş. (Himmet *Daday –Ks.)
ibübük [→ **ibabap**]
icam Arkadaş. (–Kn.)
icat Ucunda su taşımak için çengelleri bulunan uzun sopa. (Karakulak *Tercan –Ezc.)
iccik [→ **ıcık** (I)]
iccil Çok küçük salyangoz. (*Zile –To.)
ice (I) **1.** [→ **ibi** (I) **-1**] **2.** [→ **ibi** (I) **-3**]
ice (II) İyice, adamakıllı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
iceği [→ **içeği -1**]
icem Küçük kardeş. (Civler *Ermenek –Kn.)
iceri [→ **içeri**]
icık [→ **ıcık** (I)]
icıkdan Birazdan, biraz sonra. (*Ermenek –Kn.)
ici (I) **1.** Baba. (*Şebinkarahisar, *Aluera –Gr.; Seyran –Gm.) **2.** [→ **ibi** (I) **-3**] **3.** Kardeş. (*Bafra, –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Bayburt, Uluşiran *Şiran –Gm.)
ici (II) -ecek anlamında gelecek zaman eki. (*Antakya –Hat.)
icicik [→ **ıcık** (I)]
icik (I) Kırmızı et. (Kurna –Brd.)
icik (II) [→ **ıcık** (I)]
icimen Güzel. (Boyalık *Ermenek –Kn.)
iciran [**icren, içran**] İltihap: *Yaran iciranlanmış.* (–Kr. ve köyleri) [**icren**]: (Kızık *Artova –To.) [**içran**]: (–Tr.)
icit Yalancı, dolandırıcı. (Üskerles *Beyşehir –Kn.)
icren [→ **iciran**]
içağrısı (I) **1.** Dizanteri ya da kolera hastalığı. (*Lapseki –Çkl.; Varyanlı –Mr.; *Kozan –Ada.) **2.** Verem. (Ayvalı *Sivrihisar –Es.)
içağrısı (II) Kin, düşmanlık. (*Bor –Ng̃.)
iç almamak Sevmemek, kıskanmak. (*Bor –Ng̃.)
iç avlı Sofa. (–Ks.)
iç boğazı Dingil yatağının iç kısımlarındaki delikler. (Çeltikçi *İnegöl –Brs.)

içe Mutfak. (Kurfallı *Şile –Ist.)
içe batmak İçi sızlamak, yüreği acımak. (Ceylan *Fethiye –Mğ.)
içeği [iceği] **1.** Bağırsak. (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.; Çilehane *Reşadiye, Karaçay –To.)
[iceği]: (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.)
2. Hastaların iyileşmesi için sarılan yaş, taze hayvan derisi. (Civanyaylağı *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.)
içe ılımamak İçi rahat olmamak: *Tirene biletsiz bindim ama Kirazlı'ya gelinceye kadar içim içime ılımadı.* (–Sm.)
içe ilimek **1.** Sindirmek, yararlı olmak (yemek için). (*Bor –Ng.) **2.** **[→ içine ılımak]**
içeñü [içingir] İçli, duygulu, alıngan. (Sarı *Merzifon –Ama.)
[içingir]: (–Kü.)
içer [→ içeri]
içeri [iceri, içer] Oda, oturma odası. (Kuşbaba *Bucak, Çanıllı *Yeşilova –Brd.; Honaz, –Dz.; Fili *Biga –Çkl.; Tokat –Es.; *Safranbolu –Zn.; Hayati *Erbaa –To.; Şehli –Gr.; –Bt.; Şekeroba –Mr.; Ağrakos *Suşehri, Tekerakma *Gürün –Sv.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; Erenyaka *Akseki –Ant.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[iceri]: (*Kaş ve çevresi –Ant.)
[içer]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Bekilli *Çal, Bereketli *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Kazimiye *Hendek –Sk.; Ağaçlı *İzmit –Kc.; *Bartın –Zn.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)
içeriden Bizden anlamında kullanılır: *Bu çocuk içeriden.* (Çıtak *Çivril –Dz.)
içeri gelen Az içeride. (*Düzce –Bo.)
içerili (I) Yerli, bu yurdun ya da bu evin adamı. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
içerili (II) Kinci: *Ali içerili bir adam.* (Körküler *Yalvaç –Isp.; Uluşiran *Şiran –Gm.)
içeri olmak Gerdeğe girmek. (–Sv.)
içerisi gitmek **[→ içi geçmek]**
içeri tutmak Bir işte başkasını aldatıp, zarar ettirmek. (–Tr. ve köyleri)
içerleg Yanındakilerden daha içerde, daha geride olan: *Bizim ev biraz içerlegtir.* (–Brd.)
içerleme Ardı ardına gelen, zaman zaman çoğalan dalgalar. (–Sm.)
içerlemek Borçlanmak. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
içertiler Aile, akraba. (*Ermenek –Kn.)
iç etmek Ceviz, fındık vb. şeylerin kabuğunu soyup içini çıkarmak. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
iç evürlük İç güveyliği. (–Sn.)
içe yidirmek Hoşa gitmeyen bir davranışı ya da sözü karşılıksız bırakmak, içe atmak. (*Bor –Ng.)
içge Saygılı, kibar (kimse). (–Çkr. ve köyleri)
içgil [içkil (I) -1, 2] **1.** İşkil, kuruntu, kuşku, sanı. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –İz.; *Bozdoğan –Ay.; –Mn. ve çevresi; *Savaştepe –Ba.; –Çr.; *Merzifon, –Ama.; *Koyulhisar –Sv.; Erkilet –Ky.; –Kn.; –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.; *Milas –Mğ.)
[içkil (I) -1]: (Hezergrat *Keçiborlu –Isp.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
2. Kin, garez. (Çöplü *Çivril –Dz.; *Eyup –Ist.; Nize –Ky.; Dont *Fethiye –Mğ.)
[içkil (I) -2]: (–İz. ve köyleri)

3. [→ **içgilli**] **4.** Suçlu. (Hatip –Kn.)

içgili Kindar. (–Ed.)

içgilik [→ **işgilik**]

içgillenmek [**ıçgillenmek, içkillenmek** (I), **içtilenmek**] Kuşkulanmak. (Bereketli *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Susurluk ve köyleri –Ba.; –Çkl.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; Meydan *Mut, *Anamur –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

[**ıçgillenmek**]: (*Çarşamba –Sm.)

[**içkillenmek** (I)]: (–El.; –Sv.; Bağyaka *Finike –Ant.)

[**içtilenmek**]: (–Ky.)

içgilli [**içgil -3, içkilli, içkirli**] Alıngan, işkilli, içli. (*Savaştepe –Ba.; *Doğubeyazıt –Ağ.; *Merzifon –Ama.; –Mr.; –Nğ.; *Mut ve köyleri –İç.; Yerkesik –Mğ.)

[**içgil -3**]: (*Pınarbaşı ve köyleri –Ky.)

[**içkilli**]: (–Sm.; Ziyere –Ama.; *Anamur –İç.)

[**içkirli**]: (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

içgüyö İç güveyi. (Peşman *Daday –Ks.)

içi Bir memleketin saygı duyulanı, ileri geleni. (*Akseki –Ant.)

içiboş Kunduracı kerpeteni. (–Ay.; *Ladik, *Vezirköprü –Sm.; *Bor –Nğ.)

içi geçmek [**içerisi gitmek, içi gitmek**] Bağırsakları bozulmak. (*Nazilli –Ay.; *Bor –Nğ.)

[**içerisi gitmek**]: (*Sivrihisar –Es.)

[**içi gitmek**]: (Güney *Yeşilova –Brd.; –Ist.; *Bor –Nğ.)

içigen olmak Sabırsız olmak. (–Sv.)

içigızıl Bir çeşit mantar. (Peşman *Daday –Ks.)

içi gitmek [→ **içi geçmek**]

içik Aceleci. (*Ünye –Or.)

içikmek **1.** Ağlarken hıçkırmak. (*Şebinkarahisar –Gr.; Palha *Divriği –Sv.) **2.** Çok sevinmek: *Babamın geldiğini duyunca içiktim.* (Nefsiköseli *Görele –Gr.) **3.** Korku ile iç çekmek. (Barla *Eğridir –Isp.)

içiksinmek İçe sinmek: *Ben bu işi içiksinmiyorum.* (Sarılar *Avanos –Nş.)

içilik Semer altına konulan keçe örtü. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

içilük Kabağın çekirdekli kısmı. (Peşman *Daday –Ks.)

içim Tat, lezzet.(*Bornova –İz.; –Kü.)

içimen Hoşaf. (Mulumu *Ermenek –Kn.)

içimli Lezzetli. (*Bornova –İz.)

içinden iğneli Hileci, sinsi. (*Tire –İz.)

içine İçin edatı. (*Foça –İz.)

içine almak Ağlamaktan tıkanıp hıçkırmak. (*Bor –Nğ.)

içine ılmak [**içe ilimek -2, içine ilimek**] İçine sinmek, o işten ya da sözden memnunluk duymak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; –To.)

[**içe ilimek -2**]: (*Bor –Nğ.)

[**içine ilimek**]: (*Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

içine ılıştırmak Hoşa gitmeyen bir söz ya da davranışı karşılıksız bırakmak, içine atmak. (–Bil.)

içine ılıtmamak İçine sindirmemek, pişman etmek. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

içine ilimek [→ **içine ılmak**]

içine oynatmak Ortadan yok etmek, çalmak: *Beş liramı içine oynattı.* (*Antakya –Hat.)

içine vurmak Bir şeyin değerini haksız olarak az bulmak, beğenmemek: *Ondan iyisini bulamazsın içine mi vurdu.* (–Tr.)

içingir [→ **içeñü**]

içinlemek İçerlemek. (Arslandoğmuş *Yıldızeli –Sv.)

içinnemeg Kimseye sezdirmeden kızmak. (–Brd.)

içirik (I) [**içlik -6**] **1.** Yatak doldurmaya yarayan yün, pamuk, kıtık vb. şeyler. (Tokat, Bozan –Es.; Köşker –Krş.; *Bünyan –Ky.; –Kn. ilçe ve köyleri; *Lüleburgaz –Krk.)

[**içlik -6**]: (Fili *Biga –Çkl.)

2. Yatak içine konulan halı kırpıntısı. (*Emet –Kü.) **3.** Yatak yünlerinin zamanla topaklaşmış parçaları. (*Alayunt –Kü.; *Sivrihisar, Bozan, Tokat –Es.; *Bünyan –Ky.) **4.** Çok eski (elbise, gömlek, ayakkabı vb. şeyler için). (Tokat, Bozan –Es.; –Çr.; Nize, *Bünyan –Ky.)

içirik (II) Bağırsak, ciğer vb. sakatat. (Tokat, Bozan –Es.; –Bo.; –Yz.)

içirik (III) Su tulumbalarına sarılan sargı. (Başlamış *Dörtyol –Hat.; *Bor –Nğ.)

içirikli 1. Kusurlu, suçlu, özürlü. (–Yz.) **2.** Hastalıklı. (–Yz.)

içirik olmak Altüst olmak, karışmak: *Ortalık içirik olmuş.* (–Yz.)

içirmek 1. Bıçak, kama gibi keskin şeyleri batırmak, saplamak. (Aşudu *Darende –Ml.; –Nş.; –Nğ.; –Kn.) **2.** Vurmak. (*Bozdoğan –Ay.; Aşudu *Darende –Ml.; –Nğ.; *Milas –Mğ.)

içitme Başörtüsü. (Taşağıl *Çumra –Kn.)

içi yağlı Saç üzerinde pişirilip yağlanarak yenen yufka. (Kuşbaba *Bucak –Brd.; –Ba.)

içkatması İnce bulgur, soğan, zeytinyağı ve ekşi katılarak yapılan bir çeşit salata. (*Kilis –Gaz. ve çevresi)

içkazak 15 cm. uzunluğunda, 1.5 cm. genişliğinde, ağaç saplı çelik dökmeci aracı. (–Gaz.)

içki [→ **ıçkı**]

içkil (I) **1.** [→ **içgil -1**] **2.** [→ **içgil -2**] **3.** Umut. (Geben –Mr.)

içkil (II) Çok içki içen, ayyaş. (Argıthanı –Kn.)

içkili [→ **işkilli** (I) **-2**]

içkilik [→ **işgilik**]

içkillenmek (I) [→ **içgillenmek**]

içkillenmek (II) İçerlemek, için için öfkelenmek. (Çiftepınar, Ohut –İç.)

içkilli [→ **içgilli**]

içkirli [→ **içgilli**]

içkitmek Kaybetmek. (–Kr.)

içlek İç çamaşırı. (–Ky. ve çevresi; –Sv. ve çevresi)

içlenmek Mısır olgunlaşmak. (*Kandıra –Kc.)

içli Bumbar dolması. (*Merzifon –Ama.)

içlik 1. İç gömleği. (*Emirdağ, *Dinar –Af.; Yukarıseyit *Çal, Ovacık *Tavas, Darıveren *Acıpayam –Dz.; –Çr.; *Zile –To.; *Tirebolu –Gr.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Yılanlı –Kr.; *Ahlat –Bt.; Kesirik, –El; –Ml.; *Afşin ve köyleri –Mr.; –Ank.; *Bünyan –Ky.; Dedeler *Ereğli –Kn.; –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Firenkgömleği, mintan. (*Emirdağ, *Dinar –Af.; –Dz.; *Nazilli, –Ay.; –Sm.; *Tirebolu

–Gr.; –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; –Ml.; Kızılhisar –Gaz.; *Afşin ve köyleri, –Mr.; –Sv.; *Çubuk, *Beypazarı, *Keskin –Ank.; *Pınarbaşı, *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.; *Milas –Mğ.; Kerkük) **3.** İçe giyilen hırka, zıbın. (–Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; Rumeli göçmenleri *Saray –Tk.) **4.** Pamuklu mintan. (*Karşıyaka –İz.; Ilıca *Havza –Sm.) **5.** Yelek. (Yeniköy –Ba.; –Ks.; –Ur.; –Gaz.; –Yz.; *Feke –Ada.) **6.** [→ **içirik** (I) **-1**]

içlük Bir çeşit hanım ceketi. (Çayağzı *Şavşat, İphan *Yusufeli –Ar.)

iç pınar Hamam. (–Çr.)

iç poyra Araba tekerleğinin ortasında olan dingil yatağının iç kısmındaki demir halka. (Çeltikçi *İnegöl –Brs.)

içran [→ **iciran**]

içrik Paçavra, kırpıntı. (–Kn.)

içtenli Samimî. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

içtilenmek [→ **içgillenmek**]

içüktürmek Bir şeyin tadına varmak: *Bu bayramı bize emmim içüktürmedi.* (Ziyere –Ama.)

iç yaprak Arabalarda arka dingili birbirine bağlayan ve başı özeğe çivili düz demir levha. (Yaylalı *Şile –Ist.)

içyer Verimli toprak. (Karahüyük *Akşehir –Kn.)

iddirse [→ **itdirseği**]

īde İğde. (–Gaz.; Hasanoğlan –Ank.)

idekakmak İtmek, hırpalamak. (–Tr.)

idelemek Döğüşmek, didişmek. (Çardak *Göksun –Mr.)

idemir Ağaç delmeye yarayan, ucu yassı, 1,5 cm. eninde çelik araç. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ideşmek Çekişmek, döğüşmek: *Birbirinizle ideşmeyin döverim.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr. ve köyleri)

idiç Enenmiş at: *Şu idiç iyi koşuyor.* (Güdül *Ayaş –Ank.)

idiklemek İteklemek, tartaklamak. (–Tr.)

idil [→ **iğdin**]

idilmek Tanımlamak. (–Tr.)

idim (I) Yapım: *Bir idimlik unum var şunu ekmek yapıverelim.* (–Bo.; –Çr.; *Bor –Nğ.)

idim (II) Bozuk, biçimsiz kılık. (Azeri köyleri –Ama.)

idimiş Gösterişli: *Bu idimiş bir adam.* (Mulumu *Ermenek –Kn.)

idin [→ **iğdin**]

idinmek Sahip olmak. (*Bornova –İz.)

idir İnce. (*Ayaş –Ank.)

idirtmek İnek sütünü indirsin diye buzağıya emiyormuş gibi yaptırmak. (Tokat –Es.)

idiş (I) **1.** Enenmiş insan ya da hayvan. (Ovacık, Bereketli *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; –Mn. ve çevresi; Fili *Biga –Çkl.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Zn.; *Turhal –To.; –Kr. ve köyleri; *Afşin ve köyleri –Mr.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Yerkesik –Mğ.; *Saray –Tk.) **2.** Zayıf at. (–Kn.)

idiş (II) Armut. (*Ilgaz –Çkr.)

idmek Yapmak. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ifade Dokumada mekikle atılan tel. (–Rz.)

ifdoğum Sonbaharda ekilen buğday. (Çakır *Şebinkarahisar –Gr.)

ifildemek **1.** Soğuktan titremek. (Bekilli, *Çal –Dz.; *Gelibolu –Çkl.) **2.** Rüzgâr hafif hafif esmek. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Nğ.)

ifil ifil Hafif hafif, kesik kesik (esen rüzgâr için). (*Akyazı ve çevresi –Sk.; –Sm.; –Ama.; *Zile –To.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Bor, –Nğ.; Rumkuş –Ada.)

ifil kurdu Her şeye burnunu sokan, kendisini ilgilendirmeyen gizli şeylere karışan adam. (*Bor –Nğ.)

ifirmeğ Üflemek. (Kerkük)

ifitlemek Seçmek: *Armudun iyisini ifitleme.* (Bozan –Es.; Ağlı *Küre –Ks.; *İskilip –Çr.; Kapullu, Karaşar *Beypazarı –Ank.)

iflemek Delirmek. (Bayburt, İrişli *Sarıkamış –Kr.)

ifloo Oklava. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)

ifrit gibi Çok ekşi şeyler için. (–Tr.; *Bor –Nğ.)

ifteri 1. Eğrelti otu. (*Maçka ve köyleri, Beşikdüzü, *Vakfıkebir, –Tr.; –Kn.) 2. Kökü yirmi santimetre yüksekliğinde yeşil ot kümeleri. (Kürtünlüköy *Torul –Gm.)

iftermek [**iltemek**] İtmek, kakmak. (Söğütcük göçmenleri, Karşıyaka *Erdek –Ba.)

[**iltemek**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

iftinmek 1. Bir işle uğraşıyor gibi görünmek, oyalanmak. (Civanyaylağı *Mersin, *Anamur –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.) 2. Şaşırmak. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

igan İki çatallı yaba. (Kuzköy *Ünye –Or.; –Gm.)

igaşmak [→ **iyeşmek -1**]

igeze Hastalık sonrası toparlanma, nekahat devri. (Kızılhisar –Dz.; *Şebinkarahisar –Gr.; *Koyulhisar –Sv.)

igez igez Ağır ağır, yavaş yavaş. (*Koyulhisar –Sv.)

igi İyi. (Çilehane *Reşadiye –To.)

igid Yiğit. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

iginmek Bir yazıyı iyi okuyamamak. (–Ezc.)

igirmi Yirmi. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

iğ (I) Hastalık, dert: *İnsana bir iğ girmeye görsün, kolayca çıkmaz.* (*Ermenek –Kn.)

iğ (II) Portakal, karpuz vb. şeylerin üzerindeki çil gibi lekeler. (Tekeler *Silifke, Meydan *Mut, –İç.)

iğ (III) 1. Değirmen taşının ortasında bulunan ve yukarıdaki üst taşa geçen demir eksen. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri, –Isp.; Eymir, Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Ünye –Or.; –Tr. ve çevresi; –Rz.; –Bt.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Nğ.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; Dont, Ceylan *Fethiye, Yerkesik –Mğ.) 2. Bezirhanede kuvvet kolundaki taşı kaldırıp indirmeye yarayan helezon biçimindeki ağaç. (–Ky.) 3. Çıkrıklarda ipliğin sarıldığı demir tel. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Çr.; –Ks.; Göynücek –Ama.; Parak *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Osmaniye –Ada.; Civanyaylağı, *Mersin ve köyleri –İç.) 4. Dokuma tezgâhlarında kalemleri sarmak için kullanılan demir eksen. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) 5. İplik gerilen çarkın uzun ucu. (–İç.) 6. Dingilin tekerleklere geçen kısmı. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; Görece –İz.; Muratlar *Bayramiç –Çkl.; Sandallar *Devrek –Zn.; –Nğ.; –Ant.) 7. Su dolaplarının ortasında bulunan kalın ağaç dingil. (*Antakya –Hat.)

iğ (IV) Çatılarda eşit aralıklarla ve birbirine paralel olarak konulan ağaçlar. (–Çkr.; Karkıncık, Kızık *Artova –To.; –Ml.; *Şarkışla ve çevresi –Sv.)

iğaç Aşağı yukarı beş kilometrelik uzaklık ölçüsü, fersah. (–İz. ve çevresi; –Sv.)

iğ burnu Bükülen ipliğin bozuk kıvrılan yerleri. (Çöplü *Çivril –Dz.)

iğcik (I) Yün eğrilen iğin altına konan tabla. (*Akyazı –Sk.; –Kn.)

iğcik (II) Yaprakları söğüt yaprağına benzeyen, güzel kokulu çiçekleri olan bir çeşit ağaç. (–Mğ.)

iğde bildiği İğdenin meyvesi. (*Ağın –El.)

iğdemir [**iğdemiri**] Marangozlukta ağaç delmek için kullanılan çelik araç. (Çığrı *Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri –Isp.; Yukarıseyit *Çal, Abaş, Honaz –Dz.; *Eşme ve köyleri –Mn.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; Bayadı –Or.; Çamova *Divriği –Sv.; Ulbaşı *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Dont *Fethiye –Mğ.)
[**iğdemiri**]: (Çandır *Sütçüler –Isp.; Çöplü *Çivril –Dz.; *Savaştepe –Ba.; Tokat –Es.; –Çr.; *Saray –Tk.)

iğdemiri [→ **iğdemir**]

iğdiç **1.** Burulmuş hayvan. (Uluğbey, Yassıören *Senirkent –Isp.; –Tr. ve çevresi) **2.** Erkek at. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

iğdin [**idil, idin**] Bozuk, cılk yumurta. (Halı –İz.; *Lapseki –Çkl.; –Ky.; –Kn.; *Kadirli –Ada.; *Çorlu –Tk.)
[**idil**]: (Dadağı –Ky.)
[**idin**]: (*Tire –İz.; Gündoğdu –Brs; Muratçalı –Ed.)

iğdir (I) [**iğdiş** (II)] Hastalıklı, cılız, çok zayıf. (Çukurova –İz.; Kuzköy *Ünye –Or.; Kurucuk *Gülnar, Masara *Mut, –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**iğdiş** (II)]: (Bağıllı *Eğridir, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.)

iğdir (II) Hünnap. (*Ermenek ve çevresi –Kn.)

iğdir (III) Büyük. (–Dz.)

iğdiş (I) Bir çeşit küçük armut. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; *Ilgaz –Çkr.)

iğdiş (II) [→ **iğdir** (I)]

iğdiş yoğurt Kaymağı alınmış, yağsız sütten yapılan yoğurt. (*Gürün –Sv.; *Bünyan –Ky.; Karasınır *Çumra –Kn.)

iğecen Yaprakları yulaf yaprağına benzeyen bir çeşit ot. (Erçene *Afşin –Mr.)

iğef Saban okunu boyunduruğa bağlayan ağaç halka. (Bayat *Emirdağ –Af.; Başpınar *Tefenni –Brd.; Ovacık *Tavas –Dz.; *Seydişehir –Kn.; Dont *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)

iğelemek Eğe ile aşındırmak, eğelemek. (–Çr.)

iğen [→ **iyen -1**]

iğeş Küçük çapa. (*Bor –Nğ.)

iğeşik (I) **1.** İşi üzerinden atan, savsaklayan: *Ayşe çok iğeşik bir kız.* (–Mr. ve çevresi) **2.** Savsaklama: *Mustafa amca bu işi iğeşik etti.* (Mençek *Ermenek –Kn.)

iğeşik (II) Yarış. (Başak *Hekimhanı –Ml.; Çamova *Divriği –Sv.)

iğeşmek **1.** Zıtlaşmak, inatlaşmak, aksilik etmek. (Çerçin –Brd.; –Çr.; *Merzifon –Ama.; Kayadibi *Şavşat –Ar.; Bozhüyük *Göksun, *Afşin –Mr.; –Sv.; Köşker –Krş.; Af-

şar köyleri, Fakıekinciliği *Pınarbaşı –Ky.; *Kadirli, Faydalı *Kozan –Ada.; Dont *Fethiye –Mğ.) **2.** Tartışmak, münakaşa etmek. (*Şebinkarahisar –Gr.) **3.** [→ **iyeşmek -5**]

iğez (I) [→ **iğli** (I) **-1**]

iğez (II) Bataklık yerlerde, su kenarlarında, ekin tarlalarında bulunan sinek gibi küçük böcek. (Çamova *Divriği –Sv.)

iğeze Süreğen hastalıklı (kimse). (Bekilli *Çal –Dz.; –Çkr.)

iği Çok tatlı olan, bal vb. şeyler. (Kay *İskilip –Çr.)

iğiç Hamur teknesini kazımaya yarayan yassı demir. (–Ank.)

iğilce (I) Arpa başağına benzeyen bir ot. (Çöplü *Çivril –Dz.)

iğilce (II) [**iğilcen** (I)] Yazın eşeklerin burnuna kaçan küçük bir çeşit sinek. (*Çivril –Dz.)
[**iğilcen** (I)]: (Tepeköy *Torbalı –İz.; –Kü.)

iğilcen (I) [→ **iğilce** (II)]

iğilcen (II) Bir çeşit ot tohumu. (Tepeköy *Torbalı –İz.)

iğilemek (I) Tosun böğürmek. (İbik *İskilip –Çr.)

iğilemek (II) Zayıf, cılız kalmak. (*Çal –Dz.)

iğilenmek [→ **ığılamak**]

iğili [→ **iğli** (I) **-1**]

iğilik [→ **iğli** (I) **-1**]

iğil zarıl etmek Ahlamak, oflamak: *İğil zarıl hasta yatıyordu.* (*Devrek –Zn.)

iğim (I) İnce. (–Kr.)

iğim (II) Torba, çuval gibi şeyleri dokumaya yarayan tezgâh. (Davulku *Hekimhanı –Ml.)

iğim iğim iğlemek Çok zayıflamak. (Tahtacı –Isp.)

iğin İç çamaşırı. (*Terme –Sm.)

iğindirik Hayvanlarda kabızlık yapan hastalık.(Uluğbey*Senirkent –Isp.)

iğinik [→ **iyindirik**]

iğinmek (I) [**iyinmek** (I)] Basur, dizanteri, kanlı ve sancılı iç sürgünü. (*Nizip –Gaz.)
[**iyinmek** (I)]: (*Nizip –Gaz.)

iğinmek (II) [**iyinmek** (III)] **1.** Ikınmak. (Çığrı *Dinar –Af.; Mirahor *Eğridir, Uluğbey *Senirkent, –Isp.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Lapseki –Çkl.; –Ama.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Bor, –Nğ.; *Ermenek, Akçalar *Seydişehir –Kn.; Civanyaylağı, Çiftepınar *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.; Ceylan *Fethiye, Yerkesik –Mğ.)
[**iyinmek** (III)]: (–Gaz.) **2.** Zahmet çekmek. (Mulumu *Ermenek –Kn.) **3.** Midesi bulanmak. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

iğircinlik İşkil. (–Isp.)

iğirik [→ **irlik**]

iğirmek Bükmek. (*Çivril –Dz.; Karabüzey *Araç –Ks.)

iğirtmik Ağaç filizi. (Balkanda *Beyşehir –Kn.)

iğize **1.** Geçimsiz, huysuz. (Kızılsöğüt *Çivril –Dz.) **2.** Hastalık sonrası yapılan titizlik, mızmızlık. (Yenice *Karacasu –Ay.)

iğlek (I) [**ilek** (I)] Baba incir, erkek incir. (Kırcaklı, *Nazilli –Ay.; *Sarayköy –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; Yalıhüyük *Bozkır –Kn.; Karaçay, *Milas, *Bodrum –Mğ.)
[**ilek** (I)]: (–Ay.)

iğlek (II) **1.** Zayıf, güçsüz, hastalıklı. (–Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **2.** Hastalık ya da susuzluktan olgunlaşamamış, zayıf kalmış meyve. (*Akşehir –Kn.)

iğlek (III) Eğlence yeri. (*Vize –Krk.)

iğlemek (I) [**iğlenmek** (I), **ilimek** (I) **-2**, **iylemek**] Zayıflamak. (Karamanlı *Tefenni –Brd.; –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Tire –İz.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Sm.; Kuzköy *Ünye –Or.; Çavuşun *Ilgın –Kn.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; Orhaniye, *Marmaris, Yerkesik, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**iğlenmek** (I)]: (*Milas –Mğ.)

[**ilimek** (I) **-2**]: (*Erciş –Vn.)

[**iylemek**]: (*Yalvaç –Isp.; *Çal, Kösten, Abaş –Dz.; *Kadirli –Ada.; Kınık *Fethiye –Mğ.)

2. Eziyet çekerek hastalanmak, verem olmak. (Aslanköy *Mersin –İç.) **3.** İnlemek. (*Ağın –El.) **4.** Yara iyileşmek. (Süme *Bulancak –Gr.)

iğlemek (II) **1.** Kuraklık ya da hastalık nedeniyle ağaç gelişememek, meyve vermemek. (*Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş –İz.; *Lapseki –Çkl.) **2.** Bitki sararmak. (Yassıören *Senirkent –Isp.; *Bozdoğan –Ay.)

iğlemek (III) Ezilmek, üzülmek. (Anaypazarı *Silifke –İç.)

iğlemek (IV) Temizlemek. (Ortaköy *Bor –Nğ.)

iğlemek (V) Bir şeyi delmek: *Karpuzu kavunu iğlemeyince turşu kurulmaz.* (–Çr.)

iğlenmek (I) [→ **iğlemek** (I)]

iğlenmek (II) Tohum toprakta filizlenmeye başlamak. (–Ada.)

iğlez [→ **iğli** (I) **-1**]

iğli (I) [**iğez** (I), **iğili, iğilik, iğlez, ihlez**] **1.** Zayıf, hastalıklı, cılız (insan, hayvan ve bitki için). (*Uluborlu, Yassıören *Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Kösten, Honaz, –Dz.; *Bayındır –İz.; *Mut ve köyleri –İç.; –Ant.; *Bodrum –Mğ.)

[**iğez** (I)]: (–Isp.; Honaz ve çevresi –Dz.; –Çkl.; –Ks.; –Çr.; *Niksar –To.; *Bünyan, Şıhlı –Ky.; *Bor –Nğ.)

[**iğili**]: (*Tire –İz.)

[**iğilik**]: (*Bayındır –İz.)

[**iğlez**]: (*Acıpayam –Dz.; Dombaylı *Salihli –Mn.)

[**ihlez**]: (*İskilip –Çr.; Bahattin *Ulubey –Or.)

2. Kavun, karpuz gibi meyvelerde görülen bir çeşit hastalık. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

iğli (II) Olgunlaşmadan yere düşen ham meyve. (Akköy *Ezine –Çkl.)

iğlik (I) Kağnının tekerleğine geçen uzun demir: *Giderken teker iğlikten çıktı.* (Çuvallı *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Brd.)

iğlik (II) [→ **ığlık -2**]

iğlik (III) Oklava konulan uzun torba. (Bozante *Karaisalı –Ada.)

iğme Ahır ve ağılların önüne yapılan üstü çalı çırpı ile örtülü dam, gölgelik. (–Ed.)

iğmeç (I) Değnek ya da bastonun tutulacak eğri yeri. (Yassıgüme –Brd.)

iğmeç (II) Yün ipliklerin birkaç kat bükülmesiyle yapılan kalın, çarık, çuval ipi. (Tokat –Es.)

iğmek (I) İp germek. (Bereketli *Tavas –Dz.; Havsu *Kelkit –Gm.; –Kr.)

iğmek (II) Fena koku çıkarmak. (–Ky.)

iğmek (III) Eğmek: *Testiyi iğip durmasana.* (*Susurluk ve köyleri –Ba.)

iğmenmek Utanarak çekinmek. (Rumeli göçmenleri –Brs.; Bulgaristan göçmenleri –Ed.)

iğne atımı Tütün yapraklarının koparıldığı zaman. (Oğuz *Acıpayam –Dz.)

iğne atmak (I) Tütün yapraklarının koparılması işine son vermek: *Bugün iğneyi attık.* (Balcalı *Çarşamba –Sm.)

iğne atmak (II) Ekmeğin içine iğne koyup köpeklere yedirerek öldürmek. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

iğnecik Deniz teknelerindeki dümen menteşesi. (Görece –İz.; –Tr.; –Rz.; –Ant.)

iğne değiştirmek İki lohusa karşılaşınca boş inanca göre tedbir almak. (*Atabey –Isp.)

iğnedenlik [**iğnelik** (II)] İnce uzun gövdeli, dört tane kanadı olan, güvengil ve büvelek denilen sinekleri yiyen bir çeşit sinek. (Tuzhisar *Bünyan –Ky.)

[**iğnelik** (II)]: (Yassıören *Senirkent, *Keçiborlu –Isp.; –Ada.)

iğnelik (I) [**iğneli ot**] Saat otu, turnagagası otu. (Ovacık *Tavas –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; Pınarlıbelen, *Bodrum –Mğ.)

[**iğneli ot**]: (Ersis, Öğden *Yusufeli –Ar.; Yerkesik –Mğ.)

iğnelik (II) [→ **iğnedenlik**]

iğneli kaşık Yemek çatalı. (*Emirdağ –Af.)

iğneli ot [→ **iğnelik** (I)]

iğnemek Kuzu, oğlak gibi hayvanlara işaret koymak. (Mulumu *Ermenek –Kn.)

iğner Ekini biçmeden evvel tarlada ayrılan bölümler. (Larnaka –Kıbrıs)

iğnesil Bir çeşit armut. (Kocayatak *Serik –Ant.)

iğne yurdamı [→ **iğne yurdu**]

iğne yurdası [→ **iğne yurdu**]

iğne yurdu [**iğne yurdamı, iğne yurdası, iğne yurdusu**] İğne deliği. (Ulığbey *Senirkent, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Çerçin, –Brd.; Oğuz *Acıpayam, *Çal, Çöplü *Çivril, Beylerli –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; –Ba.;*Emet –Kü.; *Antakya –Hat.; Akkışla *Bünyan –Ky.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Yerkesik, Dont *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)

[**iğne yurdamı**]: (Tepeköy *Torbalı –İz.)

[**iğne yurdası**]: (Eymir *Bozdoğan –Ay.)

[**iğne yurdusu**]: (*Yalvaç –Isp.; *Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.; *Serik –Ant.; Ceylan *Lüleburgaz –Krk.)

iğne yurdusu [→ **iğne yurdu**]

iğnik [→ **iyindirik**]

iğralamak [→ **ırgalamak**]

iğralanmak [→ **ığralanmak**]

iğramak [→ **ığralanmak**]

iğranmak [→ **ığralanmak**]

iğrek [**irek** (I)] Davar ve sığırların sağılması ya da dinlenmesi için ayrılan dört yanı kapalı, üstü açık yer, ağıl: *Koyunlar iğrekte kaldı.* (Çığrı *Dinar –Af.; Karaçay, Honaz –Dz.; Bulgaristan göçmen-

leri –Ist.; Alihoca –To.; *Osmaniye –Ada.; Küçükdöllük –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.; Rumeli göçmenleri –Tk.)

[**irek** (I)]: (Yeniköy –Ba.; Kızılcaören –Kü.; Bulgaristan göçmenleri *Gölcük –Kc.; –Ant.; –Ed.; Çakıllı, *Lüleburgaz –Krk.; *Çorlu –Tk.)

iğreklemek (I) Öğleyin hayvanları dinlendirmek için sulu ve gölgeli yerde bekletmek. (*Saray –Tk.)

iğreklemek (II) Duraklamak, ara vermek: *O iş yaparken iğreklemesini sever.* (Rumeli göçmenleri –Ed.)

iğrıp [→ **iğrip** (II)]

iğri Kayığın kaburga ağaçları. (–Ist.; –Sn.)

iğrip (I) Bir işin püf noktası. (–Tr.)

iğrip (II) [**iğrıp**] Dolap, düzen, gizli çalışma. (Şeyhler *Ulubey –Or.) [**iğrıp**]: (*Mut ve köyleri –İç.)

iğrip (III) Büyük balık ağı. (Şeyhler *Ulubey –Or.)

iğsen Kağnının iki tekerleği arasındaki kalın ağaç, mil. (Elecik, Pazar *Kızılcahamam –Ank.; –Nş.; Yukarıakhisar *Aksaray –Kn.)

iğseri Büyük çivi. (Çepni *Gemerek –Sv.; Şahmuratlı –Yz.)

iğsi **1.** Yarı yanmış odun. (*Adapazarı –Sk.; Dayakadın *Çatalca –Ist.; Bizmişen –El.; *Bor –Nğ.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, *Vize, *Lüleburgaz –Krk.; Banarlı *Saray –Tk.) **2.** Yanmamış kömür. (Salur *Seydişehir –Kn.)

iğsik Az, eksik, noksan. (*Lüleburgaz –Krk.)

iğşe Fidan. (Çavuş *Beyşehir –Kn.)

iğşi Ekşi. (*Lüleburgaz –Krk.)

iğşimik Kaymağı alınmış sütten yapılan peynir. (*Susurluk ve köyleri –Ba.; *Çarşamba –Sm.; Bizmişen –El.; Osmaniye *Ilgın –Kn.; *Lüleburgaz –Krk.; Büyükmanika *Saray –Tk.)

iğval Üzgü, yürek sıkıntısı. (–Isp.)

iḫbal Şans, kader. (Yavuz, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ihci Yüze gülen, düzenci. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

ih etmek Sığır, manda ve benzeri hayvanları zorlamadan yatırmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ihi [→ **ıhı**]

ihicik [→ **ıhı**]

ihilemek Toprağı iki kere sürmek. (Dadıç –Bo.)

ihin [→ **ıhı**]

ihina [→ **ıhı**]

ihinaka [→ **ıhı**]

ihinarak [→ **ıhı**]

ihine [→ **ıhı**]

ihineka [→ **ıhı**]

ihlamur Yumurtadan yapılan bir çeşit yemek. (İğdecik –Isp.)

ihlez [→ **iğli** (I) **-1**]

ihmak Canlanmak, onmak, gelişmek. (Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

ihnanaz Kıskanç, çekemeyen. (Yendiğin *Ilgın –Kn.)

ihnezimek İncelmek, aşınmak, eskimek. (–Nğ.)

ihsiran [→ **ısıran -1**]

ihtırmak [→ **ıharmak** (I)]

ihti [→ **ıhtı** (I)]

ihtirmek Yere yatırmak: *Pehlivan Mehmet arkadaşını ihtirdi.* (*Karaburun –İz.)

-ik -miş: *Ali Istanbul'dan geldik gördün mü?* (*Antakya –Hat.)

ikanmak Yıkanmak. (–Rz. ve çevresi)

ikdi Ufak çıkarları gözeten (kimse). (*Bor –Nğ.)

ike İken: *Bir ike iki oldu.* (İncekum *Silifke –İç.)

ikelmek Heyecana kapılarak, onursuzca bir işi yarım bırakmak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

ikenmek İlenmek. (–Mğ.)

iki başlı mektup Cevaplı taahhütlü mektup. (–Ist.; –Sm.)

iki başlı tel Cevaplı telgraf. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ikibüküm Kambur. (Ağlı *Küre –Ks.)

ikicanlı Kırmızı toprakla karışık kumlu yer. (Kayalı *Beyşehir –Kn.)

ikicik (I) [→ **ikircik -2**]

ikicik (II) İşte, şurada. (Dere –Kn.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

ikicikli [**ikicüklü**] **1.** İki tarafın her birinden yana imiş gibi davranan, iki tarafı da kollayan. (Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon –Ama.; *Artova –To.; *Nizip –Gaz.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; *Gemerek –Sv.; *Bünyan –Ky.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**ikicüklü**]: (*Merzifon –Ama.) **2.** Kişiler arasında ayrılık yaratan. (Eşke *Divriği –Sv.) **3.** Şüpheli, hangisinin olacağı belli olmayan. (Telin *Gürün –Sv.)

ikicilik çıkarmak Taraflar arasında ayrılık yaratmak. (Aşudu *Darende –Ml.)

ikicilik taşımak Ayrılık gözetmek, ayrım yapmak. (Aşudu *Darende –Ml.)

ikicin [→ **ikircik -2**]

ikicüklü [→ **ikicikli -1**]

iki havdu Dört yaşında deve yavrusu. (Yeniköy *Ereğli –Kn.)

iki iki yapmak Bir kezde yapılması, söylenmesi mümkün olan şeyi, dalgınlık, tembellik vb. nedenlerle iki kez de yapmak. (*Düzce –Bo.)

iki kardeş kavgası Karşıt yönlerden eserek toz kaldıran rüzgârlar. (–Ant.)

ikilamak [→ **ikilemek** (I) **-3**]

ikilcik [→ **ikircik -2**]

ikileci Bir yıl doğurup bir yıl doğurmayan kısrak. (*Andırın –Mr.)

ikilemek (I) [**ıkilemek, ikilamak, ikizlemek** (I)] **1.** Tarlayı iki kez sürmek, aktarmak. (Çığrı *Dinar –Af.; Yassıören *Senirkent, *Sütçüler ve köyleri, *Eğridir ve köyleri, *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak –Brd.; Yukarıseyit *Çal, Çöplü *Çivril, Oğuz *Acıpayam, Honaz ve köyleri –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; Yeniköy, *Susurluk ve çevresi –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; Cumalıkızık –Brs.; *Emet ve çevresi –Kü.; Tokat –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Düzce –Bo.; *Devrek –Zn.; *Kurşunlu, Saray, –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sn.; *Çarşamba –Sm.; *Taşova, *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile ve köyleri, Hayati *Erbaa, *Artova –To.; *Maçka ve köyleri –Tr.; Zığana *Torul, Uluşiran *Şiran –Gm.; Ersis *Yusufeli –Ar.; –Kr. ve köyleri; *Ağın –El.; Aşudu *Darende –Ml.; *Nizip –Gaz.; *Afşin ve çevresi –Mr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; *Şarkışla, Eşke *Divriği, *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; *Ke-

şanuz, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Ömerhacılı *Kaman –Krş.; Afşar aşireti *Pınarbaşı, *Bünyan, Zencidere –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Akçalar *Seydişehir, *Ermenek –Kn.; *Mersin ve köyleri, *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.; Taşağıl, Erenyaka *Akseki –Ant.; *Milas, Yerkesik, Ceylan, Kaya, Dont *Fethiye–Mğ.; Çavuşköy *Babaeski, Ceylan, *Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.)

[**ıkilemek**]: (–Kıbrıs)

[**ikizlemek** (I)]: (*Susurluk ve köyleri –Ba.)

2. Toprağı hem enine hem boyuna sürmek. (*Alaşehir –Mn.; *Hozat –Tn.) **3.** Mısırların, sebze fidelerinin diplerini ikinci kez doldurmak, çapalamak. (Sarıca *Gölköy, Kuzköy *Ünye –Or.; Haçavera *Maçka, –Tr.; –Rz.)

[**ikilamak**]: (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

4. Bağı yazın sürmek. (Bekilli *Çal –Dz.) **5.** Tarlada topak halinde kalmış toprakları ezmek. (–Gr.)

ikilemek (II) Taraflardan hangisini tutacağında kararsız olmak. (Rumeli göçmenleri –Ist.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Lüleburgaz, Çavuşköy, *Babaeski –Krk.)

ikilemek (III) Herhangi bir işi iki kez yapmak. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; *Zile –To.; *Bor –Nğ.)

ikili (I) İki yaşında burulmuş erkek kıl keçi: *Sürümde onbeş tane ikilim var.* (Yerkesik –Mğ.)

ikili (II) Ortak, kuma. (*Alanya–Ant.)

ikili (III) [**ikilibirli -2**] Elma, armut, ceviz vb. şeylerin bir kilosunun, buğday, pirinç vb. şeylerin iki kilosuyla değiştirilmesi işlemi. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

[**ikilibirli -2**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ikilibirli 1. İki pay birine, bir pay birine verilerek yapılan ortaklık. (*Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.)

2. [→ **ikili** (III)]

ikilik Bir çeşit aşık oyunu. (Vazıldan *Divriği –Sv.)

ikinci güzlük Kasım ayından on gün sonra ekilen ekin. (Iğdır *Araç –Ks.)

ikincilik (I) [**ikircilik, ikircinlik**] **1.** Kararsızlık, duraksama: *İkincilikli söyledi, sözü kestirip atmadı.* (–Nğ.)

[**ikircilik**]: (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

[**ikircinlik**]: (–Bo.; –Ed.)

2. Taraf tutma, ayırım yapma. (–Sm.; –Tr.)

ikincilik (II) Bir şeyi beraber kullanma: *Allah beni bu ikincilik evden kurtarsın.* (–Sm.)

ikincilik etmek Taraflardan birine ayrı davranmak. (–Tr.)

ikincilikli [→ **ikircinli**]

ikincirik [→ **ikircik -3**]

ikincüklü [**ikincüyhlü**] İki tarafı da idare eder biçimde (konuşma için). (*Merzifon –Ama.)

[**ikincüyhlü**] : (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ikincüyhlü [→ **ikincüklü**]

ikircik [**ıkırcak, ıkırcık** (I), **ikicik** (I), **ikicin, ikilcik, ikincirik**] **1.** Kararsızlık. (Hamamköyü *Kozan–Ada.) **2.** İşkil. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Tokat, Bozan –Es.; *Sungurlu –Çr.; *Elmalı ve köyleri –Ank.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**ıkırcak**]: (Bayalık*Ermenek–Kn.)

[**ıkırcık** (I)]: (*Eğridir ve köyleri –Isp.; Beylerli –Dz.; –Bo. ve çev-

resi; *Söğüt –Bil.; Aşağıılıca, Tokat, Bozan –Es.; Yerkesik –Mğ.)
[ikicik (I)]: (*Antakya –Hat.)
[ikicin]: (Ceylan *Lüleburgaz –Krk.)
[ikilcik]: (–Çr.)
3. İki anlama da gelen söz. (Başpınar *Tefenni –Brd.; Tokat, Bozan –Es.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[ikincirik]: (*Yıldızeli –Sv.)
ikirciklenmek İşkillenmek. (Çepni *Gemerek –Sv.)
ikircikli [→ **ıkırcıklı**]
ikircilik [→ **ikincilik** (I) **-1**]
ikircimlenmek Kararsız davranmak. (Bölceağaç *Manyas –Ba.)
ikircinli [ikincilikli] Karar veremeyen, kararsız. (Yeniköy –Ba.; –Ed.; *Saray –Tk.)
[ikincilikli]: (Bölceağaç *Manyas –Ba.)
ikircinlik [→ **ikincilik** (I) **-1**]
ikistir [→ **ilistir -1**]
ikistire En iyi. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
iki şarh etme İkiye ayırma. (Güney *Yeşilova –Brd.)
iki telli Bağlama, cura vb. halk çalgıları. (–Brs. ve köyleri)
iki yar Birbirine zıt, düşman iki taraf. (Sütlaç *Dinar –Af.; Bereketli *Tavas –Dz.)
iki yarcılık İkiye bölücülük, ikiye ayırıcılık. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; *Mut ve köyleri –İç.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
iki yarlı İkiye bölünmüş, iki taraflı. (Peşman *Daday –Ks.)
iki yarlılık İki taraflılık. (–Çr.)
iki yar olmak Bir konuda ikiye ayrılmak. (Sütlaç *Dinar –Af.; Bereketli *Tavas –Dz.)
iki yasdı Gece yarısı: *Bu gece iki yasdı vakti geldim.* (Çitli *Mecitözü –Çr.)
ikiyebir İkidebir, sık sık. (*Silifke –İç.)
ikiye dalmak Kara güreşte çift paçaya dalmak. (Karaözü *Gemerek –Sv.)
ikizlemek (I) [→ **ikilemek** (I)]
ikizlemek (II) İkiz doğurmak. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
ikizlemek (III) Koyun ya da ineği iki kez sağmak. (Akçalar *Seydişehir –Kn.)
ikizlemek (IV) Kavun ve karpuz tohumu filizlenmek. (*Kandıra –Kc.)
ikki Küçük mazı. (*Bozkır –Kn.)
ikmak Devirmek, yatırmak: *Mısırları ikmak iyidir tez kökleşir.* (–Rz.)
ikman İdman. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.; *Ünye –Or.)
ikmezimek Kuvvetli yağmur ya da fırtına hafiflemek: *Yağmur biraz ikmezidi.* (Lohan –Gaz.)
iknecik Bir çeşit ot. (*Fethiye –Mğ.)
iksen Arabalarda tekerleri birbirine tutturan ağaç. (*Bozkır –Kn.)
ikseren [→ **ısıran -1**]
ikte Alışkın, toyluk devresini geçirmiş. (Lohan –Gaz.)
ikti (I) **1.** Annesi öldüğü için başka koyun emmeye alıştırılan kuzu ya da oğlak. (Sarıca *Gölköy –Or.; Üçem *Balâ –Ank.; Gözlü, Berendi *Ereğli –Kn.) **2.** Çobana alışkın hayvan. (Kuzköy *Ünye –Or.; Haruniye *Bahçe –Ada.)
ikti (II) **1.** Açgözlü. (–Nş.; *Bor –Nğ.) **2.** Annesiz babasız büyüdüğü için arsız olan (kimse). (Köşker –Krş.)
iktileşmek **1.** Evcilleşmek, alışmak. (Romanya göçmenleri –Ist.) **2.** Kurnazlaşmak: *Osman da iktileşti.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

iktilik Açgözlülük. (*Bor –Nğ.)

iktim İlkten, ilk kez. (İncekum *Silifke –İç.)

il (I) [**ıl** (II)] Yabancı. (Ekse *Çal –Dz.; Dombaylı *Salihli –Mn.; *Burhaniye –Ba.; –Kü.; –Çr.; Tokat –Es.; –Yz.; Çanıllı *Ayaş, Hasanoğlan –Ank.; –Ky.; Bayındır *Beyşehir, Zıvarık, Sille, Morcalı *Karaman –Kn.; İncekum *Silifke –İç.; Bağyaka, *Finike –Ant.) [**ıl** (II)]: (–Ba.)

il (II) Yıl. (Zarşat –Kr.)

il (III) **1.** Yabancı yer. (Ortaköy *Şarkışla –Sv.) **2.** Vatan. (–Ist.)

il (IV) Büyük dikiş, teğel. (*Osmancık –Çr.)

ilā Öyle mi? (*Afşin –Mr.)

ilaançe [**ilağan**] Karavana. (Çepni *Gemerek –Sv.) [**ilağan**]: (Eldelek *Elbistan –Mr.)

ilāane [→ **ilahna**]

ilāaşı [**ilaşe, ilemete** (I)] Ele güne karşı: *O nasıl sözümüş ilāaşı.* (*Bor –Nğ.) [**ilaşe**]: (*Aksaray, –Kn.) [**ilemete** (I)]: (Mençek *Ermenek –Kn.)

ilābada Sığırdili familyasından, çiçekleri hekimlikte kullanılan ve kökü kavrularak yenilen bir bitki. (Tekir *Silifke –İç.)

ilaen [→ **ileğen**]

ilāğaç Portakal büyüklüğünde güzel kokulu bir çeşit kavun. (*Alanya –Ant.)

ilağan [→ **ilaançe**]

ilāğat [**ilāhah, ilāhat, ilahet, ilat, ileğat**] Hallaçların kirişe vurdukları tokmak. (*Ermenek –Kn.) [**ilāhah**]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.) [**ilāhat**]: (*Karaman –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.) [**ilahet**]: (Bozan *Mersin –İç.) [**ilat**]: (Teniste *Anamur –İç.) [**ileğat**]: (*Ilgın –Kn.)

ilāhah [→ **ilāğat**]

ilāhat [→ **ilāğat**]

ilahet [→ **ilāğat**]

ilahna [**ilāane, ilana**] Lahana. (Karabüzey *Araç –Ks.; –Ada.; Genek *Yatağan –Mğ.) [**ilāane**]: (*Bor –Nğ.) [**ilana**]: (Yassıören *Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.)

ilamur [**illamur**] Ihlamur. (Hacıahmet *Düzce –Bo.) [**illamur**]: (*Düzce –Bo.)

ilan [**ilon**] Yılan. (*Gelendost –Isp.; Eziler *Güney, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Iğdır –Kr.; –Vn.; –Bt.; Ayvagediği *Mersin, İncekum *Silifke –İç.; *Serik –Ant.; Kerkük) [**ilon**]: (Kaptanpaşa *Çayeli –Rz.; *Ağın –El.)

ilana [→ **ilahna**]

ilān burçağı Sarmısağa benzer bir çeşit ot. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ilancığ Kemik veremi. (*Erciş –Vn.)

ilancık **1.** Çıbana benzer bir yara, yılancık. (Çöplü *Çivril –Dz.; *Serik –Ant.) **2.** Romatizma, siyatik. (Tekeler *Silifke –İç.)

ilandili (I) [**ilan sarımsağı**] **1.** Damarlı ve ince yaprakları olan pis kokulu bir ot. (Atlıhisar *Şuhut –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Rz.; *Erciş –Vn.) [**ilan sarımsağı**]: (Atlıhisar *Şuhut –Af.)

2. Bir çeşit cılız arpa. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilandili (II) Zayıf, ipince: *Hastalıktan ilandili gibi kaldım.* (*Çal –Dz.)

ilāngeç [**ilengeç, illengeç**] Yengeç. (*Orhangazi –Brs.; –Bt.; –Dy.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**ilengeç**]: (Yukarıseyit *Çal –Dz.; –Gaz.; *Afşin –Mr.)

[**illengeç**]: (Honaz –Dz.; *Kilis –Gaz.; –Mr. ve köyleri)

ilankaç [**ilānkavığı**] Dönemeçli yol. (Kerkük)

[**ilānkavığı**] : (Atlıhisar *Şuhut –Af.)

ilānkavığı [→ **ilankaç**]

ilan purçalaı Kayalık yerlerde, taş oyuklarında biten, parlak yeşil renkli yaprakları ıspanağa benzeyen bir bitki. (Tekir *Silifke –İç.)

ilansarımsağı [→ **ilandili -1**]

ilas Et kesmeye yarayan bir çeşit bıçak. (Köprülü *Alanya –Ant.)

ilasan [**ilasana**] Soğan tohumu. (Hatunsaray *Çumra –Kn.)

[**ilasana**] : (Kızıllar *Karaman –Kn.)

ilasana [→ **ilasan**]

ilaşe [→ **ilāaşı**]

ilat [→ **ilağat**]

ilbade [**ilbadi, ilibade** (I)] Hırka, ceket. (*Bergama –İz.; Kayı *Emet –Kü.; *Bozüyük, Akköy, Çukurhisar *Söğüt, Harman –Bil.; *İnebolu –Ks.; *Kurşunlu, *Ilgaz –Çkr.; Başköy –Ank.; –Kn.)

[**ilbadi**]: (–İz. ve çevresi)

[**ilibade** (I)]: (–Kn.)

ilbadi [→ **ilbade**]

ilbir ilbir [→ **ipil ipil**]

ilbis (I) Çivi, diken, kıymık gibi batan şeyler. (–Ba.)

ilbis (II) [→ **ilbiz** (IV)]

ilbiz (I) [**ılbiz**] **1.** Örümcek. (Köşker –Krş.; Ortahisar *Ürgüp –Nş.; –Ada.)

[**ılbiz**]: (Tokat –Es.)

2. Örümcek ağı. (–Yz.; Sarıyahşı *Şereflikoçhisar, Üçem *Balâ –Ank.; Atlandı *Kadınhanı, Durlaz *Ereğli –Kn.) **3.** Küçük, kırmızı kanatlı bir böcek. (Eşke *Divriği –Sv.) **4.** Salyangoz. (Kasımlar *Eğridir –Isp.)

ilbiz (II) Zayıf,cılız, hastalıklı. (Orta –Çkr.)

ilbiz (III) Kötü, fena. (–Çkr.)

ilbiz (IV) [**ilbis** (II)] Cin, şeytan. (*Bor –Ng.)

[**ilbis** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilbiz toprak Verimsiz toprak. (Oymaklı –Ada.)

ilbüz (I) Dağ başında görülen ateş, ışık. (*Çerkeş –Çkr.; *Ayancık –Sn.)

ilbüz (II) Yumurta biçimindeki maden kömürü. (*Kurşunlu –Çkr.)

ilçi Elçi. (*Bornova –İz.)

ildal Uzaktan belli belirsiz görünen şey. (Uluğbey *Senirkent, *Keçiborlu ve çevresi –Isp.)

ildelemek Bir şeyin gerçeğini öğrenmeye çalışmak, kurcalamak. (Talas ve köyleri –Ky.)

ildıramak Götürmek, iletmek. (–Ng. ve çevresi)

ildırtmak [→ **ıldırmak** (II)]

ildiramak Parlayıp parlayıp sönmek. (İncekum *Silifke –İç.)

ildir ildir Çok ince: *Komşunun çocuğu ildir ildir elbise giyiyor.* (*Ayaş –Ank.)

ildirmek (I) Değdirmek, dokundurmak. (Göçmenler –Af.; Kumdanlı *Yalvaç, Bağıllı *Şarkîkaraağaç

–Isp.; –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Bekilli, Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Ödemiş –İz.; Göçmenler –Çkr.; Bizmişen –El.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Ceylan, Dont, Kaya *Fethiye –Mğ.)

ildirmek (II) Kabataslak dikmek. (Yukarıseyit *Çal –Dz.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ildirmek (III) Hafif ışık vermesi için ateş yakmak. (*Mut ve köyleri –İç.)

ildan Yaprakları defne yaprağı biçiminde olan bir çeşit laden, Cıstus Laurifolius. (–Mğ.)

ilebada [→ **ilibada** (I)]

iledanaz [**iledin**] Köknar ağacı. (Devrekani –Ks.)
[**iledin**]: (*Hadım –Kn.; Namrun *Tarsus –İç.)

iledin [→ **iledanaz**]

ileğat [→ **ilağat**]

ileğen [**ilaen, ilen, ilgen -1, iligen, iliyan, iliyen**] Leğen. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Nğ.)
[**ilaen**]: (Karakaya –Ky.)
[**ilen**]: (Kaya *Fethiye –Mğ.)
[**ilgen -1**]: (Eziler *Buldan, Honaz –Dz.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; *Milas –Mğ.)
[**iligen**]: (*Atabey –Isp.)
[**iliyan**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd).
[**iliyen**]: (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Oğuz, Alaeddin *Acıpayam –Dz.)

ilek (I) [→ **iğlek** (I)]

ilek (II) [**ılek**] Zayıf, cansız. (Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Ünye –Or.; –Mğ.)
[**ılek**]: (*Ünye ve çevresi –Or.)

ilekin Lâkin, ama: *Çok söyledim, ilekin sözümü dinletemedim.* (Paşalı *Fethiye –Mğ.)

ilekke Mısır. (*Seydişehir –Kn.)

ileklemek İçinde ilek sineği olan erkek incir dizisini, aşı yapmak için dişi incir dalına asmak. (–Ay. ve çevresi)

ilekmen [**iligmen**] İdare lambası. (*Çorlu –Tk.)
[**iligmen**]: (–Brd.)

ilemek (I) Yatak yapmak, yatak sermek. (–Kn.)

ilemek (II) Yoğurmak: *Hamuru iyi ilersen ekmeği güzel olur.* (Çilehane *Reşadiye –To.)

ilemelik Yaban çitlembiği. (Zencidere –Ky.)

ilemete (I) [→ **ilāaşı**]

ilemete (II) Sazdan ya da kamıştan örülmüş hasır seccade, yaygı. (Yukarıbademli *Kilis –Gaz.)

ilemlik [**illemlik**] Pişmanlık. (–Kn. ve çevresi)
[**illemlik**]: (–Sn.)

ilen [→ **ileğen**]

ilenç [**ilenti, ilinç**] Beddua. (Yassıören, Uluğbey, *Senirkent, Kumdanlı *Yalvaç –Isp.; Yusufça *Gölhisar –Brd.; –Dz.; *Bergama, *Çeşme –İz.; *Kula –Mn.; –Ba. ve çevresi; *İnegöl –Brs.; –Es.; –Ks.; *Ayancık –Sn.; Sarıca *Gölköy, Bayadı –Or.; Piraziz –Gr.; –Ank.; Köşker –Krş.; Aslanköy *Mersin, *Gülnar, *Anamur, *Tarsus –İç.; Abdurrahmanlar *Serik, Ahmetler *Manavgat –Ant.; Şeref *Yatağan, Kaya *Fethiye, Yerkesik –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.; *Hayrabolu –Tk.)
[**ilenti**]: (*Karaman –Kn.)
[**ilinç**]: (Ağlı *Küre –Ks.; *Niksar –To.; Şıhlar *Ulubey –Or.)

ilençe Büyük bakır tepsi ya da leğen. (–Sv. ve çevresi)

ilende Karpuz, kavun ve ham incir kurutulup pekmezle kaynatılarak yapılan yiyecek. (–Mr.)

ilendere Soğan rendesi. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

ilengeç [→ **ilangeç**]

ilenger [**ilgen -2**] Geniş ve çukur tencere. (Çamköy *Gölhisar –Brd.; –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Kaya *Fethiye –Mğ.)
[**ilgen -2**]: (–Dz.)

ilengere Yünü eğirmeye yarayan araç, kirmen. (–Isp. ilçe ve köyleri)

ilengeri Büyük, yayvan kap, lenger. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Bizeri, Kızılköy –To.)

ilenk [→ **ipenk** (I) **-1**]

ilenmek Beddua etmek. (İshaklı *Bolvadin, *Dinar –Af.; İlyas, *Keçiborlu, *Eğridir, *Uluborlu, İğdecik, Yassıören *Senirkent, *Atabey, Gönen –Isp.; Kozağaç, Yusufça *Gölhisar, Salda, Kavak, Çuvallı *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak, Karamanlı *Tefenni –Brd.; –Dz. ilçe ve köyleri; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Urla, *Ödemiş ve köyleri, Tepeköy *Torbalı –İz.; Körez *Kula –Mn.; Göbel *Bandırma, *Burhaniye –Ba.; *Bayramiç, Tavaklı *Ezine, Fili, Çanpazar *Biga –Çkl.; –Brs.; Domaniç *Emet –Kü.; *Gölpazarı –Bil.; *Sivrihisar ve köyleri, Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Balkur *Devrek, *Bartın –Zn.; Peşman *Daday, Süzey *Araç, –Ks.; –Çkr. ve köyleri; –Çr.; –Sn.; *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; *Akkuş –Or.; Parak *Alucra, *Şebinkarahisar, *Tirebolu –Gr.; –Tr.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; Ağrakos *Suşehri, Çamova, Palha *Divriği –Sv.; *Kızılcahamam, Hisarlıkaya *Polatlı, Çanıllı *Ayaş, *Beypazarı, Kayaş –Ank.; –Krş.; *Ulukışla –Nğ.; Kızıllar *Karaman, Tekkeönü *Ereğli, Gürnes *Akşehir, Yendiğin *Ilgın, Akçalar *Seydişehir –Kn.; Boynuyoğun –Ada.; Aslanköy, Civanyaylağı *Mersin, *Tarsus –İç.; Bağyaka *Finike, *Elmalı, *Korkuteli, Erenyaka, Güzelsu *Akseki, *Kaş –Ant.; Ceylan *Fethiye, *Milas, *Marmaris, Yenice –Mğ.; –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.; *Vize, Şahin *Malkara –Tk.)

ilenti [→ **ilenç**]

ilercesi Evvelce: *İlercesi size gelmiştim.* (–Bo.; –Kn.)

ilerde [**ileride**] Geçende. (*Düzce –Bo.)
[**ileride**]: (*Silifke –İç.)

ileride [→ **ilerde**]

ilerik İbrik. (–Ed.)

ilerkaç Balkon. (Tuzaklı *Gölpazarı –Bil.)

ilerki yıl Geçen yıl. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilerlek İlerlemiş, ileri çıkmış. (*Düzce –Bo.)

ilersik [**ilersük**] Don uçkuru. (Bekilli *Çal –Dz.; *Pütürge –Ml.; Lohan –Gaz.; Akçalar *Seydişehir –Kn.)
[**ilersük**]: (–Ml.)

ilersük [→ **ilersik**]

ileş Leş. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Kandıra –Kc.; *Ünye –Or.; *Ağın –El.; –Nğ.; İncekum *Silifke –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

ileşber [ileşper] Çiftçi, rençper. (Yassıören *Senirkent, *Yalvaç ve köyleri –Isp.; Tekeler *Silifke –İç.)
[**ileşper**]: (Oğuz *Acıpayam –Dz.)
ileşmek (I) Yetişmek. (*Bor –Nğ.)
ileşmek (II) Sataşmak. (*Bozdoğan –Ay.)
ileşper [→ **ileşber**]
iletir Sahlep otu. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; Boğaz *Ereğli –Kn.)
iletir sakızı Kökünden sakız çıkarılan bir çeşit yabanî ot. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
ilevent Tohum tutmayan Tohum vermeyen, bitki. (Dinar *Artova –To.)
iley Ön, karşı, kat. (Koyundere *Ahıska –Kr.)
ileze Veremli, hastalıklı. (–Bo.; –Ks.; *Bodrum –Mğ.)
ilezik Üzerlik otu. (Kurthasanlı *Kadınhanı –Kn.)
ilezirlemek Birini utanılacak, güç duruma düşürmek, rezil etmek. (*Sivrihisar –Es.)
ilfar [ilifar] **1.** Menekşe. (Tokuşlar –Af.) **2.** Zambak. (Emircik *Çivril –Dz.)
[**ilifar**]: (Yaka *Keçiborlu –Isp.)
ilfit **1.** Açıkgöz, zeki. (–Ky.) **2.** Çok keskin zekâ. (*Artova –To.)
ilfitin etmek Çok kızdırmak, öfkelendirmek. (Bayat *Emirdağ –Af.)
ilgar **1.** [→ **ılgar** (I) **-1**] **2.** [→ **ılgar** (I) **-2**]
ilgeç [ilgiç] **1.** Çengel. (*Tire –İz.; *Alaşehir –Mn.; –Ank.) **2.** [→ **ilgi -1**] **3.** [→ **ilik** (I) **-1**] **4.** Kalemin başlığında olan, cebe takmaya yarayan kısım. (Narlıdere *Buldan –Dz.)
[**ilgiç**]: (*Lüleburgaz –Krk.)
ilgemek İlgilendirmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
ilgen **1.** [→ **ileğen**] **2.** [→ **ilenger**]
ilgendirmek Korku ya da tiksinti vererek irkiltmek. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
ilgenmek Korkarak irkilmek. (Çilehane *Reşadiye –To.; Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
ilgeşük İlgi: *Benim onunla ilgeşüğüm yoktur.* (Peşman *Daday –Ks.)
ilgeyh [→ **ilgik**]
ilgi (I) [**ilgeç -2, 3; ilgiçliiğne, ilgiliiğne**] **1.** Çengelliiğne. (Çığrı *Dinar –Af.; *Tire –İz.; –Çr.; Dont *Fethiye –Mğ.)
[**ilgeç -2**]: (*Tire –İz.)
[**ilgiçliiğne**] : (*Lüleburgaz –Krk.)
[**ilgiliiğne**] : (*Susurluk ve çevresi –Ba.)
2. Büyük iğne. (–Mr. ve köyleri) **3.** [→ **ilik** (I) **-1**] **4.** Kaba dikiş. (–Brd.; *Bor –Nğ.; –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **5.** Paçaya dikilen bağ. (*Şebinkarahisar –Gr.) **6.** Yorgan ipliği. (Çöplü *Çivril –Dz.)
ilgi (II) Tuzakla kuş tutulan yer. (Pirinççeşme *Malkara –Tk.)
ilgiç [→ **ilgeç -4**]
ilgiçliiğne [→ **ilgi** (I) **-1**]
ilgik [ilgeyh, ilikcek, ilikmeç -2] Düğme iliği. (Çilehane *Reşadiye –To.)
[**ilgeyh**]: (*Iğdır –Kr.)
[**ilikcek**]: (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
[**ilikmeç -2**]: (Bekilli *Çal –Dz.)
ilgilemeg [→ **ilgilemek -1**]
ilgilemek [ilgilemeg, ilıntılamak, ilimek (III) **-3, ilintilemeg, ilintilemek]** **1.** İki parçayı birbirine iğreti olarak dikmek, iliştirmek. (*Ge-

lendost, *Şarkîkaraağaç, *Yalvaç –Isp.; Çöplü *Çivril, Honaz ve köyleri –Dz.; –Mn. ve çevresi; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; Tokat –Es.; –Ezc.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Mersin ve köyleri, *Mut ve köyleri, *Anamur –İç.; *Ermenek –Kn.; Ceylan *Fethiye, Yerkesik –Mğ.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**ilgilemeg**]: (–Brd.)

2. Gelişigüzel dikmek, teğellemek. (*Tire –İz.; –Ba. ve çevresi; –Bo.; *Bünyan –Ky.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**ilıntılamak**]: (–Kr. ve köyleri)

[**ilimek** (III) **-3**]: (*Düzce –Bo.; *Niksar, *Zile –To.; Telin *Gürün –Sv.)

[**ilintilemeg**]: (Kerkük)

[**ilintilemek**]: (*Bozdoğan –Ay.; Utav *Yusufeli –Ar.; *Erciş –Vn.; *Ağın –El.; –Sv.; –Nğ.; Akçalar *Seydişehir –Kn.)

ilgilenmek (I) Bağlanmak, iliştirilmek. (–Mn. ve çevresi)

ilgilenmek (II) Sertleşmek, katılaşmak: *Bizim tarlanın toprağı ilgilenir.* (Tavaklı *Ezine –Çkl.)

ilgiliğne [→ **ilgi** (I) **-1**]

ilgimek Birikmek. (*Kaş –Ant.)

ilgin [→ **ılgın** (I)]

ilgi tığı Kundura dikmek için kullanılan tığ. (*Bor –Nğ.)

ilgiz ilgiz [→ **iliz iliz** (II)]

ilgöksü Namuslu (kimse). (*Sungurlu –Çr.)

ilgüdür (I) Sezgi, anlayış, duyuş. (*Kurşunlu, Ildızın –Çkr.)

ilgüdür (II) Yırtılan bir şeyin kopmasına az kalmış durumu. (*Kurşunlu –Çkr.)

il gün Herkes. (–Gaz.)

ilğar Akın. (–Kr.)

ilhah Leylak. (–Ezc.)

ilhaz [**ılhaz**] **1.** Çuvaldız. (*Burhaniye –Ba.; –Çr.)

[**ılhaz**]: (*Sungurlu –Çr.)

2. Büyük iğne. (*Burhaniye –Ba.)

ilhıcı At sürüsünü güden. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ilhi [→ **ılgı** (I) **-1**]

ilıḫ [→ **ılı** (I)]

ilıntı [→ **ilinti** (II)]

ilıntılamak [→ **ilgilemek -2**]

ili (I) **1.** [→ **ılı** (I)] **2.** Sıcak pekmez. (*Şarkîkaraağaç –Isp.)

ili (II) Gelişigüzel dikiş. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

ili (III) Buz tutan gölün donmayan yeri: *İlide kuşlar varmış.* (İshaklı *Bolvadin –Af.)

ili (IV) Zayıf. (*Sarayköy, *Tavas –Dz.)

ili (V) Hayalet, cin, peri. (Ortaköy, –Nğ.)

ilibada (I) [**ılıbada, ılıbıda, ılıbıdı, ilebadı, ilibade** (II), **ilibadı**] Kırlarda, sulak yerlerde yetişen, yemeği yapılan bir çeşit ot. (–Af.; *Yalvaç –Isp.; Işıklı *Çivril –Dz.)

[**ılıbada**]: (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

[**ılıbıda**]: (Salda *Yeşilova –Brd.)

[**ılıbıdı**]: (Genek *Yatağan –Mğ.)

[**ilebadı**]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)

[**ilibade** (II)]: (Mğ.)

[**ilibadı**]: (İğdecik –Isp.; Söğüt –Dz.)

ilibada (II) Çocuk yeleği. (Karaözü *Gemerek –Sv.)

ilibadabi Marula benzer, yenilir bir çeşit bitki. (İmamuşağı, Burunucu *Silifke –İç.)

ilibade (I) [→ **ilbade**]
ilibade (II) [→**ilibada** (I)]
ilibadı [→ **ilibada** (I)]
ilibat Nöbet, sıra. (Karamanlı *Tefenni, *Bucak –Brd.)
ilibiççe [→ **ilibitce**]
ilibitce [**ilibiççe**] Gelincik çiçeği. (Göcer *Karaman, Karasınır *Çumra –Kn.)
[**ilibiççe**]: (Karasınır *Çumra –Kn.)
ilice [**ilicek**] Ilıca, kaplıca. (–Ezm.; *Afşin –Mr.; *Bor –Nğ.)
[**ilicek**] : (–Sm.)
ilicek [→ **ilice**]
iliç 1. Uçları koparılan çam ağacı sürgünlerinden akan su. (*Niksar –To.; *Ünye, Arpaalan *Mesudiye –Or.; Hacılyas, *Koyulhisar, *Zara –Sv.) **2.** Çam kabuğunun altında bulunan tatlımsı, yenilebilir ince tabaka. (*Zara –Sv.)
ilif Çubuk balyası. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)
ilifar [→ **ilfar -2**]
ilificce Yabanî afyon. (*Hadım –Kn.)
iliflemek Alevlenmek. (–İç.)
ilig (I) İplik bükmeye yarayan araç. (Kaptanpaşa ve köyleri *Çayeli –Rz.)
ilig (II) Kardeş. (Ziyere –Ama.)
iligen [→ **ileğen**]
iligmen [→ **ilekmen**]
iliği ciciği Ufağı tefeği, çoluğu çocuğu. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
ilik (I) [**ilgeç -3, ilgi** (I) **-3**] **1.** Düğme. (Eğret, İncesu *Dinar–Af.;–Uş.;İğdecik *Gelendost, Örkenez *Yalvaç, Senir, İlyas *Keçiborlu, Yassıören, *Senirkent, *Atabey, –Isp.; –Brd. ilçe ve köyleri; –Dz. ilçe ve köyleri; *Karacasu, Eymir *Bozdoğan –Ay.; Armutlu *Kemalpaşa –İz.; *Demirci –Mn.; *Balya ve köyleri –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Sivrihisar, Bozan –Es.; *Kandıra –Kc.; *İskilip –Çr.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Niksar, *Zile, *Artova, Hayati *Erbaa –To.; –Tr.; Havsu *Kelkit –Gm.; *Ağın –El.; –Gaz.; Değirmendere, *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; Tutmaç, Çepni *Gemerek, Çöplü *Gürün, Ağrakos *Suşehri, *Şarkışla ve çevresi –Sv.; Gökdere *Akdağmadeni–Yz.; *Kızılcahamam, Çanıllı *Ayaş –Ank.; Cemele, Köşker, –Krş.; *İncesu, *Bünyan, Erkilet, Akçakaya –Ky.; *Ürgüp –Nş.; *Bor –Nğ.; –Kn. ilçe ve köyleri; Çomaklıdede *Korkuteli, Bağyaka *Finike, *Kaş, Erenyaka *Akseki, –Ant.; –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**ilgeç -3**]: (*Sarayköy –Dz.; *Tire –İz.)
[**ilgi** (I) **-3**]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Gelenbe –Mn.; Kuzköy *Ünye –Or.)
2. Yaka. (Vazıldan *Divriği –Sv.)
ilik (II) Temiz. (*Orhangazi –Brs.; Halıdere *Karamürsel –Kc.)
ilik (III) Söz götürüp getiren. (*Şebinkarahisar –Gr.)
ilik (IV) Küçük sepet. (*Alanya, *Gazipaşa –Ant.)
ilik (V) -den başlayarak, -den sonra, -den beri: *Ali tarlayı bundan ilik sen sür, bundan ilik ben süreyim.* (Demirdere *Mustafa Kemal Paşa –Brs.)
ilik (VI) Kabak ve fasulyelerin uzayan kısımları: *Kabak ilikleri bu sene çok uzadı.* (–Rz.)

ilikce [**ilikçe**] Aşılamak için dişi incir ağacına asılan erkek incir. (*Alanya –Ant.)
[**ilikçe**]: (*Alanya –Ant.)
ilikcek [→ **ilgik**]
ilikçe [→ **ilikce**]
ilikçeken Deve havutundaki ağaçların tarağını biribirine bağlayan ipler. (Eskioba *Tire –İz.)
ilikge Ham incir. (*Akseki –Ant.)
ilik gibi Tertemiz. (Ceylan *Fethiye –Mğ.)
ilik kesmek Bilerek, isteyerek birini öfkelendirmek. (–Nğ.)
ilik kıymak Tatlı yiyecekten midesi ezilmek, kıyılmak. (–Nğ.)
iliklemek Su soğuktan donmak. (–Çr.)
ilikleşmek Beslenmek, semizleşmek. (Çöplü *Çivril –Dz.)
ilikli (I) Düğmeyle oynanan bir çeşit oyun. (Örkenez *Yalvaç –Isp.)
ilikli (II) İçten giyilen pamuklu hırka. (–Ada.)
ilikli (III) Canlı, kuvvetli: *İlikli bir öküz.* (*Bor –Nğ.)
ilikli (IV) Koyun yüreği. (Kargı *Tosya –Ks.)
ilikli büyümek Normal, sağlıklı büyümek. (Peşman *Daday –Ks.)
iliklik Süs eşyası. (Hümer *Ayancık –Sn.)
ilikma [→ **ilikme -2**]
ilikman [→ **ilikmen** (I)]
ilik mantarı Orta büyüklükte, bej renginde bir dağ mantarı. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
ilikme [**ilikma**] **1.** İçinde taze peynir biriktirilen tulum. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **2.** Süt biriktirilen kap. (Burhaniye *Nazilli –Ay.)
[**ilikma**]: (Çamova *Divriği –Sv.)
ilikmeç [**ilikmek** (I), **imlek**] **1.** Kolay çözülebilen bir çeşit düğüm. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Bor –Nğ.; *Ereğli –Kn.)
[**ilikmek** (I)]: (Ağlı *Küre –Ks.; –Nğ.)
[**imlek**]: (*Refahiye, Cenciğe–Ezc.; *Ağın –El.; Palha *Divriği, Telin *Gürün –Sv.)
2. [→ **ilgik**]
ilikmek (I) [→ **ilikmeç -1**]
ilikmek (II) Parmak eklemleri. (–Nğ.)
ilikmen (I) [**ilikman, ilikment** (II), **ilikmet, ilkmen, irikmen**] İdare kandili. (*Sandıklı –Af.; Sarıidris *Şarkîkaraağaç, *Yalvaç, Yassıören*Senirkent –Isp.; –Brd.; Güllü *Buldan, Karaahmetli, Kızılcasöğüt *Çivril, Honaz, *Çal –Dz.; Sürez, Eymir *Bozdoğan, –Ay.; *Foça, *Menemen, *Narlıdere, Yenice *Ödemiş –İz.; Gölmarmara *Akhisar, *Alaşehir –Mn.; Paşaköy –Ba.; *Gediz –Kü.; –Çr.; –Gr.; *İncirli, Kızılkoca *Yerköy –Yz.; *Ayaş, –Ank.; Zile *Develi, –Ky.; *Bor –Nğ.; Algan *Karaman, Çakırlar *Akşehir –Kn.; Cumafakılı *Bahçe, Çakaldere –Ada.; *Elmalı, *Korkuteli –Ant.)
[**ilikman**]: (Eskiyapar *Alaca –Çr.; *Ereğli –Kn.)
[**ilikment** (II)]: (–Kn.)
[**ilikmet**]: (Alkaran *Çumra –Kn.)
[**ilkmen**]: (İlegöp *Uluborlu –Isp.; *Gördes –Mn.; *Lapseki –Çkl.; Karahöyük –Kn.)
[**irikmen**]: (*Balya –Ba.)
ilikmen (II) İçerisinde iğ çevirmeye yarayan çukur küçük tabak vb. şeyler. (Satılmış, –Es.; Nefsiköseli *Görele –Gr.)

ilikment (I) Koyun ve kuzuların kuyruklarının dibindeki sert kısım. (*Gürün –Sv.)

ilikment (II) [→ **ilikmen** (I)]

ilikmet [→ **ilikmen** (I)]

ilikme yoğurdu Tarhana yoğurdu. (Kırcaklı *Nazilli –Ay.)

ilim (I) Erik ve kayısı ağaçlarının çıkardığı zamk. (Korucu –Ba.)

ilim (II) Tanelerinden çorba ve aş yapılan, kedi kuyruğuna benzeyen başaklar içindeki küçük bir çeşit darı. (Ersis *Yusufeli –Ar.)

ilima Kullanılmış sabun parçası. (Ağlı *Küre –Ks.; *Tirebolu –Gr.)

ilimaç Asma kütüğüne sarılarak zarar veren, kurutan bir çeşit ot. (Balkanda *Beyşehir –Kn.)

iliman Limon. (Çığrı *Dinar –Af.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

ilimannıḫ [→ **ılımannık**]

ilimar Kamış ya da ağaçtan yapılan masura. (Kasımlar *Eğridir –Isp.; –Brd.)

ilime (I) Çalılar arasındaki dar yol, keçi yolu. (Uğurlu *Ermenek, Aşağıhadım –Kn.; Yenidamlar *Alanya –Ant.)

ilime (II) Boyundan kuyruk sokumuna kadar iki parçaya bölünmüş davar etinin her bir yarısı. (*Bor –Nğ.)

ilimeg [→ **ilimek** (I) **-1**]

ilime ilime Dilim dilim. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilimek (I) [**ilimeg**] Yaramak, fayda vermek, yenen ya da yapılan bir şey içe sinmek. (Yılanlı *Eğridir, Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Bor –Nğ.; *Ermenek, Akçalar *Seydişehir –Kn.)

[**ilimeg**]: (–Brd.)

ilimek (II) [→ **iğlemek** (I)]

ilimek (III) **1.** İlmek yapmak. (Tepelice *Bozkır –Kn.) **2.** Bağlamak. (*Merzifon –Ama.) **3.** [→ **ilgilemek -2**]

ilimek (IV) Heyecanlanarak içi hop etmek: *İçim ilidi.* (*Uluborlu –Isp.)

ilimek (V) Isınmak. (*Ermenek –Kn.; *Anamur, *Mut ve köyleri –İç.)

ilimete Küçük hasır. (Yeğren *Beyşehir –Kn.)

ilim ilim Çabuk çabuk. (–Gm.)

ilim ilim ilindirmek Sert ve fena koku yaymak. (–Ama.)

ilim ilim olmak [**ilim ilim yitmek**] İzini kaybederek uzaklaşmak. (*Kilis –Gaz.)

[**ilim ilim yitmek**]: (Çayağzı *Şavşat –Ar.; –Gaz.)

ilim ilim yitmek [→ **ilim ilim olmak**]

ilimor su Ilık su. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.)

ilim tadım İsteksiz: *Çocuk hasta önüne gelen yemeklerden yer gibi yemez gibi ilim tadım yiyip çekiliyor.* (–Çr.)

ilim vurmak İlmek atmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilincaḫ [→ **ılıncak** (I)]

ilincak (I) [→ **ılıncak** (I)]

ilincak (II) Ilık su. (Çavdarlı *Şavşat –Ar.)

ilinç [→ **ilenç**]

ilinçaḫ [→ **ılıncak** (I)]

ilinçak [→ **ılıncak** (I)]

ilindirmek Başına dolamak, başına belâ etmek. (Bulgaristan göçmeleri –Ed.)

ilindurmak Suyu ılıştırmak. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ilingir (I) Ezilip torbaya konularak süzdürülen üzüm suyu. (Kargı

*Tosya –Ks.) **2.** Pekmez çamurundan yapılan üzüm sirkesi. (Güdül *Ayaş –Ank.)

ilingir (II) [**ilingiz**] Zayıf, kuvvetsiz. (*Merzifon –Ama.; –To.)
[**ilingiz**]: (*Ağın –El.)

ilingiz [→ **ilingir** (II)]

ilingür (I) Sıska ve pısırık. (–To.)

ilingür (II) İyi sirke. (Feruz –Ank.)

ilinmek (I) **1.** Dokunmak, değmek. (*Niksar –To.; Piraziz –Gr.; Bulgaristan göçmenlari –Ed.) **2.** Göze ilişmek. (Çilehane *Reşadiye –To.)

ilinmek (II) Su ısınmak. (Bağlıca *Şavşat –Ar.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ilinmek (III) Hastalık çekmek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

ilinti (I) **1.** İç sıkıntısı. (Bağıllı *Şarkîkaraağaç, Yassıören *Senirkent, *Eğridir ve köyleri –Isp.; –Brd.; Yukarıseyit, Bekilli *Çal, Çöplü *Çivril –Dz.; *Tire –İz.; *Alaşehir –Mn. ve çevresi; *Susurluk, Yeniköy –Ba.; *Alayunt –Kü.; Tokat –Es.; *Karaman –Kn.) **2.** İşkil, kuruntu, kaygı. (–Af.; Uluğbey *Senirkent, Bağıllı, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, *Eğridir ve köyleri –Isp.; Kavuncu *Tefenni –Brd.; Honaz –Dz.; –Mn. ve çevresi; *Susurluk –Ba.; Eğrigöz *Emet –Kü.; Şücaattin *Seyitgazi, Tokat –Es.) **3.** Az ilgi. (*Düzce –Bo.) **4.** Sevgi, aşk. (–Kn.)

ilinti (II) [**ilıntı**] Seyrek dikiş, teğel. (Kösten –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Düzce –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –To.; Gebene *Mesudiye –Or.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Yavuz, Çayağzı *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; Cenciğe –Ezc.; –Ml.; *Koyulhisar, *Gürün –Sv.; –Nğ.; *Fethiye –Mğ.; Kerkük)
[**ilıntı**]: (–Kr. ve köyleri)

ilinti (III) Zayıf arıların balını yemek için saldıran yabancı arı: *Kovana ilinti düştü.* (*Mut –İç.)

ilinti (IV) Rüşvet: *O memur çok ilintici idi.* (*Bozkır ve köyleri –Kn.)

ilinti (V) Gördüğü şeyi arsızca isteyen, asalak yaşayan (kimse). (Civan-yaylağı, Belenkeşli, Çiftepınar *Mersin –İç.)

ilinti (VI) Bağlantı, ilişki. (–El. ve ilçeleri; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

ilinti (VII) Çok az, sızıntı şeklinde akan su. (–Tr. ve çevresi; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Fariske *Ermenek –Kn.)

ilinti (VIII) Az sıcak, ılık. (–Bt.)

ilinti (IX) Açgözlü: *Şu Ali ne ilinti çocuk.* (*Silifke –İç.)

ilintilemeg [→ **ilgilemek -1**]

ilintilemek [→ **ilgilemek -2**]

ilintilenmek Meraklanmak. (Nuh –Af.; *Yalvaç –Isp.; Bekilli *Çal –Dz.)

ilintilik Asalaklık. (Çiftepınar *Mersin –İç.)

ilipin Tarlaları sulamak için açılan ark. (Umranhamidi –Kn.)

ilirsik Bağ, uçkur. (–Ml.)

ilise [→ **ilişe -1**]

iliske Erkek incir ağacının meyvesi. (*Gündoğmuş –Ant.)

ilistir [**ikistir, iliştir** (I)] **1.** Süzgeç, kevgir. (Sinanpaşa, Karahisar *Dinar, *Sandıklı –Af.; –Isp.; Güllü *Buldan –Dz.; *Bornova –İz.; Gelenbe *Kırkağaç –Mn.; *Emet –Kü.; *Söğüt –Bil.; –Bo.; *Ilgaz

–Çkr.; *Sungurlu, *Mecitözü, *İskilip –Çr.; *Gerze –Sn.; Balaç –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile –To.; *Mesudiye, *Ünye, Sarıca *Gölköy, Bayadı –Or.; Hisarüstü, Düzköy *Keşap, Şehli, Piraziz, *Şebinkarahisar, –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir, –Tr.; *Ardanuç ve köyleri –Ar.; –Kr.; Harput –El.; Hacıköyü, *Hekimhan –Ml.; *Kangal, –Sv.; –Yz.; *Kalecik, *Keskin –Ank.;*Pınarbaşı –Ky.;*Bor –Ng.; *Seydişehir, *Ereğli –Kn.; Tahanlı *Mersin –İç.; –Ant.; *Keşan –Ed.)

[ikistir]: (–Es.)

[iliştir (I)]: (Karamanlı *Tefenni, –Brd.; –İz. ve çevresi; Çardı *Orhaneli –Brs.; *Söğüt –Bil.; –Sn.; –Sm.; Bandırma *Kelkit –Gm.; –Ezm.; Ergan, –Ezc.; *Çiçekdağı –Krş.)

2. Küçük el leğeni. (*Kandıra –Kc.; Deretürbeli *Alanya –Ant.)

3. Delikli kepçe. (*Uluborlu –Isp.)

ilişdürmek (I) [→ **iliştirmek** (I) **-1**]

ilişdürmek (II) Bir kimseyi bir kimseyle dövüştürmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilişe [ilise] **1.** Sebze fidesi. (–Gaz.; –Kn. ilçe ve köyleri; Çukurbağ *Mut, *Anamur –İç.)

[ilise]: (*Burhaniye –Ba.; Kızıllar *Karaman –Kn.)

2. Sebzelerin yeni sürmüş filizleri. (İncekum *Silifke –İç.)

ilişelik Sebze fideliği. (*Silifke, *Anamur, *Mut –İç.)

ilişgi [ilişgik, ilişgin, ilişgir, ilişgü, ilişki, ilişkin, ilişkir, iliştirik, ilüşkü] Et sucuğu. (–Çkr.)

[ilişgik]: (–Ky.)

[ilişgin]: (–Ada.)

[ilişgir]: (–Çr.; –Kn.)

[ilişgü]: (*Kurşunlu –Çkr.)

[ilişki]: (–Çkr.; –Ky.)

[ilişkin]: (–Ada.)

[ilişkir]: (Ovasaray *İskilip –Çr.; –Krş.; –Kn.)

[iliştirik]: (*Kozan –Ada.)

[ilüşkü]: (–Çkr.)

ilişgik [→ **ilişgi**]

ilişgin [→ **ilişgi**]

ilişgir [→ **ilişgi**]

ilişgü [→ **ilişgi**]

ilişik (I) Boş inanca göre cin çarpmış kimse: *İlişik olmuş hocaya okutuyorlar.* (*Yalvaç –Isp.)

ilişik (II) Engel. (*Bornova –İz.; –Kn.)

ilişik bırakmak Nişanlanan kıza ilk hediyesini götürmek: *Ali ağanın kızına ilişik bıraktık.* (*Bünyan –Ky.)

ilişil [ilişir] Evvelki yıl. (Bağlıca *Ardanuç, Armutlu, Yavuz *Şavşat, Ersis *Yusufeli –Ar.; *Erciş –Vn.; Kerkük)

[ilişir]: (–Vn.; *Ahlat –Bt.; *Sasun –Sr.; –Dy.; –Ur.; *Vize –Tk.)

ilişir [→ **ilişik**]

ilişken (I) **1.** Batmış mavna kalıntısı. (Galata –Ist.; –Sm.) **2.** Balık ağına takılarak onu yırtan denizin dibindeki tahta, demir, teneke vb. şeyler. (–Sm.)

ilişken (II) Küçük dikenli tohumları olan bir çeşit ot. (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ilişken (III) Sırnaşık (kimse). (Kemaliye *Alaşehir –Mn.)

ilişki [→ **ilişgi**]

ilişkin [→ **ilişgi**]

ilişkir [→ **ilişgi**]

ilişmek (I) [**irişmek** (I) **-1**] Şaka etmek. (İğdecik, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Yukarıseyit *Çal, Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Bergama –İz.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; *Kandıra –Kc.; *Taşköprü –Ks.; *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Sarıca *Gölköy –Or.; –Tr.; *Şavşat ve köyleri, Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Iğdır –Kr. ve köyleri; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; *Anamur –İç.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.; –Kıbrıs)

[**irişmek** (I) **-1**]: (*Lapseki –Çkl.)

ilişmek (II) [→ **ilmek** (I) **-1**]

ilişmek (III) Irza geçmek. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri, *Yalvaç ve köyleri –Isp.; Çerçin –Brd.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; Tokat –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Kandıra –Kc.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Ks.; Saray –Çkr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Artova –To.; Bayadı –Or.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr.; *Koyulhisar –Sv.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; Çavuşcu *Ilgın, *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Milas, *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)

ilişmek (IV) Parlamak, tutuşmak, yanmak. (Tekeler *Silifke, İncekum *Gülnar –İç.)

iliştir (I) [→ **ilistir -1**]

iliştir (II) Ezik, ezilmiş şey. (Tokat –Es.)

iliştirik [→ **ilişgi**]

iliştirmek (I) [**ilişdürmek** (I)] **1.** Bağlamak, tutturmak, eklemek, dikmek. (Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Brd.; Honaz –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Merzifon –Ama.; –Nğ.; –Kn.)

[**ilişdürmek** (I)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

2. Hayvanı bir yere gelişigüzel bağlamak. (Çığrı *Dinar –Af.; Kırca *Acıpayam –Dz.; Uğurlu –Kn.)

iliştirmek (II) Ateşi yakmak, tutuşturmak. (*Ağın –El.; *Antakya –Hat.; *Silifke –İç.)

iliştirmek (III) Tokat atmak. (Kırca *Acıpayam –Dz.)

iliştirmek (IV) Suyu ılıştırmak. (*Afşin –Mr.; *Ermenek –Kn.)

ilit Ormandan açılan tarla. (Ulus *Safranbolu, Hacıkadı *Devrek, Kaboğlu, Kilimli, Himmetoğlu, –Zn.; –Ks.; *Niksar –To.)

ilitiri Sulu ve ekşimsi bir çeşit erik. (*Bor, –Nğ.)

ilitma [→ **ilitme**]

ilitme (I) [**ilitma**] Yağda pişirilmiş yumurta. (Ağlı *Küre –Ks.; –Vn.; –Bt.)

[**ilitma**]: (*Erciş –Vn.)

ilitme (II) Isıtma. (*Ermenek –Kn.; *Anamur –İç.)

ilitmek Suyu ısıtmak. (*Ermenek –Kn.)

ili toprak Sellerin getirdiği milli toprak. (Aşağıdinek *Şarkîkaraağaç –Isp.)

iliya Değil mi: *Senin de canın oynamak istiyor iliya.* (*İskilip –Çr.)

iliyan [→ **ileğen**]

iliyen [→ **ileğen**]

iliyen şapka Fötr şapka. (Eziler *Güney –Dz.)

iliyer Boş inanca göre cinli, perili uğursuz yer. (–Nğ.; *Ermenek –Kn.)

iliyertemi Sinir hastası olan,boş inanca göre cin peri tarafından çarpılmış olan. (*Karaman –Kn.)

iliyh Kemik içindeki sıvı madde, ilik. (*Iğdır –Kr.)

il iyisi Başkalarına sürekli iyilikte bulunup da, kendi çoluğunu çocuğunu gereğince düşünmeyen kimse. (*Bor –Nğ.)

iliz iliz (I) **1.** Yavaş yavaş (ağrımak, sancımak ya da sıvı bir şeyin akması için). (Bağıllı, *Gelendost, *Şarkîkaraağaç, Uluğbey *Senirkent –Isp.; –Kn.) **2.** Yavaş yavaş zayıflamayı anlatır.(*Yalvaç –Isp.)

iliz iliz (II) [**ilgiz ilgiz**] Çok eski, parça parça (kumaş için). (*Düzce –Bo.; *Bor, Sazlıca, –Nğ.; Durlaz *Ereğli –Kn.)
[**ilgiz ilgiz**]: (*Bor –Nğ.)

ilkçeken Çuvaldız. (*Bornova –İz.)

ilkçıktı Turfanda. (*Fethiye ve çevresi –Mğ.)

ilker Ülker yıldızı. (Karaçay aşireti *Kadınhanı –Kn.)

ilkgüz **1.** Eylül ayı. (*Cide –Ks.; *Havza, *Kavak –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; –Krş.; Üskülyeni *Karaisalı –Ada.; –Mğ.) **2.** [→ **ilkyaz**]

ilkgüzlük Kasım ayına otuz, kırk gün kala yapılan ekim. (Bereketli *Tavas, Kösten –Dz.; –Ks.)

ilkhoroz Kuşluk vakti. (–Ank.)

ilki (I) [**ilkilik** (II)] **1.** Küçük çalılık, yeni süren çalı ya da ağaç filizleri. (–Es.; *Şebinkarahisar –Gr.; Ağrakos *Suşehri –Sv.; *Bozkır, *Hadım –Kn.)
[**ilkilik** (II)]: (–Sn.)
2. Küçük ormanlık. (*Bozkır –Kn.)
3. Sakız ağacı. (Çeşme *Datça –Mğ.)

ilki (II) Sürü (at için). (–Çr.)

ilki (III) Arabalarda iki dingili ortadan birbirine bağlayan ağaç, özek. (–Ay.; –İz.)

ilkiççik Bir çeşit çocuk oyunu. (*Hadım –Kn.)

ilkidin [**ilkidünü, ilküdün, ilküdünü**] İlk çocuk. (*Emet –Kü.; *Ayaş –Ank.; Güvere, Kızılova *Silifke –İç.)
[**ilkidünü**]: (–Çr.)
[**ilküdün**]:(–Kü.; Karacaağaç–Bo.; *Ermenek –Kn.; *Anamur, *Mut ve köyleri, Aslanköy *Mersin –İç.)
[**ilküdünü**]: (Tokat –Es.; Meydan *Mut –İç.)

ilkidünü [→ **ilkidin**]

ilkilik (I) Biriktirilmiş yoğurt. (–Mr. ve köyleri)

ilkilik (II) [→ **ilki** (I) **-1**]

ilkilmek (I) [**ilkimek, irikmek** (I), **irkilmek** (I) **-2**] Su birikmek, toplanmak. (Sarıidris *Şarkîkaraağaç –Isp.; Darıveren *Acıpayam, Kadıköy *Sarayköy –Dz.; *Merzifon –Ama.; Bağviran *Kızılcahamam –Ank.; *Silifke –İç.; Bağyaka *Finike –Ant.)
[**ilkimek**]: (*Tire –İz.)
[**irikmek** (I)]: (Yeniköy –Ba.; Zıvarık –Kn.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**irkilmek** (I) **-2**]: (*Sarayköy –Dz.; Narlıdere –İz.; Atlas *Sivrihisar –Es.; Elecik –Ank.)

ilkilmek (II) Yürürken durmak. (Mahmutören –Or.)

ilkimek [→ **ilkilmek** (I)]

ilkindi [→ **ilkindin**]

ilkindin [**ilkindi, ilkindiotu, ilkindotu, ilkinti** (II), **ilkündü**] İkindi vakti. (*Senirkent –Isp.; *Silifke –İç.; –Ant.)
[**ilkindi**]:(*Fethiye ve köyleri–Mğ.)
[**ilkindiotu**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**ilkindotu**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**ilkinti** (II)]: (Palha *Divriği –Sv.)
[**ilkündü**]: (Hayati *Erbaa –To.)

ilkindiotu [→ **ilkindin**]

ilkindotu [→ **ilkindin**]

ilkindi sular Kesilen çeşme ya da arkta kalan su birikintileri. (Sarıvadi *Ermenek –Kn.)

ilkinmek [**ilkmek** (II)] **1.** Atılmak, korkudan sıçramak, ürpermek. (*Kelkit –Gm.; Ersis, Erkinis *Yusufeli –Ar.; Ergan –Ezc.; *Koyulhisar, *Gürün, Eşke *Divriği –Sv.)
[**ilkmek** (II)]: (–Çr.; *Bor –Nğ.)
2. Oturduğu yerden kalkar gibi yapmak, kımıldamak. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **3.** Yürürken duraklamak. (Cenciğe –Ezc.)

ilkinti (I) [→ **irkinti** (I)]

ilkinti (II) [→ **ilkindin**]

ilkintü [→ **irkinti** (I)]

ilkip 1. Dikicilerin iğnelerinin başındaki mumlu ip. (*İskilip –Çr.) **2.** Dikicilerin iğnelerinin başında bulunan ve mumlu ipliğe iliştirilen bükümlü iplik. (–Ist.; *Beypazarı –Ank.; *Bor –Nğ.)

ilkiplemek İki ipi düğümlemeden birbirine geçirmek. (*İskilip –Çr.; *Akseki –Ant.)

ilkit Dil tutukluğu: *İlkit oldum.* (*Ermenek –Kn.)

ilkitmek [→ **ilkmek** (I)]

ilkiya Önce, evvel. (Karanlı *Ödemiş –İz.)

ilkkış Aralık ayı. (–Mğ.)

ilkmek (I) [**ilkitmek, irkitmek, irkmek, irlemek**] Biriktirmek, toplamak. (Köprü *Şarkîkaraağaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; Kozağaç *Gölhisar, Karamanlı *Tefenni –Brd.; Ekse, *Çal, İshaklı,*Çivril, *Sarayköy, Darıveren *Acıpayam –Dz.; *Nazilli –Ay.; Bozan –Es.; Deliorman göçmenleri –Ist.; Eskialibey *İskilip –Çr.; *Sungurlu, Karaptal –Sm.; Arpaköy, Kuzköy *Akkuş –Or.; Lohan –Gaz.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; Alacahan *Kangal –Sv.; Köşker –Krş.; Afşar köyleri *Pınarbaşı, Çataloluk *Develi –Ky.; Arısama *Karapınar –Kn.; *Kozan –Ada.; İncekum *Silifke, Civanyaylağı *Mersin, *Mut ve köyleri –İç.; *Manavgat, Çomaklıdede *Korkuteli, Bağyaka *Finike, Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**ilkitmek**]: (–Dz.)
[**irkitmek**]: (Alacalı *Şile –Ist.; –To.)
[**irkmek**]: (İshaklı *Bolvadin –Af.; –Uş.; *Eğridir ve köyleri, İlyas *Keçiborlu –Isp.; Güney *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak –Brd.; *Çal, Kelekçi *Acıpayam –Dz.; *Çeşme –İz.; Ağlı *Küre –Ks.; –Ank.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; –Ba. ve çevresi; *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; –Kü.; Dodurga *Bozüyük –Bil.; Tokat, *Sivrihisar –Es.; –Ks.; Saray –Çkr.; Eşke *Divriği –Sv.; –Gr. köyleri; –Sn.; Tatlı *Çarşamba –Sm.; *Akdağmadeni –Yz.; Çuluk *Haymana –Ank.;

Ayrancı *Ereğli, Akçalar *Seydişehir, –Kn.; *Kadirli –Ada.; Çiftepınar, Aslanköy *Mersin –İç.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**irlemek**]: (Misis –Ada.)

ilkmek (II) [→ **ilkinmek -1**]

ilkmek (III) İneği ikinci kez sağmak. (İncirli –Yz.)

ilkmen [→ **ilikmen** (I)]

ilkment Düğüm. (Mastat *Karaman –Kn.)

ilk öğrek Sonbaharda ilk kez ekin ekme zamanı. (*Alayunt –Kü.)

ilküdün [→ **ilkidin**]

ilküdünü [→ **ilkidin**]

ilkündü [→ **ilkindin**]

ilkyaz [**ilkgüz -2**] İlkbahar. (Peşman *Daday, –Ks.; Keşanuz –Ank.; Ayvagediği *Mersin –İç.; –Mğ.; Barbaros –Tk.)

[**ilkgüz -2**]: (–Çr.; –Tr.)

illamur [→ **ilamur**]

ille (I) Eşeklere takılan ip üzengi. (–Mn.)

ille (II) Kasapların et taktıkları çengel. (Karahoca *Haymana –Ank.)

illec İlaç. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

illem Muhakkak, ne olursa olsun. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

illemek Gelişigüzel, iri iri dikmek. (–Gr. ve köyleri)

illemlik [→ **ilemlik**]

illengeç [→ **ilāngeç**]

illibide Kırlarda kendiliğinden biten, ıspanağa benzeyen, baharlı bir çeşit ot. (Keşanuz –Ank.)

illik (I) Başka birine gidecek, verilecek şey : *Gız evladı değil mi nasıl olsa illiktir*. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

illik (II) [**illim**] Derli toplu olmayan, derbeder (kimse). (*Bor –Nğ.; *Hayrabolu, Kaşıkçı –Tk.)

[**illim**]: (Kaşıkçı, Banarlı –Tk.)

illik (III) Çocukların saklambaç oyununda ebeyi seçmek için çektikleri kur'a. (*Tire –İz.)

illik (IV) İnsan topluluğu, halk. (*Bor –Nğ.; *Korkuteli –Ant.; Mesken *Yatağan –Mğ.)

illik (V) [→ **irlik**]

illim [→ **illik** (II)]

illimi tillimi çıkmak Parça parça olmak, çok eskimek. (–Çr.)

illis Saklambaç oyunu. (Kıranbergaz *Bandırma –Ba.)

illop Büyük başlı (kimse). (*Osmaniye –Ada.)

ilma [→ **ilme** (I) **-1**]

ilman (I) Kaygan, cilalı. (*Erciş, –Vn.)

ilman (II) [**ilmon**] Limon. (Yukarıseyit *Çal, Honaz –Dz.)

[**ilmon**]: (–Çr.)

ilman (III) Ilık. (–Yz.)

ilme (I) [**ilma**] **1.** Halı ya da dokuma dokunurken atılan düğüm, ilmek: *Bu halının bir sırasında 600 ilme var*. (Sakızcılar *Çal –Dz.; –Mn. ve çevresi; *Maçka –Tr. ve köyleri; *Nazimiye –Tn.; –Krş.; –Ky.; *Bor –Nğ.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[**ilma**]: (–Tr.)

2. Halıya düğümlenen renkli iplerin her biri. (*Bünyan –Ky.; Kaya *Fethiye, Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

ilme (II) Tarla sürerken sabana takılan taş, kaya vb. şeyler. (Sücüllü *Yalvaç –Isp.; Güney *Yeşilova –Brd.; Alibey, Alpanos *Seyitgazi –Es.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; Düzağaç –Ml.; *Göksun, Önsen

–Mr.; İğdeli *Gemerek, Kıbrıs –Ank.; Derinkuyu –Nş.)

ilme (III) Suyun buzlaşmaya başlamış durumu. (Küçükkabaca *Uluborlu –Isp.)

ilme (IV) Diken; zerdali, erik vb. meyvelerin dikeni. (Ağlasun, Honaz ve çevresi, İlaman –Dz.)

ilme (V) **1.** Yırtma, parçalama. (Uluşiran *Şiran –Gm.) **2.** [→ **ilmek** (I) **-1**] **3.** İtme. (–Uş.)

ilme (VI) Dikme. (Yukarıseyit *Çal –Dz.; Limasol –Kıbrıs)

ilmece Kızamık hastalığı. (–Brd.)

ilmece yapmak Elbirliğiyle bir işi yapmak, imece yapmak. (Yukarıseyit *Çal –Dz.)

ilmeci Yardımlaşarak yapılan iş. (–Ky.)

ilmeç 1. Düğüm. (Narlıdere *Buldan –Dz.) **2.** Elbiseyi bollaştırmak için konulan ek parça. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ilmeçer (I) Boyunduruktaki kayışın ucuna takılan eğri demir, çengel. (*Pınarbaşı ve çevresi –Ky.)

ilmeçer (II) Çapraz. (*Keskin –Ank.)

ilmeçer (III) Kadınların çene altından geçirip başın iki tarafına tutturdukları boncuk vb. şeylerle süslü ip. (Tahtacı –Isp.)

ilmeçer (IV) [**ilmekçelik**] Çengelliiğne. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

[**ilmekçelik**] : (*Antakya –Hat.)

ilmeg 1. [→ **ilmek** (I) **-2**] **2.** [→ **ilmek** (I) **-1**]

ilmek (I) [**ilişmek** (II), **ilme** (V) **-2, ilmeg -1, 2**] **1.** Dokunmak, değmek, rastlamak: *Bir taş attım adamın kafasına ildi.* (Çığrı *Dinar –Af.; Dere *Eşme –Uş.; Kumdanlı *Yalvaç, Sarıidris *Şarkîkaraağaç, *Uluborlu, Yassıören *Senirkent –Isp.; Karamanlı *Tefenni, Çuvallı *Yeşilova –Brd.; *Çivril, Kızılhisar, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Koçarlı, Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Urla –İz.; –Mn. ve çevresi; *Düzce, –Bo.; Aliköy *Çaycuma, Balkır *Devrek, Yakademirciler *Safranbolu, –Zn.; Karabüzey *Araç –Ks.; *Boyabat –Sn.; –Sm.; Gökköy *Reşadiye –To.; *Tirebolu –Gr.; Sille *Zıvarık, –Kn.; Kaya, *Fethiye –Mğ.)

[**ilişmek** (II)]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

[**ilme** (V) **-2**]: (–Uş.; *Boyabat –Sn.)

[**ilmeg -2**]: (–Brd.)

2. Göze takılmak, ilişmek. (*Bulancak –Gr.; Çıkrıkçı *Akdağmadeni –Yz.; –Krş.; *Bor –Ng.)

[**ilmeg -1**]: (–Brd.)

3. Birine sataşmak, çatmak. (–Brd.; –Bo.; *Koyulhisar –Sv.) **4.** İltifat etmek. (Yukarıdirek *Şarkîkaraağaç –Isp.) **5.** Eğlenmek. (Çıtak *Çivril –Dz.)

ilmek (II) Süt, yoğurt, çamur gibi sıvı şeylerin üzerinde meydana gelen sert tabaka. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

ilmek (III) İlkbaharda yetişen, yenilebilir bir çeşit ot. (*Milas –Mğ.)

ilmek (IV) Çiviye bir şey asmak. (*Ilgın –Kn.)

ilmek (V) Odun ateş almak: *Odunlar ildi yanıyor.* (*Mut ve köyleri –İç.)

ilmek (VI) İnsanı oyalayacak, bağlayacak iş : *Bana bir ilmek bulunuz.* (Deliktaş *Kangal –Sv.)

ilmek (VII) İki parçayı birbirine dikmek. (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

ilmek (VIII) Fırsat. (–Ml.)

ilmek (IX) Örmek, dikmek. (Hisarüstü-Gr.)

ilmekçelik [→ **ilmeçer** (IV)]

ilmeklenmek Süt, yoğurt, çamur gibi sıvı şeylerin üzerinde sert tabaka meydana gelmek. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

ilmekli Kolay çözülebilen düğüm: *İpi ilmekli yap.* (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

ilmelemek İlmiklemek. (–Tr.)

ilmelik Halı dokurken ilmek için hazırlanmış, renkli ve yumuşak, eğrilmiş iplik. (*Bor –Nğ.)

ilmen (I) [**ilmer**] Cam gibi düz ve parlak yüzlü. (–Bt.)
[**ilmer**]: (–Ur.)

ilmen (II) **1.** Bağ ve tarlalardaki çalı, böğürtlen. (–Isp.) **2.** Bir çeşit dikenli ağaç. (–Isp.)

ilmer [→ **ilmen** (I)]

ilmeşmek Dolaşmak, karışmak. (–Ba. ve çevresi; *İskilip –Çr.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

ilmeyh Kolay çözülebilecek biçimde bağlanan ilmek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.)

ilmi bile olmak [→ **imi bir olmak**]

ilmik (I) **1.** Ebegümeci. (Ahiköy *Bodrum –Mğ.) **2.** Arpa, buğday vb. ürünlerin topraktan yeni çıkan sürgünleri. (Yalak *Pınarbaşı –Ky.; *Kozan, Misis, –Ada.)

ilmik (II) [→ **irinli -1**]

ilmik (III) Lif. (*Kandıra –Kc.)

ilmik (IV) Gülyağı yapılan kazan: *Bizim ilmik delinmiş.* (Çığrı *Dinar –Af.)

ilmik ilmik [**ılmık ılmık**] Parça parça, lime lime. (–Mn. ve çevresi; *Susurluk –Ba.)
[**ılmık ılmık**]: (Reis –Kn.)

ilmon [→ **ilman** (II)]

ilon [→ **ilan**]

iltar İp. (–Ant.)

ilte Neden, sebep. (Köşker –Krş.)

iltemek [→ **iftermek**]

ilter Vatanı koruyan, kayıran (kimse). (*Ünye –Or.)

ilti (I) **1.** İki erkek kardeşin eşlerinin birbirine olan durumu, elti. (Göcer –Kn.) **2.** İki kız kardeş eşlerinin birbirlerine olan durumu, bacanak. (*Bornova –İz.) **3.** Evli erkeğin ikinci kez aldığı hanım. (*Ünye –Or.)

ilti (II) Çok gezen (kimse). (*Ünye –Or.)

ilüşkü [→ **ilişgi**]

ilvan (I) Süs: *O para onun ilvanına yetmez.* (*Sivrihisar –Es.)

ilvan (II) Gösteriş, çalım, kibir. (Yaprakh –Çkr.; Tavara *Reşadiye –To.; –Yz.)

ilvanlı Gösterişli, süslü. (–Ba.; Şerefli *Haymana, *Keskin –Ank.)

ima **1.** Büyük ve çatallı geyik boynuzu. (Gavurdağı *Osmaniye –Ada.) **2.** Ovalarda yaşayan büyük geyik. (İbradı *Akseki –Ant.)

ima durmak Ayakları havada, tepesi üstü durmak. (*Ermenek –Kn.)

imalı Büyük boynuzlu geyik. (Gavurdağı *Osmaniye –Ada.)

imamevi Kadınlara özgü cezaevi. (–Dz.; Kerkük)

imammeselek Kırlarda yetişen, havuca benzer bir çeşit bitki. (Çamova *Divriği –Sv.)

imam yanaştırması Erkeğin imam nikâhıyla aldığı kadın. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

iman Bağ dikmek ya da patates ekmek için açılan çukur. (Çardak *Dinar –Af.; Günay *Buldan, Yukarıseyit *Çal –Dz.)

imanı Çok: *Bugün imanı yağmur yağdı.* (Çağa –Bo.)

imanı sarı Serçe büyüklüğünde, göğsü sarı ve turuncu renkte bir çeşit kuş. (*Silifke –İç.)

imanlı Yağlı süt ya da yoğurt (için). (–Tr.)

imansız Yağı alınmış süt ya da yoğurt (için). (–Sm.)

imat 1. Komik (kimse). (–Kn.) **2.** Çok bilmiş (kimse). (–Kn.)

imbal (I) [**ımbal -1, 2; ımbar, ınbal, imbez, imbil, imbir, imbiz, imdal, inbal -1, -2; inbiz**] **1.** Üvendirenin ucuna çakılan küçük çivi. (*Emirdağ, *Sandıklı –Af.; Yarıkkaya *Yalvaç –Isp.; Tokat –Es.; –Çkr.; Emirler *Balâ –Ank.; Güllühüyük *Çiçekdağı, Ömerhacılı *Kaman –Krş.; –Nğ.; *Gazipaşa –Ant.)

[**ımbal -1**]: (Alemdar –Bo.; Alpanos *Seyitgazi –Es.; –Krş.; –Nğ.)

[**ımbar**]: (Yukarıakhisar *Aksaray –Kn.)

[**inbal -1**]: (*Çerkeş –Çkr.)

2. Öküz ve eşekleri dürtmeye yarayan ucu çivili ya da sivriltilmiş değnek, üvendire. (*Altıntaş–Kü.; –Es.; –Yz.; Güdül *Ayaş, Büyükafşar *Kırıkkale, Pazar *Kızılcahamam,Sorkun*Beypazarı, –Ank.; Hortu *Ereğli –Kn.)

[**ımbal -2**]: (–Nğ.)

[**ınbal**]: (–Nğ.)

[**imbez**]: (Afgan *Karaman –Kn.)

[**imbil**]: (Hotamış*Karapınar –Kn.)

[**imbir**]: (–Kn.)

[**imbiz**]: (–Kn.)

[**imdal**]: (Arap *Keskin –Ank.)

[**inbal -2**]: (–Nğ. ve çevresi)

[**inbiz**]: (–Kn.)

3. Çocukların yayla attıkları ok: *İmbalın ucu küteldi de hedefe saplanmıyor.* (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

imbal (II) Bağın dar ve uzun olarak bölünmüş parçalarından her biri. (*Sungurlu, *İskilip –Çr.; *Boğazlıyan, Darıcı *Sorgun –Yz.)

imballamak 1. [→ **ımbarlamak**] **2.** Bir işi söyleye söyleye zorla yaptırmak. (–Krş.)

imbaş Omuz. (Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

imbez [→ **imbal** (I) **-2**]

imbil [→ **imbal** (I) **-2**]

imbir [→ **imbal** (I) **-2**]

imbiz [→ **imbal** (I) **-2**]

imbizlemek Dürtmek, kakmak. (Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.)

imcik [→ **incik** (III)]

imçer Küçük hızar, bıçkı. (Eskipazar *Çerkeş –Çkr.)

imçi [→ **imiç**]

im çim Yavaş yavaş iştahsız yemek yemeyi anlatır: *İm çim etme güzel ye!* (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

imdal [→ **imbal** (I) **-2**]

imdik Gaga. (Bekilli *Çal, İshaklı *Çivril –Dz.)

ime (I) **1.** Çukur ve kuytu yer. (Kadıköy *Buldan –Dz.) **2.** Karınca yuvası. (Korucu *Mihalıççık –Es.) **3.** Asma ya da fidan dikmek için açılan çukur. (*Buldan –Dz.)

ime (II) Boynuzları düz, dik ve birbirine paralel davar ya da geyik. (*Kadirli –Ada.)

ime (III) Dik. (Bozhüyük *Göksun –Mr.)

imece [**imeci, imerci**] Birçok kimselerin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi. (–Brd.; Irgıllı *Çivril –Dz.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Alaşehir, –Mn.; Demirkapı *Susurluk –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Sivrihisar ve köyleri –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; –Bo.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; *Sungurlu, *İskilip –Çr.; *Merzifon –Ama.; –Tr. ve köyleri; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Akçıkent *Nizip –Gaz.; Eşke *Divriği –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Akkışla *Bünyan, Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; –Nğ.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Yerkesik –Mğ.)

[**imeci**]: (Gemen *Yalvaç –Isp.; –Bo.; Peşman *Daday –Ks.; –Çr.; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; Danışman *Fatsa –Or.; *Bulancak, Nefsiköseli *Görele, *Tirebolu –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Rz.; Yavuz, Çavdarlı *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; İrişli, Bayburt, *Sarıkamış –Kr. ve köyleri; *Ağın –El.; –Sv.; *Haymana –Ank.; –Krş.; *İncesu, *Develi, Türkmen *Bünyan –Ky.; Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Gerdan –Ada.; Navdalı *Mut, *Anamur, Gezende *Gülnar –İç.; –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**imerci**]: (Kuzköy *Akkuş –Or.)

imeci okumak İş için halkı imeceye çağırmak. (–Sn.; –Sm.)

imeklemek Korku ve heyecanla titremek, kalbi çarpmak. (*Pınarbaşı ve köyleri –Ky.)

imelik **1.** Çıkrıkta eğilen yün ve ip yumağı. (Masara *Mut –İç.) **2.** İki kat iplik. (*Mersin ve köyleri –İç.)

imenmek Çekinmek: *Olur olmaz yerde söz söylemeye imenirim.* (–Ed.)

imer Çok zengin. (–İz. ve çevresi; –Ba.)

imerci [→ **imece**]

imete [**imeti**] Emzikli küçük su testisi. (*Seydişehir –Kn.)

[**imeti**]: (Argıthanı –Kn.)

imeti [→ **imete**]

imetmek İşaret etmek. (–Ada.; İncekum *Silifke, Çukurbağ *Mut, Aslanköy *Mersin –İç.)

imeyhmeyh Küçük çocuk emeklemek. (*Iğdır, İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

imez Mızmız. (–Isp.)

imezik Çam ve katran ağaçlarından çıkan sakız. (Aslanköy *Mersin, Navdalı *Mut –İç.)

imez imez **1.** Yavaş yavaş (yürümek, hareket etmek için). (Hurma *Silifke –İç.) **2.** Azar azar (yağmur yağması için). (Taşucu *Silifke –İç.)

imi Emi anlamında uyarma edatı. (*Gelendost –Isp.; Kösten –Dz.; Karabüzey *Araç, Peşman *Daday –Ks.; Kılbasan *Karaman –Kn.)

imi bir olmak [**ilmi bile olmak**] Aynı düşüncede, aynı kanıda olmak. (*Eğridir ve köyleri, *Yalvaç –Isp.; –Mr. ve çevresi; *Ermenek –Kn.; –Ada.)

[**ilmi bile olmak**]: (Saray –Çkr.)

imicik Ölçülü, oranlı, ılımlı. (Karahisar *Tavas –Dz.)

imiç [**imçi**] Sığırların derisi altında yaşayan, zeytin tanesi büyüklüğünde bir çeşit böcek. (Küf-

lek *Havza, –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; –Tr.)
[**imçi**]: (Marınca *Merzifon –Ama.)

imi dimi bilmek Bir şeyin en ince noktasına kadar bilmek: *Ona söyleme, o imini dimini bilir.* (Dağ köyleri *Maçka –Tr.)

imik (I) [**imirtlek -2, imük, inük**] **1.** Beyin. (Hacımahmut *Şuhut –Af.; –Uş.; *Atabey –Isp.; *Karacasu –Ay.; *Ödemiş –İz.; Şıhlar *Akhisar, *Alaşehir –Mn.; Zeytinli *Edremit, *Burhaniye –Ba.; Dodurga *Bozüyük –Bil.; Çeşmeli *Cihanbeyli –Kn.; Benden *Malkara –Tk.) **2.** Kafatasının üst kısmı, tepe. (Bayat *Emirdağ –Af.; Tekeler *Çine –Ay.; *Bayramiç –Çkl.; *Alayunt, –Kü.; Bizmişen –El.) **3.** Gırtlak. (–Dz.; –Ba.; ve çevresi; Bergaz *Ezine –Çkl.; Tokat –Es.; *İzmit, *Kandıra, –Kc. *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Gerede –Bo.; Davutlar *Devrek, *Bartın, –Zn.; –Ks.; –Çkr.; *İskilip –Çr.; –Sn.; –Ama.; –Or.; Çepni *Gemerek –Sv.; –Ank. ilçe ve köyleri; *Mucur –Krş.; *Avanos –Nş.; Kolukısa –Kn.; *Feke –Ada.)
[**imirtlek -2**]: (–Brs.)
[**imük**]: (*Edremit –Ba.; *Düzce –Bo.; Karabüzey *Araç –Ks.; *İskilip –Çr.; *Osmaniye –Ada.)
[**inük**]: (Taşköprü *Babaeski –Krk.)

imik (II) Ilık su. (*Ermenek –Kn.)

imik boğması Boğazın iç tarafında çıkan çıban. (Keşanuz –Ank.)

imik garıncalanmak Boğaz ağrımak. (–Bo.)

imiklemek Boğmak. (–Ba. ve çevresi; –Brs.; *Sivrihisar –Es.)

imiklik Bulutlu, durgun, ılık hava. (Sarıkızlı *Kalecik –Ank.; Camili –Ant.)

imilcidi Çürümeye, kokmaya yüz tutmuş. (–To.)

imil imil 1. [→ **ivil ivil**] **2.** Yavaş yavaş. (*Emirdağ, –Af.; –Uş.; *Bayındır –İz.; –Ba.; Keskin –Es.; Demirşeyh *Sungurlu, *İskilip –Çr.; Parçi, *Mesudiye –Or.; *Şebinkarahisar –Gr.; Bahçeli *Bor –Ng.; Geçit *Ilgın, –Kn.; Misis –Ada.) **3.** Bucak bucak (saklamak için): *Cevizli makarnayı Fatma'dan imil imil sakladı.* (–Sm.)

imirik Yarı uyur yarı uyanık olan (kimse). (Keben *Silifke –İç.)

imirmek [**imir uyanık olmak**] İçi geçmek, yarı uyur yarı uyanık olmak. (*Çeşme –İz.; *Ermenek –Kn.; İncekum, Çarıklar *Silifke –İç.; *Alanya –Ant.)
[**imir uyanık olmak**]: (*Silifke –İç.)

imirsek Cana yakın, sempatik (kimse). (*Sarayköy –Dz.)

imirsemek 1. Çok istemek. (–Yz.) **2.** Özlemek. (Meydanlı *Saiteli –Kn.)

imirsitmek İmrendirmek, özendirmek. (Heniske –Ama.)

imirta Yumurta. (Kerkük)

imirtlek 1. Kıkırdak. (*Antakya –Hat.) **2.** [→ **imik** (I) **-3**]

imir uyanık olmak [→ **imirmek**]

imişik [→ **ımışık**]

imiştirmek Suyu ılıştırmak. (*Bozkır –Kn.; Çukurbağ *Mut –İç.)

imiz Cimri. (Narlıdere *Buldan –Dz.)

imize Baba. (–Sv. ve çevresi)

imlek [→ **ilikmeç -1**]

imlik Erkek piliç. (–Kn.)

imlitmek Yavaşlatmak, alıkoymak: *Bu işi yapacağım diye beni imlittin.* (Detse –Kn.)

immana 1. Pek çok. (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Milas –Mğ.) **2.** Birçok. (*Beypazarı –Ank.)

imral [**imro**] Su dağıtma işlerine bakan bekçi. (–Ky.)
[**imro**]: (–Ky.)

imrek Seven, düşkün: *Bu koyun kuzusuna imrekmiş.* (Çepni *Gemerek, *Gürün –Sv.; Köşker –Krş.)

imresimek İmrenmek. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı –Ky.)

imrik İri öğütülmüş un. (–Çr.; –To.)

imro [→ **imral**]

imsilemek Koklamak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

imuk Oruç. (*Tosya –Ks.)

imük [→ **imik** (I) **-2**]

imzik İbrik ve çaydanlığın su akan ağzı. (Turan –Ky.)

imzük Örme kuyu. (*Sandıklı –Af.)

in Karpuz ve kavunlarda görülen bir çeşit hastalık. (*Silifke –İç.)

inabut çalısı Akasya ağacına benzer dikenli bir ağaç. (Pağnik *Ağın –El.)

inaḫ Boğmaca hastalığı. (*Iğdır –Kr.)

inahan Obur. (–Kn.)

inak İnek. (İncekum, *Silifke –İç.)

inamen Kertenkeleden büyük, yeşil renkli, ineklere sataşan bir çeşit sürüngen hayvan. (Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)

inam etmek İnanmak: *Hocaların sözüne inam etme, doktora göster.* (–Nğ.; –Kn.)

inamsama Gökkuşağı. (Köşker –Krş.)

inanca [**inanç**] Sözüne güvenilir, inanılır (kimse). (–Ky.; –Nğ.)
[**inanç**]: (Gölcükler –İz.; Çakırlar *Akşehir –Kn.)

inance Doğru. (–Ky.)

inanç [→ **inanca**]

inandık Nişan töreninde her iki tarafın birbirlerine verdikleri armağan. (Göcer *Karaman –Kn.)

inar Nar. (*Milas –Mğ.)

inat Bostan dolaplarında suyun düşüş yönüne karşı çakılan kazıklara destek olarak konulan ağaç. (Tekeler, Sayağzı *Silifke –İç.)

inbal 1. [→ **imbal** (I) **-1**] **2.** [→ **imbal** (I) **-2**]

inbat Karadan denize esen rüzgar. (Boğa *Vezirköprü –Sm.)

inbiz [→ **imbal -2**]

incağı [→ **ıncak** (I)]

incağlem Kenarları çepeçevre çiçekli yazma. (*Bor –Nğ.)

incak [→ **ıncak** (I)]

incana 1. Toprak mangal. (–Dy.) **2.** Büyük toprak leğen. (Kerkük)

incaz 1. Kabuğu soyulmuş erik kurusu. (–Çkr.; Aşudu *Darende, –Ml.; *Gürün, –Sv.) **2.** Türbe eriği. (–Dy.; –El.)

ince ağrı (I) [**ince arı, ince dert, ince hastalık, ince illeti**] **1.** Verem. (–Çr.; –Ezm.; *Kemaliye –Ezc.; –Vn.; –Ur.; –Gaz.; Berit ve Gavurdağı Yörükleri –Mr.; –Sv.; –Yz.; Hamurcu, *İncesu, –Ky.; Ağrıkoca *Kozan, *Osmaniye –Ada.; Çiftepınar *Mersin, *Tarsus –İç.)
[**ince arı**]: (*Kaş ve köyleri –Ant.)
[**ince dert**]: (–Tr.; –Ml. ve çevresi)
[**ince hastalık**]: (Üçkuyu–Dz.; *Foça, *Bornova –İz.; Kuzuluk *İskilip –Çr.; –Rz.; *Ereğli –Kn.; –Ada.)
[**ince illeti**]: (Baf –Kıbrıs)
2. Kalp hastalığı. (*Bor –Nğ.)

ince arı [→ **ince ağrı** (I) **-1**]

incebel Sığırlarda böbrek yatağı kısmı, bonfile. (–Sm.)

incedalan [**incedalañı, incedalyan, incedañ**] İnce ve uzun boylu (kimse). (*Yalvaç, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; –Brd.; Yukarıseyit *Çal, İshaklı *Çivril, *Acıpayam, Bereketli *Tavas –Dz.; *Eymir, Sürez, *Bozdoğan –Ay.; *Tire, *Ödemiş –İz.; *Alaşehir –Mn.; Tokat –Es.; Kayı *Tosya –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Niksar, *Erbaa, *Zile ve köyleri –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Mr.; *Antakya –Hat.; Telin, *Gürün –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor, –Nğ.; Akçalar *Seydişehir, *Ermenek –Kn.; *Kozan –Ada.; –İç.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Yerkesik –Mğ.)
[**incedalañı**]: (Tahtacı –Isp.)
[**incedalyan**] : (Aşudu *Darende –Ml.)
[**incedañ**]: (Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

incedalañı [→ **incedalan**]

incedalaz İnceye yakın: *İncedalaz bir boyu var.* (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

incedalyan [→ **incedalan**]

incedañ [→ **incedalan**]

ince dert [→ **ince ağrı** (I) **-1**]

incefara İsabet ki, iyi ki: *Toyda atı düzende gelin yıḫıldı incefara bir şey olmadı.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

incegök İlkbaharda olan soğuk. (Balkur *Devrek –Zn.)

inceguşluk [→ **incekuşluk**]

ince hastalık [→ **ince ağrı** (I) **-1**]

ince illeti [→ **ince ağrı** (I) **-1**]

incek Köpek ya da kedi yavrusu. (*Kandıra –Kc.)

ince kanat Kelebek. (–Yz.)

incekuşluk [**inceguşluk**] Sabahla kuşluk arasındaki zaman. (–Tr.; Zıgam, *Pazar –Rz.; *Bor –Nğ.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; –Kıbrıs) [**inceguşluk**] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Uluşiran *Şiran –Gm.)

incelek [**inceleme**] Un elemeye yarayan ince delikli elek. (–To.) [**inceleme**]: (*Ereğli –Zn.)

inceleme [→ **incelek**]

inceniyar Papatyaya benzer ince yapraklı bir çeşit çiçek. (–Kn.)

incērek **1.** İncemsi, az ince. (*Silifke –İç.) **2.** Narin, nazik. (*Bornova –İz.)

ince sinek Tatarcık. (–Ank.)

incez 150 cm.lik şerit metre. (*Safranbolu –Zn.)

inci [→ **incik** (III)]

inci balığı Sazan balığı cinsinden bir çeşit tatlı su balığı. (–Sm.)

incibar Bir çeşit çıbancık. (–Ky.)

incicik [**incili sırgı**] Kırk günlük çocukların vücutlarında görülen küçük sivilceler. (–Dy.) [**incili sırgı**]: (–Af.; –Brs.)

incidibi Sedef. (–Nğ.)

incik (I) [**incinik**] **1.** Ağrı, sızı, acı. (*Merzifon –Ama.; Büyükalmus –To.; Cenciğe –Ezc.; *Erciş –Vn.; *Şarkışla ve çevresi, *Gürün, Eşke, Çamova *Divriği –Sv.; Kerkük) [**incinik**]: (–Bt.)
2. İncinen yer. (–Ml. ve çevresi)

incik (II) Bir çeşit çocuk oyunu, seksek, kaydırak. (*Afşin –Mr.)

incik (III) [**ındi, imcik, inci, indık, indi, indice**] Şimdi. (Tirilye *Mudanya –Brs.; Karabey *Tosya –Ks.; Kavlaktepe –Nğ.) [**ındi**]: (*Emirdağ –Af.)

[imcik]: (*Karasu –Sk.; *Ereğli –Zn.; *Çarşamba –Sm.; *Reşadiye –To.)
[inci]: (Armutlu *Kemalpaşa –İz.)
[indık]: (Arkarası, İncekum *Silifke –İç.)
[indi]: (*Iğdır, Koyundere *Ahıska –Kr.; Ayvagediği *Mersin –İç.; Kerkük)
[indice]: (–Ama.; –Kr.)
incik (IV) Dümeni kayığa tutturan demir. (–Ist.)
incik boncuk Derme çatma çocuk oyuncağı. (Darıveren *Acıpayam –Dz.)
incikkapağı Dizkapağı. (*Keşanuz –Ank.)
incik kemiği Dirsek kemiği. (Şıhlar *Kızılcahamam –Ank.)
incikkurdu Sırtlan. (Anbanaz –Af.)
incilemek İncelemek. (Sürez, Eymir *Bozdoğan –Ay.)
incili [incilo, incir] Gözde çıkan arpacık. (Aşağıurmaklar *Ardanuç–Ar.)
[incilo]: (Cevizli, Çayağzı *Şavşat –Ar.)
[incir]: (İphan *Yusufeli –Ar.)
incili fes Kenarına altın dizilmiş kadın fesi. (Ovasaray –Çr.)
incili sırgı [→ **incicik**]
incilo [→ **incili**]
incimek Bozulmak: *Peynir incidi.* (*Zara –Sv.)
incinik [→ **incik** (I)]
incir [→ **incili**]
incirbiş İncir mevsiminde çıkan ve öten bir çeşit böcek. (*Halfeti–Ur.)
incirik Ezilmiş incir. (Kerkük)
incir kurdu Göründüğü zaman erkek incirin olgunlaşmış olduğunu belirten bir çeşit sinek. (*Mudanya –Brs.)
incir kuşu [incirli] Sarıasma da denilen serçe büyüklüğünde sarı bir çeşit kuş. (Umurlu *Bozdoğan –Ay.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; Danışman *Fatsa –Or.; Nefsiköseli *Görele –Gr.; *Antakya ve köyleri –Hat.; *Silifke, *Mut ve köyleri –İç.; *Serik –Ant.; *Milas, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[incirli]: (Kocayatak *Serik –Ant.)
incirli [→ **incir kuşu**]
incirlik İncir ağacı. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)
incirop İlkbaharda yetişen fındık büyüklüğünde, kökü yenir bir ot. (Uluşiran *Şiran, Kitre *Bayburt –Gm.)
incir üzüm olduran Ağustosböceği. (*Antakya ve köyleri –Hat.)
incop Taraklı kuş. (Pağnik *Ağın –El.)
ince pince olmak Paramparça olmak. (*Gazipaşa –Ant.)
inçer Bıçkı. (Eskipazar *Çerkeş –Çkr.)
inçik 1. Tavşan parmakları. (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.) **2.** Ayak bileği. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
indal (I) Hayal, hayal gibi, belli belirsiz görülen. (Senir, *Eğridir, –Isp.)
indal (II) Hastalıktan yeni kalkmış, halsiz (kimse). (Bahadın –Yz.)
indekçi Düğün çağırıcısı. (–Dy.; –Ur.)
indelemek [→ **irdelemek** (I) **-1**]
indem Az ya da çok sözcüklerinin başına getirilerek onları pekitmeye yarar: *İndem çok konuşuyor.* (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)
indeme [indemine] Çok az (şey). (*Tirebolu ve köyleri –Gr.)
[indemine]: (Akyoma –Gr.)
indemine [→ **indeme**]

indeñ Sana ne, ne karışıyorsun, anlamında kullanılır: *Yanına gelmem gelmem indeñ.* (Gezende *Gülnar –İç.)

indık [→ **incik** (III)]

indi [→ **incik** (III)]

indice [→ **incik** (III)]

indicene [**indije**] Hemencik, şimdicik. (*Iğdır –Kr.)
[**indije**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

indi gün Ertesi gün. (–Ks. ve köyleri)

indije [→ **indicene**]

indik [→ **ibik** (II) **-1**]

indil indil İnceden inceye. (–Sm.)

indir etmek Alçak gönüllülük etmek: *Bana gelmeğe indir etmedi.* (İlyaslar *Kırkağaç –Mn.; –Ama.; Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Eşke *Divriği –Sv.)

indiri Değersiz. (–Uş.)

indirik [**indirme** (II)] **1.** Koltuk altında çıkan çıban, köpek memesi. (–Kn.) **2.** Ağır yük çekmekten hayvanların ayaklarında olan şişlik. (–Ml.; –Sv.)
[**indirme** (II)]: (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Ermenek –Kn.)
3. Hayvan ve insanların boğazlarında olan şişlik. (–Ml.; –Sv.)

indir kaldır Dedikodu. (*Çarşamba –Sm.)

indirme (I) [**indirmelik**] Damadın evine gelen geline, attan inerken erkek evi tarafından verilen armağan. (Kınık *Kaş –Ant.)
[**indirmelik**]: (Çavuşlu *Tarsus –İç; *Lüleburgaz –Krk.)

indirme (II) [→ **indirik -2**]

indirme (III) Tek katlı evlere yapılan ek bölüm. (*Saray –Tk.)

indirme (IV) Eritme, sıvı hale getirme: *İndirilmiş sade yağ çabuk bozulmaz.* (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

indirme inmek [**indirmek**] Ağır yük çekmekten hayvanların ayağı şişmek. (*Ermenek –Kn.)
[**indirmek**]: (–Tr. ve köyleri)

indirmek [→ **indirme inmek**]

indirmelik [→ **indirme** (I)]

inē (I) **1.** Öyle değil mi? (–Bo.) **2.** Şaşma bildirir ünlem: *İnē sen de mi burdasın.* (*Çal –Dz.; –Gaz.)

ine (II) İğne. (Genek *Yatağan –Mğ.)

inecek [**inecik** (I)] **1.** Merdiven. (Maraba *Elbistan –Mr.; Çetni *Akşehir –Kn.) **2.** Seyyar merdiven. (Değirmendere –Mr.; Tepelice –Kn.)
[**inecik** (I)]: (–Sv. ve çevresi)
3. Mağaralardaki basamak. (Çepni *Gemerek –Sv.)

inecik (I) [→ **inecek -2**]

inecik (II) Balık yavrusu. (Göksu *Şile –Ist.)

ineçik Topuk. (Karaçay –To.)

inegün Cuma günü. (–Ed.)

ineğimsağma [**ineğimsema, ineksağan, ineksağlam**] Gökkuşağı. (Karabüzey *Araç –Ks.; –Sm.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; –Mr.; İğdeli *Gemerek –Sv.; *Bor, –Nğ.; Sarıvadi *Ermenek –Kn.; Kürkçüler –Ada.)
[**ineğimsema**]: (*Burhaniye –Ba.)
[**ineksağan**]: (Tozkovan *Gülnar –İç.)
[**ineksağlam**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)

ineğimsema [→ **ineğimsağma**]

inehan Çok yiyen, obur. (Hatip –Kn.)

inekbiciği (I) İneklerin göğsünde olan küçük böcek. (Kızılh *Bucak–Brd.)

inekbiciği (II) İnek memesi şeklinde etli yaprakları olan bir ot. (Uzuncaburç *Silifke –İç.)

inekcil Kuyruksallayan kuşu. (Haçdişlen *Anamur –İç.)

inek çekmek Erkek isteyen ineği çiftleştirmek: *Bizim köyde boğa yok inek çektirmeye ta aşağı köye gittim.* (Peşman *Daday –Ks.)

inek emceği [→ **inek memesi**]

inek katırı Çok kısa boylu, kuvvetli, dudakları inek dudağına benzeyen bir cins katır. (*Silifke –İç.)

inek kömüşü Dişi manda. (Peşman *Daday –Ks.)

ineklemek Yılmak. (Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

inek memesi [**inek emceği**] İri taneli, siyah bir çeşit üzüm. (Salda *Yeşilova –Brd.; Darıveren *Acıpayam, Moran –Dz.)
[**inek emceği**]: (*Iğdır –Kr.)

ine kona Yavaş yavaş, acele etmeyerek. (–Nğ.)

ineksağan [→ **ineğimsağma**]

ineksağlam [→ **ineğimsağma**]

inelik otu Saat otu: *İnelik otu pişirdim.* (Sürez *Bozdoğan –Ay.)

ineltmek Erkek hayvanı burmak. (–Gaz.; –Mr. ve köyleri)

ineme (I) Burulmuş koyun ya da keçi. (–Es.; Şıhlar *Ulubey –Or.; *Gemerek –Sv.)

ineme (II) Tuğla. (Altınoluk –Ed.)

inemek (I) [**inetmek** (I), **innemek** (I)] Erkek hayvanı enemek. (Honaz ve çevresi –Dz.; *Lapseki –Çkl.; Sırçalı *Safranbolu –Zn.; *Antakya –Hat.; Üçem *Balâ, Hisarlıkaya –Ank.; Dont *Fethiye –Mğ.)
[**inetmek** (I)]: (*Ağın –El.; *Antakya ve köyleri –Hat.)
[**innemek** (I)]: (Cumayanı –Zn.)

inemek (II) Ürünün iyisini tohumluk için ayırmak. (*Bergama –İz.; –Ba. ve köyleri)

inemelik Tohum almak için ekilen soğan. (Manyan *Karaman –Kn.)

inenik Enenmiş hayvan. (*Antakya ve köyleri –Hat.; Zencidere –Ky.)

ineter Anahtar. (Peşman *Daday, Karabüzey *Araç –Ks.)

inetmek (I) [→ **inemek** (I)]

inetmek (II) Oynamayı kabul etmek: *Bu sefer inetmem çünkü mızıkçılık ettin.* (*Ağın –El.)

ineyh İnek. (*Iğdır –Kr.)

inez (I) [**ineze** (I) **-1, 2**; **inize, inniz**]
1. Hastalıktan yeni kurtulmuş, tam iyileşememiş (kimse). (Yazı –Brd.; *Merzifon –Ama.; Kunt, Tokat –Es.; –Ks.; –Sm.; Hasbek –Yz.; Yörükler, *Karaman –Kn.)
[**ineze** (I) **-1**]: (–Kü.; –Ml.)
2. Sıska, cılız, bakımsız, hastalıklı (kimse). (–Isp.; –Brd.; *Artova –To.; –Krş.; *Ürgüp ,–Nş.)
[**ineze** (I) **-2**]: (Yukarıseyit *Çal –Dz.; –Ks.; Çardak *Lapseki –Çkl; *Bor –Nğ.; Karaviran *Bozkır –Kn.; *Akseki ve çevresi –Ant.)
[**inize**]: (–Dz.)
[**inniz**]: (Kargı *Tosya –Ks.)

inez (II) Olmamış, ham: *Bu sene hasılatım inez bir halde.* (–Isp.)

inez (III) Hafif, yavaş. (*Karaman –Kn.)

ineze (I) **1.** [→ **inez** (I) **-1**] **2.** [→ **inez** (I) **-2**] **3.** Çok ağlayan, hasta çocuk. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ineze (II) **1.** Lafı uzatarak anlatan (kimse). (Çöplü *Çivril –Dz.; *Kur-

şunlu –Çkr.; Yorpelit *Beypazarı –Ank.) **2.** Ara bozucu. (Mulumu *Ermenek –Kn.) **3.** Anlayışsız, ağır hareketli (kimse). (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

ineze (III) Cansız yanan ateş. (*Karaman, *Ilgın –Kn.)

inezelemek Oyalamak, geciktirmek: *Beni inezeledi.* (*Çivril –Dz.)

iñez iñez (I) Ağır ağır, yavaş yavaş. (Aşudu *Darende –Ml.; *Gürün –Sv.; *Elmadağ –Ank.)

inez inez (II) Takatsız, inleye inleye. (–Gaz.)

inezmek Sanmak. (Nuribey –Af.)

inez yanaz Şöyle böyle (sağlık için). (–Sm.)

iñgaba İniş. (*Kilis –Gaz.; –Mr.; Karacavar, *Osmaniye, –Ada.)

ingas [**ıngaz, inkas**] Şaka için söylenen yalan. (İlyas *Keçiborlu –Isp.; Yusufça *Gölhisar –Brd.; Umurlu *Nazilli –Ay.; –İz.; *Alaşehir –Mn.; *Burhaniye –Ba.; *Kandıra –Kc.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; *Marmaris, Ahiköy –Mğ.)
[**ıngaz**]: (Kırdı *Beyşehir –Kn.)
[**inkas**]: (*Buldan –Dz.; *Urla –İz.; –Ba.)

ingazdan [→ **ıngastan**]

inge (I) Yenge: *Bugün ingem gelmedi.* (Yeniköy –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; *Çarşamba –Sm.; *Ünye –Or.; *Lüleburgaz –Krk.; Rumeli göçmenleri, *Saray –Tk.; Selânik, Yunanistan)

inge (II) İlham. (*Kilis –Gaz.)

ingeme Yokuş aşağı, iniş. (Yukarıseyit *Çal –Dz.; –Çr.; Emirli –Mr.; Sarılar *Nallıhan –Ank.; Karahüyük *Akşehir, Manyan *Karaman –Kn.)

ingezlemek Yarı hasta, yarı sağlam olmak: *Ne öldü ne dirildi, zavallı ingezledi durdu.* (–Krş.)

ingır mıngır Tam bir düşünce belirtmeyen konuşma (için). (–Tr.)

ingi [**ingin** (I) **-1, 2**] **1.** Nezle. (İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; –Krş.; Karahisar *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.; *Ereğli, Doğanbey *Beyşehir, *Bozkır, *Karaman –Kn.; *Anamur –İç.)
[**ingin** (I) **-1**]: (–Ay.; Yerkesik, Ceylan *Fethiye –Mğ.)
2. İnme hastalığı. (–Nğ.; *Vize –Krk.)
[**ingın** (I) **-2**]: (–Çkr.)

ingiçge İnce. (*Çilehane, *Reşadiye –To.)

ingil (I) **1.** Küçük baş hayvanlara takılan ip ya da kayış tasma: *Köpek boğazındaki ingili kırmış.* (Atlıhisar *Şuhut –Af.; Sarıidris –Isp.; –Krş.; Çokek *Ürgüp –Nş.; Uluağaç *Bor –Nğ.; *Zıvarık, Hortu *Ereğli, Yendiğin *Ilgın, Sadıkhacı *Beyşehir –Kn.) **2.** Çocuk başlığı ya da şapkanın çene altından geçen bağcığı. (*Ereğli –Kn.) **3.** İplik. (Akçalar *Seydişehir –Kn.)

ingil (II) **1.** Kibir: *Fatma nine çok ingillidir.* (Yukarıseyit *Çal –Dz.) **2.** Kuşku. (*Çal –Dz.)

ingil (III) Çok zayıf insan ya da hayvan. (–Nş.; –Nğ.)

ingil (IV) Sümük. (–Krş.; Kızıllar *Karaman –Kn.)

ingildemek İnlemek. (–Kr. ve köyleri)

ingileşik Hastalıktan yeni kalkmış (kimse). (–Or.)

ingili Ağaç tepesi. (Sivrikise *Havza –Sm.)

ingilli 1. Kılıbık. (Bahçeli *Bor, –Nğ.; Yendiğin *Ilgın –Kn.) 2. Dağınık, düzensiz giyinen. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.)

ingin (I) 1. [→ **ingi -1**] 2. [→ **ingi -2**]

ingin (II) Aşağı, alçak, çukur yer. (*Kurşunlu –Çkr.; Çanıllı *Ayaş, Hasanoğlan –Ank.; *Bor –Nğ.)

ingin (III) Adi, kalitesiz. (–Sm.; *Bor –Nğ.)

inginli yüğsekli (I) İnişli çıkışlı, çukurlu tümsekli. (*Bor –Nğ.)

inginli yüğsekli (II) İyili kötülü. (*Bor –Nğ.)

ingişdeme Dikiş yüksüğü. (–Af.)

ingün Dağ yamacı. (Ağaköyü *Safranbolu –Zn.)

ini (I) [**ını, inim, iyin** (I)] Kayınbirader. (Hacılar, Uluğbey *Senirkent, *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Bucak –Brd.; Dedeköyü *Çal –Dz.; *Bergama –İz.; –Sm.; –Yz.; *Bor –Nğ.; –Kn. ilçe ve köyleri; Misis –Ada.; Teniste, *Anamur, *Mut –İç.; *Alanya, Bağyaka *Finike –Ant.; *Ula, Ahiköy, Yerkesik, *Milas, *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**ını**]: (*Fethiye –Mğ.)

[**inim**]: (*Uluborlu –Isp.; *Hatip, *Beyşehir –Kn.)

[**iyin** (I)]: (–Nğ.)

2. Kocanın kızkardeşi, görümce. (Cebel *Eğridir –Isp.)

ini (II) [**iniini**] Şaşma bildirir ünlem. (İlama, *Eğridir –Isp.; –Brd.)

[**iniini**]: (–Ant. ve çevresi)

ini (III) Aşağısama, onur kırma. (Gerede *Nallıhan –Ank.)

iniç Zafiyet geçiren sığırların sırtında meydana gelen içi kurt dolu fındık büyüklüğündeki şişkinlik. (Kolay *Bafra –Sm.)

iniini [→ **ini** (II)]

inikmek Kabarmış şey inmek, sönmek: *Bakraçtaki süt inikti.* (Kapaklı *Çekerek –Yz.)

inilemek Hayvan yem yerken samanın irisini ayırmak. (Türkmen köyleri *Bünyan –Ky.)

inim [→ **ini** (I)]

inini almak Yeni yapılan peynir vb. şeyler bir süre bekledikten sonra istenilen tadı kazanmak: *Bu peynir daha inini almamış.* (*Bor–Nğ.)

inip Çocuk oyunlarında ilk anlamında söylenir. (Çepni *Gemerek –Sv.)

inipte İnişte. (Hasanoğlan –Ank.)

inirik [→ **irlik**]

inize [→ **inez** (I) **-2**]

inka [**ınka**] Sıvıları boşaltmaya yarayan huni. (Rumeli göçmenleri –Ist.; Selanik ve köyleri, Yunanistan)

[**ınka**]: (Galata *Gelibolu –Çkl.)

inkas [→ **ingas**]

inkaya Mağara. (Kayı *Tosya –Ks.; –Çr.; *Ağın –El.)

inkaza Önce, evvel. (Akçaalan *Bodrum –Mğ.)

inkevvela [**inkiba**] En evvel, ilk önce. (–Dz.)

[**inkiba**] : (Manastır *Beyşehir –Kn.)

inkiba [→ **inkevvela**]

inkil Bulut. (–Nğ. ve çevresi)

inli Hasta. (*Turgutlu –Mn.)

inlik [**inlikcinlik, innik** (II) **-1**] 1. Hayvan mağaraları olan yer. (–Çr.) 2. Yazın bile karların erimediği çukur, kuytu yer. (*Göksun –Mr.; Misis –Ada.) 3. Issız ve sessiz yer. (Civanyaylağı *Mersin –İç.)

[**inlikcinlik**]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

[**innik** (II) **-1**]: (*Burhaniye –Ba.; *Bor –Nğ.)

inlik cinlik [→ **inlik -3**]

inme Diş nezlesi. (Kırcaklı *Nazilli –Ay.; Şeref, Kavaklıdere *Yatağan –Mğ.)

inme bal Petekten kendiliğinden sızan bal. (–Çr.)

innağ olmak Çocukların boğazı ağrımak: *Ayşe'nin çocuğu innağ olmuş.* (–Kr. ve köyleri)

innaḫ Bebeklerde bıngıldağın çökmesiyle meydana gelen meme emmeme hastalığı. (–Ezm.)

innaha İşte. (Yörükler *Silifke –İç.)

innak (I) Sözüne inanılır kimse. (–Ky.)

innak (II) Çok az. (Eldirek *Fethiye –Mğ.)

innas 1. İçinde üzüm çiğnenilen tekne. (–Mn. ve çevresi) **2.** Arpa, buğday, çavdar vb. şeyler koymaya yarayan, içi bölmeli kerpiç tahıl ambarı. (*Karaman –Kn.)

inne İğne. (Uluğbey *Senirkent, Bağıllı *Eğridir –Isp.; *Çivril –Dz.; –Gaz.; –Nğ.; Uzuncaburç *Silifke –İç.)

inne binne Bir çeşit çocuk oyunu. (*Bor –Nğ.)

inneci Aşı yapan. (*Bor –Nğ.)

innelemek Dokunaklı söz söylemek. (*Bor –Nğ.)

innelik (I) Uzun karınlı ve ince kanatlı bir çeşit sinek. (İshaklı *Çivril –Dz.; *Kilis –Gaz.; –Mr.; Azaplı, Gavurdağı Yörükleri *Osmaniye –Ada.)

innelik (II) Turnagagası da denilen bir çeşit ot. (Bekilli *Çal –Dz.)

innelik (III) **1.** İğnedenlik. (Saimbeyli *Feke –İç.) **2.** Çatal iğne. (*Çivril –Dz.)

innem 1. Çok; sayılamayacak kadar çok. (*Şebinkarahisar, Zil *Alucra –Gr.; –Tr.) **2.** Büsbütün. (–Or.)

inneme Acı ile sızlanmak, inlemek. (Ersis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

innemek (I) [→ **inemek** (I)]

innemek (II) Bağırmak. (*Bornova –İz.)

inne yurdu Dikiş iğnesinin deliği. (Bekilli *Çal –Dz.; *Bor –Nğ.)

inni Enli, geniş. (*Bor –Nğ.)

innik (I) Bir çeşit böcek. (Alâeddin *Acıpayam –Dz.; Genek *Yatağan –Mğ.)

innik (II) **1.** [→ **inlik -3**] **2.** Hayvanların korunduğu yer: *Tavşan inniğine girdi.* (Çuvallı *Yeşilova –Brd.)

innik (III) Kışın evin oturulan sıcak köşesi. (Şehli, Piraziz –Gr.)

inniz [→ **inez** (I) **-2**]

insalkı Eğik, inişli yer. (Köşker –Krş.)

insalkıya vurmak Oyalamak, geciktirmek. (–Çr.)

inseği [**insi**] Ucu yanmış odun. (Hisarcık *Yayladağı –Hat.)

[**insi**]: (*Bolvadin ve köyleri –Af.; –İz.)

insi [→ **inseği**]

insiran [→ **ısıran -1**]

intirés İlgi: *Senin mennen ne intirésin var.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

iñü Huy, karakter, inat. (–Sm.)

iñük [→ **imik** (I) **-3**]

inürcü Bir işi olmayıp şurada burada dolaşan (kimse). (Pazar *Turhal –To.)

in vurmak Hayvanları belirtmek için işaretlemek. (–Çr.; *Bor –Nğ.; –Kn.)

inzik İbriklerdeki küçük delik. (Çepni *Gemerek –Sv.)

ipacı [→ **ipağacı**]

ipağacı [**ipacı**] Dokuma tezgâhı. (Bürüngüz *Bünyan, –Ky.; Yeniköy *Ereğli –Kn.)
[**ipacı**]: (Söğüt, Honaz –Dz.; Kaya *Fethiye –Mğ.)

ipar Yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen bir çeşit dikenli otun, kurusa bile kokusu uzun zaman gitmeyen sarımtırak çiçekleri, misk, amber. (–Ur.; *Alanya –Ant.)

ipburması [→ **ipburnu**]

ipburnu [**ipburması**] Yaban gülünün meyvesi. (Karataş *Dinar –Af.; Sücüllü *Yalvaç –Isp.; –Kü.)
[**ipburması**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.)

ipci Tarlaların alanını ölçen, kadastro memuru: *Köye ipci geldi.* (Hacıköy –Ama.)

ipcin olmak Hazır olmak. (Mollaveyis *Pazar –Rz.)

ipçik Boynun arkasındaki çukur: *İpciğine bindirdi.* (Lohan –Gaz.)

ipdil [→ **iptil**]

ipdin [→ **iptil**]

ipdirseği [→ **itdirseği**]

ipeḫ İpek. (–Kr.)

ipek Mısır püskülü. (*Maçka ve köyleri –Tr.)

ipekkuşağı Gökkuşağı. (*İzmit –Kc.)

ipelek Kelebek. (Argıthanı *Ilgın –Kn.)

ipezen [**ipirden**] Kıldan yapılan ip, sicim. (*Alanya –Ant.)
[**ipirden**]: (Sandıraz *Tavas –Dz.)

ipi çürük olmak Sözüne sohbetine güvenilmemek. (*Lapseki –Çkl.)

ipik İbik. (–Tr.)

ipil Parlak. (Kızıllar *Karaman –Kn.)

ipilemek Az ışıkla yanmak, parlamak: *Lamba ipiliyordu.* (–Ank.; Azaplı *Kadirli, –Ada.; Namrun *Tarsus –İç.)

ipil ipil [**ilbir ilbir**] Parça parça, lime lime. (*Merzifon –Ama.; Küçükisa *Zile –To.; Bayadı –Or.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
[**ilbir ilbir**]: (–Af.; Kumdanlı *Yalvaç –Isp.)

ipilti **1.** Az ateş. (*Afşin –Mr.) **2.** Hafif esinti. (–Ky. ve çevresi; –Sv. ve çevresi)

ipirden [→ **ipezen**]

ipisi En iyisi. (Macar *Gazipaşa –Ant.)

ipleme Bağlanacak derecede deli. (*Merzifon –Ama.)

iplemek (I) Tarlayı ölçmek. (*Merzifon –Ama.)

iplemek (II) **1.** Bir şeyin liflerini ayırmak, tiftiklemek. (Süme *Bulancak –Gr.) **2.** Fasulyenin kenarındaki kılçıkları ayıklamak. (Süme *Bulancak –Gr.)

iplemek (III) **1.** Tazıyı tavşan kovalamaya salmak. (*Merzifon –Ama.) **2.** Bir kimseyi iş takibine göndermek. (*Merzifon –Ama.)

iplēşsek Bir çeşit birdirbir oyunu. (*Afşin –Mr.)

iplicek (I) **1.** Uyluk kemiğini kalçaya bağlayan kas. (*Koyulhisar –Sv.) **2.** İki kemiği birbirine tutturan kas. (İğneciler *Mudurnu –Bo.) **3.** Hayvanların oynak yerlerindeki kemiklerin içindeki ilik. (Tokat –Es.; Peşman *Daday –Ks.)

iplicek (II) İnce, küçük. (–Çr.)

iplicek (III) Tenya, şerit. (Bosna göçmenleri –Isp.)

iplicek (IV) Karaciğer ve gırtlakta meydana gelen bir çeşit hastalık, yemen çıbanı. (*Akhisar –Mn.)
ipliği özülmek Güçten düşmek, halsiz kalmak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
ipliklenmek Lifleri ayrılmak. (*İskilip –Çr.)
iplim iplim Pırıl pırıl (parlamak için). (–Sm.; *Ünye –Or.)
ipni Dişbudak ağacı. (Aşağırmaklar *Ardanuç –Ar.)
ipras gelmek Tam gelmek, uygun gelmek. (*Çeşme –İz.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
iprom Ekinlerin arasında biten yulafa benzer bitki. (*Ermenek –Kn.)
ipsala İşsiz, tembel. (*Ulubey –Or.)
ipsile Çizmenin boğazından sonraki kısmı. (*Zile –To.)
ipta [→ **iptil**]
iptil [**ipdil, ipdin, ipta, iptili, iptilli, iptima**] Önce, evvel. (*İskilip –Çr.; *Mucur –Krş.; Seydin *Avanos –Nş.; *Bor –Nğ.; Çandırlar *Feke –Ada.; Meydan *Mut, –İç.)
[**ipdil**]: (Haruniye –Ada.)
[**ipdin**]: (*Ermenek –Kn.)
[**ipta**]: (Kozanlı *Ödemiş –İz.; Hasanoğlan –Ank.)
[**iptili**]: (*Emirdağ –Af.; Yanpar, Namrun *Tarsus –İç.)
[**iptilli**]: (Berit ve Gavurdağı göçebeleri –Mr.)
[**iptima**]: (*Silifke –İç.)
iptili [→ **iptil**]
iptilli [→ **iptil**]
iptima [→ **iptil**]
iptin [**ibtin**] Alışkanlık, huy. (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**ibtin**]: (*Alucra –Gr.)
ir Erken. (–Kn.)
irağ [→ **ırak**]
iraḫ [→ **ırak**]
irahan Yemeklere konulan mor renkli, kokulu bir çeşit ot. (*Ağın –El.)
irak [→ **ırak**]
iram İki metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde yün başörtüsü. (Çakıl *Çatalca –Ist.)
iramak Uzaklaşmak. (–Kıbrıs)
iramas (I) [→ **ıramas** (II)]
iramas (II) Harman yerindeki sap yığını. (*Seyitgazi –Es.)
irampas [→ **ıramas** (II)]
irapata Açılan ekmeği tandıra yapıştırmaya yarayan, üstü bez kılıflı, içi ot doldurulmuş bir araç. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)
irat Ret. (Çepni *Gemerek –Sv.)
iratmak Arayı açmak, uzaklaştırmak. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
irbam Yulaf. (Teniste *Anamur –İç.)
irbık [→ **ırbık**]
irca Rica. (–Gaz.)
irdamak İğrenmek. (*Ardanuç ve köyleri –Ar.)
irdelemek (I) [**ındalamak** (II), **indelemek, irdelemeyh -1, irdemek -2, 5; irentelemek**] **1.** Bir şeyin üzerine fazlaca düşmek, incelemek, araştırmak. (Kösten –Dz.; *Susurluk –Ba.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; *Merzifon –Ama.; *Şebinkarahisar, *Alucra, Süme *Bulancak –Gr.; –Tr.; Uluşiran *Şiran, *Kelkit –Gm.; –Kr.; *Koyulhisar –Sv.; Sarıoba *Polatlı –Ank.)
[**ındalamak** (II)]: (*Bartın ve çevresi –Zn.)
[**indelemek**]: (–Sm.)
[**irdelemeyh -1**]: (Bayburt *Selim –Kr.)

[irentelemek]: (–Nş.)
2. Bir sözü çok tekrarlamak, üstüne düşmek: *Çocuklar anlamadıkları şeyi irdelerler.* (–Tr.; *Hasankale –Ezm.; –Ky.) **3.** Çekememek. (Aşudu *Darende –Ml.; Deliktaş *Kangal, *Gemerek, Çöplü *Gürün –Sv.)
[irdemek -2]: (*Şavşat ve köyleri –Ar.; –Ezm.; –Krş.)
4. [→ **irdemek -1**] **5.** Hakaret etmek. (*Ulubey –Or.) **6.** Bir konuda birine karşı olmak: *Ali daima beni irdeler.* (Çöplü *Gürün –Sv.) **7.** [→ **irilemek** (II)] 8. Hırpalamak, zedelemek. (*Boyabat –Sn.; *Çarşamba, –Sm.; –Ezc.; *Gürün –Sv.)
[irdemek -5]: (Bayadı –Or.)
irdelemek (II) Seçmek. (–Gr.)
irdelemek (III) Çıban deşmek. (–Ezm.)
irdelemeyh 1. [→ **irdelemek** (I)] **2.** Dedikodu yapmak: *Bu işi beğenmezsen beğenme daha ne irdeliyersen.* (Bayburt *Selim –Kr.)
irdemek [**irdelemek** (I) **-4**] **1.** Beğenmemek, istememek, nefret etmek. (–Çr.; *Merzifon ve köyleri, Ziyere, –Ama.; *Şebinkarahisar, Uluşiran *Şiran, Havsu *Kelkit –Gm.; Erkinis, Ersis *Yusufeli –Ar.; –Ezm.; *Suşehri, *Koyulhisar –Sv.; *İncirli, Gökdere *Akdağmadeni–Yz.)
[irdelemek (I) **-4]**: (Beyçayır –Çkl.)
2. [→ **irdelemek** (I) **-3**] **3.** Azarlamak. (–Or.) **4.** Kıskanmak. (*Havza –Sm.) **5.** [→ **irdelemek** (I) **-8**] **6.** Araştırmak. (Çandır –Gr.)
irden Sahur. (Uğurlu *Ermenek –Kn.)
irdenmek Beğenilmemek, hor görülmek. (Ilıca –Ezm.; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.)
irdirmek Acele etmek. (Hasanoğlan –Ank.)
ire görmek Erişmek, nail olmak. (–Ama.)
irek (I) [→ **iğrek**]
irek (II) Sirke mayası. (İslam köyü –Isp.)
irek (III) [→ **irenk** (I) **-2**]
irek (IV) Duvar örerken taş ve kerpiçlerin arasına konulan çamur ya da harç. (–Gaz.)
ireket Kararsızlık, ikircim. (*Ermenek –Kn.)
irek etmek [→ **ireng etmek -1**]
ireklemek [**ireklenmek**] **1.** Sığır dinlenmek. (*Malkara –Tk.) **2.** Durmak, dinlenmek, mola vermek. (–Ed.)
[ireklenmek]: (Bulgaristan göçmenleri –Ed.)
3. Sağlam durmak. (Burgaz –Ist.)
ireklenmek [→ **ireklemek -2**]
ir ekmeği [**ir epmeği**] Sahur yemeği. (*Bor –Nğ.; –Kn.)
[ir epmeği]: (*Bor –Nğ.)
irekmek (I) [→ **irelmek -1**]
irekmek (II) Sahura kalkmak. (–Yz.; –Kn.)
ireleşmek İtişmek, hafifçe atışmak. (Tokat –Es.)
ireli İleri. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Gaz.; *Bahçe –Ada.)
irellemeyh [→ **irelmek -1**]
irelmeg [→ **irelmek -1**]
irelmek [**irekmek** (I), **irellemeyh, irelmeg, iremek, irermek, irikmek** (II) **-2, irilmek** (I) **-1, 2**] **1.** Gelişmek, büyümek. (Çığrı *Dinar–Af.; *Yalvaç, Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; Darıveren *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal –Dz.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Çr.; *Bor, –Nğ.; *Erme-

nek –Kn.; Misis –Ada.; Güzelsu *Akseki –Ant.; Yerkesik –Mğ.)
[**irekmek** (I)]: (İğdecik, Sancaklıboz –Mn.)
[**irellemeyh**]: (Bayburt*Selim–Kr.)
[**irelmeg**]: (–Brd.)
[**iremek**]: (Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)
[**irermek**]: (Tekeler *Silifke, Aslanköy *Mersin –İç.)
[**irilmek** (I) **-1**]: (Süme *Bulancak –Gr.)
2. Şişmanlamak. (*Yalvaç –Isp.; –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Sarı *Merzifon –Ama.)
[**irikmek** (II) **-2**]: (Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**irilmek** (I) **-2**]: (Kuzköy *Ünye –Or.)

iremas [→ **ıramas** (II)]
iremba Ambar. (Gönen –Isp.)
iremçik Peynir. (Balkusan *Ermenek –Kn.)
ireme [→ **irim** (I) **-2**]
iremek [→ **irelmek -1**]
iremeki Çekirdekten yetişen kiraz ağacı. (*İskilip –Çr.)
iremen Bağ: *Hüseyin iremenden üzüm getirdi.* (Çukurbağ *Ermenek –Kn.)
iremik [→ **ıremik**]
iremil atmak Fala bakmak: *Benim burada olduğuma iremil mi attın.* (Yayla *Tefenni –Brd.)
iremile İftira. (Ahiköy –Mğ.)
irem kırım etmek Bir teklifi kabul etmemek için küçük nedenler ileri sürmek. (–Tr.)
irendire Kabak vb. sebzeleri ince parçalara ayırmaya yarayan araç: *Şu kabağı irendirele de ot ekmeği yapalım.* (Salda *Yeşilova –Brd.)

ireng (I) **1.** [→ **irenk** (I) **-1**] **2.** [→ **irenk** (I) **-2**]
ireng (II) [→ **irenk** (III)]
irenge Kirmen. (Elbengi*Yalvaç–Isp.)
ireng etmek [**irek etmek, irenk etmek** (I) **-1**] **1.** Eziyet etmek. (Eziler *Güney, İshaklı, Çöplü *Çivril –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; *Alaşehir –Mn.; Çomaklıdede *Korkuteli, *Serik –Ant.)
[**irek etmek**]: (Çukurköy *Karaisalı –Ada.; *Bodrum –Mğ.)
[**irenk etmek** (I) **-1**]: (İlyas *Keçiborlu –Isp.; *Manavgat –Ant.; *Milas –Mğ.)
2. Sözünde durmamak. (*Ermenek –Kn.)
irenk (I) [**ilenk, irek** (III), **ireng** (I) **-1, 2**] **1.** Eziyet, işkence, fenalık. (*Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve köyleri –Isp.; –Brd.; Yukarıseyit *Çal, Honaz ve çevresi –Dz.; *Tire –İz.; –Mn.; Tokat –Es.; Sofular *Şile –Ist.; *Seydişehir –Kn.; Mesken *Yatağan –Mğ.)
[**ireng** (I) **-1**]: (–Isp.; –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; Ahiköy –Mğ.)
2. Hile, aldatma. (Aslanköy *Mersin –İç.)
[**ilenk**]: (–Dz.)
[**irek** (III)]: (–İç.)
[**ireng** (I) **-2**]: (–Kn.)
irenk (II) **1.** Domates salçası. (Mesken *Yatağan, Ahiköy –Mğ.) **2.** Kırmızı biber. (Babadağ *Sarayköy –Dz.)
irenk (III) [**ireng** (II)] Renk. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**ireng** (II)]: (Hasanoğlan –Ank.)
irenk açmak İş açmak, birinin başını belâya sokmak. (Tokat –Es.)

irenk etmek (I) **1.** [→ **ireng etmek -1**] **2.** Aldatmak, hile yapmak. (Mulumu *Ermenek –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.)

irenk etmek (II) Anıştırmak, dolayısıyle anlatmak. (–Dz.)

irentelemek [→ **irdelemek** (I) **-1**]

irep Hastalık, dert. (Teke –Ant.)

ir epmeği [→ **ir ekmeği**]

irermek [→ **irelmek -1**]

ireşme 1. Yular. (*Bor –Ng.; *Kadirli –Ada.) **2.** Atlara vurulan gem. (Bozhüyük *Göksun –Mr.)

ireti Gerektiği gibi tam yapılmayan iş, eğreti. (Karahisar *İncesu –Ky.; Yolgeçen –Ada.)

irez (I) **1.** Tahıla karışan delice tohumu: *İrezli ekmek başımı ağrıtıyor.* (*Sütçüler –Isp.; Afşar –Ky.; *Alanya –Ant.) **2.** Dövülürken tahıla karışan çörçöp. (*Silifke, *Tarsus –İç.)

irez (II) Reis, kaptan. (*Akçeşehir –Bo.)

irezillik çekmek [**irezil olmak**] Sıkıntı, eziyet çekmek. (–İç. ilçe ve köyleri) [**irezil olmak**]: (Eziler *Güney–Dz.)

irezil olmak [→ **irezillik çekmek**]

irezin Çorap lastiği. (*Iğdır ve köyleri –Kr.)

irfaza Töre, görenek. (–Brd.)

irgalamak [→ **ırgalamak**]

irgat İmece. (Yavuz *Şavşat, İphan *Yusufeli –Ar.)

irgençi İğrenç. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Iğdır –Kr.)

irgenmek [**irgenmeyh**] İğrenmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.; İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Ezc.) [**irgenmeyh**]: (*Iğdır –Kr.)

irgenmeyh [→ **irgenmek**]

irgetmek (I) Döküp saçmadan toplamak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

irgetmek (II) Yetişmek, yardıma koşmak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

irgilmek [→ **irkmek** (II) **-2**]

irgin 1. Genç, delikanlı. (Misis –Ada.) **2.** [→ **ırkı** (I)]

ir görmek Uygun görmek. (–Ng. ve çevresi)

irib Yalan, uydurma. (–Dz.)

iri buğday İri taneli, kırmızı renkli, özlü bir çeşit buğday. (*Merzifon ve köyleri –Ama.)

iri ekmeği İri undan yapılan yufka ekmeği. (–Ng.)

irif Dolaşık ve yolsuz davranış. (–Brs.)

iri gölük At, katır vb. yük hayvanları. (*Şebinkarahisar –Gr.; *Afşin ve köyleri –Mr.; Günlükbaşı *Fethiye –Mğ.)

irik (I) Eğri. (Acıdere *Çal –Dz.)

irik (II) **1.** [→ **ırkı** (I)] **2.** Öksüz, yetim (çocuk). (Argıthanı –Kn.)

irik (III) Özgürlük. (Kazan göçmenleri, –Ist.)

irikara İri taneli siyah bir çeşit üzüm. (Görece *Menemen, *Tire –İz.; *Kilis –Gaz.; –Mr.)

irikmek (I) [→ **ilkilmek** (I)]

irikmek (II) **1.** Hastalıktan sonra toplamak, iyileşmek. (Peşman *Daday –Ks.) **2.** [→ **irelmek -2**]

irikmen [→ **ilikmen** (I)]

iriktirmek Toplamak, biriktirmek. (–Ank. ve köyleri; –Kn.)

irilek Büyücek. (Uluşiran *Şiran–Gm.)

irilemeg [→ **irilemek** (I) **-1**]

irilemek (I) [**irilemeg, irmiklemek**] **1.** Kavun, karpuz, portakal vb. şeylerin irisini seçmek,ayırmak.(Kumdanlı *Yalvaç, *Gelendost, Bağıllı *Şarkîkaraağaç, *Eğridir –Isp.; O-

ğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril –Dz.;*Emet –Kü.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Palha *Divriği –Sv.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)

[**irilemeg**]: (–Brd.)

2. Hayvan saman yerken irisini seçip bırakmak. (*Eğridir ve köyleri –Isp.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Kandıra –Kc.; Peşman *Daday, –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.; *Artova –To.; Havsu *Kelkit –Gm.; *Gürün, *Koyulhisar –Sv.; *Ermenek –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)

[**irmiklemek**]: (*Ermenek –Kn.)

3. Davarın beslenmişini, iyisini seçmek. (Bahçeli *Bor –Nğ.)

irilemek (II) [**irdelemek** (I) **-7**] Birini istememek, hor görmek: *Bizim gelin görümcesini irileyor.* (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Karabüzey *Araç, Peşman *Daday –Ks.; *Kurşunlu –Çkr.)

[**irdelemek** (I)**-7**]:(*Taşköprü –Ks.)

irilemek (III) Beğenmemek. (Saray –Çkr.)

irilemek (IV) Atışmayı büyütmek, kavgaya çevirmek. (*Fethiye ve köyleri –Mğ.)

irileşmek Ağız kavgası yapmak, dalaşmak. (*Keçiborlu –Isp.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Gürün –Sv.)

irilik (I) Kalbur, elek üzerinde kalan iri şeyler. (*Arapkir –Ml.)

irilik (II) İri şeylerin konulduğu yer. (Çanıllı *Ayaş –Ank.)

irilik (III) Kuzuların altı günlük oluncaya kadar konuldukları özel ağıl. (–Nğ. ve çevresi)

irilmek (I) **1.** [→ **irelmek -1**] **2.** [→ **irelmek -2**] **3.** Dar olan bir şeyi büyütmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

irilmek (II) Deri, kulak, dudak vb. organlar yırtılmak. (*Birecik –Ur.)

irim (I) [**ırım** (III) **-1, 2, 3**; **ireme, irin**] **1.** Sokak. (Yeşilova *Acıpayam, *Güney, Beylerli, Honaz –Dz.; –Ay.; *Tire –İz.; *Bozcaada –Çkl.; –Brs. ve köyleri; Bozarmut –Mğ.)

[**ırım** (III) **-1**]: (*Nazilli –Ay.)

2. Dar sokak, dar yol, patika. (Eber *Dinar –Af.; *Keçiborlu, *Uluborlu –Isp.; İlbadı, Söğüt, Çöplü *Çivril, Salmaz *Tavas –Dz.; Sürez *Bozdoğan, *Nazilli, Atça, –Ay.; *Tire, *Ödemiş, *Bornova –İz.; *Alaşehir, *Turgutlu –Mn.; –Ba.; Akçalar *Seydişehir –Kn.; *Manavgat, Abdurrahmanlar, *Serik –Ant.; *Ula, *Milas, Yerkesik –Mğ.)

[**ırım** (III) **-2**]: (*Bornova –İz.)

[**ireme**]: (Bağyaka *Finike –Ant.)

3. Çıkmaz sokak. (–Isp.; –Dz. ilçe ve köyleri; Karpuzlu *Çine, Germencik, *Nazilli, *Bozdoğan –Ay.; *Ödemiş –İz.; –Ml.; *Seydişehir –Kn.)

[**ırım** (III) **-3**]: (–Ank.; –Nğ. ve çevresi)

4. Dolambaçlı yol. (Devri *Bucak –Brd.) **5.** Sokak başı, köşe başı. (*Ödemiş –İz.; *Taşköprü –Ks.)

[**irin**]: (–Ay.; *Çarşamba –Sm.)

6. Üç yol ağzı. (*Taşköprü –Ks.)

irim (II) **1.** Böğürtlen. (Oğuz *Acıpayam –Dz.) **2.** Ot, çayır. (*Ermenek –Kn.)

irim (III) Yalçın kayalık yerler. (*Elmalı –Ant.)

irim (IV) **1.** Ara, uzaklık. (Şabanözü *Polatlı –Ank.) **2.** [→ **ırım** (I)]

irimik 1. [→ **irinti -2**] **2.** [→ **irinti -1**]

irimük [→ **irinti -1**]

irin [→ **irim** (I) **-5**]

irinlik Ekilen bitkileri çürüten, çok sulak tarla. (Kırargaz –Brd.)

irinti [**ilmik** (II), **irimik -1, 2; irimük, irmik -1, 3; irmuk**] **1.** Kalbur ve elek üzerinde kalan iri taneler, kalbur üstü. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Çal –Dz.; Yeniköy –Ba.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Ml. ve çevresi; Kaya, Dont *Fethiye –Mğ.; Ceylan *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)

[**ilmik** (II)]: (Kuzköy *Ünye –Or.)

[**irimik -2**]: (*İskilip –Çr.; Akçalar *Seydişehir –Kn.)

[**irimük**]: (*Ağın –El.)

[**irmik -1**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Tr.; Havsu *Kelkit –Gm.; Kirazlı, Çayağzı *Şavşat –Ar.; Cenciğe –Ezc.; Fariske *Ermenek –Kn.)

2. Hayvanların beğenmeyerek yemedikleri iri saman. (Darıveren *Acıpayam –Dz.; Bölceağaç *Manyas –Ba.; *Hozat –Tn.; Ceylan *Fethiye –Mğ.; *Lüleburgaz ve köyleri –Krk.)

[**irimik -1**]: (Çataloluk *Develi –Ky.; *Ermenek –Kn.)

[**irmik -3**]: (Cumalıkızık –Brs.; –Tr.; *Ermenek –Kn.)

[**irmuk**]: (Hayati *Erbaa –To.)

irinti seçmek Yemek beğenmeyip ayırmak. (Bölceağaç *Manyas –Ba.)

irip Çapraz, verev. (Erkinis *Yusufeli, Yavuz, Çayağzı *Şavşat –Ar.)

irisgin [**iriskin**] **1.** İğrenç. (*Ağın –El.)

2. Miskin. (*Ağın –El.)

[**iriskin**]: (*Gemerek –Sv.)

iriskin [→ **irisgin -2**]

irişgi [**irişgik, irişgil, irişgilik, irişgin, irişgir, irişik, irişki, irişkik, irişkin, irişkir, irişkirik, irişkit, irişlik**] Et sucuğu. (–Yz.; Akçakaya, Erkilet, *Bünyan –Ky.; Hatip –Kn.)

[**irişgik**]: (*Haymana –Ank.)

[**irişgil**]: (*Pınarbaşı –Ky.; –Kn.)

[**irişgilik**]: (*Develi –Ky.; *Aksaray –Nğ.)

[**irişgin**]: (–Mr. ve ilçeleri; –Ada.; Yanpar, Ayvagediği *Mersin, *Tarsus –İç.)

[**irişgir**]: (–Ky.)

[**irişik**]: (–Sv.)

[**irişki**]: (Maksutlu, *Şarkışla –Sv.; –Yz.; Süksün *İncesu –Ky.; *Karaman, *Ereğli, –Kn.)

[**irişkik**]: (*Gemerek –Sv.; Sirkeli *Çubuk –Ank.; –Ky.)

[**irişkin**]: (–Sn.; *Bayburt –Gm.; –Ada.)

[**irişkir**]: (*Ayaş –Ank.)

[**irişkirik**]: (–Ky.)

[**irişkit**]: (*Salihli –Mn.; *Afşin ve köyleri –Mr.)

[**irişlik**]: (Çanıllı, *Ayaş –Ank.)

irişgik [→ **irişgi**]

irişgil [→ **irişgi**]

irişgilik [→ **irişgi**]

irişgin [→ **irişgi**]

irişgir [→ **irişgi**]

irişik [→ **irişgi**]

irişki [→ **irişgi**]

irişkik [→ **irişgi**]

irişkilik Sucuk içi. (Ihlara *Aksaray –Nğ.)

irişkin [→ **irişgi**]

irişkir [→ **irişgi**]

irişkirik [→ **irişgi**]

irişkit [→ **irişgi**]

irişlik [→ **irişgi**]

irişmek (I) **1.** [→ **ilişmek** (I)] **2.** Gülümsemek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

irişmek (II) Ulaşmak, yetişmek. (*Düzce –Bo.)

irişmek (III) Boyu uzamak. (*Düzce –Bo.)

irişvat Rüşvet. (–Ezc.)

irit Çul dokuma tezgâhındaki alt ve üst direkler. (–Isp.)

irkeç Yaşlı erkek keçi. (–Ank.)

irkek Erkek. (Hasanoğlan –Ank.)

irkek pancar Eşeklere yedirilen, içi lif lif olan pancar. (–Ank.)

irken Erken. (–Çr.; Hasanoğlan –Ank.)

irketlik İkinci kez evlenen kadının kocasına verdiği mal. (–Mğ.)

irki Kuşku. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

irkillemek Bir şeyin dibini de kalanını, artanını toplamak: *Kuyunun suyu kalmadı, irkilledim de geldi.* (Paşalı *Feke –Ada.)

irkilmek (I) [**ırkilmek**] **1.** Halk toplanmak: *Adam düşünce hemen oradakiler başına irkildiler.* (*Lapseki –Çkl.; Saray –Çkr.; *Alanya –Ant.) [**ırkilmek**]: (Süme *Bulancak –Gr.) **2.** [→ **ilkilmek** (I)]

irkilmek (II) Düşünmek. (Yağcılar *Ödemiş –İz.)

irkilti [→ **irkinti** (I)]

irkim [**irkin** (III)] Hazine, gömü. (Gümele *Söğüt –Bil.; Çiftepınar *Mersin –İç.) [**irkin** (III)]: (Aşağıılıca –Es.)

irkin (I) Durgun: *İrkin hayvan.* (–Es.)

irkin (II) Kendini bulmuş, yetişmiş. (*Bornova –İz.)

irkin (III) [→ **irkim**]

irkinmek Para biriktirmek. (*Emet –Kü.)

irkinti (I) [**ilkinti** (I), **ilkintü, irkilti**] Birikinti, toplantı (su vb. şeyler için). (*Keçiborlu –Isp.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *İvrindi –Bo. ve çevresi; Bergaz *Ezine –Çkl.; Cumalıkızık –Brs.; Tokat –Es.; Gaipler *Kandıra, Mecidiye *İzmit –Kc.; *Düzce –Bo.; –Ml.; Tahtayazı *Çubuk, Çanıllı *Ayaş –Ank.; –Krş.; *Kadirli –Ada.; Aslanköy *Mersin –İç.) [**ilkinti** (I)]: (Uluğbey *Senirkent –Isp.; *Tire –İz.; Ada *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Pınarbaşı *Karaman –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Finike, *Elmalı –Ant.; Ceylan, Kaya *Fethiye –Mğ.) [**ilkintü**]: (–Sm.) [**irkilti**]: (Kurna –Brd.; Çöplü *Çivril –Dz.; Yeniköy –Ba.)

irkinti (II) Miras. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

irkinti (III) Kuruntu. (*Mudanya –Brs.)

irkinti (IV) Mide bozukluğunda geğirince boğaza gelen acı su. (Barla *Eğridir –Isp.)

irkip Meşin ve sahtiyan dikilen ip. (*Lapseki –Çkl.)

irkitmek [→ **ilkmek** (I)]

irkmek (I) **1.** [→ **ilkmek** (I)] **2.** Dibine çökmek. (–Sn. ve çevresi)

irkmek (II) [**irgilmek**] **1.** Tiksinmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.; Çayağzı, *Şavşat ve köyleri –Ar.) **2.** Çekinmek, ürkmek, korkmak. (*Mudanya –Brs.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Bağlıca, Aşağıırmaklar *Ardanuç, Kirazlı *Şavşat –Ar.) [**irgilmek**]: (–Ay.)

irkmek (III) Dikmek. (*Lapseki –Çkl.)

irkörmek Erişmek. (–Ama.)

irlemek [→ **ilkmek** (I)]

irlik [**iğirik, illik** (V), **inirik**] Sahur yemeği. (*İncesu, –Ky.; *Bor –Nğ.; Arısama –Kn.)
[**iğirik**]: (Günay *Buldan –Dz.)
[**illik** (V)]: (–Ezm.; –Sv. ve çevresi; Kızılviran *İncesu, Reşadiye –Ky.; *Ürgüp –Nş.)
[**inirik**]: (Ortabey *Çal, Çındere *Buldan –Dz.)

irme Bahçe aralarındaki geniş yol. (Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

irmik 1. [→ **irinti -1**] **2.** Yarılıp elenen bulgurların ince kısmı. (Uluğbey *Senirkent –Isp.) **3.** [→ **irinti -2**]

irmik çorbası Buğdaydan yapılan bir çeşit çorba. (Bağıllı –Isp.)

irmiklemek [→ **irilemek** (I) **-2**]

irmikli Davranışları hafif olan, oynak kadın. (*Ünye –Or.)

irmuk [→ **irinti -2**]

irnik Sıkıntı, eziyet. (*Akseki –Ant.)

iro (I) Kütük ve tomrukları çekmek için uçlarına çakılan halkalı çivi. (*Maçka –Tr.)

iro (II) Gökkuşağı. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)

irpeden 1. Tezgâha sarılmış halı dokuma iplikleri. (*Gördes –Mn.) **2.** İp: *Hayvanı irpedenle bağla.* (Adiller *Ermenek –Kn.) **3.** Kıl iplik. (*Gazipaşa –Ant.)

irpilmek Hafif eskimek. (–Krş.)

irsiz 1. Arsız. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Zarşat –Kr.) **2.** Edepsiz. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.) **3.** Titiz. (–Kü.; Akçalar *Seydişehir –Kn.)

irşat [→ **ırşat**]

irşin Tütün külü. (–Ada.)

irte 1. Gündüz. (Böğrüdelik *Cihanbeyli –Kn.) **2.** Karanlık, gece. (Köşker –Krş.)

irteklemek Bir işin peşine düşmek, izlemek. (–Ama. ve köyleri)

irtelemek Ertesi güne kalmak. (*Bornova –İz.)

irteşmek İtişip kakışmak, kavga etmek. (*Ulubey –Or.; *Koyulhisar –Sv.)

irteyıldızı Çobanyıldızı. (–Gaz. ve çevresi)

irtişmek Yaşına göre ileri zekâlı olmak. (–Nğ.)

irtmeç Erkeklerin yün eğirdikleri odundan yapılmış bir araç. (Çatoz ve çevresi, Mağusa –Kıbrıs)

irtmek (I) **1.** Koyun kuyruğunun uç kısmı. (–Kr. ve ilçeleri) **2.** Koyun kuyruğundaki ince kemik. (Tokat –Es.) **3.** Karaman koyununun kuyruğu üzerindeki ikinci küçük kuyruk. (Türkmenler *Bünyan –Ky.)

irtmek (II) Marul, soğan vb. bitkilerin ortalarından çıkan tohumluk kısmı, filiz. (Dombaylı *Salihli –Mn.; *Çarşamba –Sm.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Nizip –Gaz.)

irtmek (III) **1.** İki diş arasında fazla uzamış olan et parçası. (–Sm.) **2.** Dili alt çeneye bağlayan ince et parçası. (–Sm.)

iryat Ürün, verim: *İryatlar bu sene olmadı.* (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

irza Kibrit. (Kavaklıdere *Yatağan –Mğ.)

irze Kapı sürgüsü, kapı mandalı. (Polenez *Tavas –Dz.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; *Iğdır –Kr.)

irzelemek Kapının mandalını kapamak. (–Isp.)

isaki [**isanki**] Halbuki: *Evini taşıdı isaki eski evi güzeldi.* (Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.)

isan Kağnı dingili. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Çanıllı *Ayaş –Ank.)
isanki [→ **isaki**]
isarni Sabanın ince ve uzun kolu. (*Şavşat ve köyleri –Ar.)
isat [→ **isot -1**]
isbatan Bir çeşit ot. (–Gaz.; –Mr.)
isbay Güzel. (Dalaver *Arpaçay –Kr.)
isbir Yalancı. (Parak *Alucra –Gr.)
isbirte [→ **ispirte**]
isbit Araba tekerleğinin ağaç kısmı. (Kızılkaya *Bucak –Brd.; –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.; *Erciş –Vn.)
isbite [→ **ispirte**]
isbitiren [→ **isbitren**]
isbitren [**isbitiren, isboturan**] Sarımsı, kırmızımsı renkte bir çeşit üzüm. (Kızılca *Hadım –Kn.)
[**isbitiren**]: (–Mr.)
[**isboturan**]: (Fariske *Ermenek –Kn.)
isboturan [→ **isbitren**]
isdaḫ Islak. (*Iğdır –Kr.)
isdanmak Islanmak. (Karakoyunlu *Iğdır –Kr.)
isdar [→ **istar**]
isdatmaḫ Islatmak. (*Iğdır –Kr.)
isdeci [**isdenci**] Dilenci. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
[**isdenci**]: (Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.)
isdenci [→ **isdeci**]
isdenmek Dilenmek. (Sürez *Bozdoğan –Ay.)
isdeyhli Dost, sevilen kimse. (*Iğdır –Kr.)
isdi (I) [**isdicak, isti** (I) **-1, iti** (V)] Sıcak, kaynar. (*Iğdır –Kr.)
[**isdicak**]: (–Kr.)
[**isti** (I) **-1**]: (Azeri köyleri –Ama.; Aroz *Vakfıkebir –Tr.; –Ank.)
[**iti** (V)]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
isdi (II) Çorba, aş: *Ay aba aḫşama bir isdi pişir üşüyörem.* (Selim *Sarıkamış –Kr.)
isdi (III) [**isti** (II)] Sahibi. (Erkilet –Ky.)
[**isti** (II)]: (Zile *Develi –Ky.; Mağara *Saimbeyli –Ada.)
isdicak [→ **isdi** (I)]
isdilemek Sıcaktan bunalmak, ateş basmak. (*Iğdır –Kr.)
isdol 1. Sandalye. (*Iğdır –Kr.) **2.** Masa. (Şeyhler *Ulubey –Or.)
isdot [→ **isot -1**]
isdotu [→ **isot -1**]
isembik Evlerin yanındaki sebze bahçesi. (*Ünye –Or.)
isen Dingil. (–Nğ.)
iser [→ **isger**]
iseri [→ **isger**]
iseyağ Tereyağı. (Ergine –Çkl.)
isfirte [→ **ispirte**]
isga Soğan. (–Bo.)
isgefe Yufka ekmeği. (*Artova –To.)
isgelen [→ **iskelen**]
isgeliç [→ **iskelit**]
isgelt [→ **iskelit**]
isgembi Dört ayaklı, altı üstü kapalı, yanları açık olup içine mangal konularak ısınılan bir çeşit tahta masa. (Tavlısın, Akçakaya, Erkilet –Ky.)
isgemek Koklamak. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)
isger [**iser, iseri, isgeti, iskenti çivisi, isketin**] Demircilerin yaptığı büyük çivi. (Çandırlar –Ada.)
[**iser**]: (Şumnu, Bulgaristan)
[**iseri**]: (Ağlı *Küre –Ks.; Demirtaş, Kayaş, Çanıllı, *Ayaş –Ank.)
[**isgeti**]: (*Mut ve köyleri –İç.)
[**iskenti çivisi**]: (–Ada.; *Mersin, *Anamur –İç.)

[**isketin**]: (Dereköy –Ky.; Giledere –Nğ.)
isgeti [→ **isger**]
isgilen [→ **iskelen**]
isgiyet [→ **iskedos**]
ishak Baykuş. (Hartlap –Mr.; *Antakya –Hat.)
iṣḥat Ölenin hayrına cenaze töreninde dağıtılan para. (Bağlıca *Ardanuç, Çayağzı *Şavşat –Ar.)
ishot [→ **isot -1**]
isi (I) [**iysi**] Ucu yanmış odun. (*Gelibolu –Çkl.; Rumeli göçmenleri –Brs.; –Bil.; Akdoğan *Kızılcahamam, Çanıllı *Ayaş –Ank.; *Bor –Nğ.; *Uzunköprü –Ed.)
[**iysi**]: (Yeniköy –Ba.; –Ank.; Şumnu, Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan)
isi (II) [→ **iti** (IX)]
isi gitmek Uçurum gibi yüksek yerlerde başı dönmek. (–Tr.)
isik (I) Hiç durmadan gülen (kimse): *Bu kadar da gülünür mü, ammada isikmişin be.* (Çepni *Gemerek –Sv.)
isik (II) Az, eksik. (*Karaman –Kn.; *Lüleburgaz –Krk.)
isik (III) [**ısılık** (I), **isilek, isirik**] **1.** Sıcaktan, terden yüzde meydana gelen küçük, kırmızı sivilceler. (–Çr.)
[**ısılık** (I)]: (Uluğbey *Senirkent, *Yalvaç –Isp.; –Ezc.; Vazıldan *Divriği –Sv.; *Bor –Nğ.)
[**isilek**]: (*Merzifon –Ama.)
[**isirik**]: (Akkışla *Bünyan –Ky.)
2. Sıcağın etkisiyle sararmış buğday. (–Sm.)
isik (IV) Kapı. (–Kn.)
isik (V) Çukur. (Mençek *Ermenek –Kn.)
isilek [→ **isik** (III) **-1**]
isilin Odunu çıtır çıtır yanan meşe dalı, çıtır meşe. (–To.)
isim Bir konuyu sürekli ve tekrar tekrar anlatış: *Senin isiminden bıkıp usandım.* (Güney *Yeşilova –Brd.)
isimbecik [**isimecik**] Yavaşça, sessizce. (Eymir *Bozdoğan –Ay.)
[**isimecik**]: (Ahiköy –Mğ.)
isimecik [→ **isimbecik**]
isim isim Yavaş yavaş, sessizce. (*Bozdoğan, Eskiçine –Ay.; *Milas, Mesken *Yatağan –Mğ.)
isiot [→ **isot -1**]
isiran [→ **ısıran -1**]
isirani [→ **ısıran -4**]
isirgan Ona buna sataşan, terbiyesiz (kimse). (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)
isirge İnce yapraklı, kalın kabuklu, sarı renkli, uzun bir çeşit üzüm. (Çıkrık *Mecitözü –Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.)
isirik [→ **isik** (I)]
isirin (I) Gürgen ağacı. (*Artova –To.; *Refahiye ve köyleri –Ezc.)
isirin (II) Yoğurt ve yufka ile yapılan bir çeşit yemek. (*Refahiye ve köyleri –Ezc.)
isirinlik Dağlardaki domuz ini. (–Yz.)
isirik Kayın ağacı. (–Sv.)
isitme Sıtma. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.; –Vn.)
isiyan Yaramaz çocuk. (Çayağzı, Hanlı *Şavşat –Ar.)
isiyel [**issi yel**] Sam rüzgârı. (Dursunbey –Ba.; Samrı *Söğüt –Bil.)
[**issi yel**]: (Söğüt *Orhaneli –Brs.)
iska [→ **iskelen**]
iskeç Bir ucu yanmış odun. (Misis –Ada.)

iskedos [isgiyet, isket, iskiyet -2] Bağdadî duvar. (Ovasaray, –Çr.)
[**isgiyet**]:(*Eğridir ve köyleri –Isp.)
[**isket**] : (Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**iskiyet -2**]: (*Dinar –Af.; –Isp.)

iskefe [iskefiye] Sahtiyanın dış yüzünü kazıyarak yumuşatmak için kullanılan araç. (*Ezine, –Çkl.; –Brs.; –Mr.)
[**iskefiye**]: (–Tr.)

iskefiye [→ iskefe]

iskel Balta, çift demiri gibi şeyleri çelikleme işi. (–El.; –Ur.)

iskele Yüklük. (–Ur.)

iskeleğen [→ iskelen]

iskelen [ısga, ısha, ıska (I), **ıskala** (I), **isgelen, isgilen, iska, iskeleğen, iskile, iskilen]** Tohumluk küçük soğan, arpacık soğanı. (*Sandıklı –Af.; *Keçiborlu, *Yalvaç –Isp.; Kuşbaba *Bucak, Çuvallı *Yeşilova –Brd.; *Acıpayam –Dz.;–Bo.; *Ayaş –Ank.;–Nş.;*Pozantı –Ada.)
[**ısga**]: (Çanıllı *Ayaş –Ank.)
[**ısha**]: (Kerkük)
[**ıska** (I)]: (Sarıkavak –Es.; Akçakavak –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; Süme *Bulancak –Gr.; Koyunbaba *Kalecik, *Beypazarı, Peçenek –Ank.; İvriz, *Ereğli –Kn.)
[**ıskala** (I)]: (*Karaman –Kn.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
[**isgelen**]: (*Yalvaç, Yassıören *Senirkent –Isp.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; Eskipazar –Çkr.)
[**isgilen**]: (Bağıllı *Şarkîkarağaç –Isp.; –Brd.)
[**iska**]: (*Ereğli –Kn.)
[**iskeleğen**]: (Homa *Çivril –Dz.)
[**iskile**]:(Karamanlı *Tefenni –Brd.)
[**iskilen**] : (Büyükfindos, –Isp.; –Brd.; *Salihli –Mn.; Kızılhisar –Kn.)

iskelep [→ iskelit]

iskelet [iskence -3] Hayvana yük yüklerken fileyi ve urganı tutturmak için semerin arkasına çakılan yarım halka biçimindeki yassı demir. (*Tire –İz.)
[**iskence -3**]: (Görece –İz.)

iskeliç [→ iskelit]

iskelit [isgeliç, isgelt, iskelep, iskeliç] Küçük çapa. (–Nğ.; *Ermenek –Kn.; Güzelsu, *Akseki –Ant.)
[**isgeliç**]: (*Anamur –İç.)
[**isgelt**]: (*Ermenek –Kn.)
[**iskelep**]: (*Ilgın –Kn.)
[**iskeliç**]: (Çömlek, Meydan *Mut, *Silifke, Eskiyörük –İç.)

iskembe [iskemli] Tabure. (Karaözü *Gemerek –Sv.)
[**iskemli**]: (Havzu *Kelkit –Gm.)

iskembi [iskemi] Sandalye. (Miçinkağ *Kemaliye –Ezc.; Kavak *Yıldızeli –Sv.; Saray –Yz.)
[**iskemi**]:(Koyundere*Ahıska–Kr.)

iskemi [→ iskembi]

iskemli [→ iskembe]

isken Bardak. (–Brd.)

iskence 1. İki tahtayı sıkıştırmak için kullanılan bir marangoz aracı. (*İskilip –Çr.; –To.; –Rz.; *Afşin –Mr.; Eşke *Divriği –Sv.) **2.** Semerlerin kenarındaki ağaçları birbirine bağlayan iki ağaç. (Sığma *Çivril –Dz.) **3.** [**→ iskelet**]

iskene Kayıkta biriken suyu atmaya yarayan ağaçtan yapılmış bir araç. (Yeşilada *Eğridir –Isp.)

iskenet Asma çardağı. (Güzelsu *Akseki, *Alanya –Ant.)

iskenti çivisi [→ isger]

isker Etki. (*Kilis –Gaz.)

iskerfendi Sandalye iskeleti. (Güneyce –Rz.)
isket [→ **iskedos**]
iskete [**isketi**] Serçeden küçük bir çeşit kuş. (–Kn.)
[**isketi**]: (–Sm.)
isketi [→ **iskete**]
isketin [→ **isger**]
iskıran 1. [→ **ısıran -1**] **2.** [→ **ısıran -2**]
iskif (I) Soy sop, ata. (Kocayatak *Serik –Ant.)
iskif (II) [**iskiv**] Dikiş yüksüğü. (Kerkük)
[**iskiv**]: (*Kemaliye –Ezc.)
iskif (III) Düzgün yığın. (–Isp.)
iskife bıçağı Deriyi sıyırmaya yarayan bir çeşit bıçak. (–Isp.)
iskif etmek Yığmak, toplamak. (Körküler *Yalvaç –Isp.; *Silifke –İç.)
iskile [→ **iskelen**]
iskilen [→ **iskelen**]
iskirmek Köpeği ısırması için kışkırtmak. (Rumeli göçmenleri *Mustafa Kemal Paşa –Brs.; Pazarcık *Bozüyük –Bil.; İslimye göçmenleri –Ist.; Bizmişen –El.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz –Krk.; *Saray –Tk.)
iskit Koşuda dördüncü gelen at. (Afgan *Karaman, –Kn.)
iskitergiç Harika. (*Saray –Tk.)
iskiv [→ **iskif** (II)]
iskiyet 1. İnce duvar. (–Isp.; –Brd.) **2.** [→ **iskedos**] **3.** Çatmalı oda. (Murtuna –Ant.)
isla [**islah**] İyi, güzel, sağlam. (Hezergrat *Keçiborlu –Isp.; Osmaniye *Ilgın –Kn.; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.; –Tk.)
[**islah**]: (–Krş.)
islah [→ **isla**]
islek Demir ocağı. (*Bergama –İz.)
islen İdare lambası. (–Ada.)
isliboz Rengi bozla kahverengi arasında olan eşek. (–Isp.)
islibudak Sakızlı çam odunu. (Uzunca-burç *Silifke –İç.)
isli doru 1. Koyu doru ya da kahverenginde at donu. (–Isp.; –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.) **2.** İslenmiş gibi görünen bir çeşit at donu. (*Mut ve köyleri –İç.)
isliğ Sıcaktan vücutta meydana gelen kırmızı benekler. (Kerkük)
islik (I) Kadınların iş yaparken, yemek pişirirken giydikleri giysi, önlük. (*Sungurlu –Çr.; –Ank.)
islik (II) Tavandaki örümcek ağlarını temizlemeye yarayan uzun saplı çalı süpürgesi. (*Bor –Nğ.)
islik (III) Ocak bacası. (*Bulancak –Gr.)
islik hamamı Köy evlerinin bir köşesine yıkanmak için yapılmış bölme. (Ağlı, *Küre –Ks.)
islikır Demir kırından biraz daha koyu renk. (Zellice *Sarıkamış –Kr.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)
islim 1. Gazocağı. (–Brd.) **2.** Lamba fitili: *Lambanın islimini kıs biraz.* (Beşikdüzü *Vakfikebir –Tr.)
ismariç Ismarlanan şey, sipariş: *Şehire gidiyorum bir ismaricin var mı?* (Gözene –Ml.)
isoduni [→ **isot -4**]
isot [**isat, isdot, isdotu, ishot, isiot, isoduni, isotu -1, 2; issat -1, 2; issiot -1, 2; issot -1, 2, 3, 5; istot, isut, izot**] **1.** Biber. (*Söğüt –Bil.; Gökköy *Reşadiye –To.; Yolbaşı *Akkuş –Or.; *Ağın, –El.; –Ml.; *Birecik, –Ur.; *Keskin –Ank.; –Ada.)
[**isat**]: (*Gürün –Sv.)

[**isdot**]: (Kuzköy *Ünye –Or.; *Iğdır –Kr.)
[**isdotu**]: (Dışlık *Kangal –Sv.)
[**ishot**]: (–Uş.)
[**isiot**]: (Harput –El.)
[**isotu -1**]: (Palha *Divriği –Sv.)
[**issat -1**]: (–Brd.)
[**issiot -1**]: (*Yalvaç –Isp.; –Ama.)
[**issot -1**]: (*Niksar –To.; Rumeli göçmenleri –Tr.; –Ezm.; –Uş.; –Ml.)
[**istot**]: (Karakuş *Ünye –Or.)
[**isut**]: (–Ur.)
2. Yeşil biber. (–İz.; –Çkr.; –Çr.; –Ama.; –Dy.; *Ağın –El.; –Ml.; *Siverek, –Ur.; –Sv.)
[**isotu -2**]: (Çamova *Divriği –Sv.)
[**issat -2**]: (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**issi ot**]: (Sille –Kn.)
[**issot -2**]: (*Kemaliye –Ezc.; –To.; Harput –El.; *Arapkir –Ml.)
3. Dolmalık yeşil biber. (Behisni –Ml.)
[**issot -3**]: (*Kemaliye –Ezc.)
4. Kırmızı biber. (–Sm.; Sunusa *Erbaa –To.; –Ur.; –Sv.; –Ank.)
[**isoduni**]: (*Ağın –El.)
[**izot**]: (*Ladik –Sm.)
5. Havuç. (İnönü *Söğüt –Bil.)
[**issot -5**]: (*Söğüt –Bil.)

isotu 1. [→ **isot -1**] **2.** [→ **isot -2**]

isoduni [→ **isot -4**]

ispahi Nazik, kibar: *Benim kızım ispahidir.* (Çayağzı *Şavşat –Ar.)

ispatan 1. [→ **ıspatan**] **2.** [→ **ıstapan**]

ispati Eğri çizgi çizmeye yarayan eğri cetvel. (–Brd.)

ispi (I) Ak, beyaz. (Babik *Pütürge –Ml.)

ispi (II) Bit. (Babik *Pütürge –Ml.)

ispiçer Eczacı. (–Brd.)

ispindirik Sert bir çeşit taş. (*Bor –Ng.)

ispir Av kuşu olarak kullanılan bir çeşit yırtıcı kuş. (Belveren *Besni –Adı.; *Nizip –Gaz.; Kayışlı –Ml.; Afşar aşireti –Ada.)

ispire 1. Gön ve derilerdeki bıçak yaraları. (–Brd.) **2.** Karnı bıçakla yüzülen hayvan etlerinin üzerindeki dilim: *İspire eti daha gösterişlidir.* (–Brd.)

ispiri İyi, güzel: *O işin ispirisini bilirim.* (Karakoca *Biga –Çkl.; Süme *Bulancak –Gr.)

ispirik otu Süpürge yapmaya yarayan bir çeşit ot. (Çakır, *Şebinkarahisar –Gr.)

ispirlemek Gece yanığına benzer bir çeşit çıban çıkarmak. (Yerebakan *Feke –Ada.)

ispirta [→ **ispirte**]

ispirte [**ıspirto, isbirte, isbite, isfirte, ispirta, ispirto, ispite, istirpe, işbirte, işpirto**] Kibrit. (–Af.; Senir *Keçiborlu, Uluğbey *Senirkent, *Yalvaç ve köyleri, Deregümü –Isp.; Kozağaç *Gölhisar, Güney, Çuvallı *Yeşilova, Ağlasun, –Brd.; Eziler *Buldan, Oğuz, Darıveren, Günay *Acıpayam, Ekse *Çal, –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; –Çr.; *Akşehir –Kn.; Çukurbağ *Mut, Tozkovan *Gülnar, Yanpar –İç.; Güzelsu *Akseki, *Kaş, *Finike, *Elmalı, Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Ceylan *Fethiye, Mesken, Yatağan –Mğ.)
[**ispirto**]: (Yenipazar *Bozdoğan –Ay.)
[**isbirte**]: (*Yalvaç ve köyleri, Uluğbey *Senirkent, *Şarkîkaraağaç ve köyleri –Isp.; Çamköy *Gölhisar, Kavak *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni –Brd.; Honaz,

*Çivril –Dz.; Karahüyük, Karapınar –Kn.; –Ada.; –İç.)
[**isbite**]: (*Bozdoğan –Ay.)
[**isfirte**]: (–Brd.)
[**ispirta**]: (*Demirci –Mn.)
[**ispirto**]: (Gönen, *Atabey –Isp.; *Ödemiş ve köyleri –İz.; Büyükbelen –Mn.; *Burhaniye –Ba.; Pazarcık *Bozüyük –Bil.; *Antakya –Hat.; *Bor –Nğ.; Atlandı *Kadınhanı –Kn.; Bağyaka *Finike –Ant.; –Kıbrıs)
[**ispite**]: (–Ay.)
[**istirpe**]: (Bağyaka *Finike, *Kaş, –Ant.; Seydiler –Mğ.)
[**işbirte**]: (Bağıllı *Eğridir –Isp.)
[**işpirto**]: (*Bulancak, –Gr.)

ispirto [→ **ispirte**]

ispit (I) **1.** Tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan tel çubukların her biri. (*Dinar –Af.; *Eğridir ve köyleri –Isp.; –Mn.; *Çatalca –Ist.; *Kurşunlu –Çkr.; *İskilip –Çr.; *Şarkışla –Sv.; *Bor, –Nğ.; –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Milas –Mğ.) **2.** Üzerine rayların yerleştirildiği, enine konan demir ya da ağaç tabanlık. (–Dz.)

ispit (II) Yenilen bir çeşit ot, hodan. (*Yalova –Ist.; *İnebolu –Ks.; –Kn. ve çevresi)

ispite [→ **ispirte**]

ispitiren 1. Beyaz ya da siyah renkli, kokulu, ince kabuklu bir çeşit üzüm. (–Kn.) **2.** Sarıya yakın renkte beyaz, uzun bir çeşit üzüm. (*Hadım –Kn.)

israhagün [**israhayün**] Dün değil evvelki gün. (Gürcistan göçmenleri *Sarıkamış –Kr.)
[**israhayün**]: (Gürcistan göçmenleri *Sarıkamış –Kr.)

israhayün [→ **israhagün**]

isram Ateş küreği. (–Ed.)

isran 1. Kürek. (Umurca *Kandıra –Kc.; Mahmutbey *Bakırköy –Ist.) **2.** [→ **israni**]

israni [**isran -2**] Hamur teknesini sıyırmaya, ya da saç üzerinde pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç. (*Beşiktaş –Ist.; Hortu *Ereğli –Kn.; *İpsala –Ed.)
[**isran -2**]: (–Brs.; Pazarcık *Bozüyük –Bil.)

isrin Bir çeşit meşe ağacı. (–Çr.; Dereköy –To.)

issat 1. [→ **isot -1**] **2.** [→ **isot -2**]

issi (I) Yakıcı ve bunaltıcı sıcak, ısı. (*Sivaslı –Uş.; Aşağıdinek *Şarkîkaraağaç, Yassıören *Senirkent, *Keçiborlu, Gönen, –Isp.; Yazır *Tefenni –Brd.; Çindere, Honaz, Bekilli *Çal, *Güney, *Buldan ve köyleri –Dz.; –Bil.; Bozan –Es.; –Ezm.; *Erciş –Vn.; –Bt.; –Ml.; *Bor –Nğ.; *Akşehir, *Ermenek –Kn.; *Akseki –Ant.)

issi (II) [**istidam**] Hamam. (–Ezm.; *Doğubeyazıt –Ağ.; –Ml.; *Bor –Nğ.)
[**istidam**]: (–Ky.)

issi (III) Akıl, düşünce. (Pazar *Kızılcahamam –Ank.)

issi (IV) **1.** Sert bakışlı (kimse). (Durali *Biga –Çkl.) **2.** Sert ve kötü bakışlı (hayvan). (Gölcük, Kumarlı *Bayramiç –Çkl.)

issice Verem. (–Kn.)

issinmek Yemek dibine tutmak. (Bayat *Emirdağ –Af.)

issi ot 1. [→ **isot -1**] **2.** [→ **isot -2**]

issi yel [→ **isi yel**]

issot 1. [→ **isot -1**] **2.** [→ **isot -2**] **3.** [→ **isot -3**] **4.** Acı biber. (Salatın *Tire

–İz.; *Zile, *Turhal –To.) **5.** [→ **isot -5**]

issölesice Kahrolasıca anlamında ilenç. (Başara, Sille –Kn.)

ist (I) Sahip. (–Mr.; *Develi –Ky.; *Kadirli, Endel *Osmaniye –Ada.; Civanyaylağı *Mersin, *Anamur –İç.)

ist (II) At durdurma ünlemi. (*Elmalı ve köyleri, *Korkuteli ve köyleri –Ant.)

istal Masa. (–Ezc.)

istanbul üzümü Böğürtlen. (Kesme *Divriği –Sv.)

istapan [→ **ıstapan**]

istar [**isdar**] Halı tezgâhı. (*Geyve, Elbaşı *Karamürsel –Kc.; –Krş.; –Nğ.; –Kn.; *Marmaris –Mğ.)
[**isdar**]: (–Nğ.; Yerkesik, Dont *Fethiye –Mğ.)

istavri Çapraz. (Şimşirli *İkizdere –Rz.)

isteci [**istenci, isteyci -1, isteyici, istici, istiyici**] Dilenci. (–Brd.; Darıveren *Acıpayam, Bereketli *Tavas –Dz.; Eymir, *Bozdoğan –Ay.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)
[**istenci**]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç –Isp.; Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Düzce –Bo.; Kışla *Ereğli –Zn.)
[**isteyci -1**]: (*Dinar –Af.; *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Mersin ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)
[**isteyici**]: (*Alaşehir –Mn.; –Tr. ilçe ve köyleri; Uluşiran *Şiran –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Ermenek, Akçalar *Seydişehir –Kn.; *Mut ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri, *Milas –Mğ.)
[**istici**] : (Kuşbaba *Bucak –Brd.)
[**istiyici**]: (*Ermenek –Kn.)

istemey Kızlı erkekli oynanan bir folklor oyunu. (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.)

istemi [**istemli**] **1.** Büyük bakır güğüm. (–Rz.)
[**istemli**]: (*Bafra –Sm.)
2. Testi. (–Rz.)

istemli [→ **istemi -1**]

istenci [→ **isteci**]

istengi Sadaka. (–Dz.)

istenmeg [→ **istenmek**]

istenmek [**istenmeg**] Dilenmek. (Kuşbaba *Bucak –Brd.; Yukarıseyit *Çal, Darıveren *Acıpayam –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Tepeköy *Torbalı –İz.; *Düzce –Bo.; *Mersin ve köyleri –İç.; Yerkesik –Mğ.; *Saray –Tk.)
[**istenmeg**]: (–Brd.)

istenti İstenen şey. (*Afşin –Mr.)

istepan [→ **ıstapan**]

istet Bazlama da denilen bir çeşit saç ekmeği: *Bugün istep pişireceğim.* (Hümer *Ayancık –Sn.)

isteyci **1.** [→ **isteci**] **2.** Kız istemeye giden kimse, dünürcü: *Bugün bizim kıza isteyciler geldi.* (*Anamur –İç.)

isteyici [→ **isteci**]

ıstıran [→ **ısıran -1**]

isti (I) **1.** [→ **isdi** (I)] **2.** Sıcak rüzgâr. (*Anamur –İç.)

isti (II) [→ **isdi** (III)]

istici [→ **isteci**]

istidam [→ **issi** (II)]

istifacı Kendi yararını düşünen, çıkarcı. (Körküler *Yalvaç –Isp.)

istifan Fes. (–Nğ.)

istifil olmak Anlaşmak, hesaplaşmak, yüzleşmek. (–Ank.; Hamurcu *İncesu –Ky.; *Bor –Nğ.; Kaymaklı Lefkoşe –Kıbrıs)

istigel taşı [**istikar, istikel, istira**] Tabaklarca derileri temizlemekte ve düzeltmekte kullanılan bir çeşit araç. (*Mustafa Kemal Paşa –Brs.) [**istikar**]: (–Ist.; –Tr.; –Ank.) [**istikel**]: (*Mustafa Kemal Paşa –Brs.) [**istira**]: (–Tr.)

isti gömlek Dış fanila, frenkgömleği. (*Iğdır –Kr.)

istikar [→ **istigel taşı**]

istikar kundağı Deri parlatmaya yarayan bıçağın tahta sapı. (–Tr.)

istikel [→ **istigel taşı**]

istil İnce traş bıçağını bilemeye yarayan araç. (–Ist.)

istilar Direk. (Şimşirli, Güneyce, *İkizdere –Rz.)

istiot Karabiber. (–Ezc.)

istip **1.** Araba tekerleğinin demir çemberi. (–Ama.) **2.** Araba tekerleğinin ağaç çemberi. (–Mğ.)

istipi Gemi kalafatında kullanılan didilmiş kendir, üstüpü. (–Tr.)

istipis Ekşimiş çorba. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)

istipis olmak Yemek ekşimek, bozulmak. (Güneyce –Rz.)

istira [→ **istigel taşı**]

istiran Dayanma, destek duvarı. (–Kn.)

istirani [→ **ısıran -1**]

istiriç Bir çeşit meşe. (–Rz.)

istirpe [→ **ispirte**]

istiyici [→ **isteci**]

istol **1.** Sandalye. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Kol *Posof –Kr.; –Ezc.) **2.** Masa. (–Rz.)

istot [→ **isot -1**]

istriç Meşe ağacı gibi odunundan faydalanılan, gürgen ağacından küçük bir çeşit ağaç. (–Tr. ve köyleri)

isut [→ **isot -1**]

isvaha Kibar, temiz. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

isvan Saçta pişen ekmeği çevirmeye yarayan bir araç. (*Düzce –Bo.)

iş Etene, son. (*Düzce –Bo.)

işan (I) Çam ağacı. (Bozağaç *Gülnar, *Mut ve köyleri –İç.)

işan (II) Nişan, iz. (*Silifke –İç.)

işaret Küçümsemeyi, beğenmemeyi anlatır: *–Hıh işaret, sen de kendini adam mı zannediyorsun.* (Sarı *Merzifon –Ama.)

işbağı Tüzük. (*Üsküdar –Ist.)

işbirte [→ **ispirte**]

işbitiren Sivri ve kokulu bir çeşit üzüm. (–Ay.; –Kn.)

işciman [→ **işçimen**]

işcimen [→ **işçimen**]

işçimen [**işciman, işcimen**] Çalışkan, becerikli, iş bilen. (Tahtacı –Isp.; *Alaşehir –Mn.; *Sivrihisar ve köyleri, Bozan –Es.; Saray –Çkr.; –Çr.; *Nizip –Gaz.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Antakya –Hat.; Palha *Divriği –Sv.; Küçükyozgat, Hasandede *Ayaş –Ank.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Ermenek –Kn.; Kürkçüler –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.) [**işciman**]: (–Gaz.; Çepni *Gemerek –Sv.) [**işcimen**]: (Ahmetler *Manavgat –Ant.)

işdemeyh Çalışmak. (*Iğdır –Kr.)

işdiyh Kışın gömlek altına giyilen pazen ya da yünlüden yapılan bir çeşit yelek. (*Iğdır –Kr.)

iş donu Şalvar. (–Nğ.)

işe Fidan. (Çiğil, Kıreli *Beyşehir –Kn.)

işehli Becerikli, işbilir, çalışkan. (*Bor –Nğ.)

işek (I) **1.** Bir yaşında koyun. (Karahisar *Develi, Türkmen *Bünyan –Ky.) **2.** Yeni kuzulayacak koyun. (Karahisar *İncesu –Ky.)

işek (II) Kurt, çakal vb. hayvanların barındığı ıssız ve açıklık yerlerdeki küçük tepecik. (–Mr.)

işek (III) [**işemik, işemük, işenik, işeyh**] Sidik.(Uluşiran*Şiran –Gm.; Tokat –Ezc.; *Erciş –Vn.; Harput, *Ağın –El.; Telin *Gürün –Sv.; *Bor –Nğ.)
[**işemik**]: (*Afşin –Mr.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.)
[**işemük**]:(Nefsiköseli *Görele –Gr.)
[**işenik**]: (Güzelsu *Akseki –Ant.)
[**işeyh**]: (*Iğdır –Kr.)

işelek 1. Elma, armut vb. meyvelerin yenmeyen çekirdekli yeri, eşelek. (*İskilip –Çr.; –Gr.) **2.** Kavun karpuz dilimleri. (*Karaman –Kn.)

işemik [→ **işek** (III)]

işemük [→ **işek** (III)]

işenik [→ **işek** (III)]

işerek [**işeret**] Çok iş gören, çalışkan, becerikli. (*Şebinkarahisar –Gr.)
[**işeret**]: (*Alucra –Gr.)

işeret [→ **işerek**]

iş etmek Fenalık etmek. (*Kandıra –Kc.)

işeyh [→ **işek** (III)]

işgaf [**işgap**] **1.** Dolap. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.; Bayburt, İrişli *Sarıkamış –Kr.)
[**işgap**]: (–Kr.)
2. Masa. (Bağlıca *Ardanuç –Ar.)

işgan olmak Herkese yayılmak, herkes duymak: *Aleme işgan oldu.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

işgap [→ **işgaf -1**]

iş geçmek Şaka yapmak.(Ahiköy–Mğ.)

işgefe [**işgeve, işkefe**] Açılmış yufka. (*Çarşamba ve köyleri, *Ladik –Sm.; Hayati *Erbaa, Tekke *Taşova, *Merzifon –Ama.; *Zile, –To. ve köyleri; *Alucra –Gr.; *Pınarbaşı –Ky.)
[**işgeve**]: (Muncusun –Ky.)
[**işkefe**]: (Çıkrık *Mecitözü, –Çr.; –Ist.; *Vezirköprü, Küflek *Havza –Sm.; *Merzifon ve köyleri, Gölbeyli *Taşova, –Ama.; –To. ilçe ve köyleri; Kumru *Fatsa–Or.; –Sy.)

işgelek (I) Pastırma ve sucuğun kuruması için takıldığı çengel, sopa. (–Nğ.)

işgelek (II) Boyunduruk. (Kocayatak *Serik –Ant.)

işgeve [→ **işgefe**]

işgil (I) **1.** İlgi. (Aşağıdana *Safranbolu –Zn.; *İskilip –Çr.) **2.** Niyet: *İşgilim oldu.* (Aşağılıca –Es.)

işgil (II) Saban ya da pullukta öküzün boyunduruğunda asılı olan, ince zincire çakılan ağaç. (Karapapak köyleri *Sarıkamış –Kr.)

işgil (III) [**işkil** (III)] Yelkenli gemilere bağlı ufak sandal, filika. (*Tirebolu –Gr.)
[**işkil** (III)]: (*Tirebolu –Gr.)

işgil (IV) Bir şeye karşı düşkünlük, tutku. (*Şebinkarahisar –Gr.)

işgilik [**içgilik, içkilik, işkilik**] Sucuk. (*Bor –Nğ.)
[**içgilik**]: (–Nğ. ve çevresi)
[**içkilik**]: (–Nğ.)
[**işkilik**]: (Bahçeli *Bor, –Nğ.)

işgillenmek (I) Hatırlamak. (Osmaniye *Ilgın –Kn.)

işgillenmek (II) Sürekli bir şeyle uğraşmak, oyalanmak. (*Alucra–Gr.)

işgir [**işingir**] Becerikli. (Bölceağaç *Manyas –Ba.)
[**işingir**]: (–Kn.)
işḫan Sonbaharda yetişen bir cins erik. (Çayağzı *Şavşat –Ar.)
işidek [→ **işitgen**]
işilti Fısıltı: *Onların yaptıklarının çoğuna dair işiltileri biliyor.* (–Bt.)
işimik [**işmik**] Yağsız ayranı kaynatarak elde edilen bir çeşit peynir, lor, ekşimik, çökelek. (*Manyas, *Susurluk ve köyleri, Yeniköy –Ba.; –Ada. ve köyleri)
[**işmik**]: (Rumeli göçmenleri *Bandırma –Ba.; Çömlekpınar –Ed.; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski –Krk.)
işine hakı Kilenin dörtte biri. (Kızılhisar *Acıpayam –Dz.)
işingir [→ **işgir**]
işirgenmek **1.** Dost olmak, arkadaş olmak. (Aşağılıca –Es.) **2.** Hayvan birine alışmak. (Aşağılıca –Es.)
işitgen [**işidek**] Kulak. (Çardak *Lapseki –Çkl.)
[**işidek**]: (–Bo.)
işk Keçi. (–Es.)
işkaf [**işkap**] Dolap. (Çayağzı, Arpalı *Şavşat –Ar.)
[**işkap**]: (*Iğdır –Kr.)
işkan Perşembe. (Çamköy *Gölhisar –Brd.)
işkap [→ **işkaf**]
işkefe [→**işgefe**]
işkellenmek [→ **işkillenmek**]
işkence **1.** İki tahtayı sıkıştırmaya yarayan araç. (*Merzifon ve köyleri –Ama.; Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.) **2.** Atları nallarken burunlarına takılan ağaç kıskaç. (Akkışla *Bünyan –Ky.) **3.** Semerlere yük sarmaya yarayan, boynuz biçimindeki ağaç çengel. (–Çkl.)
işkencebi Nane suyu, şeker ve sirke ile yapılan bir çeşit şurup. (*Iğdır –Kr.)
işkenli Sulu (yemek): *Bu yemek işkenli olmuş.* (Harput –El.)
işkep Kirişler üzerine köşeden köşeye çapraz atılan direkler. (–Ed.)
işkesmek Kötülük etmek, eziyet etmek. (Yusufça *Gölhisar –Brd.; –Dz.; –Ada.; *Bor –Ng.)
işkil (I) İş, güç, uğraşı. (–To.)
işkil (II) **1.** Bir şeyin bağı: *Perdenin işkili koptu.* (–Dy.) **2.** Boyunduruğun demir kısmını bağlayan kayış. (–Ezm.)
işkil (III) [→ **işgil** (III)]
işkil (IV) [**işkilli** (IV)] Yüzük oyununda yüzüğü saklamaya yarayan havlu, çorap, mendil vb. şeyler. (*Keçiborlu –Isp.)
[**işkilli** (IV)]: (Genek –Çkr.)
işkilek [**işkilet**] Semerlerin arka ağacına çakılan çengelli demir. (–Mğ.)
[**işkilet**]: (*Bozdoğan –Ay.)
işkilet [→ **işkilek**]
işkil etmek Haber vermek. (Fili *Biga –Çkl.)
işkilik [→ **işgilik**]
işkillenmek [**işkellenmek**] Alınmak, içerlemek. (–Af.; Başpınar *Tefenni –Brd.; *Bozdoğan –Ay.; *Alaşehir –Mn.; Yeniköy –Ba.; Gare *Ardeşen –Rz.; –Ml.; *Anamur –İç.; *Alanya, Temre *Kaş –Ant.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**işkellenmek**]: (Bahçeli *Bor –Ng.)
işkilli (I) [**içkili**] **1.** Herşeye heveslenen, her şeyi isteyen. (–Kn.) **2.** Alıngan. (–Brs.)
[**içkili**]: (–Sv.)

işkilli (II) Bağlı. (–Dy.)
işkilli (III) Umutlu: *Bu yıl yağmurların bolluğundan hasılatın iyi olacağı işkillidir.* (Sökmen *Atabey –Isp.)
işkilli (IV) [→ **işkil** (IV)]
işkim Yeter ki: *Ben onun hakkından gelürdüm işkim sen garışmasan.* (Uluşiran *Şiran –Gm.)
işkin İşi çok seven. (Yeniköy –Ba.)
işkirtmek Avı ıslık çalarak yatağından kaldırmak: *Bir avı işkirtmeyince vurmak zordur.* (*Çorlu –Tk.)
işlatmak Bir iş hakkında açıklama yapmak. (–Rz.)
işle [**işlenk**] Nakış: *İşle ipliğini aldım.* (*Çivril –Dz.)
[**işlenk**]: (*Bayburt –Gm.)
işlek (I) **1.** Ambarın alt kısmında olan ve tahıl akıtmaya yarayan kapaklı delik: *İşlek açık kalmış, bütün zahire dökülmüş.* (Ovacık *Tavas –Dz.) **2.** Arıların girip çıktığı kovan deliği. (Karatepeli aşireti –Ada.)
işlek (II) Çalışkan, ya da çalışır gibi görünen. (Yassıören *Senirkent –Isp.; *Bozdoğan –Ay.; Kemaliye *Alaşehir –Mn.; Tokat –Es.; *Mersin ve köyleri –İç.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
işlek (III) Yapımevi, fabrika. (*Bartın –Zn.; –Ezm.; –Ml.; –Sv.; –Ky.)
işleme Saat. (–Kn.)
işlemek (I) Çimlenmek, filizlenmek. (–Gaz.)
işlemek (II) Çalışmak, iş yapmak. (*Kandıra –Kc.; Aliköy *Çaycuma –Zn.)
işlemek (III) **1.** Ayçiçeği ya da kabak çekirdeği yemek. (–Ank.) **2.** Mısır tanelerini ayırmak: *Beş teneke mısır işledik.* (Aliköy *Çaycuma –Zn.)
işlenk [→ **işle**]
işlenmek Boş duramamak, bir şeylerle uğraşmak: *Taze işlenip duruyor.* (*Manyas –Ba.)
işlenti (I) Faiz: *Ali'den işlentisiz borç para aldık.* (*Taşköprü –Ks.)
işlenti (II) Sepilenmiş deri. (*Bor –Ng.)
işlepe **1.** Fötr şapka. (Küçükçaylı *Dörtyol –Hat.; *Osmaniye –Ada.) **2.** Serpuş. (*Mersin –İç.)
işleyisi İş yapma isteği. (*Gazipaşa –Ant.)
işlig [→ **işlik** (I)]
işlik (I) [**işlig**] **1.** İş yeri, atelye. (*Dinar ve köyleri –Af.; *Yeşilova ve köyleri –Brd.; Yukarıseyit *Çal –Dz.; Yeniköy –Ba.; Fili *Biga –Çkl.; Hamzabey *Simav –Kü.; İsmetpaşa –Es.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; Cenciğe, Ergan –Ezc.; *Koyulhisar –Sv.; Yenikışla *Boğazlıyan,*Akdağmadeni –Yz.; *Pınarbaşı ve çevresi, –Ky.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.; –Ed.; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz –Krk.; Şumnu, Bulgaristan)
[**işlig**]: (–Brd.)
2. El tezgâhı. (Demirli *Bucak –Brd.; *Taşköprü –Ks.; Gökçekışla –Yz.)
işlik (II) Koyun ve keçilere takılan zillerin ve çanların içindeki sallanan kısım. (Derince *İzmit –Kc.)
işlik (III) [**işluk, işlük**] **1.** Mintan, gömlek. (*Dinar ve köyleri –Af.; *Yalvaç –Isp.; *Yeşilova ve köyleri –Brd.; Narlıdere *Buldan, Bereketli *Tavas –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Menemen –İz.; Yalpankaya *Hendek –Sk.; *Mecitözü, *İskilip –Çr.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; Ziğdi *Erbaa, Çi-

lehane *Reşadiye, Karkıncık *Artova, Çörebüyük, –To.; Süme *Bulancak, Ömerli *Ulukışla, Nefsiköseli *Görele –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; –Kr.; –Ezm.; Cenciğe, –Ezc.; *Erciş –Vn.; –Bt.; –Dy.; *Ağın –El.; Ballıkaya *Hekimhan, Aşudu *Darende, *Arapkir –Ml.; *Andırın –Mr.; Karaözü, Çepni *Gemerek, *Zara ve köyleri, Vazıldan *Divriği, *Gürün, *Yıldızeli, *Şarkışla ve köyleri –Sv.; Gökdere *Akdağmadeni, Çayıralan, Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.; *Keskin, Akdoğan *Kızılcahamam, *Beypazarı, Çanıllı, *Ayaş –Ank.; –Ks.; Bürüngüz, Akkışla *Bünyan, Afşar aşireti *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; Bahçeli *Bor –Nğ.; –Kn. ilçe ve köyleri; Kırıklı *Karaisalı –Ada.; Meydan *Mut, Gezende *Gülnar, Namrun *Tarsus, –İç.; Erenyaka *Akseki, *Elmalı ve köyleri –Ant.; –Mğ.)

[**işluk**]: (*Maçka ve köyleri –Tr.)

2. Hanımların giydiği kısa ceket. (*Narlıdere –İz.; Başköy –Ank.; *Bodrum –Mğ.) **3.** İş elbisesi ya da iş önlüğü. (*Dinar –Af.; Bağıllı *Şarkîkaraağaç –Isp.; *Zile –To.; Hacılyas *Koyulhisar –Sv.; Erkilet –Ky.; *Beyşehir, *Seydişehir –Kn.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.) **4.** Yelek. (*Keçiborlu –Isp.; Çıkrık *Mecitözü –Çr.; Büyükafşar –Ank.; *Kozan –Ada.; *Akseki –Ant.) **5.** Astarlık bez. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı –Kn.)

işlik (IV) Yatak, yorgan konulan yüklük. (Bağıllı *Eğridir –Isp.)

işluk [→ **işlik** (III) **-1**]

işlük [→ **işlik** (III) **-1**]

işmah Yumuşak (yaradılış için): *Ali'nin huyu işmahtır.* (*Bismil –Dy.)

işmar 1. Kaş, göz işareti. (*Bergama –İz. ve köyleri; *İnegöl –Brs.; *Kandıra, –Kc.; *Akyazı –Sk.; –Zn.; –Ks.; –Çr.; –Sn. ve çevresi; –Sm. ve ilçeleri; –Ama.; Çilehane *Reşadiye, *Zile –To.; Kuzköy *Akkuş, *Ünye –Or.; *Tirebolu, Piraziz –Gr.; Beşikdüzü *Vakfıkebir, *Maçka ve köyleri –Tr.; Havsu *Kelkit –Gm.; –Rz.; Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; *Iğdır –Kr.; –Ezm.; *Nazimiye –Tn.; –Gaz.; *Afşin, *Elbistan, Şekeroba –Mr.; *Antakya –Hat.; Tekerahma, *Gürün ve köyleri, Çepni *Gemerek, Tutmaç –Sv.; Akçakışla –Yz.; Türkmen *Bünyan –Ky.; *Bor, –Nğ.; Kılbasan *Karaman, *Ermenek –Kn.; –İç.; *Lüleburgaz –Krk.; *Hayrabolu, –Tk.)
2. Selâm. (*Banaz –Uş.)

işmarat etmek [→ **işmar etmek**]

işmar etmek [**işmarat etmek**] İşaret etmek. (Dinek *Sivrihisar –Es.; –Gm.; –Kr. ve köyleri; –Gaz.; –Mr.)
[**işmarat etmek**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış –Kr.)

işmecağ Kaynak. (–Krş.)

işmek İçmek. (İncekum *Silifke –İç.)

işmik [→ **işimik**]

işok Hasta. (*Bergama –İz.; *Kırkağaç –Mn.; Rumeli göçmenleri, Maydos –Çkl.)

işpirto [→ **ispirte**]

işşek burgacanı Mavi çiçek açan, beyaz renkli bir çeşit ot. (Hasanoğlan –Ank.)

işşek turpu Karın ağrısına iyi gelen, turp gibi acı bir çeşit ot. (Hasanoğlan –Ank.)
işşik Eşik. (Hasanoğlan –Ank.; *Bor –Nğ.)
işşok Kötü, çirkin. (Gölmermere *Akhisar –Mn.)
iştalak Pekmez yapılacak şırayı süzmeye yarayan torba. (–Kn.)
iştampa Badanacılarca kullanılan, duvarda nakış yapmaya yarayan, mukavva üzerine çizilerek oyulmuş çiçek vb. şekiller. (–Isp.)
iştecik İşte. (Eziler *Güney –Dz.; *Antakya –Hat.; Hasanoğlan –Ank.)
iştek Yemek yeme isteği. (–Çr.)
iştiban [**iştifan**] Topaç. (–Ed.)
[**iştifan**]: (–Ed.)
iştifan [→ **iştiban**]
iştiplemek Çimdiklemek. (Rumeli göçmenleri, Paşayiğit *Keşan –Ed.)
iştir Sirken de denilen bir çeşit ot. (–Ist.; –Ant.)
iştiyek Kocadan kadına düşen mal. (–Nğ.)
ita [**itağı, ite -1, iteğe, iteği -1, itegü, itek** (I), **itevi, itey, iteyi, iti** (VII) **-2, itoğ**] Un elerken dökülmemesi için yere serilen bez ya da şaplanmış deriden yapılan örtü. (–Çr.; *Zile ve köyleri –To.; Izgın *Elbistan, *Afşin ve köyleri, Hartlap, –Mr.; Çepni, İğdeli *Gemerek –Sv.; Kadışehir –Yz.; –Krş.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; *Osmaniye –Ada.)
[**itağı**]: (–Ada.)
[**ite -1**]: (Yukarıseyit *Çal, *Buldan –Dz.; Sürez *Bozdoğan –Ay.; *Menemen –İz.; İğdecik, Sancaklıboz –Mn.; *Sivrihisar –Es.; –Gaz.; *Ayaş –Ank.; *Anamur, Çiftepınar *Mersin –İç.; *Milas, Yerkesik –Mğ.)
[**iteğe**]: (*Ayaş –Ank.)
[**iteği -1**] : (*Emirdağ, –Af.; *Senirkent, Honaz *Çivril, Aşağıkaraçay *Acıpayam, Bekilli *Çal –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; *Tire, *Seferihisar, Tepeköy *Torbalı –İz.; Şücaettin *Yukarıseyit, Tokat –Es.; Ortaköy *Mecitözü, *Sungurlu –Çr.; Karkıncık *Artova –To.; –Ur.; *Nizip, *Kilis, –Gaz.; Üçem *Balâ, *Kalecik –Ank.; –Krş.; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı, Dereköy –Ky.; *Bor –Nğ.; Hortu *Ereğli –Kn.; *Osmaniye, –Ada.; Uzuncaburç *Silifke, Civanyaylağı *Mersin, *Mut, *Tarsus –İç.; Susuzşahap *Akseki –Ant.)
[**itegü**]: (*Hozat –Tn.)
[**itek** (I)]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**itevi**]: (Başköy –Ank.)
[**itey**]: (*Dinar –Af.; Güllü *Buldan –Dz.; *Akhisar –Mn.; Pisi, Yerkesik, *Ula –Mğ.)
[**iteyi**]: (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç, İğdecik –Isp.; Söğüt, Honaz –Dz.; *Turgutlu, *Alaşehir –Mn.; –Gaz.; –İç.; *Elmalı –Ant.; Düğrek –Mğ.)
[**iti** (VII) **-2**]: (*Alaşehir –Mn.)
[**itoğ**]: (Aybastı –Or.)
itağı [→ **ita**]
it ağrısı Köpek, at vb. hayvanlarda görülen öldürücü bir çeşit hastalık. (*Bor –Nğ.; Şabanlı, Hotamış –Kn.; Kümbet –Ada.)
it aklı Gereksiz şeyler için işleyen akıl, mantık: *Onunkusu it aklı, insan ola-*

bilecek bir işin ardına düşer. (*Bor –Ng.)

itayağı Suyun akış yönünü değiştirmeye yarayan tahta set. (*Kelkit –Gm.)

itazarı Kötü bir şekilde, kabaca yapılan paylama. (İlaksa *Maçka –Tr.)

itbalığı Durgun sularda yaşayan çok ayaklı, küçük bir çeşit su böceği. (*Bor –Ng.)

itbeni Atların arka ayaklarındaki siyah beyaz benekli işaret. (–Ky.)

itbiciği Koltuk altında çıkan çıban. (Bahçeli, *Bor –Ng.; Buluklu *Mersin –İç.)

itboruğu Bir çeşit ot. (–Ml. ve çevresi)

itburnu Yabanî gül ve meyvesi. (–Kü.; *Iğdır –Kr.; *Kilis, –Gaz.; *Beyşehir –Kn.; Ergani *Osmaniye –Ada.)

itdirsē [→ **itdirseği**]

itdirseği [**iddirse, ipdirseği, itdirsē, ittirse, ittirseği**] Göz kapağında çıkan sivilce, arpacık. (*Dinar, *Sandıklı –Af.; Yassıören *Senirkent, İlyas *Keçiborlu, *Yalvaç –Isp.; Salda, Kavak, Çuvallı *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni, Yusufca *Gölhisar –Brd.; Karaçay, Honaz, Bulkar *Çivril, –Dz.; Eymir *Bozdoğan –Ay.; Görece, Birgi *Ödemiş –İz.; Demirkapı *Susurluk, *Burhaniye –Ba. ve çevresi; –Kü.; Tokat, Bozan, *Sivrihisar –Es.; *Kandıra –Kc.; *Düzce, İğneciler *Mudurnu –Bo.; Aliköy *Çaycuma –Zn.; –Ks.; –Çkr. ve çevresi; Eskice, –Çr.; *Merzifon ve köyleri, –Ama.; *Zile –To.; *Ünye, Kuzköy *Akkuş –Or.; –Gr.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Yavuz *Şavşat –Ar.; *Iğdır –Kr. ve köyleri; –Ezm.; Haşhaşı –Ezc.; *Erciş –Vn.; Erçene *Afşin –Mr.; *Antakya –Hat.; Ağrakos *Suşehri, Çepni *Gemerek, *Gürün ve çevresi –Sv.; *Sorgun –Yz.; Karahoca *Haymana, *Elmadağ, –Ank.; –Krş.; –Ky.; *Bor, Önerli *Ulukışla, –Ng.; *Ermenek –Kn.; *Silifke, *Mersin ve köyleri –İç.; Bağyaka *Finike, *Akseki ve çevresi –Ant.)

[**iddirse**]: (*Çivril –Dz.)

[**ipdirseği**]: (Karamanlı *Tefenni –Brd.; Oğuz *Acıpayam –Dz.)

[**itdirsē**] : (–Gaz.; Hasanoğlan –Ank.; *Kaş, Çomaklıdede *Korkuteli –Ant.)

[**ittirse**]: (*Atabey –Isp.)

[**ittirseği**]: (*Bodrum –Mğ.)

ite **1.** [→ **ita**] **2.** Sofrabezi. (–Ant.) **3.** Battaniye. (–Ng.)

iteğe [→ **ita**]

iteği **1.** [→ **ita**] **2.** İçinde hamur saklanan ya da üzerine yufka serilen örtü. (Banus *Eğridir –Isp.; Gümele *Söğüt –Bil.; –Es.; –Çkr.; –Mr.; –Sv.; –Nş.; *Silifke –İç.) **3.** Tahıl kurutmaya yarayan yün battaniye, kilim. (Kösten, Honaz –Dz.; Karahisar –Ky.; –Ng.)

iteğü [→ **ita**]

itek (I) [→ **ita**]

itek (II) Tarla tarağı, tırmık. (–Mr.)

itek (III) Zeytinyağı elde edilen yağhanelerde, sütunu çevirmeye yarayan direkler. (*Mudanya –Brs.)

iteleyip sümelemek Başa kakmak. (*Sivrihisar –Es.)

itelli (I) Ayak uçları dışarıya doğru olan at, eşek, katır vb. hayvanlar. (*Dinar –Af.; –Çr.; Tokat –Es.; Ildızın –Çkr.; –Brs.; *Merzifon

–Ama.; *Antakya –Hat.; –Ky.; *Bor –Nğ. ve çevresi; Afgan, *Karaman, *Ermenek –Kn.; –Ada.; *Mut ve köyleri –İç.; –Ed.)

itelli (II) Felçli, çolak. (Bayburt, İrişli *Sarıkamış –Kr.)

iterce Kuvvet, güç. (Sorkun *Beypazarı –Ank.)

iteriği Yabanî erik. (*Kilis –Gaz.; –Mr.)

itevi [→ **ita**]

itey [→ **ita**]

iteyi [→ **ita**]

iteyu Koyun postu. (Seydiömer *Alayunt –Kü.)

itgılı Değersiz, boş laf. (*Bor –Nğ.)

itgin Kayıp. (Koyundere *Ahıska –Kr.; Kerkük)

itgüden İşsiz, boş gezen (kimse). (Yenimüslüman *Zile –To.)

itgülü Yabanî gül. (Yassıören *Senirkent –Isp.; Darıveren, Hisar *Acıpayam –Dz.; *Vezirköprü –Sm.)

ithıyarı Kırlarda biten, meyvesi bademçağlası büyüklüğünde olan, dokununca yarılan bir çeşit bitki. (–Ama.)

iti (I) Keskin (bıçak için). (Azeri köyleri –Ama.; Zellice, *Iğdır –Kr.; *Erciş –Vn.; –Bt.)

iti (II) **1.** Çok tuzlu. (Avreteli –Çkr.) **2.** Acı: *Bu ilaç çok itidir.* (–Ba. ve çevresi; –Brs.; Abana *İnebolu –Ks.; Avretli –Çkr.; –Ezm.; *Ahlat –Bt.; –Nş.; –Nğ.; –Kn.) **3.** Çok yağlı, ağır (yemek). (Bizmişen –El.; –Ed.; *Lüleburgaz –Krk.) **4.** Ekşi. (*Bayramiç –Çkl.) **5.** Tatlı. (Kargı *Osmancık –Çr.) **6.** Keskin (sirke için). (*Küre –Ks.) **7.** Tadı tiksinti verici olan: *Bu balık yağı çok iti.* (Varna göçmenleri –Ist.; –Çkr.; *Osmancık –Çr.; *Saray –Tk.)

iti (III) Keskin (görüş için): *Gözü iti.* (*Bor –Nğ.)

iti (IV) Ütü. (–Bt.)

iti (V) [→ **isdi** (I)]

iti (VI) **1.** Zeki. (–Ml.) **2.** Kızgın, asabî: *Bugün Ali efendi çok iti idi.* (*Bafra –Sm.)

iti (VII) **1.** Eleklerin üzerine konan deri. (*Seferihisar –İz.) **2.** [→ **ita**]

iti (VIII) Koyu (renk için). (*Bigadiç, Dursunbey –Ba.)

iti (IX) [**isi** (II)] Kötü, fena, iğrenç. (*Ezine –Çkl.; Balli *Malkara –Tk.; Hamitli, –Ed.)

[**isi** (II)]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.)

itik Kayıp, yitik. (*Çarşamba –Sm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; *Iğdır –Kr.; *Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.; Harput –El.; –Ur.)

itilemek (I) [**itiltmeyh**] Bilemek, keskinletmek: *Usturayı taşa tuttu itiledi.* (–Ama.)

[**itiltmeyh**]: (*Iğdır –Kr.)

itilemek (II) Azarlamak. (–Ks.)

itilenmek [→ **itileşmek** (I)]

itileşmek (I) [**itilenmek, itimek**] Yiyecek şeylerin tadı bozulmak, acılaşmak. (–Çr.; –Ezm.; *Erciş –Vn.)

[**itilenmek**]: (Zellice –Kr.; Kala *İncesu –Ky.)

[**itimek**]: (*Ahlat –Bt.; *Bor, –Nğ.)

itileşmek (II) Arası açılmak, bozulmak: *Ali ile aram itileşti.* (–Çr.)

itilmek Defolmak: *İtil git.* (*Iğdır –Kr.)

itiltmeyh [→ **itilemek** (I)]

itimcan Canım anlamında sevgi belirtir: *Bana bir su ver itimcan.* (Artpalı *Şavşat –Ar.)

itimek [→ **itileşmek** (I)]

itinciri (I) Yabanî incir. (*Arapkir –Ml.)

itinciri (II) Cimri. (*Arapkir –Ml.)

itinmek Dövmeye hazırlanmak: *Çocuğu dövecektim birkaç defa itindim fakat yine vaz geçtim.* (Ceylan *Fethiye –Mğ.)

itirmeğ [→ **itirmek** (I)]

itirmek (I) [**itirmeğ**] Kaybetmek. (*Burhaniye –Ba.; *Bayramiç –Çkl.; –Brs.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Erkinis *Yusufeli –Ar.; Karakoyunlu, *Iğdır –Kr. ve köyleri; –Ezm.; *Erciş Vn.; *Ahlat –Bt.; Harput –El.; –Ur.; Tutmaç, Vazıldan *Divriği –Sv.; –Ed.)
[**itirmeğ**]: (Kerkük)

itirmek (II) Çok yağlı ve şekerli yiyecek tiksinti vermek: *Baklavaya fazla Şeker koymuşsun beni itirdi.* (Gelenbe *Kırkağaç –Mn.)

itirmek (III) İtmek, ileri sürmek, dayanmak. (*Lüleburgaz –Krk.)

itiş **1.** İnat. (Uluşiran *Şiran –Gm.; –To.) **2.** Yarışma, rekabet. (–To. ve köyleri)

itişe itişe Çabalaya çabalaya, uğraşa uğraşa. (*İskilip –Çr.)

itişgen (I) **1.** [→ **itişken** (I) **-1**] **2.** İnatçı (kimse). (Uluşiran *Şiran –Gm.)

itişgen (II) [→ **itişken** (II) **-1**]

itişik [**itişük**] Tartışma. (Halitli, *Keskin –Ank.)
[**itişük**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

itişken (I) [**itişgen** (I) **-1**] **1.** Kavgacı, geçimsiz. (*Dinar –Af.; *Akyazı ve çevresi –Sk.; *Kandıra –Kc.; *İskilip –Çr.; *Akseki –Ant.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik –Mğ.)
[**itişgen** (I) **-1**]: (İğneciler *Mudurnu –Bo.; *Kurşunlu –Çkr.; –Çr.) **2.** Uğraşan, yılmayan. (*Taşköprü –Ks.)

itişken (II) [**itişgen** (II)] **1.** Kağnı oku. (–Bo.; Çiftlik *Kalecik –Ank.)
[**itişgen** (II)]: (–Ank.) **2.** Kağnıda iki ok arasına geçirilen kol gibi ağaç. (Atlas *Sivrihisar –Es.)

itişmek **1.** Tartışmak, inatlaşmak, kavga etmek. (Bağıllı *Eğridir –Isp.; Saray –Çkr.; *Merzifon ve çevresi –Ama.; Uluşiran *Şiran –Gm.; *Bor –Nğ.) **2.** Yarışmak, rekabet etmek. (Çanıllı *Ayaş–Ank.; *Mersin ve köyleri –İç.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.)

itişük [→ **itişik**]

ititmek Bilemek, keskinletmek. (*Erciş –Vn.; *Ahlat –Bt.)

itiz Terbiyesiz. (Dodurga *Bozüyük –Bil.)

itizi oynatmak Hile yapmak, birine oyun oynamak. (–Sm.)

itizlemek [**itizleyip petizlemek**] **1.** Ağız kalabalığı yapmak. (Hisarlık *Bayındır –İz.; Ilıcaksu *Domaniç –Kü.) **2.** Aşağsamak için birini itip kakmak. (Hisarlık *Bayındır –İz.)
[**itizleyip petizlemek**]: (*Bayındır İz.)

itizleyip petizlemek [→ **itizlemek -2**]

itizümü [→ **itüzümü -1**]

itlemek **1.** Kışkırtmak. (Aşağıkayı *Tosya –Ks.; –Çr.; Sarıca *Şiran –Gm.) **2.** Sürmek, zorla götürmek. (*Bornova –İz.)

itlingi Köpek ve kurt için tırıstan daha ağır yürüyüşü anlatır. (*Antakya –Hat.; *Bor –Nğ.)

itmemesi Koltuk altında çıkan bir çeşit çıban. (Hacılyas *Koyulhisar, *Gürün –Sv.)

itmük kemiği Kuyruksokumu kemiği. (Peşman *Daday –Ks.)

itnanesi Yabanî nane. (–Nğ. ve çevresi)

itne Cinsel sapık (erkek için). (*Yalvaç ve köyleri, *Senirkent ve köyleri –Isp.)

itağ [→ **ita**]

itsarmısağı [**itsiyeyi, itsoğanı**] Soğanak da denilen keskin, fena kokulu bir çeşit ot, yabanî sarmısak. (Dereköy –To.; *Gürün –Sv.)
[**itsiyeyi**]: (*Lapseki –Çkl.)
[**itsoğanı**]: (*Bor –Nğ.)

itsızlatan Sabahları ince ince esen rüzgar. (–Mr.; Telin *Gürün –Sv.)

itsiyē [→ **itsiyeği**]

itsiyeği [**itsiyē**] Dikenli bir çeşit ot. (Sarı *Merzifon –Ama.)
[**itsiyē**]: (Hasanoğlan –Ank.)

itsiyeyi [→ **itsarmısağı**]

itsoğanı [→ **itsarmısağı**]

ittibe Biraz evvel. (Kalkan *Kaş –Ant.)

itti bitti Saklambaç oyunu. (–Ezm.)

ittirmek Yaptırmak. (*Bornova –İz.)

ittirse [→ **itdirseği**]

ittirseği [→ **itdirseği**]

it uyutmaz Geceleri sürekli gezinen, uyumayan (kimse). (Gerdan –Ada.)

itük Kayıp. (Uluşiran *Şiran –Gm.)

itüzümü [**itizümü**] **1.** Böğürtlen. (*İskilip –Çr.; –Sm.; *Niksar, Hayati *Erbaa –To.; Uluşiran *Şiran –Gm.; Cenciğe –Ezc.; –Kr. ve köyleri; –Ml. ve çevresi; *Antakya ve köyleri –Hat.; *Koyulhisar, *Gürün –Sv.; Bahçeli *Bor –Nğ.)
[**itizümü**]: (Hacılyas *Koyulhisar –Sv.)
2. Çekirdeği çok ve iri, suyu az bir çeşit üzüm. (–Nğ.) **3.** Şırası bol bir çeşit üzüm. (*Bor –Nğ.) **4.** Ahududu. (Sarıhamzalı *Sorgun –Yz.) **5.** Bahçe kenarlarında biten tırtıllı, baharat şeklinde meyve veren bir bitki. (Palha *Divriği –Sv.)

iv (I) Yol ya da tarla kenarlarında olan doğal setler. (*Ağın, *Keban –El.)

iv (II) Taşların ortasındaki yarıklar. (Şıhlar *Ulubey –Or.; –Tr.; Havsu *Kelkit –Gm.; İslahiye –Rz.; Çayağzı *Şavşat –Ar.; *Iğdır –Kr.)

iv (III) Bina, ev. (Belen –Bo.)

iv (IV) Kumaş toplarının kenarı. (*Ardanuç –Ar.)

iv (V) Çıkıntı, diş. (–Gm.)

ivava Enginara benzeyen dikenli bitkilerin içinde bulunan, nefti renkli bir çeşit sinek. (*Mudanya –Brs.)

ivaz Düşmanlık, hasımlık. (Karaviran köyleri *Bozkır –Kn.)

ivcik ivcik Yavaş yavaş, sakince. (–Kn.)

ivdik ivdik İnceden inceye. (Karacaviran –Çkr.)

ivdiklemek [**ivdilemek, ivek civek etmek**] İnceden inceye araştırmak, soruşturmak,incelemek. (*Çal–Dz.; *Düzce –Bo.; Süme *Bulancak –Gr.; –Krş.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.)
[**ivdilemek**]: (*Düzce –Bo.; *Ayaş –Ank.)
[**ivek civek etmek**]: (Uluşiran *Şiran –Gm.)

ivdilemek [→ **ivdiklemek**]

ivdimek Toplamak: *İvdi şu baklayı kalmasın.* (Vazıldan *Divriği –Sv.; Boynuyoğun –Ada.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ivdinmek (I) **1.** Oyalanmak, vakit kaybetmek. (*Bor –Ng.) **2.** Acele ile çok iş görmek. (Dombaylı *Salihli –Mn.)

ivdinmek (II) Hasta acıdan yorganı yastığı yırtmak. (Dombaylı *Salihli –Mn.)

ivdirmek Acele ettirmek. (*Bornova –İz.; –Ezm.)

ivecen (I) Diken gibi olan tohumları vücudu yakan bir çeşit yabanî ot. (*Bor, –Ng.)

ivecen (II) **1.** Söz getirip götüren, dedikoducu. (*Sivrihisar –Es.) **2.** Canı tez, aceleci. (–Ks.; *Bünyan –Ky.; *Bor –Ng.; Boynuyoğun –Ada.)

ivedalat Çok acele, palas pandıras. (Uluğbey *Senirkent –Isp.)

ivedi [**ıveti, ivet, iveti**] Acele. (–Isp.; Tokat –Es.; *İskilip –Çr.; *Zile –To.; *Lice –Dy.; –Ml. ve köyleri; Hacılyas *Koyulhisar, *Şarkışla –Sv.; *İncirli –Yz.; *Haymana –Ank.; Afşar köyleri *Pınarbaşı, Karahisar *İncesu, Türkmen köyleri *Bünyan –Ky.; Seydin *Avanos –Nş.; *Bor, *Aksaray, –Ng.; Kamani, Bolat *Hadım, Geçit *Ilgın –Kn.; Güzelsu *Akseki –Ant.)

[**ıveti**]: (Haşhaşı –Ezc.)

[**ivet**]: (Ovacık *Tavas –Dz.; *İskilip –Çr.; Dimarta –To.)

[**iveti**]: (*Bayburt –Gm.; –Ezm.; Kavlaktepe –Ng.; Dont, Ceylan *Fethiye –Mğ.)

ivedi etmek [→ **ivmek -1**]

ivek Sırt, yamaç, yan. (Lohan –Gaz.)

ivek civek etmek [→ **ivdiklemek**]

iveklemek [→ **ivmek -1**]

ivenmek Özenmek, çok istemek. (–Ank.)

ivermek (I) Telaşla aramak. (Şabanözü *Polatlı –Ank.)

ivermek (II) Evlendirmek. (–Gaz.)

ivet [→ **ivedi**]

iveti [→ **ivedi**]

ivet ivet Çabuk çabuk. (–Ank.)

ivetlemek [→ **ivmek -1**]

ivetmek [→ **ivmek -1**]

ivez (I) Bir çeşit sivrisinek. (İncesu *Dinar –Af.; Tokat –Es.; Karkıncık *Artova –To.; Bayadı –Or.; Beşikdüzü *Vakfıkebir –Tr.; *Nizip –Gaz.; *Afşin ve köyleri, –Mr. ve köyleri; *Şarkışla ve köyleri –Sv.; Emirler *Balâ –Ank.; Köşker –Krş.; Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; –Nş.; Kemerhisar *Bor, –Ng.; Çakırlar *Beyşehir, *Ereğli –Kn.; Yeniköy *Osmaniye –Ada.)

ivez (II) İnce sesli (kadın ya da erkek için). (Oymaklı –Ada.)

ivez (III) Bir çeşit ufak elma. (*Bor –Ng.)

iveze Kapı mandalı. (Hayram *Beyşehir –Kn.)

ivginmek Alay yollu taklit etmek. (*Kilis –Gaz.; –Mr.)

ivibik [→ **ibabap**]

ivik ivik Köşe bucak: *İvik ivik aradı sakladığımı gene buldu.* (*Afşin –Mr.)

iviklemek Toplamak. (Yusufca *Gölhisar –Brd.)

ivilcan Bacakta olan kırmızılık. (Turcalar *Ermenek –Kn.)

ivil ivil [**ibil ibil, imil imil -1**] **1.** Yavaş yavaş, sessiz sessiz (yürüyüş için). (İshaklı *Bolvadin –Af.; *Ezine –Çkl.; Tokat –Es.; *Kandıra –Kc.; *Taşköprü –Ks.; *Nizip –Gaz.; –Krş.; Bahçeli *Bor –Ng.; *Akşehir –Kn.; Ceylan *Fethiye –Mğ.)

[ibil ibil]: (Yusufca *Gölhisar –Brd.; *Düzce –Bo.)
[imil imil -1]: (*Düzce –Bo.) **2.** Yavaş yavaş, sürekli (çalışma için). (Saray –Çkr.; Akkışla *Bünyan –Ky.) **3.** İnceden inceye, titizlikle. (–Çr.; –Ank.)

ivil kurdu Kuşku, kaygı: *Sözlerinden içime bir ivil kurdu girdi.* (Bahçeli *Bor –Nğ.)

ivil kurt Mikrop. (–Ank. ve köyleri)

ivimek [→ **ivmek -1**]

ivindi Bir yere çağrılmadan giden (kimse). (*Lapseki –Çkl.)

ivinti (I) Sınırı başka bir tarla içine sokulmuş üçgen biçiminde ya da uzun tarla. (Oğuz*Acıpayam –Dz.)

ivinti (II) Kıvrım, kıvrıntı: *Şu yolda amma çok ivinti var.* (Alcı *Acıpayam –Dz.)

ivirdine sokmak Canına sokarcasına sevmek. (–Ml.)

ivirt ivirt etmek İnceden inceye araştırmak. (–Ada.)

ivirtlemek (I) [→ **ivitlemek -1**]

ivirtlemek (II) İsteklendirmek, özendirmek, kışkırtmak. (–Ba.)

ivişmek Su, toprağa yavaş yavaş işlemek: *Serptiğin su birez ivişsin de gapının önünü süpür.* (*Bor –Nğ.)

ivitlemek [**ivirtlemek** (I)] **1.** Ayırmak, seçmek, ayıklamak. (–Ba.; Tokat –Es.; Karabüzey *Araç –Ks.; *İskilip –Çr.; *Çarşamba ve köyleri –Sm.; *Merzifon –Ama.; Çalağıl *Akdağmadeni –Yz.; Çanıllı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.; Rumkuş –Ada.)
[**ivirtlemek** (I)]: (Sada *Orhaneli –Brs.; Boynuyoğun –Ada.) **2.** Aramak, araştırmak. (–Mr. ve ilçeleri; Akdoğan *Kızılcahamam –Ank.;–Krş.) **3.** Karıştırmak. (–Mr. ve ilçeleri) **4.** Öğüt vermek. (–Ky.)

iviz Eşekarısı. (–Brd.)

ivlak Su birikmiş çukur yer. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere –Rz.)

ivmek [**ivedi etmek, iveklemek, ivetlemek, ivetmek, ivimek, iymek** (II)] **1.** Acele etmek. (–İz. ve çevresi; *Söğüt –Bil.; Bozan –Es.; *Düzce –Bo.;–Ks.;*Kurşunlu–Çkr.; Hacıhamzalı *Osmancık–Çr.;*Boyabat –Sn.; Marınca *Merzifon –Ama.; *Zile –To.; Havsu *Kelkit –Gm.; –Ezm.; –Ml.; *Elbistan –Mr.; Telin, Çöplü *Gürün –Sv.; Köprüköyü *Keskin, –Ank.; *Pınarbaşı, *Bünyan –Ky.; *Bor –Nğ.; Yenice *Akşehir, *Karaman –Kn.; Bağyaka *Finike –Ant.)
[**ivedi etmek**]: (Maksutlu *Şarkışla –Sv.; Güzelsu *Akseki –Ant.)
[**iveklemek**]: (–Ada.)
[**ivetlemek**]: (Karkıncık *Artova, *Zile –To.; *Bayburt –Gm.)
[**ivetmek**]: (–Çkl.)
[**ivimek**]: (*Ula –Mğ.)
[**iymek** (II)]: (Ahiköy –Mğ.) **2.** Çok istemek. (*Kilis –Gaz.; –Mr.)

ivriḫ İbrik. (Koyundere *Ahıska –Kr.)

ivyeri Bir sorunun, bir olayın düğüm noktası: *İv yerini buldu ona göre durum takındı.* (–Tr.)

iy (I) [**iye -2**] Pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkince, sivri olan uçlarından biri çengelli olan ağaç araç. (Kavak, Çuvallı *Yeşilova –Brd.; Ekse *Çal –Dz.; *Burhaniye –Ba.; Bozan –Es.; İğneciler *Mudurnu –Bo.; –Sm.; *Zile –To.; *Tirebolu –Gr.; –Tr.; Havsu *Kelkit –Gm.; *An-

takya –Hat.; Telin *Gürün, Vazıldan *Divriği, Çepni *Gemerek –Sv.; İncirlik –Ada.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**iye -2**]: (–Ks.)

iy (II) Kağnı tekerleklerini birbirine bağlayan ağaç, dingil. (Honaz ve çevresi –Dz.)

iya [**iyağı, iyegi, iyeği**] Kaburga kemiği. (–Çr.; *Merzifon ve köyleri –Ama.)
[**iyağı**]: (Köşker –Krş.)
[**iyegi**]: (Çilehane *Reşadiye –To.)
[**iyeği**]: (*İskilip –Çr.)

iyağı [→ **iya**]

iyan 1. [→ **iyen -1**] **2.** [→ **iyen -2**]

iyaşmak Yarışmak: *Bahçe yapmakta bunlar birbirleriyle iyaştılar.* (*Osmaniye –Ada.)

iyatlı Üstünkörü. (Yassıören *Senirkent –Isp.)

iycik Yaltaklanan kimse. (*Bozkır –Kn.)

iy demiri [**iye demir**] Doğramacı araçlarından bir çeşit keski, çelik kalem. (–Ank.; –Krş.; *Bor –Nğ.)
[**iye demir**]: (Uzunmusa –Or.)

iydin Çürük yumurta. (Rumeli göçmenleri, Bahçecik –Kc.)

iydişmek Yersiz ve gereksiz yere uğraşmak: *Artık yeter ne iydişip duruyorsun.* (*Taşköprü –Ks.)

iye (I) [**iyeğ**] **1.** Törpü, eğe. (*Nizip –Gaz.; –Nğ.; Güzelsu *Akseki –Ant.; *Lüleburgaz –Krk.)
[**iyeğ**]: (Nefsiköseli *Görele –Gr.)
2. [→ **iy** (I)]

iye (II) **1.** Koruyan, sahip. (Kadıçiftliği *Yalova –Ist.; Çilehane *Reşadiye –To.) **2.** Ev sahibi. (Ahırlı –Ank.)

iye (III) Hile yapan. (Selimşahlar –Mn.)

iyecen (I) Ayakkabılara, çoraplara, girerek insanı rahatsız eden, tarlalarda olan bir çeşit bitki. (*Sivrihisar –Es.; *Kurşunlu –Çkr.; Çanlı *Ayaş –Ank.; Bahçeli *Bor –Nğ.)

iyecen (II) Hayvanları rahatsız eden bir çeşit sinek. (–Ada.)

iye demir [→ **iy demiri**]

iyef Boyunduruğu saban okuna bağlayan eğri ağaç. (Abaz *Acıpayam, Söğüt, Kösten –Dz.; Pınarlıbelen *Bodrum –Mğ.; –Ed.)

iyegi [→ **iya**]

iyeğ [→ **iye** (I) **-1**]

iyeği [→ **iya**]

iyek Çene kemiğinde dişlerin oturduğu kısım. (Kırım göçmenleri –Ist.)

iyelik İyileştirme, tedavi. (*Şebinkarahisar –Gr.)

iyen [**iğen, iyan -1, 2; iynem**] **1.** Arkadaş. (Bereketli *Tavas, –Dz.; *Ödemiş, –İz.; *Fethiye ve köyleri, Yerkesik, Gerit –Mğ.)
[**iğen**]: (Yusufça *Gölhisar –Brd.; Bulkaz *Çivril –Dz.; *Burhaniye –Ba.; Bağyaka *Yatağan, Orhaniye *Marmaris –Mğ.)
[**iyan -1**]: (Çamköy*Gölhisar –Brd.; Darıveren *Acıpayam –Dz.)
[**iynem**]: (Yavlı –Ay.)
2. Yeğen. (Tepeköy *Torbalı –İz.; *Fethiye ve köyleri –Mğ.)
[**iyan -2**]: (Darıveren *Acıpayam –Dz.)

iyenk Saban tutağı. (Küçükçaylı *Dörtyol –Hat.)

iyeşikçi İşi başkasına yükleyerek sonucu uzatan (kimse). (*Afşin ve köyleri –Mr.; *Kadirli –Ada.)

iyeşmek [igaşmak, iğeşmek -3] 1. Yarışmak. (Gölcük *Bayramiç –Çkl.; *Afşin ve köyleri –Mr.; *Yerköy –Yz.; Kesmeburun *Osmaniye –Ada.)
[**igaşmak**]: (Bağlıca *Ardanuç, Cevizli, Çavdarlı, Yavuz, Çayağzı *Şavşat –Ar.)
2. Tartışmak. (–Sv.; *Saimbeyli –Ada.) 3. Yapılması istenilen bir işi, duymamazlığa, anlamamazlığa gelmek. (–Sn.) 4. Geçimsizlik etmek. (*Şarkışla –Sv.; *Marmaris –Mğ.) 5. Bir işi başkasının üzerine atmaya, bırakmaya çalışmak. (*Merzifon –Ama.; Gökdere *Akdağmadeni –Yz.; *Kadirli –Ada.)
[**iğeşmek -3**]: (*Bor –Nğ.; *Saimbeyli –Ada.)

iyicenem Çok iyi. (Kuşbaba *Bucak –Brd.)

iyiden Tıpkı, aynı: *Benim kalem iyiden senin kalem gibi yazıyor.* (Yılanlı *Eğridir –Isp.)

iyigelen İyice, tamamiyle, geniş ölçüde. (*Düzce –Bo.)

iyikmek İyileşmek: *Hasta her çareye baş vurduğumuz halde iyikmedi.* (Peşman *Daday –Ks.)

iyilcik İçli, kolay duygulanan (kimse). (*Tefenni –Brd.)

iyilemek Tabaklıkta derinin içini ve yüzünün kıllarını temizleyip yumuşatmak. (*Bor –Nğ.)

iyiletmek Sepiletmek, deriyi tabakhanede temizletip posteki haline getirmek: *Gurban derisini iyiliettim.* (*Bor –Nğ.)

iyilik Kağnı tekerleklerinin geçtiği ok, dingil. (–Brd.)

iyiltmek [**iyitmek**] Düzeltmek, onarmak. (*Bor –Nğ.)
[**iyitmek**]: (–Nğ.)

iyim iyimek Çul, çuval gibi ipten yapılan şeyleri dokumak için ipleri gererek hazırlamak. (Palha *Divriği –Sv.)

iyin (I) [→ **ini** (I)]

iyin (II) Bir adın sonuna gelerek ailesini belirtir: *Ahmediyin keçisi.* (Bizmişen –El.)

iyindik İyilik. (Kum *Silifke –İç.)

iyindirik [ığnık, iğinik, iğnik, iyinik, iynik] Bağırsak bozukluğu hastalığı, ishal. (*Senirkent –Isp.; Köşten, Honaz –Dz.)
[**ığnık**]: (–Dz.)
[**iğinik**]: (*Nizip, Lohan –Gaz.; Bahçeli *Bor –Nğ.; –Ada.; Aslanköy *Mersin, Çukurbağ *Mut –İç.)
[**iğnik**]: (–Sm.; *Bünyan –Ky.; Civanyaylağı *Mersin –İç.)
[**iyinik**]: (*Kilis, *Nizip –Gaz.; –Mr.)
[**iynik**]: (*Nizip –Gaz.)

iyinik [→ **iyindirik**]

iyinmek (I) [→ **iğinmek** (I)]

iyinmek (II) Sığınmak. (–Isp.)

iyinmek (III) [→ **iğinmek** (II)]

iyinmek (IV) Hastalıktan kurtulamamak. (Bayburt, İrişli *Sarıkamış –Kr.)

iyinti Üzüntü, dert. (–Brs.)

iyirek İyice. (*Gülnar –İç.)

iyişik Tembel, yavaş yavaş iş yapan. (Eğlenhoca *Karaburun –İz.)

iyişmik Yağı alınmış süt ya da yoğurdun kaynatılmasıyle elde edilen peynir, çökelek. (Eskiakviran *Emirdağ –Af.)

iyit Delikanlı, yiğit. (Karakoyunlu, *Iğdır –Kr.)

iyitmek [→ **iyiltmek**]

iylek [**iyleme** (I), **iyli, iylis**] Zayıf, hastalıklı. (Honaz köyleri –Dz.; *Ünye –Or.; Dont *Fethiye –Mğ.)

[**iyleme** (I)]: (–Nğ.)
[**iyli**]: (–Ant.)
[**iylis**]: (Çavuşköy*Babaeski–Krk.)
iyleme (I) [→ **iylek**]
iyleme (II) **1.** Ekmek yapma: *Ekmekçi hamuru iyledi.* (Mençek *Ermenek –Kn.) **2.** Harmanda buğdayı kalburdan geçirme, eleme. (Boyalıca –Çkr.)
iylemek [→ **iğlemek** (I)]
iylempe [**iyleşik**] Uyuşuk, beceriksiz: *Ne iylempe bir kadın.* (*Taşköprü –Ks.)
[**iyleşik**]: (*Sapanca –Kc.)
iyleşik [→ **iylempe**]
iyleşmek Oyun vb. şeylerde karşılıklı gruplaşmak, eşleşmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
iylez Olmamış tahıl taneleri. (Viran –Kü.)
iyli [→ **iylek**]
iylis [→ **iylek**]
iymeç Bükülmüş yün, ip. (*Avanos –Nş.)
iymek (I) Bozulmak, fena kokmak. (Genezin *Avanos –Nş.)
iymek (II) [→ **ivmek -1**]
iymek (III) Dokuma tezgâhına gerilen ip. (Köşker –Krş.)
iymek (IV) Eğmek. (*Susurluk –Ba.)
iynek İnek. (Çilehane *Reşadiye –To.)
iynem [→ **iyen -1**]
iynihan Obur. (*Bor –Nğ.)
iynik [→ **iyindirik**]
iyözü Kaburga kemiği. (*Boyabat –Sn.)
iyrah etmek İğrenmek, tiksinmek. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
iyrek Gündüz hayvanların yatırıldığı yer. (Pazarcık *Bozüyük –Bil.; Ballı *Malkara –Tk.)
iyseran [→ **ısıran -1**]
iysetin mıhı Elde yapılan büyük çivi. (*Bor –Nğ.)
iysıran [→ **ısıran -1**]
iysi [→ **isi** (I)]
iyyatlı Gerektiği kadar iyi olmayan, özürlü, üstünkörü: *Bu hayvana güvenme iyyatlıdır.* (–Isp.)
iyye Kadın. (–Kn.)
iz İs. (Karayakup *Suşehri –Sv.)
izaan Bilerek, kasten: *Ali'ye o sözü izaan söyledim.* (*Çarşamba –Sm.)
izağına yapmak Karşısındakini kızdırmak için gerekenin ve istenilenin inadına aksini yapmak. (–Sm.)
izağıncı Karşısındakini kızdırmak için istenilenin aksini yapan (kimse). (–Sm.)
izah kuşu Boz renkli bir çeşit kuş. (*Lapseki –Çkl.)
izbe Yüklük altındaki dolap. (*Alanya –Ant.)
izbek Evli olmayan, bekâr. (Uluören *Bor –Nğ.)
izbent [**izbet**] Satışlarda beğenilmeyerek satılamayan, zayıf, hastalıklı, sürüden ayırdedilmiş koyun vb. hayvanlar. (*Çeşme –İz.; Mahmudiye *Ezine –Çkl.; Tokat ve köyleri –Es.; Barcak *Söğüt –Bil.; –Kn. ilçe ve köyleri.)
[**izbet**]: (İshaklı *Bolvadin –Af.; Karacaağaç –Bo.;*Kurşunlu–Çkr.; Emirler *Balâ –Ank.; *Aksaray, *Bor –Nğ.; *Bozkır, *Ermenek –Kn.)
izbet [→ **izbent**]
ize Ağabey. (Gicora *Alucra, *Şebinkarahisar –Gr.)
izede Zayıf, cılız (çocuk için). (Karacaköy *Çatalca –Ist.)
iziap [→ **izirap**]

izirap [iziap] İltihap. (–Ky.)
[iziap]: (–Ky.)
izlek (I) [izlenti] Keçiyolu, patika. (Kınık *Fethiye –Mğ.)
[izlenti]: (*Kaş –Ant.)
izlek (II) izlenebilecek belirlikteki izler. (Uluşiran *Şiran –Gm.)
izlenti [→ **izlek** (I)]
izleştirmek Araştırmak. (Karaçay aşireti *Kadınhanı –Kn.)
izleüçü Araştırıcı, arayıcı. (Karaçay aşireti, *Kadınhanı –Kn.)
izlik olmak Döşeme tahtaları üzerinde ayak izi olmak. (İğneciler *Mudurnu –Bo.)
izme Oda içinde yıkanmak için ayrılan yer. (Honaz –Dz.)
izmelece Dikenlerinden yemek yapılabilen bir çeşit bitki. (*Of –Tr.)
izment [izmet, izvet, izvent] Küçük, büyümemiş, zayıf. (Bakacak –Ba.)
[izmet]: (Danişment –Ba.)
[izvet]: (Turcalar *Ermenek –Kn.)
[izvent]: (Köserelli *Mut –İç.)
izmet [→ **izment**]
izmira Sivri uçlu testere. (–Tr.)
izmiririsi Tavşan avlamaya yarayan iri saçma. (–Tr.)
izmit Ağaç oymaya yarayan demir kalem. (–Rz.; Çiftlik *Şavşat –Ar.)
izot [→ **isot -4**]
izur Başörtüsü. (*Eğin –Çkl.)
izüstü Hemen, ara vermeden. (–Çr.)
izve Çukur: *İzveye düştü*. (Ülkü *Mudanya –Brs.)
izvet [→ **izment**]
izvent [→ **izment**]